

T.C
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

İHSAN OZANOĞLU
HALK DİLİNDEN FİLOLOJİK NOTLAR

SUNAY TEKELİ KORKMAZ

Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Kaan YILMAZ
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ergün ACAR
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Yasin ŞERİFOĞLU

KASTAMONU 2019

TEZ ONAYI

Sunay TEKELİ KORKMAZ tarafından hazırlanan "**İhsan Ozanoğlu Halk Dilinden Filolojik Notlar**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kaan Yılmaz

Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Yasin Şerifoğlu

Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Ergün Acar

Sinop Üniversitesi

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cevdet Yakupoğlu

07. / 02. / 2019

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Sunay TEKELİ KORKMAZ

ÖNSÖZ

Kastamonu ili, iskân siyasetiyle çoğu Türk boyuna ev sahipliği yapmıştır. Çavundur, Çiğil, Kayı, Kınık gibi köy adları Oğuz boylarının isimleridir. Bu da bize gösteriyor ki ağız çalışmalarının bu ilde yoğunlaşması gerekmektedir. Bilişim teknolojilerinin yaygınlık kazanması, eğitim, iş ve hastalık gibi nedenlerle insanların köylerinden, memleketlerinden uzaklaşmaya başlaması ağız özelliklerinin kaybolmasına sebep olmaktadır. Yörelere hiç çıkmamış halkın sayısının azalması, kaynak kişi niteliği taşıyan kişilerin vefatı ve bu sebeplere bağlı olarak anlatma geleneğinin yok olmaya yüz tutması ağız çalışmalarının seyrini değiştirecektir.

Bunun yanında ağız özellikleriyle konuşan insanların cahil, köylü veya kaba diye tabir edildikleri için standart dil ile konuşmaya kendilerini zorlamaları da yakın zamanda ağız özelliklerinin kaybolacağının bir göstergesidir. Diğer Türk şive ve lehçeleri ile olan ilişkimizin tespitinde ağız çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Ağız atlasının hazırlanabilmesi içinse bir an önce ağızlardaki çalışmalar hızlandırılmalıdır.

Türk Dil Kurumu’nda bulunan “Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III” nüshasının temininde bana yardımlarını esirgemeyen Türk Dil Kurumu Eski Başkanı Sayın Mustafa S. Kaçalın’e, İhsan Ozanoğlu hakkında yapılmış olan bitirme tezlerine ulaşmamda bana yardım eden Dr. Öğr. Üyesi Gülten Gönül Küçükbasmacı’ya, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kaan Yılmaz’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca fikirleriyle tezime yön veren Fazıl Çiftçi’ye, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi memurları Ahmet Bölükbaş ve Recep Çoban’a yardımlarından ötürü teşekkür ederim. Bugünlere gelinceye kadar bana maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her daim yanımda olan ve çalışma azmimi diri tutan biricik aileme, çalışmalarım esnasında bana desteğini ve anlayışını esirgemeyen eşime teşekkür ediyorum.

Sunay TEKELİ KORKMAZ

Kastamonu, Şubat, 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İHSAN OZANOĞLU HALK DİLİNDEN FİLOLOJİK NOTLAR

Sunay TEKELİ KORKMAZ

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kaan Yılmaz

Bu çalışma, merhum İhsan Ozanoğlu tarafından hazırlanmış ve Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde 180/20.2.972 katalog numarasıyla kayıtlı bulunan "Halk Dilinden Filolojik Notlar" başlıklı derleme çalışmasını esas almakta ve yine aynı nüshanın sonradan tashih edilmiş bir kopyası olduğunu düşündüğümüz Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Etüt/48-I'de kayıtlı bulunan "Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III" adlı çalışmanın birleştirilmiş metnini ve bu metin üzerinden yapılan değerlendirmeyi içermektedir. Çalışmanın muhtevasını İhsan Ozanoğlu'nun hazırlamış olduğu derleme çalışması oluşturmaktadır. Çalışma giriş, yöntem, metin, inceleme, sözlük ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. "*Giriş*" bölümünde Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarının geçmişi ve Kastamonu il ve ilçe ağızları üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiş, Kastamonu tarih ve coğrafyasından bahsedilmiştir. Akabinde İhsan Ozanoğlu'nun hayatı ve eserleri, eserlerinin muhteviyatı, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Kastamonu Arşivi'nde bulunan eserleri verilmiştir. "*Yöntem*" bölümünde ise çalışmamızı hangi temeller üzerine kurduğumuz anlatılmış ve Halk Dilinden Filolojik Notlar ve Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III nüshaları hakkında bilgi verilmiştir. "*Metin*" bölümünde ise "Halk Dilinden Filolojik Notlar" ve "Kastamonu Halkiyatı ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III" nüshalarından bir metin oluşturulmuştur. "*Sözlük*" kısmında ise, Ozanoğlu'nun sözlüğündeki madde başları; "Derleme sözlüğü", "Anadolu Ağızlarından Toplamalar" ve "Kastamonu Yöresi Söz Varlığı" adlı çalışmalardaki kelimelerle karşılaştırılmıştır. "*İnceleme*" bölümünde; İ. Ozanoğlu'nun derlemeciliği ve sözlükçülüğü hakkında bilgi verilmiş, sözlük düzeni ve madde başları anlatılmıştır. Ayrıca Ozanoğlu'nun fişlemiş olduğu kelimeler, ses bilgisi açısından ele alınmıştır. "*Sonuç*" kısmında ise, İ. Ozanoğlu'nun sözlükçülüğü ve dilticiliği üzerine tespitler yapılmış ve yöntem sorunlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız, İ. Ozanoğlu, Kastamonu, Dilticilik, Sözlük.

2019, 538 sayfa

Bilim Kodu:

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

İHSAN OZANOĞLU PHILOLOGICAL NOTES FROM FOLK LANGUAGE

Sunay TEKELİ KORKMAZ

Kastamonu University
Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Kaan YILMAZ

This study has grounded on the legal deposit of “Halk Dilinden Filolojik Notlar” which it is in Kastamonu State Library with the catalog numbers 180/20.2.1972 and has included a combination and consideration of a text which we thought the text is a copy of much later allocated print of “Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III” with registration in Turkish language instution Library Etüt/48-I. The content has been composed by İhsan Ozanoğlu’s legal deposit. The study has consisted of introduction, methods, text, examination, dictionary and result. For “introduction”, it has been mentioned history of dialect researches of Turkey Turkish and studies on Kastamonu state and province dialect and also made mention of Kastamonu’s history and geographics. Later some information has been given about İhsan Ozanoğlu such as his life and works, content of his works, studies which at Kastamonu State Library Kastamonu Archives and studies about İ. Ozanoğlu. In “methods” section, foundations of study has been explained and given information about Kastamonu-Ankara copies. For “text” section, it has been generated a text from “Halk Dilinden Filolojik Notlar” and “Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III”. In “dictionary”, entries in Ozanoğlu’s dictionary have been compared with the words in the studies of Legal Deposit Dictionary, Gatherings From Anatolian Dialect and Kastomonu Territorial Vocabulary. In “examination” section, compileness and lexicography capability of İ. Ozanoğlu have been discussed and his dictionary structure and entries have also been described. Furthermore, Ozanoğlu’s carded words have been considered with the perspective of phonetic guide. For the last part, some detections have been made on İ. Ozanoğlu’s philology and lexicography and discussed his methods promlems.

Keywords: Dialect, İ. Ozanoğlu, Kastamonu, Philology, Dictionary.

2019, 538 pages

Science Code:

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

TEZ ONAYI.....	ii
TAAHHÜTNAME.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
SİMGELER.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmalarının Geçmişi.....	2
1.2. Kastamonu İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	5
1.3. Kastamonu Tarihi	7
1.3.1. Selçuklular ve Beylikler Dönemi.....	8
1.3.2. Çobanoğulları Dönemi.....	9
1.3.3. Candaroğulları Dönemi.....	12
1.3.4. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	14
1.3.5. Milli Mücadele Dönemi.....	14
1.3.6. Cumhuriyet Dönemi	16
1.4. Kastamonu Coğrafyası	17
1.5. İhsan Ozanoğlu'nun Hayatı ve Eserleri.....	19
1.5.1. İhsan Ozanoğlu'nun Kaleme Aldığı Eserlerinin Muhteviyatı	22
1.5.2. İhsan Ozanoğlu'nun Eserleri	23
1.5.2.1. İhsan Ozanoğlu'nun Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Kastamonu Arşivi'nde Bulunan Eserleri.....	23
2. YÖNTEM	35
2.1. Metin Tespiti	37
3. METİN.....	40
3.1. Çevriyazı-Değer İşaretleri	59
3.2. Sesliler	60
3.3. Sessizler.....	63
3.4. Fişlemeler	67
3.5. Kastamonu'da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler	79
3.6. Sözlük	84
4. İNCELEME	423
4.1. İhsan Ozanoğlu'nun Derlemeciliği ve Sözlükçülüğü.....	423
4.2. Sözlük Düzeni	428
4.3. Ozanoğlu'nun Sözlüğünde “Madde Başı”	430
4.3.1. Kelimeler	430
4.3.1.1. İsimler	431
4.3.1.2. Anlamına Göre İsimler.....	431
4.3.1.3. Yapısına Göre İsimler	435
4.3.1.4. İşlevine Göre İsimler.....	441
4.3.2. Fiiller.....	444

4.3.3. Ekler.....	445
4.4. Madde Başlarının Açıklanması	445
4.5. HDFN’de Ses Bilgisi.....	450
4.5.1. Ses.....	451
4.5.2. Ses Uyumunu	460
4.5.3. Ses Olayları.....	461
SONUÇ	473
KAYNAKÇA.....	478
EKLER.....	485
Ek 1 Kastamonu’da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler.....	485
Ek 2 Fişlemeler.....	499
ÖZGEÇMİŞ	538

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: s.3.....	67
Tablo 2: s.4.....	67
Tablo 3: s.5.....	67
Tablo 4: s.6.....	68
Tablo 5: s.7.....	68
Tablo 6: s.8.....	68
Tablo 7: s.9.....	68
Tablo 8: s.10.....	68
Tablo 9: s.11.....	68
Tablo 10: s.12.....	69
Tablo 11: s.13.....	69
Tablo 12: s.14.....	70
Tablo 13: s.15-16	70
Tablo 14: s.17.....	70
Tablo 15: s.18.....	71
Tablo 16: s.19.....	71
Tablo 17: s.20-21	71
Tablo 18: s.22.....	72
Tablo 19: s.23.....	72
Tablo 20: s.24.....	72
Tablo 21: s.25.....	72
Tablo 22: s.26.....	72
Tablo 23: s.27.....	73
Tablo 24: s.28.....	73
Tablo 25: s.29.....	73
Tablo 26: s.30.....	74
Tablo 27: s.31.....	74
Tablo 28: s.32.....	75
Tablo 29: s.33.....	75
Tablo 30: s.34.....	76
Tablo 31: s.35.....	76
Tablo 32: s.36.....	77
Tablo 33: s.37.....	77
Tablo 34: s.38.....	77
Tablo 35: s.39.....	78

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Derleme yapılan türlere örnek	424
Şekil 2. Tanıkların isimlerine örnek.....	424
Şekil 3. HDFN'de Ozanoğlu'nun gösterdiği sesler.....	451
Şekil 4. HDFN'de Ozanoğlu'nun gösterdiği sesler.....	451

SİMGELER

- ğ** : Arka g işareti olarak kullanılmıştır. Metinde okun yönü sola bakmaktadır. Metindeki kullanımını oluşturamadığımızdan orijinaline yakın olması için ğ ile sembolize ettik.
- X** : Göçüşme işareti olarak kullanılmıştır.
- []** : Halk Dilinden Filolojik Notlar (Kastamonu) nüshasına ait olan bölümleri gösterir.
- { }** : Halk Dilinden Filolojik Notlar (Kastamonu) nüshasında derleme yapılan yer adlarını gösterir.
- ()** : Derleme Sözlüğü, Kastamonu Yöresi Söz Varlığı ve Anadolu Ağızlarından Toplamalar adlı çalışmalarda mevcut olan kelimelerin sayfa numaralarını gösterir. Metnin içinde ise müellif tarafından tür adlarının yazılmasında ve açıklamalarda kullanılmıştır.
- ?** : Okunamamış/Okuyamadığımız kelimeleri gösterir.
- Ø** : Ses kaybını gösterir.
- ~** : Nöbet kelimeleri gösterir.
- *** : Tahmin edilen kelimeyi gösterir.
- #** : Sesin önünde ise kelime başını, arkasında ise kelime sonunu gösterir.
- +** : Kendisinden önceki kelimenin isim olduğunu gösterir.
- : 1. İnceleme bölümünde kendisinden önceki kelimenin fiil olduğunu gösterir.
2. Fişlemeler bölümünde iki kelimeyi birbirinden ayırmak ve değişen fonemi göstermek için kullanılmıştır.
3. Ozanoğlu tarafından “Sesliler” ve “Sessizler” başlığında kelime aralarında kullanılmıştır.
- >** : Standart Türkiye Türkçesinden sonra gelmişse Kastamonu ağzındaki kelimeyi, Kastamonu ağzındaki kelimeden sonra gelmişse Standart Türkiye Türkçesindeki kelimeyi gösterir.
- >>** : Birden fazla ses olayının olduğunu gösterir.
- //** : Morfemi gösterir.

KISALTMALAR

AAT : Anadolu Ağızlarından Derlemeler.

bk. : Bakınız.

DS : Derleme Sözlüğü.

HDFN : Halk Dilinden Filolojik Notlar (Kastamonu Nüshası).

K : Ünsüz (Konsonat).

KA : Kastamonu Ağzı.

KHDES : Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III (Ankara Nüshası).

KYS : Kastamonu Yöresi Söz Varlığı.

STT : Standart Türkiye Türkçesi.

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi.

TDK : Türk Dil Kurumu.

TDTC : Türk Dil Tetkik Cemiyeti.

V : Ünlü (Vokal).

vb. : Ve benzeri.

1. GİRİŞ

İhsan Ozanoğlu çok yönlü bir kişidir. Kendisini ve eserlerini tek yönden değerlendirmek veya sınıflandırmak ona yapılabilecek en büyük haksızlıktır. O bir dilci, mutasavvıf, halkiyatçı, musikişinas ve usta bir âşıktır. Bizim çalışmamız bu çok yönlü üstadın dilci ve araştırmacı yönünü ele almaktadır. Dile ve dil öğrenmeye çok meraklı olan Ozanoğlu'nun dilciliğini atlamak imkânsızdır. Ne var ki pek çok çalışma Ozanoğlu'nun âşıklık yönü üzerinde durmuş ve dilci yönü diğer alanlara göre zayıf kalmıştır.

Bu çalışmamızda çok yönlü olan İ. Ozanoğlu'nun dilciliği üzerinde duruyoruz. Bu sayede 1940'larda Türkiye Türkçesi ağızlarını tespit etmek maksadıyla başlatılan derleme ve sözlükçülük faaliyetlerine yerel manada bir katkı olarak Ozanoğlu tarafından hazırlanmış bir ağız çalışmasını, meraklılarının istifadesine açmak istiyoruz. İhsan Ozanoğlu'nun eserini kaynak olarak ortaya koymuş olduğumuz bu çalışmamızın ufak da olsa derleme ve söz varlığını ortaya çıkarmada bir katkısı olacağını düşünüyoruz. Zira Ozanoğlu'nun kaleme almış olduğu çalışma 1947 tarihli olup Kastamonu ilinin derleme ve söz varlığını nasıl ortaya koyduğunun izahında önem arz etmektedir.

Çalışmamızın giriş bölümünde öncelikle Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarının kısa bir geçmişini sunduktan sonra bu çerçevede bilhassa Kastamonu il ve ilçe ağızları hakkında yapılmış olan çalışmalardan kısaca bahsettik. Akabinde herhangi bir ağıza ait dil özelliklerinin coğrafya ve tarihten bağımsız olarak tam anlamıyla idrak edilemeyeceğine inandığımız için Kastamonu ve bölgesine ait tarihî ve coğrafi bilgileri içeren bir bölüme yer verdik.

1.1. Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmalarının Geçmişi

Anadolu ve Rumeli ağızları üzerine yapılan araştırma ve derleme faaliyetlerinin tarihi çok eskiye dayanmamaktadır. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışma faaliyetlerinin tarihi 1940'lı yılları göstermektedir. Bu tarihten önce yapılan derleme faaliyetleri yabancı Türkologlar tarafından yürütülmüş ve bu dönem yabancı araştırmacılar dönemi olarak adlandırılmıştır. 1940'lı yıllardan sonra ise yerli araştırmacılar tarafından derleme faaliyetleri hız kazanmış ve bu dönem yerli araştırmacılar dönemi olarak adlandırılmıştır. Derleme faaliyetlerine hız kazandıran A. Caferoğlu, Ahmet Bican Ercilasun, K. Edip Kürkçüoğlu, Leyla Karahan, Şevket Boysanoğlu, Ö. Asım Aksoy, Sadettin Buluç, Tuncer Gülensoy, Zeynep Korkmaz, gibi pek çok kıymetli araştırmacı örnek olarak sayılabilir.

“Anadolu Ağızlarının ilk derli toplu çalışmasını 1867 yılında A. Maksimov, ‘Hüdavendigâr ve Karamanlı’ ağızları üzerine yaptığı ‘*Opit izslédovanija tjurskich dialektov v Chudavendgarě i Karamanii (St.-Petersburg 1867)*’ çalışması ile ortaya koymuştur.” (Bulut, 2013) Bunu; “J. Thury, I. Konoś, M. Hartmann, K. Foy, V. Pisarev, L. Bonelli, F. Giese, F. Vincze’nin çalışmaları takip etmiştir.” (Korkmaz, 1995, s.199)

1940 yılına gelene kadar devlet eliyle ve yerli Türkologlar tarafından derleme faaliyetlerinde bulunulmuştur. 1920 yılında Kültür Müdürlüğü yapan Besim Atalay’ın girişimi sayesinde bir miktar kelime derlemesi yapılmıştır. Daha sonra dil encümeninin de devreye girmesiyle Prof. Dr. Hulusi Özdem derleme çalışmaları için görevlendirilmiştir. Maarif vekilliğinin ve Dil Encümeninin de derletmiş olduğu çalışmaların bir kısmı sözlük düzenine getirilerek Hamit Zübeyr ve İshak Refet tarafından ele alınmış ve “Anadilden Derlemeler” adıyla 1932 yılında yayımlanmıştır. Derleme faaliyetlerine devletin destek vermesi de bu alanda yürütülen çalışmalara hız kazandırmıştır. (Korkmaz, 2000)

Türkiye’de 1932 yılında Dil İnkılabı’nın yapılmış olması, Anadolu halk ağızlarına karşı geniş bir ilgi uyandırmıştır. Türkçeye yüzyıllar boyunca yerleşmiş olan çeşitli yabancı kelimelerin dilden atılabilmesi, “Osmanlıca” gibi yapma bir dilden doğrudan doğruya Türkçeye dayalı yeni bir yazı diline geçilebilmesi ve konuşma dili ile yazı dili arasındaki geniş uçurumun kapatılabilmesi, ilk aşamada ancak bu yabancı kelimelerin halk ağızlarındaki ve eski yazılı kaynaklardaki Türkçe karşılıkların bulunabilmesi ile mümkün olacaktı. Bu yüzden Anadolu ağızları üzerindeki ilk çalışmalar, bir derleme

sözlüğünün çıkarılmasına temel olacak kelime derlemeleri biçiminde kendini göstermiş ve memlekette bir “derleme seferberliği” açılmıştı. 1933-1935 yılları arasında süregelen bu “derleme seferberliği” ile 150.000 fiş derlenmiştir. Derlenen bu malzeme bir sözlük düzenine sokularak Türk Dil Kurumu’nca 1939-1949 yılları arasında Türkiye’de “Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi” adıyla dört cilt olarak yayınlanmıştır. Tertip bakımından bu eserlerden yararlanmayı kolaylaştırma ve derlenmiş olan folklor malzemesini de değerlendirmek üzere, bunlara sonradan VI. (Ankara 1952) ve V. ciltler (İndeks, Ankara 1957) de eklenmiştir.¹

Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin kurulmasından sonra yapılan ilk çalışma, Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi 1934 yılında İstanbul’da iki cilt halinde basılmıştır. 1. Dil kurultayı’nda alınan kararla yazma eserlerde, eski kitaplarda ve halk dilinde bulunan Türkçe söz varlığı ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu çalışma sayesinde dildeki Arapça ve Farsca sözcükler tespit edilecek ve bu kelimelerin yerine Türkçe karşılıkları verilecek ve bu kelimeler yoluyla türetilen sözcükler kullanıma girecekti.

Türk Dil Tetkik Cemiyeti’nin Tarama Dergisi için başlatmış olduğu seferberliğe Anadolu’nun çeşitli yerlerinden kişiler katılmıştır. Bu kişiler halk arasındaki meraklılar, muallimler, devlet memurları, ordu zabıtları, halk ile ilişkisi olan ziraat, orman ve vergi memurlarıdır. Bu kişilerin derleme faaliyetlerini nasıl yürütecekleri “Söz Derleme Kılavuzunda” belirtilmiştir.²

Her il merkezinde valilerin rehberliğinde bir heyet kurulmuş, çeşitli meslek gruplarından ikişer kişi seçilmiş ve TDTC şube azaları da bu heyet içinde yer almıştır. Böylelikle her okul derleme ocağı olmuştur. Bu çalışmalarla derlenen fişler cemiyet merkezinde alfabetik sıraya konmuş, fişler tasnif edilmiş ve üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Yabancı dilden yazımıza ve dilimize geçmiş olan sözleri ayıklamak için 1933 yılında fişler İstanbul’a götürülmüş ve bu iş bir heyete tahsis edilmiştir. Bu heyet lise ve ortaokul öğretmenlerinden oluşmaktadır. Bu öğretmenler kısa bir süre zarfında çalışmalarını tamamlayarak yabancı sözcüklere karşılık olabilecek fişleri belirlemişlerdir. Bu çalışmalar neticesinde Osmanlıcadan Türkçeye Söz karşılıkları Tarama Dergisi’nin 1. cildi de hazırlanmış olur.³

¹ Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağzları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 22, 1975-1976, s.143-172.

² *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.5-9.

³ *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.5-9.

Bahsettiğimiz dergi için pek çok lügat ve kitap taranmıştır. Taranılan lügat ve kitaplar Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi'nin 1. cildinde “Kitaplardan Taramalar” başlığı altında ele alınmıştır.

Derginin 2. cildi ise Türkçeden Osmanlıcaya indeks şeklinde tasarlanmıştır. Madde başı Türkçe sözcükler dizilmiş, karşılıkları ise Arapça ve Farsça olarak verilmiştir.

Anadolu ağızları için verimli ve kapsamlı çalışmalar yerli Türkologlar tarafından 1940 yılından sonra vermeye başlanmıştır. Fin Türkolog Marti Räsänen'in 1926-1942 yılları arasında yapmış olduğu derleme faaliyetleri yabancı araştırmacılar döneminden yerli araştırmacılar dönemine geçiş ürünü olarak kabul edilir.

Yerli araştırmacılar dönemi 1940'lı yıllarda Ahmet Caferoğlu'nun “*Anadolu Ağızlarından Toplamalar*” adlı çalışmasıyla başlamış olur. Bu tarihten sonra pek çok Türkolog derleme faaliyetlerinde bulunmuş ve çalışmalarını yayımlamıştır. Bunlardan kısaca bahsetmek yerinde olacaktır:

Ömer Asım Aksoy tarafından “Gaziantep Ağzı” adlı çalışma 1945-1946 yıllarında üç cilt olarak yayımlanmıştır. K. Edip Kürkçüoğlu; 1945 yılında “Urfa Ağzı” adlı çalışmasını ortaya koymuştur. Zeynep Korkmaz ise 1950 yılında Türkiye Türkçesi ağızları üzerine ilk doktora çalışmasını yapan isimdir. (Güney-Batı Anadolu Ağızları/sesbilgisi) Şevket Beysanoğlu tarafından; “Diyarbakır Ağzı” 1966 yılında çalışılmıştır. 1970'li yıllardan sonra derleme faaliyetlerinin niceliği ve niteliği de artmıştır. Ahmet Bican Ercilasun; “Kars İli ve Ağızları”nı 1971'de, Efrasiyap Gemalmaz; “Erzurum ili Ağızları”nı 1973'te, Zeynep Korkmaz; “Nevşehir ve Yöresi Ağızları”nı 1977'de, ilk tasnif çalışmasını Leyla Karahan; 1996'da “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı çalışmasıyla yapmıştır. M. Emin Eren; “Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları”nı 1997'de, Erdoğan Boz; “Afyon Merkez Ağızları”nı 2002 yılında çalışmıştır. Burada sayamayacağımız pek çok müstakil eser ve Türkolog vardır. Müstakil eserler haricinde yazılmış olan makaleler de mevcuttur. Daha detaylı bilgi için Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ve Doç. Dr. Ercan Alkaya tarafından hazırlanmış olan “Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası” adlı esere müracaat edilebilir.

1.2. Kastamonu İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. J. THURY, A **Kasztamuni-i török nyelvjárás** (Budapest, 1885).
2. **Kisázsia török dialektusairól**, ÉSK. (1896), XVI, 9.
3. Cl., HUART, **Un commentaire du Qorân en dialecte turc de Qastamonûni**, Journal Asiatique (1921), 2. Seri, XVIII, s.161-216.
4. T. MÜMTAZ, **Kastamonu'da Derlenmiş Sözler**, HBH. (1933), II, 21-22.
5. M. Zeki ZİYA, **Anadolu'da Derlenmiş Kelimeler ve Ulamalar**, HBH. (1934).
6. İ. OZANOĞLU-N. GÜNGÖR, **Kastamonu Bilmeceleri** (İzmir, 1939), Kastamonu Halkevi nşr., nr.6.
7. H. Ritter, **Türkische Schattenspiele, Karagös**, II. (İstanbul, 1941).
8. Cengiz KÖSTEM, **Kastamonu Ağzı**, A.Ü. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Ankara 1963.
9. Birsel TANAY, A. **Caferoğlu'nun Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya ve Niğde Ağızları Üzerinde İnceleme**, A. Ü. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Ankara 1962.
10. Doğan AKSAN, **Birkaç Türkçe Yer Adı ve Bunların Dil Bilimi ve Kültür Bakımından Önemi**, DTCFD, XXVI/1-2 (1968), Ankara 1970, s.81-85.
11. H. Eser GÜRSON, **Kastamonu Ağzı-Kelime Yapısı**, A.Ü. DTCF Tür Dili Mezuniyet Tezi, Erzurum 1968.
12. Bahri KARADUMAN, **Taşköprü'de Tarım Terimleri/Kastamonu/**, A. Ü. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Ankara 1969.
13. Özden ÖZCAN, **Kastamonu Ağzından Derlemeler ve Dil Özellikleri**, İ.Ü. Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul 1975.
14. Talat KÜÇÜKKASAP, **Tosya Ağzı/Kastamonu/** A.Ü. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Ankara 1975.
15. İsmail ERGİ, **Anadolu Ağızları-1 Tosya Ağzı**, (1993).
16. Ahmet CAFEROĞLU, **Anadolu Ağızlarından Toplamalar**, (1994)
17. Hülya YILMAZ, **Ahmet Caferoğlu Kastamonu Vilayeti Ağzı Sentaks İncelemesi**, Atatürk Ü. Türk Dili Mezuniyet Tezi, Erzurum 1996.

18. Sabiha KESEOĞLU, **Cide Ağız/Kastamonu/**, A. Ü. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Isparta 2000.
19. Ergün ACAR, **Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağız**, Trakya Üniversitesi Türk Dili Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008.
20. Ergün ACAR, **Kastamonu Yöresi ve Ağızları**, Trakya Üniversitesi, Türk Dili Doktora Tezi, Edirne 2012.
21. Ergün ACAR, **Kastamonu Yöresi Söz Varlığı**, (2015).
22. Engin Burak DABAN, **Daday İlçesi Ağız (Kastamonu İli) İnceleme, metin ve Söz varlığı**, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Türk Dili Yüksek Lisans Tezi, Kuzey Kıbrıs 2015.
23. Evliya ÇELEBİ, **Tosya (Kastamonu), Bolu, Dörtdivan (Bolu) Türklerinin Lisan ve Lehçeleri**. Şu eserin içinde: Seyahatnâme (Ahmet Cevdet Baskısı), C. II, s.175-176; (Zuhuri Danışman Baskısı/yeni yazı ile/), C.III. s.174-175.

Yukarıda belirttiğimiz çalışmalar haricinde, Kastamonu ağız ile ilgili yapılmış diğer çalışmalara Acar (2015)'ın “Kastamonu Yöresi Söz Varlığı” adlı eserinin Taranan Eserler ve Kısaltmaları bölümünden ulaşabilirsiniz.

1.3. Kastamonu Tarihi

Kastamonu yöresi ve ağzını bilmek kadar bölgenin tarihini ve coğrafyasını bilmek de aynı oranda önemlidir. Bölgenin geçirmiş olduğu tarihi dönem, coğrafik durum, etnik yapı gibi unsurlar da derleme faaliyetlerinin içerisinde yer almaktadır. Bu saydığımız unsurların yanında şehrin isminin geçirmiş olduğu fonetik evreler, isminin ne anlama geldiği, tarihsel açıdan içinde neler barındırdığı araştırmacılar için önem arz etmektedir.

Bu açıdan bakacak olursak şehrin ne zaman kurulduğu, adının nereden geldiği konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. “İslâm coğrafyası eserlerinde Kestamûniya, Kestamûniye, Kastamûnî; Bizans kaynaklarında Kastamon; Ortaçağ Batı kaynaklarında Castamea, Cassimana, Castemol şeklinde anılan şehrin adı Osmanlı dönemi kaynaklarında genellikle Kastamoni olarak geçer.”⁴ Rumlar ve Avrupalılar arasında Kastamboli olarak bilinen bu kelime son şeklini Cumhuriyet devrinde kazanmış ve Kastamonu olarak dilimize yerleşmiştir. İ. Ozanoğlu da bu konuda şunları söylemiştir:

“Kastamonu ismi hakkında birçok rivayetler, zan ve ihtimaller mevcut ise de hiçbirinin ilmî kıymeti yoktur. Muhakkak olan bir cihet varsa o da Kastamonu kelimesinin tarip edilmiş, ezilmiş bozulmuş Latince mürekkep bir isim olmasıdır. Yalnız Kelimenin Kastamoni şeklinde telaffuzu hatadır. Türk fonetiğine uygun olarak yerli halkın telaffuzu gibi Kastamonu denilmelidir.”⁵

Şehrin ismi ve telaffuzu konusunda farklılıklar olmuşsa da Ozanoğlu’nun da dediği gibi halk “Kastamonu” ismi ve telaffuzunda karar kılmıştır.

Kastamonu, Selçuklu ve Beylikler dönemine kadar pek çok devlet tarafından el değiştirmiştir. Kastamonu’ya hakim olan devletlerin sıralaması şu şekildedir:

1. Gaslar (Gasgaslar)
2. Hitit Hakimiyeti
3. Firig Hakimiyeti
4. Kimmer İstilas
5. Lidya İstilas

⁴ İlhan, “Şahin, “*Kastamonu*”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 24, TDV Yayınları, Ankara 2001.

⁵ İhsan Ozanoğlu, *Kastamonu Kütüğü*, Şirketi Mürettibiye Basımevi, No.73, 1952.

6. İran Hakimiyeti
7. Yunan Hakimiyeti
8. Pontus Hakimiyeti
9. Roma Hakimiyeti
10. Bizans Devri
11. Danişmendliler Devri
12. Çobanoğulları Devri
13. Candaroğulları devri
14. Osmanlılar Devri
15. Türkiye Cumhuriyeti

Kastamonu tarihini konumuzla ilgisi olması bakımından Türk iskânından sonraki dönemleriyle ele alacağız.

1.3.1. Selçuklular ve Beylikler Dönemi

“26 Ağustos 1071’de vuku bulan Malazgirt Meydan Muharebesi’nin akabinde Anadolu’nun büyük bir kısmı gibi Kastamonu bölgesi de Selçuklu Türklerinin hakimiyeti altına girmeye başlamıştır.”⁶

Kastamonu’nun ilk fethi Anadolu Selçuklu hükümdarı Kutalmışoğlu Süleymanşah’ın Bizans’a çok yakın İznik’i fethetmesi ve ardından da komutanı Kara Tekin Bey’in Kastamonu, Çankırı ve Sinop’u alması ile gerçekleşmiştir. 1075 yılında Kara Tekin, fethettiği bu bölgelerin valiliğini muhtemelen ele almıştır. Kastamonu’nun fethinden sonra göçmen Türkmenler devlet eliyle bu bölgeye yerleştirilmiştir. (Turan, 1988)

Türkiye Selçuklu Devleti’nin Kastamonu’ya uç beyliği gibi bakması bölgedeki Türk nüfusunun giderek artmasına sebep olmuştur. Bunun akabinde II. Kılıçarslan’ın ülkeyi oğulları arasında paylaştırması Melik Muhiddin Mesut’un ve Hüsameddin Çoban’ın bölgeye gelmelerine sebep olmuştur. Kutalmışoğlu Süleymanşah’ın vefatından sonra Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah, komutan ve vali Kara Tekin’i öldürtmüştür. Kara Tekin’in vefatından sonra ise Kastamonu Selçuklular,

⁶ Cevdet Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi XIII-XV. Yüzyıllar*, Ankara, 2007, s.19.

Danışmentliler ve Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmiştir. II. Rükneddin Süleymanşah 1196 yılında Türkiye Selçuklu tahtına geçerek bölgeyi kesin olarak merkeze bağlamıştır. Alaaddin Keykubad döneminde de Kastamonu uç teşkilat merkezi olmaya devam etmiştir. Kastamonu, Selçuklularda bulunan iki uç teşkilat merkezlerinden biridir. Bunun asıl amacı hem düşmana yakın yerlerde Türk nüfusunu artırmak hem de sınır ötesi gazalarda bulunmak istemeleridir. Kastamonu Alaaddin Keykubad döneminde askerî bir üs haline getirilmiştir. (Turan, 1988)

Kastamonu'nun fethinden sonra göçmen Türkmenlerin buraya yerleştirilmesi, Kastamonu'ya uç beyliği gözüyle bakılması gibi sebepler buralarda yaşayan Türk nüfusunu artırmıştır. Pek çok Türk boyunun Kastamonu'ya yerleşmesi bu bölgedeki ağız özelliklerinin çeşitlenmesine de vesile olmuştur.

Sümer (1980, s.213)'in tespitlerine göre; “Kastamonu bölgesinde 6 Kayı, 2 Kara evli, 5 Dodurga, 9 Avşar, 4 Çavuldur, 6 Çepni, 8 Eymür, 6 Yüreğir, 8 İğdir, 3 Büğdüz adında yerleşim alanı mevcuttur.” Bu tespitler bölgenin Oğuz Türkleri tarafından yerleşim alanı olarak kullanıldığını gösterir.

Patlak veren 1243 Köseadağ Savaşı ile Moğol orduları Anadolu'yu baskı altına almış ve bu tarihten itibaren Anadolu ve doğu olarak Kastamonu havalisi de Selçuklu otoritesinden ziyade Moğol otoritesine boyun eğmek mecburiyetinde kalmıştır.

“Kastamonu bölgesi ve Kastamonu'nun Türk idarecileri, Anadolu Türklüğünün kaderinde Moğol döneminde de önemli rol oynamıştır. Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan, Gıyaseddin Mesud adındaki şehzadenin Anadolu'ya gelerek istiklâl mücadelesi yapmasında ön ayak olmuştur. 1292 yılında ise Anadolu'da Moğal idaresine karşı büyük bir Türk ayaklanması vuku bulmuş ve Selçuklu hanedanının önderliğinde yapılan bu ayaklanmada Kastamonu hâkimi Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan öncü olmuş ve yapılan muharebede hayatını kaybetmiştir. Bu olay, Çobanoğulları beyliği'nin müstakil olarak kurulmasını sağlamıştır.”⁷

1.3.2. Çobanoğulları Dönemi

Çobanoğulları'nın, Oğuzlar'ın Kayı boyundan geldiği söylenmektedir. O dönemde 30 bin çadırılık Türkmen grubuna dahil olup Kastamonu-Ankara arasına yerleştirilmişlerdir. “Ankara'dan kuzeye doğru dağınık bir halde bulunmasını,

⁷ Refik Turan, “*Selçuklular Döneminde Kastamonu*”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, (19-21 Ekim 1988) Ayyıldız Matbaası, Ankara 1988, s.5.

Çobanoğulları'nın bu bölgedeki siyasi faaliyetleri neticesi olarak kabul etmek mümkün olmaktadır.” (Acar, 1995)

Muhiddin Mesud Kastamonu ve havalisine melik olarak tayin olunurken, beraberinde Atabey unvanı ile Emir Hüsameddin Çoban Bey de tayin olunmuştur. Ankara Meliki Mesud, babası II. Kılıç Arslan zamanında kardeşleri, Bizans aleyhinde topraklarını genişletirken, o da bu bölgede Bizanslılara karşı Kuzey-batıdan Sakarya Vadisi'ne kadar yaptığı fetihlerle topraklarını daha da genişletmiş ve Devrek'i Türk topraklarına dahil etmeyi başarmıştır. Çoban ailesi, II. Kılıç Arslan'ın son yıllarında, Kastamonu havalisine “Uç” emiri ve Atabey olarak gönderilmiş görülmektedir. Hüsameddin Çoban Bey de, I. Süleymanşah (1075-1086) döneminde Kastamonu ve havalisinin fatihi olarak gösterilen Kara Tekin gibi Kastamonu fatihi olarak görülmektedir. “Bazı kaynaklar, Hüsameddin Çoban Bey'in Anadolu Fatihi ve ilk sultanı olan Süleyman Şah Kutalmuş'un büyük beylerinden olan Emir Karatekin'in sülalesinden geldiğini yazmaktadır.” (Acar, 1995) Onun Kastamonu ve havalisinin fatihi olarak bilinmesinin en önemli sebebi, bu yörede fazlaca imar faaliyetlerinde bulunması ve kalıcı olarak bölgeyi Selçuklulara bağlamış olmasıdır.

XIII. yüzyılın başlarında Hüsameddin Çoban tarafından fetholunan Kastamonu'da, iskân ve imar faaliyetlerine de bu emir tarafından girilmiştir. Kommenler zamanında bölgeyi Türklerden korumak maksadıyla yapılmış olan kale merkez olmak üzere başlayan bu faaliyet ile ileride bölgenin merkezi olacak Kastamonu şehri teessüs etmeye başlamıştır.⁸

Hüsameddin Çoban Bey,Türkiye Selçuklu Devleti'nde Melikü'l-Ümera'lık yapmış ve hayatı boyunca Selçuklu Devleti'ne karşı sadakatinden hiç ayrılmamış daima tebasına bağlı kalmıştır.

“Emir Hüsameddin Çoban Ankara-Kastamonu arasına yerleştirilen 100 000 çadırılık Oğuz Türklerinin ilk Emîrû'l-Ümerası (Beylerbeyi) idi. Bu nedenlerle daha sonraki gelişmeler Kastamonu ve çevresinin etnik yapı ve ağız özellikleri bakımından Oğuz özellikleri göstermesini kaçınılmaz kılmıştır.”⁹

⁸ Ahmet Kankal, *Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)*, Ankara, 2004, s.17.

⁹ Ergün Acar, “*Kastamonu Yöresi ve Ağızları*”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Doktora tezi, 2012, s.4.

Korkmaz, (1965, s.239) “Bartın ve Yöresi Ağızları” ile ilgili araştırmasında “Biz Bartın ve yöresi ağızlarındaki, yer yer Anadolu’nun batısında kalan bazı ağızlar ile de birleşen, alt ve temel tabakayı kuran özelliklerin bu ilk yerleşme devrinden geldiği kanısındayız. Bu durum bütün Anadolu için aşağı yukarı böyledir. Bu bölge ağzına daha sonraki yerleşmelerden geçmiş olan özellikler ağız bakımından Türkmen niteliği göstermektedir.”¹⁰

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Türkmen nüfusunun yöre içindeki önemine dikkat çekilmiştir. Bu sebeple ağız araştırmaları yapılırken tarihi kaynaklardan istifade etmek gerekmektedir.

Hüsameddin Çoban Bey’in, bölge ve Selçuklu tarihinde mümtaz bir şahsiyet olarak tebarüz etmesinde, Kıpçak, Rus ve Kırım sahalarının Moğollar tarafından istilası, Kırım sahilindeki büyük ticaret şehri Suğdak’ın bir süreliğine işgal edilmesi (1223) ve Sinop-Suğdak deniz ticaret yolunun emniyetinin tehlikeye düşmesi üzerine, I. Alaaddin Keykubâd tarafından Karadeniz-ötesi seferine görevlendirilmesi ve bu görevi başarıyla bitirmiş olmasının büyük rolü olmuştur.¹¹

Bölgede Kıpçak nüfusu ve yerleşmeleriyle ilgili bir kayıt da Timurlu tarihçi Hondmir’e aittir. Hondmir; Belli aralıklarla Kırım-Karadeniz-Sinop yoluyla Deşt-i Kıpçak’tan 10000 hanelik bir Kıpçak Terekemesinin geldiğini ifade eder. Ayrıca Moğol istilasıyla birlikte Moğolların Kıpçak-Rus ordusunu yenmesiyle (1223 M.) Kıpçakların önce Kırım’a sonra da Suğdak Limanı üzerinden deniz yoluyla Sinop’a çıktıkları ve buradan çeşitli yerlere dağıldığı ifade edilir.¹²

“Çobanoğulları Beyliği’nde Hüsameddin Çoban Bey’in yerine Kastamonu Emiri olarak oğlu Alp Yürek geçmiştir. Fakat onun hakkında kaynaklarda dikkate değer bir bilgi mevcut değildir.”¹³ “Çobanoğulları Beyliği’nin başına Alp Yüreken sonra oğlu Muzaffereddin Yavlak Aslan geçmiştir. (1280 öncesi) Yavlak Aslan Selçuklu Devleti ile İlhanlılar arasındaki ilişkilerde denge politikası güderek, beyliğini siyasi bir istikrarsızlıktan bir süre korumuştur.”¹⁴

Fakat Moğolların ikinci kez bölgeyi kuşatması sonucu Yaman Candar kumandasındaki bir ordu Kastamonu’ya girerek Kastamonu Beyi Muzaffereddin Yavlak Aslan’ın birliği bozguna uğratılmış ve başı da kesilmiştir. (1292) Yavlak Aslan’ın oğlu Mahmut Bey babasının intikamını almak için mücedeleye girişmiş ve neticede de muvaffak olarak Yaman Candar’ı buradan daha batıya sürmeyi başarmıştır. Bunun üzerine Şemsettin Candar Eflani’yi merkez yaparak tekrar Kastamonu üzerine yürümek için hazırlığa başlamışsa da ömrü vefa etmeden ölmüştür. Yerine geçen Süleyman Paşa 1309’da Kastamonu’ya hareketle Mehmet Bey’in mağlup ederek Selefının intikamını almıştır.

¹⁰ Zeynep Korkmaz, “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, c.II, S.I, Ankara 1965, s. 239.

¹¹ Cevdet Yakupoğlu, a.g.e, Ankara, 2007, s.30.

¹² Ergün Acar, “a.g.t”, s.6.

¹³ Acar, a.g.e, s.44

¹⁴ Cevdet Yakupoğlu, a.g.e, s.34.

96 yıl süren bu hakimiyet sırasında bölgede pek çok imar faaliyetinde bulunmuştur. Çobanlar hakimiyetine son verilmiştir.¹⁵

1.3.3. Candaroğulları Dönemi

Şemseddin Yaman Candar tarafından Eflani bölgesinde 1292 yıllarında teşkil olunan Candaroğulları Beyliği, I. Süleyman Paşa tarafından Kastamonu'nun alınmasıyla topraklarını genişletmiştir. Böylece Candaroğullarının Kastamonu hakimiyeti Süleyman Paşa ile başlamıştır. Süleyman Paşa Kastamonu'yu fethedince beyliğin merkezini de buraya taşımıştır. Bu beyliğe Şemseddin Yaman Candar'a izafeten Candaroğulları denildiği gibi, sekizinci hükümdarın isminden dolayı İsfendiyeroğulları, son hükümdarından dolayı da Kızıl Ahmetlû adı verilmiştir. Bizanslılar ise bu beyliği Amurios Oğulları veya Umur Oğulları şeklinde adlandırmıştır.¹⁶

Bu beyliğin çeşitli isimlendirmeleri olsa da Candaroğulları Beyliği ismi ile yaygınlık kazanmıştır. 1322'de Sinop, Candaroğulları'na geçmiş, o sırada veliaht olan İbrahim Paşa Sinop'a bey olmuştur. 1326'ya doğru Safranbolu alınmış ve Ali Bey'e verilmiştir. 1419'da Samsun, Bafra ve çevresi doğrudan Osmanlı'ya geçmiştir. (Acar, 1995)

Candaroğulları Beyliği'nin Kötürüm Bayazid devrine kadar Osmanlı münasebetleri hakkında kaynaklarda maalesef fazla bilgi bulunmamaktadır. Süleyman Paşa'dan sonra Candaroğulları Beyliği'nin başına İbrahim Bey ve sonrasında Adil Bey geçmiştir. Osmanlı kaynaklarında "kötürüm" lakabıyla bilinen Celâleddin Bayezid 1345 ile 1361 yılları arasında tahta geçmiş ve Osmanlı devleti ile dostane ilişkiler kurmuştur. Başta dostluk münasebetleri ile başlayan bu ilişkiler Bayezid Bey'in oğlu II. Süleyman Paşa'nın babasına isyan etmesi ve Osmanlı hükümdarı I. Murad'a sığınması ile bozulmuştur. II. Süleyman Paşa, I. Murad'ın da desteğini alarak babası Bayezid Bey'i bozguna uğratmış ve Bayezid Bey Sinop'a çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece Candaroğlu Beyliği Kastamonu kolu ve Sinop kolu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bayezid Bey'in 1385'te ölmesiyle beyliğin Sinop koluna oğlu İsfendiyar Bey geçmiştir. (Acar, 1995)

Candaroğulları'nın Osmanlı Devleti ile olan dostluğu Yıldırım Bayezid'in ilk zamanlarında da devam etmiştir. Yıldırım Bayezid, Kosova'da babasının yerine geçer geçmez, kardeşi Yakup'u öldürmesi üzerine, Yakup taraftarı emirlerden bazıları, kendisine karşı muhalefete geçtiler. Diğer taraftan o zamana kadar Osmanlı Devleti'nin müttefiki görünen Anadolu beylikleri de, kendilerini Selçuklular'ın tabii varisi sayan ve hami rolü oynamak isteyen Karamanoğulları etrafında birleşerek, Osmanlı Devleti'ne

¹⁵ **Kastamonu İl Yıllığı**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973, s.5-6.

¹⁶ Ergün Acar, "a.g.t", s.7.

karşı bir oluşum meydana getirdiler. Karamanoğlu başta olmak üzere Sivas Hâkimi Kadı Burhaneddin, Saruhan, Germiyan, Menteşe ve hatta Hamideli beyleri bu ittifaka katıldılar. Müttefikler, Şehzade Yakup'un ölümünü bahane ederek, Yıldırım Bayezid'e karşı genel bir saldırıya geçtiler. Candaroğlu Beyliği'nin Yıldırım Bayezid'in müttefiki olarak, açıkça Osmanlılar aleyhine oluşturulan bu siyasi ittifaka cephe aldığı görülmektedir.¹⁷

Yıldırım Bayezid'in 1402 Ankara Savaşında Timur'a yenilerek esir düşmesi üzerine İsfendiyar Bey'in Timur'dan aldığı fermenla Kastamonu, Sinop, Çankırı, Tosya ve Kalecik havalisi kendisine verilmiştir. İsfendiyar Bey, Osmanlı Devleti ile iyi geçinmeye çalışmışsa da bir ara Osmanlı Devleti'nin saldırısına uğrayıp Sinop'a çekilmek zorunda kalmış, 1425 yılında ise ailevi ilişkiler kurularak dostluklarını devam ettirmiştir. 1440 yılında İsfendiyar Bey'in vefat etmesi üzerine yerine oğlu II. İbrahim Bey geçmiştir. İbrahim Bey, sadece üç yıl tahtta kalabilmiş, 1443 yılında vefat etmesiyle yerine oğlu İsmail Bey geçmiştir. (Acar, 1995)

İsmail Bey zamanında Kastamonu bir bilim merkezi haline gelmiştir. Komşu memleketlerden ve hatta uzak diyarlardan pek çok âlim davet edilmiş, yeni eserler kaleme alınarak bunlar Türkçeye tercüme edilmiş ve halkın istifadesine sunulmuştur. (Bilhassa Tıp ve Matematik ilmi ile ilgili eserler dikkat çeker.) Kendisi Arapça ve Farsça bildiği halde mecbur kalmadıkça bu lisanları konuşmamaya özen göstermiştir. Bu sırada Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u kuşatmış ve Anadolu birliğini sağlamak için Kastamonu üzerine yürümüştür. Bu hadiseyi daha önceden tahmin eden İsmail Bey, soydaşlarının kanının dökülmemesi için direnişe geçmemiş ve teslim olmuştur. Böylece Kastamonu ve çevresi kesin olarak Osmanlı idaresi altına girmiştir. İsmail Bey'in bu tavrına hayran kalan Fatih Sultan Mehmet; Yenişehir, İnegöl ve Yarhisar'ı tımar olarak İsmail Bey'e vermiştir. İsmail Bey bir süre sonra Filibe'ye gönderilmiş ve 1479 senesinde vefat etmiştir. (Kastamonu İl Yıllığı, 1973)

İsmail Bey'in Arapça ve Farsça bilmesine rağmen mecbur kalmadıkça bu dilleri kullanmayıp Türkçe konuşmaya özen göstermesi Türkçeye ve Türk milletine göstermiş olduğu önemin bir göstergesidir.

Etnik olarak bu beyliğin nereye dayandığını açık olarak veren bir kayıt yoktur. Amasya tarihinde bu ailenin Oğuzların Alayund'lu kabilesine mensup olduğu belirtilmiştir. Yine Candaroğlu Beyliği'nin son emiri Kızıl Ahmed Bey'in torunu Şemsî Ahmed Paşa'ya ait

¹⁷ Acar, a.g.e, s.53.

peçevi tarihinde geçen bir manzumede kendilerinin Hâlid b. Velîd neslinden geldiklerini belirtmiştir.¹⁸

1.3.4. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

1460 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından Candaroğulları Beyliği'ne son verilmiş ve Kastamonu'da Osmanlı Devleti'ne bağlı sancak haline getirilmiştir. İlk Sancak Beyi İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmey Bey iki sene bu görevde kaldıktan sonra Fatih Sultan Mehmet'in 9 yaşındaki oğlu Cem Sultan altı yıl burada Sancak Beyliği görevinde bulunmuştur. 460 yıl Osmanlı Devleti'ne bağlı kalan Kastamonu ve çevresi istilaya maruz kalmamış ve herhangi bir harbe de sahne olmamıştır. 4,5 asrı geçen zaman zarfında kah gelişmeler kaydetmiş, kah durgunluklar geçirmiş, bunların yanında pek çok imar faaliyetinde bulunulmuştur. Kastamonu vilayet haline getirildikten sonra Çankırı, Sinop ve Bolu sancağı buraya bağlanmıştır.¹⁹

I. Osman'dan Fatih'e kadar Kastamonu, Osmanlı Devleti'nin sadrazamlığını yapmıştır. İstanbul'un fethinden sonra Candaroğulları'nın vezirliği sona erse de Osmanlı İmparatorluğu yıkılana kadar Kastamonu, bu imparatorluğa hizmet etmiş ve birbirinden kıymetli lalalar, paşalar, hocalar ve askerler yetiştirmiştir. (Acar, 1995)

1.3.5. Milli Mücadele Dönemi

“Kastamonu ve havalisi, Osmanlı Devleti'nin imzalamış bulunduğu Mondros mütarekesi sonrasında başlayan işgaller devresinde herhangi bir işgale maruz kalmamış olmasına rağmen, Milli Mücadele'den yana tutum sergileyerek, vatanın işgallerden kurtulması sürecinde önemli görevler üstlenmiştir.”²⁰

Kastamonu'nun Kuvayi Milliye ile birleşmesini sağlamak amacıyla Kastamonu'ya gönderilen Albay Osman Bey gözaltına alınmış daha sonra kurtarılarak vali dahil sivil ve askerî bazı kimseleri tutuklamıştır. Bu olaydan sonra il merkezi ile ilçelerde Kastamonulular Kurtuluş savaşı için örgütlenmiş ve 19 Eylül 1919 tarihinde Kastamonu, Müdafa-ı Hukuk Cemiyeti'ne resmen girmiştir. (Acar, 1995)

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra Ermeni, ve Rum azınlığının saldırıları üzerine, Kastamonu'nun İnebolu ilçesi'nde ilk milis gücü kurulmuştur. Ayrıca 16 Mayıs 1919'da Samanpazarı'nda toplanan Kastamonulular, İzmir'in işgalini protesto ederek tepkilerini göstermişlerdir. Yine savaş boyunca Kastamonu'da birçok protesto ve mitingler devam etmiştir. 10 Aralık 1919, 12 Ocak 1920, 1 Şubat 1920, 13 Şubat 1920, 17 Mart 1920, 22 Ağustos 1921 tarihlerinde Kastamonu'da düzenlenen mitinglerle başta

¹⁸ Ergün Acar, “a.g.t”, s.7.

¹⁹ **Kastamonu İl Yıllığı**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973, s.7.

²⁰ Ercan Çelebi, “*Milli Mücadele'de Kastamonu*”, **CTAD**, Sayı:19, 2010.

İstanbul ve İzmir olmak üzere işgaller protesto edilmiş, işgalci devletlerin yöneticilerine telgraflar çekilmiştir. Bu mitingler içinde, 10 Aralık 1919'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kadınlar Kolu'nun Kız Öğretmen Okulu bahçesinde düzenlediği miting büyük yankılar uyandırmış ve tarihin ilk kadın mitingi olarak tarihe geçmiştir.²¹

“Memleket olaylarını halka duyurmak için ilk mahallî gazete (Açıksöz) 15 Haziran 1919'da neşre başlamıştır.”²² Halk bu sayede memkeletin içinde bulunduğu durumdam haber almış ve bilinçlenmiştir.

Kastamonu Kuvayi Milliye ile birleşince Defterdar Ferit Recai Bey vali vekili olmuş ve emri ile Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Akabinde ise İnebolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Araç Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Cide Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Devrekâni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Küre Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Daday Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. “Türkiye'nin bu ölüm kalım savaşında Kastamonu'da da gerekli hizmetlerin yapılması ve daha geniş çapta işler başarabilmek amacı ile bir de ‘Kastamonu Gençler Kulübü’ kurulmuştur.” (Kastamonu İl Yıllığı, 1973) Görülüyor ki Kastamonu halkı Millî Mücadele'yi desteklemiş ve ellerinden gelen gayreti göstermekten de geri durmamıştır.

İstiklal Marşımızın yazarı Mehmet Akif Ersoy, Milli Mücadele bilincini uyandırmak için Kastamonu'ya gelmiş Nasrullah Camii'nden halka seslenmiş ve halkı Sevr Antlaşması ve Milli Mücadele hakkında bilgilendirmiştir.

İnebolu'dan Ankara'ya cephane, asker ve malzeme sevkiyatını engellemek maksadıyla 9 Haziran 1921 tarihinde “Kılış” ve “Panter” adlı iki Yunan savaş gemisinin İnebolu'yu bombalaması üzerine sahil muhafaza topçu birliği karşı taaruzla geçmiştir. İnebolu halkı bu olaylar karşısında cesurca görevler üstlenmiş, açıkta demirlemiş gemilerden mavnalarla cephane taşımıştır.²³

Kastamonu'da kahramanlık destanı yazılırken kadınlar da boş durmamış ve İnebolu'ya cephane taşımışlardır. “Şehit Şerife Bacı” kundaktaki bebeğinin üzerinden battaniyesini alarak cephanelerin üzerine örtmüş ve bebeğini vatana feda etmiştir. Bunun yanında “Halime Çavuş” ve “Rahime Kaptan” da bu şanlı mücadelenin kahramanları olmuşlardır.

²¹ Ergün Acar, “a.g.t”, s.9

²² **Kastamonu İl Yıllığı**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973, s.10.

²³ Ergün Acar, “a.g.t”, s.9.

Kastamonu, Ankara (2045) ve Konya (2316) ile birlikte en çok şehit ve gazi veren ilimiz olma şerefine kavuşmuştur. Kastamonulu 1988 şehidin anısını yaşatmak amacıyla 1983 yılında bir şehitler anıtı yaptırmıştır. Türkiye’de bir ilk ve tek olarak TBMM tarafında 9 Nisan 1924 tarihinde İnebolu ilçemiz Mavnacılar Loncası’na verilmiş olan Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyası ve Vesikası da Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ilimize vermiş olduğu yüksek onurdan bir diğeridir.²⁴

1.3.6. Cumhuriyet Dönemi

Türkiye’de bir ilk ve tek olarak TBMM tarafında 9 Nisan 1924 tarihinde İnebolu ilçemiz Mavnacılar Loncası’na verilmiş olan Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyası ve Vesikası ile Kastamonu halkı büyük bir onur yaşamıştır.

Bundan bir yıl sonra ise, 23 Ağustos 1925 tarihinde Atatürk Kastamonu’ya gelmiş oradan İnebolu ilçesine geçerek “Şapka ve Kıyafet İnkılabını” başlatmıştır.

Kastamonu halkı her zaman vatanın bütünlüğünü gözetmiş ve kahramanlıklarını da tarihimizin şanlı sayfalarına not ettirmiştir.

²⁴ Kastamonu Valiliği, Kastamonu Valiliği, <http://www.kastamonu.gov.tr/tarihi> 04.05.2018.

1.4. Kastamonu Coğrafyası

“Kastamonu, Karadeniz bölgesi’nin Batı Karadeniz bölümünde 40°48'-42°02' enlem, 32°43'-34°37' doğu boylamında yer alır. 13.108,1 km²’lik bir yüz ölçümüne sahiptir. Deniz seviyesinden yüksekliği ise 775 m’dir. Doğusunda Sinop, güneydoğusunda çorum, güney ve güneybatısında Çankırı, batısında Zonguldak ve kuzeyinde Karadeniz bulunur.”²⁵

“Kastamonu yeryüzü şekli olarak dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Kuzeyinde Batı Karadeniz, sahil boyunca Küre (İsfendiyar) dağları ve güneyinde doğu batı uzantılı Ilgaz dağları bulunur. Kastamonu’nun yüzölçümünün %74’ü dağlık ve ormanlık, %21’i plato ve %3’ü ovalardan oluşur.”²⁶ Oranlardan da anlaşıldığı üzere Kastamonu tarıma elverişli değildir.

İklim ve bitki örtüsüne gelince kıyı şeridi boyunca Karadeniz iklimi görülür. Dağları kıyıya paralel uzanması denizin ıltıcı etkisinin iç kesimlere ulaşmasını zorlaştırır. Bitkiörtüsü bakımından da oldukça zengin olan Kastamonu ormanlar bakımından oldukça zengindir. Endemik pek çok bitki türüne de ev sahipliği yapmaktadır.

Başlıca dağ ve tepeleri; Küre Dağları, Ilgaz Dağları, Yaralıgöz Dağı, Hasan Dağı, Ballı Dağ, Dikmen Dağı, Karyatağı Dağı, Köklüce Dağı, Saka Dağı sayılabilir. Bunları yanında Dikmen, Acısu Tepesi, Büyük ve Küçük Hacet Tepeleri bulunmaktadır.

Başlıca akarsu ve gölleri; Araç Çayı, Devrekani Çayı, Devrez Çayı, Gökırmak ve Karaçomak Baraj Gölü’dür.

Kastamonu’nun 20 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar; Abana, Ağlı, Araç, Azdavay, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, Daday, Devrekani, Doğanıyurt, Hanönü, İhsangazi, İnebolu, Küre, Merkez, Pınarbaşı, Seydiler, Şenpazar, Taşköprü ve Tosya’dır.

Bu bilgilerin yanı sıra İ. Ozanoğlu’nun derleme faaliyetlerini yürüttüğü sıralarda Kastamonu’nun ilçe ve yollarından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Zira Ozanoğlu tarafından derlemiş olan çalışma, dönemin coğrafik durumunu bilmekle

²⁵ **Kastamonu Valiliği**, Kastamonu Valiliği, <http://www.kastamonu.gov.tr/cografi-yapisi> 03.05.2018.

²⁶ **Kastamonu Valiliği**, Kastamonu Valiliği, <http://www.kastamonu.gov.tr/cografi-yapisi> 03.05.2018.

daha iyi anlaşılacaktır. Çalışmanın yapıldığı dönemde Kastamonu'nun ilçesi durumunda olup şu an başka bir ilin ilçesi konumunda olan ilçelere ve 1940-1950'li yıllarda ilçe olmayıp günümüzde ilçe statüsü kazanmış olan ilçelere netlik kazandırılması gerekmektedir.

Ozanoğlu 1952 yılında yayımlamış olduğu “Kastamonu Kütüğü” adlı kitapta, Kastamonu'nun ilçeleri olarak; Abana, Araç, Azdavay, Cide, Daday, Devrakâni, İnebolu, Kargı, Küre, Taşköprü ve Tosya'yı saymıştır. Günümüzde ise bu sayı artış göstermiş, çeşitli kanun ve kararnamelerle ilçe sayıları artmıştır. Ağlı 1991, Bozkurt 1968, Çatalzeytin 1954, Doğanıyurt ve Hanönü 1990, İhsangazi 1987, Pınarbaşı 1988, Seydiler 1991 ve Şenpazar 1987'de ilçe statüsü kazanmış olan ilçelerimizdir. Kargı ise 1952 yılında Kastamonuya bağlı bir ilçe iken 1953 yılında Kastamonu'dan alınarak Çorum'a bağlanmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz kitapta Ozanoğlu Kastamonu yol durumunu şu şekilde anlatır:

“Vilayette İnebolu-Ankara şosasından başka Kastamonu-Devrekâni-Abana, Kastamonu-Taşköprü-Boyabad, Kastamonu-Daday-Azdavay-Cide, Kastamonu-Tosya-Kargı, Kastamonu-Araç-Zafranbolu şosaları vardır. Bunlardan Devrakâni-Abana-Azdavay-Cide, Tosya-Kargı yolları henüz ikmal edilmemiştir. İnebolu-Abana yolu da inşaa halindedir. Köy yolları umumiyetle patikadır. Köy kanunu gereğince ekseri köylerde yollar açılmış ve toprak tesviyesi yapılmış ise de rıhtım döşenmemiştir. Mamafih sarp ve dağlık bölgeler müstesna olmak üzere tekerlekli vasıtalarla gidilmeyen köy pek azdır. Kış mevsimi bittabi bu köy yolları devlet ve il yolları gibi seyrüsefere her zaman için müsaid değildir. Bununla beraber her mevsimde her nevi nakil vasıtası ile seyrüsefere imkân veren köy yolları mevcuttur.”²⁷

Şu an ki teknoloji ve ulaşım imkânları değerlendirildiğinde bile derleme faaliyetlerini yürütmek, sekteye uğramasına mani olmak imkânsızken dönemin şartlarına meydan okuyarak kendi imkânlarını da seferber ederek derleme yapma arzusunda olan Ozanoğlu'nu takdir etmemek mümkün değildir.

Tüm şartlara rağmen yükselti ve engebe ulaşım koşullarını zorlaştırırken derleme çalışmalarına katkı sağlar. Uzun süren kış aylarında akşam sohbetleri, köy odalarında yapılan eğlenceler sayesinde derleme çalışmalarına veri toplanabilir.

²⁷ İhsan Ozanoğlu, **Kastamonu Kütüğü**, Şirketi Mürettibiye Basımevi No.73, 1952.

1.5. İhsan Ozanoğlu'nun Hayatı ve Eserleri

(15 Nisan 1907 – 13 Şubat 1981)

İhsan 'ım ihsanca bir sözüüm vardır,

Eşşükrü lillah ki saf özüüm vardır.

Dünyaya ait tek bir arzum vardır

Varlığım bilinsin öldüğüm zaman.(İ.Ozanoğlu)

İhsan Ozanoğlu 15 Nisan 1907 yılında Kastamonu'nun Honsalar mahallesinde doğmuştur. Babası dönemin ünlü mevlit hanı ve tasavvuf musikisi temsilcisi olan “Haykuru” adıyla da bilinen Aşıkoğlu Ahmet'tir. İ. Ozanoğlu daha üç yaşındayken babasını kaybetmiştir. Annesi ise dönemin bilge hanımefendilerinden Hafize Emine Hanım'dır.

“Ataları Türkistan'ın Buhara kentinden olup, Moğol istilası öncesinde Erzincan'ın Kemah ilçesine oradan da Kastamonu'nun Duruçay Köyüne yerleşmişlerdir. Ataları çoğunlukla askerî erkandan ve bilgin kişilerden olmakla birlikte, aralarında Âşık Ali, Âşık Mehmet ve Âşık Bayraktar gibi saz şairleri de bulunmaktadır.”²⁸

“İhsan Ozanoğlu, annesinin terbiyesi altında yetişmiş ve devrin anlayışı çerçevesinde eğitim görmüştür. Nasrullah İbtidâi Mektebi'ni, Darülhilafe Medresesi'ni ve 1928'de de İstanbul Öğretmen Okulu'nu bitirmiştir.” (Güngör, 1942a, s.4, Güngör, 1942b, s.4, Güngör, 1942c, s.2'den aktaran Küçükbasmacı, 2011, s.189)

1938 yılına kadar köylerde öğretmenlik yapan Ozanoğlu, bu mesleği Kastamonu merkezinde edebiyat, müzik ve din dersleri vererek sürdürmüş, bir yandan da kendini geliştirmek amacıyla özel dersler almaya başlamıştır. Önce tefsir, hadis, ayin ve naatkârlık konularında dönemin değerli ilim adamlarından eğitim almış daha sonra özellikle o dönemde edebî ve dinî açıdan oldukça değerli olan yabancı diller üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür. Fethullah Efendi'den uzun yıllar Arapça, Fransızca, Süryanice, Ermenice ve İbranice dersleri almıştır. Daha sonra 1946 yılında başlayıp 1963 yılından emekli oluncaya kadar görev yaptığı Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'nde belge olarak önemli gördüğü bazı tercümeleri yapabilmek amacıyla Ermeniceyi Ord. Prof. Dr. Agop Dilaçar'dan tam manasıyla öğrenmiştir. Eski metinler üzerinde yoğun bir çalışma içine giren Ozanoğlu, bu yazıları kusursuz bir şekilde

²⁸ Ozan Ozanoğlu, “Bütün Yönleriyle İhsan Ozanoğlu”, **I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri**, (21-23 Mayıs 2000), Kastamonu Valiliği, Kastamonu 2001, s.335.

kavramak düşüncesiyle; Küfi, Reyhani, Sülüs, Nesih ve Talık gibi yazı stillerini öğrenmiştir.²⁹

“1928’de de İstanbul Öğretmen Okulu’nu bitiren İhsan Ozanoğlu, yeni yazı öğretme yetkisi de almış ve Kastamonu’da pek çok öğretmen ve memura yeni yazı öğretmiştir. 1946’dan 1963 yılında emekli oluncaya kadar da Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü yapmıştır.” (Küçükbasmacı, s.190)

Yazmaya ve araştırmaya düşkün olan Ozanoğlu daha Darulhilâfe medresesinde öğrenci iken arkadaşları ile birlikte “Altın ve mevzia-ı Hasene” dergisini çıkarmıştır.

“1925’ten sonra gazete ve dergilerde yazıları ve şiirleri yayımlanan Ozanoğlu “Çeçen, Âşık, Âşıkoğlu” (Güngör, 1944, s.6’dan aktaran Küçükbasmacı, 2011, s.190) imzalarını kullanmıştır. “Ozanoğlu daha sonra İ. Ozanoğlu imzasıyla da yazılarını yayımlamıştır. Doğrusöz, Açıksöz, Birlik, Yeni Birlik gazetesinde, Yeni Kastamonu, Yeni Görüş, Kopuz dergilerinde edebiyat, halkbilimi ve sosyolojiyle ilgili pek çok yazı ve şiirleri yayımlanmıştır.” (Güngör, 1942d, s.2, Güngör, 1942e, s.2, 1944, s.6’dan aktaran Küçükbasmacı, 2011, s.191)

Ozanoğlu, 1942’de Kastamonu Halk Evi’nde, Behçet Kemal Çağlar’ın yönettiği âşıkler toplantısında “Usta Şair” ilan edilmiştir. 1975 yılında Konya’da düzenlenen “X. Türkiye Âşıkler Bayramı”na da katılan Ozanoğlu, “Âşıkler Babası” ve “En Usta Halk Ozanı” seçilmiş, jüri başkanlığı yapmış ve çeşitli ödüller almıştır. (Tan, 1985, s.104’ten aktaran Küçükbasmacı, 2011, s.192)

Ozanoğlu, 1923 yılına kadar hece ve aruz vezniyle yazmış olduğu bütün şiirlerini yakmış, 1923 ve 1973 yılları arasında Divan Edebiyatı tarzında yazdığı şiirlerini “Divan” adı altında birleştirmiştir. Halk edebiyatı tarzında eser vermiş ve hece ile yazdıklarını “Âşık Sazı” adlı eserinde toplamıştır.³⁰

Tarihî pek çok döneme şahitlik etmiş olan Ozanoğlu, Cumhuriyeti, Atatürk’ü eserlerinde işlemiş ve tanık olduğu 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 29 Ekim gibi konuları da şiirlerinde ele almıştır.

“Ozanoğlu’nun bir başka cephesi de Ankara Devlet Konservatuari’nin derleme çalışmalarında kaynak kişi olarak karşımıza çıkmasıdır. 1948’de yapılan derlemelerde Ozanoğlu’ndan 75 adet anonim tarzında ve âşık tarzında parçalar derlenmiştir. 1973 ve 1974

²⁹ Ozanoğlu, *a.g.m.*, s.336.

³⁰ Ozanoğlu, *a.g.m.*, s.340.

tarihinde yapılan TRT derlemelerinde de İhsan Ozanoğlu'ndan kayıt yapılmıştır.” (Şenel, 2009, s.99-103'ten aktaran Küçükbasımacı, 2011, s.193)

İ. Ozanoğlu eğitimini yeterli görmemiş ve daima ünlü âlim ve hocalardan ders almaya devam etmiştir. Yazdığı eserlere ve ele aldığı konulara baktıkça bunu daha iyi anlıyoruz.

Tefsir ve hadis konularında Safranbolulu Vasfî Hoca'dan, âyin ve naatkârlıkta da Tahir Çelebi ve Ali Dede'den icazet ve destur almıştır. Farsça ve Arapçayı da çeşitli hocalardan dersler alarak tam anlamıyla öğrenmiştir. Yazdığı Divan'da ve yapmış olduğu Kur'an Tercüme ve Tefsir çalışmalarında bu dillere hâkimiyeti açıkça görülmektedir.

İhsan Ozanoğlu kütüphane müdürlüğü de yapmış olması sebebiyle birçok eserini kütüphaneye bağışlamıştır. Halen bu eserlerin bir kısmı kütüphane arşivinde muhafaza edilmektedir. Ozanoğlu'nun risale ve kitaplarına bakıldığında 1600 kadar eseri olduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan sadece 115'ini bastırabilmiş, 1485'ini ise bastıramamıştır. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Ankara Etnografya Müzesi, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü gibi çeşitli kuruluşlarda muhafaza edilmektedir. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde 493 kitabı bulunmaktadır. Şiirler, bilmeceler, maniler, Kur'an Tercümeleri, masallar, gizli ilimler, ilahiler, Kastamonu kültür ve folkloruna ait kitaplar, biyografiler gibi çok çeşitli kitapları Kastamonu İl Halk Kütüphanesi içerisindeki Kastamonu Arşivi'nde bulmak mümkündür. Ankara Etnografya Müzesinde ise eserlerin yanı sıra on sekiz telli orijinal bir sazı bulunmaktadır.

İhsan Ozanoğlu üç kez evlenmiştir. İlk eşinden bir kızı ve oğlu, üçüncü eşinden ise üç oğlu vardır.

“13 Şubat 1981'de kaybettiğimiz İhsan Ozanoğlu, Kastamonu adıyla kendisini özleştirmiş ve bunu hem şiirlerine, hem yazılarına hem de hayatının her kesitine sindirmiştir. Basılmış, basılmamış çalışmaları ile Kastamonu tarihini, kültürünü aydınlatmaya devam etmektedir.” (Ozanoğlu, 2017)

Ozanoğlu'nun, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Kastamonu Arşivi'nde bulunan eserlerini inceleme fırsatı bulmuş olmam ve yaşadığım şehirle ilgili en derin bilgileri yine Ozanoğlu'nun eserleri arasında bulmam bir Kastamonulu olarak beni rahatlattı.

Ozanoğlu, bir araştırma merkezinin yapacaklarını tek başına yapmış ve adeta bir yazı makinesi gibi çalışmıştır. Tek bir konu üzerine değil, çok çeşitli konular üzerinde araştırma ve incelemelerde bulunmuştur.

1.5.1. İhsan Ozanoğlu'nun Kaleme Aldığı Eserlerinin Muhteviyatı³¹

1. Türk Dili ve Halk Edebiyatı (Maniler, Ninniler, Türküler, Hikayeler, Masallar, Konuşmalar...)
2. Dinî ve Tasavvufî Edebiyat (Teravîh, İlâhiler...)
3. Dinî Konular (Türkçe Kur'an ve Namaz, Mezhepler...)
4. Cönkler
5. Saz Şairleri
6. Şiirler
7. Destanlar
8. Türk musikisi
9. Kastamonu Tarihi (Kastamonulu Meşhurlar...)
10. Türk Kültür ve Gelenekleri (Temcit, Salavatlama vb.)
11. Adet ve İnançlar (Gebelik, Loğusalık, Doğum, Ad verme, Çocuk Hastalıkları...)
12. Halk Tababeti (Faydalı ve Zararlı Besinler, Yemekler, Gıdalar)
13. Türk Sanatı (Güzel Sanatlar, El Sanatları)
14. Mimari (Camiler, Türbeler, Çeşmeler, Hamamkar ve Bunların planları)
15. Kitap ve yazma Eserler
16. Biyografiler
17. Atatürk ve Diğer Devlet Büyükleri ile İlgili Anı ve Hatıralar
18. Oyun ve Eğlenceler
19. Tarım ve Ticaret Folkloru
20. Türkiye coğrafi Bilgisi

³¹ Cevdet Yakupoğlu, "Aşık İhsan Ozanoğlu ve Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar" **İhsan Ozanoğlu Sempozyumu**, (14 Şubat 2009), Kastamonu Valiliği, Kastamonu 2009, s.217-233.

21. Haritacılık (Plan, Pafta, Tobla, Çizelge)
22. Türk Mutfağı (Yemek, Tatlı, Meşrubat çeşitler) vb.

Görüldüğü gibi Ozanoğlu adeta durdurulamayan bir yazı makinesi gibi çalışmıştır. Bu eserleri 74 yıllık bir ömre sığdırması da takdire şayandır.

1.5.2. İhsan Ozanoğlu'nun Eserleri

Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'nde Âşık İhsan Ozanoğlu'nun “Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde Bulunan Yayınlanmış Eserleri” adlı bitirme tezi, “Pınar Suluhan” tarafından 1999 yılında yapılmıştır. Ben de bu çalışma haricinde Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Kastamonu Arşivi'nde bulunan İhsan Ozanoğlu'na ait 493 adet eseri bizzat not ettim. Aşağıda bu eserler liste halinde gösterilmiştir.

1.5.2.1. İhsan Ozanoğlu'nun Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Kastamonu Arşivi'nde Bulunan Eserleri

1. Alevi-Bektaşî Şairleri Sakilik.
2. Anılar 1968.
3. Arşiv Kataloğu Cilt 1.
4. Atatürk Anıları 1925.
5. Atatürk Kastamonu'da.
6. Atatürk'ün Kastamonu Ziyareti.
7. Bektaşilik ve Alevilik.
8. Büyük İslam Alem Kronolojisi Cilt 1,2 1980.
9. Büyük veli Benli Sultan Hayatı, Eserleri, Halefleri, Menakıbı 1959.
10. Cönkler.
11. Çeşitli Konularda Makaleler.
12. Çıracı Miskinin Beğenmez Destanı.
13. Dediler (1944).
14. Dedim (1944).
15. Destanlar.
16. Dilek Mecmuası.
17. Divan Edebiyatı Genel Bilgi Eleştiri Dizi Dosya 1, 2.
18. Divan Kataloğu.
19. Divan Yolunda-Şiirler.
20. Edebiyat Tarihimizden Fıkralar.
21. Edebiyatımız Fıkralar.
22. El-Fürkan Fi Tefsir'il Kur'an Filoloji Mushaflarda İmla Hataları.

23. El-Fürkan Fi Tefsir'il Kur'an Kur'an Filolojisi Sözlükçe Bölüm 1, 2, 3.
24. El-Fürkan Fi Tefsir'il Kur'an Kur'an'ı Kerim'den Ayet Bulma Rehberi.
25. El-Fürkan Fi Tefsir'il Kur'an Kur'an-ı Kerim ve Tefsir ile ilgili eserler.
26. El-Fürkan Fi Tefsir'il Kur'an Türkçe Kur'an-ı Kerim Tefsir Cilt 1.
27. El-Fürkan Fi Tefsir'il Kur'an Türkçe Kur'an-ı Kerim Tefsir Fihrist 1.
28. Folklorik bakımdan açıklamalar ile Türküler.
29. Folklorcü Gözüyle Gizli Bilim Ahlakın Tashihi 1953.
30. Gizli Bilim.
31. Gizli Bilim (Kültürel ve Folklorik Araştırmalar Celb ve Teshir).
32. Gizli Bilim (Kültürel ve Folklorik Araştırmalar Cilt 1 Celb ve Teshir).
33. Gizli Bilim (Kültürel ve Folklorik Araştırmalar Cilt 5 Cismani Hastalıklar).
34. Gizli Bilim (Kültürel ve Folklorik Araştırmalar Vefıklar 1).
35. Gizli Bilim (cilt 3 Dualar, Cenaze Defni, Düğün Törenleri).
36. Gizli Bilim (Göz Değmesi ve Şifası).
37. Gizli Bilim 7 Cin Padişahı Azimet.
38. Gizli Bilim 7 Esma Azimet (1976).
39. Gizli Bilim Ağrı ve Sancılar.
40. Gizli Bilim Alak Suresi Azimet (1976).
41. Gizli Bilim Alfabeler (1976).
42. Gizli Bilim Anasır Azimet (1976).
43. Gizli Bilim Ayet'ül Kürsü Azimet.
44. Gizli Bilim Ayna Azimet (1976).
45. Gizli Bilim Azimetler 1 Kültürel Ve Folklorik Araştırmalar.
46. Gizli Bilim Baş Ağrısı 1 (1976).
47. Gizli Bilim Baş Ağrısı 1,2, 3, 4, 5 (1976)
48. Gizli Bilim Berhetiye Azimet.
49. Gizli Bilim Besmele Azimet 1976.
50. Gizli Bilim Boğaz Hastalıkları.
51. Gizli Bilim Bulaşıcı Hastalıklar.
52. Gizli Bilim Burçların Azimet (1976).
53. Gizli Bilim Burun Hastalıkları.
54. Gizli Bilim Büyük Azimet ve Hizbün Nebevi (1976).
55. Gizli Bilim Cilt 1,2, 3, 4.
56. Gizli Bilim Cilt Hastalıkları 1, 2.
57. Gizli Bilim Cilt Hastalıkları 3.
58. Gizli Bilim Cilt Hastalıkları 4 Hayvan Isırması ve Sokması (1976).
59. Gizli Bilim Cin Azimet (1976).
60. Gizli Bilim Cin Suresi Azimet (1976).
61. Gizli Bilim Cismani Hastalıklar Genel Bilgiler.
62. Gizli Bilim Çeşitli Bilgiler.
63. Gizli Bilim Çeşitli Cin İşleri (1976).
64. Gizli Bilim Çeşitli İç Hastalıkları 1, 2 (1976).
65. Gizli Bilim Çeşitli Şifa İşlemleri.
66. Gizli Bilim Diş Ağrısı.
67. Gizli Bilim Ebced Hesabıyla Esma-ül Hüsna (1976).
68. Gizli Bilim Echezat Azimet (1976).
69. Gizli Bilim Eflak Azimet (1976).
70. Gizli Bilim Er Kaşa Azimet (1976).
71. Gizli Bilim Esbaves Azimet (1976).

72. Gizli Bilim Esmâ-i Hüsnâyı Mukalil Esmâ-i Melek (1976).
73. Gizli Bilim Esmâ-ül Hüsnâ (1976).
74. Gizli Bilim Eşyayı Harekete Getirme Azimetî (1976).
75. Gizli Bilim Fatîha Azimetî 1 (1976).
76. Gizli Bilim Fatîha Azimetî 2 (1976).
77. Gizli Bilim Fatîha Azimetî 3 (1976).
78. Gizli Bilim Göğüs Hastalıkları.
79. Gizli Bilim Göz Hastalıkları 1-2 (1976).
80. Gizli Bilim Günlerin Azimetî (1976).
81. Gizli Bilim Hacet ve Murad 1976.
82. Gizli Bilim Hacet ve Murat 1.
83. Gizli Bilim Hafız ve Masuniyet 1 (1976).
84. Gizli Bilim Hannan Azimetî (1976).
85. Gizli Bilim Hayvan Hastalıkları.
86. Gizli Bilim Hayvan ve Bitki Hastalıkları 1 (1976).
87. Gizli Bilim Hayvan ve Bitki Hastalıkları 2 (1976).
88. Gizli Bilim Hemruş Azimetî (1976).
89. Gizli Bilim Hind Takuşu Azimetî (1976).
90. Gizli Bilim Huddam Azimetî 1 (1976).
91. Gizli Bilim Huddam Azimetî 2 (1976).
92. Gizli Bilim Huddam Azimetî 3 (1976).
93. Gizli Bilim Huddam Azimetî 4 (1976).
94. Gizli Bilim Huddam Azimetî 6 (1976).
95. Gizli Bilim İhlas Azimetî (1976).
96. Gizli Bilim İnşirah Suresi Azimetî (1976).
97. Gizli Bilim İsm-i Azam Azimetî 1 (1976).
98. Gizli Bilim İsm-i Azam Azimetî 2 (1976).
99. Gizli Bilim İz Saatleri (1976).
100. Gizli Bilim Kaabud Azimetî.
101. Gizli Bilim Kaadir-ü Evradı (1976).
102. Gizli Bilim Kaf Azimetî (1976).
103. Gizli Bilim Kahhar Azimetî (1976)
104. Gizli Bilim Kalp Hastalıkları.
105. Gizli Bilim Kelam-i İn (1976).
106. Gizli Bilim Kenz'ül Arş (1976).
107. Gizli Bilim Kulak Hastalıkları.
108. Gizli Bilim Latif Azimetî (1976).
109. Gizli Bilim Mecmuası.
110. Gizli Bilim Mendil Azimetî (1976).
111. Gizli Bilim Meşhur Süryani İsimler (1976).
112. Gizli Bilim Meytaturun Azimetî (1976).
113. Gizli Bilim Muhabbet Azimetî (1976).
114. Gizli Bilim Murad Azimetî (1976).
115. Gizli Bilim Mülk Suresi Azimetî (1976).
116. Gizli Bilim Nacurni Azimetî (1976).
117. Gizli Bilim Nuh Azimetî (1976).
118. Gizli Bilim Rahman Duası (1976).
119. Gizli Bilim Rakib Azimetî (1976).
120. Gizli Bilim Romatizma-Siyatik ve Çeşitli Hastalıklar.

121. Gizli Bilim Ruhani Azimeti 1-2 (1976).
122. Gizli Bilim Saffat Azimeti 1 (1976).
123. Gizli Bilim Saffat Azimeti 2 (1976).
124. Gizli Bilim Selat-ı Münciye Azimeti (1976).
125. Gizli Bilim Semur Hindi Azimeti.
126. Gizli Bilim Sihir Azimeti (Seyf Duası) (1976).
127. Gizli Bilim Süryani İsimler.
128. Gizli Bilim Şehet Azimeti 2 (1976).
129. Gizli Bilim Şemhuraş Azimeti 1 (1976).
130. Gizli Bilim Takte Kuş Azimeti (1976)
131. Gizli Bilim Tarım İşlemleri (1976).
132. Gizli Bilim Taytatarun Azimeti (1976).
133. Gizli Bilim Tebbet Azimeti (1976).
134. Gizli Bilim Teşhir Azimeti 1 (1976).
135. Gizli Bilim Tezhir Azimeti 2 (1976).
136. Gizli Bilim Tezhir Azimeti 3 (1976).
137. Gizli Bilim Tezhir Azimeti 4 (1976).
138. Gizli Bilim Tezhir Azimeti 5 (1976).
139. Gizli Bilim Tezhir Azimeti 6 (1976).
140. Gizli Bilim Tırnak Azimeti (1976).
141. Gizli Bilim Toplanma Azimeti (1976).
142. Gizli Bilim Vakıa Duası Azimeti (1976).
143. Gizli Bilim Vakıflar 20 Günlerin Vefıkları (1976).
144. Gizli Bilim Vakıflar 27 Kısmet (1976).
145. Gizli Bilim Vedud Azimeti (1976).
146. Gizli Bilim Vefıklar 1 Genel (1976).
147. Gizli Bilim Vefıklar 10 Besmele Vefkı.
148. Gizli Bilim Vefıklar 10 Hastalıklar Cinsi Sapıklık 8.
149. Gizli Bilim Vefıklar 10 Tezhir 2 (1976).
150. Gizli Bilim Vefıklar 13 Çeşitli Vefıklar 1 (1976).
151. Gizli Bilim Vefıklar 13 Çeşitli Vefıklar 2 (1976).
152. Gizli Bilim Vefıklar 14 Çeşitli Vefıklar 3.
153. Gizli Bilim Vefıklar 15 Tezhir 1 (1976).
154. Gizli Bilim Vefıklar 17.
155. Gizli Bilim Vefıklar 18 Çeşitli Vefıklar 6 (1976).
156. Gizli Bilim Vefıklar 19 Çeşitli Vefıklar 5 (1976).
157. Gizli Bilim Vefıklar 2 Sar'a Vefkı (1976).
158. Gizli Bilim Vefıklar 21 Kahir ve Helak Vefıkları 1.
159. Gizli Bilim Vefıklar 23 Kahriye Vefkı 2 (1976).
160. Gizli Bilim Vefıklar 24 Tiryakilik (1976).
161. Gizli Bilim Vefıklar 25 Çeşitli Vefıklar 7 (1976).
162. Gizli Bilim Vefıklar 25 Her Türden (1975).
163. Gizli Bilim Vefıklar 26 Define ve Para.
164. Gizli Bilim Vefıklar 3 Hastalıklar 1 (1976).
165. Gizli Bilim Vefıklar 4 Hastalıklar 2 (1976).
166. Gizli Bilim Vefıklar 5 Hastalıklar 3 (1976).
167. Gizli Bilim Vefıklar 6 Hastalıklar 4 (1976).
168. Gizli Bilim Vefıklar 7 Hastalıklar 5.
169. Gizli Bilim Vefıklar 8 Hastalıklar 6.

170. Gizli Bilim Vefıklar 9 Hastalıklar 7.
171. Gizli Bilim Vefıklar Besmele Vefkı (1976).
172. Gizli Bilim Ya'ruş Azimetı (1976).
173. Gizli Bilim Yasin-i Şerif Azimetı 1, 2.
174. Gizli Bilim Yasin-i Şerif Azimetı 3 (1976).
175. Gizli Bilim Yıldızların Azimetı (1976).
176. Gizli Bilim Yıldızların Azimetı 1 (1976).
177. Gizli Bilim Yühıbbınehüm Azimetı (1976).
178. Göklere Doğru.
179. Halk Dilinden Filolojik Notlar.
180. Halk Edebiyatı, Atasözleri, Hikâyeler.
181. Hikâyeler-Fıkralar-Konuşmalar Cilt 1 1946.
182. Hikâyeler-Fıkralar-Masallar Cilt 3 1946.
183. Hukuk Folkloru (Boşanma).
184. Hukuk Folkloru (İstimlak).
185. Hukuk Folkloru (Muamma).
186. İğdirli Destanı (1970).
187. İlahiler (Dini Edebiyat Mecmuası Temcit İlahisi 1).
188. İlahiler (Dini Edebiyat Mecmuası Temcit İlahisi 3).
189. İlahiler (Dini Edebiyat Mecmuası).
190. İlahiler cilt 4.
191. Kadın Mevlidi-Köy Mevlidi.
192. Kadir Gecesi-Oruç-Ramazan gelenekleri.
193. Karamanlı Gufranini Aşk Destanı.
194. Kastamonu Askerlik Tarihi.
195. Kastamonu Askerlik Tarihi 1972.
196. Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı (1946) Hikâyeler ve Fıkralar.
197. Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Biyografi Tosyalı Mustafa İzzet.
198. Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Biyografiler 1965.
199. Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Halk Tababeti Fasıl 1, 2.
200. Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Oyun ve Eğlenceler.
201. Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Oyun ve Eğlenceler 1947.
202. Kastamonu Kültür ve Folkloru.
203. Kastamonu Kültür ve Folkloru 3. Selim (1976).
204. Kastamonu Kültür ve Folkloru Abdülhamit Fıkraları 1976.
205. Kastamonu Kültür ve Folkloru Ağa Konakları.
206. Kastamonu Kültür ve Folkloru Araç Fıkraları 1975.
207. Kastamonu Kültür ve Folkloru Askerlik Folkloru.
208. Kastamonu Kültür ve Folkloru Aşure Gecesi (1976).
209. Kastamonu Kültür ve Folkloru At, Esrar Alemi, Mehter Ocağı, Silah, Ay Tutulması, Gün Tutulması, Dolu, Yağmur İstitali, Manzum Bilmeceler, Topal Koşma Türküsü, Mansur Bilmeceler.
210. Kastamonu Kültür ve Folkloru Bayram Kadıoğulları 3 Yusuf Kadı 1.
211. Kastamonu Kültür ve Folkloru Bayram Kadıoğulları 6 Hattat Cemile Hanım.
212. Kastamonu Kültür ve Folkloru Bayram Kadıoğulları 8 Fuat Peker.
213. Kastamonu Kültür ve Folkloru Bayram Kadıoğulları 9 Nurettin Peker.
214. Kastamonu Kültür ve Folkloru Bayram Kadızadeler 1 Şecere.
215. Kastamonu Kültür ve Folkloru Behlül Dana (1976).
216. Kastamonu Kültür ve Folkloru Bektaşî Fıkraları 1976.

217. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Berat Gecesi (1976).
218. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Abdùrrezzak Bahir Paşa.
219. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Abdùrrezzak Bahir Paşa (1956).
220. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Aşır Efendi Zadelers Şeyhùlislam Aşır Efendi (1956).
221. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Atatürk Fıkraları (1976).
222. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Ayan Zadelers.
223. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bayram Kadioğulları 1 Secere 1946.
224. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bayram Kadioğulları 10 Mehmet Seyhan Peker, Nurhan Peker (1957).
225. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bayram Kadioğulları 2 Bayram Kadı.
226. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bayram Kadioğulları 4 Kadı Ali.
227. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bayram Kadioğulları 5 Kadı Nuri.
228. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bayram Kadioğulları 7 Sadık Efendi.
229. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Bütün Yönleriyle Kadı Asker Mustafa İzzet.
230. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Din ve Türk Tùreleri Bakımından Yağmur Duası (1976).
231. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Ecevit Ailesi 1 Mustafa Şùkrù.
232. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Elmas Paşa (1965).
233. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Elmas Paşa Zadelers (1956).
234. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Hafid Zadelers 1956.
235. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Hatıra Fıkralar (1975).
236. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Hattat Mehmet Şevki.
237. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Himmetoğulları.
238. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Isıtım (1976).
239. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Isıtım (1976).
240. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi İmam Zadelers 1 (1956).
241. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi İmamzadelers 2 (1956).
242. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Kadı Asker Hafid Mehmed Efendi (1950).
243. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Kurban Bayramı (1976).
244. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Musiki Üstadı Mustafa İzzet.
245. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Mustafa Rùştù, Mesut Seyhun.
246. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Ramazan Bayramı (1976).
247. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Reisùlkùttap Hacı Hafız Mustafa Efendi.
248. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Reys'ùl Kùttap Zadelers (1956).
249. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Sosyal Dayanışma.
250. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Sultan Mahmut Fıkraları (1976).
251. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Biyografi Ünlü Minare Ustası Mehmet Civeioğlu.
252. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Çeşitli Fıkralar 2 (1976).
253. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Çeşitli Fıkralar 3 (1976).
254. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Çeşitli Fıkralar 3 (1976).
255. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Çocuk Hastalıkları.
256. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Çorumlu Aşık Haydar'ın Öğüt Destanı.
257. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Destanlar 1938.
258. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat.

259. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat-Hafızlık Tùreni.
260. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat-Tùren ve Ezgiler.
261. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat-Yağmur Duası Geleneğı.
262. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat (Mevlid Hikayeleri Manzume).
263. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi edebiyat Cenaze Tùreni.
264. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat Düğün İlahileri ve Cenaze Tùrenleri.
265. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini Ve Tasavvufi Edebiyat Okul İlahileri Hatim Tùreni Mevlit ve İlahiler.
266. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat Ramazan Eğlenceleri.
267. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Dini ve Tasavvufi Edebiyat Teravîh İlahileri.
268. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Edebi Fıkralar 1, 2 (1976).
269. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Edebi Fıkralar Tùrù 3.
270. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Eski Tarz Salavatlama.
271. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Farabiden Fıkralar 1975.
272. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Fatih Sultan Mehmet Fıkraları.
273. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gelenekler (Temcid).
274. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gelenekler Güveyi Koyma (1976).
275. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gelenekler, Besinler.
276. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Genel Bakımdan İnanmalar.
277. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Baş Ağrısı.
278. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Bel Gevşekliğı ve İktidarsızlık.
279. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Cilt Hastalıkları.
280. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Darlık ve Ferahlık.
281. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Düş Azması.
282. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Göz Değmesi ve Şifası.
283. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Göz Hastalıkları.
284. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Hafıza Unutkanlık ve Öğrenim.
285. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim İç Hastalıkları.
286. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Kulak Burun Boğaz ve Diş Ağrıları.
287. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli Bilim Uyku.
288. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Gizli bilim Yel.
289. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Güvey Koyma Tùreni.
290. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Haccac Fıkraları (1976).
291. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Haddad Mustafa İzzet.
292. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Halk Edebiyatı Kastamonu'da yaygın yabancı Türkùler.
293. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Hatıra Fıkralar 1976.
294. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Hebenneka (1976).
295. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrde Fıkralar 14 (1975).
296. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrden Fıkralar 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
297. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrden Fıkralar 11 (1975).
298. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrden Fıkralar 12 (1975).
299. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrden Fıkralar 13 (1975).
300. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrden Fıkralar 15 (1975).
301. Kastamonu Kùltùr ve Folkloru Her Tùrden Fıkralar 5.

302. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Hukuk Folkloru- Büyücùlùk.
303. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Ispartalı Saydı'nin Yer ile Gök Cengi Destanı.
304. Kastamonu Kùltür ve Folkloru İbn-i Sina Fıkralar (1975).
305. Kastamonu Kùltür ve Folkloru İbrahim Şevki Fıkraları.
306. Kastamonu Kùltür ve Folkloru İnönü Fıkraları (1976).
307. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Kadir Gecesi (1976).
308. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Karamanlı Gufrani'nin Öğüt Destanı.
309. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Karamanlı Meftuni'nin Ömür destanı.
310. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Kayserili Fıkraları (1976).
311. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Keçecizade Fuat Paşa (1976).
312. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Kemali Meydani Fıkraları (1976).
313. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Kurban Bayramı Gecesi (1976).
314. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Küçük Esnaf.
315. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Küçük Sanatlar (1975).
316. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Küçük Sanatlar İş Yerleri.
317. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Lokman Hekim Fıkraları.
318. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Mevlid Gecesi (1976).
319. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Miraç Gecesi (1976).
320. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Mübarek Günler (1976).
321. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Müstehcen Fıkralar-Zamparalık (1976).
322. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Neyzen Tevfik Fıkraları (1976).
323. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Orman.
324. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Partal Fıkraları (1976).
325. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Pire Destanı (1964).
326. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Psikiyatrik Fıkralar (1976).
327. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Ramazan Bayramı Gecesi (1976).
328. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Ramazan Geceler (1976).
329. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Ramazan Gelenekleri.
330. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Regaip Gecesi (1976).
331. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Salavatlama.
332. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Seher Gelenekleri.
333. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Sultan Murat Fıkraları (1976).
334. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Süleyman Naziften Fıkralar (1976).
335. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Şifalı Bitkiler ve Bahçe Ürünleri.
336. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Temcid.
337. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Tilki Fıkraları 1976.
338. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùler Hikâyeler Kùroğlu Bolu Beyne (1975).
339. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler-Baytar (1975).
340. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler-Bebek Kartal Pençesinde (1975).
341. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler-Burçak Yolması.
342. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler-Ciğer (1975).
343. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler-Genç Osman (1975).
344. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler-Kùroğlu 3/ Yetiş Ayvaz.
345. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler "İki Evli" (1975).
346. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler "Kemiksiz" (1975).
347. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler Çocuk (1975).
348. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlü Hikâyeler Dalma (1975).

349. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlù Hikâyeler Damat ve Manda.
350. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlù Hikâyeler Doktor.
351. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlù Hikâyeler Pire.
352. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlù Hikâyeler Solguna (1975).
353. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Türkùlùk-Taş Bebek (1975).
354. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Yavuz Sultan Selimin Fıkraları (1975).
355. Kastamonu Kùltür ve Folkloru Zararlı Besinler Baharlılar (1938).
356. Kastamonu Kütüğü İstanbul (1952).
357. Kastamonu Lisesi.
358. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 90.
359. Kastamonu Müzesi Arşivi Biyografi Dosya 84.
360. Kastamonu Müzesi Arşivi Biyografi Dosya 85.
361. Kastamonu Müzesi Arşivi Cami, Türbe, Hamam Planları ve Çeşitli Vesikalar Dosya 88.
362. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 100.
363. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 101.
364. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 44.
365. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli vesikalar Dosya 86.
366. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 91.
367. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 92.
368. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 96.
369. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 98.
370. Kastamonu Müzesi Arşivi Çeşitli Vesikalar Dosya 99.
371. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 11.
372. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 12.
373. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 13.
374. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 14.
375. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 15.
376. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 16.
377. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 17.
378. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 18.
379. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 19.
380. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 20.
381. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 21.
382. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 22.
383. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 23.
384. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 24.
385. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 25.
386. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 26.
387. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 27.
388. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 28.
389. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 29.
390. Kastamonu Müzesi Arşivi Edebi Vesikalar Dosya 30.
391. Kastamonu Müzesi Arşivi Harita-Plan-Tablo Dosya 77.
392. Kastamonu Müzesi Arşivi Harita Bilgisi Dosya 55.
393. Kastamonu Müzesi Arşivi Harita, Plan, Pafta Dosya 53.
394. Kastamonu Müzesi Arşivi İlimi Vesikalar Dosya 41.
395. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Edebi Vesikalar Dosya 40.
396. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 1.

397. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 2.
398. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 3.
399. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 4.
400. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 5.
401. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 6.
402. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 7.
403. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 8.
404. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 9.
405. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 10.
406. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 31.
407. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 32.
408. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 33.
409. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 34.
410. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 35.
411. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 36.
412. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 37.
413. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 38.
414. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar Dosya 39.
415. Kastamonu Müzesi Arşivi İlmi Vesikalar El Sanatları 46.
416. Kastamonu Müzesi Arşivi Kaya Mezarları 83.
417. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi Dosya 45.
418. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi Dosya 56.
419. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi 1966 Dosya 78.
420. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi 1966 Dosya 79.
421. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi 1966 Dosya 80.
422. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi 1966 Dosya 81.
423. Kastamonu Müzesi Arşivi Memleket Bilgisi Dosya 82.
424. Kastamonu Müzesi Arşivi Merkez Camiler Dosya 87.
425. Kastamonu Müzesi Arşivi Plan, Harita Dosya 54.
426. Kastamonu Müzesi Arşivi Sanat Dosya 76.
427. Kastamonu Müzesi Arşivi Sanat Dosyası 47, 49, 50, 51, 52.
428. Kastamonu Müzesi Arşivi Sanat İlmi Vesikalar Dosya 48.
429. Kastamonu Müzesi Arşivi Sanat Takvimi Dosya 75.
430. Kastamonu Müzesi Arşivi Vesikalar Dosya 42.
431. Kastamonu Müzesi Arşivi Vesikalar Dosya 43.
432. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Börek ve Çörekler Dosya 69.
433. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Çorbalar Dosya 61.
434. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Çorbalar Dosya 62.
435. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Çorbalar Dosya 63.
436. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 57.
437. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 58.
438. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 59.
439. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 60.
440. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 65.
441. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 66.
442. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Dosya 67.
443. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Hamur İşleri, Açmalar, Çeşitli Yemekler Dosya 68.
444. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Helva, Komposto, Paça Tirit Dosya 72.

445. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Kızartmalar Dosya 64.
446. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Makarna Dosya 73.
447. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Pilav Dosya 74.
448. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Tatlılar Ve Pastalar Dosya 71.
449. Kastamonu Müzesi Arşivi Yemekler Salatalar ve Sütten Yapılanlar Dosya 70.
450. Kastamonu Şeriyeye Sicillerinden Öğrenilen Nadide Kitaplar (1966).
451. Kastamonu Şeriyeye Sicillerinden öğrenilen Nadide kitaplar 1960.
452. Kastamonu Tarihi Yapısı ve bu yapının değerlendirilmesiyle ilgili rapor.
453. Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar (Şeyh Ahmed Siyahi Hz.).
454. Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar Mustafa İzzet.
455. Kazak Abdalın Beğenmez Destanı (1959).
456. Konuşmalar, Hikayeler, Masallar, Fıkra-Cilt 2.
457. Kur'an'ı Kerim'de Bulunmayan sözcükler.
458. Kur'an-ı Kerim'in Edebi nitelikleri, Kur'an-ı Kerim Falı, 40 Ambar Şiirler.
459. Kültürel Ve Folklorik Araştırmalar Gizli Bilim Azimetler 2.
460. Makaleler Musikide İnkılap.
461. Maniler Çocuk Manileri Fasikül 1, 2, 3,4, 5, 6.
462. Milli Marşlar ve Çocuk Marşları.
463. Musiki ve Tevzihler.
464. Müezzinlik.
465. Ninniler.
466. Örnek Yiğit Sadık Paşanın Vasiyeti (1965).
467. Partal (1976).
468. Piri Paşa ve Evkafı.
469. Piyesler 1946.
470. Ramazan Fıkraları.
471. Ramazan Fıkraları Cilt 7.
472. Ramazan Manileri.
473. Seçme Fıkralar 1973.
474. Seyahat Hatıraları.
475. Sivaslı Mesleki'nin Öğüt Destanı.
476. Şifalı Besinler, Bal, Koyun eti, Püryan, Döner, Etli ekmek, Av Hayvanları, Yağlar.
477. Şiirler (Atatürk Devrimi Destanı).
478. Şiirler (Bir Demet).
479. Şiirler (Bir Demet).
480. Şiirler (Cimri Makulesine).
481. Şiirler (Gönülden).
482. Şiirler (Senden Sonra).
483. Şiirler (Tek Tel).
484. Şiirler (Teker Teker).
485. Şükran (1959).
486. Tarikat Türleri.
487. Türedi Kasidesi ve Şiirler, Mushaflarda imla bozuklukları.
488. Türk Büyüklerinden ünlü bilgin ve mutasavvıf Şaban-ı Veli Hayatı Eserleri ve Külliyesi.
489. Ulu Türk Bilgini İmam-ı Azam Ebu Hanife.
490. Yiğit Çocuk Milli Piyes 4 Perde.

- 491.** Za'fi ve Manzum Din Bilgisi Dini Musiki, İlahiler Çocuk Şakıları, Kastamonu Türküleri.
- 492.** Zaferi Böyle Kazandık Efe Yüreği.
- 493.** Zeytin budaması Türkçe Kur'an ve Namaz.

2. YÖNTEM

Çalışmamızın ilk ayağını, “Halk Dilinden Filolojik Notlar” adlı nüshanın Arap harfleri ile yazılmış olan bölümlerini Latin harflerine aktarmakla başlattık. HDFN’de Arap harfleriyle yazılmış bölümlerde okuyamadığımız kelimeleri “?” ile gösterdik. Bu aktarma esnasında, “Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III” adlı mevcut bir eserin olduğunu tespit ettik. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi’nde bulunan “Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III” adlı nüshayı temin ettik. Elimizde bulunan bu iki nüshanın benzerlik ve farklılıklarını tespit ederek tek bir metin haline getirdik. Kastamonu’da bulunan “Halk Dilinden Filolojik Notlar” nüshasında yer alan kısımları [] işareti ile gösterdik. Daha sonra metin içinde bulunan sözlük kısmını ayrıca ele aldık. İki nüshadaki sözlük kısmını alfabetik olarak dizdik. Bu dizimden sonra hem HDFN’de hem de KHDES’de aynı sözcükler sıralanmış oldu. Fakat iki nüshada da madde başları aynı olmasına rağmen açıklamalarda farklılıklar tespit ettik. KHDES’nin kendi içinde bazı madde başlarını ikişer defa yazmış olduğunu tespit ettik. Biz de bunların net bir şekilde görülebilmesi için aynı olsalar bile sözlükten çıkarmadık ve aynen verdik. Ozanoğlu’nun önsözde Ahmet Caferoğlu’nun Kastamonu’daki derleme faaliyetlerine atıfta bulunması üzerine biz de Caferoğlu’nun “Anadolu Ağızlarından Toplamalar” adlı eserinden sözlük kısmından istifade ettik. Ozanoğlu’nun hazırlamış olduğu söz varlığını, Ahmet Caferoğlu’nun “Anadolu Ağızlarından Toplamalar”, Ergün Acar’ın “Kastamonu Yöresi Söz Varlığı” ve “Derleme Sözlüğü” adlı çalışmalarla karşılaştırdık. Ozanoğlu’nun sözlüğünde madde başı olarak yer alan her kelime bu eserlere bakılarak taranmış, bu eserlerde mevcut olup olmadığı belirlenmiştir. Mevcut olan kelimere rastlanması durumunda kelimelerin karşılıklarına, eserin adı ve sayfa numarası yazılmıştır.

HDFN’nin içinde bulunan “Kur’an Tercümesi Sözlüğü’nü” konumuzla ilgili bulmadığımızdan ana metne dahil etmedik.

Ozanoğlu'nun HDFN'de, "Kastamonu'da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler" başlığı altında vermiş olduğu bölümü yazarın belirttiği kitaptan taradık. "Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi" cilt I'deki taramamız sonucunda, derleme yeri Kastamonu olarak belirtilmiş her kelimenin bu bölüme alındığını ve Ozanoğlu'nun da bu bölüme derlemelerinden katkılar sunduğunu gördük. Ozanoğlu, "Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi" adlı eserin Kastamonu'da yakalayamadığı anlamları tespit etmiş ve bunları da nereden derlemişse not edip mevcut esere katkı olarak kendi derleme çalışmasında yer vermiştir.

İhsan Ozanoğlu'nun derlemeciliği ve sözlükçülüğü hakkında bilgi verdik. Ozanoğlu'nun, sözlüğünde madde başlarını nasıl kullandığını anlattık. Sözlük içinde madde başlarını koyu olarak gösterdik. HDFN'de bulunan fişlemeler bölümünü nüshada olduğu şekliyle tablo haline getirdik. Ozanoğlu'nun çevriyazı sisteminde kullandığı sesleri ve KA'da bulunmayan sesleri nasıl oluşturduğunu "Ses" başlığında verdik. HDFN'de bulunan fişlemeler kısmını ayrıca ele aldık. Ozanoğlu, Fişlemeler bölümünde hangi ses olaylarına dikkat etmiş ve vurgulamak istemişse bu durumu göz önünde bulundurarak incelemelerde bulunduk. Ozanoğlu'nun işaret ettiği ama herhangi bir terimle ilişkilendirmediği örnekleri ve Ozanoğlu tarafından terim kullanılarak açıklanan örnekleri başlıklar halinde ele aldık. İlgili başlıkların açıklamalarını hemen başlığın altında verdik. Ozanoğlu, çevriyazı işaretlerini nasıl kullandı ise biz de aslına sadık kalarak vermeye çalıştık. Ozanoğlu, metin kısmını da hangi üslup ve imla ile yazmışsa biz de aynen yazdık.

Sonuç kısmında ise tüm saydıklarımızdan yola çıkarak tespitlerimizi maddeler halinde verdik.

2.1. Metin Tespiti

1. Bu çalışma, merhum İhsan Ozanoğlu tarafından hazırlanmış ve Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde 180/20.2.972 katalog numarasıyla kayıtlı bulunan "Halk Dilinden Filolojik Notlar" başlıklı derleme çalışmasını esas almakta ve yine aynı nüshanın sonradan tashih edilmiş bir kopyası olduğunu düşündüğümüz Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Etüt/48-I'de kayıtlı bulunan "Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III" adlı çalışmanın birleştirilmiş metnini ve bu metin üzerinden yapılan değerlendirmeyi içermektedir.
2. KHDES'nin DDC/DOS Numarası: 413, Yerel Yer numarası: Etüt/75, Demirbaş Numarası: ET00048'dir.
3. "Halk Dilinden Filolojik Notlar" nüshası Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Kastamonu Arşivi Müzesi'nde, "Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı Dil-Edebiyat Sözlük I-II-III" nüshası Ankara'da TDK Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.
4. HDFN 180 sayfa iken KHDES 798 Sayfadır.
5. HDFN nüshasının ciltlemesi basit bir yöntemle yapılmıştır. Kapak kısmı kartondan, sayfaları saman kağıdındandır. Siyah bir kumaş parçası ile dikiş kısımları kapatılarak ciltlenmiştir. Aralarında ciltleme içerisine girmemiş kopuk sayfalar mevcuttur. Ciltlemeden dolayı metnin köşe kısımları cildin içinde kalmıştır. KHDES'de ise düzenli bir ciltleme yapılmıştır. Kırmızı renkli kalın bir kapak kısmı mevcuttur. Cilt kısmı sağlam ve kullanışlıdır.
6. İki nüshada da çevriyazı bölümü mevcuttur. HDFN'de bir iki yerinde ufak bir değişiklik olmasına rağmen geneli aynıdır. "Sessizler" başlığının yanına Arap harfleri ile "TDK çevriyazı sisteminden alınmıştır." diye not düşülmüştür.
7. HDFN nüshasının "sayfa düzeni" düzenli değildir. Sayfa numaraları birbirini takip etmemektedir. KHDES'nin sayfa düzeni ve numaraları tutarlı bir şekilde ilerlemektedir.
8. HDFN nüshasının önsözünde eksikler vardır. Önsöz kısmı 25. sayfa ile 54. sayfa arasındadır. Bu eksiklik nüsha bırakıldığında da var mıdır, yoksa kopmuş sayfalar arsında olması hasebiyle zamanla yok mu olmuştur bilinmemektedir.

9. HDFN nüshası hem Arap harfleri ile hem de Latin harfleriyle kaleme alınmışken KHDES Latin harfleriyle yazılmıştır.
10. İki nüshada da sözlük kısmı mevcuttur. Lakin KHDES'nin sözlük kısmı daha hacimlidir.
11. HDFN'de fişlemeler bölümü mevcutken, KHDES içinde böyle bir bölüm yer almamaktadır.
12. HDFN nüshasının hem Arap alfabesi ile olan kısmı hem de Latin harfleri ile yazılan kısmı el yazısı ile yazılmıştır. Bu da metnin okunmasını hayli zorlaştırmıştır. KHDES ise daktilo edilmiş haldedir.
13. Her iki nüsha da alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu sıralama KHDES'de düzenli iken HDFN'de b'den başlar, araya kitabın diğer bölümleri girdikten sonra a'yı verir, b ile devam eder ve nüsha son bulur.
14. HDFN nüshası KHDES'den içerik olarak daha farklıdır. KHDES'de sadece sözlük kısmı yer alır.
15. HDFN nüshasının mevcut bölümleri: İlk önce fişlerin yer aldığı bölüm vardır. Arkasından önsöz bölümü, çevriyazı sistemi, Kastamonu'da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler başlıklı bölüm, sözlüğün b'maddesinden başlayarak z'ye kadar verildiği bölüm, Çavundur Okulu sayı: 69/ Maarif Müdürlüğü'ne başlığıyla gönderilen yazı, Kur'an Tercümesi Sözlüğü, a ve b maddeleri verilmiş ve kitap sonlanmıştır. Görüldüğü üzere nüsha karışık bir düzenle tertip edilmiştir. Çavundur Okulu sayı: 69/Maarif Müdürlüğü'ne başlığıyla gönderilen yazı ve Kur'an Tercümesi Sözlüğü'nü, çalışmamız ile alakalı olmadığı için metinden çıkardık.
16. "Kastamonu'da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler" başlıklı bölümün sonunda Arap harfleri ile "Maarif Nezareti Türk Dil Tetkik Cemiyeti Cilt 1 Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi Devlet Matbaası, 1934, Sayfa 848" notu düşülmüştür. Bizde bu bölümü adı geçen eserden taradık. Bu bölümde ilk kelime Arap harfleri ile yazılmış, karşılığı Latin harfleriyle verilmiş, hemen yanına kelime hangi il ve ilçede derlenmişse not edilmiş ve son olarak da "Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları" adlı eserde sayfa numarası kaçsa yazılmıştır.
17. KHDES'nin bölümleri ise şöyledir: Önsöz, çevriyazı sistemi ve sözlük.

18. İki nüshanın da sözlük kısmında birbiriyle aynı kelimeler olsa da aynı kelimeye farklı anlamların verildiği görülmüştür. Hem HDFN’de, hem de KHDES’de madde başı aynı olan bazı kelimelerin açıklamaları farklı yapılmış, kimi zaman ise birbiriyle aynı olacak şekilde not edilmiştir.
19. KHDES’de madde başı olan bazı kelimeler sözlük içinde iki kez not edilmiştir. HDFN’de bir kelime bir defa madde başına yazılmıştır.
20. HDFN nüshasında madde başı kelimelerin nereden derlendiği not edilmişken KHDES’de bu yöntem devam ettirilmemiştir.
21. HDFN’de her kelime için bir madde başı yer alırken, KHDES’de anlamı farklı alan bazı sözcükler için ayrı bir madde başı oluşturulmuştur. HDFN’de ise madde başı tektir ve kelimenin diğer anlamları virgül konularak yan yana yazılmıştır.
22. Her iki nüshada da madde başı bir kelime için birinci ve ikinci anlam oluşturulmamıştır. Fakat bu konunun istisnası da yok değildir. KHDES’de “dıldık” madde başı için birinci ve ikinci anlam oluşturulmuşsa da bu yöntem devam ettirilmemiştir.
23. HDFN nüshasında madde başında “r” ve “v” ile kelime tespit edilmemiştir. KHDES’de ise yine madde başında “r” sesi yer almazken “v” sesi ile kelime tespiti yapılmıştır. Her iki nüshada da “j” sesi ile madde başı oluşturulmamıştır.

3. METİN

HALK DİLİNDEN FİLOLOJİK NOTLAR

KASTAMONU HALKİYAT VE HARSİYATI DİL-EDEBİYAT SÖZLÜK I-II-III

ÖN SÖZ

Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatını tesbit ederken üzerinde en çok ısrarla durduğum konulardan biri de dil meselesidir. Gerek branşım ile ilgili olması, gerekse milli bir davamız bulunması itibarıyla filolojik derlemeler, benim için derhal yerine getirilmesi zaruri bir görev oldu. Bu sebeple çeyrek yüzyıldan beri folklorun özge konuları gibi aynı kadroya dâhil bulunan halk dilinden derlemeler hususuna çalışmalarımı teksif³² sonucu (sözlük), (mecezzler), (hikâyeler, fıkralar, masallar, konuşmalar), (maniler), (türküler) ve diğer filoloji ve edebiyat ürünleri derlenmiş, tasnif³³ edilmiş ve her biri konularındaki istiklalîyete³⁴ göre tam ve başlı başına birer kitap haline getirilmiş oldu. Şimdilik 24 ciltten mürekkep³⁵ Kastamonu Halkiyat³⁶ ve harsiyatının³⁷ dil-edebiyat serisinden sözlük adını taşıyan ve üç kısımdan ibaret bulunan bu müstakil kitabımın nerelerden ve nasıl derlendiğini, ne suretle tasnif edilip işlenerek son şeklini aldığını belirtmek isterim: Kastamonu halk dilinden derleme bir sözlük olan bu kitabımın kaynağı, sırasıyla il merkezi, Göl, Akkaya bucakları, Devrekânî, Daday ilçeleriyle Taşköprü ilçesinin merkez ve batı köyleri, Tosya ve Kargı ilçelerinin kuzey sırtlarındaki köyler, Araç ilçesinin doğu bölgesindeki köyler... Taşköprü kuzey ve güney bölgeleri, Küre doğu ve güney bölgesine ait köyler, Küre merkezi, Küre batı bölgesi köyleri, İnebolu merkezi, Azdavay güney köyleri, Araç kuzey köyleri, Araç merkezi, Tosya merkezi ve

³² Toplama.

³³ Sınıflama.

³⁴ Başlı başına olma.

³⁵ Terkîp edilmiş, iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen.

³⁶ Folklor.

³⁷ Kültürle ilgili şeyler.

yöresindeki köylerde yaşayan öz Kastamonulu halktır. Mütemadiyen merkezden muhite doğru yürüttüğüm bu araştırmalar dışında bizzat gidip mahallinde incelemeler yapamadığım Abana, Cide ve Kargı ilçeleri köyleri kalmış ise de bu ilçe ve köylere ait not alabilmek için Abanalı, Kargılı ve Cideli olanlardan ve buralarda mevcut tanıdıklarımın itimada şayan olanlarından gereği gibi faydalanabilmek imkânı bulunmuştur.

Derleme alanını bariz hatlariyle gösterdikten sonra ki kitabımın menşe' ve masdarı³⁸ olan bu yerlere nasıl gitdiğimi ve ne şekilde derleme yaptığımı arz etmek her halde faydalı olacaktır:

12 ilçeden ve 1129 köyden mürekkep olan bugünkü idare sınırları içersinde Kastamonu'nun beşte dördünü gezmek, görmek, araştırma ve derleme yapabilmek için hiçbir teşekkülden³⁹ para yardımı görmüş değilim. Gezi için maddi kudret ve feragat şart olmağla beraber sanat ve bilgi sermayem ufak tefek muzaheretlerden⁴⁰ beni müstağni⁴¹ kılmıştır. Arap ve Fars dilleriyle İslâmi ilimlere vukufumun yani başımda saz şairliğim, gezebilmekliğime ve her vardığım yerde derleme yapabilmekliğime imkân ve fırsat vermiştir. Tahdis-i nimet⁴² için söyleyorum ki sazımın, hitabetimin sağladığı bu imkân ve fırsattan başka halk tabakaları arasına girip onlarla kaynaşabilecek yaratılıştaki oluşum; köylüyü, bilhassa kentlerden uzakta yaşayan halkı daha çok sevişim muvaffetiyetimin⁴³ belli başlı âmilllerinden⁴⁴ dir. Daha sonra ilçeden ilçeye, köyden köye, bir konaktan diğerine geçebilmeğe va'z ve saz imkân hazırlayamamış ve maddi kudretimin dahi kifayet etmemişse idare âmirlerinden, öğretmenlerden, tahsildarlardan, hâsılı hemen her gezici arkadaştan istifade ederek onun muzaheretinde gezmiş ve derleme çalışmalarımı sekteye uğratmamışımıdır. Köylü oluşum, 12 sene köy öğretmenliği yapışım, cezaevi öğretmenliğim, talebe yurdu idareciliğim gibi derleme avantajları da hesaba katılırsa bugünkü Kastamonu sınırları içersinde nasıl gezip derleme yaptığımı daha fazla

³⁸ Kaynak ve çıktığı yer.

³⁹ Kuruluş.

⁴⁰ Yardım etme.

⁴¹ Lüzumlu, gerekli bulmayan.

⁴² İyilik için anlatma.

⁴³ Başarı.

⁴⁴ Sebepler.

anlatmaya lüzum kalmaz. Şunu hatırlatmak lazımdır ki kelime derlemesi için gezi bir ihtiyaç olduğu kadar imkân dâhilinde halk tabakaları, her çeşit insan kümeleri, her nevi toplantılar arasına girmek, halk ile konuşmak ve onları suniliğe düşmeden konuşturabilmek derlemenin bel kemiği teşkil edebilecek derecede zaruri bir harekettir.

Sözlüğümün muhteviyatını nasıl derlediğime gelince bu cihet her şeyden ziyade açıklamaya muhtaçtır. Bir kerre iyi bilmelidir ki derleme sözlük kitabı yazmak lâlettayin⁴⁵ bir lügat ve messela Naci Lügatini karşısına koyarak kelime tarh⁴⁶ ve ilavesiyle sözlük meydana getirmek gibi zahmetsiz ve bir çırpıda oluverecek bir iş değildir. Bu hakikati belirtmek için dil tarihinden şöyle bir örnek verdikten sonra izahata geçmek zaruretindeyim:

Bizden ziyade Arap dünyasında iştihar⁴⁷ etmiş olan büyük lügat bilgini katıksız Türk İsmail-i Cevheri, 40 bin kadrolu Es-Sihâh'ını Arapların yaşadıkları muhtelif filolojik bölgelerde kabîle kabîle, aşiret aşiret, hatda çadır çadır gezdikten ve yaşayan ana kelimeleri derledikten sonra yazmıştı. Firûzâbâdi, Sıhah-ı Cevheri'nin bir yazma nüshasını önüne koyarak Kamusu'l-Muhit'ini yazarken kelime, aile ve müştaklarıyla kadronun 60 bine çıkması karşısında böbürleniyor ve Cevheri'ye yarısını fevt etmiş deye dil uzatmaktan çekilmiyordu. Mamafih Araplar Kamusu'l-Muhit'in Sihâh'tan doğduğunu kabul etmekle beraber İranlı Mecdüddin'in bu tarzını küstahlık telakki ederler.

Çağımızda henüz Cevheri, Kâşgarlı Mahmud ve Zemahşeri gibi ki Tanrı bu fevkalbeşer⁴⁸ çaptaki atalarımızın birer eşini bir daha görmeği bize değilse bari bizden sonrakilere nasip etsin. Ayaklarına çarıkları çekip dağ, bel, köy, kent, varlığa, yokluğa, açlığa, dokluğa ve her türlü zahmet ve mahrumiyete katlanarak Türk dili araştırma ve derlemelerine kendini vermiş bilgi kahramanları zuhur etmediği için derleme bir sözlük yazmanın güçlüğünü isbat yolunda örnek gösterebilmeliğime ve

⁴⁵ Gelişi güzel.

⁴⁶ Düzenleme.

⁴⁷ Meşhur olma.

⁴⁸ Üst insan.

bu vadede yıllarca katlandığım üzüntü ve yorgunlukları anlatabilmekliğime kendimde kudret göremiyorum.

Gerçi ana dilden bir iki derleme kitabı yayınlamışsa da bu eserler bir veya belli başlı bir serlek⁴⁹ ve yahut diyelekt bölgesine ait olmadığı ve memleketin şurasında burasında rast geldikçe sistemsiz ve methodsuz derlendikleri için benim çektiğim zorluklara dayanarak meydana gelmemiş olmaktadır. Aynı zamanda benim 363 bin Türkün yaşadığı bir il hudutları içersinde yer adları, mecazlar ve sözlük ciltlerimin taşıdığı miktar Anadolu'nun 18 milyonluk halkı ağzından derlenen kitapların muhteviyatından daha kabarık bir yekün tutmakta ve bu bakımdan da derleme çalışmalarının daha ısrarlı ve daha yorucu olduğu meydana çıkmaktadır. Daha sonra söz derlemesi arkeolojik, etnolojik veya sosyolojik araştırmalardan veyahut folklorun mesela göreneklerinden bir kerre çok zordur. Bir hikâye, bir masal anlattırılıp dikte veya not yapma mümkündür. Bir yüzük oyunu çıkarılır, söylenilen maniler hemen müşkilatsızca yazılabilir ve mesela bir türkü terennüm ettirilip bestesiyle dahi tesbit edilebilir. Fakat bir sözlüğün kadrosu bölüm bölüm, kapı kapı, tertipli tertipsiz, sıralı sırasız “ağalar bana lügat söyleyin”... Ana dilimizdeki kelimelerden... Şöyle biçimli olacak... Kâtiplerin, âlimlerin pek kullandıkları şeylerden değil. Hatta onların bilmediklerinden olacak... Deyip kaleme müracaatla oluvermez. Lûgat dediğimiz ne anlatılır, ne terennüm edilir. Bu işin çıkarı zuhurata intizar etmekten ziyade ana dilimizle her bakımdan dürüst, temiz ve fasih⁵⁰ konuşan, yabancı kültürlerin etkisi altında Türklüğü ve dili bozulmamış halk ile kaynaşıp onları bol bol konuşturmak, derlenmesi gerekli sözler geçtikçe kullanışları, tarzları ve mahalleriyle telaffuz edildiği gibi not etmektir. Lakin bu iş zannedildiği kadar kolay olmaz. Bazen karşımızdaki adam formalar dolduracak söz harcadığı halde orijinal ve not etmeğe layık bir tek kelime dahi geçmez. Bunun için bıkıp usanmadan yolumuza devam etmekten başka çare yoktur. Yürüyecek ve arayacağız. Zira arayan Mevla'sını da bulur, belasını da... Derlemede halkın ifade ihtiyacını tahrik etmek ve bu ihtiyaç ile kullanılacak vasıtalarla şuuru teksip eylemek, en salim bir yoldur.

⁴⁹ Alan.

⁵⁰ İyi söz söyleme kabiliyeti olan.

İşte ben bu kanaatle yukarıda arz ettiğim bölgelerde derleme yaparken şöyle bir sistem takip etmiş bulunmaktayım:

Ziyaret ettiğim yerlerde halk ile gayet tabii ve mahalli bir konuşma seyri takip ederek mümkün olduğu kadar onları fazla söyletmek şartıyla aktüalite üzerinde konuştuk. Ben mahalli diyelektle maksadımı ifade ederken onlar beni kendilerinden sayarak bütün nüanslarıyla kendi şivelerine sadık kalıyorlardı. Ben bir saz yapıyor, arkasıra bir hikâye anlatıyor, dinlenmek istediğimi ifade ederek onların da bana bir fıkra anlatmalarını sağlıyordum. Köy işlerinden, geçimden, ortalığın halinden, hasılı onları ilgilendirecek konulardan tutuyor ve en çok dinleme imkanlarını temine çalışıyordum. Konuşma, hikâye, masal ve fıkra anlatma, mani, koşma, türkü, ağıt ve benzerlerini söyletme ve daha bunlar gibi her türlü ifade vasıtalarını kullanma halinde kaydetmeğe değer kelime geçtikçe telaffuz şekli ve kullandığı cümle ile kelimeyi hemen yazıyordum. Kelimeyi ait olduğu cümle içerisinde yazdıktan sonra açıklamasını yapıyordum. Burada beni en ziyade pocalatdıran bir meseleyi arz edeyim:

Köyümden birkaç kadınla kendi evimin önündeki alanda oturuyorduk. Biri çocuğunun tertifo geçirdiğinden bahsetti ve saçlarının döküldüğünü yana yakıla anlatdı. Başka bir kadın cevap verdi:

- Ğızın saçları yekre gibi. Nerde ğalmamış saç. Baksana, yekre gibi, tūba gibi.

Ben sordum:

- Yekre neye dersiniz?

Anlatamadılar ve yekre işte böyle gürelmiş saça deriz dediler.

Başka bir yerde ğızamukdan bahsederken kabarcıkların istilâsı anlamına vücudu yekre gibi olmuş denildi.

Tahkikatım tam bir vuzuh⁵¹ ve kanaata bağlanamadı. Şunu anladım ki halka tūba ne demek, yekre ne demek, tizinmeyi bana anlat demek her yerde, her şahıs için olmuyor. Konuşmanın cümlelerin siyak⁵² ve sibak⁵³ından açıklama yapmakdan başka çare kalmıyor.

Halk cansız varlıklara, eşye, âlat ve edevata mevzu olan kelimeleri isim oldukları ve müsemmaları bulundukları takdirde açıklayabiliyor. Mesela; tarhana kalburu veya defi olan âlete kendürük dedikten sonra bu âletin tarhana ufalamaya mahsus olduğunu anlattıkları halde çok kimse medlülleri⁵⁴ fikir ve his gibi mefhum neviden olan kelimelerin anlamlarını net bir şekilde ifade edemiyorlar. Bununla beraber kullandıkları kelimelerin anlamını bilip açıklama kudretinde olanlar bilmeyen ve ifade edemeyenlerden az değil.

Fakat kelimenin anlamını açıklamakdan ziyade konu ve kullanım tarzına, ibare akışına dikkat edip neticeye varmak daha uygundur. Buna şu cihetten de mecburuz:

Halktan konuşan birini sözünü kestirip kelime açıklanmasına mecbur etmek ondan beklediğimiz verimi hiçe indirmekdir. Zira çok defa tesadüf edilmiştir ki sözü kesilip nedir, neden, ne demek diye bir takım sualler karşısında bırakılan kimse, konuşmanın başını, kıcını kaybetmekte, işin tadı tuzu kalmamaktadır.

Bu cins derlemecilere halk bir şey vermediği gibi kâbil olduğu kadar konuşmakdan çekinmekte, hatta bir kısmı da derleyiciden kaçmaktadır. Sır, konuşmanın tabii seyrini bozmamaktadır. Bunu diğer folklorik konulara da tatbik edebiliriz. Mesela kına almasını nasıl yaparsınız diye bir sual açıp cevap beklemek öyle bir töreni görmek kadar bilgi vermez. Türk halkı laf konuşmaz iş yapar. Efendi bi düğün olsun da o zaman görüşin der.

Düğün ise tesadüfe bağlıdır. Bu konu da bilgi edinmeğe ısrar ederseniz karşınızdakiler anlatmaktan çok temsile başvururlar. Mamafih halk dilsiz değildir.

⁵¹ Aydınlık.

⁵² Sözün gelişi, anlatım biçimi.

⁵³ Bir şeyin geçmiş, geçmişle bağlantısı.

⁵⁴ Delil.

İsteddiği bir şeyi size anlatabilir. Fakat öyle yapmacık kelimelerle yazması güç olan konular etrafında bilgi vermekden hoşlanmaz.

Halkımız realisttir. Şeniyatlere⁵⁵ dayanarak konuşur. Gideceyi yolu görerek yürür. Derlemede bunlara dikkat etmek ve normaliteden ayrılmamak şarttır. Derlemelerim yalnız toplantılara, oturmalara ve musahebelere dayanarak yapılmamıştır.

Folklor kadrosuna dâhil her hangi bir maddeyi tesbit için zemin ve zaman şartları hatırımdan bile geçmemiştir. Mescitte, meyhanede, kahvede, çarşıda, pazarda hemen her yerde tesbit işine devam ettim ve etmekteyim. Kışın tipi, kar, yazın toz, duman, yağış, yağmur altında bile eşittiğimi yazmaktan geri durmadım ve böyle çalıştığım için binlerce sahifelik malzeme toplamış ve bir o kadar etüd yapmış ve yazı yazmış bulunmaktayım.

Sözlüğümdeki kelimeleri kimlerden derlediyime gelince:

Bir kere ben evvelce dediğim gibi zemin ve çığır hazırlayarak konuştuğum ve kendi halinde konuşurken dinlediğim bir veya birkaç kişiden kelimeyi konuşulan cümle ile her bakımdan aynen yazdım ve altında yerini ve söyleyeni not ettim. Not defterlerimin bazı yapraklarında kelimenin, dinlendiği tarih bile kayıtlıdır. Fakat her kelimenin karşısına nereden, kimlerden, ne zaman derlendiğini göstermek usulü hiçbir lûgatçı tarafından kullanılmamıştır. İkincide böyle bir yazış kitabın hacmini bir misli daha artıracaktır. Artırmasa bile her kelime için bir insan adı zikretmekte bir fayda olmadığı gibi bu, post üzerinde tüy saymak nev'indendir. Üçüncüde: Ben bir kelimeyi bir kişiden duymadım ki. Binlerce ağızdan eşittiğim kelime var. Bunların hepsini değil iki tanesini bile yazmak zaittir. İstifade ettiğim kimsenin adını kaydetmek bir itimat temini meselesi oluyorsa şimdiye kadar yazılan sözlüklerin hiçbirine inanmamak lazım gelir. Kaldı ki ağızdan kelime dinlediğim şahısların bazen durup yüzüne bakabilmek bile mümkün olmamaktadır. Mesela arkamdan birkaç atlı geliyor, konuşuyorlar:

⁵⁵ Gerçekler.

- Satı yüzü yok dēyosuñ, emme baksan̄a tufluk gibi. Demek istiyor ki karnı, kasığı yerinde, eti budu mükemmel. Ben bu konuşmada tufluk kelimesini söyleyen adamın ismini, resmini tespit etmekten sarf-ı nazar tufluğun ne demek olduğunu bile tesbite imkân bulamadım.

Başka bir misal:

Taşköprü-Germeç pazarında kendir kapanında dolaşıyordum. Kımıldanmayacak kadar sıkışık bir durum. Bir kendirin başında üç beş kişi pazarlık halindeler; biri söylüyor:

- Ğara kendir diyoñ, neresi ğara. Şurda (eliyle tutarak) bir sırnak kerdır va. Bisel ğararmış.

Anlaşıyor ki sırnak tutam, bir mikdar demek. Bunu başka kimselerden de tahkik ediyorum. Aynı anlam. Lakin orada o izdiham içersinde sırnak deyen adamın yanına sokularak sen nerelisin, kaç yaşındasın, nereleri gezdin, tahsilin var mı? diye soru sormağa zemin ve zaman müsait olmadığı gibi sormak kadar da cinnet eseri tasavvur edilmez. O zatı takip edip başka bir yerde hüviyetini tesbit etmek de yerinde ve kolay olmaz. Bunların hepsini tecrübe ettim. Bilhassa yabancı muhitde adamı pataklayolar bile. Her kelimenin hiç olmazsa derlendiği yer gösterilse diyeceklere peşinen şunu diyeyim ki sözlüğümdeki kelimeler Kastamonu ili mülhakatı⁵⁶ ilçe ve köylerde malum ve şayidir. Ben bir memleketin değil bir bölgenin o derece önemli olmaya farklar ve ayrılıklar nazara alınmadığı takdirde filolojik bir bütünlük arz eden bir vatan parçasının yani bitip büyüdüüm Kastamonu'nun folklorunu yazdım. Yazılan Kastamonu, yazan Kastamonulu. İtimat için bundan daha kuvvetli sebep olamaz.

Şimdi topladığım kelimeleri nasıl tasnif edip işlediğimi arz edeyim:

Ben folklor malzemesi derleme işi için orta çapta zımbalı defter kullanmak ihtiyadındayım. Doldurduğum defterlerden fiş çıkarır, bu defteri, özel tasnifleri dosyalarımaya yerleştiririm. Malzeme nisabı hâsıl olduktan sonra eserin taslağını yapar,

⁵⁶ Bir merkeze bağlı olan yerler.

üzerinde tahkik⁵⁷, tavzih⁵⁸ ve tashih⁵⁹ gibi muhtelif yönden çalışırım. İşte sözlüğümü derleme işinden sonra aynı sistemle işlemeye çalıştım.

Not defterlerimden çıkardığım her fiş anlamı ve örneği ile müstakillen bir kelimeyi taşıyordu. Bu fişler konulduğu dosyelerden çıkarılıp tekrar tekrar tasnif işlemlerine tabi tutuldu. Ab, aba, abi gibi ki her kelimenin baştan birinci ve ikinci harfleri alfabetik tasnif yoluyla sıralandı. Derlenen kelimeler arasından eskilerin elfaz-ı hakikiye⁶⁰ dedikleri sözlük dairesine girebilecek kelimeler alınıp mecazlar, kinayeler, istiareler, argo, tabir, nakıl ve teşviller bu hakiki lafızlar arasından çıkarılarak ayrı ayrı ciltlere konuldu.

Netice:

A, B, C, Ç, D harflerini ihtiva eden birinci ciltte A'dan: 382, B'den: 542, C'den: 229, Ç'den: 342, D'den: 566 kelime bulunmaktadır ki cem' an 2061 kelimeye balığ⁶¹ olur.

E, F, G, H, I, İ, K ve L harfleriyle kadrosunu dolduran ikinci ciltte E'den: 267, F'den: 76, G'den: 355, H'den 292, I'dan: 91, İ'den: 176, K' dan: 1024 ve L'den: 35 kelime yer almış olmaktadır ki 2316 tutarındadır.

M, N, O, Ö, P, S, Ş, T, U, Ü, V, Y ve Z harflerine ait ve misalleriyle açıklamalarına tahsis edilen üçüncü ciltte ise: M babı 129, N: 36, O: 120, Ö: 127, P: 181, S: 510, Ş: 118, T: 339, U: 135, Ü: 96, V: 59, Y: 511 ve Z: 108, toptan 2469 sözü havidir⁶² ki her üç ciltte genel tutar olarak 6846 kelime tesbit edilmiş olmaktadır.

Üç cildin kavramına giren her kelime için muhtelif nazım ve nesir parçalarından olup harsiyatının ait olduğu kısımları için tarafımdan derlenmiş toparlak hesap 605 tanık gösterilmiştir ki bu örneklerin nevilerine göre miktarı şudur: 13 mısra, 36 beyit, 3 kıta, 131 mani, 71 türkü, 8 koşma, 2 ninni, 4 ağıt, 3 destan, 6 ilahi, 117 atasözü, 43 bilmece, 25 tekerleme, 11 dua ve ilenç ve 135 konuşma.

⁵⁷ Araştırma.

⁵⁸ Açıklama.

⁵⁹ Düzeltme.

⁶⁰ Gerçek sözler.

⁶¹ Toplam.

⁶² İçine alan.

Tanık olarak gösterilen parçalara, halk telakkisine ve müzik durumlarına göre isim verdim. Bir kıtalık türkü ve ilahi olmayacağını Notist⁶³ ve mesleğinin kültürünü yapmış bir saz şairinin bileceğini unutmamak lazımdır.

Kitabımı vucüde getirirken imlada iki sistem kullandım:

Biri devlet imla sistemi, öteki T.D. Kurumunca tedvin⁶⁴ edilen çevriyazı sistemi. Bu iki sistemden devletce kabul edilen dikte tarzı, kelimenin anlamını bildirmek ve açıklamasını yapmak hususuna inhisar etti. Örnekleri, yerli halk fonetiğini titiz bir sadakat ve çevriyazı sistemine tam bir uygunlukla imla etmeği bilgisel bir mecburiyet bildim. Kelimenin telaffuzunu ve tanıkları İstanbul ağzı ile yazmış olsaydım kitabım filolojinin önemli bir unsuru olan fonetikten mahrum kalacak ve yarı yarıya değerini kaybedecekti. Yalnız burada tek bir kusurum varsa o da tamamen açıklamalarda İstanbul ağzını kullanmamaklığımdır. Harsiyatımın dil araştırmaları: Fonetik, diyelekt, sentaks ve gramer cildinde tanıkları ispat ettiğim veçhile İstanbul şivesi Anadolu ağızlarından fakir, geri, bozuk ve Türk dili yapısına çok defa aykırı bir ağızdır. Mükemmel de olsa 18 milyonu 1 milyona bağlayamayız. Zira dil sosyal bir teşekküldür. Bu teşekkülü yapan cemiyet Anadolu'dur. Binaenaleyh anayurdumuzun zengin fonetik ve diyelekt kadrosunu çiğneyip de Fikret'in "Ey bin kocadan arta kalan bive-i bâkir" dediği gibi dejenere olmuş bir ağıza bağlanmamız şüphesiz ki ilim muvacehe⁶⁵sinde bir kusurdur. Bu sebepten asil ve sevimli hemşerilerim beni konuşma tarzımızla zeklenmeye yeltenmiş sanmamalıdır. İyi bilmeli ki ben almaya elma dediğim zaman kendimi katıksız Türklüyümden çıkmış, irtidat⁶⁶ etmiş sayar ve muazzep⁶⁷ olurum. Bunun için kitabım hakkında herhangi bir hüküm çıkarırken iki ağız ve iki imla sistemi kullanmak mecburiyetinde olduğumu hatırdan uzak tutmamalıdır.

T. D. Kurumunuzca vaz ve kabul edilen çevriyazı sistemi hakkında bir kaç söz yazmak faydalı olur sanırım:

⁶³ Bir müzik parçasının notaya dökülmesi işini yapan kişi.

⁶⁴ Derleme.

⁶⁵ Yüz yüze gelme durumu, yüzleşme.

⁶⁶ Çıkma, dönme.

⁶⁷ Acı, sıkıntı.

Özge filolojik eserlerim gibi sözlüğümün de kolaylıkla okunabilmesi için çeviriyazı faslındaki işaretler, sesli ve sessizler bahislerini açıklayacağım, gerçi bu konunun bir kere ait olduğu gösterildiği (yerde) hâlde bir defa da burada zikrine lüzum görülmeyeceği zan olunabilir. Lakin çeviriyazı faslını ben bir işaret ve ses çizelgesi halinde düzenledim okuyucumun kitabımın içinde kullandığım işaret ve harfi daha çabuk bulabilmesi için tafsilata geçmemekliğimi gerekiyordu. İnceleyip açıklamasını burada yapmakta ne bahis var ki? Kitabımın işaretler kısmını Türk Dil Kurumu çeviriyazı sisteminden iktibas⁶⁸ ettim. Öyle ki kurumun bu eserindeki her hükmü aynen aldım. Cümleyi bile değiştirmeden. Zira dil kurumumuz bu sistemle fonetik tesbitinde derleyicilerin çok derin ve zaruri bir ihtiyacını karşılamış salim ve şaşmaz bir yol göstererek davayı ilmî bir şekilde çözmeğe rehber olmuştur. Türk Dil Kurumu sisteminde tesbit edilen seslerden başka halk dilinde bazı sesler daha bulunabilir. Nasıl ki bu kitabımda geçen birkaç ses ve işaret Türk Dil Kurumu çeviriyazı kitabında mevcut değildir. Ben Türk Dil Kurumu sisteminde olmıyan sesleri yine aynı sistemden faydalanarak şekillendirmiş bulunmaktayım. Müracaat ettiğim sistemi etraflıca anlatabilmek için işaretlerden başlayacağım.

... : TDK sisteminde yalnız seslilerde uzunluk işareti olarak gösterilmiştir. Ben bu işareti sessizlere de teşmil ederek seslilerde uzunluk, sessizlerde sızıcılık ifade eder deye vasıflandırdım. Doğan gibi.

... : TDK sisteminde seslilerde hafif dadaksılaşma işareti olarak vaz edilen bu işaret, a iken o'ya kayma tavrını gösterir. Kastamonu ağzında bu işareti pek az kullanma ihtiyacını duydum.

... : Seslilerde zayıflama işaretidir ki eserlerimde fazlaca müstameldir. Seslilerde açıklık ifade eden şu ∨ işareti Kastamonu ağzını tesbit çok müracaat edilmesine rağmen kapalılık gösteren şu ^ işaret mahdut⁶⁹ kelime ve telaffuzlar da geçmektedir. Sesli ve sessizlerde boğumlanma işaretiyle şimdilik bir şey yazmadım. Yalnız ben her iki işareti dikey şekilde değil müzikte olduğu gibi kroşet şeklinde harfe paralel olarak biçimlendirdim.

⁶⁸ Bir kelimeyi; bir cümleyi veya bunların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma.

⁶⁹ Az sayıda olan.

Sessizlerde sertleşme ve yumuşama işaretiyle kelime yazdığım olmamıştır. Bir kere sessizlerde sertleşme işaretini kullanacak kelime duymadım. Yumuşama hallerinde ise ya devlet imla sisteminde ı işaretini kullandım. Yahut da sessizlerde sızıcılık ifade eden , boğumlanma gösteren , damaksıllaşma bildiren , art damaksıllaşma ve sızıcılık anlatan ʔ işaretiyle dikte yaptım. TDK sisteminin, sessizlerde soluklu olma işaretini Arap harfleriyle Kaf'tan bozma K ile G arasındaki Ka için kullandım. Ğar-kar, ğır- kır gibi. Vurgu işaretleriyle hece sınırı kesme ve bağ işaretlerim TDK sisteminin aynıdır. TDK çevriyazı sistemi malum olduğu veçhile pek yenidir. Bu sistem tedvin edilip malum olmadan önce Fransızca hocam rahmetli muhtedi Fethullah Efendi'den öğrendiğim çevriyazıdır ki metot algede kısaca gösterilmektedir. Bu sistem beni hiç te tatmin etmediği için kendi kendime bir çok işaret kullanma ve uydurma zorunda kaldım. Esasen gaye eşitilen sesi mümkün olduğu kadar aynen tesbit edebilmek olduğuna göre bence işaretin şekil bakımından o derece önemi yoktur. TDK sistemi elime geçtikten sonra mesele kalmadı. Aynı zamanda filolojik derlemelerde birlik ve beraberlik sağlayan bu sisteme kâbil⁷⁰ olduğu kadar uymaya çalıştım. TDK sistemi ile bu kitaptaki sistem en çok işaretlerin bazılarında ayrılmakta diğer hususlarda uygunluk bulunmaktadır.

Seslilerden Kastamonu ağzında mevcut ve telaffuzu izaha muhtaç olanlar şunlardır:

Çevriyazı kısmında gösterdiğim veçhile Kastamonu'da (5) türlü A sesi vardır. Bunlardan a ve â devlet imla sisteminde kullanıldığı üzeredir. Uzun Ā ötekilerden daha mebzûldür. H, Ğ, K, R ve Y harflerinin düşmesinde iki ses mikdarı imtidat⁷¹ eden Ā, herkesce kullanılan bir sestir. O'ya çalan dudaksıl Ā' ya gelince bu ses de pek şayidir.

Araçlılar geliyan, Kastamonu ili ve yöresi halkı geliyon, geliyorum der, Taşköprü ve diğer ilcelerin Kastamonu'ya civar bölgelerinde ise bir kısım halk geliyorum şimdiki zaman 1. Tekil şahsını geliyon ile geliyan (yan ve yon) sesleri arasında bir ses ile telaffuz ederler.

⁷⁰ Olabildiği kadar.

⁷¹ Uzama.

Ā: A ile o arasında uzun ā deye işaretlediğim bu ses muhitte pek azdır.

E sesi dokuz çeşitte gösterilmiş ise de bu seslerin hepsi şayi ve müteammem değildir.

Normal E, kapalı ön Ē, uzun Ē, normalden arka Ē, bilhassa uzun ve normalden daha arka Ē seslerini Kastamonu halkı ağzından bol bol eşitmek mümkündür.

Fakat e ile i arasında ön ə, i ile e arasında belirsiz sesli ə sesleri pek az kullanılır. ö' ye kaçan dudaksıl ê sahil bölgesi halkı ağzından ve bazı kuzey Taşköprü köyleri halkından tesbit edilmiştir. I ve uzun ī Kastamonu ağzında çok vardır. İ ve uzun ī normal ve uzun o'lar aynı şekildedir. Fazla olarak o ile a arasında açık bir o sesine tesadüf edilir ki o'ya çalan a'nın aynıdır.

Yalnız evvelisi a'dan bozma o, bu ise o'dan bozma a'dır. İka bakımından arada fark yoksa da ana sesi ve kelimenin aslını belirtmek için TDK çeviriyazı sistemine böyle bir ek daha yapmayı faydalı buluyorum.

Ö: Ö ve o arasındaki sesin işaretidir ki Kastamonu'da bu işaretle yazılacak binlerce kelime bulunur.

ō: Tarafımdan konulan bu işaret filolojik derlemelerimde çok kullanılmıştır.

Θ: Bu ses ile Kastamonu ağzından henüz bir şey yazmadım.

Ö ve ō sesleri Kastamonu ağzında çok geçerse de zaiflemiş ö-ō ve ü'ye kaçan ö-ö sesleriyle tarafımdan şimdilik materyal derlenememiştir.

Normal ve uzun u, Kastamonu ağzında belli başlı seslerdir. TDK çeviriyazı sisteminde öne doğru çok büzülmüş dudaklarla söylenen ve ou'ya kaçan u şeklinde tarif edilen ü' yu ben ü ile u arası bir ses olarak tesbit ettim. Ve gerek bu sözlüğümü ve gerekse özge dil derleme mahsulü eserlerimi aynı şekilde yazdım.

ū: Kastamonu ağzında u ile ü arasındaki sesin uzatılmış şeklidir ki bu sesi çok kere duymaktayız.

Normal ve uzun ü sesleri için izah edilecek bir problem yoktur.

⁷²[Sessizlerden Kastamonu ağzında normal b çok, sızıcı b, hemen hemen yok gibidir. Yarım sert b deye çeviriyazıdan aldığım işaret b ile p arasında b'ye çok yakın bir sesin işaretidir.

C sesinin normalden ancak damaksıl nevi işitilmiştir ki bu da Kastamonu'da çok azdır.

Burada c hakkında yeni ve orijinal bir ciheti haber vereyim:

Kastamonu ve çevresinde t sesi ile c sesi yan yana gelince t, c sesi verir gibi çıkarılmaktadır. Ne edeceksin karşılığı Netceysin denilirken t, c sesine kalbedilmektedir. Fakat bu kalbedilen c normal c işaretiyle sembolize edilemeyecek çeşni vermektedir. Netceysiñ derken t'den mahlüp c hafif damaksıl, ikinci c normaldir. Biteceksiñ karşılığı bitceysiñ, biçeysiñ kelimesindeki c'ler de aynı durumdadır.

Ç sesinde de önemli bir çeşit vardır:

Kastamonulular içlenmek karşılığı içlemmek derken kökündeki ç'yi ş gibi telaffuz etmektedirler. Buradaki ç normalden daha açık olduğu gibi nefes verilerek çıkarılırken ş gibi de değildir. ç ile ş arasındaki bu sesi normale taşıyabilmek için önüne bir sesli getirmektedir.

D sesine normalden başka iki hususiyet verilmiştir:

- 1- TDK sisteminde sızıcı ve dişler arası deye vasıflandırılan d-d'yi ben d ile t arasındaki sesin timsali olarak aldım. Kastamonulular kelime sonundaki t'yi sesli harfle başlayan bir kelimeye bağlarken t'den sert, d'den biraz açık olarak kullanılmaktadırlar. Biri birinci kelimenin sonunda biri ondan sonra gelen kelimenin başında olmak üzere iki t birleşince halk her ikisini de t-d

⁷²HDFN'deki önsöz kısmı buradan başlamaktadır. Önceki kısım mevcut değildir. Nüsha içerisindeki 25. sayfadan başlar ve 54. sayfada sona erer.

gibi söylemektedir. Sürtken d'yi kullandıracak bir iki telaffuz işitilmişse de kanaat ve hüküm sağlayacak kemmiyet ve kalitede olmadığı için bu hususta bir kayıt yapamadığım gibi bir fikir de yürütemiyeceğim. Çeviriyazım il'imde mevcut olmayan veya pek az bulunan kelimelerin diktesi için koyduğum işaret ve ses sembolleri muhitimde bu nevi seslerin buluna bilineceği ihtimalini düşünerek ileride işe yaramasına müstenit⁷³tir.

V ile f arasındaki f için de düşüncem budur. normal y'den sonra Kastamonu'da ön damaksıl, ön damaksıl sızıcı, sızıcı orta damaksıl, sızıcı art damaksıl g'ler vardır. Ben bu arada Kaf yerine geçen g'yi ğ şeklini vererek ifade vasıtası kıldım.

İl'imde sızıcı, sert ve art damaksıl h, en çok kelime sonunda geçmektedir. Kastamonu'da j sesi bir defa bile işitilmemiştir.

K normal: Söz başında kullanılmaz; ancak kelime arasında ince sesli veyahut sessiz bir harf yanında geçer. Ön damaksıl ve art damaksıl k'lar Kastamonu ve belgesinde mevcuttur. L, m sesleri de normal olarak vardır. Yalnız n cinsinden ŋ, Anadolu'nun her yerinde ve bütün Türk dili fonetiğinde yüzbinlerce defa vardır ve Türk alfabesine girmesi şiddetle zaruri bir harftir. P, s ve ş sesleri için şimdilik burada söylenecek bir şey yok.

Yalnız r ile başlayan Türkçe kelime olmadığı gibi Kastamonu ağzında bu sese uzun boylu yer verilmemektedir. Bir defa r Kastamonu'da kelime arasında ekseriya düşürülür, kelime sonunda ise çoğunlukla kalp⁷⁴ veya hazf⁷⁵ olunmaktadır. Kastamonulu çıkar'ı az der. cıkā-çikar kullanır. Taşköprülü Kastamonu gibi çıkardım demez çıkadım der. Hâsılı bu harf il'immin ağzında çok kullanılmıyan bir sestir.

Normal t çok var. Fakat ön damaksıl nev'ine rastlanmamıştır. Sesimizin bu cinsinde hususi bir şekil daha var: Kastamonu halkı kendisinden sonra s gelen t'leri s sesine kaçır mahiyette duyurmaktadır. Sanki t hissedilmez denecek kadar zayıf ve s sesine inkılap etmiştir. Buna ben de TDK sistemi gibi sürtken dedim. Mesela ötsündeki t,

⁷³ Dayanan, yaslanan.

⁷⁴ Hurufun mahallini değiştirme.

⁷⁵ Düşme.

s'ye doğru sürünerek, össün çeşnisini vermektedir. v, y sesleri bizde (Kastamonu'da) de normaldir. Z sesi yalnız bir arıza alır ki o da yarım sert oluşudur. Bu oluşta z, s gibidir ki t, s sürkenliğini hatırlatmaktadır. Kitabıma aldığım kelimeler fonetikte olduğu gibi diyelekt bakımından da mahalli telakkilere sadakatle işlenmiştir. Yalnız anlamını kavrayamadığım veya ifade edemediğim kelimelerin açıklamalarını misallerin diline terk ettim. Ölü kelimelere işaret etmeyi unutmadım. Bu cins kelimeler veyahut şuyu⁷⁶ bulmamış ve taammüm⁷⁷ etmemiş, mevzii kalmış kelimeleri bütün Kastamonu halkınca malum⁷⁸ ve müstamel⁷⁹ gibi göstermedim. Her kitabın sonunda bibliyografik kısım açma telif geleneklerindendir. Benim bu eserimde de böyle bir fasıl olmak lazımdı. Fakat Kastamonu halkiyat ve harsiyatının filoloji konularıyla şimdiye kadar eser telif edip yayınlanmasından geçiniz bu iş ile alakadar biri zuhur etmemiştir ki mehaz⁸⁰ gösterebileyim. Zaten derleme bir sözlük için bibliyografik bir kısma ne imkân ve ne de sebep vardır. Kaynak göstermek lazımsa işte Kastamonu, işte 350-400 bin hemşerim ve işte dimdik duran muazzam hakikat ve yaşayan dil.

Gerçi tarama dergimizin malzemesi toplanırken her yerde olduğu gibi Kastamonu'dan da derleme fişleri doldurulmuştur. Lakin bu fişleri derleyenler kimlerdir, nerede, nasıl derlemişler ve ne kadar malzeme verebilmişlerdir? Bu suallere cevap bulacak bilgisel bir inceleme yapınca durum bambaşka bir manzara arz eder:

Hatırlardadır ki Tarama dergimizin harcını toplamak için bir kısım öğretmen ve devlet memurları seferber edilmişti. Fişler doldurulmuş muayyen merkezlerde toplanmış ve genel merkezde taranmış, incelenmiş ve dergiye geçirilmişti. Kastamonu'ya ait fişleri dolduranların nasıl çalıştıklarını yakından bildiğim için yapılan derlemeyi o zaman da bu gün de sakat ve güvensiz bulmaktayım. Çünkü derleyenlerin hiçbirinin filoloji ile münasebeti yoktur. Gerek Türkceden Osmanlıcaya, gerekse Osmanlıcadan Türkceye fiş doldurmak için Osmanlıcayı, Türkceyi paralel olarak çok iyi bilmek ve herhangi bir kelimeyi misalleriyle izah

⁷⁶ Duyulma.

⁷⁷ Yayılma.

⁷⁸ Bilinen.

⁷⁹ Kullanılmış.

⁸⁰ Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer; kaynak.

edebilmek icap eder. Bir kerre Kastamonu'da o zamanki derleyiciler arasında Osmanlıcadan Türkçeye bir sözlük unsuru verebilecek derleme fişi dolduracak kimse gösterilemez. Bu derleyiciler dilimize girmiş takriben 20 bin Osmanlıcanın onda birini bilmedikleri gibi etimolojik, morfolojik, lengüistik vesair filoloji kollarından da bihaber idiler. Hele bu derleyiciler arasında dilin sesleği ve çeviriyazı sistemleri ile münasebeti olan bir tek babayiğit yoktur. Filolojiye, Türkoloji'ye vukuftan geç, Arap veya Türk harfleriyle imla yazmaktan aciz kimselerin dil derlemesi yapmasına ne mantık cevaz verir, ne ilim. Farz edelim ki derlemeciler serapa⁸¹ Türkolog idiler. Hangisi eşiği beşiği dibinden ayrıldı, kim gezdi, nerede? Söz derleme bir marak, bir aşk, bir ilim ve ihtisas meselesidir. Kaldı ki Tarama dergisindeki kelimelerin bir kısmı Kastamonu'da şayi olmayan hatta işitilmeyen soyundandır. Derleyici Kastamonu dışında eşittiği veya herhangi bir kitapta okuduğu sözü de fişe dâhil etmiştir. Mesela Kastamonu'da mutavattın⁸² Çorumlu Arif Sencar'a Kastamonu'nun neresinde Hamama Gaşgaz derler de bu kelime Kastamonu'dan giden fişlere dâhil edilmiş dediğim zaman başka yerlerde kullanıyorlar, Kastamonu Türk hududundan dışarı deyil ya, cevabını vermiştir ki bu cevapta Osmanlıcayı en iyi bildiğini iddia eden bu zatın ve daha bunun gibilerin ne yaptıklarını, nerenin sözünü ne maksatla fişe geçirdiklerini ve nihayet işin çürüklüğünü pek iyi şekilde anlamaktayız. Filhakika Tarama dergisinde menşei Kastamonu olarak gösterilip hakikatta ilimizde malum ve müstamel olmayan kelimelerin başka illerimizde kullanıldığına şahidim. Fakat Çorum'da yaşayan bir kelimeyi Kastamonulular kullanmadıkları halde Kastamonu'da yaşıyor gibi tespit etmek derleyicilikte yalancılıktan, ilmi bir davanın neticelendirilmesini güçleştirmekten başka ne işe yarar?

Kastamonu'dan T.D.Kurumuna giden kelimelerin hepsi mahalli ve filolojik icaplara göre yazılmış da olsa mikdar itibarile pek mahduttur. Kastamonu'da filolojik araştırmalar yapan Profesör A. Caferoğlu Anadolu Ağızlarından derlemeler adlı kitabında birkaç örnek ile bir o kadar kelime sıralayabilmiştir ki buna Kastamonu'da dil araştırması bile denmez, zira Caferoğlu Kastamonu'da üç gün kalmış, benden faydalanmış, bir de benimle cezaevinde iki gün çalışmıştır. Bir kere ben filoloji ile uğraşırken ona kaç tane malzeme verebilirim ki? Daha sonra koca bir vatan

⁸¹ Tümüyle, baştan ayağa.

⁸² Yerleşmiş.

parçasının filolojik durumunu üç günde tesbit etmeye imkân mı var? Binaenaleyh Kastamonu'da zikre layık hiçbir dil araştırma ve derlemesi yapılmadığı için kitabın sonuna bibliyografya geçmeye lüzum hâsıl olmamıştır. Muhteviyatı ön sözden sonra çeviriyazı ve alfabetik sırayla söz anlamları, tanıkların zincirlemesinden ibaret olan bir Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı, Dil Edebiyat, sözlük adlı kitabım şu faydaları sağlamaktadır:

- 1- Kitabım Kastamonu ağız ile yazılmış olması bakımından T.D. fonetiğinin yabancı dillere nisbetle zengin ve üstün olduğunu teyit etmektedir.
- 2- Diyelekt yönünden: 6-7 bin kelimeyi çevresi içine alan kitabım Büyük Türk sözlüyümüz için mütevazi olmakla beraber saf bir kaynak teşkil edecektir. Sözlüyümün muhteviyatından bir kısmı malum ve elde mevcut dahi olsa bu mevcudu tekit ve belgeleme bakımından yine bir kazançtır. Üyesi bulunduğum TDK'nın terim ve sözlük malı olarak ortaya attığı kelimeleri yapma, uydurma ve yabancı sayanlar için kurumun yazılı eserlere ve yaşayan dile istinat ettiğini halk dilinden derlemeler kadar ispat edecek bir delil tasavvur edilemez. Esbabına⁸³ gelince derleme filolojik veya edebî ürünler en salim en âdil ve en çok güvene layık tanıklardır ve bu ürünler ihtiva ettikleri bütün unsurlarla görülür, tutulur ve asla inkâr edilmeyecek salâbette⁸⁴ birer şeniyettir. Yer adları kitabımın ön sözünde dediğim gibi realite karşısında temerrüt⁸⁵ hiçbir zaman normal sayılamaz. Savcı kelimesini kurumun uydurması diyenlere Taşköprü'de Savcı Deresi'ni göstermiştim. Benim soyadıma Ermenice diyen bir Profesörümüze aynı kitapta Ermenilerin hiç uğramış olmadıkları birkaç yer adı ve bir o kadar hudut vardır. Bu derleme eserimde ise büyük devrimlerimiz arasında dilimizin zenginliğini ve üstünlüğünü ve her vecihle olgun, dolgun bir ilim ve sanat dili sayılabilmesi için ona layık olduğu hizmeti yapmak maksadile sarf ettiğimiz emekleri tenkit eden ve baltalamak isteyenleri aydınlatıp irşat⁸⁶ edebilecek yeter miktarda deliller mevcuttur. Bu itibar ile kitabım diyelekt hususunda da büyük

⁸³ Sebep.

⁸⁴ Sağlamlık.

⁸⁵ Direnme.

⁸⁶ Doğru yolu gösterme, uyarma.

dilcilerimizin işine yarayacak incelenmiş ve mevsuk⁸⁷ bir malzeme topluluğudur.

- 3- Sözlüğümde açıklamalar yaparken folklorun özge kollarına ait birçok konuya da yer açtım; gelenek, görenek, eğlence ve edebiyat gibi. Bu maddeler örnek ve açıklama vasıtası olarak zikredildiği için her birinin üzerinde layığı veçhile durulamadı aksi takdirde saded⁸⁸ haricine çıkmış olurdum. Hülâsa ben bu kitabımı ana dilime ve dolayısıyla milletime hizmet maksadıyla vucude getirdim.

Değersiz de olsa Türklüğe hizmet, benim için özlü bir kıvanç vesilesidir.]

30.08.1947

Kastamonu-Eski hastahane

İHSAN OZANOĞLU

⁸⁷ Doğruluğuna güvenilen, belgeye dayanan, doğru, kanıtlı.

⁸⁸ Maksat, asıl mevzu.

3.1. Çevriyazı-Değer İşaretleri⁸⁹

...̄...	: Sessizlerde uzunluk, sessizlerde sızıcılık işaretidir.
...°...	: Sessizlerde hafif dudaksıllaşma işaretidir.
...˙...	: Sessizlerde zayıflama işaretidir.
...̣...	: Sessizlerde açıklık işaretidir.
...̤...	: Sessizlerde kapalılık işaretidir.
...̥...	: Sessizlerde sertleşme işaretidir.
...̦...	: Sessizlerde yumuşama işaretidir.
...<...	: Sessizlerde soluklu olma işaretidir. (sessizlerden sonra konur)
...̇...	: Yahut ...̄... sessizlerde sızıcılık işaretidir.
...̈...	: Yahut ...˙... sessizlerde emphatique (boğumlanma noktasına sert çarpan) olma işareti.
...´...	: Sessizlerde damaksıllaşma işaretidir. (sessizlerden sonra konur)
...^...	: Art damaksıllaşma ve sızıcılık işaretidir.
...˘...	: Baş vurgu işaretidir. (hecenin önünde)
...˙...	: Küçük vurgu işaretidir. (hecenin önünde)
)	: Hece sınırı işaretidir.
,	: Kesme işaretidir.
~	: Beraber okunacak kelimeler arasında bağlantı işaretidir.

⁸⁹ HDFN ve KHDES’de de çevriyazı ve değer işaretleri aynıdır.

3.2. Sesliler⁹⁰

a : Normal a

Aba, aca, ada, ana, af ve ak kelimelerindeki A'larla ayā, ceṇ, atma kelimelerindeki birinci a'lar gibi.

ā : Uzun a

Ā'lleri ɣlvan ɣlvan ɣınalı-ak elleri; dā-daha, daḡ; daḡlarda (daḡlamak mastarından); dālāda-daḡlarda (yamaçlar yüceler, yüksekler); nārāyosuṇ-ne arıyorsun; yāniş-yanlış; yaslāç-yaslı, yassı ağaç; yatāna-yataḡına kelimerinde görüldüğü gibi.

â : Âbâ-babalar;

âdil-adalet edici, adaletli; âkıl-akıllı; âlim-bilgin; âti-istikbal, gelecek; meâl-öz, iç, anlam; medlûl-manzum; zâhir-meydanda olan, görünen, açık gibi.

â : o'ya çalan dudaksıl a.

alıyân-alıyorum, biliyân-biliyorum, göyâ-koyuyor.

ā : A ile o arasında uzun a.

e : Normal.

Eh, ey, eyle, ses, kes gibi.

ɛ : Kapalı ön e.

El-il, ɛt-itmekten.

ē : Uzun e.

Ēsik-eksik; ēsi(yanık odun); ēcuk-azıcık; gēsi-geysi, giyesi.

ɛ : Normalden daha arka e.

Dikēnnik; ɛl-dest; ɛṇ; ɛṇse; ɛt-lahım; sēnsēm; sērseri gibi.

ē : Uzun ve normalden daha arka e.

Bēgir, beygir-bergir, eşē-eşeḡe, sēmek-sevmek, şēre-şehre; yetē-yeter gibi.

⁹⁰ HDFN ve KHDES'de sesliler aynıdır.

- ə : E ile i arasında ön e. Çuvaşçada yejəl-yeşil.
- ә : İ ile e arasında belirsiz sesli e.
- ё : Ö'ye kaçan dudaksıl e.
Eğrenci-öğrenci.
- ı : Normal ı.
İh, ılık, ır, ıs, ışık gibi.
- ī : Uzun ı.
çılık-çığlık, dīlamak-dığlamak, hī-evet, sīr-sığır, şakīya-şakıyor kelimelerinde olduğu gibi.
- i : Normal.
İç, il, in, ip, iş, it, iy kelimelerinde olduğu gibi.
- ī : Uzun i.
gīyon-giyiyorum, hīkirmek-hiykirmek, ī-iyi, yīyon-yiyorum, zīret-ziyret-ziyaret kelimelerinde olduğu gibi.
- o : Normal.
Oh, ok, ol, on, ot, ov, oy gibi.
- ō : Uzun o.
Bōm-boğum, enō-enoğu, Garibō-Garipoğlu, ōlu-oğlu, ōsun-olsun, Ozanō-Ozanoğlu, sōna-sonra gibi.
- ô : O ile a arası. O'dan a'ya doğru.
Gôr-gor.
- ö : Zayıflamış o. Ö'den kaba, o'dan ince; o ile ö arasında bir ses.
boş bōğūr, gōl, gōz, kōz, kōprūk gibi.
- ō : Zayıflamış o'nun uzatılan nev'i.
Bōce-bu gece; dōşūk-dōğşūrūlmüş, iktilaf olunmuş; gōney çıkar-gōyneği-gömleği çıkart; gōnüm- gōnlüm; gōsünü geçūdū-gōğsünü geçirdi; yōmlu-yōvmlü-yevmli, yōğümlü kelimelerinde olduğu gibi.

Ө : U'ya kaçan o.

Өrba-urba gibi.

ö : Normal.

Öç, öl, öp, öş, öt, öy, öz kelimelerindekiler gibi.

ō : Uzun ö.

ōle-öyle, ōsürük-ōksürük, ōsüz-ōksüz ve šōle-šöyle kelimelerindeki ö'ler gibi.

u : Normal.

Uç, uf, um, un, us ve ut gibi.

ū : Uzun u.

baltacū-baltacığı, çıkdū-çıktığı, ġorūyo-koruyor, ūr-uğur, ūru-uğru, uyūyo-uyuyor gibi.

ũ : U ile ü arasında bir ses.

esgün-eskin, ġaragün- kara gün, gitdük-gittik, gün-gün, güyō-güveğı, kesgün-keskin, yörük-yörük.

ū̄ : U ile ü arasında çıkarılan sesin uzununu.

Yūrüşmek-yüğrüşmek, yūsetmek-yükseltmek, yūsük-yüksük gibi.

ü : Normal.

Üç, ün, üs, üt, ve üz gibi.

ū̄ : Uzun ü.

bitūrün-bitiririm; çekdūm-çektığım; deyū-deye, deyü; öldūnü-öldüğünü, yidūrün-yediririm gibi.

3.3. Sessizler

b : Normal b.

Baba, baç, bak, bal ve bam kelimelerinde geçen b'ler gibi.

b : Sızıcı, çift dudaksıl b.

Eb-ev gibi. (Bu bizde çok azdır.)

ḃ : Yarım sert b.

kesiḃ _atmak, kırıḃ _atmak, saḃan-sapan da olduğu gibi.⁹¹

c : Normal.

Cam, can, cem, cıcık,⁹² cıs, cim, con, culuk gibi.

ć : Damaksıl c.

Anćaḥ, nećceysiḥ kelimelerindeki c'ler gibi.

ç : Normal.

Aç, çeç ve çeçen kelimelerindeki ç'ler gibi.

č : Damaksıl ç.

ğıraç-kıraç, hartučlama-hartuşlamak, İčdim-içtim, içlemmek-içlenmek, üçleyen-üçleyen gibi.

d : Normal.⁹³

ada, dal, dede, dil, din, dip, dit, diz.

d : Sızıcı, dişler arası.

Uygurcada aḋak-ayak, dōrd dolaşmak, dört öbül, ğanaḋaltı, haçaddepesi gibi.⁹⁴

dz : Sürken d+z. ḋzadu- cadı. (Bizde yok gibi)⁹⁵

f : Normal.

Afğurmak, ferik, fırlıdak, ifil ifil, kerif-kerif, ufak ufak, ufalamak gibi.

⁹¹ KHDES'de "kırıḃ atmak-kesiḃ atmak" şeklinde verilmiştir.

⁹² HDFN'ye "cıcık" kelimesi eklenmiştir.

⁹³ HDFN'de "d" küçük harf ile gösterilmiştir.

⁹⁴ HDFN'de "ğanaḋ _altı", "haçad _depesi" şeklinde gösterilmiştir.

⁹⁵ HDFN'ye "bizde yok" gibi diye Arap harfleri ile not düşülmüştür.

fv : Sürtken f+v.
defyecuk, ufıaklamak, ufı,⁹⁶ ufıacuk.

g : Normal.
Gel, gez, gıt, göz, gül.

ǵ : Ön damaksıl.
ǵör, ǵöz.

ḡ : Sızıcı, orta damaksıl.
Küḡnek.

ḡ̄ : Ön damaksıl, sızıcı.
Altay köḡerçün-güvercin. (Bizdeki şekli.)⁹⁷

ḡ̇ : Arka g.
Ḡada-kadar, ḡaga, ḡoşma.

ḡ̈ : Art damaksıl, sızıcı.
Yaḡız.

h : Normal.
Ah, daha, hay, haydah, vah vah gibi.

ḥ : Sızıcı, sert, art damaksıl.
aḥ, eḥ, ḥah, ḥam, ḥay, oḥ.⁹⁸

j : Normal. Bizde yoktur.

k : Normal, orta damaksıl.
Kal, kel, kıl, kil, kol, kor, kul, kül gibi.

ḳ : Ön damaksıl.
Ḳaḡıt- ḳaḡıt.

q̣ : Art damaksıl.

⁹⁶ HDFN’de “ufı” kelimesi mevcuttur.

⁹⁷ HDFN’de “bizdeki şekli” diye Arap harfleri ile not düşülmüştür.

⁹⁸ KHDES’de “ḥ”ler h” şeklinde gösterilmiştir. “Ham, ah, oh, hah, hay” gibi.

Ƙapı-kapı (qapı, qu harfi ile.)

l : Normal, orta damaksıl l.

ala, dal, del, dil, döl, lale, leş gibi.

m : Normal.

em, emesen, mal, meme, mil gibi.

n : Normal.

Nah, nal, nar, naz, nem gibi.

ŋ : Art damaksıl.

Baŋa, diliŋiŋ, eŋ, onuŋ, Taŋrı,

p : Normal.

Küpe, lapa, paçal, pas, peş, pul.

r : Normal.

Ar, ara, dar, dara, kar, kara, yar, yara gibi.

s : Normal.

Sal, sel, sil, söl gibi.

ş : Normal.

Şah, şak, şap, şem, şar.

t : Normal.

Taç, tam, tat, taş, tav, top.

ʈ : Ön damaksıl.

Çuvaşçada aʈti. (Bizde yok)⁹⁹

ts : Sürken t + s.

bitssin-bitsin, bissin; datssuz-tatsuz, dassuz;¹⁰⁰ gitssin-gitsin, gissin; otssün-ötsün, otssin;¹⁰¹ tütssü-tüssü, tütsü.

⁹⁹ HDFN’de Arap harfleri ile “bizde yok” diye not düşülmüştür.

¹⁰⁰ KHDES’de “atssin, datssin, datssuz-datsuz” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰¹ HDFN’de “ossin” şeklindedir.

v : Normal.

Vah, var, vay, ver, vur.

y : Normal.

Yak, yan, yaş, yay, yaz gibi.

z : Normal.

Az, ezerin, gezerin, uz, zar, zor.

ğ : Yarım sert, ön damaksıl, sürtken.

Geğsin, gúğ_sonu,¹⁰² izğara-ızğara,¹⁰³ yağsın gibi.

¹⁰² HDFN’de “gúğ_sonu” olarak yazılmıştır.

¹⁰³ HDFN’de “izğara-ızkara” olarak yazılmıştır.

3.4. Fişlemeler¹⁰⁴

Tablo 1: s.3

ş-ç hartuş hartuç	has_esger a-e	hephepine h düşmesi	ılık-ık l düşer
l-n hurunnamak	gezer hāşası gezer_haşası	n-g iklabı	oyñāyon oyñāyorum
har_hur h düşer	h düşer vurdum_haşayı	inetter	dēyala diyorlar
hart_hurt ses	p-m’de iklap gibi	kef, gef’in yanında gef, kef olur. herek gibi	h ittiyarlık
ararat hararat āteş hātaş bazen düşer h harfi	haş_haş haşaş	heş-hiç	hī onu düşmesi
h düşer has_has	vesin	hınç-hıç n düşer	
	hay_allah		

Tablo 2: s.4

ak elleri-a elleri	ç kalıyor içaçmak iç_etmek iç_ārısı	ış donu iç donu	?
ataş_ōsun	ş-ç içlenmek ş	ıynarlık	durā
ısırgannan taharet olmaz	ince hastalık incastalık	k harfi faslı kâ nevi konulacak	niye nē
z-s ızgara	ınō gazū	gotdü	demezle

Tablo 3: s.5

m-m gazımmak	gayala çayla lar	kesipatmak b
ke-e-ı sırasıyla	kertenkele	gıç_açmak 2 ç kalıyor
cıynā	kesken	kitlemek

¹⁰⁴ “Fişlemeler” kısmı sadece HDFN’de yer almaktadır.

tırnağı	keskin	
kekhaş	gocunmak	kis kils

Tablo 4: s.6

kûcu	kürkte ? iki sesli ?	kürklü küklü	lan_ā	lök löe
------	-------------------------	-----------------	-------	---------

Tablo 5: s.7

dikēna ses uyumu	harçlık	kitle kilitte
köş köşk	gıp gıp r	
geç gece	gınaç gınaş	
ēlen eğlen	gızımamak	

Tablo 6: s.8

sen bi m b	kaysı ses uyumu	koca bey ? ¹⁰⁵ sesli
---------------	--------------------	------------------------------------

Tablo 7: s.9

hadi y düşer	cılımāyon	sensiñ	ikēlli dördēlli
ālaşa anası ağla gerisi yalan ağla	d-t ganad_ altı	yarın boku m	ğōya

Tablo 8: s.10

esmek ? ¹⁰⁶ eşgün	eşek arusu ka-k meselesi	kayınca n-c	etevinni etlice	ez	ezgu
---------------------------------	-----------------------------	----------------	--------------------	----	------

Tablo 9: s.11

zengin muhit	geniş	eh öleyse h çıkıyor	ediraf etraf
en eñ	yañdan yan	eh ucuzusa ohi burada pezdem yapılamaz	ef, ef nida
ēmen	ğ-y	y	ēleşmek

¹⁰⁵ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.

¹⁰⁶ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.

	alacayım	esilmek	
emme birirnci açık	el vermek uyum	l düşer ēysitmek y düşer	eyer g-y'ye tebdil döner. eğil, değil, eğme, eğiş
em emme kapalı	r-l'ye terkimdeki de polverde	ek olmak	ēsi, ēsi, ēkşi
	el el āzı	eletmek el uzatmak	el ulā
	l düşer ēgit		ēgitmek

Tablo 10: s.12

bizimnen	η-g sesleri ince-kalın sesliler arasında ? dahi göstermekte.	istikam h düşer	hoslamak horlamak
iklab n-m geçimmek n_m	v-f olur. vişne fişne	h düşer Hüseyin seyin	l-n finlik finnik
h düşmesi geliveh bu kelimeden sonra başka bir kelime telaffuz edildiği takdirde h sesi verimekte, ? umumiyetle h sakit.	yaslı yassı	Türksünüz	ses fingir fingir tangır
açık - normal e e bir kelimede her ikisi de birleşebilir. genge gibi.	yarınki gün yārısı	sesler fiskos çatpat pat pat sesi fişirdamak fişır fişır	fink atma k-g olur.

Tablo 11: s.13

n-t sukun halinde biri düşer. gentmek getmek genmek	geçzen ikinci e açık	gömük gömlek	hacca t düşer. boşluk c ile doldu.
y düşmesi	gıcırım bükme	gonul hoşluğu	gūyō ōnu ? ¹⁰⁷

¹⁰⁷ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.

	m-b ile mezç bir teki ile iklab	h düşer	
ı-i: e gəyim gəyimli	a'dan e geçilebilir goe	ğöz ğöz boyamak ğöz tutmak ğöz kararmak	sayarla bazen r çıkıyor
gönlu _açuk u düşer	gelmezse z s	l-s güssüm gülsüm olsun	z-s guz _sonu s s
t-d hacat tepesi hacad depesi	guvley _oldu k-y	güçlenmek ş gibi okunur	
	gülenç n düşüyor.	gülünç n düşüyor	

Tablo 12: s.14

dēmi-değil mi dēl-değil deyil-değil	h düşer mälle-mahalle mahallesi	n-d yanında iklab etmesi hamlayan ?	aç _hapazını
---	---------------------------------------	---	--------------

Tablo 13: s.15,16

adamın _içi	karabakal r	ö gargör	gar _eşgün
olsun ōsun	garıkcı c-ç	ũ garayūr	gülüsen gül isen
garınlama	garılan garlar	annımıza arnımıza	

Tablo 14: s.17

nası nasıl	arn alın ne diyem ağlayam alnımın	macak-mecek
naşırba maşrapa naşba	mırtekle beklē	destiyal destiyi al da suya gel
t-c netceysin	j harfi yok r yok ö az	eyilü eğilir
nolacak	nāçatım ne hacetim	bāru bağırır
Kastamonu ağzı İstanbul ağzı ikisi yazıldı	nāda ne kadar	vesele verseler

vasın varsın		maşala meş'ale ses uyumu.
-----------------	--	---------------------------------

Tablo 15: s.18

gitsin gissin	oysa o ise	bekçe pekçe	zabahlamak z harfine konmadı g-m'de böyle
onnâcılâyın onlar gibi	bugun_hava	acca akçe	t-d daş taş olduğu halde konmadı
orannama l	odüç n düşer	η-n harflerine ?	η-η'in η diliñiñ
canalıcı	bir_ogerek görmeden r çıkıyor.	teze açmış çiçekdü yazıdan r düşer.	

Tablo 16: s.19

otdün	süzme ala bağ yok	gelmez sopa s	sasaan beyni n b	eşē
sırañ sırañ bağ meselesi	salla salya	yāmür yār	eşek eşēnin annı sakar	
iska' etmek bağ	daha dā	sıcāna sıcağına	ince ve η kalın sesli olur. iñiler iniler	

Tablo 17: s.20-21

serme_ekmeği	şonna şunlar uzağı kastetme	şakūyā	η yılañ ğavı k, η yanında olduğu durum
ferdane sudaki nesne	tahal evirmek telañfuz şekilleri	şellocu	vermişim vermişim
depmūk m p	söccü sözcü	şefteli şeftali ses uyumu	yaz kaşla uzatmadan
bek_hoşolu	şakā edeyken bağ ve uzatma	tiraki	gissin gitsin

Tablo 18: s.22

yüğüşmek yürüşmek	yūsûk	yürē yüreği	zāra zahire
yüsünmek yüksünmek	yūrūnū yükrünū	zār zahir	bağ şekilleri oniki er
yūsetmek yükseltmek	dikē	zağ	çekē

Tablo 19: s.23

giddûk	rek-lek üğrenelek	us baş	oğul ortağı bağ kütüğu kazı ortağı dağ ortağı r düşer. đı'lar.
üçleyon bazen de ç-ş gibi	belli olu bell_olu r düşer.	sömesin mi kulā	r ortah ortah r düşmesi

Tablo 20: s.24

vazgeçtilik ç-ş gibi oluyor.	yanbakmak	asma-asmağı yaşma-yaşmağı	sır sığır	üşenç n düşer. üşeç
yamayı aşmak y_aş	dā-dağ daga dā	söyleyvēyosun	hef-he edē	parmānı

Tablo 21: s.25

dilinle eyle beni iki e yanyanda düşmüyor.	tersek	tissinmek tığ-tıy istikrah	ton ton gēmū
terlek-dellak halkın yabancı dillere mukaddematı	leyēl e harfi	tığsırmak tıskırmak tısgirmek	toklu olmaz tokl_olmaz

Tablo 22: s.26

t-s tüssü tütsü	ufakla yanakla	bu kelimeler ne anlamdadır diye sorulmuyor
hataş hayva	r düşer ulorta-uluorta	ufluk garın gasuk tufluk gibi örz nedir hani nerde bu gelen kim soramadım herkes işiyle meğgul

		tuyuk da böyle.
ses uyumu görüyoruz	maniler ve şarkı, türkü derlemeler	havayı insanları asla sevmem

Tablo 23: s.27

yimāyosun	ses uyumu hıkâya	ecinni n-l	? daki kaf harfi i yanında ke olur.	datsuz t-s
yīyon	ne olusa n_olusa	ōle sōle	ölü kelimeler	deyū
ne arāyasun n_arāyosun	neccēn	nasıl derledim	t-s'ye kalb olur gitsin gissin	deyve
saklāyosun	olecek ölcek	her kelimenin kadrozu	l düşer. ōsun	dibe bütün
del_açuk	dem vurmak m-v uyumu	nasıl imla ettim	anne alma elma ses uyumu	
η'in mezra'	i düşmesi tepelice tepelce	faydası	noldūmu	

Tablo 24: s.28

dinelmek η-n-g yanında döğünmek	dikennik ? ¹⁰⁸	dıngilli η	dart_ılmış t d
alamazsın s-z	diliñ ? ¹⁰⁹ -n farkı-η	olacaktı olacaydı	dört dolaşmışsın t d
u	y düşmēya	disirek dirsek	döktümek
doğan ay	dink-dik	gelmezse z-s	döleş meşime
	ōsa olsa	şoşudum	bi ki bir iki
	dayanamāyon ayon	t-d dart_öbül	

Tablo 25: s.29

r bağ	sesli uyumu ne zamanki	çıkarıvedim r	imale marāk_etme
----------	---------------------------	------------------	---------------------

¹⁰⁸ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.¹⁰⁹ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.

çönçer	na zamanki		
çomāñ çomağın	uzatma yok geziyala	r bütürüm bitiririm	öğleyin öğlen
iki düşme yaslāç direği dirē	sessiz uyumu ?	ve-ver der demez r buradan çıkar.	ç-ş içdim ç olur ş
r oynarıyuz	ñ düşmesi ānamaz	Taşköprü'de çıkadı	y düşer sōle
h düşer. şēre şehre	h düşer. daha dā	yatāna ilki düşer.	
nolu ne_o harfi	zāy olmaz zayı olmaz iki sesliden biri kalkıyor.	t-d oluyor duşdu	

Tablo 26: s.30

cangoluz s gibi	sessiz uyumu cümertesi	n-ñ çañına çañçañ_ötmek	n düşmesi iki üç harfin sükûnlu hali yok çelenk n düşüyor çelek	r yerine m meyem
ilki düşer. gemū	h düşer. gumuş_halka	sıleyken göz g-n gibi okunuyor.	çeñe atma burada da a harfi ile esas bağlı atmak ? aslından çıkıştır.	u gibi seslerden çıkan o oluyor. duruyo gibi
cumanın ikisi cumanın üçü	ilki düşer. salācı	çoş_m_olu yaş_m_olu	cıkıyınan ? ¹¹⁰	? çit içinde
gannıca	cırpıynan	kavga etme a harfi açık	h düşer feth etme fet_ etme	
ç-ş çañcak ş ş	ev_olmaz	r ortada dahi düşer. vesek veseñ gibi	uyūyo uyuyor ? ¹¹¹	

Tablo 27: s.31

boca etmek	n-p	kesgün	d-t-ş	galanfil
------------	-----	--------	-------	----------

¹¹⁰ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.¹¹¹ Ozanoğlu bu kelimeye “?” işareti koymuştur.

deli olmak iki seslide düşer.	m olur pembe gibi.		boştur	r-l olmuş.
ehendem n d	bōm boğum	benden başka n ihfa, b iklab	y düşer bōrek bobrek boyrek	başta t'ler d oluyor tat-dat
atmışla atmışlar r	ēsik_olmaz	būsük büksük	dālāda	k düşüyor ōsüz
sonra n-r sōna	idğam boşamma n n-m	boşbōğūr	can damarı n'den bağlanıyor, kesik söyleniyor	canbul m
va varetmeden r düşer.	bō tesyir sesi	m-b-n boydam boya	gezsın z-s oluyor.	n-l cannı

Tablo 28: s.32

gannı kanlı	can_istemek arzu	can hali h düşüyor.	rüzgarı birleştirir cımbar	z-s yakamazsam z-s oluyor.
r-l ile misaller bilader birader	can dayanmak n-d ikfa	h-y oluyor. ceyiz	iki ses düşer mi? cırlān ahmān saban	ilki düşer ıccā ıccağa
? can_atmak can_alıcı	can_acısı ?	cin fikir de n-f	ā elleri ak elleri	y düşer. sōle bōle ōle
can yakmak oradan da n-y diye okunuyor.	j daima c olur.	gölge görge l-r	eşeye ge eşē at cilbiri eşē uzun gelü.	ilki düşer yān yatmak
can göz n-g ile ihfa	can havli h düşer.	bezginnik n-l	yakarın donu n düşer.	özlem etmek ?

Tablo 29: s.33

ğır_at	vasam varsam r	m n-b dön başına	başsuz s s	yetē yeter
--------	----------------------	------------------------	---------------	---------------

bedāva bütün a çekiliyor.	bennek benlek n-l sakın	buğday būday gayın harfı sesli arasında oluyor.	yanış yanlış düşmesi	ke ? meselesi keyfiye bak kēfine y düşer.
sertce 2 c oluyor.	siyez denir merhamet olmaz gören olmaz	sen_ orada	sesli uyumu kirez etme	bengi g-n meselesi tonu bozlak
bekce c-ç oluyor.	sāli h düşer.	değirmen değmen	bellē derle aradaki harf	incinme n-m ziyadesi
çokca	sēmek v düşer.	soğunda ikinci n düşüyor.	nesibetsüz buradaki t, s gibi.	bağ dönemeci bent bet n düşmesi
bakcak				

Tablo 30: s.34

l düşmesi ōsa olsa	binme n m	n-b-m bulanma bılammalarıla	ses uyumu hıyar	û güz buzük ezuk bızuk olur.
l gelse gēse	bitek birtek r düşmesi.	h düşmesi şēr	bi-bir bi adam bi reçbirē	z-s bizel bisel
y gēsi geysi gēsi	d-t olmuyor. ocakda sacakda	kişi kış_olmaz	bislēç bisleğēç	l düşmesi ikbahar ık ılık
y bēgir	n-l düşmannarım	bızlacı buzağılayıcı ğı düşüyor. ?	l-n uyumu görennere	û bizidük
n-m bezenmek n-m dönüşür	usaç usanmak n	buza uzatma yok.	bilgüç û sesi çok ò sesi de az	

Tablo 31: s.35¹¹²

ō zayıflamış o'nun uzatılmış şekli. gönüm	akın-ān	çehre-çēre	koruyorum- goruyoŋ
ō böce	ağa-ā	yanlış-yānış	elekmolu

¹¹² Bu kısmı sesliler başlığında kullanmış.

gün-gün	don-don	eşeğe-eşē	köpüğü-köpünü
---------	---------	-----------	---------------

Tablo 32: s.36

çıkdū çıktığı	ayā ayağı	r ile gelen yok.	duraman	dōşümek dökşümek
ğada kadar	ğoşma	r ekseriya düşer. dutyosun	görmeyince	çekdüm
iyi emme iy_emme ularsak çıkar	o-a arası sesler	paşayınan l-n meselesi	gün_aşuru	ses meselesi
terkü kef-gaf	yīya yiyor	öldüdüümü	aşımmak m-m	y-g gine
? be be gibi.	yüdümü yediğimi	biliyon	sesler en çok hangi sesler var	
söyleseñ söylersen	gaçan_olmaz	yoksa yonşa	çördüm çördüğüm	

Tablo 33: s.37

geciya geciyo	bı daha dā	l düşüyor nası gibi	taslā taslar	başcı aşçı c-ç olmuyor.
öksürük ösürük	bār bā bağrına bağır bağır Kastamonu	baltacū	ōlan	ötē-öter beter r düşüyor.
ciger ciyer	yapıncakda sesler ve telaffuz	bızā buzağı	handekör daday r çıkıyor.	vesem visem vüsem r düşer.
bacca	kimle kimler	sōleseñ	ben beñ	
l-n değişmesi? dinni	dışarı dışā	dēya diyor	sāma sarma	
yā ya ye	bakar kör r düşüyor.	bellolu belli olur	vemek vermek	

Tablo 34: s.38

sayāsañ r düşünce uzatıyor	bā bağ	benzēya benziyor	ā muhallif sesleri	keskūn_adam
----------------------------------	-----------	---------------------	-----------------------	-------------

baña bā	bōle	bakıyn bakayım a 1	söylēyim söyleyim	düzenlemek l-n gibi ikfa nevi
göle köle	gidē gider	ayā aya-ağa	ayosdu ayaküstü	oynā orada son ses olursa uzatılıyor
sevdüğüm	gözümden ö-ü ses uyumu	düşünü r düşüyor	ayaksınmak n-m iklab	
Lale dağında olduğu gibi manzum ve melodik hikayelere düşen nesir vesaire yok	sevēsen seversen	ğonuşu r düşer konuşur	zerhoş_udum	

Tablo 35: s.39

Sözün şivemizde manaları değil ?	Ekseriyetle bir misal verilmişti.
Örf, adet, anene ve folklorun diğer şubelerine ait mükerrer tekrarlar verildi.	Kültürün belleği derlendi.
r-n Kastamonu halkiyat ve harsiyat dil- edebiyat örnekleri arasında halk edebiyatı meseleleri için materyal vardır. Umumen dikkatle bu kitaplar bir kere daha gözden geçirilmiştir.	Misal olarak verilmiş nazım parçaları edebi terim, bundan tam bir teşekkül olmayıp muayyen Kastamonu'nun birer parçasıdır. İlahi, destan, koşma ve türkü parçaları gibi.
? atasözleri ve bilmecelelerin manzum ve mensur olanları da vardır.	Bazende düşen veya anlanan sesler veya sessizler ? ettirilmektedir. Mahalli şivemizin refakatinde sözün tamamı bozulmaktadır.

3.5. Kastamonu’da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler

117	Soysop, şor, uruk, hısım (Kastamonu) Sınar	: Akriba
122	(Kastamonu) Herkil	: Ambar
125	(İnebolu) Yılçarmış	: Ar etmek
126	(Kastamonu) Kayrak, Arduvaz	: Arduvaz
126	(Kastamonu) Kayran	: Arduvaz
128	(Tosya) Cop, Çop	: Asâ
129	İkindi, Kurun (Kastamonu) gün yılımı, İkinci	: Asır
134	(Kastamonu) Gözgü	: Ayine
111	(İnebolu) Uyarlık	: Ahenk
113	(İnebolu) Elik	: Ahu
139	(Kastamonu) Kiskıs	: Bahil
139	Kıtmar , Sakur (Kastamonu) Kısımr	: Bahilil
139	(Araç) Göleç	: Buhayre
111	(İnebolu) Uyarlık	: Ahenk
113	(İnebolu) Elik	: Ahu
142	Güneşlik (Kastamonu) İleri yüz	: Balkon
142	(Kastamonu) Önkaş	: Balkon
149	(Kastamonu) Çalak	: Bend
149	(Kastamonu) Çalgan	: Bend
150	(Kastamonu) Arınmak	: Beraet etmek
152	Duru (Kastamonu) Aruca	: Berrak
153	Emçi (Kastamonu) Ehli hayvan, Üğür, Öğür	: Beytî
153	(Cide) Söplek, Söbelek, Söbü, Söbe	: Beyzî
153	(Kastamonu) Söplek, Söbelek, Söbü, Söbe	: Beyzî
156	(Kastamonu) Eneze	: Bî-ecal
159	(Kastamonu) Serek	: Büfe
159	(Kastamonu) Sergen	: Büfe
169	(Tosya) Kabayel	: Cenup rüzgârı
171	(Kastamonu) Oflaz	: Cesur
173	(Kastamonu) Goz	: Ceviz
179	Türkî’de istifham konmuş (Kastamonu) Cari	: Çalak
180	(Kastamonu) Geysilik	: Çamaşırhane

181	(Kastamonu) Bürgü-bürkü	: Çarşaf
181	(İnebolu) Kasnak	: Çember
185	(Kastamonu) Deyiş	: Dasitan
188	(Kastamonu) Kataklemek	: Def
192	(Kastamonu) Ayruksu, Ayruk, Ayırıksa, Ayırıksı	: Derviş
193	Dek, Kayışlamak (Kastamonu) Çap	: Desise
198	(Cide) Taka	: Dolap
202	(İnebolu) Seme	: Ebleh
207	(Kastamonu) Sünmek	: Elastikiyet göstermek
208	Giyecek, Giyim, Uruba, Dürü, Eğinbaş (Kastamonu) Eğnim	: Elbise
208	(Kastamonu) Göynük	: Elemlî
222	(Kastamonu) Cıbrı	: Fakir
223	(Kastamonu ve Cide) Geme	: Fare
226	(Kastamonu) Eke	: Fatin
229	(Kastamonu) Alağuz, Alağız, Alağaz	: Fena
236	(Kastamonu) Dikme	: Fidan
237	(Kastamonu) Yumuş	: Fiil
252	(Tosya) Cızlak	: Gayr-ı münbit
252	Çorak, Gayrak, Kırak (Kastamonu-Cide) Kırtıl-	: Gayr-ı münbit
254	(Kastamonu) Carı	: Gayretli
254	(İnebolu) Ceylan	: Gazal
261	(Kastamonu) İakırtı; Geleci-Keleci	: Güft u gu
264	Kul, Kullukçu, Kapı uşağı, Besleme (Kastamonu) Beslek	: Hademe
267	(Taşköprü) Yenşek	: Hafif
276	Açmak, Çimek, Ilı su Türki'de istifam koymuş (Kastamonu) Gaşgaz	: Hamam
276	(Kastamonu) Kunnacı	: Hamile
278	(Kastamonu) Ünük	: Hançere
278	(Taşköprü) Dam	: Hane
287	(Kastamonu) Ürün, Örün	: Hasılat
290	(Kastamonu) Sökel	: Hasta
291	Çör çöp, (Kastamonu) Künge	: Haşak

300	(Kastamonu) Obi	: Hayretzede
304	(İnebolu) Düğün hediyesi, Sağırdak	: Hediye
304	(Kastamonu) Tanşuğ-Tanşu	: Hediye
306	Eski terim refik. (Kastamonu) Enük	: Hemdem
306	(İnebolu) Ciye	: Hemşire
311	(Taşköprü) Samurtma, Samrama, Samırdama, Samarma	: Hezeyan
313	(Kastamonu) Sınar	: Hısım
314	(Kastamonu) Elikmek	: Hicap duymak
315	(Kastamonu) Kızaklık	: Hiddet
321	(Kastamonu) Kullukçu	: Hizmetkâr
322	(Kastamonu Kurt köyü) Bennek	: Hotbin
323	(Kastamonu Kurt köyü) Tahal	: Hububat
339	(Kastamonu) ikmalİtmek, Kaştarmak	: İcra etmek
341	(Kastamonu) Gocunmak	: İçtinab
352	Türki'de istifham koymuş. (Kastamonu) Tapşığı	: İhtilâç
359	(Taşköprü) Kaştarmak	: İkmal etmek
370	(Kastamonu) Kerç	: İnat
371	(Kastamonu) Gerinmek-Kirinmek	: İnat etmek
371	(Kastamonu) Kerçine	: İnadına
373	(Kastamonu) Duncukmak	: İnfisah etmek
377	(Araç) İlenmek	: İnkisar etmek
383	(İnebolu) intizar ateşiyle yanmak, köymek, güymek, güvmek, göymek, gövmek	: İntizar etmek
386	(Kastamonu) Sakramak	: İrtiaş etmek
387	(Kastamonu) İlmek	: İsabet etmek
389	(Kastamonu) Suvarmak	: İska etmek
391	(Kastamonu) Çapmak	: İstical etmek
399	(İnebolu) Direcen	: İstinatgâh
400	(Kastamonu) Eylek	: İstirahat mahalli
403	(Kargı-Kastamonu) En vurmak	: İşaret etmek
403	Yordamlı, Evcimen (Kastamonu-Tosya) Osmanlıcaya uydurma, carı	: İşgüzar
420	(Kastamonu) Yazgu-Yazgı	: Kader
425	Çekip çıkarmak, Koparmak (Tosya) Kanırmak	: Kal' etmek

425	Yürek (Kastamonu) Can	: Kalb
434	Yaman, Kuvvetli, (Kastamonu) Acar	: Kavi
441	kırak, Kırağ	: Kenar
441	(Kastamonu) Yöre	: Kenar
444	(Tosya) Dağlamak, Envurmak	: Keyetmek
458	(Kastamonu) Çelertmek	: Küstahlık etmek
458	(Kastamonu) Yığma	: Kütle
468	(Tosya) Akyel	: Lodos
469	(Kastamonu) Sıvan	: Lüzucet
474	(Kastamonu) Kostak	: Mağrur
475	(Kastamonu) Utlı	: Mahcub
475	(Kastamonu) Elikmek	: Mahcub olmak
481	(Kastamonu) Yılık	: Mail
485	(Kastamonu) Sökel	: Melûl
488	(Taşköprü) Götürge	: Manivelâ
489	(Kastamonu) Çör	: Maraz
492	(Kastamonu) Susak	: Maşrapa
497	Cönk olacak (Kastamonu) Conk	: Mecmua
501	(Kastamonu) Çap	: Mekk
502	(Kastamonu) Dulda	: Melce'
503	(Kastamonu) Öğür	: Melûf
507	(Kastamonu) Temek	: Menfez
510	(Kastamonu) Bezek	: Merasim
527	(Kastamonu) Sin	: Mezar
528	(Kastamonu) Gadak	: Mıh
531	(Kastamonu) közgü, Gözgü	: Mir'at
532	(Kastamonu) Konuk	: Misafir
534	(Daday) Oluk	: Mîzab
548	(Kastamonu) Ölümçül	: Muhtazır
550	Karşuluk (Kastamonu) Annaç, Arnaç, Annaç, Alnaç, Alınaç	: Mukabil
557	Sırnaşmak	: Musallat olmak
558	Sümsük, Yumruk. Sumsuk-Zumzuk	: Muşt
613	(Kastamonu) Utlı	: Namuslu

617	(Kastamonu) Örgü	: Nazir
629	(Kastamonu) Kancık	: Nisa
635	Süçük, Püs, Özsu (Kastamonu) Yalamuk	: Nüsğ
637	(Kastamonu) Kıynık	: Parça
638	(Kastamonu) Kıç	: Pây
643	(Kastamonu-Tosya) Yalavaç	: Peygamber
644	imcek (Taşköprü) Cicik	: Pistan
647	Temekteki irini çekmek (Kastamonu) Terek	: Raf
668	(Tosya) Göğüs darlığı, Seki	: Sadr illeti
685	Cün, Geçe (Kastamonu) Yaka	: Semt
688	(Kastamonu) Çeltermek	: Serkeşlik
688	(Kastamonu) Samaruk, Samarık, Samarak	: Sersem
689	(Kastamonu) Carı	: Seri
691	(Kastamonu) Büğemek	: Set etmek
691	(Kastamonu) Bürlemek	: Setr
716	(Kastamonu) Yüğürtmek	: Şitap etmek
717	(Kastamonu) Gücük	: Şubat
730	(Kastamonu) Arcak	: Tâhir
749	(Kastamonu) Ekleşmek	: Tasallut
795	(Kastamonu) Susak	: Teşne
799	(Kastamonu) Sımarlamak	: Tevdi'
799	Bırakmak, Eline inanmak (Kastamonu) Tapşurmak	: Tevdi'
808	Kavuşak, Kaş, Gök bitimi, Aşıt yeri (Kastamonu) Yıldam	: Ufk
811	Su, Sıkındı (Kastamonu-Tosya) Soymuk	: Usâre
820	(Taşköprü) Buru	: Veca
825	(Kastamonu) Dolambaç	: Viraj
825	(Araç) Dönembeç	: Viraj
825	(Kastamonu) Dönemeç	: Viraj
825	(Kastamonu) kavşak, kavsak, Kağşak	: Virane
825	(Kastamonu) Kavşamak, Kağşaman	: Virane olmak
827	(Kastamonu) Tanşu-Tanşuğ	: Bergüzar, Takdime, Hatıra, Hediye ,Yadigâr
836	(Cide) cıbil (Kastamonu) Cılız	: Zayıf

Maarif Nezareti Türk Dil Tetkik Cemiyeti cilt: 1 Osmanlıca'dan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Lûgati Devlet Matbaası Sayfa: 848, 1934.

3.6. Sözlük

A

a : Ünlem (nida) içindir. Nida iki nevidir: Yakın için, uzak için... Yakına seslenmekte yalnız bir A, kâfidir: A Satılmış, A Şerif, Ayabdur (A Abdurrahman), Ayabuş (A Abdullah) gibi.

Çok yakın için bir a'nın kifayetine mukabil biraz uzak için A'yı bir veya iki ses daha uzatmak gerekir. AA Sülüman, AAAYi-Recep, (Türkçemizde R ile başlayan kelime olmadığı için ya R'yi düşürür, yahut başına İ, I seslerini getiririz.)

Uzağa seslenirken A sesi daha çok uzatılmaktadır. AAAA Seyin, AAAAA Fadim, AAAAAAyan (Hasan), AAAAAAAyanşa, AAAAAAAyeliııııı gibi. Buradaki A sesi bazı varyantlarda E ile A arasındadır. Çok kere açık E, bazı yerlerde ince A, bir kısım köylerde de bizdeki A halindedir. A incelidikçe veya doğrudan doğruya açık E'nin kullanıldığı takdirde nidayı takip eden heceler ses uyumuna tabidir: AAAAAy Ahmet, AAAAAyēhmet, AAAAAAmemet gibi.

İnce A veya açık E'den kalın heceye geçebilmek için müdananın birinci hecesinin inceltilmesi zaruridir. AAAYēbduş gibi

A Memedim nazām;

Yanā kirez_ām.

Hiç mahna bulamazsan

Su yolunda gez_ağam.

*

A benim hacı yārim;

Başımın tacı yārim.

Başa kimse acımaz

Sen_ōsun_acı yārim.

A sesi bir de taaccüp için müstameldir. Taaccüp makamında A iki suretle varittir: Hayret ve taaccübün amili ehemmiyetsiz ise A'yı uzatmaya mahal yoktur:

A şuna bak şuna ne güzel böcek!

-Gözel deyecek böcüü, börtüü bulduñ sen de A, A; görmēyomusun, ayoğul hakik gibi parıldāya, gözel deyil de ne ye?

Taaccübü mucip olan veya nesne ehemmiyetli ise A, biraz uzatılmaktadır:

AAA! Sele bak sele, yuğlana yuğlana geliya.

AAAA, AAA! Sen de halteşdiñ ne ğağışdurup duruyon ğöşüzü. Allah sōrā adama.

AAAAA ben oña gelemen. Zabah, ayından beri çalışıyon. Belim bıknım ğırıldı, ěcuk insaf a canım. Hasta olup yatāsam sōna hiç ilazım olmaz mıyın yetē ğayrı.

aba : Kaba, yün kumaş, yerli malı. İpliği ekseriya renkli yünden kirmanda iğirmek suretiyle hazırlanır. Yerli tezgâhında dokunur. Marka, zıpka veya ceket ve kilot yapılır; kışlıktır. (KYS.3, DS.4)

Kastamonu il merkezi ve çevresinden maada bütün ilçe ve köylerde bilhassa Daday, Azdavay, Cide, Taşköprü ve Ilgaz dağları köylerinde halen aba giyilmektedir. Yalan dünya. Aba giyen de kebe giyen de bi olu meşşer günü. Aba giyen nedü, kebe giyen nedü, yanak kızartan ne dü, topuk düzelden nedü: Ceviz, kesdene, elme, armut. Yazın abā al, ğışın yaba al. Abanın yaz mevsimi giyilmediği için ucuz olduğundan, yabanın da kışın lüzum etmediği için aynı şekilde ucuz olacağından alış verişin mevsimini bil demekçesine.

Abaña peş olayın,

Yanıña eş olayın,

Tırpan dutan ğuluña,

Zencirli ğuş olayın.

abalıgil : Bir soyadı.

abanmak : Üstüne kapanmak, ardılmak. (Burada n, ekseriyetle m gibi kullanılır.) (DS.8)

Pēlivan ir, oluşa baha yetmez. Bi keren hasmınıñ üstüne abandı mı herif, altında civci ğada ğalu. Baksan aya gibi abanıvēya üstüne.

abanoz : Bir nevi ağaç, sert olur. Suda dura dura sertelmiş hatap ve haşap cinsine de abanoz derler. Buradan naklen çok içki içen ve içtiği halde sarhoş olmayan kimseye de abanoz denilmektedir. (DS.9)

[abaylamak]: Aldırış. {Taşköprü}

abdu : Abdüh.

abdulla : Abdullah. (KYS.4)

abdur : Abdurrahman.

ābey : Ağabey. Ekseri köylerde büyük oğlan kardeşe ağa diye hitap edilir. Ağalık büyük bir rütbe ve bir sıfattır. Bey, paşa, efendi; ağalık vasfından daha aşağıdır. Bu sebepten köylü ağabey yerine ağa demeyi tercih etmektedir. (KYS.9, DS.74)

abıl abıl gİtmek : Uzun adım ve başını sallaya sallaya yürümek. (DS.32)

abıl : Adımlarını uzatarak, gövdesini sallayarak eda ile yürüyen adam.

abılak : Abıl abıl yürüyen. (DS.24; abulabut)

abış : Bacak. (KYS.5, DS.22, AAT.201)

abla : İri gövdeli ve büyük, uzun yüzlü kimse. (DS.1.23, AAT. 202, KYS.3, bk.aba)

āboz : Aka yakın renk, aktan bozma krem rengi gibi. Ağboz denildiği de işitilmiştir. A, önünde g, pek az kullanılıyor.

abra : Muvazene. (DS.28, KYS.5)

abralamak: Denk getirme, tevzin, tevfi̇k, mutabakat. Abra müstekilen bir alet. Muvazene aleti; uçurtmanın muvazenesini sağlamak için müselles şeklinde takılan ip, deymen daşı abrası, badı abrası gibi. (KYS.5, AAT.201)

Bağçada yār dolanu, Gine gözüm sulanu, Gasāvet çekme yārim, Yūkümüz abralanu.

Kelime en çok il merkezinden uzak köy ve ilçelerde malumdur. Okur, yazar ve aydın muhitlerde bu nevi kelimeler kullanılmamaktadır. Köylü ve halk ile ihtilatı olmayan aydınların ilim ve sanat mensuplarının halk dilinde yaşayan öz Türkçe kelimelerden haberi yoktur. Ve bu gidişle halk arasında yaşayan soyu sopu Türkçe ve yaşamasında ifade ve dil zenginliği bakımından faydalı kelimeler ölmektedir. Dilimiz ve kültürümüz için bu, en büyük zarardır ki yıllardır, asırlardır devam edegelen bu ziyanın önüne derlemekle geçmeye başlayabiliriz.

abuş~abduş : Abdullah.

acaplamak : Kınamak, tayip etmek. (DS.37, KYS.6)

acar : Yeni, taze, kuvvetli. Dokuma tezgâhlarından bir nevi. (AAT.201, DS.38)

- acarlanmak** : Genç ve dinçleşmek, tazeleşmek, kuvvetlenmek. (DS.40)
Ham_almada dad_olmaz;
Ğappeye hizmet_olmaz.
Severseñ gencini sev,
Acar yiğit mat_olmaz.
- acı basmak** : Keder ile bağı dolmak, gülecek teselli bulacak hiçbir tarafı kalmamak.
- acı tutmak** : Hiddetlenmek; matem ve keder tutmak.
- acı** : Keder, zehir. (DS.44, KYS.6)
- acıık** : Keder, facia, gam, ıstırap, yabani meyve. Keçi elması, meyveleri küçük olan her ağaç. (DS.48, KYS.7)
- [acıık]** : Yabani, aşısız, kabuksuz elma, açık, anlayışsız. {Kastamonu} (DS.48, KYS.7)
- acııgil** : Soyadı.
- açıklamak** : Kederlenmek. (DS.49)
- acıklamak** : Gamlanmak.(DS.49)
- acıklandumak** : Kederlendümek. (DS. 49)
- acıklı** : Kederli, dramatik.
- acıkmak** : Midesi boşalmak, iştihâ ve iştî tok hissetmek. (DS.47)
- acıksak** : Yarı aç, yarı tok, hüzünlü. (DS.49)
- acıksanmak** : Kederlenmek, hüzne düş olmak, müteessir olmak. Acığın daha birçok anlamı vardır: Hâcet, şöhret, fecaat, aş, ekmek, gıda gibi. (DS.49)
- acımak** : Merhamet. (DS.50)
- acımuk** : Bir nevi zehirli ve siyah, esmer tohumlu ot ki buğday tarlalarında yetişir. Acımuklu mahsulün unu acı ve buruk olur. Acımuk, gıda maddelerinin tesemmümün de dahi müstameldir. (DS.50, KYS.7, AAT.201)
- acınmak** : Terahhüm. (DS. 51)
- acıtmak** : Canını yakmak, ıstırap vermek. (DS.54)
- acur** : Beyaz hıyar, bir adam ismi. (Ecir şekli de işitilmiştir.) (DS.55, AAT.201)
- [acuş]** : Bir köy adı. {Kastamonu-Göl}

- aç_tā_sir** : Aç ve dermansız. (DS.57)
- aç_ğıvrak** : Hem aç, hem de süse, çalıma düşkün.
Aç yatā ğuyrū dik dutā,
Aça arpa ekmeyi etden lezzetlidü.
- aç** : Tatmine muhtaç kimse. (DS. 55)
- açar** : Anahtar. (DS.57)
- āçgakan** : Ağaçlardan böcü, börtü toplayan bir cins kuş. (DS.80)
Āçgakan tevekkeli gaklamaz ācı.
- açia çıkmak** : İşinden olmak. (Açā da denilir.)
- açılmak** : İnkişaf, tebaut, tearri.
- [ačkı]** : Hamuru yufka haline getirmek. {İnebolu} (DS.58-60, KYS.8)
- açmak** : Keşif ve izhar, ferah vermek, ferce gibi.
- açua vermek** : Tebarüz ettirmek, keşf ü ifşa etmek, meydana çıkarmak.
- açuklamak** : Tavzih, tefsir, izah.
- adak** : Mevut, menzür. (DS.64)
- [adaklamak]** : Çocuğun yürümek için yardım almasıdır. (Kastamonu) (DS.62)
- adamak** : Va'd, nezir.
Eyer bi ölüm olusa annı bi ğarış yedi ğoç ğurbanım ōsun.
Şu ğöbel için ğaç türbeye adak adaduk? Adāya adāya aslı yok.
Sōna çekēşin çilesini bu adakların. Bıyıl çok şey adanıya emme
bize, hakkat ōsa bāri.
İbrahim İsmayile ölumdemiş sen adandın ben seni Mevla'ya
adamıştın bi kere. Sözümden dönemen ki.
Müzdeme ne adasın_a ?
Hefteye ikökka bīran.
- adamcıl** : Merdümگیرiz.
- adaş** : Addaş, adı bir.
- aday** : Daday'da bir mahal, adını koymuş, adı konulmuş, lâıyıklı, hazır edilmiş. (DS.65)
- adda ğalmak-altıda ğalmak** : Mağlup ve alt olmak.
- adık** : Kuzyaka Maraz'da bir tepe. Aduk adlı.
- adıyaman** : İnebolu'da bir dere. Şeftali. (DS.67, KYS.8, AAT.201)
- adsan** : Şöhret, lakap. (DS.68)

āduk terevüzü : Hassas Terazü.

ādumak : İs'at, îlâ. (DS.88, KYS.9)

Eşqēñ yūkü āmayınca daş gurbete düşmez.

Çıkrıncağın iki ucuna birer kişi biner. Yüzleri birer taraftadır.

Düğün ve bayramlarda meydana çıkarılan bu alete bine, bilmek için her iki kişinin mütevazın olması lazımdır.

Çıkrıncak başındayız. Göl Kemah köyünde iki delikanlı tartışıyorlar:

- Bırak canım kedi ne budu ne. Āduramazsıñ beni canım. (Yani ağacın ucunda beni isabet ve îlâ edemezsin.)

- Āmayacak sen ğaldın he. Ğuş gibi uçurun bile. Hele sen çekil, ordan Süleyman Pēhlivan gēsın.

afallamak : Şaşırmak, şaşkın şaşkın bakmak, hayrete düşmek.

afat : Taşkın. (DS.71, KYS.8)

afgurmak : Havlamak, mırıldanmak, hırıldamak, hayvan gibi ses çıkartmak. Afkurma hayvanlara mahsustur. Bu kelime en çok avave karşılığı kullanılmaktadır. (DS.71)

Çayaşā çapduma,

Beni yoldan sapduma.

Söylēseñ mani söyle,

Zaar gibi afgurma.

agā~ā : Bir rütbe, zengin, büyük, hatırı sayılır, ağır, uslu, kâmil, maddeten ve manen varlıklı adam. Köy āsı köyün zengini, ileri geleni, müsafir kabül eden. Bir köyde birden fazla ağa bulunabilir. (DS.74, KYS.9)

Ā kapısı, ālık vermekle olu. Ā görgesi, ā'nın ğapusu açukdu, ā, ğonā yakuşu. Ā köşesi, ā kēyası gibi.

ağarmak : Beyazlaşmak veya beyazlanmak. (DS.82)

ağartmak : Beyazlaştırmak, beyazlandırmak. (DS.82, KYS.9)

Yeyğaya yeyğaya süüt gibi ārtmış yüzünü.

Çamaşur ne güzel ārmış. Sodanın hēli başğa canım.

Kôt, evlat yüz ğızardu; iyuşak yüzārdu. Atalarımız öyle demişle.

ağırlamak : Tazim, ihtiram, izaz, ikram, talif.

Vali, paşayı ne güzel ârladı. Hocası tabi ârlā. Müsafir ârlaması ğolay deyildü. Adam sen de o, zenginnye, fıkariye gelmez el_ uşā ayran_ ekmek çıkaru; gine ârlā. Öyle, mesele dadlı dil güler yüzde. Helbetde kibar_ adam diliynen ârlā bi şeyi olmasa bile.

- [ağırşak]** : Taş, kol, saban taşı. {İnebolu} (DS.92, KYS.10)
- [ağuz]** : Buzağılamış ineğin ilk sütünden mamul madde. {Kastamonu} (DS.115)
- ah_ almak** : İlenç almak.
- ah çekmek** : Ah demek, ilenmek, aşk, keder, iştihak beyan etmek.
- ah çıkmak** : İlenç yerini bulmak.
- ah** : Arzu, hasret, iştihak, hüzn, keder zamanlarında söylenir. (DS.121)
- aha** : İşte. (DS.121, KYS.13)
- ahacuk** : Daha yakın için işte, daha yakında. (KYS.13, DS.121)
- ahacukta** : Şuracıkta.
- ahar~ahır** : Hayvan bağlanılan yer. (DS.124, KYS.13)
- ahılğan~akılğan** : Dere sularının açtığı boğaz, vadi, yar, mecra. (DS.151)
- ahlamak** : Ah etmek.
- aim, ām** : Ağmaktan itila, irtika, suut. (DS.102, KYS.11)
- ak toprak** : Kils, kil. (DS.163, KYS.16)
- ak** : Beyaz. (DS.135)

Āñ_ adı

Ġaranıñ dadı.

- akā ğokā** : Meyve, sebze, yara, bere. (DS.139)
- akbak** : Tamamen ak. (DS. 160, KYS.16)
- akbayır** : Mide.
- akça** : Beyazca, para. (DS, 144, KYS.14)
- akcacuk** : Bembeyaz. (DS.136, KYS.14)
- akçıl** : Beyazca. (DS.144)
- akdarma** : Sürülmemiş tarlayı ilk defa sürmek, bir taraftan bir tarafa devretmek. (bk. aktarmak: DS.147, KYS.15)

Ata vurdum ğantarma,

Yar ğönümü akdarma.

- akdon** : Beyaz don, bacağa giyilen beyaz iç donu, iç dizliği, iç pantolonu. (DS.148)
- akgün** : İyi ve mesut gün; felaketsiz, gamsız, kedersiz geçen gün. (DS.150)
Ak gün ārdū; ğara gün ğarardu.
- akıl kesmek** : Akla uygun olmak, akıl kendisine mülayim bulmak, makul iş saymak.
- [akılğan]** : Çamsakızı. {Kastamonu} (DS.151, KYS.15)
- akılğan** : Mecra. (DS.151, KYS.15)
- akın_akın** : Fevç fevç.
- akınmak** : Yenür, firengi ve kanser yaraları gibi pislik akıtan hastalık. (DS.152)
Akarcam yok, ğokarcam yok. Neremde ne va?
- akıntu** : Cereyan. (DS.152, KYS.15)
- akıntu** : Mündefiat. (DS.152, KYS.15)
- aklı çoluk** : Meczup, divane.
- aklı ğaçuk** : Deli, meczup.
- akmak** : Temayül, tecazüp, meyl etmek. (DS.159)
Gōniüm akı akıveriyâ.
- akman** : Ak adam, akça, beyaz nesne. (DS.159, KYS.16)
Akman gökmen hepsi bir araya geldi bōce.
- akpakla** : Beyaz fasulye. (DS.141, KYS.14)
*İstanbul'da ak pakla,
Yāri yanında sakla,
Benden saña fayda yok,
Boşuna ğapı yokla.*
- aksirken** : Bostan ve bağlarda biter; yaprağının altı hafif beyaz olur. Yufkanın içine koymak suretiyle ekmek yapılır, etli ekmek gibi.
- akyel** : Yelin zararsız, doğudan esen yel. (DS.165, KYS.16)
- akyurt** : Anayurt.
- āl-ağıl** : Davarların, koyun ve keçilerin barındığı yer. Köyde olursa ağıl, köyden uzakta olursa mandıra derler. Her ağıl iki kısımdır: Yaz ağılı, kış ağılı. (DS.81, KYS.9)

al gitmek~ēgitmek : Alıp gitmek. Ēgitmek de denilir. (DS.211, KYS.22)

al : Kırmızı. (DS.166, KYS.17)

ala pilav : Bulgurla pirinç karışık pilav. (DS.197)

alabanak : Yenilen otlardan biri.

alabanda : Tekdir, tehdit. (DS.172)

alabek~alabekine : Şiddet, son hadde kadar, son kuvvet ve enerji ile. (KYS.17)

alabele : Renk renk. (DS.bk.167)

alabildüne : Kuvvetinin son haddine kadar.

alaca : Renk renk çubuklu dokuma. (DS.169, KYS.18)

alacehir : Bir nevi boya. (DS.178)

[alaçık] : Hasır veya çalıdan mamul bağ kulübesi. {Kastamonu} (DS.178, KYS.18)

alağarannuk : Yarı ışık, yarı aydınlık. (DS.187)

alagr : Yarısı ak, yarısı beyaz. (DS.187)

alagizir : Müzevir. (DS.171, KYS.18)

alagöz diken : Bir nevi diken.

alağuzlamak~alavuzlamak : Hafif yakmak. (DS.203)

alak : Bağ bostan ve bahçe beklemek için yapılan küçük barınak. (DS.189, KYS.19)

Alak ğurmuş bostana,

Dönüp bakmaz dostuna,

Sürüm sürüm sürünsün,

Yar seven yar üstüne.

Bir sene ekilip bir sene ekilmemek suretiyle istirahate bırakılan tarla.

Bu sene alām çok. Yani ekilmişim, işlenmiş arazi partim fazla.

[alak~alaklamak] : Bahçe alağı. {Daday}

alaklamak : Ferge bırakmak. (DS.191)

alaman : Ala adam. (DS.193, KYS.19)

Ah benim alamanım dolamanım.

ālamsak~ālamsık : Müsteidülbükâ, yaş gözünün ucunda denilen kimse. (DS.101)

ālancı : Tez ağlayan. (KYS.11)

- alaḡalaḡ** : Saha saha, yer yer. (DS.194, KYS.19)
Ekini alaḡ alaḡ doḡ kesmiş.
- alarka** : Bir taraf, arka, yan, yan, bir kenar. (KYS.20)
- alarmak** : Al ve beyazla karışık bir renk almak. (DS.198, KYS.20)
- alaş beleş** : Rengi belirsiz. (DS.bk.166)
- alaş** : Alaca, aklı karalı. (DS.199, KYS.20)
- [alaş]** : Alarmak. {DS.117, KYS.20: E.A}
- alaşā** : İskat, mağlup, berbat, tebit. (DS.199, KYS.20)
Adam çıkmış kürsüde söylerken biri güdünen alaşā etmesin mi.
- alat** : Alet.(DS.200)
- alavcan** : Haddidülmizaç. (DS.202)
- alavere** : Alma verme. Her oyunun başında kimin başlayacağını tespit için yapılan deney. (Kastamonu oyun ve eğlenceler kitabıma müracaat) (DS.202)
- alavuz~alaḡuz** : Sobayı hafif ateşlemek. (DS.203, KYS.20)
- alaylı** : Mektepten yetişmeyen, kendini yetiştiren âlim, orduda yetişmiş komutan. (DS.204, KYS.20)
- alaz** : Sobaya verilen hafif ateş. (DS.205, KYS.20, AAT.202)
- alazlamak** : Hafif yakmak, daḡlamak, kavurmak. (DS.206, KYS.20)
- [alazlamak~alagaz]** : Hafif ateşlemek. {Araç} (DS.206, KYS.20)
- alçacuk** : Yüksek olmayan.
Alçacuk duvardayın;
Başacuk hovartayın.
- aldamak** : Aldanmak, aldatmak. (DS.209)
Bu gece beni şeytan aldadı. (ihtilam oldum.)
Şeytan aldemiş galiba bi boy abdesti alayın.
- aldanmak** : İḡfal edilmek.
- aldatmak** : İḡfal.
- aldı vadı~aldı vedi** : İlerledi, iştihar etti.
- aldırıışsızlık** : Alakasızlık. Alduruşsuzluk da olur. Bu kelimedede ş sesi pek az işitilmiştir. Ekseriyetle ş, s'ye kalbedilmektedir.
- algu** : Alınan şey. (DS.212, KYS.22)
Neḡe ilazım, neḡelazım.

Alguda alğun yok, satğuda qatğun yok.

algun : Alınan. (DS.214, KYS.22)

alı : Almaktan. (DS.215)

ālık : Ağaya mahsus, ağaya tahsis edilmiş, ağa kârı. Ağaya tahsis edilen tarla vesaire. Ortakçı sınıfının hissa almamak şartıyla ağa için sürüp ektiği tarla, bahçe vs. (DS.81, KYS.9)

alım : Alma. (DS.217, KYS.22)

Alı yüzü iyiydi emme satı yüzü yok.

Alımına bak satımına bakma.

alımlı : Bir sözü, bir hareketi kendi üstüne çeken, her şeyden alınan, talip ü rağıp. (DS.218)

alımmak : Kendine ait zannederek alaka ve teessür göstermek. (DS.220)

alımsak : Almaya niyeti olan.

alın teri : Emek mahsulü.

alıngan : Her şeyi kendisine ait sanmak, hemen alınıvermek.

alıp yürümek : Birden bire iştihap.

alış : Alma şekli, alış tarzı, bir nevi alış. (DS.220)

alışak : Alışmış. (DS.220)

alışmak : İtiyad. (KYS.22)

allık : Kadınların yüzlerine çaldıkları boya. (DS.225)

alma : Elma, elme denildiği de vardır. (DS.226, KYS.23)

almacuk : Hayvanların sırt kısmında küreklerin muntehasında elma gibi (zayıflık vaktinde) oturan iki kemik. (DS.227, KYS.23)

almaç : Karşılık.

ālmak : Uçup gitmek.

Şişeye gül suyu godumudun olan gapānı açuk bırakmış ne va ne yok ālmış gitmiş.

alt tekne : Son dereke.

alt : Taht, yenik, aşağı. (DS.299)

altalt üstüstü : Altüstü, alt aşağı itişmek, uğraşmak.

altıpatlar : Bir nevi tabanca. (bk.altıpatlak DS. 232)

altucu : Encami, nihayeti. (KYS.24)

altuç : Āhir. (DS. 233, KYS.23)

*Şu dereniñ alucu,
Ğınalı barmağ_uçu,
Ğabbe dölü bumuydu,
Yapacayıñ bumuydu.*

aluç : Yabani meyvelerdendir. Sonbaharda olur. (DS.233, KYS.24)

aluk : Ahmak. (DS.234, KYS.24)

āma : Meyil. (DS.102)

Gönüm ādı bi ya: Gönüm bir tarafa meyletti. Ağmak bazı yerlerde tersine olarak tenzil, iskat gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Mesela yük ağıyor deyince meyil murat edilmektedir.

- Çiti şuyā ğo, yük_ ağıya. Sā tarafa baksana. (Yani sağ tarafa meyl ediyor, düşüyor.)

- Bôğez de sola āduduk ne dersin oğ?

Canım hiç aklın ermēyo mu ne tarafı selkü? (Düşük ise o yā bi daş ğoyve, abralanu gidē. (Tevaziün eder.)

Görülüyor ki bu konuşmada is'at ve îlâdan ziyade nüzul ve sukut keyfiyeti kastedilmektedir.

āmak~ağmak : İrtika, itilâ, suut.(DS.102, KYS.11)

amarat : Gayretli, faal, işgüzar. (DS.237, KYS.24)

Alosgilin (Ali Osmangilin) ğızı öyle amarat, öyle amarat. Güç ğuvet yetmēyo. Zabah ğarannūndan başlayāya āşam ğurt ğuş çekillinceyeden boyuna dokūyo.

amaskene : Kırmızı renkli mayhoşça, söbelek bir nevi erik. (DS.237, KYS.24)

[amrukmak] : Gevezelik etmek. İnhina, temayil, dik. {Kastamonu} (DS.239, KYS.25)

amrukmak : Heveslenme, özenme. (DS.239, KYS.25)

Hiç sēmen halbuki. Çok kötü bi meyvadu emme beni de amrukduduñ. Ve şurdan baña bi tezkire. (küçük kiraz sepeti)

Seren vurdum çatmaya,

Yar seni gözetmeye.

Seni amrukduran va,

Gurbet_ele gitmeye.

- amsalak** : Kadın düşkün, feminist kadınlarla çok düşüp kalkan, onların arasından çıkmak istemeyen. (DS.239, KYS.25)
- āmsı** : Ağa olmadığı halde ağa gibi tavır alan ve öyle hareket eden.
- anacum** : Korku ve heyecan sırasında. (DS.244)
Anacuğum ğocağlana bak. (ayıya)
Anacūum sel geliya.
Anacuğum! Anacuğum! Ah anacuğuum öte mahallede yangun va.
- anaç** : Kurnaz, zeki, tecrübeli, usta. (DS.245, KYS.25)
Anaç ğarğa: Toy olmayan kuş.
Anaç tilki: Gayet kurnaz tilki.
Tavşan anaçlamış: Kurnazlamış.
Ne anaç bi ğarıdu o bilseñ, dōru söylediy anaç, orospunuy biri.
Şuncua anaç köpek deseñ yerinde bi laf.
- anadut** : Dirgen nev'inden, iki parmağı altta biri ortadan doğru üstte, üçken prizmanın genleri gibi bir şekli almış bulunan harman aracı. (DS.247, KYS.26, AAT.202)
- anağız** : Tarhana ile bulgurdan yapılan çorba. (DS.249, KYS.26)
- analık** : Ana olmamasına rağmen ana yerine ikame edilen kadın. (DS.249, KYS.26)
- ānanmak** : Feresiye cinsinin yere yatıp bir yandan bir yana aşarak yuvarlanması. (DS.106, KYS.11)
- anay** : Anacığım, ana ey, hayret, taaccüp, heyecan ve korku zamanlarında söylenir. (DS.242, KYS.26)
Anay yılana bak.
Anay anay ğonuşdū lafa ğulak veriyomusun. Ben ne zaman ordaymışıydın? Ben oğün bazarda (Pazar kurulan yere) gitdim, deyhana (işte) keleşō biriyduk. Dönüşümüzde seniñ öcülbe de bereberidi, ğara bılaşduruyon, adama he!
- anca beraber** : Mutlaka ve hep beraber.
Ayruluk ğayruluk yok. Anca beraber ğanca beraber yiyceyüz.
- ancak** : Tahkik, muhakkak, yalnız, sadece. (DS.255)
- anem** : Yad etmek. (DS.262)

angut : Ahmak, budala, abdal, serseri. Ördek büyüklüğünde, kırmızı renkte ekseriya çift uçar, vurması aptallığından ötürü kolay bir kuş vardır ki Angut derler. Angut, ahmaklığın sembolü olduğundan budala kimselere de aynı isim verilmektedir. (DS.267)

annı~arnı açık : Suçsuz, lekesiz.

annıñ ğara yozusu : Mukadder, felaket.

ansuzlayın : Bağteten, vahleten.

anşa : Aışe

anız : Ekin biçildikten sonra tarlada kalan kök kısmı ki saktan ortalama dört parmak veya bir sere (baş parmakla şehadet parmağının açıldığı zaman bu iki parmak arasındaki mesafe) yerde kalır. Ağacın kesildikten sonra gövdesinden kök tarafında kalan kısmına da anız derler. (DS.271, 272, 282; KYS.27, 28, AAT.202)

Anız bastı ğar basdı. (Ekinler biçildi, tarlalarda ekin kalmadı; her taraf anız oldu, kış yaklaştı.)

apar : İnsan ve yer adı.

aparmak : Aşırmak, çalmak, gasp etmek, çekip almak, götürmek. (DS.284, AAT.203)

Geçme namerd köprüsünden ğo aparı su seni.

apartmak : Göre göre almak, gasp etmek, aşırarak, anaforlamak, gayrı meşru herhangi bir alış. (DS.284-285, KYS.29)

Hırsuzdan ğalannı falcı apardı.

apduş : Abdullah.

apıdıp sapıtmak : Türrehat, hezeyan.

apış apış apışmak : Heyecanla düşüp kalmak.

apış apış yürümek : Sünnet olmuş veya bel soğukluğuna tutulmuş gibi bacakları açarak yürümek.

apış : Bacakları açıp makatı yere yaklaştırır bir durum almak. (DS.287)

Aprul apışdı,

Geçiler yapışdı.

apışak : Geniş aç. (DS.287, KYS.29)

apışmak : Bacaklarını iki yana açıp yere yaylandırarak yürümek veya bacakları açıp yere yapışır gibi kalmak veyahut da bacakların canı kesilip olduğu yerde kalmak. (DS.288, KYS.29)

Gövden inē apıŝu;

Cümläleme yapışı: İsim

apıştırmak: Apışak hale getirmek. (DS.289)

aplak : İri gövdeli, uzun yüzlü. (DS.289, KYS.29)

[apramak] : Bir şeyi başarmak, kavramak. {Cide} (DS.290)

apru : Başa örtülen nesne.

Yeşildü aprum benim;

Ne çokdu sabrım benim.

Ölüm va ayruluk yok,

Böyledü ğavlim benim.

aprul : Nisanda meşhur bir soğuk adı. (DS.290, KYS.30)

Ġork apruluĝ beşinden:

Danayı ayuru eşinden.

ār adam : Ciddi.

ār başlı : Vakur, hafif meşrep olmayan.

ār : Şeref, haysiyet, vakar. (DS.90, KYS.10)

ar : Utanma, hicap ve haya.

Evlerine varamadım arımdan,

Ayırdılar beni nazlı yarımdan.

ara ara : 1-Cabeca.

Baccası va gülü va,

Ara ara yolu va.

*

- Ara ara su çıkmaya bılaşdı tarladan.

- Zehtinden su ğusā.

*

Ber vech-i tafsil:

Ara ara arası.

El deĝmedük neresi

*

*Ara ara ekilmiş,
Dalı göve çekilmiş.*

2- Zaman zaman:

Isıtma. Neylêşin, ara ara yokla işde böyle.

3-Ağustosun 15-22 günleri. Kânun-i evvel veya bu aydan bir hafta. Aralık günlerinde çift sürülmez, tohum ekilmez, tarla ve bahçe sıvarılmaz. Aksi halinde toprak çürür, mahsul piç olur. Bu sebepten kan ve ruh asaleti olmayan kimselere çakal veya aralık mahsulü derler.

ara

: Beyn. (KYS.30)

*Âhım arada ğaldı,
Bıçak yarada ğaldı.
Suna boylu sevdüğüm,
Bilmen nerede ğaldı.*

*

*Âşam arada ğaldı,
Fıtil yarada ğaldı.*

*

*Aramızda yüce yüce dağlar var.
Su geçmez aramızdan.*

*

Yonsa ğara kedi mi geçdi aramızdan?

Fasıla:

*Arası yok ardı yok,
Belası yok derdi yok.*

*

Ara ver olmaz; dutğal tavında yapışu.

*

Şindi yanımızdaydı narada gayboldu. (Ne arada kaoboldu.)

Münasebet:

*Sıra sıra ğazanna,
Ğara yozu yazanna.
Cennet yüzü görmesin,
Aramızı bozanna.*

arabalık	: Araba konulan yer, garaj.
arabozan	: Müfsit, müzevir, aracının aksi.
aracı	: Telif eden, bağdaştıran. (DS.292)
[araklamak]	: Çalmak. {Kastamonu}
araklamak	: Tırtıklamak, çepellemek, becermek, anafor etmek, bir nevi sirkat.
aralamak	: Tafsil etmek, halletmek, temizlemek. (DS.295, KYS.30)
aralık	: İki sıra evin ortasından geçen yol. Sokak, daracık yol. (DS.297, KYS.31)

Evleri hayvalıkta,

Ne gezen aralıkta.

āram~aram~arammak~aramak: Karış karış musırrane arayış. (DS.298)

aramak : 1- Teharri
Çiçek dağı var mı saña zararım
Üğrün üğrün yar yütürdüm ararın.
 2-Takip.

Gaynayıp coşdum güzel,
Yedi yıldu ararın,
Ğaçma şaşdım güzel.

3-Tahassür ve iştiyak.
Zabah olur siyah zülfün dararsın,
Beni bir gün olu elbe
Çelebim hiç aramaz mı dil-i āvāre seni.

aramak : Aramanın muteveat ve kesret nevi. Tehassür ve heyecan ile meyl, arzu, takip, taharri ve tahkik. N, kendisinden sonra m, gelince ikiside m okunuyor.

Aramak mastarından arandı lazım ve meçhul.

aramsak : Aramak temayülünden olan.

arasız : Fasılasız.

araşdumak : Muhtelif vasıta ve tedbirlere başvurarak arama.

Fiilin teaddi ve müşareket halinde müstamel.

aravemek : Fasıla vermek, tafsil etmek.

ārcan : Batı, tembel, kalp. (DS.91)

ard : Arka, akıp. (DS.302, KYS.31)

*Durman gelü Merdinden,
Ġarlı dalar, ardından.*

*

*Yar giderin ardından,
Duaramayon derdinden.*

ardala : Zeyl, lahika, müstezat, mülhak. (DS.303, KYS.31)

[ardamak] : Kocamak, geçmek. {Kastamonu} (DS.304)

ardılmak : Bir insan veya hayvanın ayağa kalkıp hasmının üzerine kapanması, abanmak gibi. (DS.304, KYS.31)

Ganatlarını açıpda doanın, üsdüne ardıldı ğuluk.

Köpeg, ardılınca heñçere baha yitmez.

Ġıyıya ardılınca ğazukla bılaşdı çatırdamaya.

ardmak : Üstüne koymak, sermek. (DS.307, KYS.32)

Heybeyi eyeriñ ğaşına ardmak, yorganıñ üstüne beylik ardmak, sırtına kirkü artmak gibi.

argaç : Dokumacıların tezgaha çözüp top yapıp taraktan geçirerek gerdikleri iplik kümesi. (DS.308, KYS.32, AAT.203)

argun : Bir nevi çiçek. (DS.311, KYS.32)

Dālarıñ, argunuyun,

Suların ğırğınuyun.

Acaplaman, a dosla,

O ğızıñ vurğunuyun.

ārı : Dolayı, naşı. (DS.108,313; KYS.12,48)

Depeden, ārı bi bölük eşger geliyā. Angıra'dan çıkdık, Bolu'dan, ārı geçdik Zonguldayıĝa. Bubam vaktiyen İzmir'de accıyken giddim de ordan, ārı biliyon Garşuyakayı.

Urus cenginde varımış da ondan, ārı dem vuruyo Mosĝoftan.

ārık : Sancı, sıklet, yük, hastalık. (DS.109)

arın yozusu~alın yazosu~yazusu : Mukadderat.

ārına gitmek : İstirap vermek, muztarip olmak. İzzet-i nefsine dokunmak, gücüne gitmek.

arınmak : Temizlenmek, tathir ve tezkiye edilme. Maddi ve manevi temizlik, beriyyüzzimme olmak. (DS.321)

arıtmak : Tathir ve tanzir. (DS.324)

*Aritmadukca bir an,
Salah yok gönlümüzü,
Azmadan azıtmadan,
Bitirsek yolumuzu.*

*

*Tanrı beni arıt dedimse sanı,
Elimi avcumu düz demedim ya.*

āriş : Mudil.

Ağırış. O bödürü iyiremez o.

ark : Suyolu, kanal.

*Dıkılduk arga.
Hem ğızgun S.... Hem ğanğa.*

*

Çaydan geçip arkda boğulmağ olmaz.

arka vemek : İtimat etmek. (KYS.33)

arka : 1-Sırt, zahr. (DS.325)

Arkası yere gelmedük pēhlivan olmaz. (Vücutun tamamen arka kısmı.)

Qurkū va arkasında

Ğuş gezē yakasında.

2- Ard, düm.

Arkaya bakan cigerin yakan.

Ne ileri düş, ne arkaya ğal.

3-Zahir.

Yandım ğaşı ğaradan,

Ölmen ben bu yaradan.

Kimselerden pervam yok,

Benim arkam Yaradan.

arkalamak: Muzaheret etmek, desteklemek.

arkalay : Gıyaben. (DS.325, KYS.33)

Soğut dalı burulmuş;

Su dibine durulmuş.

Habarım yok billâhi,

Arkalayı vurulmuş.

arkasıra : Müteakiben.

[arkış] : Yardım. {Taşköprü} (DS.324)

[arkmak] : Yardım etmek. {Kastamonu} (DS.327, KYS.33)

arlanmak : Utanmak, hayası yokken sonradan hayalanmak, temaruz gibi.

ārlik : Teçizat. (DS.4407, KYS.10:E.A)

[armuz] : Dört köşeli yontulmuş ağacın dört köşeli tarafı. (DS.329, KYS.33)

arpacuk : Küçük bir kuş adı, Sazak denilen küçük çiban, sivilce, göz kapaklarında zuhur eden kabarcık. (DS.330, KYS.33)

ārsımmak : Ār başlılık göstermek, büyük, sakil ve güç sanmak. (DS.92)

arsızlanma: Arsız değil iken bazı sebeplerle utanmayı bırakmış olmak.

ārşak : Vakarlıca, yenlişeğin yenlice olduğu gibi. Ağırşak, ağır olmadığı halde ağırca olan. Yenlişek ağır olduğu halde hafiflik eden. (DS.92)

artırmak : Tezyit, çoğaltma (DS. 4424)

Felek beni bu yerlere götürdü,

Gurbeteli dertlerimi arturdu.

Çoğunlukla müzayede anlamında.

artmak : Tezayüt, tekessür etmek. (DS.336, 4424)

Arttı günden güne feryadın senin,

Aşğ içinde kimdir üstadın senin.

*

Çocuk yıkarken:

Sular aşā aşā, ölüm yokarı yokarı,

Dassın dökülmesin, artsın ēsilmesin, ayu gibi etlensin, ğurt gibi ğuvetlensin.

ārtu : Beyazlık. Ağartmaktan. (DS.85)

artuk : 1- Kesir, bakiye. (DS.336)

Müslümanın atū Müslümana şifadu.

Aslanın artū ğurda yem_olu.

Suyu artuklama.

2- Ziyade.

Hak yoluna giden kişi,

Artuk nesne dutmaz_olu.

3-Gayr.

Ben yar ile yar_olmuşun,

Artuk bana dos gerekmez.

artuklamak : Ziyadelemek, kesir bırakmak, bir kısmı ipka etmek. (DS.335, KYS.33)

aru : Temiz, zarif. (DS.337, KYS.34, AAT.203)

Gel benim aru yârim,

Saçları sordu yârim.

*

A benim aru canım,

Bıyı soru canım.

Yüzüne baka baka,

Galmadı yoru canım.

aruca : Temiz, temizce. (DS.337, KYS.34)

Keten göyneke aruca,

Bıyıkları soruca.

aruduru : Tertemiz. (DS.337)

Yalığım aruduru,

Yorü hey felek yorü.

Sevdiğüme imrenü,

Görse cennete hürü.

aruk : Zayıf, zebun, eti kalmamış. (DS.316, KYS.32)

Aruk hayvan ğurban olmaz.

Biri aruk, biri ğoruk, küp yuğlanmış ğapānı bulmuş derle buğa.

as : Sincap nev'inden bir hayvan. (DS.339)

āsamak : Sekteye uğramak, arıza hasıl olmak. DS.339)

asgu : Portmanto, asılmış nesne. (DS.341, KYS.35)

Düvenlerde atın boynuna, otomobilin önüne, yapının örtüsünü geçerken özel direk üstüne asılan basma, keten, saten, yünlü, ipek vesair dokuma parçası.

Asguda elek mi_olu,

Cenfesten yelekmolu.

Gel sarılıp yatalım,

Her vakit can bekmolu.

asık : Muğlak, müşmeiz. (DS.342)

Ġorkma but asuk, kedi yerişemez.

Çēresi asuk gine, bi şey va galiba.

asıl : Kök. (DS.342)

Asıl_azmaz aslı esası yok, asulsuz laf.

asılası : Asılması gereken. Kör_olası gibi.

Asılası, ġasılası,

Dürüm dürüm düzülesi,

İp boynundan üzülesi.

asılmak : İnat, ısrar, celp, cezp, ahiz, intihar.

- Beyhude asılma İnönü' de sen yoğuduñ,

O zaman sen tamam Ġonya'daydın.

- Sen yanışsın ā. O sırada sen üçüncü taburda ben de birinci toburdayduk.

-Bak bak hâlâ urgana asılı gibi asılıyo anad dediñ mi bi dam eşē durduruyo. İnönü muharebesini nerde görüyöñ sen?

asıntu-asuntu : Asılmış, asılacak yer. (DS.343)

Yiğit mertini asuntuya ġomaz.

*

- Şu asıntudaki ne bomba gibi?

- Kemani.

*

Parayı asıntuya düşüme. Üç ġün sōna isderin ha. (Yani talik ve tehire uğratma)

asma : Talik, tecil ve tehir. (DS.346)

Üzüm asması, adam asması, Asama, kesme gibi.

asmak : Talik, adam. (DS.346, KYS.35)

aş yermek : İştihâ ve iştihak. (DS.364, KYS.37)

Duşmanım aş yersin varsın ġanıma,

Başa gelü yazıldıysa alnıma.

Yermek gebelikte bir süredir ki çocuk teşekkül ederken kadında bazı gıda maddelerine olağan üstü iştihâ başlar. Bundan naklen aş yermek

iştiha veya iştiyakın bir madde veya bir konu üzerinde tekâsüfî anlamına müstameldir.

- aş** : Aşı, yemek. (DS.348, KYS.36)
- aşā yel** : Güneyden esen rüzgar, kaba yel. (DS.349)
- aşādan almak** : Mütevaziane konuşmak, gurura düşmemek, basitten mürekkebe, küçükten büyüğe, pestten titize, aşağıdan yukarıya doğru konuşma, fiil ve hareket.
- aşālak** : Alçakça, yere yakın. (DS.349, KYS.36)
Çörūñ aşā dalları ne va ne yok cıs cıba çıkmış. Dōşümüñle hep.
Çufalı aşālak dut, tahal dökülecek.
- aşālamak** : Tahkir ve tezyif etmek.
Seniñ bildūğūñ gibi deyil. Ő ada aşālama eliñ suçsuz surasuz adamını.
- āşam** : Akşam. (DS.350, KYS.48, AAT.203)
- āşamcı** : Alkolik.
- āşamlamak** : Beytütet.
- aşgun** : Faik, mütecaviz. (DS.353)
Atım eşgündü benim,
Göñlüm coşgundu benim.
Çekdüm ğahır sitem,
Hadden aşgundu benim.
- aşık** : Dizdeki oynak kemik. Beş tanesiyle oyun yaparlar. Feresiye arkalıklarındaki böcek kabuklarına da aşık derler. Aşık atma ayrı bir oyundur. Naklen iddia ve müsabakaya denir. (DS.362, AAT.204)
- aşımak** : Dökülmek, yıpranmak, laçka olmak, düzlenmek. (DS.354)
Destire aşındı: Dişleri körlendi.
Tüfeyin namlısı aşımış: Çaptan düşmüş.
Mekeneniñ videleri aşınmış: Laçka olmuş.
- aşlak çıkarma** : Birkaç kişi meyve yerken birbirine göstermeden bir iki tanesini saklarlar. Meyve bitince meyveyi alan sakladığını aşlak çıkarın diye ortaya koyar. Çıkarmayan evvelce alınan miktar meyve

teminine mecburdur. Aşlak çıkarma meyveyi satın alanın hakkıdır. Başkası çıkarırsa cezalı düşer.

aşlak : Aşılanmış fidan, genç meyve ağacı. Muntazam tarhlara ekilen meyve tohumu ilk bittiğinde filiz, biraz büyüyünce deşti, daha büyüyüp aşlanınca aşlak- fidan olur. (DS.359, KYS.36)

aşlı~aşılı : Aşı tatbik edilmiş ağaç. (DS.354)

Aşılı kirez bu.

- Armuduñ bi dalı Tosya, bi dalı Azdavay bi dalı Davşambaşı. Çeşit canım.

-Aşıcı hünerliymiş.

aşmak : Mürur etmek, geçmek, tecavüz etmek, üstünden geçmek, üstüne çıkmak. Naklen hayvanlar için müstamel olmak üzere cinsi münasebet. (DS.361, KYS.36)

Şu dere aşmağ̃ isder,

Bal dudak yaşmağ̃

Şu benim deli gönüm,

Yäre ğavuşmağ̃ isder.

*

Hadden açdı iştiyakım,

Ya resul göster cemaliñ.

aşna : Tanık, bildik kimse.

aşuntu : Aşınmış nesne veya mahal. (DS.354)

aşuntu : İtikâl. (DS.354)

aşurlama : Dikiş çeşidi.

aşuru : Arapların gibi, tecavüz kelimeleri karşılığı.

Yârim ğave bişürü,

Köünü daşuru.

Görmeyince duraman,

Yârimi ğün aşuru.

aşut : Sırtın gerisi, arka taraf, membr. (DS.364)

Mani mani beşidi,

Ġız maniye şoşudu.

Dağatıñ mi kesildi,

Aşamadan aşudu.

atabey : Vali, kumandan, emîr, uç beyi.

atağomak : Atadurmak.

atak : Bonkör. (DS.364, KYS.37)

atalanmak : Dede değilken dede gibi ata gibi olmak.

atanmak : Tayin, terfi.

atılış : Hamle.

atım : Bir atış, atma. (DS.369)

atışmak : Münazaa, çekişme. (DS.369)

atlambaç : Atlanacak yer. (DS.371)

Atlambaç taşların atlayamadım,

Gizli sırlarımı saklayamadım.

Seni bir tenhada haklayamadım,

Ağla kömür gözlüm yol ayru düştü.

atlatmak : İzâl, iğfal. (DS.371)

atmaca : Yırtıcı kuşlardan biri. (DS.372)

atmak : Tart, defi, ihraç, remy, zem, kadih, gaybet, mübalağa, yalan. (DS.372)

At dışarı adadan. Gavur süngü dakdı emme atduk gine sipere, yîyê emme yidünü atiya, gısırak atmış gündunu atıcının garşusunda ıçar gaçar, olmaz. Ne atıp dutuyosun elin zavallısını. Guva-yı milliyede Ğarbekir paşayınan gun de yolunuz başıma 250 Ermeni öldüdüümü biliyon.

- Atma canım göyun mu kesiyosun tavuk mu bōazlayon yonşa.

atmış : Altmış.

atrim : Ayrılma noktası.

auz~ağuz : Buzağılamış ineğin ilk sağımında yapılan süt müştakı. (KYS.48, DS.115)

avanak : Bir kuş adı, ahmak kimse. (DS.375, KYS.38)

avaz : Ses, beste, melodi, modelasyon, makam. (DS.378)

Avazı çıkdū ğada bāryo. Demelerini biliyon da avazını bilmiyon, ğavuşdak hoş, gezinmen, iyi. Emme heni avazı? (Melecî) Bu türkü gıyoğımış be. Çeşitli avazı va. Bu beyitin (ağıtın avazı kötü geç başğa şeye bak.)

avaza goymak : Bir nazmı bestelemek.

Destanı yapmış ve lakin avazını gıyamamış.

avcuaçuk~avcacuk : Bonkör.

avğuru : Dolanarak, bir eğri çizgi resmederek, dolayı. (DS.382, KYS.39)

[avk] : Arada bir isimden avk etme. {Alpağut} (DS.384)

[avkalamak] : Görültülü ve şamatalı sözle, şamata ile birini mağlup etmek, ilzam, hırpalamak. {Kastamonu} (DS.385, KYS.39)

avkurmak~afğurmak : Havlamak, sarmak. (KYS.39, AAT.204)

Söylēsen mani söyle,

Kōpek gibi afkurma.

[avkuru] : Kestirmek. {Kastamonu} (DS.382, KYS.39)

avlacuk : Küçük çit.

avlak~avalağı : Kıyı, çit, dıvar. (DS.388, 4430; KYS.39)

Aklı va avla yok.

avşar : İsim. (DS.399)

avuçaçmak : Tese'ül.

avummak : Müteselli olmak.

avurtlu : Kalaylı çekici.

avurzavur : Olur olmaz, kıvrır zıvır şeyler.

avutmak : Teselli. (DS.395)

avuz : Buzağılamış ineğin ilk südünden mamul bir nevi müştak, şekerle yenir. (DS.397, KYS.40)

ay : Ünlem için:

Ay olan ne vurup duruyosun; ey oğlan demek.

Ayanam; ey benim anam.

Aaaaayana; ya ey, tüha bir balide makabili.

Taaccüp için:

Ay şunı bak, daşdan su çıkıya. Ayay davşana bak, havaya çıkmış ğartalın pençesinde.

Bazen de hasret, keder, heyecan ifade eder:

Ay! Zalim felek aldın elimden.

Ayayyy, öleceğin artık.

Maaş, 30 gün, kamer anlamlarında da kullanılır.

ayā bozuk : Kafiyesi bozuk.

ayā : Ay ağa. Ay; ünlem ve taaccüp edatı. (DS.397)

ayağan : Kıyının dik nevi. Bağ ve bahçeleri muhafaza için tutulan çitlere kıyı derler. İki türlüdür: Düz kıyı, ayağan kıyı. (DS.397)

1-Düz kıyı: Muayyen mesafelerle çakılan kazıklara dalların ufkı olarak tutulmasıyla meydana gelir.

2-Ayağan kıyı ise şöyledir:

Köknar ağacından kalın ve uzunca olmak şartıyla hazırlanan kazıklar ihtiyaca göre muayyen mesafelere çakılır. Germeç denilen uzun ve yontulmuş ağaçlarla birbirine çivilenmek suretiyle raptolunur. Germeç yerine çitme dalı denilen kalın kavak dalları da olabilir. Germeçler veya çitme dalları kazıklara tespit edildikten sonra dalsız budaksız süğlem kavak, söğüt, fındık, meşe veya buna benzer dayanıklı ince dallar kazıklara paralel, germeçlere dikey olarak maktaları aşağı gelmek şartıyla iki veya üç sıra germeç üzerinde ve çit halinde örülür. Böylece meydana gelen çite, kıyıya ayağan derler.

A benim aru yârim,

Saçları soru yârim.

Benden başka sêveseñ,

Ayağan ğuru yârim.

ayağan gurumak : Ayakta, kesilmeden kurumak demektir. (DS.297)

ayak_ücreti : Bir yere gönderilen adama verilen ücret.

ayak : Pay, kafiye, siyak, alt taraf. (DS.399)

Ayā burçmuş. Bu ğoşmanıñ ayā bozuk, dutduramamış herif. Bu türkünün ayāndan topal ğoşma gelü. Arğın ayā, tarlanıñ ayā.

ayakaçmak : Kafiye bulmak. (Ayāçmak da olur.) (DS.400)

- Aşık hedi bi ayak aç da gönülleri kôsereye dutalım birêz. At bi masala.

- Ayā gelmeyince ne söylē_yin a birāder.

ayakçak : Dokuyucu tezgâhında sanatkarın ayaklarını tahrike yarayan kısım. (DS.400, KYS.41)

[ayakçak] : Tezgâh müştaklarından. {Kastamonu} (DS.400, KYS.41)

ayakdaş : Arkadaş, yoldaş. (DS.402)

ayaklı : Kafiyeli, bacaklı, desti, pāyi yerinde, müsecca. (DS.403, KYS.41)

- ayaksımmak** : Beyhude gidip gelmek. (DS.404, KYS.41)
- ayakyolu** : 100 numara. (KYS.42)
- ayanam** : Ay anam. (DS.407, KYS.42)
- ayānıñ** : Ayağının.
- ayaosdu** : Ayaküstü.
Ġarşuda hanım gidē,
Gözümnden ġanım gidē.
Haçan yâri görünce,
Ayosdu canım gidē.
- ayarlamak** : Düzenlemek, tertiplemek, tevzin ve tatbik etmek. (DS.408)
- ayarmak** : İğfal, izlal, imale. (DS.408, KYS.42)
Baccada ġara ġadı
Elimde ak kēhadı
Suçum suram yoġuken
Seni düşman ayardı.
- [ayartmak]** : İntikal etmek. {Kastamonu}
- ayartman** : Ayarıcı.
- aydaş** : Aynı ayda doğan, kırkı kırkına karışan iki çocuk. (DS.410, KYS.42)
- [ayenga]** : Tütün. {Taşköprü} (DS.418, KYS.43)
- aygarannuġu** : Ayın buluta girdiği zaman, görülmeden duyulmadan iş yapılacağı zaman.
- aygırı** : Muhalif. (DS.422)
- ayık~ayuk** : Sarhoşluktan kurtulmuş olan. (DS.417, KYS.43)
- [ayın]** : Yazın. {Taşköprü}
- ayinga** : Tütün, bazı yerlerde kabaca iri kıyım tütün. (DS.418, KYS.43)
Ġırk yük tütün ġıyılacak
Vülâyetten duyulacak
Ġolcubaşı vurulacak
Ġovur reci habarıñ olsun.
Ayngacı zeybek döne döne oyna.
- ayırdetmek** : Tefrik ve temyiz.
Birbirine o gada benzēye ki ayırdedebilüsen et bakıyn.

ayırmak	: Tefrik, fesh, fek. (DS.420)
ayırt	: İmtiyaz. (DS.420)
ayırtman	: Meydanı temizleyen, ayıran, fâsıl, Hâllâl.
ayıtlamak	: Birbirinden ayırmak, tefrik, tafsîl ve temyiz gibi. (DS.421, KYS.43) <i>Ayıtla pirinciñ daşını bakalım.</i>
ayıtmak	: Aklını başına getirmek. <i>Nefesi keskin adam</i> <i>Hastaları ayıdu.</i>
[aylak]	: İşsiz, boş gezen. {Abana} (DS.424)
aymak	: Akli başına gelmek. (DS.426, KYS.43) <i>Zerhoş udum aydur beni.</i>
aymak	: Sarhoşluktan geçmek. (DS.426, KYS.43) <i>Ayuşuken düşünü, zehoşuken gonusu.</i>
ayrık	: Ayrıklı, ayrıkla karışık, ayrığa benzeyen. (DS.430, KYS.44)
ayrım ayırım	: Ayrık ayrık, ayrı ayrı.
ayru	: Āhar.
ayruç	: Ayrılma noktası, telaki ve iftirak mahalli, dönüm yeri. (DS.430, KYS.44)
ayruk	: Gayr, başka, sivā her tarlalarda çok bulunur, or kökü. Çift sürerken sabana takılır. (DS.431, 4436; KYS.44) <i>Bir gemi yapdudum ayrık kökünden</i> <i>Biñ pare top dizdim taze soğanı.</i> <i>Mısır darısından hesapsuz gülle,</i> <i>Nietim fetetmek Firengistanı.</i>
aytılamak	: Muhavere, münakaşa.
āz~āğz	: Medhal, kanal, başlangıç, şive varyant, fonetik. (DS.94, KYS.10) <i>Olūñ āzı, ciyeriñ āzı, ğapınıñ āzı, āzı düzgün, bu ğoşma gibi şey nereniñ āzı, Yozgadāzı. Arayıñ āzı bek ğaba. Azadavayıñki ĩ mi sēki. Āzın ğabası incesi olmaz. Her yerin bi āzı vadu. Kötülüğe çekdikden sōna onuñ āzı saña, seniñ āziñ oña ğaba gelü. Biz, Türkiyüz. Ğabadan inceden cilveli gonusmadan ānamayuz biz.</i>

*Bizim ğonuşmamız düpedüz. Beyenmessen İstanbul'a git. Orda çıt
ğırıldım ğonuşmala vadu işde. Ğovurca mı Türkçe mi bilemezsiñ.*

az buçuk : Az çok, azıcık.

*Az buçuk hatırımı sayāsañ ğaynama şu fakkıra. Az buçuk hatırımı
saysaydı etmezdi bu kōtülü bana.*

azacuk : Azıcık. (DS.434)

*Ördeyiseñ ğöle gel
Şahan_iseñ ğola gel.
Ğovur musuñ sevdüĝüm
Azacuk_imana gel.*

azad : Tatil. (DS.434)

azar azar : Tecricen.

āzarama : İstimzaç, kritik, maksadını gizleyerek bir olay, bir konu hakkında
muhatapın bilgisine müracaat etmek.

azdan az : Ekall-i kalil. (DS.437)

azdumak : İzlâl ve iğra. (DS.437)

azğun : Yolunu şaşırmış, dalâlete düşmüş. (DS.438)

azılı : Kuvvetli, dirayetli. (DS.439)

[azırkanmak] : Azınsamak, fark etmek. {Kastamonu} (DS.440)

azış : Reviş gibi müzminleşme, dalâlet, teşeddüt.

azışmak : Mütakabilen dalâlete düşmek, teşeddüt, dalalet.

azıtmak : İzlal, şaşırmak, gaybetmek, azat. (DS.440)

*Laleli dağında yolum azıtdım
Çağırırım ğadir mevlam aman hey.*

azmak : İğra, yoldan çıkmak. (DS.441)

azman : Azgun adam. (DS.442, KYS.46)

*Azman duvara çıkmış
Ğazman gelmeyince inmemiş.*

azu : Diş, azı. (DS.443)

azuşdumak: Artırmak, çileden çıkarmak. (DS.4437, KYS.45)

azuz : Tamamen az.

B

bā : Bağ, bana. (DS.472, KYS.52, AAT.204)

Ondan bā da vesene. Bā yok mu ā. Baḡa gelince miksıçdulūḡ dutuyo āṣam bā zabah dikān. Günüümüz bōle geçıyo ne yapāsın dūnyā bu. Sekiz ḡünnük ömüre dokuz ḡünnük azık ilāzım. Ölmeyeceyimiş gibi çalışacaysın; öleceyimiş gibi ḡülluk edeceysın.

baba yiyit : Levend endam.

baba : Peder, ihtiyar, kendinden yaşlı ve saygı değeri. (DS.447, KYS.51)

Bu kelime ekseriyetle buba şeklinde müstamel.

Baba üç türlü olurmuş; peder, muallim veya usta.

Peder de iki türlü: Öz baba, öḡey baba dervişlikten bir rütbe yukarsı da babalık sayılmaktadır. Civanpereste ve uzv- i tezkire de bazı yerde baba, boba derler. Baba bir illet olmalı ki biri diğerine vursa elinde baba çıksın veya münasebetsiz yere abdest bozana baba çıksın diye ilenirler. Filhakika zatürre veya zatülcenp gibi ciḡer hastalığına böyle bir ad verildiḡi işitilmiştir. Üşütmüş gendünü ösürüyo. Ciyeri babalamış galiba, dedikleri gibi. Bakara-karasıḡır cinsinde bir nevi hastalık olduḡu söylenmektedir. Ciḡeri iltihaplı veya çürümüş, mantar olmuş hayvana ciḡeri babalamış denilmektedir. Baba, babalamak, buba, boba, bubalamak, bobalamak, şekillerinde de telaffuz edilmektedir.

babacan : Yahşi, cana yakın. (DS.447)

babadan ḡalma : Miras. (DS.450)

babalık~bobalık : Deryadil. (DS.450)

babaş~bobaş : Babacan. (DS.451, AAT.205)

babu : Godoş, pezevenk. (DS.454)

[babu] : Yüzü gözü kabaran adam. {Kastamonu} (DS.454)

bacanak : Zevcenin kız kardeşi. (DS.458)

baçça : Bahçe. (DS. 458, KYS.51: , AAT.205)

bacı : Kız kardeş. (AAT.205)

[bacut] : Topraktan yapılmış testi. {İnebolu} (DS.458)

baç : Vergi, haraç, yol kirası, cebren alınan. (DS.458, KYS.51)

badak : Kasîr, parmakları toparlak, küt. (DS.459, KYS.51)

bādama~baḡdam : Güreşte sarma, çelme. (DS.477)

badaş : Mutabık, eş, eşit. (DS.477)

- badaşdumak** : İntibak ettirmek, denk getirmek, ahenk temin etmek, uydurmak. (DS.477)
- badaşmak** : İntibak ve imtizaç etmek. (DS.464)
Curayı bağlamaynan badaşduduk emme sazı uyduramaduk hele bidā düzen yapalım.
- badı** : Birer yanı kevkenli ayakcak ki en çok baharda kavak dallarının kalınlarından iki tane kesilir. Bunların diğer ufak tefek dalları, bıtıraıkları yontulup atılır. Ana dal ile bir dar açı teşkil eden kalın filiz bırakılır. Bir karış uzunluğunda kesilen bu ferî dal ortasına paçavra gibi yumuşak bir şey sarılır. Eğriden basılacak yerden aşağısı arzuya göre yarım metre bir metre daha fazla, çataldan yukarısı binenin boyuncadır. Badı böyle hazırlandıktan sonra yüksekçe bir yerden üstüne binilip gezilir. Bu bir eğlence vasıtasıdır.
- badılcan** : Patlıcan. (DS.466, KYS.52)
- [baduç]** : Topraktan mamul bezir ıbrığı. {Cide} (DS.471)
- bağdaş gurmak** : Bacaklarını çapraz içeri bükerek dört köşe oturmak. (DS.477, KYS.53)
Bağrı geniş, keder dayanıklı.
- bağırdak dolamak** : Beslemek, yetiştirmek, çocuk sahibi olmak. Bağırdak, bardak bozması. Bir de çocuğu beşiğe yatırınca, üstüne beşiğin altından doğru sarılan uçları çubuklu ve ipli veya kaytanlı uzun sargı.
*Menevşe bağırdakta,
 Benim yârim ırakta.
 Ye nasıl saberedeyin,
 Deli gönül fırakta.*
- bağ** : Raptiye, üzüm yeri, kayıt, alaka, Bâ da çok kullanılır. (DS.472, KYS.52)
- [bağır]** : Göğüs. {Taşköprü} (DS.478, KYS.53)
- bakacak** : Bakılacak yer, salon penceresi veya bazı yerlerde doğrudan doğruya pencere. Gelecek zaman kipinin üçüncü şahsı. (DS.489, KYS.55, AAT.205)

*Bā goydum yapıncak
 Bōün tren ğalkacak.
 Ben buradan didēsem,
 Yâre kimle bakacak.*

*

*Çardağ üstü bakacak,
 Bakacakdan dışa bak.
 İki dinni sevdiğüm,
 Ya al beni ya bırak.*

bakağalmak : Bakarken hayret veya huşuya dalmak.

bakar kôr : Baktığı halde göremeyen, bakıp görememek gibi. Bazı körlerin zahirde gözleri bozuk değildir. Bakar gibi görünürler aslen kördürler.

bakıcı : Müdavi, falcı. (DS.492)

bakım : Bakma.

bakımcı : Falcı. (DS.492)

bakmak : İnfak ve iâşe etmek, nazar eylemek.

bāl bāl : Tatlı bir ses ve ahenk ile akmak. Aslı bağıldır. (DS.477, KYS.53)

Bāl bāl akā çöşmenin suyu.

Şıvğa fidan gibi o yâriñ boyu.

bal toprā : Pekmez imalinde müstamel kilsî toprak.

balaban : Dolgun bir kuş, etli kimse. (DS.496, KYS.55)

bālama : Üç telli saz-çöğür ufağı. (DS.482, KYS.53)

Üç sıra teli vardır; eskiden her sıra, bağlamaya mahsus kalınca (saz telinden kalın) bir telli idi, sonraları çift tel takıldı. Üç telli, beş telli veya altı telli. Teli kaç olursa olsun birinci sıra sol, ikinci do, üçüncü re sesine çekilen halk sazıdır.

bālamak : Mukayyet kılmak. Hünsay-i müşkül haline getirmek. (DS.483, AAT.205)

[balarmak] : Buzağının büyümesi. (DS.499, KYS.55)

balarmak : İnkişaf. (DS.499, KYS.55)

İnek, balarmış, bızālaması yakın mı dersin? (İneğin fercinin büyüdüğünden kinaye)

baldırotu : Bir nevi ot.

balğan	: Bataklık, çamuru fazla yer. (DS.504, 4442; KYS.55)
balğı	: Lema.
balğımak	: Lema, pırıltı yapmak. (DS.508) <i>Yüsüfün yüzü balğımaz oldu.</i> <i>Gözlerim dünyaya bakamaz oldu.</i>
[baltacık]	: Su değirmeni teferruatından bir alet. {Kastamonu}
baltacuk	: Değirmenin, taşın gözüne buğday akıtan yeri, boğazı. (DS.511, KYS.56) <i>Baltacū şeyhiñ başı</i> <i>Mürid olmuş ana daşı.</i> <i>Yakdı beni aşk ataşı.</i>
baltalamak	: Darbe vurmak, zararına iş tutmak.
bammak	: Batırmak, sokmak. (DS.522, KYS.57)
banak	: Ispanak, bir banımlık, banılan veya banılacak şey. (DS.515, KYS.56) <i>Hayva dibinde çanak</i> <i>İçi dolu ıravak</i> <i>Gel ğara gözlü yârim</i> <i>Yiyelim banak banak.</i>
banduma	: Mahalli yemeklerden biri. Tavuk veya hindi suyuna dürülmüş yufkaların batırılması, ıslanmış yufkaların tepsiye dikine yerleştirildikten sonra üzerine yağ ve ceviz konulması suretiyle yapılır. (DS.519, KYS.57)
bangır bangır	: Ses, gürültü, feryat. (DS.520)
bañ	: Ses, nida.
bañlamak	: Seslenmek, nida etmek.
bar bar bārmak	: Gürültü ile niza, tekdir.
bār	: Bağır, sine. (DS.523, KYS.53)
bar	: Mülk.
barak	: Altın yaldız. (DS.524, KYS.57)
barbar	: Zalim, bağırtlan. (DS.526)
bārdak	: Bardak, bağırdak da şayidir. (DS.528, KYS.54)
bārı bütün	: Derde, belaya, gama, kedere mütahammil. (DS.485)

- bāri daş** : Duygusuz, içlenme bilmeyen, merhametsiz.
Āzı va dili yok, ġanı va bāri yok; şişe.
- bāri yuka** : İçli, hassas, çabuk müteessir olup ağlayan. (DS.485)
- [barıç]** : İhata direği veya tahta parçası. {Daday}
- barımmak** : Sığınmak, beytütet etmek, kendini muhafaza edecek yer bulup muvakkaten yerleşmek. (DS.432)
- bārına basmak** : Fazla sevgi ve şefkatle sarılıp sinesine basmak.
- bārıñakmak** : İftihar etmek.
- bārış** : Feryat.
- barışdumak** : İntibak ve imtizaç ettirmek, dargınlığı gidermek.
- barışık** : Müntezeç, muntabık. (DS.533)
- barışmak** : Dargınlıktan vazgeçmek, imtizaç veya intibak etmek. (DS.533)
- barkımak** : Parlamak, lemean etmek. (DS.533)
- bārmak** : Seslenmek, haykırmak, nida etmek, azar. (DS.479)
- barnak** : Parmak. (DS.535, KYS.58, AAT.205)
- barsak gazıntusu** : Baarsak gazuntusu, basur mündefiatı. Hakaret yerine de müstamel.
- [bartıl]** : Bartıl bacadan girince hak kapıdan çıkar. Rüşvet. {Kastamonu} (DS. 4444)
- [baruk]** : Kuşburnu. {Cide}
- barundumak** : Eyleştirmek, yerleştirmek, büytütet ettirmek, temel tutturmak, ilişik tutturmak, tutundurmak.
- basak** : Kademe, derece, mertebe. (DS.536, KYS.58)
Merdimen basak basak
Çıksam yokarı yasak.
- basaru** : Tavî, haddi mütecaviz, müfrit.
- basaruk** : Tecevüz edilmiş.
- basduma** : Taaddi ve mütavaat için.
- basdumak** : Hükmü altına almak, mat etmek, iskat etmek.
Hey manici ġusuru
Pirden aldım destürü
Pirinden destür alan
Ne sōleseñ basduru.

basgu : İnzibat, alet. (DS.542, KYS.59)

Basğudaki altundan asğudaki salgım yeğdür.

basgualtı : Disiplin altı.

basğun : Basma, basanlar, baskını yapanlar. (DS.539)

Basğun basanıñdu.

Basguna gitdik

Tabanca, delikli demir çıkmadan basğınlar çok olurdu.

Eskiden bir mahalle veya köye gençlerden biri bir fahişe getirdi mi onun düşmanları veya yiğitlik göstermek isteyen delikanlılar bir veya birkaçı toplanıp kadının olduğu yeri basarlardı. Büyük bir meydan dövüşü olurdu. Kazık veya Yatağan bıçağının sırtı ile dövüşürlerdi. Bıçağın yüzünü veya ucunu kullanmak kahbelik ve acizlik sayılırdı. Birbirlerini öldürürler fakat tabanca ve bıçak kullanmazlardı. Çerh ve katil takdirinde mahkemeye gitmek kadın kârı sayılır anan donu başına olsun derlerdi. Dava açmak avradın donunu başına giymiş tabiriyle tavsif edilir ve böyle bir adam yiğitler safında bir daha yer alamazdı. Kadın hovardanın elinden alındıktan sonra baskını başarıyla yapan ve kadını müsadere eden, çok kahramanlık gösteren yiğidin başkanlığında perde alemine girilir, oyun ve içki faslı başlardı. Bu sırada ellerinden kadın alınan veya başka mahal gençleri ikinci bir baskına teşebbüs ederler, muvaffak olabilirlerse kadını alıp giderlerdi. Başaramazlarsa bir daha böyle işlere karışmamak üzere çekilirlerdi. Arada vuku bulan yaralama veya ufak tefek sakatlık adliyeye aksetmez, kol kırılır yen içinde, baş yarılır fes içinde denilirdi. Bu hal Kastamonu'nun her tarafında malum ve halen şehirlerden uzak yerlerde cari bir gelenek ve görenektir.

basılmak : Mat ve mahkum olmak. (DS.540)

basma : Deseni basılmak suretiyle meydana gelmiş dokuma tabi veya matbu. (DS.540)

basmak : Tazyık, üstüne varma, disipline, hükmü altına almak. (DS.544)

basu~bası : Sıkıştırma.

basu~pası : Sıkıştırma, disiplin.

basuk : Basılmış, münhat, kuytu, çukur, hava almaz. (DS.539, KYS.59)

basurmak : İcbar, ibram, itfa.

basurmak	: Tav'an hareket etmek.
baş āritmak	: Tasdi.
baş bağlamak	: Mukayyet kılmak.
baş başa	: Hembezm, hemhal, yan yana, diz dize, serbeser, halvet etme.
baş çövmek	: Yüz eğmek, teşekkül ve tekevvün etmek, neticelenmek.
baş ğaldumak	: İsyen etmek.
baş gemürücü	: Baş yiyici anlamında.
baş ğorkusu	: Tevahhuş, nefsi için korku.
baş gösterme	: Zuhur, tebarüz, tulû.
baş sağ	: Bünyenin genel sıhhati. (Başsā da denir.)
baş sallamak	: Tasdik, teslim.
baş vemek	: Netice vermek. (DS.567)
baş	: Ser, dibace, mebde', uç, defa, kerre teşmilen bir. (DS.549) <i>Daş ol da baş yar, o kitabıñ başında ne dēya, işiñ başında nolduğuy belli oldu. Ācıñ başı ğıcı neresi bilmez. Ülemalık taslā, paşañ başına bak neyle topaç olmuş, herif usta pēlivan bi baş vadı iki baş vadı üçüde alaşā edivedi. Kesimine baksana olan yaş.</i>
baş	: Şef.
başa çıkmak	: Muvaffak olmak, bitirmek. (DS.550)
başa ğakmak	: İyilik edip arkasından ben sana iyilik ettim diye söylenmek, iyiliğe karşılık iş gördürmek. (DS:550)
başa yıkmak	: Tahmil, tavzıf.
başak	: Sünbüle. (DS.550) <i>Būday başaklanınca orak bahaya çıka.</i>
başaklamak	: Derlemek, toplamak, döğşürmek, birim birim toplamak. (DS.551, KYS.60) <i>Dutdum kirez dalını</i> <i>Başakladım alını</i> <i>Ġızda merhamet olmaz</i> <i>Sevēseñ sev gelini.</i>
başarmak	: Tamamlamak, muvaffak olmak. (DS.553)
başbā	: Kayıt, bent. (DS.554)
başçı	: Reis, işi başlatıp muvaffakiyetle tamamlattırarak adam. (DS.556)

Bin işçi bi başçı.

başdan aşā : Serapa.

başdan çıkarmak: İzhâl.

Handekdedür evleri

Sol yanında beñleri

Beni başdan çıkaran

Şu handeğin beyleri.

başdan çıkmak : Azıtmak.

başdan savma : alakadar olmayıp şöyle böyle diyerek savuşturma. (Savma, sāma şekli de işitildi.) (DS.566)

başdan : Mebdeden. (DS.565)

başetmek : İtmam etmek. (DS.557, KYS.59:)

başğa türlü : Ayrı.

başı bozuk : Serbest, mukayyet olamayan, sivil. (DS.558)

başı dik : Mağrur.

başı ğapalı : Gizli.

başı sıkılmak : Dara düşmek.

başı sikkun : Muzayaka halinde.

başı yokarda : Mağrur.

başıboş : Serazad. (DS.558)

başıma : Beher. Başta, adet anlamı da var. Baş, rehber ve komutan anlamı da vermekte.

Yan başıña, dön başıña.

başına buyruk : İrade-i cüziyesine sahip, muhtar, serbest, hür.

başını alamamak : Tevkif edememek, durduramamak, idare edememek, hâkim olamamak.

başını bağlamak : Takyit, tezvic. (DS.560)

başlamak : İbtikar. (DS.562)

başlık : Mehr-i muaccel. (DS.562, KYS.60)

Bāda bülbül ötē mi?

Derdi benden beter mi?

Üç kese altun vesem

Başlığın yete mi?

[başlık] : Mihr-i muaccel. (DS.562, KYS.60)

başlu~başlı : Devamlı. (DS.562, KYS.60)

*Beşlu iş ne desen ğazanu şonunda
İnsan, bassuz iş mi yanaşma.*

başmak : Pabuç, bobuç. (DS.564, KYS: 60)

başoçmek : Enaniyet, nefsanîyet, iddia.

başörtüsü : Çar, çenber. (DS.564)

başsağrısı : Kılıf, dimağçenin muhafazası.

başucu : Başın yanı, yatağın baş tarafı.

başvurmak : Müracaat. (DS.567)

başıyici : Bir kadın ki, kiminle evlense evlendiği erkek yaşamaz, öyle bir erkek ki
hangi kadınla evlense kadın ölür.

batak : Batılan yer, bataklık, bir kuş adı. (DS.568, KYS.60)

bataklık : Aldığını vermeyen. (DS.568)

batmak : İflas, izrar, muzmahil ve perişan olmak, yok olma deresesine gelmek.
(DS.572)

batuk : Muzlim. (DS.573)

batukmak : Kaybolmak.

bavlu : Çevik, ayağına çabuk, kuvvetli.

bay : Zengin. (DS.574)

[bayaktan]: Dakika, biraz evvel. {İnebolu} (DS.577, KYS. 61)

baytak : Ördek ayağı, ördek gibi yürüyen. (bk.paytak: DS.3416)

bayundur : Mamur, bir köy adı. (DS.580)

baz : Bir cins doğan, ğaz. (DS.585)

bazar : Çarşı, pazar, pazar yeri, gün. (DS.586, KYS.61)

*Hızarına hızarına
Varıñ bakın mezarına
Hacıbeyin ğır atını
Çekiñ sultan bazarına.*

[bazlama] : Gözlemeden kalın ekmek. {Kastamonu} (DS.587, KYS.61)

bazlamaç : Gözlemeden kalınca olarak saçta, ocakta pişirilen ekmek. (DS.588,
KYS.61)

bazu : Pazu.

be : Ses, hayret, hey, bire adam yerine.

bebe : Küçük çocuk. (DS.590)

becerikli : Yoktan var ve icat eden.

becerme : Muhdes, mucet.

becermek : Yapmak, tedarik etmek.

becerük : Becerilmiş, becerme.

[**becit**] : Çok acil. {İnebolu} (DS.592, KYS.62)

becit : Elzem, peşin. (DS.592, KYS.62)

becitli : Çok lüzumlu.

Fardan becit farz,

Namazdan becit boğaz.

Bu beyte göre becit, evvel anlamında da kullanılır.

[**beçel**] : Malul. {Kastamonu}

beçel : Sakat, âlil. (DS.593, KYS.62)

beçenek : Otlak. (Biçenek de denir.)

bedāva : Parasız, karşılıksız. (KYS.62)

bedde : Göl-Daday sınırında bir yer adı.

beddem : Hıristiyan bayramı. (Govur küfrü) (bk.batdam, KYS.60)

bedük : Âlâ azameti. (DS.597)

beh : Ses, tahsin makamında. Pey. (DS.598, KYS.63)

behbeh : Aferin, hezar tahsin.

bek : Muhkem, kavi, sulp, sert, nöbet, pekten bozma çok. (DS.600; KYS.63, 428)

bekçe : Çokça, fazlaca, sertçe.

bekçek : Çokça, sertçe, kuvvetlice.

bekiştüme : Birleştirmek, beraber etmek, yanyana getirmek, bitiştirmek. (DS.603)

bekişmek : Bitişmek, birleşmek, ayrılığı kalmamak, şifayap olmak. (DS.602, KYS.64)

Çekişmeyince bekişmez.

[**bekitmek**] : Kapamak. {Araç}

bekitmek : Kapatmak, açık bırakmak. (bk.beketmek, DS.601, KYS.64)

Musluğu bekitmek, suyu bekitmek, arkı bekitmek, yarayı bekitmek.

beklentü	: Nöbet, intizar, tarassut yeri,
bekleye ğomak	: İntizar ededurmak, bekleyedurmak, intizar etmek.
beklik	: Celal, inkıbaz. (DS.604, KYS.64)
beklik	: Metanet, inkıbaz. (DS.604, KYS.64)
bel bağı	: Kemer. (DS.606, KYS.65: E.A)
[bel bağı]	: Kuşak, karın. {Kastamonu} (DS.606, KYS.65)
bel bālamak	: İtimat.
bel bükme	: İhtiyarlamak.
bel ğırılmak	: Yeis ve ümitsizlik verecek duruma düşmek.
bel kemiği	: Amud-i fikari.
bel	: Orta, amut, dikey, esas, madde-i mahude, kürek cinsinden bir alet ki yüzü kürekten biraz daha küçük üçken şekline yakın ve daha kalın demirden mamul aynı zamanda ayakla tepilecek yandan dikey tepmeli. (DS.605, KYS.64) <i>Ġarşuda yâr bel bellē</i> <i>Ben de vasam ne derle</i> <i>Ben de vasam otusam</i> <i>Bu buña vurgun derle.</i>
belbel	: Melül melül. <i>Bol bol yiyen belbel baka.</i>
belek	: Beşik, salıncak. (DS.608)
belemek	: Mülemma etmek, yatırıp örtmek. (DS.610, KYS.65)
belemür	: Buğday tarlalarında biten ve siyah tohum veren bir çeşit bitki ki unu siyahlaştırır. (DS.611, KYS.65)
[belemür]	: Ekmeğe kötü koku veren siyah tohumlu bir ot. {Kastamonu} (DS.611, KYS.65)
[belen]	: Taşlık yer. (Daday) (DS.612, KYS.65)
belermek	: Barizleşmek. (DS.614)
belerüzsüz	: Gayri muayyen, belli olmayan.
beleş	: Bedava, ucuz.
[beleş]	: Bedava. {Kastamonu}
belgüzar	: Bergüzar. (DS.617, KYS.65)
beli saluk	: Bel kemiği eğri veya kırık. (DS.620)

- belini salmak** : Omurgası bozulmak, inhidama mail ve müheyya olmak.
- belleme** : Atın sırtına konulan eyer keçesi. (DS.621, KYS.66)
- belleme** : Taallüm. (DS.621, KYS.66)
- bellemek** : Bel denilen kürekle toprağı kazmak. (DS.622, KYS.66)
- bellemek** : Ortadan gitmek. (DS.622, KYS.66)
- bellemek** : Öğrenmek, hıfız ve taallüm. (DS.622, KYS.66)
- belürmek** : İnhina. (DS.624)
- belürtmek~belertmek~belirtmek~belertmek~beletmek** : Tebarüz ettirmek. (DS.615)
- bem beyaz** : Tamamen ak, ebyaz.
- bencil** : Hodbin. (DS.626)
- bencileyin** : Benim gibi. (DS.626)
- benek** : Leke, nokta, renk.(DS.627)
- benekli** : Noktalı, lekeli. (DS.627)
- bengi boz** : Tonu bozlak.
- [benillemek]** : Uykudan hoplayarak, mahmurlayarak uyanmak. (Araç) (DS.619, KYS.66)
- benimsemek** : Tesahüp.
- [beniş]** : Dördüz yavrulayan, dördüz. {Cide} (DS.628, KYS.67)
- bennek~benlek** : Mağrur, kendisini beğenmiş. (DS.625, KYS.67)
- [bennek~lik]** : Kendini beğenmiş. {Kastamonu}
- benzek** : Misal. (DS.630)
- beğ** : Ben. (DS.628, KYS.66, AAT.206)
- beğil azmak** : Rengi bozulmak.
- beğillemek** : Hoplamak, tevahüş etmek, medhuş olmak. (DS.628)
- Hastayım inilerin*
Derdimi yenilerin.
Yâr benden geçē diye
Uykudan beğillerin.
- *
- Ayuyu beğillet kēfîñ bak*
Gurdu beğillet kefiniñi hazırla.
- beğiz** : Vecih, yüz, lecce.

Bir dalda iki cöviz

Sen_ orada ben burada

Ne bet ğaldı ne beñiz.

beñli	: Benli.
beñsiz	: Bensiz.
beñzer	: Müşabih, mumsil. (DS.630)
berber aynalı	: Yorgan dikişi. (DS.631)
berçin etmek	: Tarsin etmek. (DS.631)
[berdürük]	: Sil bezi. Pamuk topacı ki açılmış olan iplerden. {Taşköprü-Kastamonu}
bere	: Darp ve Tazyik izi. (DS.632) <i>Serçeye çıbık beredü.</i>
berilemek	: Az beri, berice, yakın. (DS.635)
berk	: Sağlam. (DS.636)
berkitilmiş	: Tarsin edilmiş.
berkitmek	: Sağlamlaştırmak, tarsin etmek. (DS.635, KYS.67)
berkük	: Marsus.
bertik otu	: Kemik insinmesinde müstamel bir nebat. (DS.637, KYS.67)
bertik	: İncinme. (DS.636, KYS.67)
bertikmek	: Kemik incinmesi. (DS.637, KYS.68)
besbelli	: Aşıkâr.
besi	: Gıda. (DS.639)
besili	: Gıdalı.
beslek	: Beslenen, besleme, hizmetçi. (DS.640, KYS.68, AAT.206) <i>İhlamurdan odun_ olmaz</i> <i>Beslekden ğadun _ olmaz</i>
beslemek	: İaşe. (AAT.206)
besli	: Kuvvetli. (DS.640)
besrük	: Kuvvetli, bakımlı.
bet~bent	: Bağ, dönemeç. (DS.645) <i>Nesibetsüz yere ğurulan deymen bendinden yıkulu.</i>
bet beñiz	: Yüz, çehre, sıfat.
betmez	: Pekmez. (DS.604, KYS.69)

bey : Zengin, hatırlı, efendi. (DS.646, KYS.69)

Diden gelen elden gēse, her yoksul bey olu.

beygir~bēgir : At, bargir. (KYS.69)

beyit : Destan, mersiye, kıta, deyiş.

Dillēt beytimisiñ

Dālāda geyik misin.

Ayda bi selam gelmez

Paşadan böyükmüsün.

beylik : Devlet malı, resmî, emanet, battaniye. (DS.648)

Arpa saman, isğontosuz aylık.

bez : Nesiç, mensuç. (DS.649)

bezdümek : Bıktırmak. (DS.649)

bezdürük : Bıkmış, usanmış usandırıcı.

beze : Ziyet. (DS.649)

[bezek] : Donun uçkur takılan yeri, süslü, nakış. {Taşköprü-Kastamonu}
(DS.650)

bezek : Merasim, donanma alayı. (DS.650)

bezelmek : Terelmek, eskimek.

bezemek : Tezyin. (DS.651)

bezenmek : Süslenmek. (DS.651)

bezermek : Suyu, yağı sızmak. (DS.652)

bezir : Keten yağı. (DS.563)

bezmek : Bıkmak. (DS.653, KYS.70)

bıçak : Köşe, taraf. (DS.775, KYS.70)

Aşım ğaynā ocakda

Ne gezeyin sokakda.

Düşmanlarım çatlasın

Yâr, oturu bıçakda.

*

Ay doğa tabak tabak

Pençiresi muşabak.

Bi gün yâri görmesem

Gezerin bıçak bıçak

- [bıcık]** : Yokuş ile iniş ortasındaki mevki. {Taşköprü} (DS.654, KYS.70)
- bıçgın** : Külhan beyi, çapkın, haylaz. (DS.655, KYS.70)
- bıçılğan** : Ayak, topuk ve bileklerin çamurda geze geze çatlaması, gerilmesi kabarması.(DS.656, KYS.70)
- bıçkı** : Küçük hızar, testere. (DS.657)
- bıdak** : Dal anızı. (DS.658)
- bıddı** : İsim. (DS.658)
- bıdı** : Boş. (DS.659)
- bıdıbıdı** : Esassız. (DS.659)
- bıdık** : Küçük, insan adı. (DS.659, KYS.71)
- bıdış** : İki tarafa aşı aşı yürüyen. (DS.659)
- bığ** : Ur. Bī da denilir. (DS.662)
- bığıl bığıl** : Ses. Ğ, çok defa düşmektedir. (DS.662, KYS.71)
- bığıl bığıl** : Terler gibi su veya yağ çıkması. Bığıl bığıl da aynı manadadır. (DS.662)
- bığır** : Ağacın ur bağlayan yeri. Bır şekli de vardır. (DS.472, KYS.71)
- [bıkanak]** : Hayvanın alt tırnakla üst tırnak arası. {Kastamonu} (DS.663, KYS.71)
- bıkdumak** : Usanç vermek.
- bıkılcan** : Ayak çatlak ve yaraları. (DS.663)
- bıkın~bıkanak~bıkınak** : Cenah. (DS.663, KYS.71)
- bıkkun** : Bizar.
- bıkmak** : Kelâl gelmek. (DS.664)
- bılanma~bulanma** : İki tarafa ezile büzüle işve.
- bılaşık** : Mülevves. (DS.664, KYS.71)
- bılaşmak** : Başlamak, televvüs etmek. (DS.664-787, KYS.71)
- bıldır** : Bir yıldır, bir yıl evvel. (KYS.71)
- [bıldır]** : Geçen sene. {Kastamonu} (KYS.71)
- bıldırcak** : Gölde bir yer adı.
- bılğıldamak** : Etin iki tarafa oynaması.
- bılğımak** : Bilk bık etmek. (DS.666)
- bıngıl bıngıl** : Vücudun yürürken titremesi. (DS.667)
- bıngıldak** : Beyin. (DS.668, KYS.72)
- bıngıldamak** : Nebean. (DS.668, KYS.72)

- bingıldayık** : Pınar, fışkırarak akan su. (DS.823, KYS.72)
- bırağundu** : Metruk velet. (DS.668, KYS.72)
- bırakma** : Piç, veled-i metruk. (DS.668)
- bıtırak** : Tohumları toparlakça bir diken. (DS.671, KYS.72)
Ġaya dibi bıtırak
Benim yârim oturak
Beni yardan ayıran
Görmesin dōru yatak.
- bıyıl** : Bu yıl. (DS.674)
Bıyıl kendir olmadı. Yılandandı yılından.
- bızālamak** : Buzağılamak. (DS.674)
- bızıklamak** : Fena sıkışmak, daralmak. (DS.675, KYS.73)
- bızıkmak** : Sıkılmak. (DS.675, KYS.73)
- bızlacı** : Buzağılayıcı, gebe. (DS.810, KYS.73)
- bızlamak** : Doğurmak. (inek için) (DS.675, KYS.73, AAT.207)
Uzun uzun gözalar
Onu bi ot buzolar : Hıyar.
- bızō~bızā~buzō~buzā** : Buzağı. (DS.673, KYS.72, AAT.207)
Sālur (sağılır) ineyin bızası kesilmez.
- bi ara~bir ara** : İmkân ve şart müsait olduğu, fırsat bulunduğu sıra.
- bi āz** : Bir ağız, bir defa.
- bi cirpıda** : Bir hamlede.
- bi dikim** : Bir lokma. (DS.685, 4458; KYS.73)
- bi tek** : Bir tek.
- bi** : Bir.
- biçenek** : Mera. (DS.683, 4458)
- biçi biçi** : Ses. (DS.683, 4458)
- biçi** : Buzağı. (DS.683, KYS.74)
- biçik~biçük** : Dana, buzağı. (DS.683, 4458; KYS.74)
Şehirli birden buçukdan
Köylü danadan biçükden.
- biçik** : Buzağı. (DS.683,4458; KYS.74)
- biçil biçil** : Küçük adımlarla.

- biçim** : Şekil.
- biçimine getirmek** : Şekline uyarına getirmek, fırsatını bulmak. (DS.683)
- bidî** : Sevgi ifadesi için ses. (DS.687)
- bidik** : Küçük, kısa. (DS.688)
- bildûk** : Āşinā.
- bilguç** : Âlimlik taslayan. (DS.664, KYS.74)
- bile bile** : Şuur müdahalesiyle.
- bile** : Beraber.
- bilece** : Beraberce. (DS.691, KYS.74)
- bilecek** : Bilgi veren vasıta.
- bilemek** : Zağlamak. (DS.692)
- bilesûk** : Kola takılan halka. (DS.692, AAT.206)
- bili** : Horoz. (DS.693)
- Deliden veli*
- Tavukdan bili olmaz.*
- bilici** : Âlim, görgülü. (DS.693)
- biliç** : Piliç. (DS.693)
- bilim** : İlim.
- bilimli** : Bilgili. (DS.693, KYS.74)
- bilîş görüş** : Aşinalık etmek.
- bilîş** : Aşina. (DS.693, KYS.74)
- billîşûk** : Aşina.
- bilō** : Bileği. (DS.695)
- binet daşı~binek daşı** : Ata binmeye mahsus dikili taş. (DS.4460, KYS.74)
- binet** : Binecek, hayvan binecek yer. (DS.696, KYS.74)
- binici** : Süvari.
- binim** : İstimâl. (DS.697)
- binimli** : Binimi iyi olan.
- binîş** : Büyük cûbbe. (KYS.75)
- binît** : Matıyye. (DS.696, KYS.75)
- binme** : Yüklenme, dayanma.
- binmek** : Yüklemek, sıkletini vermek. (DS.697, KYS.75)
- bircek** : Birce, ancak bir. (DS.698)

- bircük** : Biricik. (DS.699)
- bire** : Bira. (DS.699)
- birim birim**: Birer birer. (DS.699, KYS.76)
- birim** : Teker, ferdan. (DS.671)
- birimlemek**: Bir bir almak. (DS.694, KYS.76)
- birimlemek**: Seçip seçip almak. (DS.694, KYS.76)
- birin** : Bir, birer.
Birin birin bin oldu.
- birlemek** : Bir bir almak. (DS.702)
- birleşmek** : Kavuşmak, beraber olmak, vahdet yapmak, cinsi mukarenet.
- birleşük** : Beraber, mukarin, muttasıl.
- birlik** : Beraberlik. (DS.702)
- bisel~bizer**: Bir parça, bir nebze. (DS.702)
- bislêç** : Saçta ekmek çevirmeye mahsus alet. (DS.706, KYS.76)
- bişgün** : Alışkın, görmüş geçirmiş. (DS.705)
- bişi** : Börek yufkası. (DS.705)
Arpa unundan biş_olmaz;
Beslekden kiş_olmaz.
- bişük** : Pişmiş. (DS.706)
- bitevi** : Alesseviye, bir siyak. (DS.709, KYS.77)
- bitik** : Bitmiş, kendi kendine biten veya sadece biten, bitki.
- bitim** : Hatim. (DS.711)
- bitimli** : Kıtalı, vücutlu, cüsseli. (DS.711, KYS.77)
- bitimsüz** : Cüssesiz.(DS.711)
- bitirme** : Hitama erdirme.
- bitlemek** : Bitine bakmak. (DS.711)
- bitleşük** : Bitişik, muttasıl.
- bitürüm** : Hitam, hâtime. (DS.711)
- biz** : Zamir, çuvalduzdan bir nevi. (KYS.77)
- bizcileyin** : Bizim gibi.
- bizedek** : Bize kadar.
Ġoyun saldım düzedek
Ġak gidelim bizedek.

*Sarılalım yatalım
İkbaardan güzedek.*

*

*Biz bizidük,
Otuz iki gız uduk,
Bi sıraya dizildük,
Gorennere süzüldük: Diş*

- bizel** : Bisel. (DS.714)
- [bizge]** : Ortak, Kastamonu'nun bir köyü. {Cide}
- bizik** : İdrar. (DS.714)
- bizleṅgüç** : Mensucat ve deri delip dikmeğe mahsus alet. (DS.714)
- boba** : bir nevi ciğer hastalığı. (DS.715)
- bobalamak** : Ciğeri çürümek.
- boca** : Yığıntı.
- boca etmek** : Bir yere doldurmak, yığmak, istif etmek, doldurmak.
- bocalamak** : Tehalük, ihtilaç.
- bocut** : İsim.
- boğum~böm** : Mafsal.
- boğarsuk~boarsuk** : Barsak, bağırsak. (DS.731, KYS.77)
- boğrü boş** : Kaba, enerjisiz.
- boğsu~bösu** : Yapı damının saçaklığının eyö denilen döküntü ağaçlarının kirişler kısmındaki aralığı. (DS.730, KYS.78)
- bohça~bohça~bocca~pocca~pohca~poğça~pōça** : Hepsi birden; paket, büyük çıkın demek. (DS.731, 4462; KYS.78)
- bolalmak** : Tevessü. (DS.734)
- bolatmak** : Genişlemek, tevsî etmek. (DS.734)
- bolbulamat** : Mebzülen, ziyad ber ziyad. (DS.735, KYS.79)
- bönçlek** : Bakara cinsini ısırp havalandıran bir cins arı, haşere.
- boran** : Buğ, bela, şugul. (DS.737)
- Dā başında duman, yiğit başında boran eşik olmaz.*
- [borana]** : Ekmek çorbası. (DS.738-4463, KYS.79, AAT.207)

borana	: Kalabalık, bir nevi sarımsaklı yemek. (DS.738,4463; KYS.79, AAT.207) <i>Sirkeyi hesab eden boranayı yiyemez.</i>
borom bozuk	: Bütün buzuk.
bos	: Kamet.
bostan ğorkulū	: Bağ ve bostanları kuşlardan korumak için yapmacık insan.
bostan	: Mısır tarlası, sebze tarlasına da denilebilir. Bostan hıyara da derler. (DS.742)
bosun	: Kadd ü kamet. <i>Uzun ğavak ne uzrasın boyuna</i> <i>Ġurban olam o boyuna bosuņa.</i>
boşa gitmek	: Heder olmak.
boşama	: Talak.
boşamma	: Tatlık dilme, intilak.
boşanak-boşanan	: Boşanıvermiş, birden bire bendini, kaydını yıkıp aşan.
boşboğaz	: Düşünmeden söyleyen. (DS.744) <i>Boşboğazı cehendeme atmışla da odunum yaş demiş.</i>
boşböür-boşböğür	: Kaba, ahmak. (DS.744)
boşlama	: Tatil, ferağat.
boy	: Kat, kamet, sınıf, ehali, kısım, zümre, cins. (DS.744)
boyat	: Bayat. (DS.745)
boydamboya	: Serapa.
boylam	: Bir uçtan bir uca dolayı gitmek. Boyca, boydan boya, sadece.
boylamak	: Bir uçtan bir uca gitmek.
boyun uzatmak	: Rıza ve teslimiyet.
boyuna	: Mütemadiyen. (KYS.80)
boyunduruk	: Öküz ve mandaların boyunlarına konulan meşhur zelveli ağaç. (DS.748, 4463; KYS.80)
boyunsuluk	: Boyunluk. Öküz ve mandaların boyunduruğu altına zelvelerin birbirine bağlandığı yerden hizaya gelmek üzere takılan ağaç. Bununla birbirine yüklenmeleri veya iki tarafa çekmeleri önlenir. Kastamonu'da en çok düvende kullanılır.

Başka yerde muhtelif işler için daha kullanıldığı görülmüştür.
(DS.748)

boz : Bozulmuş yer, rengi bozuk, gri. (DS.748, KYS.80)

Beyaz giyme toz_olu

Pembe giyme söz_olu.

Alabozdan ayrılma

Düğünümüz tez_olu.

bozma : Bozulmuş, anız iken sürülmüş tarla. (DS.752)

bozuk düzen : Tertipsiz, intizamsız.

bozuk : Altı telli saz. (DS.752)

bozulmak : Tertibinden çıkmak, mahcup olmak. (DS.753)

bozum : Bozma işi. (DS.753)

bozuntu : Enkaz. (DS.4464)

bozuşdumak : Münaferet ettirmek.

bozuşmak : Münaferet.

bozuşuk : Münafır.

bozuşukluk : Münaferet.

bō : Mandalara kullanılan tesyir seslerinden.

böcü börtü : Haşarat. (DS.755, KYS.81)

böcü : Böcek. (DS.755, KYS.81)

[bödelek] : Böbrek. {Taşköprü- Kastamonu} (DS.757, KYS.81)

[bödrük] : Etli, şişman. {Taşköprü} (DS.596, KYS.81)

bödürük : İğirilmek üzere hazırlanan silindir yün veya tiftik. (DS.596, KYS.81)

böğez : Bu kez. (DS.764, KYS.82)

böğür_eyōsu : Böğüre müntehi kaburgalar.

böğürtlen-böğürliyen : Meyve veren dikenli çalı soyundan bir ağaç. (DS.766, KYS.82)

Deymen deresi

Böğürtlen beresi

Dadından yinmez

Artağası: Kızılıcık- kiren.

- böğürmek** : Bakar, geyik ve emsali hayvanların çıkardıkları ses. (DS.758, KYS.82)
- böleş** : Taksim.
- böleşmek** : Arada taksim etmek. (DS.768)
- bölme** : Fasl etme, fâsıla. (DS.768, KYS.82)
- bölme** : Taksim. (DS.768, KYS.82)
- bölmek** : Taksim, tafsil.
- bölü** : Taksim ameliyesi.
- bölük bölük** : Kısım kısım.
- bölük burcuk** : Az az, parça parça.
- bölük** : Kıta. (DS.768)
- bölüm** : Taksimdeki parça, kıta. (DS.768)
- bölüşüğe** : Bazı yerlerde verese karşılığı olarak kullanılmaktadırlar.
- bölüntü** : Kısım.
- bölüş** : Taksim.
- bölüşük** : Taksimde düşen, harici kısmet. (DS.769, KYS.82)
- bölüşüm** : Taksim.
- böğ** : Ahmak, düşüncesiz, saf. (DS.769)
- böğçet** : Bünenmiş, set ile kapatılmış yer, suyun önünü kesen, kesip aşağıya geçirmeyen mani. (DS.769)
- börek** : Böbrek, böyrek. (DS.769)
- börk** : Baş, külah. (DS.770)
- [börk]** : Eski Türk serpuşu. {Kastamonu} (DS.770)
- börtdümek** : Haşlamak, hafifçe pişirmek. (DS.770, KYS.83)
- börtmek** : Haşlanmak, hafif pişmek. (DS.772)
- [börtük]** : Şişkin, düz olmayan yer, börtmüş. {Kastamonu} (DS.772, KYS.83)
- böür-boğür** : Kaburgaların bittiği yer ile kalçalara kadar olan mesafedeki yer. (DS.758, KYS.82)

Ġara ġatır, yanın yatır

Böğrü boşdur solur yatır: Kürek.

*

Aşam zabah borünü bi kazu a dayar: Kürek.

böylem	: Böylece.
böyrek	: Böbrek. (DS.773)
böyü	: Akrap. (DS.774)
böyücek	: Büyükçe.
böyüġ	: Büyük. (DS.774, KYS.83)
böyüġlenmek	: Tefahur ve nahvet.
buba	: Baba. (DS.774, KYS.83, AAT.208)
bubalamak	: Babalamak.
bucak	: Kenar, köşe. (DS.776, KYS.83)
bucalamak	: Telâşe düşmek, şaşırmaq. (DS.776)
bucul	: Malul.
buġuk kile	: Yarım kile.
buġuk	: Nısıf. (DS.777)
buġ	: Buhar. Bū da olur. (DS.778, KYS.84)
buġaç	: Buġum anlamında, mafsâl.
buġu	: Sihir, eza. (DS.782)
	<i>Dil buġusu el buġsundan keşgündü.</i>
buġum	: Kamışlardaki fasıla yeri, boġulmuş yer, mafsâl. (DS.781)
	<i>Hırtlak dokuz büm. Dokuz kere düşün ondan sōna ġonuş.</i>
	<i>Bi barmakda üç büm va.</i>
bukā~bıkō	: Bıkaġı.
bukanak	: Mafsâl. (DS.784)
[bulak]	: Büyük punar. {İnebolu} (DS.785, KYS.84)
bulaklı	: İsim.
bulamaġ	: Un çorbası. (DS.785, KYS.84)
	<i>Baccada bulama:</i>
	<i>Birbirine dolana.</i>
	<i>Şu cihanıñ içinde</i>
	<i>Benden başka buluna.</i>
bulamak	: Bulaştırmak, mülemma etmek. (DS.786)
bulammak	: İşve. (DS.786)
	<i>Al kibar ġızını gezsın bulana bulana;</i>
	<i>Al Kūrt ġızını oynasın dolana dolana.</i>

- bulgara** : Cura. (DS.788, KYS.85, AAT.208)
- bulgur** : Siyezden, kabilcadan yapılan pilavlık ve çorbalık madde.
Buğdaydan bulgur olmaz, keşkek olur. Kastamonu'da buğday bulguru yemezler.
- bulguncuk** : Ufak sepken, küçük boyda dolu. (DS.788, KYS.85)
- [bulguncuk]** : Zırzımuğun küçüğü. {Taşköprü}
- bullak** : Fesat. (DS.789)
- bulmaç** : Bulunan nesne. (DS.789)
- buluşmak** : Birleşmek, mülakı olmak.
- [bun]** : Dert etme. {Taşköprü} (DS.791)
- bunculayın** : Bunun gibi, bunun kadar.
- [bunluk]** : Sıklet. {Taşköprü} (DS.793)
- bunuş gibi** : Tıpkı.
- buş** : Ezâ. (DS.791)
- buşalmak** : Sıkışmak, daralmak, nefes alamamak. (DS.791, KYS.85)
- buşlu** : Ezalı, sıkıntılı.
- buram** : Gür, devamlı tütme.
Buram buram duman tüter dān belinden
Ġatlimize ferman gelü düşman elinden.
- burca** : Hubap, küçük yuvarlak. (DS.794)
Galenfil burca burca
Açılı ğonca ğonca
Seniñ datlı dillerin
Beni sokdu bu borca.
- burçakdumak** : Tazip etmek.
- burçmak** : Yürürken ayak incinmesi. (DS.798, KYS.86)
- burçulmak** : Ayağın yürürken eğilip incinmesi. (DS.796)
- burgaç** : Mültevi. (DS.796, KYS.86)
- burgaçlamak** : İltiva. (DS.797)
- burma** : Burulmuş, taşakları burma suretiyle enemiş. (DS.799)
- [burmaç]** : Eğri büyrü, kıvrık dönük, buruk taşlı, ağaçlı yol. {Daday} (DS.801, KYS.86)

- burmak** : Bir yandan bir yana çevirerek mültevi ağaçlarda olduğu gibi döndürmek. (DS.801)
- buru** : Barsak sancısı ki en çok soğuk algınlığında ve basurda olur. (DS.802, KYS.86)
- buruk** : Müşmeiz, burulmuş, dönmüş. (DS.802, KYS.87)
Öğsüzün yüzü buruk_olu.
- burulmak** : Helozoni şekilde dönmek, işmizaz. (DS.803, KYS.87)
- burunsuluk**: Koşu hayvanlarının burunlarına takılan çit, burunluk ki bununla hayvanların düvende sap başak yememeleri sağlanır. (DS.804)
- butur** : Küstah. (DS.806, KYS.87)
- buy** : Soğuk, don. (DS.807)
- buymak** : Donmak, çok üşümek. DS.808, KYS.87)
A dālāda buyan_ölum
Çam dibinde ölen_ölum.
- [**buymek~burtük**] : Bürtük, gayri müsavi.
- buyruk ğulu** : Emir altında, memur.
- buyruk** : Emir, kumanda. (DS.808)
- buyu** : Don, incimat. (DS.808, KYS.88)
- buzağı** : Bakara, inek yavrusu.
- buzālamak**: İneğin doğurması. (DS.809)
- buzlamak** : İnek doğurması. (DS.676, KYS.88)
- buzō** : Buzağı. (DS.811, KYS.88: E.A)
- buzōluk~bızālık~buzoğuluk** : İnek rahmi, buzağı yatağı.
- buzōluk** : Buzağılı inneğin rahmi, buzağı yatağı. (DS.809, KYS.88)
- büber** : Biber. (DS.811, KYS.88)
- bücür** : Küçük, pek ufak.
- büğrük** : Müavvec.
- büğü** : Sihir. (DS.814)
İki ğoğ bi büğü yerine geçē.
- bûk** : Çalılık. (DS.811, KYS.88)
Bûk dibinde saz_ola
Gül açıldı yaz_ola.
Ben güle yaz deyemen

G l n   mr  az  la.

- [b k] : Sık ağaçlı yer. (DS.811, KYS.88)
- bükük : Bükülmüş.
- [b kelel] : Arıcıların arı tutmak için kurdukları pusu. {Taşköprü}
- b kenek : Mafsal. (DS.817, KYS.89)
- b kl k : Çalılık. (DS.817)
- büklüm : B k nt  yeri. (DS.817)
- büklüm : Dönüm yeri. (DS.817)
- b ks lme :  vicac.
- [b nek] : Analarından ayrılması lazım gelen buzağı yavrularını emzirmemek için burunsuluk. [Taşköprü] (DS.813, KYS.89)
- b ng l b ng l : Nebean. (DS.823)
- [b ng ldek] : Memba'. {Kastamonu} (DS.823, KYS.89)
- b ng ldemek : Nebean etmek. (DS.823)
- b     : Engel olma, set etme, kapama vasıtası.
- b   k : B neme, vasıta. (DS.822, KYS.89)
- b     k : Bir cins zehirli yaban arısı. (DS.822)
- b     k : Kapamak, set etmek. (DS.822)
- b   et b   et: Nebean eden yer. (DS.822)
- b   et : Set  mili. (DS.822)
- b rg   : Kadınların giydikleri eski kıyafetlerden  ar af. (DS.825, 4468; KYS.89, AAT.208)
- b rtlemek :   erden dışarı habbe halinde çıkmak veya doğrudan doğruya kabarcık gibi zuhur etmek. (DS.828, 4468; KYS.90)
- b r mcek : G l, Halife k y  bir pınar adı
- bürümcük : Meşhur iplik. Eskiden b r mc  kten entari gömlek ve i   ama ını meşhurdu. (DS.829, 4468)
- [b r  ] : Sarma ıkların ağaçlara sarılarak sıklaşması, yolu kapaması. {Cide}
- [b senek] : Mangal. {Kastamonu}
- b s  k : Terzilerin dikiş dikerken parmak ucuna taktıkları alet ki bununla iğnenin parmağa batmaması sağlanmış olur.
- [b s rge ] : Bislege , ekmek çevirmeye yarayan yassı ağaç. {Taşköprü-Kargı}(DS.830, KYS.90)

[**bütlemek**]: İnhitab, inhidap.

[**büyelek**] : Sinek cinsine musallat olan arı. (DS.830, KYS.91)

büzbüz : Zebun ve sıkıntılı. (DS.833)

büzgü : Büzülmüş, büzme, zebun.

büzük : Büzülmüş, makat. (KYS.91)

büzükmek : Sıkılmak, daralmak.

C

cacık~cacuk : Salatalık, hıyarın muhtelif küçük büyük parçalar halinde doğranıp sulu yoğurt, sarımsak, tuz ve zeytinyağı katmak suretiyle yapılan bir nevi salatadır. Yerli cacığın salatadan farkı, salatada hıyar rendeden geçer cacıkta bıçakla doğranır. Cacık suludur, salata koyu yoğurttan yapılır. (DS.839, KYS.93)

[**cadalay**] : Göze, çok çalılı. {Kastamonu}

[**cadan**] : Hırsızlıkla meşhur. {Cide}

cadoloz~cadolız : Müfteri, gamsız, cadı. (DS.840-4469)

cadur~codur : Cismen zayıf, ruhen sakat, enel. (DS.994)

cafcafa : Süs, kıvraklık.

cağcağ geçmek : Baygınlık verecek derecede buhran.

cağcağ etmek : Heyecan ve teessürden yüreğin yanması, bir nevi kriz.

cakcak ötmek : Karga gibi ses çıkararak lüzumlu lüzumsuz yere, akli ererek ermeyerek konuşmak.

[**calaca**] : Az kullanılmış elbise, kap. {Araç}

[**calaca**] : Az kullanılmış elbise, kap. {Araç}

calay : Ebkem, dilsiz, peltek olsun, yarı yarıya calay olsun bir harf telaffuz edemeyecek kadar calay olsun ne olursa olsun meramını ifade edemeyen kimseye calay derler. (DS.850, KYS.93)

calgazan : Cilkzen, müfsit, lafzen.

[**calgazan**] : Dirliksiz. {Kastamonu} (DS.851)

[**calı**] : Çalı. {Kastamonu}

[**calık**] : Sağluç. {Kastamonu} (DS.852)

cam : Pencere. (DS.852, AAT.208)

Yandım Allah yandım camdan bakana.

camadan : Çanta, valiz, çanta vazifesini gören her nesne. (DS.853, KYS.93)

- cambıldamak** : İki tarafa ırganmak, suyun ses çıkararak hareketi. (DS.853, KYS.93)
- cambul cumbul** : Suda yürürken çıkarılan ses. (DS.853)
- camuş** : Manda. (DS.854, KYS.93)
- can_alıcı** : Azrail. (DS.854)
- can_atmak** : Arzu ve iştihak.
- can_hali** : İhtilaç.
- can_hevli** : Dehşet.
- can acısı** : Elem, ıstırap.
- can ciyer** : Hısım, dost, çok samimi, karib, yakın.
- can çekişmek** : Sekerat.
- can damarı** : Kök hassas nokta.
İşin can damarı burası ne ekesin sen biliyosun da işin candamarını.
Dölüğannının can damarına bastı a bilēder.
- can dayanmak** : Tahammül.
- can istemek** : Arzu ve iştihā.
- can kuşu** : Ruh.
- can suyu** : Muhtazıra verilen su.
- can yakıcı-can yakan** : zalim, gaddar.
- can yakmak** : Zulüm.
- cana deyme** : Şiddetle ihtiyaç ve minnet duyma.
- cana işlenmek** : İztrabın ruhu sarması.
- cana yakın** : Munis, elcil, yahşi.
- cana yatgun** : Mülâyim, mutabık, munis.
- canavar** : Vahşi. (DS.854, KYS.94)
- candarma** : Jandarma.
- candili** : Göğüs kavşağında işkembeye dikey olarak yukardan aşağı uzanmış küçük sivri kemik.
- [canevi]** : Göğüs. {Kastamonu} (DS.855-4470, KYS.94)
- canevi** : Sine, göğüs peteği. (DS.855-4470, KYS.94)
- cangözü** : Basiret.
- canı bek** : Mukavemetli.
- canışı** : Öz.

- cansıkıntısı** : Kasvet.
- cansıkmak** : İz' aç.
- [cap]** : Bıdaklı, büyük sopa. {Kastamonu} (DS.858)
- [capranlık~caprum]** : İçine girilmesi müşkül sık orman. {İnebolu- Abana}
- carcar** : Çatlak, geveze, gürültücü. (DS.860)
- carlak** : Bunak. (DS.853)
- cartlak** : Birden bire söyleyen, bağırarak konuşan, geveze. (DS.864)
- cas çevre** : Tamamen ihat.
- cascavlak** : Üryan. (KYS.95)
- cavak** : Cavan, doğru gitmeyen.
- caydumak** : Nügûl ettirmek.
- cayır cayır** : Alelen, şediden.
- caymak** : Nügûl.
- [cazırdamak]** : Kızgın demirin suya sokulmasında çıkardığı ses. {Kastamonu}
- cehiz** : Cihaz. (DS.875, KYS.96)
- celim** : Kudret, kuvvet.
- cember** : Baş _ örtüsü, zar, tekerlek. (DS.4470, KYS.96)
- cēmle** : Cemre. (DS.880, KYS.96)
- cenderme** : Jandarma. (DS.881, KYS.97: E.A, AAT.209)
- [cepildemek]** : Manasız konuşmak, laf-ı güzaf etmek.
- cereme** : Zarar. (DS.885)
- Bu alacanın ceremesi kaç gurus*
Ayarladın gayarladın ceremesi ne?
- [cerge]** : Gölgelek, basit çadır. {Kastamonu}
- cerge** : Kilimden, çarşıftan uydurma çadır, gölgelek, kıptî, puşıyan tayfası. (DS.885, KYS.97)
- Cingene karısı, cingene çergesi gibi ordan oraya sürünü.*
- cevcev** : Eşed, had. (DS.887, KYS.97)
- cevgen** : Kevgen, köken, tutmaya yarayan nesne, çevkân.
- ceyiz** : Cihaz. (DS.888, KYS.98)
- cıba** : Düpedüz, pürüzsüz. (DS.888, KYS.98)
- cıbıbk** : Bezginlik, bıkkınlık ifade eden sesler. (DS.890)
- cıbil** : Açık, çıplak. (DS.891)

- [**cıbil**] : Sığ. {Taşköprü} (DS.891)
- cıbılak** : Çıplak. (DS.891)
- cıbıldak** : Üryan. (DS.892)
Cıscıbıldak soka çıkıvemiş.
- cıbr** : Tüysüz. (DS.893, KYS.98)
- [**cıbir**] : Tüysüz. {Kastamonu} (DS.893, KYS.98)
- [**cıcık**] : Cacık. {Kastamonu} (DS.895, KYS.98)
- cıcık** : Yoğurtlu veya ayrırlı hıyar salatası. (KYS.98)
- [**cıddayne**] : Azacık. {Kastamonu} (DS.896)
- cıdō** : Feresiyenin omurgasında hasıl olan yara.
- cıdu** : Zeki, geveze ve kısa boylu kadın, cadu.
- cıfit** : Dinsiz, imansız, vicdansız, içki fesat ve melanetle dolu. (DS.898, KYS.99)
- cıg_ğada** : Azıcık. (DS.906, KYS.99)
- cıġ- cıġ** : Ahırların veya odaların tavanlarına şişesiz olarak döşenilen tahta. Bu tahtanın üstüne toprak dökülür. (DS.898, KYS.99)
- cıġara** : Sigara. (DS.898, KYS.99)
- [**cıġa**] : Tavuk tüyü. {Kastamonu} (DS.899, KYS.99)
- cık cık** : Parça parça, küçük küçük. (DS.905)
- [**cık kadar**]: Biraz. {Kastamonu} (DS.906, KYS.100)
- cık** : Az, nebze, parça, ufak, kesir. (DS.905, KYS.99)
- [**cıla**] : Cilale. {Kastamonu} (DS.906)
- cılaz** : Cılız. (DS.907, KYS.100)
- [**cılbr**] : Çılbr. {Kastamonu} (DS.908, KYS.100)
- cılbr** : Dizgin, yular. (DS.909, KYS.100)
- [**cılga**] : Patika, dağ yolu. {Kastamonu} (DS.910, KYS.100, AAT.209)
- cılġa** : Patika. (DS.910, KYS.100)
- cılġar** : Yamacı dolaşarak giden yol.
- cılıġan** : Cılıyan. bk.cılıgancı. (DS.903, KYS.100)
- cılmak** : Vazgeçmek, cesaret edememek, bozulmak. (DS.912, KYS.100)
- cılıtmak** : Başa çıkamamak, cesaretsizlik etmek, bozguna uğramak.
Çocuklar oyundan vazgeçen arkadaşlarına cılıdı bişdi armudu şişdi diye hakaret ederler.

- cılık cılık** : Bozuk bozuk.
- cılık** : Bozuk. (DS.912, KYS.101)
- [cılık]** : Bozuk. {Kastamonu} (KYS.101)
- cıllık** : Çok bozgunluk veren, döneke. (DS.903, KYS.100)
- cılpuk** : Hafif meşrep, kararsız.
- cımara** : Zayıf, dejenere olmuş. (KYS.101)
- cımbar** : Dokuyucuların direzin çözerken çağdan gelen iplikleri tanzim etmek ve bir arada toplayıp direzin dolabına intizamla sarabilmek için kullandıkları demirden mamul bir alet. (DS.915, KYS.101)
- cımbıldayık** : Mütemevviç. (DS.916)
- cımbır** : Nuhâ.
- cımbırı** : Murdar ilik.
- cıngar çıkarmak** : Kavga çıkarmak. (DS.920)
- cıngar** : Kavga gürültü. (DS.920)
- cıngıl** : Arbede, münazaa. (DS.921)
- cıngıl** : İsim. (DS.921)
- Alçacuk depe, cıngıllı kûpe: kiraz.*
- [cıngıl]** : Mendil, püskül. {Kastamonu} (DS.921)
- [cıngıltmak]** : Yoğurdun karışması, çanpalanması. {Araç}
- cıngır** : Alingan. (DS.923)
- cır** : Bir nevi ot. (DS.925)
- cırbıyık** : Bir kuş adı. (DS.926, KYS.102)
- [cırık]** : Lokma tatlısı. {Devrekâni}
- cırık** : Lokma. (DS.929, KYS.102)
- cırıl cırıl cırlamak** : Ağlayıp sızlayarak ve tuhaf sesler çıkararak durmadan gürültü etmek. Buna cırıl cırıl ötmek de denir.
- cırıl cırıl** : Ses. (DS.930, KYS.103)
- cırlak** : Tez ağlayan boyuna öten. (DS.931, KYS.103)
- Avustos böceyi gibi cırlân biri.*
- cırlamak** : Garip sesler çıkarmak. (DS.932, KYS.103)
- cırlamuk** : Tulumba, lokum ve tatlı döken alet.
- cırmalamak** : Tırnaklamak, pençelemek. (DS.933, KYS.103)
- [cıрман]** : Fare. {Taşköprü} (DS.935, KYS.103)

cirmuk	: Tırnak. (DS.935, KYS.103)
cirmuklamak	: Tırnaklarıyla yırtmak, çizmek. (DS.935)
cırnak	: Tırnak. (DS.935, KYS.103)
cırnaklamak	: Tırnaklamak. (DS.936)
cırtlak	: Sivilce, kabarcık, hubab. (DS.939, KYS.104)
cıs cıbil	: Tamamen üryan. (DS.940)
cıs cıbıldak	: Büsbütün çıplak.
cıs cıbir	: Büsbütün tüysüz. (DS.940)
cıs çıplak	: Büsbütün çıplak. (DS.940)
cıs	: Men etmek, yasak etmek. (DS.940) <i>Cıs elişi yaka, cıs dokunma gibi.</i>
[cıt]	: Az. {Devrekâni} (DS.941, KYS.104)
[cıttırak]	: Cılız ve kısa. {Abana} (DS.941)
cıv	: Hava.
cıvdi	: İsim.
cıvdumak	: Aklını havalandırmak, meczup olmak. (DS.942)
[cıvık]	: Boylu, mayi. {Kastamonu} (DS.942)
cıvık	: Mayi. (DS.942)
[cıvıklık]	: İstibdal. {Daday}
cıvlak	: Tüysüz çıplak. (DS.944)
cıvmak	: Havalanmak. (DS.944, KYS.104)
cıynak cıynā	: Tırnak tırnağa.
cıynak	: Tırnak. (DS.945, KYS.104)
cıynaklamak	: Tırnaklamak. (DS.945)
cız tutmak	: Bügelek denilen arının hayvanları ısırıldığı zamanda onların havalanıp koşmaları. (DS.952, KYS.105)
cız	: Ses. (DS.946)
cızbız	: Ateşle kızartma nesne. (DS.947)
cızcız	: Hayvanları bügelek tutmuş gibi iki tarafa bocalatmak için kullanılır. (DS.946, KYS.105)
[cızık]	: Kör bıçak yarası. {Taşköprü- Kastamonu} (DS.948, KYS.105)
cızır cızır cızırdamak	: Tezellüm veya teşekki yolunda ses çıkarmaya, güç üzmeye devam etme.

cızır cızır : Aynı telaffuzda ses çıkarmaya devam eden.

cızır : Ses.

cızırtu : Ağlar gibi, konuşur gibi ses.

cızlak : Çabuk ağlayan çocuk. Büyükler için az kullanılır. (DS.950, KYS.105)

[**cızlak** : Çabuk ağlayan. {Kastamonu}] (DS.950, KYS.105)

cızlamak : İnceden ses çıkararak ağlamak. (DS.951-4472, KYS.105)

cızlamuk yüzlü : Ağlamaya hazır.

cızlamuk : Ağlamsak.

cızlatmak : Küçük çocuklar için ağlamak.

Denizi yakamasam da cızladurun ya.

cızuk cızuk : Ses.

cızuk çalma : Aynı telaffuzda ses çıkarma.

cızuk : Ses.

cibinlik : Namusiye, sineklik. Düğün arabalarının ön ve arka tarafına ağaçları bükerek yarım daire şeklinde örtü omurgası yaparlar. Bunların üstünü süsledikten sonra boydan boya çarşaf, halı ve sair ipekli mensuca ile yaylı arabaların şekline sokarlar. Bu ameliye ekseriya kağnı ve dört tekerlilerde olur. Sinekten koruduğu, arabadakileri gölgelediği için yapılan bu örtüye cibinnik denilmektedir. Cibin eskiden sinek demekmiş. Kelime bugün ölmüş bir haldedir. (DS.956)

cibir cibir : Damla damla, mütevaliyen, sık, seylan halinde. (DS.956)

Buñ hasıl ıccā derle. Cibir cibir teledü adamı işde böle.

cibir : Cıbirdan bozma. Bazı yerlerde sık, mütevali anlamında. (DS.956)

cibiş : İsim. (DS.956)

[**cice**] : Büyükanne. {İnebolu} (DS.957, KYS.106)

[**cicem**] : Hemşire. {Taşköprü}

cici : Zarif, güzel. (DS.958, KYS.106)

[**cicik**] : Meme ucu. (DS.958, KYS.106)

cicik : Pistan, meme, imcek. (DS.959)

[**cicil**] : Darı. {Cide} (DS.959, KYS.106)

cidā : Nīze. Uzatmadan cidā da olur. (DS.960)

Bir yiyit cidasın almış eline

Serini gomuş da yiyit yoluna.

*

Bir yiyit cidasın almış atıyor.

Ā elleri ğızıl ğana batıyor.

- ciddeyne** : Ufacık, azıcık, bir parça.
- +cık** : Cık ve cık tasgir ifade eder. (DS.963)
- cilbir** : Cılırdan bozma. Yemek; Cilbir yımırta gibi ki kabuksuz olarak suda veya yağ içinde pişirilmiş ve ufak ufak parçalar ayrıldıktan sonra yoğurtla karıştırılmış yumurta ve bu suretle yapılan yemeğe cilbir yımırta derler. (DS.965, KYS.107)
- cilbir** : Yular ve dizgin anlamına da gelir. (DS.965, KYS.107)
- Allah cilbir beklği vesin deye yeni hayvan alana dua etmek adettir.*
- Bir ata sözü: At cilibiri eşē uzun gelü.*
- cimbek** : İsim. (DS.968)
- cimdar** : İsim.
- cimit** : Keten tohumu. (DS.973, KYS.107)
- cimpiri** : Şeytan, çalak. (KYS.108: E.A)
- cin_akıllı** : Çok zeki.
- cin_arabası** : Vespit. (DS.974, KYS.108)
- cin cin** : En münteha. (DS.976)
- cin çarpmak** : Birden bire bir hal olmak.
- cin delmek** : Cin derç etmek.
- cin fikir** : Derin ce keskin düşünce. (DS.978)
- cin** : Göze görülmez varlıklardan, öfke, üç. (DS.974, KYS.108)
- [cimbek~cinbey]** : İsim. {Kastamonu}
- [cincik]** : Küçük. {Cide} (DS.976)
- cincile** : Bir nevi mantar. (DS.976, KYS.108)
- cincile** : Bir nevi mantar. {İnebolu- Abana} (DS.976, KYS.108)
- cindal** : Son dal. (DS.977)
- cindoruk** : Münteha. (DS.977)
- [cingil doruğu~cindoruğu]** : Bir arsa, ağacın en yüksek dalı. {Kastamonu} (DS.977)
- cingöz** : Cingözlü, çok zeki, şeytan. (DS.980)

- cinilemek** : Ciltlemek.
- cinini dermek** : Damarına girmek, ırza ve imale etmek. (DS.981, KYS.109)
- cinlemek** : Baş etmek, uçlamak, müntehaya varmak. (DS.981)
- cinlendümek** : Öfkelenmek. (DS.981)
- cinlenmek** : Öfkelenmek. (DS.981, KYS.109)
- cinni** : Öfkeli. (DS.982)
- Dalın en cin doruna çıkdı. Uç anlamında.*
Çok cinni bi herif laf bilem söylenmēya.
Ġum çiyneyen hacıdan, cin delen hocadan ğork.
- cip cip** : Ses. Suda yıkanma. (DS.983, KYS.110)
- cip** : Yıkama. (DS.982, KYS.110)
- [cirtlem]** : Damla. {Daday} (DS.986)
- civci** : Civciv. (DS.987)
- cive** : Kıvılcım. (DS.98, KYS.110)
- [civek]** : Kuşun öz dili, kıvılcım. {Kastamonu} (DS.988, KYS.110)
- civek** : Küçük kıvılcım. (DS.988, KYS.110)
- civelek** : Oynak, cünbüşlü, enerjik, ve hareketli. (DS.988)
- civil yazı** : Okunması müşkül yazı.
- [çivil]** : İnce düşünceli, incecî, ? {Kastamonu} (DS.989, KYS.110)
- civil** : İnceci, ince. (DS.989, KYS.110)
- Civil _adam incecî müzevir, güç üzgünü kimse.*
- civildemek** : Ses. (DS.989)
- civriz** : İsim.
- ciyer dāl** : Bağrı dertli, gamlı, acılı.
- ciyer köşe** : En sevgili.
- ciyer yanmak** : İçten müteessir olmak.
- cize** : Çizgi. (KYS.111)
- cizi** : Çizgi. Tarlada sapanın açtığı yarıklara da cizi, cize denir. (DS.992, KYS.111)
- cizik** : Çizik. (DS.992)
- cizleme** : Bir nevi ekmek. (DS.951, KYS.111)

Hamur çorba kıvamında cıvık olarak karılır. İçerisine yumurta, süt ve yağ dahi karıştırılabilir. Hazırlanan bu hamur bir kepçe ile cıvık olarak saca dökülür. Böylece hazırlanan ekmeğe cizleme denir.

Unu yoğusa cizleme, yāḡ yuğusa gözleme olmaz.

- cizmek** : Çizmek. (DS.992, KYS.111)
- codur** : İnat, kısa, bir isim. (DS.994)
- comarlık** : Maymun iştahlılık, hafiflik, düşüncesiz hareket, fazla ileri gitme, ifrat, tefrit, mübalağa.
- con gemü** : Omurganın kalçalarla birleştiği yerdeki kemik.
- con** : Kalça. Hayvanlarda omurga ve üyelerde zuhur eden bir hastalıktır ki ameliyat sureti ile tedavi eder.
- congoloz** : İsim.
- cop** : Deynek. (DS.999)
- cor cor_ötmek** : Şikâyet ve tezellüm yolunda devamlı konuşmak.
- corlak** : Gürültü çıkaran, hastağuç. (DS.1001)
- corlamak** : Rahatsızlanmak, sızlanmak.
- coruk** : İsim. (DS.1002, KYS.112:)
- coşmar** : Hafif, hoppa, düşüncesiz, hayalperest.
- cozu** : Müzevir, fitne. (AAT.209)
- cozulamak** : Fitnelemek. (DS.1004)
- cöddü** : Bir isim. (DS.1005, KYS.113)
- cöfü** : Zeki, atılğan, becerikli. (DS.1005, KYS.113)
- cöge** : Kaydırak oyununda dairenin ortasına dikilen hususi taş, oyun işareti, mihver, esas.
- cöke** : Cögeden bozma. (DS.1006, KYS.113)
- Öke oğlan, ök_ölan.*
- Cöke oğlan, cög_ölan.*
- cöngöl** : Bir isim.
- cönk** : İlahileri, şarkıları, türkülerini toplayan defter, mecmua, güldeste-i eşar. (DS.1007)
- cör** : Ses. (DS.1007)
- cörül cörül** : Sızarak akma.
- cövüz~cögüz** : Ceviz. (DS.1008, KYS.114: E.A, AAT.209)

cucuk	: Cıvcıv. (DS.1009, AAT.210: A.C)
[cucuk]	: Cıvcıv. (DS.1009, AAT.210: A.C)
[cudam]	: Cila, mücella. {Taşköprü} (DS.1009, KYS.114)
cūḡutlamak	: İmızganmak, uyuklamak.
cūḡutmak	: Uyuklamak. (DS.1010)
[cūḡutlamak]	: Oturduğu yerde hafif uyumak.
culaz	: Zebun.
[culuk]	: Kazın cıvcıvi. (DS.1014, KYS.115, AAT.210)
cumanın_ikisi	: Pazar. (DS.1014, KYS.115)
cumanın_üçü	: Pazartesi. (DS.1014, KYS.115)
cura	: En küçük, çöğür. (DS.1017)
[cura]	: Saz yavrusu, küçük bağlama. (DS.1017)
curuk	: Hindi yavrusu. (DS.1019, KYS.115)
cuyutmak	: Uyumak.
cüce	: Kasîr. (DS.1021)
cücük	: Cıvcıv. (DS.1021, AAT.210)
cülü	: Küçük köpek. (DS.1026)
cülük yatırma	: Kuluçkaya yatırma.
cülük	: Gûlûk. (DS.1021)
cümbek	: Manda.

Cümbek cümbek ḡannıca, cümbek öldürdün beni ḡûn görmeden salâcına bindürdün beni.

cüre	: Dört telli bir saz. Birinciler la, ikinciler ise biri la diğeri re sesi verir. Tek tel üzerinde çalışılır. Bir buçuk iki oktav taksimatlıdır. Bu saza cüre, cura ve bulgara isimleri verilir. (DS.1028, KYS.116)
-------------	--

Ç

çā~çāḡa	: Akıl, zeka.
çā~çāḡ	: Devir, zaman, sıra, dokuyucuların direzin çözerken büyük masaralarına taktıkları alet. Dolap döndükçe çağıl çağıl ses çıkarır. (DS.1033, KYS.117)
çal	: Su sesi. (DS.1030)
[çaḡ]	: Dokuma aletlerinden. {Kastamonu} (DS.841, KYS.117)
çakal	: Piç, dirliksiz. (DS.1041, KYS.118)

- çakıl diken** : Bir nevi diken. (DS.1043, KYS.118)
- çakıl** : Kuru, derzsiz duvar, çit yerine kullanılan taş duvar.
- çakıldak** : Geveze. Değirmenin taşı üzerine sürüldükçe ses çıkaran bir alet. (DS.1043, KYS.118)
- çakıldamak** : Devamlı gürültülü, sesli konuşma.
Tovuk yımirtasına göre çakıldı.
- çakır keyf** : Hafif sarhoşluk. Keyf'te “y” çok defa düşer.
- çakır** : Gözün renkli tabakasında beyazlık olan. (DS.1044, KYS.118)
- çakışdumak** : İçki içmek. (DS.1045)
- çakmak** : Ateş yakmak için meşhur alet. Çelik, sert taş, çakmak taşı ve kav. Hepsine birden çakmak derler. Çakmak; fark ve temyiz etmek, sezmek, kavramak, anlamak, duymak. (DS.1045)
- [çakmak]** : Ateşlal. {Kastamonu} (DS.1045)
- [çakmak]** : Harlamak, yıkılmak, bir araya toplamak. {Kastamonu} (DS.1045)
- [çal]** : Ağaçsız tepe. {Kastamonu} (DS.1046, KYS.119)
- çal** : Çıplak tepe, çıplak yamaç. (DS.1046, KYS.119)
- çalabamak** : İhtiyaç, çırpınma. (DS.1047)
- çalağalem** : Boyuna yazma, habire yazma.
- [çalagan-çalak]** : Orman kenarlarına tutulan çit. {Kastamonu} (DS.1048; KYS.119, 120)
- çalağan** : Sel kesen. Selin tahribe başladığı tarla ve bahçenin daha ziyade tahrip edilmemesi için suyun hücum ettiği tarafa kalın kazıklar çakılır. Sağlam dallarla çit örülür veya bu kazıklara tahta mihlanır. Çalağanla tarla veya bahçe arasındaki boşluk ağaç gövdesi ve iri taşlarla doldurulur. (DS.1048, KYS.119)
- çalak** : Çalağan, küçük çalağan. (DS.1048, KYS.119)
- çalak** : Ses çıkaran, şelale. (DS.1048, KYS.119)
- çālayan** : Şelale.
- çālayık** : Şelale.
- çalçabuk** : Tez çabuk.
- [çalguç]** : Erkek domuz. {Kastamonu} (DS.1051, KYS.119)
- çalı çırpı-çılıpı** : Çöl çöp.
Çalı çırpı_ynan ev_olmaz.

- çalı çırpı** : Dal, budak kırıntıları.
- çalım etmek** : Süs etmek. (KYS.120)
- çalım satmak** : Süs satmak.
- [çalım]** : Kamet süsü, göze gösteriş. {Kastamonu} (DS.1055)
- çalımına götümek** : Biçimine bulup hesaplıca iş görmek.
- çalınmak** : Aranmak, iki tarafa bocalamak. (DS.1056, KYS.120)
- çalıp çarpmak** : Sirkat ve desise yolu ile kazanmak, gayri meşru kazanç, irtika.
- çalış** : Çalma, eteğini beline çalış, yardım.
- çalkalanmak** : Şüyü bulmak, yayılmak, karıştırılmak, tahrik ederek karıştırmak, halletmek.
- çalkama** : Bir nevi çocuk maması. (DS.1057, KYS.120)
- çalkamak** : Aşağı yukarı, sağa sola sallamak, ırganmak. (DS.1057)
- [çalmaç]** : Ağaçtan bakraç. {Kastamonu} (DS.1059, KYS.120)
- çalmak** : Bakraç tipinde ağaç şiplelerle yapılmış bir kap. Bakraçtan farkı saplı oluşudur. Bir de alt ve üst kısımları ağaç çubuğu çemberle bağlanmıştır. Su ve süt kabı olarak kullanıldığı gibi meyve müştakları ve daha bazı sıvı maddeler için ucuz bir kaptır. (DS.1060, KYS.120)
- çalmak** : Sirkat, tarap. (DS.1060, KYS.120)
- Saz çalmak, ekine tırpan çalmak, para çalmak, entarinin makasla eteğini çalmak yani dolayı veya hafifçe kesmek.*
- çalman sürmen** : Tariz, kinaye ve telmih.
- çalman** : Tariz. (DS.1060) aynı anlamda değil.
- çalpara çalmak** : Önüne ardına bakmamak böylece hareket etmek, hareket, hücum. (KYS.121)
- çaltaklı** : Hayasız, çekişgen. (DS.1062, KYS.121)
- çaluk~çoluk** : Renksiz, zebun, malul. (DS.1063)
- [çaluk]** : Mafluç. {Kastamonu}
- çalyaka etmek** : Hemen yakalamak. (DS.1063)
- çalyaka** : Muahaze.
- çamgakan** : Ağaçlardan kurt toplayan bir nevi kuş.
- Çamgakan çamı beyhude gâğalamaz.*

- çampalamak** : Suyu veya sıvık maddeyi tahrik etmek, oynatmak. (DS.1065, KYS.121)
- çamsıtmak** : Sezdirmek, duyurmak, işi bozmak. (DS.1066, KYS.121)
- çamşak-çamçak** : Oluklarda su içmek için oyma su maşrapası. (DS.1064)
- çamurluk** : Çizme koncu gibi ayağa takılan kep. Süvariler ve bir kısım köylüler kullanırlar. (DS.1066)
- çānak** : Şelale, suyun çağlayan yeri.
- çandu başlı** : Büyük, kalın kafalı.
Çandularım çatıldı;
Dolaylarım dutuldu.
Tahir gibi göç yiyit
Deryalara gâtıldı.
- çandu** : Ağaçların uçları kertilir, kertileri birbirine geçmek üzere üst üste konularak bir duvar manzarası verilir. Buna çandu derler. Çandu dam çandu, samanlık, çandu ev, çandu ağıl. (DS.1069, KYS.121)
- çañ** : Ötücü nesne. (DS.1066, KYS.121)
- çañçañ_ötmek** : Bağıra bağıra konuşmak.
- çañına ot dıkandı** : Söyleyemez oldu.
- çap** : Köşe, kıta, kesim, tip, iyar. (DS.1072, KYS.122)
- [çap]** : Köşe, zaviye, evsal, kıta, şekil, sistem. (DS.1072, KYS.122)
- çapa** : Kazma. (DS.1072)
- çapaçul** : Dardağan. (KYS.122)
- [çapaçul]** : Pejmurde. {Cide} (KYS.122)
- çapak** : Gözlerde olur, kepek derler. (DS.1072, KYS.122)
Yüzüne bakdım çopaklı, gözleri bir faldaşı.
Çapak sileyken göz çıkaru.
- çapalamak** : Çapa veya kazma denilen aletle tarlayı kazmak. (DS.1073)
- [çapcılık etmek]** : Üstüne vazife olmayan bir işin önüne düşmek. {Taşköprü}
- çapına götürmek** : Dengine getirmek.
- çapmak** : Koşmak. (DS.1077, KYS.122, AAT.210)
- [çapmak]** : Koşmak. (DS.1077, KYS.122, AAT.210)
- çaprak** : Karışık. (DS.1077)
- çapraşmak** : Karma karışık olmak. (DS.1077)

- çapraşuk** : Karışık.
- çapraz** : Dolayı kavralayıp iki ucunu kavuşturmak. . (DS.1077, KYS.122)
- çaşşak** : Mişrabe. (DS.1077)
- çapulcu** : Anaforcu, çarpıcı, dolandırıcı.
- çapur** : Kalın tüylü keçi. (DS.1079)
- çaput** : Çul, bez. . (DS.1076, KYS.122, AAT.210)
- çar** : Kadınlara mahsus başörtüsü. (DS.1079, KYS.122)
- Moripekden çar m_ola*
- Hayinnādan yar m_ola?*
- Meyhanada gezenin*
- Ġazancından kār m_ola?*
- çara** : Zar, gişâ, zebun hayvan eti, ferç mündefiatı, albümsel madde. (DS.1077, KYS.122)
- çarçur** : Fişenk kabı.
- çarçabuk** : Çabucak.
- çardak** : Sofa. (DS.1080, KYS.123, AAT.210)
- [çardak]** : Sofa. (DS.1080, KYS.123, AAT.210)
- çardakğaşı**: Çardak başı, sofa başı.
- Bi su veriñ bardakdan;*
- Bakıp durma çardakdan*
- Sevgülümün gerdanı*
- Süzülmüş ıravakdan.*
- çarışmak** : Birden seslenmek, küme ses, feryat etmek, birkaç kişinin birden feryadı. Karşılıklı nida.
- çark dönümü** : Gün döndükten üç gün sonra ki dönüş. (KYS.123)
- çārmak** : Nida etmek, terennüm etmek. (AAT.210)
- [çarpa]** : Başbelası, celep.
- çarpa** : Vurgu.
- çarpı** : Vurma. (DS.1083)
- çarpılma** : Cereyana uğrama, ihtilaç, kriz.
- çarpma** : Nehb etme. (DS.1084)
- çarpmak** : Nehb. (DS.1084)
- çarpuk** : Münharif. (DS.1084)

- çarpuntu** : İhtilaç.
- [çaşut]** : Kovcu, muzır, müfsit, münafık. {Küre} (DS.1086, KYS.124)
- çaşut** : İki yüzlü, gammaz, hilekar. (DS.1086, KYS.124)
- çāşamak** : Eskimek. (DS.1085)
- çat memer** : Derz, mülteka.
- çatak** : Mülteka. (DS.1087, KYS.124)
- [çatak]** : Pantolon. {İnebolu- Abana} (DS.1086, KYS.124)
- çatal gernik** : Siyezın kabilcanın bir nevi.
- [çatalca]** : Hamurlu ekmek pişirmeye mahsus sacayak. {Küre} (DS.1088, KYS.125)
- çatalca** : Sacayak nev'inden , önde bir sıraya üç bir de geride sap kısmının ucunda dört ayaklı ekmek pişirmeye mahsus alet. (DS.1088, KYS.125)
- çatallaşmak** : İhtilaf, karışıklık, ne idüğü belirsizleşmek.
- çatallaşmak** : İki cepheli, ihtilaflı olmak.
Çatal kazuk yere batmaz.
- çatallı iş** : Karışık, mutelif, belirsiz, mütenakıs, tezatlı iş.
- [çatara~çatana]** : Su taşımaya mahsus tahtadan mamul kap. {Araç} (DS.1088)
- [çatık]** : Bir ağacın kalın dalları. {Kastamonu} (DS.1089, KYS.125, AAT.210)
- çatırak** : Mülaki.
- çatıran** : Kavuşturan, birleştiren, şiddetli.
Çatıran kış, çatıran ayaz.
- çatışmak** : Bitişmek, yapışmak, kış kışa, sırt sırta vermek. (DS.1090)
- çatlak** : Kavgacı, hayasız. (DS.1091)
- çatma** : Birbirine bağlama, ağaç damı. (DS.1091, KYS.125)
- çatmak** : Musallat olmak, kavga istemek. (DS.1091, KYS.125)
- çatpat** : Şurada burada, az çok yer yer. (DS.1092)
- çatu** : Çatılmış, sapları birbirine bağlanmış. Soyma mısıra çatu mısır derler. Gazelinden kabuğundan henüz çıkarılmamış mısır koçanına da aynı isim verilir. (DS.1092, KYS.126)
- çatuk gâş** : Bitişik kaş.
- çatuk** : Ağacın gövdeden veya ana daldan ayrılan kısmı. (DS.1092, KYS.126, AAT.210)

Bu selvi iki çatuk.

Çotuklu zelvü olu mu seniñ zelvi dedüġün süpsüġlem gidē. Zırf bi gövdesi olu.

çatuklammak : Dallanıp budaklanma, inşiap etme.

[çav] : Hayvanların ağzından geçen şey. {Kastamonu} (DS.1092, KYS.126)

çav : Kadip. Bu kelime en çok hayvanlar için müstamel. (DS.1092, KYS.126)

çavla çekmek : Gulfeden zekeri çıkarmak.

çavlak : Zeker.

Bu kelime hayvan zekeri ile insan tezkir uzvu için müşterektir.

çay : Irmağın küçüğü.

Denizden geçip çayda boğulmak olmaz.

çayan : Akrep, teşmilen yeşil gözlü. (DS.1096, KYS.126)

çaykuşu : Bir nevi küçük kuş. Çok yıkanan adam. (DS.197)

Çayı görmeden paçayı sıvamak olmaz.

çaylak : Bir nevi kuş. (DS.1097)

çaylayık : Bir köy adı.

çayrak : Çaya düşkün, çaycı.

çayramak : Gevşemek, nesiçleri açılmak. (DS.1098)

çayraz : Serbest, açık göz, sokulgan. (DS.1098)

çecik : İrade, vida, kulp. (DS.1102, KYS.126; AAT.211)

çeç : Düven bittikten sonra harmanın ortasına yayılan tahıl. (DS.1103, KYS.126, AAT.211)

[çeç] : Harmanda savrulan buğday. {Kastamonu} (DS.1103, KYS.126, AAT.211)

çeçe : Ğodoş, zendost. (DS.1104, KYS.126)

[çeçen] : Bir ırk ismi. {Kastamonu} (DS.1105)

çeçen : İsim. (DS.1105)

çehiz : Cihaz. Çeyiz de olur.

çeke düzen : Tertip ve intizam.

çeke : Nizam, tertip. (DS.1108)

çekecek : Ayakkabıların topuğunu çekmeğe mahsus alet. (DS.1109)

çeki : Tartı, cezb. (DS.1111)

- çekim** : Cezv, cezbe. Kısrağı, aygıra çekme nev'inden birleştirme, intiaz. (DS.1113)
- çekimmek** : İçtinap, içten iştiha, arzu. (DS.1113)
Emzükli ğadun belki çekinü bi parça şey yollasak.
Uşak dedün çekinü tabi. Eycuk şey veseñ nereñ nolu?
- çekiş etmek** : Ğavga etmek. (KYS.127, AAT.211)
- çekiş** : Kavga. (DS.1114, KYS.127, AAT.211)
- çekişgen** : Kavgacı. (DS.1114)
- çekişmek** : Tekdir, azar. (DS.1114)
- çekiştüme** : Zem ve gaybet. (KYS.127)
- çekiye-çekûye gelmek**: Komplimana müsait olmak.
- çekmek** : medh u sitayiş. (DS.1115)
- çelek** : Çelenk. (DS.1119)
- [çelek]** : İçine turşu konulan ağaçtan mamul kap. {Abana} (DS.1119)
- çeleğ** : Akıl. (DS.1120)
- çeleğli** : Akıllı, isim.
- [çelermek]** : İyice, dikkatle bakmak. {Kastamonu} (DS.1121, KYS.128)
- çelermek** : Küstahlık etmek, vakar ve azamet peyda etmek. (DS.1121, KYS.128)
- çelikleme** : Kuvvetlendirmek, çelik aşısı yapmak. (DS.1123)
- çelim** : Kuvvet, gösteriş, kesim. (DS.1124)
- çelimsüz** : Zatıf, nahif, gösterişsiz.
- çellemek** : Bacağına çelme atmak. (DS.1124, KYS.128)
- çelme dakmak** : Yıkma için bacağını bacağına takmak.
- çelme** : Yıkma, yıkıp alma. (DS.1125)
- çelmek** : Ayağına vurup yıkmak. (DS.1125)
- çelmük** : Çelmek için yapılan hareket.
- [çem çem]** : Geveze, çenesi kuvvetli, çenesi sert hayvan bir nevi at. {Kastamonu} (DS.1128, KYS.129)
- çember** : Baş örtüsü. (DS.1128, KYS.128)
- çemçem** : Muhteriz ve kısık ses ile boyuna konuşan. (DS.1128, KYS.128)
- çemçemleme** : Pisikmek, kısılamak.
- [çemçuk]** : Zayıf, çirkin. {İnebolu} (DS.1129, KYS.128)
- çemkürmek** : Elem ve ıstırap ile bağırma. (DS.1130, KYS.128)

- çemremek** : Korkudan titrek ve kısık sesle konuşmak. (DS.1132)
- çendelemek** : Bıçak cinsinden alet ile kertmek, çizik çizik yontmak. (DS.1134)
- çendûk** : Bıçakla yapılan iz. (DS.1140. AAT.211)
- çene atma** : Sekerat. (DS.1136)
- çentmek** : Bir mm'nin bir yanına bıçağı vurursunuz o bir yanına da vurursunuz bir mm'lik yara açılmış olur. Buna çentmek, çendelemek, açılan yaraya, ize de çendûk derler. Çenduk servi ağacının nev'indendir. (DS.1140)
- çenlemek** : Köpek gibi ağlamak. (DS.1139)
- çepçevre** : Tamamen muhit.
- çepel** : Karışık, gayrı safi, fena. (DS.1141, KYS.129)
- [çepel]** : Tozlu, topraklı, taşlı ürün. {Taşköprü} (DS.1141, KYS.129)
- çepellemek**: Aşırmak. . (DS.1142, KYS.129)
- çepellik** : Karışık, berbat, gayrı safilik. . (DS.1142, KYS.130)
- [çepiç]** : Bir yaşındaki keçi yavrusu, dişi. {Kastamonu} (DS.1142, KYS.130, AAT.211)
- çepiç** : Oğlağın büyüğü, keçi olmaya namzet. (DS.1142, KYS.130, AAT.211)
- çepken** : Sırta giyilen marka cinsinden meşhur elbise. (KYS.130)
- çepreşûk** : Mudil. (DS.1144)
- çepürdûk** : Mahlut, berbat.
- çeten-çiten**: Buzagıların barındığı özel yer. (DS.1150, KYS.131, AAT.211)
- çetene** : Bir şeyin miktarını bıçakla yapılmış çizgilerle göstermek için hazırlanan ağaç. (DS.1150)
- [çetere]** : Hesap değneği. {Kastamonu}
- çetin** : Sıkışık, iyi bekişmiş çetin ceviz gibi. (DS.1151)
- çetir** : İsim. (DS.1151, KYS.13)
- çetrefil** : Karışık, güç, mudil, ufak, girift.
- çetûk** : Kâmil, mütekâmil. (DS.1152, KYS.131)
- [çetük]** : Çatmadan çekilmiş, gerinmiş yer, acıkmış kedi yavrusu. {Taşköprü} (DS.1152, KYS.131)
- [çevirge]** : Dolap kapısı tutacağı. {Kastamonu} (DS.1152, KYS.131)
- [çevkan]** : Sopa ve baston. (Cide) Ucu çatal nesne. {Kastamonu} (DS.1153, KYS.131)

çevre : Dolayı, dolayısı. (KYS.131)

Ġaz gelü ğalka ğalka

Ġanadı ğümüŝ halka.

Çevresini yütümüş

Arāyâ ğorka ğorka.

Çevre, burada mendil demek.

çevrüm-çevrem-çevrük : Müdevver.

çevrüm : Girdap (DS.1154)

çevrüŝ : Birkaç cinsten karıştıra karıştıra yapılmış bir nevi yağ.

çevûk : Çevik. (DS.1155)

çevürmek-çövürmek : İdare. (DS.1155)

[çeyilli tepe] : Taşlı toprak. {Taşköprü}

çeyzimmek : Ağır davranmak. (DS.1156)

[çeyzinmak-çegalmak]: Üşenmek, ağır hareket etmek. {Taşköprü} (DS.1156)

çezek : Çezme yeri aleti. (DS.1156)

çezme : Feth_ etme.

çezmek : İrha, hal', feth. (DS.1156, KYS.132)

çıbık : Çubuk. (DS.1157, KYS.132)

çıĝalmak-çialmak : Nemlenmek, rutubetlenmek.

çıĝırmak-çîrmak : Çaĝırmak, nida, davet, terennüm. (DS.1161, KYS.133)

[çıĝnak] : Aĝızda çıĝnelenen madde. {Taşköprü} (DS.1163)

çık : Safi, öz, kemiksiz. (DS.1164)

çık gelmek : Ümit edilmedik zamanda birden bire zuhur edivermek.

çıkırı : Oluru. (DS.1165)

çıkarmak : İhraç, ihdas. (DS.1165)

çıkı : Boĝça, paket, topaç, sarma. (DS.1166, KYS.133)

Altun_inci dizmedim

Çıkısını çözmedim.

Gurbetteki yârimden

Ümüdümü üzmedim.

*

Çıkı_yınan ğoyun

Geriyanı oyun.

Elinde var, cebinde, koynunda varsa ona bak, alacağım, yapacağım, gelecek, olacak bunlar hep kuru laf. Hile, desise demek.

çıkık : Münfek, ayruk. (DS.1167)

çıkış çıkmak : Azar, havra, tekdir, itap.

çıkışmak : Çatmak, azarlamak, bağırıp çağırmak. (DS.1168, KYS.134)

çıkışmak : Yetmek, yetişmek, azar etmek, çatmak. (DS.1168, KYS.134)

çıkamak : Huruç, infikak, ayrılma. (DS.1170)

çıkımbaç-çıkıncak : Çıkıncak en çok bayramlarda kullanılan bir eğelence vasıtasıdır. Bu alet şöyle yapılır: 5-12 metre uzunluğunda iki ucuna insan oturduğu zaman çekebilecek kalınlıkta bir ağaç tedarik edilir. Bu ağacın iki başı köşegensiz mümkün olduğu kadar silindir şeklinde olacaktır. İki ucuna istenirse binildiği zaman tutmak için birer dikey kol yapılabilir. Ağacın orta kısımları dörtgen şeklinde yontulmuştur. İstenirse bu kısım yontulabilir. Ağacın iki ucuna birer de tutmak için ufak kazık-tutak yapıp dikey olarak takılabilir. Binilecek ağacın uzunluğuna göre silindir şeklinde hazırlanan kazık çaprazları ve bentleriyle münasip bir alana kakılır. İki tarafa oynamayacak şekilde tahkim edilir. Kazığın ucu kacırdasın, çok ses çıkarsın diye inek yağı ile yağlanır. Bu kazığın uç kutruna göre denilen çıkıncak yasdığı da yağlanıp ağaç kazığa takıldıktan sonra birinin yüzü bir yana birinin yüzü bir yana gelmek şartıyla iki kişi biner ve ağacı yere basıp havalanarak döndürürler. Ve böylece eğlenirler. (DS.1170, KYS.134)

[çıldır] : Eşen köyünde bir dere ismi. {Kastamonu} (DS.1171, KYS.135)

çıldır : Zeki, bakışları keskin. (DS.1171, KYS.135)

Çıldır çıldır bakıyo. Çocū uyūyo zannetdimidi meyem beşiyiñ içinde çıldır çıldır bakıp duruyo.

Ne akma şeytan gibi baksana gözlerine çıldır çıldır bakıyo.

Çit içinde çıldır Memiş: Kirpi.

çılpa : İnce çomak, ince dal. (DS.1174, KYS.135)

çiltak-çıratak : İftira, bühtan, kulp.

Müzevir yatana düşdü, yakında bi çiltak dolāla marāk etme.

Çırtak Küre’de bir köy adı olduğu gibi hile ve iftira manasına da gelir.

çiltak dolamak : Buhtan etmek, iftira etmek, adını çıkarmak, aleyhine bir cereyen yaratmak. (DS.1175, KYS.135)

Şu çirtakdan da öylen geçtim

Ġarlı buzlu sular içdim.

[**çiltak**] : İftira. (Kastamonu) (DS.1175, KYS.135)

[**çiltı**] : Çör çöp. (Cide) (DS.1175, KYS.135)

çımbar : Çulha aleti. (Cımbar bak.) (DS.1176, KYS.101)

çıngar : Gürültü, niza, kavga.

çıngır : Hadidül mizaç. Bu kelime ölüdür. Her yerde müstamel değil. (DS.1182, KYS.136)

çıngırdak : Hayvanlara takılan zil. (KYS.136)

Çıngırdaklı deve zāyi olmaz.

çıra : Reçineli ağaç. (DS.1184)

çıraçmak : İz, yol, patika açmak.

çırak : Acemi talebe, acemi sanat mensubu. Çerağdan bozma. (DS.1186)

çır-çığır : Patika. (DS.1160, KYS.133)

çırçır : Küçük çeşme, suyu az akan oluk, çeşme. (DS.927)

çırıl çıplak : Uryan büryan.

çırıl çırıl çığırtmak : Acı acı bağırtmak.

çırıl : Uryan.

çırılçıldak : Açık saçık.

çırma-çığırma : Sayha.

çırō : Lakap.

çırpak : Yoğurt ezme aleti. Bir iki karışlık bir sap, uç tarafı birkaç dalın filizin kesilmesiyle meydana gelmiş basit bir alet. Bu aletin maden cinsi de yapılmıştır. (DS.1188, KYS.136, AAT.210)

çırpı-çılpi : Hamle. (DS.1189)

*Sen üç dört günde bitmez dēyoduñ bak ben bi çırpıda çıkarıvedim.
Bi çırpıda bitürün. Parayı ve der demez bi çırpıdan çıkardı. Çıkadı
emme ne fayda hasiyet galmadukdan sōna.*

[çırpı] : Hamle,dehr, defa {Kastamonu} (DS.1189)

çırpılamak : Çırpı ile dövmek.

Çalıynan ürgüdüp çırpıynan say.

[çırpıştırmak] : Silkmek, hafifçe dürtmek. {Kastamonu} (DS.1189)

çırpuk~çılpu : Hafif meşrep, gayrı tabi hareket, usulsüzlük, acelecilik, çılpu

*çılpu güleşiyâ; bocalayarak, ağır ağır ve kaideye uygun olarak
değil.*

[çırpu] : Zevzek, şamatacı, hafif meşrep, muvazenesiz, pocalayan, manasız ve
seri'ul hareke. {Kastamonu} (DS.1189, KYS.136)

çıt gırıldım: Fiyakalı, kıvrak, pek zarif.

çıta : Pervaz, çerçeve. (DS.1192)

[çıtak] : Baca örtüsü, pantolon, don. {Abana} (DS.1192, KYS.137)

çıtı pıtı : Kıvrak, kavrulmuş mısır, çerez.

çıtır : Bir isim, ses. (DS.1194)

çıtlak : Kapsül. (DS.1196, KYS.137)

çıtlamuk : Kapsül, hafif cinsten infilak maddesi. (DS.1196)

çıtlatmak : İşrap ve ima etmek. (DS.1196)

çıvı : İsim.

çıvdumak : Aklını zayı etmek. Çıvdumak gibi. (DS.1198)

çıvğar : Öküzün veya atın önüne bir çift at veya başka hayvan koşmak.
(DS.1199)

çıvğarmak : Teşci, teşyi, tahrik ve muzaheret buna şıvğarmak da denir.

çıvma : Havalanma, bir istikamette gitmek.

çıvmak : Havalanmak. (DS.1200)

çıymak : Tırnak. (DS.1201)

çibin sinek : Cibinden bozma. Bu kelime umumi değildir, ölüdür.

çiçeklik : Çiçek konulan veya ekilen yer. Evin ekser odalarına birer çiçeklik
yapılır, çiçekliğin iki tarafı tercelidir. Ortası mahrutiyüşşekil bir sath ı

müstevimdir. Bunun üstüne oda içerisinde lüzum eden eşya konulabilir.
(DS.1203, KYS.137)

[çifni] : Ağaçtan yapılan tepsi. {Cide} (DS.1205, KYS.137)

çift : İkiz, tek olmayan. (DS.1205)

çifte : İki çift olan, atın iki ayağıyla tekme atması. (DS.1205)

[çiğirt] : Çekirdek. {Kastamonu}

çil bozgunu: Çiçekten kalma çillik.

[çil] : Güvercin melezi. {Kastamonu} (DS.1212)

çile çekiyon: Sıkıntı içinde gün geçiriyorum.

Akmēmet hapisaneye düşmüş yozuğ, olmuş ğuriftira canım. Onuñ ğırdū yımırta ğırkı geçdi seniñ bildūñ yañıldūña yitmez. Çilesidū; çeksin.

Ġarınıñ da çilesi dolmamış her gün zopa her gün zopa yazuk, olmuş deyeñ de yok.

Çilemise çekerin anam baña ālama.

Çilem dolmadı mı yiter sevdüüm.

İnsan çilesine aşık olurumuş derle.

-Bu darak ğaç çile?

-On iki çile. (Yani on iki fasılalı.)

Taraklarda dm. Kadar uzunluk sonu, renkli bir çubuk vardır. Buna çile ismi verilir.

çile değneği: Sapı iki taraflı yarım metre kadar uzunlukta bir değnektir. Mutekifler, münzeviler ve dervişler bu deyneğe alınlarını dayayarak uyumaya çalışırlar.

çile : Kahır, eza, azap, bela, kader, musit, fasıla, akıbet. (DS.1214)

çilirmek~ çilermek: Renkleşmek, yeşillenmek, tomurcuklanmak, çiçeklenmek.
(DS.1217, KYS.138)

çillemmek : Benek, belirti, yeşillenmek. (DS.1219)

Aaç dalı çillendi

Toprakla yeşillendi.

Āmıñ hasretiynen

Gine gönüm dillendi.

çilte : Sopa, yatak, yükün dengini tutmak için kullanılan ucu iki çatal değnek.

[çilte] : Yatak, yük mesnedi, kalın sopa. {Kastamonu} (DS.1175, KYS.139)

- çim** : Arkları tıkamak, çiçeklikleri çemenlemek için otlu ve nemli yerlerden bel denilen kürekle büyük parçalar halinde üstünün çimenini bozmadan toprak alırlar. İşte bu otlu toprağa çim derler. (DS.1221)
- [**çim**] : Çimenli toprak parçası. {Kastamonu} (DS.1221)
- çimdik** : Sıkıp zedelenen yer. (DS.1222)
- çimek** : Çömekten bozma. (DS.1223)
- çimik~çimuk** : Küçük sak.
- çimke~çimge** : Hayvanlarda arka bacağın ikinci bükeneği, insanların diz aşığı ile topuk kemiği arasındaki bacak kısmı, sak. (DS.1224, KYS.139)
- [**çimke**] : Kâbe kemiklerinin bulunduğu yer. {Kastamonu} (DS.1224, KYS.139)
- çimlemek** : Otlamak, intiaz etmek. (DS.1224)
- çimmek** : Yıkanmak. (DS.1224, KYS.139)
- Kivengiñ yollarında*
Çimeydim göllerinde.
- [**çimuk**] : Sıkma, lokma yaparken parmakların arasından çıkan hamur. {Devrekâni}
- çingir çingir etmek** : Ötmek, ses. (DS.1228)
- çingirdek** : Çingirdetme aleti. Bu bir yankı yapan sestir.
- çingirdemek** : Ses.
- çirk** : Pis su. (DS.1235)
- çise** : Tise, hafif yağmur. (DS.1239)
- çiş** : İşeme, idrar.
- [**çit**] : Kıyı, sepet. (DS.1242, KYS.140)
- çiteme** : Çitenmiş, kıyıların, çitlerin üst kısmını kalın dallarla örme. Çiteme dalı bu örgüye elverişli olan daldır. (KYS.141)
- [**çiten**] : Buzağı ahır. {Taşköprü} (DS.1242, KYS.141)
- çiten** : Buzağı damı, ahır. (DS.1242, KYS.141)
- çiti** : İlsak veya örgü vasıtası, örgülerden bir parça, yapıştırılanlardan biri. Başı ovuştura ovuştura yıkamak da aynı anlamda. (DS.1242, KYS.141)
- [**çitilemek**] : Delk etmek, ovmak. {Kastamonu} (DS.1243)
- çitilemek** : Yapıştırmak, örmek, delk ederek yıkamak, girift hale getirmek. (DS.1243)

- çitilemek** : Yapıştırmak, örmek, delk ederek yıkamak. (DS.1243)
- çitirmek** : Oğuşturmak, çamaşır çitilemek; çamaşırı oğuşturmak. Çitirmek, örmek anlamına da gelir. Başını çitilemek; saçlarını bölüm bölüm, ayrı ayrı örüp iki taraftan birleştirerek baş tarafı münasip bütün bir örgü haline getirmek. Çitirmekte; ilsak, örme anlamları mevcut. (DS.1244, KYS.141)
- çitinmek** : Yapıştırılmak, örülmek, ovuştura ovuştura yıkamak. (DS.1245)
- çitmûk** : Girift. (DS.1247)
- çivilemek** : Tekit, takviye. (DS.1248)
- çiy düğе** : Boğa aşmamış bakire inek.
- çiy** : Pişmemiş, jale. Cî de malumdur. (DS.124, KYS.142)
- çiyil** : Köy adı.
- çiyit** : Çekirdek. (DS.1250, KYS.142)
Ġarpuz içinde çiyit
Belinde altun divit.
Ben evimde duręyken
Āşık olmuş bi yiyit.
- çizek** : Kalınca çizilen çizgi, sapanla açılan büyük çize, cize. (DS.1252, KYS.142)
- çizgimmek** : Keşt ü güzār, çağ, devir, mürur, zaman, iki tarafa kımıldanan adama bazı yerlerde çizginip duruyo derler.
- ço** : İnsan. Bu kelime ölmüştür. (DS.1253)
- çoalmak** : Tezayüt.
- çoarmak~çoğarmak** : Cem, artırma, çoğaltma. (DS.1256)
- çoban osurdan** : İğneleri sivri ve büyük bir nevi diken.Deve dikenini gibi.
- çoban yolu** : Patika.
- çobansalık~çobansılık** : Çobana tahsis edilen gıda maddesi, çobana mahsus yemek, çoban yiyeceği, çoban öğünü, çoban keşiği, bazı köylerde de çoban sopası derler. (DS.1255)
- çocuk** : Küçük insan, saf, iptidai adam.
Barmak ġada çocuk: Sabi.
Eşek gada olmuş ne çocū. Boyunan bosunan adam,
adam olmaz. O da daha toy. Bi şeyden ānamaz çocuk.

- çoğunsumak** : Çok görmek. (DS.1258)
- çok gelmek** : Fazla gelmek, fazla rahatsız etmek, cana yetmek.
- çok gitmek** : Fazla gitmek.
- çok görmek** : Layık görmemek, çekememek.
- çok olmak** : Fazla gelmek, tesallut.
- çok** : Fazla. (DS.1258, AAT.211)
- çokmak** : Köpeğin havlaması, bir yere üşüşmek. (DS.1260, KYS.143)
Köpek çokuyo.
Bi pēlivan gelmiş şēre millet çokmuş başına. Ben de bi arada sokuldum şōle ulan ne verü de ne görēsin yaslāç gibi sırt kilse dirē gibi eñse dev gibi bi herif zebella bi şey. Aklım çıkdı. Ne gezē biz de oña dutacak.
- çoksummak** : İstiksar.
- çokuntu** : Toplantı. (DS.1261)
- çokuşmak** : İçtima etmek. (DS.1261, KYS.143)
Şorda bi çokuşma va. Ne çokuşup duruyosuñuz başıma be! Sınama mı oynadıyoz sāki burda.
Eskiden neyidi seferberlikte ekmekçi dikkenlarınınñ öñü. Bi çokuşma, bi yağma altüst altaşā ne ğara günneridi o günne. Allah bi dā göstermesin.
- çoluk çocuk** : Aile, ufak tefek insan.
- çolukmak** : Rengi uçmak.
- çoluş** : Hayvanların önüne bir çift hayvan daha koşmak. Buna şıvgar da derler. (DS.1264, KYS.144)
- çomak** : Sopa, asā. (DS.1265)
Deli deliyi görünce çomā sakla.
Herkes davul çala emme çomā makamına uyduramaz.
Bi çomāñ ucunda hazreti Ali kuvveti: Manivele.
- [çomak]** : Sopa, dövmek. {Kastamonu} (DS.1265)
- çönlük** : Ekseriyet.
- [çopçek]** : Kahve köpüğü. {İnebolu}
- çor** : Hasta. Bu kelime ölüdür. (DS.1269)
- [çor]** : Köy eri, hastalık, hastalıklı kişi. {Taşköprü} (DS.1269)

[çoral] : Çatal kiraz. {Kastamonu} (DS.1270, KYS.144)

çoralmak : Kökleşmek, dallanmak.

çorarlaşmak : Bol bol kök yaymak, kökleşmek.

Ekini gömmeye ekēsen yazın ekersen songūz biter de üstüne ğar yāsa adam akıllı çorarlaşu.

Burada kökte ve sakta yani filizleşmekte fazlalık bahis mevzuudur. Hakikaten bir habbe vaktinde ekilince sağa sola kök yayıyor ve 4-5 sak ve baş meydana geliyor. Kur'an'da bir habbe yedi sümbüle, her sümbül yüz tane, ceman bire yedi yüz. Gerçi bu bir kıyastır ve mutlak böyle olması lazım gelmez. Tanrı isterse bunu birkaç misli fazlasını verebilir. Fakat bir tanenin birkaç başak verdiği görülmüştür. İşte böylece fazla kök sayma, dal budak yaymaya çorarlaşma denilmektedir.

çorlanmak : Hastalanmak. Ölü kelimelerden. (DS.1272)

[çoruk] : Çarık. {Kastamonu}

çoşut : Gammaz.

çöçen : Kasır. (DS.1276)

çöçünümek : Körelmek, uzun iken sinmek, dumura uğramak. Çöçünümek yerine çöçümmek de müstameldir.

çödümek~çöğdürmek : Kaldırmak, bir ucuna basıp öbür ucunu havaya kaldırmak.

çöçen~çöğen : Kalkan, havaya refedilen, kıyam eden. Bir nevi nebat. Tahin helvalarına katılır.

çöğēlme~çelme : Kıyam.

çöğū~çöü : Kıyam etme veya ettirme aleti.

[çöğē] : İki ayak üstüne oturmaya başlayan, çökme. {Taşköprü}

çökek~çök : Münhat.

çökelek~çöğēlek~çöelek : Sütün pişerken dibine çöken kısmı, çökmüş, rüsup. (DS.1281)

[çökelek] : Ayrandan yapılmış peynir. {Kastamonu- Taşköprü} (DS.1281)

çökelez : Sincap ve bu cinsten bir hayvan. (DS.110, KYS.145)

çökēnek : Rüsup.

çökmek : Yıkılmak, oturmak, ihtiyar olmak. (KYS.146)

[çökmük] : Çöken süt. {Kastamonu} (KYS.146)

- çöküm** : Yıkıntı, yıkılma.
- çöküntü** : Resup.
- çökü** : Başa sarılan bez. Eskiden fese yazma cinsinden bir bez sararlardı. Çengel köyü yazma daha meşhurdu. Bu yazmaya dahi çökü derlerdi. (DS.1282, KYS.146)
- [**çökü**] : İki elle başa sarılan bez. {Küre} (DS.1282, KYS.146)
- çöllö** : Derz aleti ve bir isim.
- çölmak** : Çömlek. (DS.1283, KYS.146)
Dayım ölmekde gözü çölmekde.
- çölük-çelik** : Çomakla oynanan bir nevi oyun aleti. (DS.1284, KYS.146)
- çömçe** : Küçük su kabı. (DS.1284)
- çömçek-çömşek** : Küçük toprak su kalıbı. (DS.1285)
- çömçü** : Toprak veya bakırdan mamul su kabı. (DS.1285, KYS.146)
- çömek-çöğmek** : Kalkmak, kaldırılmak.
- çömek** : Üvendirenin sap tarafına takılan üçken şeklindeki demir. (DS.1285, KYS.147, AAT.212)
- çömelmek** : Dizlerini büküp ayakları üzerine kışını yere sürmeksizin oturmak. (KYS.147)
- çömez** : Talebe, küçük, çırak, garson, tabi, kodak, hâdim. (DS.1286)
- çönçer** : Bir nevi oyun. Çönçer de derler, sopalarla oynanır. (KYS.147)
- [**çöndermek**] : Çevirmek, döndürmek. {Abana} (DS.1288)
- çönte** : Çanta.
Çöntelerim çatıldı
Dolaplarım dutuldu.
Benim goç yiyidām
Deryalara ğatıldı.
- çöp** : Ağaç kırıntısı. (DS.1289)
Sorarınıñ götüne çöp sokma derle buña.
Gövde yıldız yüzatmış
Mevlâm neylē yaratmış
Anası çörden çöpden
Ğızı nurdan yaratmış.
- [**çöpçek**] : Kazma, çapa. {Kastamonu}

çöplemek	: Geçinmek, sebeplenmek. (DS.1290)
çöprek	: Karışık.
çöprük	: Karma karışık.
çöpürdük	: Mülevves, karışık.
[çöpür]	: Dolaşık, karışık saçlı, kaba. {İnebolu} (DS.1291, KYS.147)
çöpür	: Kalın karışık saç, bir nevi keçi. (DS.1291, KYS.147)
çör	: Maraz. Bu kelime pek az malum ve ölüdür. (DS.1291)
çördü-çördük	: Yabani armut. (DS.1291, KYS.147)
çörek	: Hamursuz ekmek, bazı köylerde samun ekmeği. (DS.1292, KYS.148)
çöreklemmek	: Toparlanmak, daireleşmek.
[çörten]	: Ağaç oyuğundan uçan su. {Taşköprü} (DS.1293, KYS.148)
çörütme	: Çömelip oturmak. (KYS.148)
[çöşte]	: Cüce. (Taşköprü)
[çöte]	: Küçük kazma, soğan dibi kazması. {Kastamonu} (DS.1296)
çözölmek	: Halletmek.
çözölmek	: İntihal etmek.
çözöntü	: Bir nevi çubuklu dokuma, çözme göynek, çözme don, çözme entari gibi, çözmede yazma, açma, uzatma, sarma gibi anlamlar da var. Direzin çözme, düğme çözme, uçkur çözme, topaç edilmiş urgan için urganı çözme, yumağı çözme, dolağı çözme, hayvanlarda çav çözme, ilah gibi.
çufal	: Çuval. (KYS.150, AAT.212) <i>Yazın gorgę hoş olu;</i> <i>Ğışın çufal boş olu.</i>
[çugur]	: Civar. {Kastamonu} (DS.1301)
çukrölmek	: Sinmek.
çullanmak	: Musallat ölmek. (DS.1303)
çullaşmak	: Tasallut.
çulpa	: Beceriksiz. (DS.1303)
çükündür	: Pancar. (DS.1307, KYS.151, AAT.212) <i>Çükündürün sıkından seyreyi iyidü.</i> <i>İlahnaynan çükündür.</i>

Derdim büküm bükümdür.

Dälara duman çökmüş

O benim tütünümdür.

çürütmek : İbtal, nakz, berbat etmek. (DS.1309)

çüş : Eşeği durdurmak için ses. (KYS.151)

D

dā başı : Özel bir melodi ile terennüm edilen halk koşması.

dā dā ötmek : Yükses sesle boyuna konuşmak.

dā yeli : Garp rüzgarı. (DS.1326, KYS.154)

dā : Daha, işte. (DS.1311, KYS.153, AAT.212)

dā : Uzak yer için işaret.

dā : Uzun zaman.

dā : Yara, keder, iç beresi.

daannamak : Harmanın etrafını toplamak. (DS.1322)

daban dabana : Zıt. (DS.1314)

daban diremek : Mukavemet. (DS.1314)

daban : Kaide. (DS.1312, KYS.153)

dabansuz : Tahammülsüz, cesaretsiz. (DS.1314)

dada : Tatlı, çocuklara verilen tatlı madde. (DS.1317, KYS.153)

dadammak : Müptela olmak, alışmak, kanıkmak, tadını almak. (DS.1319, KYS.154)

Dadanmış ğudurmuşdan beterdü.

dadamuk : Dadımlık, tadını anlamak için alınan kısım, parça. (DS.1318)

dadandumak : Lezzetini aldirmek, alıştırmak, kanıktırmak, mübtela ettirmek.

Deymene dadanan it su şarılısından ğorkmaz.

dadaş : Refik. (DS.1319)

dadı : Hizmet eden.

dadım : Tatma lezzetini anlatmak için alınan kısım.

dadımak : Lezzeti yayılmak.

dadımlık : Lezzetini anlamak, tatmak için bir cüra, bir yudum. (DS.1320)

dadımlık : Tatmak için, lezzetini anlamak için ayrılan, alınan miktar. (DS.1320)

Ġusura bakmayıñ , doyumluk deyil dadımlık.

dadımsak	: Tatlıca.
dadırma	: Tattırma, lezzetini aldırma. <i>Dadurma ğara gelin</i> <i>Dadāsa gine gelir.</i>
dadıtmak	: Lezzet vermek. (DS.3120)
daduk	: Lezzeti anlaşılamayan, tatlı gibi, acı gibi olan ve fakat mutlak bir lezzet taşıyan, yahut bazılarına göre doğrudan doğruya lezzet.
[dadula]	: Küre’de fırın küreği. {Küre}
[dadül]	: Kürek. {Kastamonu} (DS.132,4482; KYS.154)
[dağnamak]	: Ayıplamak. {Kastamonu} (DS.1362, KYS.155)
dağlamak-dālamak	: Yakmak, yüzden ateşle kızdırıp alazlamak, yakmak, ciğerini sızlatmak, iç yarası açmak.
daha	: İşte. (DS.1326) - <i>Ne arayon? (n̄ arayosun?)</i> - <i>Naşbayı.</i> - <i>Dā.</i> - <i>Nedolanıp duruyosun?</i> - <i>Sunduyu bulamadım göynek biçeçeyin de.</i> - <i>Daaa şorda.</i> - <i>Senin kômüşlerin̄ arabası neyle?</i> - <i>Ortalī kötü.</i> - <i>Ayenmisinin̄ daaa na zamanki ortalık. İyi olacak deyil ya.</i> - <i>Ben dur dēyon da gidiyo.</i>
daha	: Ziyade anlamında, işaret için. (DS.1326)
dahacuk	: İşte yakında. (DS.1326)
dahacukda	: Yakıncacıkta.
dahası	: Gerisi, bakiyesi. <i>Dahası yolda, gerisi dada.</i>
dak	: Kadar, ilâ.
dakanak	: Münasebet, alaka, bakiyye. Dakınak da derler. (DS.1330, KYS.155)
dakı	: Nişan. (DS.1331)
dakıl dukul	: Ses, konuşma.

Gullanamadūñ akıl; ardına dakıl.

- dakıl etmek** : Koşarak kovalamak. (KYS.155)
- dakılmak** : İlişmek, takip etmek, ardından konuşmak. (DS.1331, KYS.155)
- dakım daklavat** : Alet adevat, takım, derya. (DS.1331, KYS.155)
- dakım** : Alet, cihaz, gurup, katar. (DS.1331, KYS.155, AAT.213)
- [dakışmak]** : Kovalamak, düşmek, takılmak. (Küre)] (DS.1331, KYS.155)
- dakışmak** : Önüne katıp kovalamak. (DS.1331, KYS.155)
- dakmak** : Ehemmiyet vermek, aldırmak. (DS.1332)
- dal** : Omuz. (DS.1332, AAT.213)
- dalabımak** : Bir mayi ve mesela göl ve çamur içinde kalıp bocalamak. (DS.1334)
- dalabınmak** : İsrar.
- dalabur** : Bir tutum, birkaç parçadan mürekkep bir küme çıraya derler. (DS.1334)
- Her gece bi dalabur çıraynan geziyala evde. Yangun olmaz da nolu.*
- [dalabur]** : Birbirine alaka göstermek. {Küre} (DS.1334)
- dalamak** : Köpeğin köpeği dövmesi, yıkıp işkencesi. Dalamak; azarlamak anlamına da müstamel. Azarlar gibi konuşanlar için böyle denir. (DS.1337, KYS.156)
- dalap** : Feresiye, köpek ve emsali hayvanların çiftleşme iştihası. (DS.1337)
- [dalap]** : İntikaz. {Kastamonu} (DS.1337)
- dalapsak** : Erkeksemiş. (DS.1338, KYS.156)
- dalapsamak** : Birleşmek ihtiyacını duymak. (DS.1334, KYS.156)
- dālarca** : Yakan, kebab eden, dağılayan. Bir nevi nöbet yapan çıban.
- dalaş** : Köpeklerin boğuşması, dalaş şiddetli münazaaya da derler. (DS.1338)
- dalaşgan** : Dalaşıcı. (DS.1339)
- dalaşman** : Dalaşıcı, dalaşkan.
- dalbey** : İsim.
- daldaban** : Kalender, laubali, yahşi, girişkin. (DS.1341)
- daldal** : Yol yol çubuklu desen gibi elif elif.

daldamak	: Ağzına uygun geleni söyleyen.
dalduz	: Çuvaldız nev'inden bir alet. (DS.1342, KYS.156)
dalgılıç etmek	: Sağını solunu saymadan, perva etmeden dalmak, atılmak.
dalgılıç	: Hemen hareket, hamle.
dalgın	: Dalmış. (AAT.213)
dālī	: Çiğeri yanık. (DS.1325, KYS.154)
dālı	: Kederli. (DS.1325, KYS.154)
dallamak	: Seçmek, ayırmak. (DS.1345, KYS.154)
dallammak	: Şüyü bulmak. (DS.1346)
dallantu	: Dallanmış, seçilmiş nesne.
dalī budaklı	: Teferruatlı, şibeli, karışık.
dalmak	: Hamle etmek, atılmak. (DS.1346)
dālmak	: İntişar, tatil, intişar, içtimanın zıddı.
dalyan	: Levent. (DS.1347)
[dam]	: Ahır. {Kastamonu- Taşköprü} (DS.1348, KYS.157, AAT.213)
dam	: İlham. (DS.1348)
damak	: Hanek, hattı fasıl. (DS.1348, KYS.157)
damat	: Damatis, domatis; domata, domata; domates.
damdumak	: Takdir etmek. <i>Ġaya dibinde susam</i> <i>Yārın gōñlüne damsam.</i> <i>Bi top gül, olsam da ben</i> <i>Yārın goynunda solsam.</i>
damıksu	: İlhami.
damla	: Damın, saçığın altı. (DS.1353, AAT.213)
dammak	: Hiss-i kablelvuku. (DS.1354) <i>Bi atım va küllemeden dama girmez.</i> <i>Seniñ geleceğın kalbime damdıydı.</i>
damuzluk	: Maye, esas. (DS.1352, KYS.157) <i>Domuzluksuz yoğurt olmaz.</i>
dān	: Harman aletlerinden. (DS.1323)
dana dişi	: Bir nevi böcek, uzunca kırmızı renkli olur.

- dana** : Çocuklarca bilye oyununda kullanılan maden veya camdan yuvarlak, öküzün enenmemişi naklen genç, dinç insan. (DS.1356, KYS.157)
- [danadişi]** : Uzunca kahverenginde bir böcek. {Kastamonu} (DS.1356)
- danak** : Dana.
- dānak** : Serpilmiş, dağılmış, yaygın. (DS.1325)
- dānamak** : Takbih, tayip. (DS.1325, KYS.155)
- [danaş]** : Damızlık öküz olacak dana. {Kastamonu} (DS.1355, KYS.157)
- danaş** : Dana veya dana hişt'ten bozma. (DS.1355, KYS.157)
- dangalak** : Mağrur, her şeyi ben biliyorum sanarak kimseye sıra bırakmayan. (DS.1358, KYS.158)
- dangılak** : Ses. (DS.1359)
- dangırdamak** : Çok söz etmek. (DS.1360, KYS.158)
- danışmak** : Sormak, istizah, isitizan ve müşavere etmek. (DS.1361)
- dañlamak** : Seslemmek, yüksek sesle konuşmak, dangırdamak. (DS.1363, KYS.158)
- Dangırdama dāñ zābı vadu.*
- dapduru~dapdiri**: Birden bire kıyam. (DS.1364)
- Uyurken dapduru ğakdım ayağa.*
- dār~dārcuk** : Deriden mamül topba şeklinde omuza alınır bir nevi çanta. Çoban dağarcığı. Bu çantaların en iyi örneğidir. (DS.1323)
- dara gelmek** : Sıkıntılı bir duruma geçmek.
- dara** : Vezni denk getirmek için yapılan ilave. Mesela; bir madde kabıyla alınır, tartılır, boşaltıldıktan sōna kabı ayrıca tartılır. Deminki vezinden düşürülür. Buna darasını düşme derler.
- daraba** : Tahta perde. (DS.1365, KYS.158, AAT.213)
- darabōmak** : Eziyet.
- darağisdumak** : Mukabele edemeyecek ve kaçamayacak duruma düşürmek.
- darak dalı** : Yemeğe katılır bir nevi bitki. Yaprakları çubuk gibi özel kokulu. (DS.1563, KYS.158)
- daraklı melhe** : Etin boyun tarafında bir kısım. (DS.1367, KYS.158)
- daralmak** : Darlığa düşmek. (DS.1368)
- daramak** : Aramak, incelemek, tamikan araştırma. (DS.1367)

daraşma	: Daralma, darlık.
daraşma	: Darlık.
daraşmalık	: Darlık olan yer. (DS.1367)
daratmak	: Dara getirmek. (DS.1367)
darbuka	: Alaturka müzik aletlerinden usul vurmaya mahsus bir çeşit.
dardān	: İntizamsız. (DS.1369)
darıtma	: Darıltma.
darsımmak	: Dar görmek.
dartak	: Dartılmış, vezin.
dartaklamak	: Ağırlığını yoklamak için deney nev'inden kaldırma, oynatma, vezn etme.
dartaklamak-dartaklamak	: Kaldırmak, sıkletini tecrübe etmek.
dartı	: Vezin. (DS.1373)
dartı	: Vezn (DS.1373).
dartım	: Vezn etme.
dartışmak	: Birbirini tartmak, karşılıklı tartma, cerbeze, iddia. (DS.1373)
daş_atmak	: Tariz etmek, kahr etmek.
daş yürekli	: Merhametsiz, katı yürekli.
dāşan	: Tavşan. (DS.1381, KYS.160)
daşgın	: Mütecaviz, coşkun, kalıba sığmayan. (DS.1376)
daşgınlık	: Azgınlık, haddi tecavüz. <i>Daşgunluğun sonu şaşgunlukdu.</i>
daşırgamak	: Hayvanın ve bazı köylerde insanın ayağı altı acıması. Yürümekten taşa çarpıp incinmekten veya taşlara temas ede ede derisi yüzölüp incinmekten mütevellit hastalık. (DS.1376, KYS.159)
daşlamak	: Tariz etmek, atın yürürken rahvanla eşkin arasında bir eda göstermesi. (DS.1376)
daşlamak	: Tariz etmek, telmih etmek, ta'n etmek. Tırısın bir nev'ine taşlamak derler. (DS.1376)
daşlık	: Kümes hayvanlarında gördüğümüz içi taş ve kum gibi yabancı maddelerle dolu organ. (DS.1377)
dat	: Lezzet, zevk. (DS.1377)

- dath** : Tatlı, lezzetli. (DS.1377)
- dathımsak tatlımsak** : Tatlıca.
- davar** : Koyun ve keçi. Bazı köylerde sadece keçi. (DS.1378)
Açıldı sanduk; döküldü fındık: Davar gübresi.
- [davlum]** : Beş tek ? çarık çıkan dört deri parçası. {Taşköprü} (DS.1380, KYS.160, AAT.213)
- davlum** : Bir giyim. (DS.1380, KYS.160, AAT.213)
- davlumcu** : Davluncu bir giyim deri, gön alıcısı veya davlum davlum deri satan.
- davşan** : Tavşan. (DS.1381, KYS.160)
- davşancıl** : Karağuş. (DS.1382)
- dayak** : Destek. (DS.1383, KYS.160)
- dayama döşeme** : Mefruşat, mabilye.
- [dayama]** : Mefruşat. {Kastamonu}
- dayama** : Mobilye.
- dayangaç** : Müttekâ, dayanılacak nesne. (DS.1386)
- dayağulu** : Dayanıklı, mukavim.
- dayatmak** : Mukademet etmek, karşı gelmek. (DS.1386)
- dayrak** : Nesci bozulmuş dokuma.
- [dayrak]** : Salan etmiş, erişî argacı seyrekleşmiş, fersudeleşmiş mensucat.
 {Kastamonu}
- dayramak** : Nesici bozulmak, seyremek. (DS.1390)
- [dayratmak]**: Oynatmak, aktarmak. {Taşköprü} (DS.1390)
- dē yörü** : Haydi yörü.
De de söyle söyle, ne saklāyosun.
Şöyle de böyle de gözlerimden de akan vamı da efendim de tarife hacet,
haylı da zamandur da ben de bu halet gibi.
- +de** : Buyur dahi anlamına, mefulü fih ismin de'li hali edatı. İşaret için de müstamel. (DS.1391)
- de** : Demek. (DS.1391)
- de** : İşde. Yerinde. (DS.1391)
- de** : Madari kelam. (DS.1391)
De niçün yimāyosun: Buyur yerinde.
Ben de yīyon: Ben dahi yerinde.

Keşik bende: İsmi de'li hali.

- Ne arāyosuñ, N_ arāyosuñ?

- Gözeri.

de : Söylemek. (DS.1391)

debermek : Karıştırmak aramak. (DS.1393)

debertlemek : Karıştırmak. (DS.1393, KYS.161)

debertmek : Katmak, karıştırmak, incelemek, taharri ve tahkik için içini, dışını, altını, üstünü araştırmak. (DS.1393, 4483; KYS.161)

depreşmek : Meydana çıkarmak, sakın iken baş göstermek. (DS.1396)

Derdim debreşiyo; uyuyan derdim uyanıyo. Sükûnet bulan sızılarım ağrımaya başlāyo.

[depreşmek] : Nüks, meydana çıkmak. {Taşköprü} (DS.1396)

dede : Fena, hareket yerinde kullanılır. (DS.1396)

Köpek deyil, dedeniñ biri.

Pis dede sen de, yenileceydiñ neye soyunduñ?

Dede; babanın babası, annenin babası, kurt dede de onların babasıdır.

[dedekılı] : Sabanı boyunduruğa rabt eden ağaç. {Küre} (DS.1397, KYS.161)

dedikodu : Kıl u Kâl.

deh~de : Hadi demek.

deh : Eşegi yürütmek için müstamel ses. Buyur yerine de kullanılır. (DS.1404, KYS.161)

dehey : Hayvanı yürütmek için ses.

dehlemek : Dikkat etmek. (DS.1404)

Kendüñü dehle peşinde insan va.

dek : Dutmak, mütevazin, hesaplı kullanmak. (DS.1406, KYS.162)

Dek dur; tek durma.

dek : Hile, desise. Denkten bozma olarak mutabık, mütevazin. (DS.1406, KYS.162)

[dek] : Uslu, hayli uyanık. {Taşköprü} (DS.1406, KYS.162)

dekdaş olmak : Musallat olmak. (DS.1406, KYS.162)

dekdurmak : Müteyakkız olmak, uslu durmak. (DS.1406, KYS.162)

deklemek : Tevzin. (DS.1407, KYS.162)

del_ açuk : Samimi, serbest, kayıtsız.

- deli dolu** : Deli fakat içi dolu heyecanlı, atılgan, çabuk darılıp çabuk barışan.
- delice** : Buğday tarlalarında biter. Bir nevi ot tohumları, ufak ufak olur. Unla karışırsa yapılan ekmek zehirlenmiştir. Böyle bir ekmeği yiyen zehirlenir. Baş döner, midesi bulanır, kusar ve bir gün başını kaldıramaz. (DS.1411)
- Ahlad aşladım aluca*
Beni dutdu delice.
Ne alhata benzer ne aluca: Katır, beşbüyük, döngel.
- deligannı** : Genç. (DS.1412)
- delimsirek** : Deli gibi, deliye benzer halleri olan. (DS.1413)
- delişen** : Deli değil ama deli gibi akıllı gibi hareket eden. (bk.delisen: DS.1413)
- delişen** : Meczup. (DS.1413)
- delme dakma** : Uydurma, şöyle böyle nesne. (DS.1415)
- delûk** : Pençere. (DS.1415)
- delûksüz** : Fasılasız. (DS.1415)
- *Bu sene ırmazanı delûksüz dutabildiğin mi a?*
- *Ne gezê hasıla çatdı. Baksana halime.*
- *Delûksüz yirmisine ğada dutabildim.*
- *Deseñe ırmazanın onu ğaldı sırtımın gönü ğaldı deyip kesdiñ arkasını.*
- *Necceñ ölçek deyiliyüz yê Allah ğunah yazmasın.*
- *Yazdıysa yoysun.*
- dem almak** : Çayın renk alması. Bundan naklen kuvvet, hız, zevk ve neşe almak.
- dem vurmak** : Bahs etmek.
- dem** : Zamani sıra, tav, şevk, çay, rakı, zevk ve keyf veren şey. (DS.1415)
- deme** : Medlül, söz, kavi, hüküm, beyah. (DS.1416, KYS.162)
- [demece]** : Güfte, şiir. {Taşköprü} (DS.1416)
- demek** : Söylemek. (DS.1416, KYS.163)
- demirbaş** : Bir evin veya dairenin müdahale kabul etmez eşyası.
- demiren** : Daday'da bir köy.

- demli** : Sermest.
- demsek** : Dem isteyen. (DS.1419)
- demsemek** : Demlenmeğe ihtiyaç göstermek.
- demürğır** : Siyahlı beyazlı ğır at. (DS.1418)
- dendi-deyindi** : De imdi, indi: Haydi şu anda buyur, yimek içmek, konuşmak, herhangi bir fiil ve harekette. (DS.1420)
- deneme** : Sınama, tecrübe.
- denge denk** : Tıpa tıp, mütevazin, uygun.
- [dengil]** : Aşmak, yıkılmak, devrilmek. {Araç}
- dengilmek** : Yıkılmak, aşmak, devrilmek. (DS.1423)
- denk** : Eşit, uygun, paralel, mütevazin. (DS.1425)
- denkleme** : Tevzin.
- denkmek~dekmek** : Dökmek, aşmak, devirmek.
Köpek hırsından yalı dekti; devirdi.
Hıñzır kedi bi çalmaç südü dekmiş, bittivemiş; yani dökmüş.
- deñ** : Derece, son, az, ender. Den de olur. (DS.1420, KYS.163)
Su gelinceyeden yourt ğaşuklaya ğo.
- Bıyıl meyvalāda va mı?
- Deñ ders.
- O Deñli adam yetişmez ki.
- depelce** : Tepelice.
- depelemek** : Tepelemek. (DS.1428)
- depelmek** : İmha, yenme, alt etme.
- depme** : Kağnı tekerlerine başaşağı yerlerde süratli gitmesin diye vurulan ağaç firen. Araba urganını sıkıştırmak için urgana takılıp burup çevirdikten sonra ucu münasip yere iliştirilen ağaç. Nüks etme, kapanan çıbanın, iyileşen hastalığın yeniden başlaması gibi. (DS.1430)
- depmiş** : Tekme. (DS.1429, KYS.164)
- depreli** : Titrek.
- deprem** : Titreme, sarsılma. (DS.1436)
- depemek-tepremek** : Titremek.
- deprenmek** : Hareket etmek, kımıldanmak. (DS.1431, KYS.164)

- depreşdümek** : Karıştırmak, meydana yüze çıkarmak.
- depreşmek** : Karışmak, teharrük. (DS.1431)
- depreştümek** : Meydana çıkarmak, araştırmak.
Derdimi debreşdüdüñ gibi.
- depretmek** : Tahrik, karıştırma.
- depûk** : Tekme. (DS.1431, KYS.164)
- depûk~tepûk** : Tekme. (DS.1431, KYS.164)
- derd yamma** : Derd_ açma, derdini söyleme.
- derdortā** : Hemderd.
- derebeyi** : Mütégallibe.
- deri** : Cilt, gön. (DS.1433, KYS.165)
- [deri]** : Pazar günü. {Kastamonu} (DS.1433, KYS.165)
- derilmek** : İktitaf olunmak. (DS.1434)
Derile gelen dağıla gelir.
- derine dalmak** : Âmaka dalmak, sırrı, ilmin, konunun en ince teferruatına kadar tetkik, en mudil konuları düşünmeye, incelemeye koyulmak.
- derlemek** : Toplamak, derlemek herhangi bir nesne için kullanılabilir. Dermek ise iyi nesne ve güzel fikirler içim müstameldir. Gül dermek gibi. (DS.1434)
- derli toplu** : Mazbut, dağınıl olmayan.
- derme çatma** : Uydurma, sağlam unsurlardan meydana gelmeyen eser veya iş.
- dermek** : Toplamak, bir araya getirmek. (DS.1435)
- dernek~derenek** : Topluluk, cemiyet, kombinezon, bir araya gelme, toplananlar, bir araya gelenler, cemiyet halinde olanlar. (DS.1436)
- [dertikmek]** : Kendini tutamayıp ağlamak. {Kastamonu} (DS.1432, KYS.164)
- destegül** : Demirci ıstılahında ufak çekiç.
- destek** : El uzatacak, dayanacak, güvenecek yer veya şahıs.
- desteklemek** : Takviye, tahrik, muzaheret.
- deşemek** : İfşa, izhar etmek.
- deşmek** : Açmak, meydana çıkarmak. (DS.1438, KYS.166)
Çıbanıdeşmek, derdinideşmek, gizli sırlarınıdeşmek.
- deşti** : Aşılanmamış küçük fidan. (DS.1439, KYS.166)
- deşük** : Deşilmiş. (DS.1439)

detikmek : İçinden sarsılmak, kederlenip kriz geçirir gibi nefesi artmak, sesi titreme, titremeğe başlamak, bütün vaz u hareketleriyle ağlamak raddesine geldiğini ifade eden bir hal. Buna ağlamak üzere olmak veya ağlamak anlamı da verilebilir.

Ecinni dayı geçen gûn òle hikâya sôledin ki deme gissin. İçerim dertikdi billâhi. Bi uşâ damafil çiyne emme ne çiyne kôrôsun o şüfôr olanıñ ğara barından geçmesin mi ğoca mekene. O sırada yele yele bi orta yaşlı bi ğadun geldi meyem anastymış. Oĝuuuuuul deye nece bağırdıysa bacaklarımıñ bā çizilivedi. Yıĝılıvemişşiyin oraya. Dertikmeyi geç, âlamayı bırak noldumu bilmemişşiyin. Ğolay deyil evlad bu.

devedabannı: Düz etli ayaklı.

devedikeni: Bir nevi diken.

devek : Kabak, hıyar ve emsali bitkilerin dalı. (DS.1441, KYS.166, AAT.214)

Ğara ğavun deveyi;

Datsuz_olu keleyi.

Çalımdan yere basmaz

Ôlan yeñi ğüveyi.

[**devek**] : Sebzevatın dalları. {Kastamonu} (DS.1441, KYS.166, AAT.214)

devimmek : İki yana kımıldamak, kımıldanmak. (DS.1443)

[**devinmek**]: Bir suretle hareket etmek. {Kastamonu} (DS.1443)

devmek : İki yana yayılmak. (DS.144)

devşimme : İhtilâç, kımıldamma. (DS.1445, KYS.166)

devşümek : Toplamak, iktitaf gibi.

deydüme : Dokunduma.

deyha : Deyhana gibi. (DS.1446, KYS.167)

deyhana : Şu ile o arasında bir işaret. Biraz uzak için bazen yakın için de müstameldir. Biraz uzak için, daha uzak için deeeeeyhana şekli galip. (DS.1446, KYS.167)

deyindi : De hadi de şimdi buyur.

deyir : Devirden bozma veya devir bu kelimedden bozulma; yuvarlak nesne.

deyirmi : Yuvarlak.

deyişgen : Mütebadil, mütelevvin, çabuk değişen.

deyme : Alelilak, her, lâlettayin. (KYS.167)

Bu işi deyme kişi yapmaz.

Deyme yiyidin kârı deyil.

Deyme kômüş çekemez daşı.

Deyme kişiniñ harcı deyil.

deyme : Allitlak, lâattayin, herhangi. (KYS.167)

deymek : Dokunmak. (DS.1447)

deymen : Değirmen. (DS.1435, KYS.167, AAT.214)

deymez : Reva gelmez, layık olmaz, kıymet verilmeyecek şeyler için.

dēyo : Diyor.

deyrim : Yuvarlak.

deyşûk : Mütebadil. (DS.1447)

deyû : Deye.

deyve : Deyiver.

dıdık : 1.Başa çar, yazma ve emsali örtüleri sarma. Umumi olarak buna dıdık etme, dıdıklama diyorlar. Dıdık yapılan, verilen şekle denilmekte. (DS.1450, KYS.168)

2. Dıdık; horoz tavuk cinsi ibiğine de verilmiş bir isimdir. Horoz gagası, leylek gagası denilmeyip horuz dıdığı, hobu dıdığı tabir adilmektedir.

[**dıdık**] : Gaga, gaganın alt ve üstünde sallanan et parçaları. {Kastamonu}(DS.1450, KYS.168)

dıdıklamak: Mınkarı ile dövmek. (DS.1450)

dığ : Dağ bozması. (DS.1450)

dığıl dığıl : Açık açık. (DS.1450)

dığıl : Pek aşikâr. (DS.1450)

[**dığlamak**]: Dağlamak, kızgın demir sürmek.

dık : Dıkı, lokma. (DS.1454)

İki dıkı şeyinen adam hasta olu mu.

dıka : Tıpa. (DS. 1454, AAT. 215)

dıkaç : Tıpa, delik kapama aleti. (DS.1454, KYS.168)

dıkak : Dıkılan, sokulan.

dıkamak~tıkamak : Sed etmek. (DS.1454)

dıkanma : Kapanma, iştiha kesilme.

- dıkanuk** : Kapalı, iştihasız, mesdut.
- dıkı dıkıvemek** : Birbiri ardından yemek, lokmaları sıralamak.
- dıkık** : Dıkılmış. (DS.1455)
- dıkılma** : Düşme, batma, sokulma. (bk.dıkılmak: DS.1455, KYS.168)
- dıkım** : Sokum, lokma. (DS.1455, KYS.168)
- dıkıp doldumak** : Sokup imla etmek, gammazlık, tezvîr ve tasnide bulunarak birini diğeri aleyhine tahrik etmek. (DS.1456)
- dıklım** : Dolu.
- dıkma** : Sokma, lokmayı alma.
- dıkmak** : Dıkmak, yutmak, batırmak, sokmak. (DS.1457, KYS.168)
- [dıkmak]** : Hamuru, lokmayı mideye indirmek. {Taşköprü} (DS.1457, KYS.168)
- dıkmak** : Sokmak, düşürmek, batırmak. (DS.1457, KYS.168)
- dılamak** : Dağlamak. (DS.1453)
- dılbinmek** : Dalbinmek gibi. Kast etmek, bocalamak.
- dımdızlak** : Mesnetsiz, sıfrulyed. (DS.1460)
- dıy dıy** : Boş lakırdı. (DS.1463, KYS.169)
- dıyğa** : Kabuğu çıkmış öz, saf. (DS.1463)
- Cövüzümün dıyğası.*
- Yere düşē ğıyğası*
- Canı cana ğatalım*
- Gel canımın yongası.*
- *
- Dört tak tak,*
- İki bak bak,*
- İki dıyğa*
- Bir ğıyğa: At; gözleri ayakları.*
- dıyıldamak** : Hareket etmek, ses vermek. (DS.1464)
- dıyılı** : Oyunun sonuna kalan.
- dıpa** : Tıpa.
- dıra dıra** : Çocuk oyun aletlerinden ki elde çevirdikçe dıra dıra diye ses çıkarır. (DS.1466, KYS.169)
- dırdır** : Gevezelik, boş laf, manasız söz. (DS.1468)
- dırlamak** : Manasız konuşmak. (DS.1470)

- dırman** : İnebolu'da bir tarla.
- dışarlı** : Yabancı. (KYS.170)
- [dışarlık]** : Akd, maraz. {Kastamonu} (DS.1473, KYS.170)
- dışarlık** : İç sıkıntısı, sinir hastalığı, adı sanı bilinmeyen hastalık. Halk sıtma, verem ve emsali hastalıklardan maadasını dışarlık kelimesiyle ifade eder. Bu kelime çoğunluk tarafından cin ve peri üzerine uğramaktan gelme bir maraz karşılığı olarak kullanılır. (DS.1473, KYS.170)
- dızık_mak** : Kendi kendini yemek, yer gibi olmak. (DS.1477, KYS.170)
- dızlama** : Acele, müstacelen kıyam.
- dibe** : Bütün.
- dibek** : Havanın büyüğü, taştan yapılır. Keşkek dibeği, çeltuk dibeği gibi.
- [dibeli]** : Büsbütün. {Kastamonu}
- dibeli** : Bütün bütün. (DS.1479, KYS.170)
- Bıyıl ğurak çoğolu. Ekin, tahal tahra arama bıyıl.*
Adam sen de birader öle ğonuşuyosun ki dibeli ğutlık edeceysin ortalı.
- didik** : Didilmiş. (DS.1482, KYS.170)
- didim didim etmek** : İyice parçalamak, parça parça etmek.
Bu ameliyede garaz, gazap ve hiddet vardır.
- didimmek** : Uğraşmak, bocalamak, çabalamak, ikdam etmek.
- didişmek** : Uğraşmak, itişmek, iydişmek. (DS.1482)
- dik başlı** : Uysal olmayan, mağrur olan.
- dik kafalı** : Başı yukarda, mağrur, kimseyi beğenmez, isyankar, küstah.
- dik** : Mağrur, nefsanîyetine mağlup. Dinkten bozma olarak ta müstameldir. (DS.1484, KYS.171)
- [dik]** : Pirinç dövülen yer, pirinç değirmeni, mağrur. {Kastamonu} (DS.1484, KYS.171)
- dikeç** : Dikilen, dik duran. (DS.1485)
- dikelmek** : Kıyam başını kaldırma. (DS.1485, KYS.171)
- dikemk** : İkame, rabt, ilsak.
- dikine gitmek** : Aksine buyruk ve talep hilafına hareket, kontro, reaksiyon.
- dikennik** : Çalılık, dikenlik, dikenli olan mahal. Köylü tarladan mahsülünü harmana getirince şükranlık veya dikenlik yapar. Fakir zengin herkes o gün fevkaladeden yemek hazırlar. Gözleme, katmer, etli

ekmek, börek, baklava gibi kimin neye gücü yetiyorsa bazen öğle ekseriya akşam ziyafeti tertip eder. Bu ziyafette en çok hısım akraba ve pek yakın komşular bulunur. Mali durumu elverişli olanlar eş dost daha fazla davet ederler. Fakirler dikenliği ailece yaparlar. Dikenlikten başka harmandan kalkınca tozluk ziyafeti yapmakta adettir. Pirinç, çeltik, meyve gibi mahsüllerin alınmasını mütaakipte böyle ziyafetler hazırlanmak gelenek icabıdır.

- diki** : Ağıza alınan bir yudumluk madde. (DS.1486, KYS.171)
- dikilme** : Tepenin obir taraflarına aşma, tepe taklak gelme, takla atma, ayakta durma, oturmamak. (DS.1487)
- dikim** : Lokma. (DS.1487)
- dikine söylemek** : Hilafına, tamamen aksine konuşmak.
- dikme** : Dikilen, fidan, müstekillen söğüt ve kavak fidanı anlamında. (DS.1488, KYS.172)
- Çaya atdım dikmeyi*
Dikmeye verdim çatmayı.
Keklikten mi öğrendi
A göz böyle sekmeyi.
- dil, ağız bālamak** : Söyleyemez hale getirmek. Çok dirliksiz ve bağırtlan kocaları için bazı kadınlar sihir yaptırırlar; dilini ağzını bağlarlar. Yani konuşamaz hale getirttirirlermiş. Âşıkların, kara sevda getirenlerin de dili ağzı kendiliğinden bağlıdır.
- dil bilmez** : Haber anlamaz, söze uymaz.
- dil dökmek** : İkna, irza, iğfal ve sair maksatlarla kandırıcı ve doyurucu şekilde fasih, belîğ ve edibane sözler söylemek.
- dil dutulmak** : Habt olmak.
- dil uzatmak** : İtale- i lisan.
- dilaltı** : Bazı sebeplerle ifşa ve izhar edilmeyip ketm olunan ve fakat söyleme vaziyetine kadar getirilen sözler, fikirler, hisler için bu tabir kullanılır. (DS.1490)
- Gonuşmasından ālaşılyo diliñ altında bi şey va. Yani konuştuğu söden hususi ve fakat gizli bir maksadı var.*
A gevezeleyip durma diliñ altında ne varışa sōle utamma.

dilden anlamak : Haber anlamak, sözden anlamak.

dile almak : Yad etmek, gönüle almak, zikretmek, bahsetmek.

Âşıklık bu, dilinden düşmēya.

Allah'ın ismi va dilinde. Seniñ gibi sökme, dikme, türlüki mosunnukla değıl.

Sen beni ā dile alamazsın.

Ā; sen o ğadunu ebedestinen dile al. Seniñ bildün gibi deyil o ğarının kötü ğarı (namuslu olmayana kötü ğarı derler.) olmadūna ğalībımı başarın.

dile gelmek : Lisana gelmek, hakkında söz edilmek.

dilebesi : Çok söyleyen, kelime kadrosu zengin olan.

dilek : Temenni. (DS.1492)

dili bağı : söyleyemeyen.

Eli balı dili bağı gibi.

dilli : Beliğ. (DS.1496)

din deştiresi : Eziyet.

din : Tepe, uç, münteha, baş, zirve, aksâ, üst, yukarı. (DS.1500)

Naşırbayı dinine ğada dulduma.

Ağacıñ dibinden dinine ğada.

Çalıñ dibi de bu dini de işteyhana. Gözüñ alusa dehle bakalım.

Şapkayı dinine yıkmış gine.

dinçelmek-dinleşmek : Zaif iken kuvvet peyda etmek, nakahet devresinden kurtularak enerji kazanmak. (DS.1500)

dindolu : Lebâleb.

dindoruk : Şahika. (DS.1501)

dine din : Lebâlep, tamamen.

Bardak dinedin dolu gibi.

dineğulak : Tamamen, dolu dolu.

dineltmek : İkame. (DS.1502)

dingil : Arabanın mili, başı, bazı yerde doğrudan doğruya mil. (DS.1503)

Arabanıñ dingil başı

Aşar gelü daı daşı.

[dingildemek] : İşgillenmek, alınmak, hafif sallanmak. (DS.1504, KYS.174)

dingildemek : Şüphelenmek, linlin etmek, ihtizaz etmek. (DS.1504, KYS.174)

dini bütün : Tamamen, kamilen, sadıkana, samimi veya sadık, adil.

dinine yanmak : Fazla sevgi ve merhamet anında müstamel.

Dinine yandığım elimizden bi şey gelmeyāya ki. Yokardan düşme o adam. Bōle mi olacaydı.

dinine yıkmak : Bir tarafa aşırarak, eğmek, başını eğmek.

dink : Çeltik ve keşkek dövülen yer. Değirmenin bir nevidir. Su ile döner, iki dibeği vardır. Bu dibeklere dövülecek mahsul konulur. Çark döndükçe tokmaklar dibeklerdeki mahsülü ezerler. Buna dik de derler. (DS.1507, KYS.174)

diñeç : Ayakta duran dik duran değirmen taşının ortasındaki mil gibi.

diñek : Hareket eden, dingildeyen. (DS.1502, KYS.173)

diñelek : İnatçı. (DS.1501, KYS.173)

diñelme : Kıyam.

diñelmek : Karşı gelen, kıyam eden, âsi, dangalak, küstah. (DS.1502, KYS.174)

diñelmek : Kıyam, dizlenmek, ayaküstü durmak, karşı gelmek. (DS.1502, KYS.174)

diñelmek : Kıyam. (DS.1502, KYS.174)

diñeltü : Kıyam, isyan, ayağa kalkma.

diñgilli : Mihverli, şüpheli, işkilli. (DS.1506)

diñlemek : İsga, istima, saymak.

diñmek : Kesilmek. (DS.1508)

dip : Alt, asıl, kök. (DS.1509)

Al sanduk yeşil sanduk

Dipden doruğa yanduk.

Aldanıp gönül verdük

Seni bi adam sanduk.

dipcek : Küçük dibek. Kısa ve bodur kişi. (DS.1510, KYS.174)

dipcûk : Dip mahalli, tüfengin dipçiği gibi. (DS.1510, KYS.174)

dipdoruk : Baştanbaşa. (DS.1510)

dipgün : Yuların sapı, esas, bağlanan, rabita. (DS.1510, KYS.174)

Yüzüğümmün dipgünü

Buz kesilü gış günü.

İnsana yar mı olu

Memleketiñ çapğunu.

dipli ğaya : Köklü kaya, taş.

dipsiz : Esassız.

Dipsiz kile boşambar

Dibi yok doruğu yok: Esassız.

dipsuz sokak : Çıkmaz sokak.

Buradan naklen neticesiz ve esassız işe dipsiz sokak, yol derler.

dir : Can, kuvvet.

direçen : Mesnet, direnen vasıta, alet, ağaçlara dalları kırılmasın diye yapılan mesnet. Direk göçmesin diye konulan direk. (DS.1512, KYS.174)

direç : Direcen. (DS.1512)

diremeç : Mesnet. (DS.1513)

diremek : İddia. (DS.1513)

[**diremek**] : İsnat, direk diremek. (DS.1513)

diremmek : Mukavemet etmek, dayanmak, el veya ayakla yüklenmek. (DS.1514)

direşmek : Karşılıklı direnmek.

[**direşmek**] : Münakaşa. (DS.1514)

direzin : Dokumak için tezgaha konulan eriş ve argacıyla iplik. Direzin çözmek, direzin dokumak gibi. (DS.1514, KYS.175)

dirgen : Harman aletlerinden. İki parmaklı olur.

Dirgene dayanmayan porsuk harmana girmez.

diri : Kuvvetli. (DS.1516)

[**diri**] : Kuvvetli. (DS.1516)

dirildemek : Kımıldamak.

dirilik : Kuvvet. (DS.1518)

dirilmek : İmtizaç etmek, geçinmek, kuvvetlenmek. (DS.1517, KYS.175)

dirim : Geçim, dayanım.

dirişmek : İddialaşmak, muhalefet etmek, uğraşmak, mücedele nev'inden tartışmak. (DS.1517)

dirlik : Geçim, muâşeret, hayat, düzen, dirliksiz ev. (DS.1518)

Eni sonu varan olu.

dirlik : Kuvvetlilik. (DS.1518)

dirliksûz : Geçimsiz, imtizaçsız. (DS.1518, KYS.175, AAT.215)

dirneşmek~direşmek : Muhalefet, birbirine kontro hareket, karşılıklı dayanma ve zıddına hareket. (DS.1519)

disirek çövmek : İltifat, alaka ve münasebeti kesmek ve düşman kesilmek.

disirek : Dirsek.

diş bilemek : İntikam ve tehdit yolunda vaz u harekette bulunmak.

diş : Sin derece, kademe, çentilmiş. Nesnede çenti yerleri. (DS.1519)

dişdiş : Eğri dişli bir fasıla bir diş bir aralık, bir diş olunca da dişdiş derler. (DS.1520, KYS.175)

dişemek : Dişoğu denilen alete değirmen taşını dişlemek. (DS.1521, KYS.175)

dişlek : Çarpık dişli, dişli gibi anlamıda müstamel. (DS.1525)

dişlemek : Küçük çukurlar ve izler yapmak, dişle tutmak, ısırarak. (DS.1525)

dişö : Değirmen taşı, dişlemeğe mahsus çekiç. Dişoğu diyenler de vardır.

ditmek : Parçalamak, koparmak, elleriyle tutup asılarak parçalara ayırmak. (DS.1526)

Saç baş ditmek, güreşirken elbise ditmek, pişmiş tavuğu ditmek, parçalara ayırıp kemiğinden ayırmak gibi.

[ditmek] : Parçalamak. {Taşköprü} (DS.1526)

[div div] : Bir nevi kuş tahifesindendir. (DS.1526)

divdiv : Aynı sesi çıkaran bir kuş adı. (DS.1526)

divildemek: Kımıldamak. (DS.1526)

divinmek : Kımıldamak. (DS.1526)

divit müvüt : Müvüt medari kelâm. Divit; uzun saplı, bu sapa yazı aletleri konulu. Üç tarafta mürekkep koma yeri olur. Eski bir yazı takımıdır ki altından bile yapılırdı.

Tabağ üstünde çiyit

Belinde altun divit.

Kalem mülem, ğarpuz marpuz, çakı makı, daş maş, saç maş gibi.

Tabirlerde ikinciler yalnız birer ses kıymetini haizdirler. Anlamları matlup değildir. Kelama medar olmak üzere kullanılırlar. (Tezhim)

divlek : Bir cins kavun adı. (DS.1527)

divlim divlim : Parça parça. (DS.1528)

diye : Ta.

- diyelek** : Deme, koma, ifade biçimi, lehçe, diyerekten bozma.
- diz bağı çezilmek** : Dermanı kalmamak.
- dizdar** : Kaleci.
- [dizdik]** : Diz darbesi, diz vurmak. {İnebolu}
- dizi bağı** : Derman.
- dizi** : Dizilmiş, bir dizi inci gibi. (DS.1531)
- dizin dizin** : Dizilmiş, dizilip dizilip sıralanmış. (DS.1531)
- Durman gider dizin dizin gibi.*
- dizin** : Dizilmiş bir dizi altun, bir dizi fidan gibi. (DS.1531)
- [dizlik]** : Don, kilot. (DS.1532, KYS.176)
- dizlik** : İç donu, iç pantolonu. Büyük ağı ve paçalı olursa şalvar sayılır. Kadın ve erkekler arasında müşterektir. Yalnız erkekler iç şalvarı giymezler. (DS.1532, KYS.176)
- Keten göynek bükşerin*
- Yâre dizlik dikşerin.*
- Eyer yârim gelmezse*
- Dizlik seni sökşerin.*
- dizüstü** : Dizinin üstüne.
- doan** : Bir nevi yırtıcı kuş ki av vasıtası olarak kullanılır. Meşhurdur.
- dödu** : Mevlid’de (KYS.176, AAT.215)
- Doğdu ol saatte ol sultan-i din*
- Nura gark oldu semavat ü zemin.*
- Dedikten sonra ayağa kalkılır ve salavat okunur. Bu harekete doğdu derler.
- doğma** : İlham ile gelen zuhur, tulû, ilham.
- dok söz** : Acı, müessir söz.
- dok sözlü** : Dolgun, ağır, müessir, acı sözlü.
- dokumak** : Nesc etmek, işlemek. (DS.1541, KYS.177)
- dokunaklı** : Müessir, acı, kesin.
- dokunaklı** : Müessir.
- dokunan** : Ait olan raci olan.
- dokundurmak** : Kinaye, temas.
- dokurcun** : Kesb, gelir, kazanç. (DS.1541, KYS.177)

Dokurcumu düzgün de neyle ösa işine geliya.

Dokurcunu bozuk.

Dokurcun ne geziya bizde.

- dokuş** : Temas, kadeh tokuşturmak gibi.
- dokuşdumak** : Temas ettirmek, deydirmek, vurmak.
- dokuzan** : Dokzan. (DS.1541, KYS.177)
- dokuzdaş** : Bir nevi oyun.
- dol nine** : Genç iken ihtiyar gibi konuşan kız.
- dolak** : Dolanan, sarılan, sarmalanan. Çarık dolağı, asker dolağı gibi. Dolak iftira yerine de kullanılmaktadır. (DS.1542, KYS.177)
- dolakmak** : Sarıp sarmalamak, iftira ve isnad ile tası tarağı toplattırmak.
- [dolama]** : Bir nevi çember, başörtüsü, iltihap. (DS.1543, KYS.178)
- dolama** : En çok elde çıkar bir nevi şiş-çıbandır. Hayli ağrı yapar. Dolama çoban deyneklerinden bir nevi. (DS.1543, KYS.178)
- dolama** : İftira. (DS.1543, KYS.178)
- dolambaç** : Kıvrılarak, dolanarak gidilen yol veya dolanma, kıvrılma, viraj karşılığı. (DS.1543, KYS.178)
- dolamuk** : Dolanmış, dolanan nesne, iftira.
- dolan** : Düzen, hile.
- dolaşdumak** : Ucunu başını kaybettirmek, devr ettirmek, gezdirmek, değdirmek, çarptırmak.
- dolaşık~tolaşuk** : Karışık, birbirine girmiş, bozuk. Kendirin soyulamayan çubukları, geçin kırıkları bir yere atılır, çiğnene çiğnene elyafı çıkar. Buna tolaşuk, dolaşuk derler. (DS.1544, KYS.178)
- dolaşma** : Yorgan dikişi çeşitlerinden.
- dolaşmak** : Takılmak, kakılmak, çarpmak, devr etmek, gezmek, karışmak, ucu başı gaybolmak.
- dolay** : Kenar, civar, etraf, yöre. (DS.1545, KYS.178)
- Dolaylarım dutuldu.*
- [dolayı]** : Etraf. (DS.1545, KYS.178)
- dolu dizgin** : Alabildiğine.
- dolu** : Sepgen, memlû, meşbu, fazla galabalık. (DS.1547)
- doluk** : Ağlayımsılık. (DS.1547)

- doluk** : Dıkanma, kederden şiddetli teessürden yutkunuğunu yutamamak ve nefes alamamak hali. (DS.1547)
-Hafız Ömer Efendi Kur'an okuyayken dayanamayon.
- Allah selâmet vesin. Geçen gün ben de òle bi dolukdum ki. Zehten gendiüsü de bazı yeri geliya da doluğu doluğu veriyo.
- dolukmak~dulukmak** : Ağlamak üzere olmak, ağlayacak hale gelmek. (DS.1547, KYS.179)
İmam dolğunca cömaata ağlamak düşer.
- dolukmak** : Heyecanlanmak, kederlenmek, hüzünlenmek ve iç tehavvülü, derin teessür sevkıyla nefesi artmak, sesinin tonu değişmek, tam ağlar durumuna getirmek. Dolukmakta ağlamak vardır. Bazı yerlerde ağlama mukabili kullanırlar. (DS.1548, KYS.179)
- dolunma~dolumma** : Gurup. (bk: dolunmak: DS.1599, KYS.179)
- domata** : Domates. (DS.1550)
- domba** : Birden bire kendini verme.
Gün batdı mı köylü kısmı domba yatak.
- dombak** : Manda. (DS.1550)
- dombay** : Manda. (DS.1551, KYS.179)
- [dombay]** : Manda. (Taşköprü) (DS.1551, KYS.179)
- [dombi]** : Su bardağı. {Taşköprü} (DS.1552, KYS.179)
- domdom** : İnfilak eden kurşun, davul. (DS.1552, KYS.179)
- domuzluk~damızlık** : Maya. (DS.1556, KYS.180)
Domuzluksuz (damuzluksuz) yoğurt olmaz.
- don kesmek** : İncimad yakıp dondurup kurutması. (DS.1561, KYS.180)
Bıyığını don kesmiş.
Gelin donuyulan gadun olmaz.
- don** : Libas, renk, dizlik, incimad, buz. (DS.1550, KYS.180)
Ğara donlu ğara donlu beytullah.
- Donu nasıl?
- Demür ğır.
Ak don içinde dik dura: Mum.
Her taraf don. Tü desen yere düşmēya.

Ata bakma dona bek; içindeki cana bak.

- donak** : Donmuş, don, incimad hali. Donak mahal. (DS.1558)
- donamma** : Tezyin, süs, merasim, alay, donatmayı kabul. (DS.1558)
- donmak** : Buymak, incimat etmek.
- doğuz** : Domuz. (DS.1562, KYS.180)
- dop dōru** : Büsbütün dōru.
- dopdōru** : Dōruca kalmak.
- dopduru** : Tedehhüş ve tevahhuşla sıçramak, birden bire doğrulmak.
- doraklama** : Duraklama.
- dōram** : Doğram, parça.
- doramak-doğramak** : Parçalamak.
- dorçüş** : Eşekleri durdurmak için ses.
Yorgun eşeğin dor çüş canına minnet.
- dorfa** : Öküzleri durdurmak için müstamel ses.
- doru** : Kahverengi kestane dorusu tabiri gibi. Tarı, darı, uğru, toru anlamına da gelir. (DS.1564)
Aşımın iyisine
Uyandım yar sesine
Yârimden selam gelmiş
Dorusu cümlesine.
- doruk** : Uç, zirve, tepe, baş, kaş, münteha. (DS.1564, KYS.181, AAT.216)
Dal dorunda (doruğunda) sarı biliç; Limon- portakal.
- doruklamak** : Dorukta kalmak, tepe gibi yapmak. (DS.1566, KYS.181)
- dorukmak** : Dorukta kalmak, takılmak. (DS.1566, KYS.181)
Cövüze bi solak (sopa) attım, dorukdu ğaldı.
- dōumlu** : Veladiye, çocuk doğumunda verilen hediye, bağış, hibe, temlik.
- dourmak** : Tevhit ve intaç etmek, yaratmak. (KYS.177)
- douş** : Tulû. (DS.1539)
- doyum** : Bir oturumluk yemek, doyacak kadar taam. (DS.1568)
- doyumluk** : Doyacak kadar olan. (DS.1568)
Buba vergisi görümlük
Ġoca vergisi doyumluk.

döğ̈eç : Dövecek alet. Havaneli, dibek kolu gibi. (DS.1569, KYS.182)

döğ̈eñek : Pekişmiş, dövülmüş. (DS.1570, KYS.182)

döğ̈şümek : Devşirmek. (DS.1572)

Çık dalda kirez döğ̈şü.

Dibinde ğave bişü.

Ğaveyi bişüreyken

Ğālbiñe beni düşü.

[döğ̈sürmek] : Dağınık sureti toplamak, iktitaf. {Taşköprü}

döğ̈şük : Devşirilmiş, dökme depe, tümülüs, höyük.

döğ̈şümek : Devşirmek.

Bāda yaprak döğ̈şüdüm,

Yāre dolma bişüdü.

Yar, aklıma gelince

Ben, aklımı şoşudum.

döke saça : Bol bol, ibzar ve tebzir ile.

döktümek : İnşa etmek, yerli yerince gayet mükemmel yapmak, dökülmüş gibi etmek.

döküntü : Zemin ve sakafa paralel dizilen ağaçlar. (KYS.182)

döl döş : Nesil, soy sop. (DS.1576)

döl : Nesil. (DS.1575, KYS.182)

dölek : Döl, nesil, ferî. (DS.1577)

döleşî : Meşîme.

dömbek : Mahrutiyüşşekil, tempoluk çalgı. (DS.1580)

dömbelek : Dömbek. (DS.1580, KYS.183)

dömek : Delik, damın, ahırın pislik atılacak deliği ki gübreliğe bakar. (DS.1580, KYS.183, AAT.216)

dömelmek : Belini aşağı eğmek, arkasını dönmek. (DS.1581, KYS.183)

döndön çiçeği : Bir nevi çiçek.

döndü : Dönmüş olan, bir isim. (DS.1582, KYS.183)

döne : İsim. (DS.1582)

dönek : Kahbe, dönen. (DS.1583)

dönembeç : Dönülecek yer, viraj. (DS.1584, KYS.183)

dönemeç : Viraj. (DS.1584, KYS.183)

- döner** : Kastamonu'ya mahsus kebab.
- döngel** : Beşbıyık, muşmula denilen meyve. (DS.1585, KYS.184)
- dönüm** : Dönülecek yer, dönülen, dönülmüş, dönme yeri, çizme-çizgi başı. (DS.1586)
- dörd_öbül** : Hayvan gibi dört ayak üzerine şekil almak.
- dördilmük** : İlmek, dikmek, tutturmak demek. Bu kelime dört tutturma anlamında.
- dörmek** : Derlemek, toplamak, karış karış karıştırmak. (DS.1587, KYS.184)
Böce bizim arpaya bi_ki donuz gelmiş. Ne sölëyin, deneden sapdan vaz geç, dörmüş tarlayı boydam boya.
- dörmelemek** : Dörmek, iktifa etmek, ne var ne yok almak, toplamak, karıştırmak. (DS.1587)
- dört dolaşmak** : Her tarafı gezmek.
- dört dolaşmak** : İstirap fazlalığından kinaye.
- döş dolması** : Kuzu dolması.
- döş** : Züriyet, gövüs. (DS.1589, KYS.184)
- döşek** : Yatak. (DS.1589, KYS.184)
- döşeme** : Tefriş. (DS.1590, KYS.184)
- döşemek** : Tefriş etmek.
- dövşümek** : Devşirmek.
- dudak bükme** : Beğenmemek, istihza, işmîzaz.
- dudaş** : İnsan ve köy adı.
- dudu pıyarı** : İsim.
- dudu** : Ferc, bir nevi kuş, güzel konuşan. (DS.1595, KYS.185)
- duduman** : İsim.
- dul** : Kocasız kadın, kadınsız erkek. (DS.1596)
- duluk** : İstemeyerek göze gelen yaş. (DS.1598, KYS.185)
- dulukmak** : Gözün kendiliğinden yaşla dolması.
- dulukmak** : İrade ve ihtiyarın dahli olmadan göze yaş gelme. (DS.1599)
- dulunmak** : Gurup etmek. (DS.1599, KYS.185, AAT.216)
Doğana_aylarınan dödum dulundum;
Bir bazar gecesi gafletinen vuruldum.
- dumağı** : Tayaran, nezle. (DS.1601)

dumanı göğə ağmak : Tayaran, suut.

Ğuş gibi göveādı.

dumla : Daday'da bir yer.

dumō~dimağū : Nezle. Nezle (Dumā) şekli de vardır. (DS.1603, KYS.185)

duncukmak : Daralmak, sıkışmak, sıkılmak, gezmek, dolaşmak, ihtiyacı artmak. (DS.1603, KYS.185)

dundarlık : Devrekâni'de bir yer adı.

dunuk : Renksiz. (DS.1604)

dupduru : Tamamen saf, billuri. (DS.1606)

duraan : Durulacak yer, Durağan bir nahiye ismidir.

duracak : Durulacak yer, nokta. Mesela kuranda vakfe ve sekte yerlerine, Türkçede nokta konulacak yerlere, musikide ses ve cümle sonuna duracak derler. Bu kelime herkes tarafından malum ve her durulacak şey için müstameldir.

durak : Durulacak yeri isim. (DS.1604)

duraklama : Tevakkuf etme.

duraklamak : Tevafuk etmek.

duraklamak : Tevakkuf etme.

durgun : Râkit, hareketsiz.

durgutmak : Durdurmak.

durkaya : Dur deyince güya durmuş olan bir kaya.

duru : Saf. (DS.1606)

durulma : Bulanmış iken safileşme.

durum : Duruş, vaziyet, hal, gidiş. (DS.1608)

durundu : Dur, indi imdi. Bu gibi tabirlere Arap gremerinde terhim derler. Buradaki ha değil hı harfidir.

duta : Zedelemenden toplanan, dutulup alınan, mahsup, mahsüben. (KYS.186)

dutacak : Tutmaya mahsus alet. Ocaktan tencere, çorba gibi şeyleri almak için ortada bir şerit gibi bez iki ucunda üçgen veya dikdörtgen şeklinde birer bez parçası. Bu alete dutacak, dutak derler. (DS.1610)

- dutak** : Tutulacak alet, sapanın eneği ucunda çiftçinin şoförün direksiyon kullanması gibi kullanacağı baston biçimindeki kısım. (DS.1611, KYS.186)
- dutam** : Bir avuç, bir tutam. (DS.1612)
- dutamak** : Senet, dutulacak her hangi bir nesne, höcçet, mesnet, müttekâ. (DS.1612)
- dutar** : Mutabık, maşbih, mümtezic.
- dutgun** : Mümteziç, mutabık, aşık, yanık. (DS.1612)
- dutsak** : Tutmağa yarayan.
- dutu** : Rehin. (DS.1613)
- dutucu** : Hasis, tasarruf delisi. (DS.1613)
- dutuk** : Mahbut, giriftar, konuşamayan, bon, çapraz olmayan. (DS.1613)
- dutum** : Tasarruf. (DS.1613)
- dutum** : Tasarruf. (DS.1613)
- dutumlu** : Tasarrufa riayetkar, usullü, aşık. (DS.1613)
- [duduruz]** : Fuzuli, emsal, tasarruf. (KYS.186)
- duduruz** : İşgal. (KYS.186)
- dutuşmak** : Tenazü.
- duvak** : Gelin yüzüne örtülen, nikap, hicap. (DS.1614)
- Şu deymenin sava*
Ġısakesiñ ġavā
Başkasına gidēse
Ġara çıksın duvā.
- duygu** : Seziş, his, duyum.
- duygusuz** : Hissiz, görgüsüz.
- duyumlu** : İstihbarı kuvvetli, duygulu.
- duyurmak** : İhbar, ihsas.
- duzla** : Memleha. (DS.1615, KYS.187)
- duzlu otumak** : Pahalı gelmek.
- düdük** : Öttürülen her nesne ve buradan naklen meful. (DS.1617)
- düġdü** : Ġaġa. (DS.1619, KYS.187)
- düġe** : Bozulmamış inek, bazı yerde kız. (DS.1619, KYS.187)
- Āl besledim düġeye uydu;*

Ġız besledim danaya uydu.

düġeç : Küçük düġme, düġüm, vida. (DS.1620)

düġen : Düven. (DS.1620)

düġlem : Akd.

düġlenme-dülemmek : Bağlanmak, takıd olunmak.

Al yazma düġlen de gel

Az bezel eylen de gel.

Sen bi şey bilemeyoñ

Ustañdan ören de gel.

düġmek : Akd etmek. (DS.1622)

düġü-düġüm : Anahtar, düġme.

düġülemek : Akıd, inikad. (DS.1624)

düġür : Karabet akdı, kız isteme. (DS.1625, AAT.217)

düġürbaşı : Düġünü hazırlayan, mütevassıt rolü oynayan, düġüne delalet eden.

düġürlük : Evlendirmek için kız talebi.

düġürşü : Evlenen kızın ve oġlanın babaları birbirine düvürşü derler. (DS.1625, KYS.188)

Ne ġızı verü, ne düġürü küsdürü.

düġemsülük : Düġemselik, düġemsilik, düven oku.

düġlemek : Takıd etmek, bağlamak. (DS.1621)

düġülemek : Uç uca bağlamak. (DS.1624)

düġünlük : Düġün için olan.

dünek : Tüneyecek yer, kümes. Birçok yerde kümes hayvanlarının tünedikleri yer. Tüneġin kümes olması şart deġil. Tünek alelittlak gecelenen tünen yer. Mesela tavuklar veya hayvanlardan biri gece dışarda kalırlar, zavallıla nerde tünediler ki, derler. (DS.1630)

Gariplik nerde orda āřam orda tünēřiñ.

Tün; gece, dün namaz, tün namaz, dün ü gün, dün ü gün tabirlerinden anlařıldıġı gibi dün geçirdiġimiz gecenin evveli.

dürgü : Dürülmüş nesne. (DS.1634, KYS.188)

dürme : Deste, dürülmüş. (DS.1634)

dürmek : Sarmak, deste yapmak. (DS.1634, KYS.188)

dürmük	: Dürmelenmiş nesne. (DS.1635)
dürtmek	: Kakmak, batırmak, ihsas. (DS.1635)
dürtüşlemek	: Kakıştırmak. (DS.1635)
dürü	: Düğünde verilen hediye, elbise veya elbiselik ve emsali armağan. (DS.1636, KYS.189, AAT.217)
dürüm	: Deste, bir dürüm serme, bir dürüm yufka, bir dürüm kâhat bi deste kağıt gibi. (DS.1637, KYS.189)
dürüt	: Yalan.
dürütme	: Yalan söyleme, uydurma.
dürütmek	: İcad etmek, ibda etmek, halk ve ihdas etmek. (DS.1637, KYS.189)
düşeyazmak	: Düşecek olmak, düşmeye yaklaşmak.
düşgün	: Müptela, sakıt, düşmüş. (DS.1639)
düşmek	: Sukut etmek, derecesini kayıp etmek. (DS.1639)
düşûk	: Sakıt, bozuk düşmüş. (DS.1639, KYS.189)
düşü azmak	: İhtilam.
düşü	: Tesadüf.
düşüt	: Tesadüf. (DS.1640)
düşütdüme	: Rast getirmek, falcılık gibi.
düven	: Düğen. (DS.1641)
düvensilik-düğensilik	: Düven oku. (DS.1641)
[düvensir]	: Dirsek gibi olan bir ağaçtır. Düven oku. {İnebolu} (DS.1641, KYS.189)
[düzbastı]	: Acul. (DS.1643)
düzbastı	: Baştan başa, umumiyetle, baştan aşağı. (DS.1643) <i>Yâmur düz basdı. Her taraf yemyeşil olacak.</i>
düzdaban	: Ayaklarının altları düz olan. (DS.1644)
düze	: Tertip, siyak, nizam.
düzeltmek	: Tanzim edilmek, istikameti doğrultmak, yola girmek. <i>Bozan olmayınca düzen olmaz.</i>
düzeltmek	: Tanzim etmek. (Düzetmek)
düzen	: Hile, yalan, aldatma, desise. (DS.1644, KYS.190) <i>Al beşimi bozan</i>

Otuz iki düzen.

- düzensiz** : Tertipsiz, intizamsız.
- düzeye~düziye** : Siyakta seviyede bir boy, bir tip, bir çeşit.
- düzme** : Masal, efsane, uydurma. (DS.1647)
- düzme** : Uydurma, yapma, musannâ, tanzim, tertip, islahi imla, yola getirme. (DS.1647)

E

- [ebe]** : Kabile, koç, koyun. (DS.1649, KYS.191)
- ebegömeci~ebegümeci**: Eşkili pilav yapmaya mahsus, yaprağı toparlakça bir ot. (DS.1652, KYS.191)
- ebiş** : İnsan adı.
- [ece]** : Atabey, ağzı büyük adam. {Kastamonu} (DS.1659)
- eceoğlu** : Köy adı. (Ecölu)
- ecevit** : Küre’de bir mahal.
- ecinni** : Cin. (DS.1642)
- eciş beciş** : İvicac, eyri büğrü, tuhaf şekil.
- ecit becit** : Uydurma, ufak tefek, aslı nesli ne idüğü belirsiz, karışık.
- [ede]** : Amerika’da bir sülale. {Kastamonu} (DS.1663, KYS.193)
- edik** : Ayakkabı, kısa konçlu çizme, çocuk ayakkabısı. (DS.1664, KYS.193)
- ediraf** : Etraf. (DS.1666, KYS.193)
- edişmek** : Söylemek. Rızaya mukaarın cinsi münasebet. (DS.1666)
- edümek** : İsâl.
- ef** : Öf yerinde, nefret, hayret ve bezginlik ifadesi. (DS.1667)
- efe** : Yiğit, kabadayı. (DS.1667, KYS.193)
- eferti** : Hafif esim.
- efil efil** : Esmek, ılgıt ılgıt esmek, ılgıt ılgıt hafif fafif. (DS.1668, KYS.193)
- efil** : Hafif. (DS.1668)
- efilti** : Hafif, yavaş esme, hafif yel. (DS.1669)
- efir efir** : Efil efil gibi. (DS.1669)
- efir** : Hafif, mülayim, şiddetli olmayan. (DS.1669)
- efyün** : Afyon.
- [egek]** : Sabanın demire geçirilen ağacı. {Kastamonu} (DS.1675, KYS.194)

eğ̃-eḡ : Üst damakta, boğazda şişlik, et zuhuru. Ekseriya hayvanlarda olur. (DS.1742)

Eni olan hayvan arpa yiyemez, saman dahi yiyemez olur; kılçık alır.

eḡ̃z-eḡ̃z-iḡ̃z : Zayıf, ölümcül, zebun, sesi zafiyetten ötürü zor işitilen. (DS.2541, KYS.355)

eḡ̃irme-eyirme-iyirme-iḡ̃irme : Yün iḡ̃irme, çorap iḡ̃irme gibi.

[eḡ̃lek] : Hayvanların yayıldığı, toplanıldığı, etrafıca durulacak yer. (DS.1673, AAT.219)

eḡ̃şi-eyşi : Eḡ̃i,ekşi. (DS.1688, KYS.195)

eh : Pekiyi, öyle olsun. Rıza, tasvip, muvafakat yerinde. (DS.1689)

Eh ne yapalım ḡader ḡismet.

Eh_öyleyse git de gel.

Eh ucuzusa al gibi.

Bu kelime öoḡunlukla evet yerinde müstamel.

ek_olmak : Musallat olmak.

ek : Ula, zeyl, ilave.(DS.1691)

eke : Zeki,çok akıllı, dahi. (DS.1692, KYS.195)

-ysilmek: Noksanlaşmak, tenekus.

ekemen-eyemen : Kibirli. (DS.1694)

ekenek : Ekilecek yer, ekilecek madde, ekilmiş. (DS.1694)

Bu sene ekenēğimiz geniş; yani nadas edilen ve hazırlanan arazimiz çok.

Geçen sene ekenēğimiz ḡıt olduḡuyçun iryat alamaduk, ekenēk dersem sekiz_on kile būday ekdiyduk ; yani ekilen mahsül.

ekin : Hububat cinsinden mezruat. Tarlada iken ekindir; harmanda sap derler. Tarlada ekini çiḡneme dedikleri halde harmanda ekine basma dinilmez, sapı çiyneme derler.

eklem : Eklenen, bağ, ulanan nesne, mafsâl, iki ucun bağlantısı.

Ek oldūḡa sap_ol. Burada; ulanma, takılma, tesallut manaları var.

eklemek : Ulamak, ilave etmek, tezyil eylemek, vasl etmek, bağlamak.

ekleşdümek : Taslit. (DS.1697)

ekleşmek : Tesallut etmek, üstüne varmak, ulanmak, dakılmak, bağlanmak. (DS.1696, KYS.196)

ekli : Ulalı, müzeyyel.

ekmeklik : Hayvan yiyeceği veya satış için değil de yemek, ekmek yapmak için ekilen veya isitihsal olunan. (DS.1697)

Ekmeklik tohum ekmeklik un gibi.

[ekoap olmak] : Musallat olmak. {Taşköprü}

eksik~eysik etek : Dul, bakımsız, himayesiz, naçar kadın. (DS.1697, KYS.196)

el_açmak : Teseül, dilenme, dua, rica.

el_altı : Gizli, duymadan. (DS.1702)

Böle ğonuşmayınan galmaduk. El_ altından da haber yolladuk. (Bir taraftan da demek)

Bi yañdan baña öle dēyā. El_ altından da benim_ alacayım diķēna müşteri buluyo.

el_avcu açık : Bonkör.

el_āzı : Rivayet. (DS.1702)

Elāzıynan ğuş dutulmaz.

el_ulā~elulağı : Bakıye, borç, bakıye iş. (DS.1729, KYS.200)

el_uzatmak : Tecavüz.

el_vermek : Kifayet, yeterlik, tatmin etmek kâfi ve yeter yerine. (DS.1729)

Elvedi ğayrı.

- Pelverde oldu mu ā.

- Elvedi cıvık deyil. Gözel, iyi.

el ele vermek~vemek : İttihat.

el ğaldumak : Hakaret, tecavüz, darp.

[el kavuşuğı] : Elleri kovuşturunca toplanan bir hapaz ölçek.

el sallamak : Davet. (DS.1728)

el : Yabancı.

elbezi : Peşkir, peçete. Çoğunlukla el temizlemek için ıslanıp sabunlanan peçete, bez parçası.

elcik : Küçük el. (DS.1706)

elcil : Ehli, munis. (DS.1706)

elçi : Münis, ehli. (DS.1706)

elçim : Deste. (DS.1707)

elçipi : Çocuk hecelemlerinden ve el ve ayakla oynayan oyun ve eğlencelerden.

- elde olmamak** : İhtiyar dışı, irade harici.
- elebaş** : Şef, teşvik eden, idare eden.
- elecek** : Eli ile tutulan havan elçeği, tırpan eleceği, kirman eleceği, çıkırık eleceği. (DS.1709, 4493; KYS.197)
- elekcek** : Bir alet adı. Elek ile evcek gibi.
- elekçi** : Kıptı, puşıyan. (DS.1709, 4493; KYS.197)
- elemek** : İncesini, kalınını ayırmak, eleklerle elemek. (DS.1710)
Ulu dalar elek elek elēyin,
İflah olmam ben bu deriden ölüürün.
- elermek** : Muktedir olmak.
- eleste** : Müheyya, rezerve. (KYS.198)
- eletmek** : Davet, çağırma, gel deme, el ile gel işareti verme. (DS.1712, 4493; KYS.198)
- eletmek** : Eliyle gel demek. (DS.1712, KYS.198)
- [eletmek]** : Götürmek. {Taşköprü} (DS.1712, 4493; KYS.198)
- eleyim_sāma** : Alâimi sema.
- elgit-ēgit** : Al götür.
- elgitmek** : Alıp götürmek. (Ēgitmek) (KYS.198)
- elğol** : Torpil, yol, yordam, himaye, iltimas.
- elgün** : Yabancı.
Elegüne ġarşu, elgüne ġarşı, dosta düşmana, olura olmaza karşı.
- elife** : Arefe, arife. (KYS.199)
- elik** : Gazal. (DS.1717, KYS.199)
- ellek** : Hilekâr, çarpıcı, eli çabuk, oynak, madrabaz, sözü özüne uymayan. (DS.1720, KYS.199)
- [ellek]** : Oynak. (DS.1720, KYS.199)
- [elleri elpelemek]** : Elleri hamurdan ayırmak. {Taşköprü}
- elleş** : Antreman, mümarese, şakadan güreş yapma, oyun. (DS.1722)
- [ellik]** : Eldiven. (DS.1723, KYS.200, AAT.219)
- ellik** : Eldiven. (DS.1723, KYS.200, AAT.219)
- [elsıran]** : El sıyran. {İnebolu} (KYS.200)
- elti** : Kayının karısı. (DS.1728)
- elti** : Kocanın kız kardeşidir. (DS.1728)

- elveren** : Yeten, kafi olan.
em : Deva, ilaç. (DS.1729, KYS.200, AAT.219)
[em] : İlaç. (DS.1729, KYS.200, AAT.219)
emcek : Meme ucu, meme. (DS.1730, KYS.200)
eme yaramak : İşe yaramak, deva olmak. (DS.1734, KYS.201)
eme : İlaç. (DS.1731)
[emeksiz] : Üvey. (DS.1732)

- emeksüz** : Övey çocuk, handan, piç. (DS.1731)
emen : Çelik atmaya mahsus kuytu. (DS.1733, KYS.201)
emen : Çelikte kuytu. (DS.1733, KYS.201)
emesen : Deva, çare, darû.

Hasta olunca em söyleyen coğ̃ olu.

- [emesen]** : Kin bağlayan, kin tutan. (DS.1734, KYS.201)

- emili** : Emilmiş.
emişmek : Birbirinin anasını emmek. (DS.1737)
[emlik] : Körpe. (DS.1739, KYS.201)
emme : Emma. (DS.1740, KYS.201)

İstanbul ağzı hemen her kelimedede olduğu gibi Türk ailesine yabancılığını Türk şivesine aykırı olduğunu bu kelime ile de isbat etmektedir. Emme, emma, eme yerine ama gibi müstehcen olmaktan kurtulamamakta ve bu ağızla konuşanlar kendi haltlarını unutup saf Türk Anadolu halkıyla alay etmektedirler. Azı çoğa mı çoğu aza mı bağlamak lazım? Bunu her halde öğrenme zamanı uzak değildir. Şivesi bozuk bir Bizans ağzına ve kadrosu filoloji dünyasında hicap duyacak kadar mahdut bir ağıza milyonlar sürüklenemez.

- emmek** : Mas, imtisas. (DS.1740)
emmi : Amuca. (DS.1740, KYS.202)
emmölu : Amucazade.
emsen_ etmek : İntikam beslemek, ben sana elbet sorarım demek gibi.
emûk : Murdî.
emüşûk : Birbirinin anasını emen. (DS.1742)
emzûklü : Süt emziren, süt emen.
[en] : Atın damağında zuhur eden şiş. (DS.1742, KYS.202)

endek	: Kararsız, korkak. (DS.1745)
[endek]	: Koca. {Kastamonu} (DS.1745)
[endelek]	: Kaypak konuşan adam. {Taşköprü}
[endik]	: Salak. {Kastamonu} (DS.1746)
enek~eñ eğ	: Sapan kütüğü. (DS.1748, KYS.202)
enemek	: Taşaklarını çıkarmak. (DS.1750, KYS.203)
engün	: Münhat. (DS.1756, AAT.219)
enik~enûk	: Köpek. (DS.1757, KYS.204)
enişte	: Kız kardeş kocasıdır.
enli	: Vasi, geniş.
enō ğazū	: Kazıġ kakmadan yerleştirmeden önce kısa bir kazık kakarlar. Bu kısa kazık asıl çakılacak kazıġın yerini ihzar eder.
enō	: Esas.
eñ-en	: Arz, damakta zuhur eden, et, damak şişkinliği. Eni ğonu olup olacağı, aslı nesli, hepsi, işte. (DS.1742, KYS.202)
eñ vurmak	: Nişan. (DS.1762)
eñek~eyek~egek	: Sapanın topraġa temas eden ve batan kısmı. (DS.1748, KYS.202)
eñiz	: Mizmiz, inez. (DS.1758)
epelemek	: Tepelemenin zıddı. (DS.1762) <i>Birini epeleyip birini depelemek olmaz.</i>
epelenmek	: Sevmek. (DS.1762)
epey~peyice	: Oldukça, kemale, yakın.
er	: Erkek, yiġit, erken. (DS.1764) <i>On beşinde kız ya erde ya yerde.</i> <i>Er deye arduca çıkā.</i>
erce	: Erkence. (DS.1764)
ercek	: Bir köy adı.
erdümemek	: Vuslattan men' etmek.
erdürmek	: Vâsıl etmek. (DS.1764)
ere varmak	: Kocaya varmak.
erelmek	: Erkekleşmek, erliġin bütün vasıf ve kudretini haiz olmak.
erem	: Hêrem. (DS.1765)
eren	: Vâsıl, evliya. (DS.1766)

Ermek, mutlak kemal ifade etmektedir.

[ergen] : Bekâr oğlan. (DS.1767)

ergen : Bekar. (DS.1767)

Ergen gızıñ yanağında bal olur.

Ergene var ergene,

Tasasuz gir yorğana. Burada ergen bâkir erkek demek.

[ergende] : Bekâr kız.

erğennik~ergenlik : Dul kadının bekar erkeğe varması, varınca getireceği hediye erkek ve kadın cinsi için bekarlık anlamına daha çok şayidir. Göz kapaklarında çıkan sivilcelere de derler. (DS.1768)

ergörmemek : Koca görmemek, hiç evlenmeyen kadın için.

ergü : Murad, vusul.

[ergüdür] : Hamurun kabarıp fırına gire bilecek kıvama gelmesi. {Kastamonu}

erimmek : İnad, acele, tahliye, içi sıkıntılı. (DS.1770, KYS.205)

Erindüğünden eriğe dayanmış.

eriş : Dokumada, mekiklere takılan iplik, tezgâha gerilen argaçtır. (DS.1771, KYS.205)

erkeç : Keçinin boğası, erkeği. (DS.1773, KYS.205)

erkişi : Erkek insan. Cenaze namazında erkişi niyetine denildiği gibi.

erlikten kalmak : Akâmet.

ermek : Vusul, vâsıl olma, vasılı illallah olma. (DS.1775, KYS.206)

ermemiş : Ham.

ermiş : Veli.

erölu : Erkek oğlu.

ersemek : Kadının koca istemesi, kocasamak. (DS.1776)

ersemek : Koca istemek. (DS.1776)

erte : Ferdâ. (DS.1777)

ertesi gün : Ferdası gün.

erişte : Küçük parçalar halinde ve dörtgen şeklinde doğranan hamur. Bundan yapılan çorbaya erişte çorbası veya doğrudan doğruya erişte derler. (DS.1778, KYS.206)

es : Yel, ters. (DS.1778)

esen : Sağ, salim. (DS.1779)

esennik~esenlik	: Sağlık, selamet, sıhhat, afiyet.
eser	: Yel. (DS.1779)
ēseri~eyseri	: Çivi. (1827)
eserûk	: Cezbe, cinnet, asabi, ahval. (DS.1780, KYS.206)
ęsgün	: Rüzgar. (DS.1781, KYS.206)
esi	: Yel. (DS.1781, KYS.206)
esim	: Nesim.
esintü	: Hafif esme. (DS.1782)
esirgemek	: Sakınmak. (DS.1782)
[esirik]	: Azgın, kızgın, mücerreb. {Kastamonu} (DS.1783)
esirmek~esürmek	: Cinnet, asabiyet, tecennüm, sermesti. (DS.1783)
ęslek	: Dipsiz, laf. (DS.1785)
eslemek	: Ehemmiyet vermemek. Bazen de aksine olarak yerine. (DS.1785, KYS.207)
ęsme	: Nefha. (DS.1785)
esmek	: Kontro gitmek, rüzgar esmesi. (DS.1785, KYS.207)
esmemek	: Havanın hareket etmemesi.
esmen	: Esmem. <i>Bi esmem yanya ki. Herif āç yommasını bilmez. Ustalık talāya.</i>
ęsnek	: Alastiki. (DS.1785)
ęsnemek	: Alastikiyet.
esrek	: Meczup. (DS.1786)
esrûk~eserik	: Mecnun, meczup. (DS.1787)
estek köstek	: Laf ü güzaf. (DS.1787)
esûk	: Tümsek: Muhaddep yer, kaş. (DS.1787, KYS.207)
eş	: Müsavi, çift, arkadaş, doğum mündefiatından meşime. (DS.1783, KYS.207)
eşek_arusu	: Bir cins yabani ve büyük arı.
eşek turpu	: Bir navi ot. (DS.1790)
eşelemek	: Elma, elmanın ısıra ısıra yenip ortada silindir şeklinde bırakılan yenilemez kısmı ki bir ucu sap bir ucu kış ve ortası çekirdek doludur. Eşelek; bazı yerlerde allitlak yaşı meyvedir. (DS.1790, KYS.207)

Eşelekyen keskûn sirke türküsünde olduğu gibi.

- eşelemek** : Eşmek, ayak ve el ile bir yeri kazımak. (KYS.207)
- eşgün~eşgûn** : Rahvan yürüyüş ile lök lök yürüyüş arası, rahvana yakın. Rahvan, hayvan için sarsmadan yürüyen demektir. Lök lük askerî hayvanların yürüyüşüdür. Eşgün bir nevi tırıstır. Fakat lök lök tırısına benzemez. (DS.1792)
- [eşi~eysi]** : Halen yanmış odun. (Kastamonu) (DS.1791; KYS.207, 218)
- eşimmek** : El veya ayakla kazmak, kazımak. (DS.1792, KYS.208)
- eşinmek** : Kendi kendine kazma işi. (DS.1792, KYS.208)
- eşit** : Bir, eş, müsavi.
- erlikten kalmak** : Mahsus duymamak, eşitmemek.
- eşme** : Pınar. (DS.1794, KYS.208)
Bu punar, eşme puñar
Yaramı deşme puñar.
Yârim burdan geçince
Su ver söyleşme puñar.
- eşmûk** : Eşilmiş yer, eşilmiş toprak, eşilerek kabartılmış, bir tarafa oynatılmış.
At sahibine göre eşinü.
- eşte** : İşte.
Eşte bõle kayınca; eşte bõle gayınbilader.
- et toprak** : Gudar, ana toprak, killi, lilsli, kumlu, kırmızı, gök cinsten olmayan esas toprak.
- et** : Eyle.
- et** : Lahım.
- et** : Söyle.
- etekcek** : Eteğe yani belden aşağısına sarılan veya giyilen libas veya bez. Etekcek etekle demek de olur. Evcek, köycek, bütün köylü ile bütün ev halkınca gibi. (DS.1796, KYS.208)
- eteklemek** : Tazimat, ihtiramat, bazen tabasbus, kompliman.
- eteklik** : Kadınların göbeklerinden aşağıya giydikleri, fistan, tayör etekliği gibi. (DS.1796, KYS.208)
- etekmē~etmeyi** : Yufkanın ortasına et konularak saçta pişirmek suretiyle hazırlanan yemek. Etekme.

etēn	: Meşime. (DS.1797, KYS.208)
eter	: Kök, meşime, esas, dip son, tamam. (DS.1797)
eterini kesmek	: En sonuna kadar almak, toplamak, kaldırmak, ve hiçbir emmare bırakmamak, yerinde yeller estirinceye kadar temizlemek.
etevinni	: Etlice, etine dolgun. (DS.1798, KYS.218)
etleç	: Etlice, et konulan kap, et alınan, almaya mahsus olan alet.
etlik	: Pastırma, sucuk ve kıyma gibi gıda maddeleri hazırlamak üzere kesilecek veya kesilen hayvan. (DS.1799)
etsek	: Lâhime, eti çok seven, canı et isteyen.
etsemek	: Canı et istemek.
ev	: Hane, refika. (DS.1800)
evcek	: Ailecek, ev halkıyla, bütün aile efratıyla.
evcen	: Acûl.
evci	: Evine bağlı.
evcik~evcûk	: Kulûbe. (DS.1801, KYS.209)
evcümet	: Çalışkan, evine bağlı, evci, topladığını kazandığını evine getiren.
evdi	: Müsareat etti. (DS.1802)
evcen	: Acûl. (KYS.209)
evcennik	: Acûllük. (DS.1803)
evenek	: Acûl.
everen	: Yılan. (DS.1805)
evermek	: Evlendümek, tezvic. (DS.1805, KYS.209)
eveşek	: Aceleci görünen.
eveten	: Acele ettiren.
eveti~evedi~evdi~iveti~ivedi	: Acele. (DS.1802)
[evetlemek]	: Acele etmek. {Taşköprü} (DS.1806, KYS.209)
evidlemek	: Avantaj buldukça ikide bir toplamak, alıp alıp cebine koymak, kendine mal etmek. (DS.1806, KYS.209) <i>Boyuna evitlēja hiç ırrahat durudū yok. Cebini koynunu aldudu.</i>
evil evil	: Ses.
[evilcen]	: Vücutta zuhur eden kırmızı leke.
evimmek	: İsticâl.
[evinmek]	: Üşenç. {Kastamonu}

- evir** : Düğünü müteakip ziyaret ve ziyafet. (KYS.209)
- evirlik** : Düğünden bir hafta sonra sıhriyet tesis eden iki ailenin birbirlerini ziyaretleri bu ziyarette mükellef yemek veririz. (DS.1809, KYS.209)
- [evirlik]** : Zifaktan sonra iki ailenin birbirini ziyareti ve ikameti. {Kastamonu}(DS.1809, KYS.209)
- evlek çalmak** : Evlek yapmak, tarlayı sapanla bölümlere ayırmak.
- evlek** : Tarlada çift sürmeden önce çizgilerle yapılan bölmeler. (DS.1810, KYS.210, AAT.220)
- evli** : Mütezevvic.
- evmek** : Acele etmek. (DS.1810, KYS.210)
- [evmek]** : Ah etmek. {Kastamonu} (DS.1810, KYS.210)
- evrem** : Veli. (DS.1813)
- evren** : Ejder. (DS.1813)
- evrim** : Çeşit, tarz, vahdet anlamı da var.
- evrülme** : Yıkılmak, sallanmak.
İstanbul_ evrülesi
Çark gibi çevrülesi.
Benim yârimi yolla
Altüste devrülesi.
- evsek** : Evini seven. (DS.1814, KYS.210)
- [evsek]** : Kenarsız tahta tepsi. {Kastamonu} (DS.1814, KYS.210)
- evseme** : Daüssıla.
- [evsemek]** : Pirinç veya bulguru bir kaptan diğerine devrederek süzmek. {İnebolu}(DS.1814, KYS.210)
- evsimek** : Evini, vatanını istemek, göreceği gelip keder duymak ve iştihak hissetmek. (DS.1815)
- evsinmek** : İkametgâh itti hazı. (DS.1816)
- evuşā** : Zevce.
- [evürlü]** : Gelinin babası evine el öpmeye geldiği ilk gün {Abana}
- ey** : Nidaya cevap olur.
 - AAA Memet.
 - EEEEEy veyahut sadece ey gibi.
- ey** : Ya, eyā gibi. (DS.1818, KYS.212)

Evet sōna.

- *Mısdafa kemal gelmiş oraya ānadıñ mı?*

- *Gelmiş emme. Ēy gelmiş de ne demiş. Burada evet ve sonra haydi söyle yerinde.*

eycuk~īcuk : Biraz azacuk. (KYS.212)

Çay daşı çakmak gibi;

Ay doğa tabak gibi.

Ġarşudan geçen ām

Ēcûk maydalak gibi.

eycuk : Azacuk. Ēcûk, īcûk, Ēcûk şeklide işitildi. (KYS.212)

eydi : Haydi, şindi, şimdi, çabuk, haydi.

eydişmek : İtişmek, boğuşmak, uğraşmak, alt üst alt aşağı etmek, tartışmak. (DS.1819)

eydüşdûmak : Konuşmak suretiyle itişirmek, sözle mücadelele sevk.

eyem~eğem : Eger. (DS.1820)

eyer : Eğer.

eyerim~eğerim : Egerçi.

ēyet : Ayet.

eyilmek : Hürmet mütaveat.

eyin : Vücut. (DS.1822, KYS.213-218)

[**eyin**] : Vücudun dış mecmuası. {Cide} DS.1822; KYS.213, 218)

eyindi : Dendi, şimdi, haydindi. (KYS.213)

ēyindi : Haydindi göreyim, eh şimdi. (KYS.213)

Ēyindi yaramaz.

Ēyindi ġahbe. Elimden kurtulabilümüsün ki.

Ēyindi. Dak kündeysi bakayım.

eyin~eğın : Sırt, omuz. (DS.1822, KYS.213)

eylek : Mecma. (DS.1823, KYS.213)

eylemek : Tehir, imhal, tevkıf, tutma. (DS.1823, AAT.220)

eyleşmek : Tevakkuf. (KYS.213, AAT.220)

eyleşmek~eğleşmek : Tevakkuf etmek, durmak, dinlenmek. Meks olmak. Ēleşmek de denir. (KYS.213)

eyme : Veter, ok yayı. (DS.1824)

- eyme-eğme** : Eğilmiş ağaç. Ok yay denilen ok atma aletinin -mahalli aletin-ip gerilen yeri. Oklardaki yay karşılığı. (DS.1824)
- eyō~eyeğu** : Kaburga. (KYS.213)
- eyrek~eylek** : Mecnua ve mâşer. DS.1826, KYS.214)
- eyrem** : Münhani, kıvrık.
Eyrem büyrem gider sevdanın yolu.
- eyretü~eyreti** : Ariyet. (DS.1826)
- eyseren** : Hamur kazımaya mahsus üçgen şeklinde demirden mamul bir alet. (DS.1888, KYS.214)
- eyseren** : Mutfak aletlerinden. (DS.1827, KYS.214)
- [eyseri]** : Çivi.
- eyseri** : Çivi. (ēseri, Ēseri) (DS.1827, KYS.214)
- eysi** : Yanmış ve halen ateş alameti üstünde odun. (Ēsi, Ēşi, eğsi) (DS.1827, KYS.214)
- eysik~ēsik~ēṣık** : Noksan. (KYS.214)
- eysiltmek~eksiltmek~eysitmek** : Tenkıs. Bazen münakaşa yerine.
- [eysire]** : Atın burnuna kaçan bir böcek. {Kastamonu}
- eyşimek** : Tahammuz etmek.
- eyşitmek** : Tahammüre terk etmek, bozmak, işmizaz düşürmek.
- eyûk** : Mukavves.
- eyvak~ivah** : Veyl, yazık, acıma yerine de.
- eyye** : Sahih mi?
- ez** : Cıvılt, pestil gibi et. (DS.1828)
- ezangû~özengi** : Eğer takımından. (KYS.215, AAT.220)
- ezderhe** : Ejderha. (AAT.220)
- ezgi** : Lâhn, terennüm, terane, melodi. (DS.1829)
- ezgi~ezgü** : Terennüm, teganni. (DS.1829)
- ezgûn** : Bitgin, ezilmiş. (DS.1829)
- ezik** : Ezilmiş. (Ezûk) (DS.1830)
- ezme** : Ezme şeker, ezme bal, ezme pekmez gibi. (DS.1830)
- ezmek** : Yoğurt ezme, mayi haline getirmek, çiynelemek, ufaklamak, birbirine koymak, bitap düşürmek. (DS.1830)
- ezya** : Ecza.

F

- fak** : Tuzak, hayvan tuzağı. (KYS.219)
- faka basmak** : Tuzağa tutulmak, düşmek.
- fakalar** : Bir köy adı.
- fağ fağ ulumak** : Bomboş. (DS.1833, KYS.219)
- fağ fağ** : Köpek sesi. (DS.1833, KYS.219)
- [farımak]** : Kötü, gıpta etmek, farımak, ihtiyarlamak. (DS.1835, KYS.219)
- fart furt** : Laf, boş, dipsiz. (DS.1837)
- fasılye~fasılye** : Fasulye. (KYS.219, AAT.221)
- fedim** : Fatıma.
- fediş~fatoş** : Fatıma'dan bozma.
- feleka** : Ortasında ip takılı darp ve işkence aleti. (DS.1841)
- felfene~ferfene** : Ârifane herkes kendine düşen masrafı verme yoluyla ziyafet. (DS.1843, KYS.220)
- fenik** : Fingirdek, işveli.
- [ferik]** : Bir yıllık tavuk. {Tosya} Genç tavuk civcividir. {Kastamonu} (DS.1846, KYS.221, AAT.221)
- ferk** : Herk, sürülmüş tarla. (DS.1847, KYS.221)
- ferte** : Firar.
- fertiklemek** : Firar.
- feşlek** : Dağ mantarlarından bir cins, güzel, sevimli. (DS.1848, KYS.221)
- feşel** : Yaramaz. (DS.1848, KYS.221)
- [feşel]** : Yaramaz. (DS.1848, KYS.221)
- fet** : Hile, kurnazlık.
- fıkır fıkır** : Tehammür.
- fıkırdamak** : Tehammür etmek.
- fıkra** : Bekara cinsinin sırtından hubab şeklinde bir çıban olur. Sıkınca habbecik gibi cerahat çıkar. Buna fıkra derler. Fıkra bir hokra da derler.
- fıkramak** : Kaynamaktan veya tehammürden ocakta kaynar su gibi fıkır fıkır ses çıkarmak. (DS.1851, KYS.222)
- fıldır fıldır etmek** : Gözlerini iki yana oynatmak.
- fıldır fıldır** : Gözlerin iki yana hareketi. (DS.1852)

fırdan çövmek	: Birden döndürmek.
firdolayı	: Çevre, muhit, yöre, dört etraf. (KYS.222)
fırfır çevirmek	: Fırıl fırıl çevirmek, tutup durmadan döndürmek.
fırıl fırıl	: Hızlı hızlı dönmek.
fırlamak	: Yerinden kopup uzaklara açılmak.
fırtma	: Yerinden, mafsalıdan kayma.
fırtmak	: Bir taraf çıkmak, iki kemiğin mafsalıdan oynaması. (KYS.222)
fısfıs	: İnce bulgur.
fısıfısı	: Gizli gizli.
fısıldamak	: Gizli konuşmak.
fısıltı	: Gizli konuşma.
fısıfısı	: Yavaş yavaş söyleme.
[fıska]	: Soğanın küçüğü. {Araç} (DS.1859)
fiskos	: Hafif sesle dedikodu, sohbet.
fıslamak	: Gizli söylemek.
fıfır fıfır	: Kelimenin telaffuzu gibi ses çıkarmak.
fıfırdamak	: Ses. (DS.1860, KYS.223)
fıflamak	: Fıf der gibi ses çıkarmak, akmak veya dışarı çıkmak. (DS.1861, KYS.223)
fıtı	: Oyun aletlerinden. (DS.1861)
fide	: Fidan, ekseriya sebze fidanı.
filcan	: Fincan.
filke~firke	: Musluk burması, firkete. (DS.1866, KYS.224)
fillik	: Oynak, hafif hoppa, işvebaz. (DS.1866)
findannı	: Hoppa kadın veya kız.
fing atmak	: Oynak hareketlerde bulunmak.
fingir fingir etmek~ötmek	: İşvebazlık hafiflik babında ileri gitmek.
fingir fingir	: Aynı sesleri çıkarmak veya bu sesler gibi hareket.
fingirdek	: Fingirdeyen.
fingirdemek	: İşvebazlık etmek, hafif meşreplik etmek. (KYS.224)
fingirdetmek	: Şaka ederek veya el müdehalesi ile güldürmek, hoppalaştırmak.
fini	: Küçük.
finik	: Küçük. (DS.1867, KYS.224)

- finnik** : Oynak. (DS.1868)
- firenşe** : Firenķşah.
- fiş fiş** : Piston, elecek.
- fişek** : Mermi, yayık, pistono, oynak. (DS.1872, KYS.224)
- fişir fişir** : Aynı sesleri çıkarma veya aynı ses. (DS.1873)
- fişirdek** : Fişleyen.
- fişlek** : Fiş diye ses çıkaran. (KYS.224)
- fişlemek** : Fiş der gibi ses çıkarmak, hafiflik etmek.
- fişne** : Vişne. (DS.1873, KYS.225)
- Fişne dalı eyilmiş*
O yar benim değilmiş,
Ġara gözlü sevdüğüm
Böğün allar giyimmiş.
- fişte** : Fişleyen. (DS.1873, KYS.224)
- fit fit** : Kovlamak. (DS.1874, KYS.225)
- fit olmak** : Razı olmak, tekaz kabul etmek, anlaşmak.
- fit sokmak** : Fesad sokmak.
- fit** : Kav, taşınan söz. (KYS.225)
- fitir fitir** : Çabuk çabuk, kısa adımlarla. (KYS.225)
- fitirdek** : İki yana oynak, yerinde duramayan.
- fitirdemek** : İki tarafa bocalamak, iki yana mütemadiyen hareket. (KYS.225)
- fitlemek** : Kovlamak.
- fiy** : Hayvan yiyeceğı olarak kullanılır. Bir nevi bitkidir ki gerek otu gerekse taneleri hayvanlara çok yarar.
- fiyfelek** : Yaramazlık. (Fifelek)
- fos** : Boş. (DS.1876)
- foslama** : İnme, panik, balon şişti. Balon fosladı; şişi indi. Fos diye hava çıkardığı için.
- förtük** : Abus, kerih yüzlü, antipatik.
- futun** : Arıkovanı. Hutun da derler. (DS.1880)
- G**
- gāh** : Hayvanları tahrik için ses. Hassaten bekara cinsine gāh diye seslenilir. (DS.1894, KYS.230)

[ganaz] : Zan, ? {İnebolu} (DS.1909)

gāvur : Kâfir, zalim.

ğazayā : Dikiş çeşitlerinden. (DS.1954, KYS.248)

ge : Gel.

gebermek : Sefihlerin ölümü için. (DS.1956)

Zalim herif geberdi gitdi hâlâ sıkıntusu devam ediya.

gebertmek : Öldürmek fena ve süfli adamı muzur ve sevimsiz hayvanı öldürmekte kullanılan kelimelerden.

geberûk : Ölü.

- Heñi şu soñ Yunan cengi yok mu? Hıñzırı bozguna ūratduktan sōna görmeliydiñ yolları. Her taraf ōleydiya. Geberûkden geçilmēyodu.

- Sen bi kere Galiçyayı göreydiñ. Urus süngü dakıp hücum a ğakdı. Bi yaylım ataş. Ekin gibi yasayvedük. Melûn bi dā çıkmasın mı. Bi dā bi dā. Oĝ geberûkden öñûmüzde ğoccaman bi dā meydana geldi.Hıñzır sel gibi akıyâ. Gine, gine taarruz. Āşam oldu. Yārisi zabah teyyarelerinden kâhat atmaya bılaşdı. Bi tek kâhat da bizim istikama düşdü. Yanımda Seyin onbaşı varıdı. Oku dēya ki ānaşıldı siz Alaman deyilsiniz. Siz Tūrksünûz bizimnen döĝüşmeñizden belli. Ve lakin Alaman hesabına burda ğan dökeceyiñize geteseniz de ğendü vataniñizi muhafaza etseñiz daha iy olmaz mı? Bizim ordularımız Erzincana dōru badı. Gidiñ yiyitliyiñizi orda gösteriñ.

Geñur haklı. Emme neylēsiñ bi kere meydana çıkdık. Alamana sennen berberüz dedük. Namus bi söz bi. Geri dönmeç olmaz bizde.

Ne dersin oĝ. Bi da Moskof bizim oldūmuz yere saldumadı.

- Bizim kim oldumuzu bilü de onunçün.

ğebre : Hayvanları tımar etmek için kalın kıllardan mamül kese şeklinde bir alet. (DS.1957, KYS.249)

gecikmek : Taahhür.

geçin : Kendir çubuĝu. (DS.1960, KYS.249)

geç : Genç, geç. Kapalı e ile erkenin aksi anlamına gelir. (DS.1960, AAT.224)

geçe : Semt, taraf, yan, sahil, kıyı. (DS.1960, KYS.250)

Irmāñ geçeleri;

Ġız ġaldu peçeleri
Bu ġaş bu göz sendeyken
Öldürüñ niceleri.

- geçgû** : Musanmā, mürettep, muğammez kelām, isnat, iftira, cereyan, geçme, bağ, mütevassıt, modelasyon.
- geçgûn** : İhtiyar, zabun, vakti geçmiş, devrini kapamış. (DS.1962)
- geçimmek** : Teayyüş. (DS.1962)
- geçindümek** : İaşe.
- geçmek** : Ferağat. (DS.1963)
- geçüt geçümek** : Sıkıntı geçirmek. Geçit de akabe manası da var.
- geçüt** : Geçilecek yer, vasıta.
- ğedilmek** : Çentilmek, çentik olmak, kertilmek, gidilmek. (DS.1967)
- ğedûk** : Artuk, kerte, kesir, noksan. (DS.1968).
- [gegām]** : Galiba. {Taşköprü}
- gege** : Soyulmuş, kabuksuz, öz, çıplak. (DS.1968)
- [gegel]** : Cevizin içi. {Taşköprü} (DS.1969)
- gegel** : Katı, don gibi, kabuksuz, gegel ceviz gibi. (DS.1969)
- gegez** : Olur iş için ses nev'inden.
- [geğir]** : Çürümüş ağacın ince sathındaki közü. {Taşköprü}
- geh geh** : Gel, gel. (DS.1971)
- geħ** : Haydi, yürü, gel. (DS.1971)
- geklive gidive** : Sürüncüme, sürünceme.
- gelberi** : Harman aletlerinden kevik nevindendir. Yığına takıp sap-ekin çekerler. (DS.1972, KYS.251)
- ğeldürü** : Geldiri, geldirü; celbname.
- gelgeç** : Sebatsız, maymun iştihalı. (DS.1976, KYS.252)
- gelindi** : (Terhim) Gel imdi.
- geliş gidiş** : Münasebet, ziyaret.
- gelişgin** : İnkişaf etmekte veya inkişafa çok elverişli. (DS.1983)
- gelişi gözel** : Rast gele; olduğu, uyduğu gibi.
- gelişmek** : İnkişaf, tekâmül. (DS.1983)
- geliveh** : Gelive, geliver.
- gelür** : Gelir, varidot.

- gelürlü** : Varidatlı.
- gelürmek** : Nam ve şan getirmek.
- game diş** : İri, çarpık diş.
- game ğarı** : Çıkık dişli kadın.
- game sıçan** : İri fare.
- ğeme** : Dişleri çıkık, farenin büyüğü, alelittlak iri, seçkin, kaba anlamına kullanıldığı işitilmiştir. (DS.1986, KYS.252)
- ğemeç** : Dişleri çıkık, çarpuk.
- gameç** : Game gibi, dişleri çarpılmış. (DS.1986, KYS.252)
- ğemûk** : Kemik. (DS.1988, KYS.253)
- ğen** : Kalın tahta, yan. (DS.1988, KYS.253)
- ğen** : Kalın tahta, yan. (DS.1988, KYS.253)
- [gen]** : Sürülmemiş duran yer. {Kastamonu} (DS.1988, KYS.253)
- ğene** : Hayvanlara yapışan bir nevi haşere insanlara mahsus cinsine âne A. Biti derler. (DS.1990, KYS.253)
- ğenge** : Toprak kum ve gübre gibi maddeleri taşımağa mahsus iki kişilik alet. (DS.1991, KYS.253)
- gennüş_olmak** : Müzminleşmek.
- ğentmek** : Çentmek. (Germek)
- ğen** : Sürülmüş yer, tarla. (DS.1988, KYS.253)
- ğeniş** : Vasi. (Ğeğiş; geniş) (KYS.253)
- ğenişlemek** : Tevsü, teferruh, ittisâ.
- [geray]** : Muvafık, ibab-ı hale göre. {Kastamonu}
- gerdeh~gerdeh** : Zifaf.
- gergef** : İş işlenen, gerilmiş bez, nakış işlemeye mahsus alet.
- gergû** : Gerilen, germeğe mahsus olan. (DS.2000)
Çarşaf gergûde, germe çivisi gibi.
- geri_yanı** : Bakıyesi, arkası.
- geriki** : Öte, arkada bırakılan.
- gerilemek** : Tereddi.
- gerim** : Kıta, buut, vüsat. (DS.2002, KYS.254)
- gerimli** : Kıtalı, cüsseli, uzun. (DS.2002)

gerimmek : İrfâ ve tevessü etmek, kollarını ve bazen bütün vücudunu germek.
(DS.2003)

geriyanki : Öteki. (KYS.254)

geriz : Neceset. (DS.2003, KYS.254)

germe : Son hadde getirme, azami, gerilmiş nesne. Gerisi bakiyesi, arkada kalan. (DS.2003, KYS.254)

germece : Son haddine kadar.

Deyirmen germec, oluk

Dermen yok, benzim çoluk.

Var malımı harcadım

Şindi bende bi soluk.

germeç : Bir taraftan öbür tarafa gerilen, çit vazifesi görmek üzere tarla ve bahçe kenarlarına mihlanan ağaçlara germeç derler. (DS.2004, KYS.255)

gerneşme : Gerinme, titreme ve emsali gayrı tabii hal.

Bi daş atdım çöşmeye,

O da düşdü eşmeye.

Ben ā mı gördükce

Başların gerneşmeye.

[gernik] : Siyez nev'inden. {Kastamonu}

gernik : Siyez, kabilcanın bir nevi. (DS.2006, KYS.255)

gerze : Yırtık, söğüt yaprağı gibi tuza banıp ekmekle katık ederler. Bir nevi ot.
(DS.2007, KYS.255)

geşilik : Çamaşırlık. (DS.2007, KYS.255)

getmek : Gitmek. (DS.2008)

gevek : Tutmağa mahsus aletlerden.

geven : Bir nevi ot kökleri uzun ve çok olur. (DS.2009, KYS.255)

[geven] : Bir nevi ot. {Kastamonu}

geveze : Davara ve ester sınıfına takılan küçük çan, zil. (DS.2010)

gevim : Gevmelik, gevilen, gevme.

gevmük : Gevilen, gevilmiş. (KYS.256)

gevrek : Kırılması kolay, narin. (DS.2013)

[gevrengöz]: Hafif soluk, hafif rengi gidik. {İnebolu-Abana}

gevşeklik : Rehavet.

gevşemek	: Rehavete uğramak, iradesi, azmi, enerjisi kırılmak. (DS.2014)
gevşenmek	: Geviş getirmek. (DS.2014)
gevşetmek	: Salıvermek, boş bırakmak, enerji zafı göstermek.
geygel-gegel	: Abdal taifesi. (DS.2015)
gəyim	: Giyilen urbai kıyafet. (DS.2016, KYS.257)
gəyimli	: İyi elbiseli.
[geyle]	: Kara batmamak için etrafı çömüce, altı geniş ayakkabı. {Kastamonu-Taşköprü} (DS.2016, KYS.257)
[geym]	: Hayvan tahmil taşı. {Kastamonu}
geymene	: Bir köy adı.
geyn	: Ferc. (DS.2016, KYS.257)
geyrek	: Kaburga kemiklerinin ucu. (DS.2016, KYS.257)
[geyrek]	: Kaburga. {Kastamonu} (DS.2016, KYS.257)
geysi	: Çamaşır. (DS.2017, KYS.257)
	<i>Geysi yudum aruca</i>
	<i>Su götüdüm duruca.</i>
	<i>Niye dönüp bakmazsın</i>
	<i>A bıyī soruca.</i>
geysilik-gēsilik	: Çamaşırlık. (DS.2018, KYS.258)
gez	: Defa, kere. Bu (ğez) gibi. (DS.2018, KYS.258)
gez	: Okun kirişe geçen ucu. (DS.2016, KYS.257)
gezek	: Mera, gezilen yer, mesire. (DS.2020, KYS.258)
gezelemek	: Gezinmek. (DS.2021, KYS.258)
gezenek	: Koridor. (DS.2022)
gezente	: Çok gezen. (DS.2022)
gezgen	: Gezici. (DS.2023)
gezgün	: Seyyah.
gezgüncü	: Seyyah, gezen.
gezimmek	: Tereffüc, tereddüt, taksim, seyr-i mahsus. (DS.2023)
[gıcık]	: Kıvrık koyun havatır ve süsü. {Taşköprü-Kastamonu} (DS.2026, KYS.258)
gıcık	: Öksürmek hali, öksürük getiren. (DS.2020, KYS.258)
gıcıklanmak	: Gıcıklanmak. (DS.2027)

- ğıcır** : Sakıza kıvam veren madde. (DS.2028, KYS.258)
- ğıcırdak** : Gıcirtı yapan. (DS.2028)
- ğıcırdamak** : Ses çıkarmak. (DS.2028)
Kimiñ arabası ğıcırdarsa oña bine.
- ğıcırdatmak** : Gıcirtı yaptırmak.
- ğıcırım bōma** : Külleme israfın tamamen zıddı. (KYS.259)
- ğıcırım bükme** : Heyetiyle, olduğu gibi derleyip toplayıp atmak, ram etmek, haklamak. (DS.2028)
- ğıcırılı** : Katıklı. (DS.2029)
- ğıdı** : Küçük, gübre. (DS.2091, KYS.259)
- [ğıdık]** : Atın yavrusu, teres. {Kastamonu} (DS.2033, KYS.259)
- ğıdık** : Ğıcık, cüce, güdek, sıpa. (DS.2033, KYS.259)
- ğıdıklamak** : Ğıcıklemek.
- ğıdır ğıymuk** : Az çok, azar azar. (DS.2034, KYS.259)
- ğıdır gücük** : Güç hal ile.
- ğık demek** : Seslenmek. (DS.2037)
- ğık** : Ses. (DS.2037)
- ğıkak** : Ses, yumurta. (Çocuk tabirinde)
- ğıklamak** : Ses, tavuk yumurtlarken gık derse insanlar da varlıklarını göstermek için ses ve eser verirler.
- ğım** : Eziyet.
- ğımcışmak** : Kabarmak, şişmek, gidişmek.
- [ğınga]** : Cevizin kabuksuz olan kısmı, bütünden ceviz içi. {Kastamonu} (DS.2050, KYS.259)
- ğıngırtu** : Ses.
- ğır** : Ses. (DS.2051)
- ğırak** : Ses. (DS.2052)
- ğıygak** : Çalmak, seslenmek, alay etmek. Bu ses kelimeye olduğu gibi kazlara mahsustur. (DS.2065)
- [ğıygıy]** : Keman. {Kastamonu} (DS.2066)
- [ğıyırıcak]** : Çıkrıncak, çıkrıncah. {Küre}
- ğız** : Kız. (AAT.225)
- gideğoymak** : Gide durmak. (DS.2074)

ğdır ayak : Küçük ayak.

gidi : Deyos. (DS.2074)

gidiş : Reviş. (DS.2074)

gidişmek : Kaşıntı duymak. (DS.2075, KYS.268)

gil : Fasıla, aile, küme. (DS.2075)

gine : Yine. (DS.2079, KYS.268)

gireşlemek: Açılmak, bulutları sıyrılmak, yükselmek. Sema için müstamel. (DS.2082, KYS.268)

[girep] : Havanın hafif bulutlanması. {Taşköprü}

girey : Semanın ne büsbütün mavi ne bulutlu olması, açılmak üzere oluşu. (DS.2082)

girgün : Girişkin. (DS.2083)

girintü : Körfez.

gişi : Kişi. Resmiyet anlamında eski ölü bir kelime. (DS.2085)

gişilik : Resmi elbise. (DS.2085, KYS.269)

givrek : Gevrek.

giz : Sır.

[gizir] : Sinsi. {Kastamonu} (DS.2087)

gizlence : Gizlenci, arasıra giyilen libas. (DS.2087, KYS.269)

gizlenceye-gizlenceyi-gizlenciye : Resmi elbise.

gizli çıkı : Zenginliği belli olmayan.

göbek yer : Merkez yer.

göbek : Merkez. (AAT.225)

göbel sabal: Çoluk çocuk.

göbel : Çocuk, piç. (DS.2114, KYS.276, 294; AAT.225)

göbelek mantarı: Bir nevi mantar. (DS.2116)

göbelek : İsim.

göbü gözü : Her göbünde olan kazık. (DS.2117, KYS.269, 276)

göbü : Kenar arabanın iki göbüsü olur biri önde biri geride. (DS.2117; KYS.269, 276)

göbülü : Kalçaları, yanları enli kadın.

göcek : Semerin üstte ve arkada yük, urgan takmaya mahsus alet eğri demir. (DS.2118, KYS.294)

- göcen** : Tavşan, tavşan yavrusu, alelîtlak yavru. (DS.2119; KYS.277, 295)
Her çalıdan göcen çıkmaz.
- gocen** : Tavşan. (Daday) (DS.2119; KYS.277, 295)
- göcunmak** : Sakınmak, ihtiraz, içtinap, çekinme, alınma. (DS.2190, KYS.270)
- göç** : Eşya, menkul nesne. (DS.2090)
- göçermek** : Bozmak.
- göçmek** : Yıkılmak, ihtiyar olmak. (DS.2121).
- göçürmek** : Göç, hicret, geçirme. (DS.2122)
- gödere** : Bir nevi deri.
- gödeş** : Bir pehlivan ismi.
- göe gelmek-göve gelmek** : Danasamak. (DS.2127, KYS.281)
- gögēm** : Yeşillik, çayır. (DS.2128, KYS.277)
- gögemini almak** : Çayırını almak.
- gögērmek-goarmak-gövermek** : Gökleşmek, mavileşmek. (DS.2128, KYS.277)
- gögērti** : Yeşillik, sebz. Gök kelimesinde gök ve mavi renk anlamları da var. Gök çimen, gök kubbe. (DS.2130)
- gögūlcül** : Mavi renk sınıfından.
- gögūş** : Gökçe, mavice.
- gögūl** : Gök rengini okşayan.
- gögūlcün** : Gökçe.
- gökcek** : Latif, melih, behic. (DS.2136, KYS.278)
- gökçay** : Kastamonu deresi.
- gökçem** : Sebz, mavi, yeşillik.
- gökdon** : Hava renginde zıpka don.
- gökgöz** : Gök gözlü.
- göl göç** : Eşya.
- gölbez-göblez** : Enik, köpek yavrusu. (DS.2140; KYS.272, 278-296; AAT.230)
- gölgöbel** : Çoluk çocuk.
- gölük** : Merkep. (DS.2145, KYS.279, 296; AAT.230)
Hıyar parasıynan alınan gölūñ ölümü sudandı.
Bedava gölük atdan yörük olu.
- gömlek eskitmek** : Yorulmak, terlemek.
- gömleyi ğalın** : Zengin.

gömme	: Sonbaharda ekilen tohum. (DS.2149)
gömük	: Medfun. (DS.2150)
gömü	: Define. (DS.2150)
gömülcümek	: Teaffün etmek.
gömülmek	: Bir şeyin altına gelmek, içine girmek, suya gömülmek, altına gömülmek gibi.
gön	: Deri. (DS.2151, KYS.279-297, AAT.230) <i>İnsanın eti yenmez gönü giyilmez.</i> <i>Et gön üstünde pay edilü.</i>
gönenmek-gönemmek	: Emeline nailiyet, muvaffakiyet, memnuniyet. (DS.2154; KYS.279, 297)
gönl_açuk	: Neşeli, ferah.
gönlü ğara	: Dargın. (DS.2155)
gönlü yuka-yufka	: Hassa rakikulkalp.
gönlüdar	: Üzüntülü.
gönl açılmak	: İnşirah, inlisat.
gönl_acısı	: İçten duyulan elem.
gönl_açmak	: Dilnüvaz.
gönl_almak	: İштиha çekmek.
gönl_eylemmek	: Ferahlık ve haz duymak, vakit geçirebilmek.
gönl_hoşluğu	: Hoşnudi, haz, memnuniyet.
gönl darlı	: Kasvet.
gönl dönmek	: Midesi bulanmak.
gönl yapmak	: Memnun etmek, yıkılmış bir kalbi tamir eylemek.
gönlülden çıkarmak	: Unutmak.
göñle danışmak	: Düşünmek, mülahaza etmek.
göñllü göñlsüz	: İsteyerek istemeyerek.
göñllü	: İsteyerek, arzulu, talip. (DS.2156)
göñlsüz	: İstemeyerek.
göpcük	: Fesin memesi, püskül takmaya yarar. (DS.2157)
göraf	: Küme. (DS.2104, KYS.274)
görebi	: Bir nevi orak ki sapı uzun olur diken, çalı, çırpı ve muzur ot kesmeye yarar. (DS.2158; KYS.280, 297)

- góremendi** : Göreme bakalım, bulamamak, görememek.
- góreñek** : İtiyad, adet, örf. (DS.2159)
- góresi gelmek** : Tehassür duymak. (DS.2159; KYS.280, 297)
- góresimek** : Tehassür. (DS.2159)
- Ata binesim geldi;*
Dā delesim geldi.
Kômür gözli yârimi
Gine góresim geldi.
- górgę** : Gölge. (DS.2160, KYS.297)
- Yiyid, olan yiyit ata binę atlanu*
Yiyit goltunda yiyit saklanu.
Yiyid, olan her belaya gatanu
Yokdu muhanetiñ dalı górgesi.
- górmę gavlı** : İaşe ve iffak şartıyla malvermek.
- górmę** : İaşe, infak, rüyet, basiret. (DS.2162)
- górmelik** : İlk ziyaret ve görüşte istenilen bahşış, ikramiye, yemek ve zaire. (DS.2162)
- górmazden gelmek** : İğmazı ayn.
- góruklemek** : İğzap, belaya teşvik.
- górucü** : Görmeğe gelen, gelini beğenmeye gelen.
- górumce** : Kocanın kız kardeşi. (DS.2163)
- górumcülü** : Nezareti vesayeti olan sabi ve mahcur. (DS.2163, KYS.280)
- górumlúğ** : Görmelik. (DS.2163; KYS.280, 297)
- górummek** : Efelik satmak, varlık göstermek.
- górup geçmek** : Meyl ve tevakkuf etmemek.
- górup gözetmek** : Vesayet ve nezaret.
- góruşmek** : Mülakat. (DS.2164)
- góruz** : Cide, gebeş tepe.
- gósterişli** : Zevahiri düzgün, görünüşü iyi.
- gót_eylencesi** : Oyalanma, avara olma, boş gezme arkadaşı, çalışmaya mani kimse.
- gótü çöpür** : Arkası galaebelik, yanında insanla gelen, püzürlü adam.
- gótü ğuru** : Bir dere adı.

götügızıl	: Bir nevi kuş. (DS.2165)
götün gotün	: Arkan arkan, geri geri. (KYS.275, 281, 298)
götürge	: Manivela. Bu kelime en çok Tosya'da şayidir. (DS.2166; KYS.281, 298)
götürü	: Rayış, piyasaya göre alım. (DS.2166)
götürümüne	: Kâffesine, değerine, kıymetine.
göümcül	: Maviye yakın.
göv	: Bekara cinsinin kızması, erkeğine ihtiyaç duymasına sebep, şehvet. (DS.2167)
göv	: Gök. (DS.2126, KYS.281, 298; AAT.227)
gövdeli	: Cüsseli. (DS.2167)
göve gelmek	: Danasamak. (DS.2127, KYS.281)
göveç	: Etli ve sebzeli mahalli yemek. (DS.2167; KYS.281, 298)
gövermek	: Morarmak. (DS.2169, KYS.281)
gövertü	: Göğerti, gökleşme. (DS.2169)
gövlez	: Köpek yavrusu. (DS.2141; KYS.275, 282, 299)
gövrecük	: Yeşil, narin, taze.
gövrek	: Baldıran cinsinden bir ot. (DS.2170, KYS.282)
gövrek	: Taze, gevrek, zinde. (DS.2170, KYS.282)
gövsemek	: Boğasamak. (DS.2170; KYS.282, 299)
gövüs germek	: İktiham.
göynük	: Yumuşamış, siyahlanmış, vaktinden evel olmuş gibi sayahlanmış meyve. <i>İçinden göynümek: İçinden çürümeye başlamak.</i>
göynümek	: Zamanla yumuşayıp siyahlaşmak. (DS.2173, KYS.282)
göz_ açdumamak	: Meydan ve aman vermemek.
göz_ açıp ğapama	: Lehm-i basar.
göz_göz	: Ramazanda yapılır. Simit nev'inden.
goz dā	: İsabet-i ayn.
göz durması	: Körlük.
göz dutmak	: Beğenmek. (DS.2177)
göz dümanı	: Sevda, öfke.
göz ğalmak	: İmrenmek, meyl etmek.

göz gápamak	: Müsamaha.
göz gármak	: Şaşkınlık, dalgınlık, bir marazdan naşı gözü kararmak, dönmek, görmemek.
göz gızmak	: Öfke, sevdâ ve sair şiddetli amiller tesirinde sağı solu hesaba katmadan, zarar ziyan düşünmeden hareket.
göz kesmek	: Yapabileceğine kanaat etmek.
göz zâ	: Tehdit.
gözbebeyi	: Çok sevgili.
gözboyamak	: Aldatmak, iyi, makbul göstermek.
gözböyümek	: İzam.
gözden çıkarmak	: Satmak.
göze almak	: Azm, cezm, icra ve kuvveden fiile cüret.
göze almak	: Dikkati çekmek, varlığı, kazancı karşısında hased olunan kimse için.
gözer	: Kalburun seyrek gözlüsü. (DS.2180; KYS.283, 299)
gözleme	: Bekleme, tarassud, yağlı ekmek.
gözleme	: Bir nevi yağlı ekmek. (DS.2182, KYS.283)
gözüne gücü yetmek	: Ağlamak.
[göğez]	: Tosya'da bir yer ismi. {Tosya}
gökçül	: Delikanlı, taze, civan. (DS.2135)
gökgüdü	: İsim.
gökmen	: Gök adam, gözleri gök kimse. Gök; yeşil mavi renkte olan gözlere de gök deniliyor. (DS.2138, KYS.278)
gölç	: Gölcük. (DS.2142, KYS.279-296)
gömmek	: Defn etmek.
[gön]	: Deri. {Kastamonu} (DS.2151, KYS.279)
göncüç	: Küçük deri, köy adı.
[gönenmek]	: övmek, refah yüzü görmek. {Kastamonu} (DS.2154, KYS.279)
gönü gáln	: Mukavin, zengin.
gönüle bağdaş gürmak	: Tam manasıyla memnurluk vermek, sevincin, hoşâ gitmenin son haddi.
[göresi]	: Tahsis etmek. {Kastamonu}

- götlek** : İbne. (DS.2165, KYS.298)
- [götürge]** : Değirmen taşlarının kaldırıp indirmeye mahsus baskı aleti.
{Küre}(DS.2166, KYS.281)
- [gövsemek]** : Hayvanların istifahı. {Kastamonu}(DS.2170, KYS.282)
- gövüs geçümek** : Keder ve teessürden bol nefes vermek.
- göynek** : Gömlek. (DS.2171, KYS.282)
Keten, iplik büklerin
Yäre göynek dikerin.
Eyer yârim gelmesse
Göynek seni sökerin.
- [göynümek]** : İçinden çürümek. {Kastamonu} (DS.2173, KYS.282)
- [gözlek]** : Tarassut yeri. {Kastamonu} (DS.2182)
- gûbür** : Toz, pas. (DS.2206, KYS.290)
- gücemmek** : İğbirar. (DS.2206, KYS.291)
- gûcûk** : Küçük. (DS.2208, KYS.291-300)
- gücüzmek** : İztırap ve keder verme. (DS.2210, KYS.291)
- güçlenmek** : Üşenmek, gözü almamak, tenbellikten naşı gözü kesmemek.
güçlük: Müşkilat, müşkillik. (DS.2211)
- güdecek** : Takibe, gütmeye mahsus alet, ders vasıtalarından. (DS.2212, KYS.291)
- güdeş** : Küçük, kısa. (DS.2212, KYS.291)
- gûdûk** : Kısa, noksan, tam teşekkül etmemiş. (DS.2214, KYS.292)
Gûdûk gaşuk, duvara yapuşuk: Kulak.
- gûdü** : Raiy. (DS.2213; KYS.291, 301)
- gûdül** : Kısa, gelişmemiş, neşv ü nemadan kalmış. (DS.2214; KYS.292, 300)
- gûdüm** : Çoban ücreti. (DS.2215)
- gûdümek** : Küçücek. (DS.2215)
- gûldürdek** : Şelale. (DS.2217)
- gûldürdemek** : Patırtı, ses.
- gûldürdemek** : Ses, halt.
- gûleş-gülenç** : Güler yüzlü, beşuş, ferah. (DS.2218)
- gûleş** : Güreş. (DS.2219; KYS.285, 301)

- gûluç** : Gülünç.
- gûlûk** : Guluçka. (DS.2220; KYS.285, 292; AAT.230)
- gûmbür gûmbür gûmbürdemek** : Ses, gûmbürtü etmek.
- gûmbür gûmbür** : Ses.
- gûmele** : Alak, küçük ev; bağ, bostan evi. (DS.2294; KYS.286, 293, AAT.238)
- gûmülcülemek** : Teaffün edip gazların sıkışması.
- gûmülemek** : Güm der gibi ses çıkarmak. (DS.2223)
Boş yoyuk gûmülē mi?
Dertsüz baş_ inilē mi?
Ġoynunda yâri olan
Ah edip de inler mi?
- gûn değmek** : Güneşin hasta etmesi.
- gûndōdu** : Meşrik. (DS.2226)
- gûneş çalmak** : Güneş vurması.
- gûneşlik** : Balkon. (DS.2228)
- gûnnük** : Buhurdanlık maddelerden. (DS.2230, KYS.302)
- gûnü** : Rekabet. (DS.2231)
- gûrğen** : Orman ağaçlarından. (KYS.293)
Çam çatladı
Gûrğen patladı
Uç_ Arap bi bacadan_ atladı: Sacıyak.
- gûrlek~gûrlek** : Gürleme, gürce. (DS.2236)
- gûrlûk** : Kuvvet, takat, fazlalık. (DS.2237)
Allah soñ gûrlûğü vesin.
- gûs_sonu** : Sonbahar sonu.
- gûş bela** : Müşkilat ile. (ç, ş gibi ve bazen ç aslıyla telaffuz edilmektedir.
- gûtmek** : Takip, raiy, uyma. (DS.2239)
- gûve** : Yünlü kumaşlara saran bir nevi haşere. (DS.2239)
Dört ayaklı deve deyil
Güccükdü gûve deyil: Sivrisinek.
- gûvenç olmak** : Fazla sevinip ne yaptığını bilmemek. Bu hal erlikten de bırakır.

güvlek : Ahşaptan kapalı, memeli, üstü delikli su kabı. (DS.2241, KYS.289)

güvlek : Teker, güvlek denilen su kabı gibi dolgun, isbit, tekerlek göbeği. (DS.2241, KYS.289)

Elinde süt güvleyi,

Südden akdu bileyi.

Benim vuruldüm ğız

Yedi dān çiçeyi.

*

Eski çamla güvlek oldu.

güyō önü : Zifaf gecesi için hazırlanan tatlı.

güyō : Damat. (DS.2239; KYS.290, 294; AAT.229)

güzlük : Sonbaharlık. (DS.2244)

güzün-güz : Sonbahar.

Civciyi güzün sayarla.

güce gitmek : Ağıra gitmek. (DS.2207)

gücük : Şubat demektir. (DS.2208, KYS.291)

Martin sıpası

Gücünün arpası. Bunlar çok iyi yetiştirmiş.

[güdek-güdük] : Kuyruğu kesik, kürük, tam olmayan nesne. {Taşköprü-Kastamonu} (DS.2212; KYS.291, 301)

[güdü-güdül-güdülü] : Topraktan yapılan büyük nizam kepçe. (DS.2214; KYS.292, 301)

[güdümen] : Birkaç parmağı küçük, kısa parmaklı kimse. {Kastamonu} (DS.2215, KYS.292)

gülgübür : Toz, pas.

gümbatı : Mağrip. (DS.2225)

[gümele] : Bağ kulübesi. {Taşköprü-Kastamonu} (DS.2222; KYS.286, 293)

gümlemek : İflas, yenilme, top_atma. (DS.2222)

[gümpürü] : Patates. {Taşköprü} (DS.2295; KYS.286, 293)

[gümülcümek] : Tefessuh etmek. {Taşköprü}

gün_aşırı : Gad, bir ara, bir gün ara.

Yarım ğāve bişürü.

Köpünü daşuru.

Görmeyince duraman.

Yari ben gün aşuru.

gün yılımı : İkinci. (DS.2232, KYS.293)

gün : Güneş. (AAT.228)

günlük : Yevmiye. (DS.2230)

günsüz : Mevkuf. (DS.2231)

günücü : Rakip, hasetçi, gıpta eden. (DS.2231, KYS.302)

günülemek : İstirkep. (DS.2231, KYS.293)

gür : Kavi, fazla. (DS.2233)

gürgür gürlemek : Ses.

güssün : Gülsüm.

güveç : Mesned, müttekâ.

[güveyen] : Bal arısı büyüklüğünde hayvanlara musallat olan bir çeşit sinek. {Cide}
(DS.2239)

[güvlek] : Çamdan mamül su konulan kâse. {Taşköprü-Kastamonu} (DS.2241;
KYS.289, 294)

H

ha : Teşvik ve tahrik yerinde.

Ha ğaraduman ha... ha yiyidim ha gibi.

Eşitlik, farksızlık belirtmek için;

Ha öle olmuş ha böle olmuş. İkiside bi demekdü.

hā mı : Evet mi.

hacca : Hatice.

hacıl hacıl : Ses.

hacıman : Hacı imam, hacı adam.

haçad depesi : Hacet tepesi.

haçan ki : Kaçan ki.

haçan : Kaçan. (DS.2248, KYS.304, AAT.233)

Haçan aklıma gelse

Ğan damla yüreyime.

hadindi : Haydindi. Haydındı da olur.

haf : Havf. (DS.2250)

hah	: İşte. Ha, bazen Hē gibi, bazen Hā gibi bazen de Ha şeklindedir. (DS.2252)
haha	: Evet. (DS.2252)
hahay	: Ses.
[hak]	: Çoban azığı. (DS.2253, KYS.304)
hak	: Hububat ölçülerinden 4,5 okka buğday alan bir ölçü. Gelini, anası evinden çıkarma, hak gelin alayı, hak günü; gelin çıkarma günü. (DS.2253, KYS.304, AAT.233)
hakçı	: Düğün çıkaran, gelin alayı. (DS.2253, KYS.304, AAT.233)
haklamak	: Terbiye etmek, hak etmek, hakkından gelmek, ahz, müsadere, intaç, iktisap, kabz. (DS.2255, KYS.305)
haklı	: Hakkı olan. (DS.2255)
haklık	: Değirmende değirmencinin hak diye kile başına aldığı değirmen aynı ücretini koymaya mahsus sandık, anbar, herkil. (DS.2255, KYS.305)
halhalın	: Pek kolayına değil, kolay kolay hali haline? (KYS.306) <i>Halhalın yeğemez; kolay kolayına yenemez.</i>
halıkmak	: İflah olmak, iyileşmek, gürbüzleşmek. (KYS.306)
haliş	: Halil.
hamaç	: İsim.
hamarat	: Faal.
hambar	: Anbar.(KYS.307)
hamlacı	: Kayıkçı.
hamlamak	: Tüyün dökülmesi. (DS.2267) <i>Hamlayan deri tüyünü döker.</i>
[hamlat]	: Kese giren bir tarla arısı. {Kastamonu}
[hamluş]	: Dam üstü. {Kastamonu}
hampa	: Yağma, bedava. (DS.2268, KYS.308)
hamurlu_ekmek	: Yerli ekmek cinslerinden biri. (DS.2270, KYS.308)
hamut	: Atların boyunlarına geçirilen halka, araba atlarına mahsustur. (KYS.308)
handallamak	: Çelik oyununda ilk defa kimin başlayacağını tesbit için çeliği ileri atıp sopa ile ölçer ölçer çeliğe doğru giderler. Sopa'nın bir ucuna bir

isim diğer ucuna başka bir isim verilir. İki taraf bu isimlerden birini almışlardır. Mesele; aslan-kaplan, asalan-kaplan diye sopayı yere yatıra yatıra ölçerken aslan ismi verilen uç, çeliğe gelirse aslan ismini alan amen başına oyun yerine geçer ve faaliyete başlar. Bunu handallamak derler.

hapaz : Avuç. İki hapaz; iki avuç. (DS.2278, KYS.309)

Hapazanı aç sana ümürdüme veriyin.

Aç hapazını sana fişne vereceyin.

Bi hambar tahalın nümünesi bi hapaz tahaldu.

[**hapaz**] : İki avuç. (DS.2278, KYS.309)

hapazlamak : Avuç dolusu almak, avuçlamak. (DS.2278, KYS.309)

har demek : Ses.

har hur : Bol bol. (DS.2288)

har vurmak : İsrâf.

har vurup harman savurmak : İsrâf.

har : Nefes. (DS.2281)

harar : Büyük çuval. (DS.2285, KYS.309)

hararat : Ararat. (DS.2285)

hararcı : Tilizden büyük çuval yapan.

haraz : Bir nevi illet ki şişlik halindedir. Eskiden bu şişin içindeki maddeden ilaç yaparlarmış. Haraza, dananın boynu altındaki sallanan deri kısmına da derler. Bu deri boğalarda daha büyükçedir. Nefes artıklığına haraza denildiği işitilmiştir. Haraza, panzehir-padzehirdir. Öd-safra kesesinden elde edilir. (DS.2285, KYS.310)

harazalı : Boynunda haraz denilen şiş olan. (DS.2286)

[**hardak**] : Küçük çoban. {Kastamonu}

harhar etmek : Ses.

harhar ötmek : Har şeklinde ses çıkarmak.

harhar : Nefes nefese, boyuna israf.

Har vurup harman savurmanın sonu keşkül dutmakdu.

harıldamak : Harıl harıl ses çıkarmak. (DS.2289)

harın : Karnı büyük, çok yiyen; ev, han gibi barınakları görünce geçmemekte inat eden fersiye nev'i. (DS.2289, KYS.310)

- harınnamak** : Obur olmak, arpayı fazla vermekten mütevellit fersiye hastalığı, barınak görünce geçmemek huyu. (DS.2290)
- harınnatmak** : Harınlama illetine düşürmek.
- harlak** : Nefesi artuk. (DS.2291, KYS.310)
- [harlamak]** : (Karşısında açıklama yok)
- harlamak** : Nefesi artmak. (DS.2292, KYS.310)
- harlatmak** : Harıl harıl ettirmek, nefesini artırmak. (DS.2292)
- harsıkmak-harsukmak** : Canı sıkılmak, merak etmek. (DS.2295)
- hart hurt** : Ses.
- hartuç** : Ucu topaç gibi saplı bir alet, boru, kanal, şişe, oluk gibi piston şeklindeki aletleri temizlemeye mahsus olan bu aletin bir de katırların dalapsaklığını gidermeğe yarayan nev'i vardır. (DS.2296)
- hartuçlamak** : Hartuç denilen aleti sokup çıkarmak.
- hartuş** : Hartuç. (DS.2296)
- has** : Bekçi. (DS.2297)
- Hashas köpeği gibi ne bekleyip durmalı.*
- hasaruk** : Sersem, zebun.
- hasba~asba** : Bir hastalık adı.
- Asba çıksın, asba çıkası. Şurayı kim pislediyse asba çıksın.*
- hasıl yeri** : Harman.
- hastağuş** : Hasta, hastalıklı. (DS.2300, KYS.311)
- haşa** : Bir nevi keçe. (DS.2301, KYS.311)
- Sırtta gezer haşası*
- Onun olmaz paşası; elekçi-kıptı.*
- Ata vurdum haşayı*
- Etekledim paşayı.*
- Yari başa vesele*
- Çıkman eşik dışarı.*
- haşgaş** : Haşhaş.
- haşı** : Büyük çuval.
- haşıl** : Posa. (DS.2303, KYS.311)
- haşır haşır** : Ses.
- haşırtı~haşıltı** : Ses.

haşul	: Posa, usaresi alınmış meyve. (DS.2304, KYS.312)
hataş	: Ateş. (DS.2305, KYS.312)
hatıl	: Tahta. (DS.2306, KYS.312, AAT.233)
[hatıl]	: Tahta. {Kastamonu} (DS.2306, KYS.312, AAT.233)
hav	: Kumaşın üstündeki tüy, nescin kılları. (DS.2307)
havıldamak	: Yemek yerken yemeğin sıcaklığından bir takım sesler çıkarmak.
havla-helva	: Bazı köylerde ender olarak halva derler. Hevle, helve biçimi vardır.
havlamak	: Tülenmek, tüylenmek, ekmeğin bayatlayınca pamuklaşması. Köpek sesi. (DS.2312)
havul havul	: Ses. (DS.2313, KYS.313)
hay	: Tahsin yerinde. (DS.2314) <i>Hay Allah hayrını vesin gibi.</i>
haya	: Taşak, daşak.
haydah	: Haydı bire, haydi de deh. (DS.2316)
hayhay	: Evet, başüstüne yerinde.
haykırmak	: Nāra vurmak. (DS.2318)
haylamak	: Kucaklamak, sepetlemek, etekten dalmak. (DS.2318, KYS.313)
[haylamak]	: Rahatça yükü taşımak. {Taşköprü} (DS.2318, KYS.313)
haylamaz	: Yaramaz, haşarı.
hayta	: Serkeş. (DS.2321, KYS.314: E.A)
he	: Evet, öyle mi, ne dersin, sahih yerinde. (DS.2323, KYS.314) <i>Ha? Öyle mi, ha öyle.</i> <i>- Hitli, Tekirdālhyı yeñebilü mü? Ha?</i> <i>- Yeñdi ye.</i> <i>- Kimi? Tekirdālhyı onu yeñdi ye.</i> <i>- Ha yeñdi gibi.</i>
he	: Ha bozması. (DS.2306, KYS.312)
hëddelemek	: İncelemek, haddeden geçirmek.
heh	: Hah, işte oldu, tamam. (DS.2329)
hekelek	: Heybet. (DS.2330)
helbet	: Elbet. (DS.2330, KYS.315)
hele	: Tehayyül, helemele hayal meyal demek. (DS.2331, KYS.315)

helem	: Hele.
helemek	: Tehayyül.
heleō	: Teaccüp için.
helep	: Mehya, mahya. (DS.2331, KYS.316) <i>Ġarşudan garşuya helep mi ġurdunuz.</i>
[helik]	: Moloz. (DS.2334, KYS.316)
[helke~helkek]	: Tosun bakraç. {Kastamonu} (DS.2335; KYS.316, 317)
helleşeye	: Kaldırıp, ayaklarını yerden kesip olduğu gibi yürütmek, alıp götürmek.
helve	: Bazı köylerde helva yerine. (KYS.317)
hemele	: Şöyle böyle, bilir bilmez, zor hatırlama.
hemencecik	: Vakit geçirmeden.
hemeyli	: Hamail. (KYS.317)
hemi	: Emi. (DS.2338)
hemmen	: Heman. (AAT.234)
hemücük~hemicuk	: Emzikli çocuk, küçük çocuk. (DS.2338, KYS.317)
hengime	: Şamata, gürültülü ses. (KYS.318)
heni	: Hani.
hep	: Hap, kül, bütün. (DS.2341, KYS.318)
hepçek	: Hep beraber. (DS.2341)
hepçeken	: Özek çivisi, araba teferruatından. (DS.2341, KYS.318)
hephepine	: Bütün bütün, tamamı tamamına. (DS.2341)
herek	: Bağ çubuğu. (DS.2342, KYS.318) <i>Anası herek gibi</i> <i>Ġızı var börek gibi.</i> <i>Anası çörek gibi</i> <i>Ġızı var herek gibi.</i>
[herene]	: Küçük kazan. {Cide} (DS.2284, KYS.318)
herk	: Ferk. (DS.2345, KYS.319, AAT.234)
heşüde	: Nişasta ile yapılan bir nevi tatlı. (DS.2348, KYS.320)
heş	: Hiç. (DS.2349)
hevek	: Dikenli ağaca asılan kışlık üzüm, kış için saklanan tabii hâlde meyve. (DS.2350, KYS.320, AAT.234)

Almanın hevengine

Ben vurgunum dengime.

Bi inetter yapdudum.

Gönlünün firengine.

- heyle** : Bazı yerlerde helva karşılığı. (DS.2351, KYS.320, AAT.234)
- hevlü** : Evin zemini, antere, havlû. (DS.2351, KYS.320)
- hevrüz** : Çişedilen kap. (DS.2352, KYS.320)
- hevül hevül** : Ses.
- hey çiti** : Sebze, meyve koymaya mahsus sepet. Bu sepetler bilhassa yükte kullanılır. (bk. Hey. DS.2352, KYS.320, AAT.234)
- hey** : Seslenme, ünlem, yükün bir tarafı. (DS.2352, KYS.321)
- [heydirmek]** : Muvazeneyi Kabul etmek. {Kastamonu} (DS.2353)
- heydümek** : Meyl ettirmek.
- heyker** : Boğaza medeni bir kılade gerdanlıkla takılan içi dualı üçgen şeklinde nüsha, muska. Muhafaza gümüş veya altından olabilir. Kenarlarına altın dizilir; boğaza gümüş zincirle takılır. Bu maddeler bulunmazsa yünlü, ipekli kumaş ve türlü bezlerle süslenir.
- heykirmek** : Hiyy demek, heyecan, korku ve şiddetle taaccüpten mütevellit hiykirme. (DS.2354, KYS.321)
- heylemek** : Tevzin edilmek. (DS.2354, KYS.321)
- hî mı** : Evet mi.
- hı** : Evet. (DS.2356)
- hıcıl hıcıl** : Ses. (DS.2357, KYS.321)
- hıcıl** : Ses.
- hıcılamak** : Ses.
- Uzun ğavak hıcıl hıcıl hıcılar*
- Ëcel değil yüreğimde sancı var*
- Ben, ölüsem benden daha gençti var.*
- hıcıldamak** : Rüzgârın çıkardığı ses, rüzgarın uğuldaması. (DS.2356, KYS.321)
- hıcılı** : Ses. (DS.2357, KYS.321)
- hiç** : Kin. (DS.2357)

hıdırlık	: Bayramlarda tepelerde yakılan ateş ki bununla bayram ilan olunur. (DS.2357)
hıhı	: Evet evet.
hık demek	: İtiraz etmek.
hık	: İtiraz.
hım etmek	: Gizlice bir şey demek.
hımbıl	: Tembel.
hımhım	: Burnundan konuşmak. (DS.2361)
hımıdan	: Yavaşça burnundan konuşmak.
hımılamak	: Gizli söylemek.
hımırdamak	: Yapça konuşmak, hımır hımır, yapça yapça. (DS.2362)
hımsımak	: Yemeğin ekşimesi. (DS.2362)
hınc dutmak	: Kin tutmak.
hıncık	: Kin, ince fikir. (DS.2363)
hıncıklı	: Kinni, ince fikirli.
hıncını alamamak	: Kinini, hızını, öfkeni, marakını alamamak.
hıncuklanmak	: Kinleşmek, incecik fikre dalmak. (DS.2363, KYS.322)
hır hayır	: Hırsuz, hırsız.
hıra	: Küçük. (DS.2367, KYS.323, AAT.235)
[hıra]	: Küçük. {Kastamonu} (DS.2367, KYS.323, AAT.235)
hırıl hırıl	: Ses.
hırızma	: Burna takılan zinet altınıdır. (DS.2370)
hırt	: İzansız, terbiyesiz, serseri, idraksız. (DS.2372)
hırtlak	: Gırtlak. (DS.2374, KYS.323)
hırtō	: Ses.
hıryemez	: Elme cinsinden.
hışıl	: Ses.
hışırdamak	: Ses çıkarmak. Kelimedeki ses gibi.
hıyırdamak	: Kelimede mevcut olan seslerin çıkarılması.
hıyırtı	: Ses. (DS.2381)
hızan	: Dumura uğramış meyve, fakır. (DS.2382)
hızar	: Kereste değirmeni. (DS.2382, KYS.324)

Ġale yapıdım hızardan;

Yarım gelü bazardan.
Benim yârim bek güzel
Hak saklasın nazardan.

- hızırlık** : Bayram ateşi.
hiç : Boş. (DS.2383)
hilaz : Zaif, zayıf, nahif kimseye deniyor. (DS.2384)
hin_oğlu : Şeytan çocuğu.
hin : Hile, şeytanat. (DS.2385)
hingirdemek : Kelimede olduğu gibi ses çıkarmak. (DS.2387)
hişir hişir : Ses.
hişt : Ünlem, seslenme, bana bak demek.
ho demek : Dur demek. (DS.2392, KYS.325)
ho : Dur demek. Hayvanlar için. (DS.2390, KYS.325)
[hobu] : Akbaba. {Kastamonu} (DS.2390, KYS.325)
hobu : Akbaba. (DS.2390, KYS.325)

Hobu leylek dayısı;
Herkese can ğayısı.
Hobuya ciyer
Etden ciyer.
Yazın gelü
Ğışın gider.

- hodala** : Fırının köşelerine sıkıştırılan ekmek. (DS.2391, KYS.325, AAT.235)
[hodala] : Kazlara verilen hamur, küçük samun. {Kastamonu} (DS.2391, KYS.325, AAT.234)
hodan : Kaba. (DS.2392, KYS.325)
[hodan] : Yabani armut, çördük. {Akkaya} (DS.2392, KYS.325)
hodman : Gönül yıkan, ağır sözlü. (DS.2392)
hodul : Ağır sözlü, dilazar. (DS.2393, KYS.325)
[hodurdamak] : Öfkelenip saçma sapan homurdanmak, söylenmek. {Kastamonu}
hokramak : Fıkramak gibi. Tehammür etmiş üzüm, mayası gelmiş hamurun gösterdiği hal. (DS.2395, KYS.326)
hokurdamak : Ses, aynı sesleri çıkaran adamın hareketi. (DS.2396, KYS.326)

hol	: Esas, tavuğu yumurtlatmak için bırakılan yumurta. (DS.2396, KYS.326)
holluk	: Hol bırakılan yer. Sepet vesaire. (DS.2397, KYS.326)
homhom	: Aynı sesi hatırlatır şekilde konuşan. (DS.2400)
homor homur	: Öfkeli sesler çıkarma. (DS.2401)
homurdamak	: Öfke ile sesler çıkarmak.
homurdanmak	: Homurdamak.
honaz	: Koca, ihtiyar, bunak. (DS.2401)
honda	: Komacan. (DS.2402, KYS.327)
hôngur hôngur	: Hıçkırık ses. (DS.2403)
hoqlamak	: Havalanmak, havai olmak. (DS.2403)
hop etmek	: Atmak. (Ds.2405)
hop hop	: Atmak için seslenmelerden.
hop	: Oyun seslenmelerinden. (DS.2405)
hoplamak	: Korku ile kımıldamak, atlamak.
hoplatmak	: Uyandırmak, korkutmak.
hoppa	: Hafif.
hor	: Hakır. (DS.2407)
[horanlamak]	: Havf ile irkilmek, inhizam, ricat. {Kastamonu}
horasan	: Bir nevi kireç karması. (DS.2409)
horhor	: Ses. (DS.2411)
horlamak	: Uykuda sesler çıkarmak. (DS.2411)
horsa	: Hırs. (DS.2412, KYS.327)
horsalamak	: Örselemek.
hortlak	: Mezardan çıkan. (DS.2414)
hortlatmak	: Mezarda duramasın diye ilenç.
horuldamak	: Uykuda sesler çıkarmak, gırtlığın bozukluğundan gürültü.
horuz	: Horoz. (DS.2415, KYS.328, AAT.235)
hos_ölu	: İsim.
hoşa	: Gussa.
hosdan kabarmak	: Birden şişmek.
hoslamak	: İnnek.
hoslamak	: Kabarmak anlamına daha şayidir. (DS.2415, KYS.328)

- hostan kalmak** : Birden şişmek.
- hosumak~hosurmak~hosmak** : İstisgar.
- hosuruk** : Kaba, gevşek.
- hoşbeş** : Beyanı hoş amedi.
- hoşum** : Güzel, hoş. (AAT.235)
- hoşuntu** : İntikam için hoş imdi böyle geçiyor amma sen benim elime düşersin bir gün demek. (DS.2417)
- hoşur hoşur** : Ses. (DS.2417, KYS.329)
- hot dutmak** : Ebe hot duttu oyununda ebenin tuttuğu.
- hot hot** : Kaba kaba, ağır ağır, azarlayarak. Hot yahut hatmuş oyunda yere dikilmiş cisme derler. (DS.2419)
- hot** : Kaba, birden. (DS.2418)
- [hot-hudun]** : Sütün yağı alındıktan sonra yapılan yoğurt. {Cide} (DS.2441)
- hottan söylemek** : Birden söylemek, düşünmeden.
- hoy** : Tehassür, teessür ifade eden seslerden. (DS.2422)
- hoyrat** : Yabancı. (DS.2423, KYS.330)
- hoz õ** : İsim.
- hoz** : Ceviz. (DS.2424)
- hozan** : Mezru arazi. (DS.2424)
- hozmur** : İsim. (DS.2425)
- [hozmur~hözmür]** : Patates. {Kastamonu-Azdavay}(DS.2425)
- höbül** : Bükük, iki yana oynak, laçka. (DS.2426)
Uzun yol ittiyarlık ta va dizlerim höbül oldu.
- hödek** : Korkak. (DS.2427)
- hödük** : Korkak, enayi. (DS.2427, KYS.330)
Lafını bilmeyen hödükler
Sönmüş ateş görükler.
- hökelek** : Debdebe. (DS.2429, KYS.330)
- [hökelek]** : Meşhur vakar. {Kastamonu} (DS.2429, KYS.330)
- hökelekli** : Debdebeli. (DS.2429)
- hökenek** : Azamat.
- hökenekli** : Azametli.
- höl** : Gam. (DS.2430)

höldürhöyük-höldüröyük : Pejmürde, harap.

hölhöl : Dağınık, perişan.

höllüm höllüm : Perişan. (DS.2431, KYS.330)

höngürdemek : Hıçkırarak ağlamak.

höp : Lokma.

höplüm : İçmeye müteallık ses.

Ġāveyi höpten, hörpten içivimek gibi.

höpül-höplü : Ses.

höpür höpür : Kelimedeki sesleri çıkararak taam etmek.

hör : Cıvık. (DS.2433)

höreke : Barınak, hükm edilen, tasarruf altında bulundurulmuş yer. (DS.2434, KYS.331)

Boban hörekesi deyil ye. Gendü milkim helbette ekerin de biçerin de.

hörgüç : Devenin sırtındaki tümsek, tümsek şeklinde olan her şey, yığıntı ve sathı müstevi ortasındaki çıkıntı gibi. (bk. Hörküç: DS.2434)

hörküç ğıçı : Ruzı Hıdır 1-4 günlerinde olan kış.

Hörküç ğışına üç çit saman bırak, bırakmazsan dananın gönünü arduca dak.

hörlek-hörlembeç : Hörleyici. (DS.2434)

hörlemeç : Toprağın cıvık çamur haline gelmesi.

hörlemek : Cıvılamak. (DS.2435, KYS.331)

hörlenmeç-hörlembeç: Yeryüzünün yağış, sıvık çamurla yürünmez hale gelmesine hörlemek ve bu cins çamura hörlemek derler.

hörleyik : Cıvıklık.

Ġarlar eriyince ortalık hörleyik olur. Dünya hörlemiş çorukları giymeyince şēre gitmenin mimkēni yok. Baksan ortalık hörül hörül akıya.

hörpüç : Cüra.

hörpüm : Cüra. (DS.2435, KYS.331)

hörselemek : Çok ellemek, sıkıştırmak, oymak suretiyle yıprandırmak, biçimini teravetini bırakmamak.

hörsembel : Pejmürdeleşmiş, yozlaşmış, teraveti kalmamış.

hörül hörül akmak : Su gibi, devamlı cır cıvık akmak, akan çamur olmak şarttır.
(DS.2436, KYS.332)

höşmer : Yağda kızartma. Bu kızartmaların parça parça ufak ufak olması meşruttur. (DS.2438)

höşmeri çıkmak : Parçalanacak derecede, bayılacak şekilde çalışmak, iydişmek.

- *Vallah billah alusam altıma höşmeriği çıkārun.*

- *Kēdile ōle bi dalaş etdile ki birbirlerinin höşmerini çıkadıla.*

höşmerim : Yağda kızartılmak suretiyle yapılan hamur işi yemek. (DS.2438, KYS.332)

höşmük : Kaba, şişman, tembel, miskin.

höşnuk : Höşmük.

höt höt delisi : Höt, sus kımıldama gibi bir nevi azardır. Höt höt delisi dur, sus yat kalk gibi sert ve şiddetli emir ile hareket edebilen ve bütün hareketleri başkaları tarafından ayarlanan kimsedir.

höt höt ğuşu : Bir nevi kuş.

hötlü : Sesli.

hövül hövül : Ses. Çorba içerken bazılarının kelimedeki sesleri çıkardığı gibi.
(DS.2439, KYS.332)

hövüldemek : Gayrı tabii sesler çıkarmak.

höykürme : Şiddetle nebean, derinden hıçkırma, gür fışkırış.

- *Ġarı ōlanıñ acısına höyürüyo.*

- *Bizim del ā gine coşmuş höykürmesine bak.*

- *Su yok dēyela ben gitdim, bakdım su çıkūna. Höykürüyo.*

- *Külhan yandımı?*

- *Yanmaz mı höykürüyor.*

[hunme~hızganmak] : Korkmak, kaçış, ihtiraz, içtinab, geri dönme. {Kastamonu-Küre}

hur : Ceviz. (DS.2444)

hursuz : Cevizsiz.

huşa : Gam, keder. (DS.2445, KYS.333, AAT.235)

Beni aldı tasala

Yüreyimde husala

Etimi lime lime

Ġam yimen dōrasala.

husalı : Kederli.

huy : İllet, âdet, ahlak, temayül, insiyak. (DS.2446)

huylanmak : Kızmak, çekinmek. (DS.2446)

- *Ters konuşma. Huylanıyon yani kızıyorum koluma dokunup durma huylanıyon yani sinirleniyorum gibi.*

huysukdumak : Huy sahibi etmek. (DS.2447)

huysukmak : Huylanmak. Bazı adamın dizine dokununca kızması gibi ki dizinden huylanıya huysukdumuşla bi kere derler. (DS.2447, KYS.334)

hülhüllü : Deyos.

hüllüm hüllüm : Perişan.

hülür : Kıymetli nesne. Para gibi.

Dilerin Allahtan hülür ü mangıra muhtaç ol.

hüm etmek : Hücüm etmek. (DS.2450)

hündümek : İhale, korkutmak.

hünmek : Korkmak, yıkmak. (DS.2450, KYS.335)

hüsmek~süsmek : Bekara cinsinden tos vurması. (DS.3725, 4715; KYS.547)

hüş : Pezevek.

Bostanda hıyar hüş hüşte uyar.

hüşgü : Müzehrefat, çul. (DS.2452, KYS.335, AAT.234)

- *Çalağan tokmā inince herifin eline gemüklerini hüşgü gibi edivemiş.*

- *Kedi yavrusu gergefi oynāyon deye hüşgü etmiş de bitmiş.*

hüşgölük : Müzahrefat atılan yer.

hüşhüş : Ustuvane-silindir, mısır kavrulan saç, deynos. (DS.2452, KYS.335-336)

I

ıccak : Hamam, germ, sıcaklık. (DS.2489, KYS.337)

ıġıl ıġıl : Aheste aheste. (DS.2456, KYS.337)

ıġıl : Âheste. (DS.2456)

ıġım : Keder, maraz, felaket. (DS.2456)

ıġınmak~ınnmak~ımmak : Kuvvet sarf etmek. Bilhassa defî tabii için müstamel. (DS.2462, KYS.337)

- ıh** : Vurarken çıkarılan ses. (DS.2458)
- ıhı** : İşte, burada, şura, bura. (DS.2459, KYS.338)
- ıhicuk** : Hareket ederken ve mesela odun yararken baltacının her vuruşta çıkardığı ses. (DS.2459, KYS.338)
- ıhicuk** : Şuracuk, işte buracuk. (DS.2459, KYS.338)
- ıhicukta** : Şuracukta, buracukta.
- ıhlamur~ilhamur** : İhlamur.
- ık** : Ilık. (DS.2461, KYS.338)
- ıkaş ıkaş** : Ik, ıh gibi sesler çıkararak hareket, şişman adamın yürüyüşüne ıkaş ıkaş geliyor derler.
- ıkaş** : Şişman.
- ıkıl ıkıl** : Ih, ık gibi soluklar çıkararak hareket, geliş. (DS.2463, KYS.338)
- ıkıl** : Kelimede olan sesleri çıkararak solunum.
- ıkıldamak** : Ikıl ıkıl ses çıkarmak. (DS.2462, KYS.338)
- ıkıldatmak** : Ikıl ıkıl sesler çıkarttırmak.
- ıkırcuk** : Şek. (DS.2462)
- ıkış ıkış** : Sıkıntı, sıkıla sıkıla. (DS.2463, KYS.338)
İngil ıkış ğānı yokuş.
- ıkış** : Cereyan, sıkıntı ile yürüme. (DS.2463)
- ıkıt** : Hafif. (DS.2463, KYS.338)
- ıldırak** : Ateş, ışık. (DS.2464)
- ılgar etmek** : Yarım süratle koşturmak. İlkarda izam, sürat, seri, son ve hayalet anlamları var.
Atım ğara ben gara
Benem gidem ilgara.
Ya gelem ya gelmeyem
Āla hey bahtıgara.
- ılgar** : Makbul at yürüyüşünden. (DS.2466)
- [ılgıdır]** : Dokuma aletlerinden iki ucu çatal değmek. (DS.2467, KYS.339)
- ılgıdır~ılgıdur** : Kök, son. (DS.2467, KYS.339)
- ılgıt ılgıt** : Yavaş yavaş. (DS.2469)
İlgıt ılgıt ılgıdurunu kesdi.
- ılgıt** : Yavaş. (DS.2469)

İlgıt ılgıt esen seher yelleri
Esip esip yâre değmeli deyil.
Ā lleri elvan elvan gınalı
Ġardur gözleri sürmeli deyil.

- ılgudur** : Zerre, parça anlamlarına da gelir. Bundan başka ipliği kelep haline koymaya mahsus alete, kandile, su damlatmaya mahsus alete de ılgıdır, ılgudur derler. (DS.2467, KYS.339)
- ılıç** : Nesğ. (DS.2470)
- ılık** : Mutedil. (DS.2470)
- ılmak** : İtidal derecesinde ısınmak, ne soğuk ne sıcak olmak. (DS.2471)
- ılışmak** : Tealluki imtizaç tesis, irtibat, hazım. (DS.2472)
- ılışmamak** : Nesğ veya kan olmamak, sinmemek.
Oğada hizmet eddük yidük içüdük ılışmasın dilerin.
Şurda iki dene badılcan varıdı āşamdan. Kimaldıysa ılışmasın.
- [ılkı~yılkı~ī]** : Atı ılkıya kattım. Sürü, topluluk. {Kastamonu} (DS.2472, KYS.339)
- ılmek** : İyilmek.
- [ılpan]** : Yüksek yerlerde yetişen güzel kokulu bir çiçek. {Kastamonu}
- ımıl ımıl** : Sakin sakin, yavaş yavaş. (DS.2474, KYS.339)
- ımıl** : Sakin.
- ımızganmak** : Uyuklamak. (DS.2475, KYS.339)
- ıncuk** : Çok düşünce, sıkıntı. (DS.2477, KYS.340)
- ıncuklu~ıncıklı** : İçi sıkıntılı, çok üzüntülü, içi dar, her şeye kızan, üzülen.
- ıncukmak** : Çok düşünmek, üzüntülü olmak. (DS.2477, KYS.340)
- ıngıl ıgış** : Yıkıla devrile, üzüle büzüle, zahmet ile yapılan. (DS.2478)
- ır** : Musiki. (DS.2480)
- ıraf** : Sergen, raf. (DS.2480, KYS.340)
- ırahat** : Rahat. (DS.2480, KYS.340)
- ırahvan** : Rahvan. (DS.2480)
- ırak** : Uzak, tali, fal. (DS.2480)
- ıram** : Buut.
- ıramak** : Uzaklaşmak. (DS.2481, KYS.341)

Yörü dilber yörü yolundañ larama;

Yerini yurduñ ataş, õsun bensüz durama.

Dünyada insan ahirette iman yüzü göreme

Yılanı çok mezara düş sevdüm.

ıramazan : Ramazan. (KYS.341)

ırasgelmek : Rast gelmek.

ıratmak : Uzaklaştırmak. (DS.2482)

Gel dedükçe ıram, ıram, ıradıñ

Beniminen seniñ neydi muradıñ.

ırgalamak : Sallamak, temevvüç ettirmek, çalkalamak. (DS.2483, KYS.341)

[ırgalamak] : Sallamak. {Kastamonu} (DS.2483, KYS.341)

ırgammak : Temevvüç etmek, sallanmak. (DS.2484, KYS.342)

İrgan ğavām _ ırğan

Dibinde ğılıf yorğan

Eyer yârim gelüise

Keserin çifte ğurban.

[ırganmak] : İki tarafa dalgalanmak. (DS.2484, KYS.342)

[ırgat] : Amele. {Kastamonu} (KYS.342)

ırgat : Amele. (KYS.342)

Anıñ annı terlemeyince ırgadın burnu ğanamaz.

ırgatlık : İşçilik, amelelik, muvakkat işçilik. (DS.2484, KYS.342, AAT.238)

[ırık] : İki parçanın arasındaki açıklık. {Kastamonu} (DS.2485, KYS.342)

ırık : İki tahta arasındaki aralık. (DS.2485, KYS.342)

ırıklamak : Efsunlamak. (DS.2485)

ırım : Buut, hayal. (DS.2486, KYS.342)

[ırım] : Irak. {Araç-Boyalı} (DS.2486, KYS.342)

[ırıp] : Kolay taraf, usul ü pratik. {Küre} (DS.2486, KYS.342)

ırıp : Kolay, usul, düzen, hile, fend, yol. (DS.2486, KYS.342)

ırlamak : Teganni, terennüm. Müzik sesleri çıkarmak. (DS.2487)

ırma : Saymak, demet.

[ırvandıra] : Çiftçi dikenini, ürgendire. {Küre}

ıs : Sahip. (DS.2488)

ısbıt	: Büyük yapraklı bir ot. Gelincik sınıfından. Bulgur ve pirinçle sarma yapılır. (DS.2489, KYS.343)
ıscak~sıcak	: Hamam. (DS.2489, KYS.343)
ısgartaya çıkarmak	: Çürüğe çıkarmak.
ısığ	: Sahip, sıcak.
ısımmak	: Muhabbet, hararet kesbetmek.
ısırgan	: Bir nevi yeşil zehirli ot. (DS.2491) <i>Isırğanna taharet olmaz.</i> <i>Baccalāda ısırgan</i> <i>Beri gel be müsürman.</i> <i>Yārın āşam bize gel</i> <i>Al yanakdan ısırman.</i>
ısıtma	: Sıtma. (DS.2491, KYS.344)
ıslak	: Kendir gölü. (DS.2492, KYS.344)
ıslama	: Sarımsakla yapılan bir nevi yemek. Buna sarımsak kaynatması da derler. Islatma, ıslama ve ıslatma bazı yerlerde de yumurta ve sarımsakla yapılan yağlı ekmeğe denilmektedir. (DS.2492, KYS.344)
ıslatmak	: Suya batırmak, su ile ıslatmak, dövmek. (DS.2492)
ısmarlamak	: Sipariş ve emanet.
ısmarlamak	: Sipariş.
ıssı	: Sahip, sıcak. (KYS.344)
[ıssı]	: Sıcak. (Araç) (KYS.344)
ışıcak	: Işıklık.
[ışığan]	: Kışın yapraklarını muhafaza eden yapraklarının ucu dikenli bir nevi nebat. {Cide} (DS.2495, KYS.345)
ışıkca	: Işık ile, aydınca, az aydınlık.
[ışıklık]	: Ahırlara ziya girmesi için açılan küçük delik, pencere. {Araç} (DS.2495, KYS.344)
ışıl ışıl	: Pırıl pırıl, lemean halinde. <i>Yılduzun şulesi yeşil</i> <i>Aylar doğa ışıl ışıl.</i>
ışılamak	: Sabah olmak, intişar. (DS.2496)

ışıldak : Meşale, ışık veren her vasıta. (DS.2496, KYS.345)

Şu ğarşuda ışıldak

Altındadu fişıldak.

Üstü bir gıl torbası: Göz, burun, saç.

ışıldamak : Lemean etmek.

ışıldatmak : Parlatmak, lemean ettirmek. (DS.2496)

ışımak : Aydınlanmak. (DS.2496)

ışmar : İşaret. (DS.2497, KYS.345)

Baccalāda muşmula

Dolaş da gel ışmara.

Yarım telaşe çekme

Seni vemen düşmana.

ıvır zıvır : Kıymetsiz iş, nesne.

ıvırmak : Şöyle bir dolaştırmaya getirip bitirmek, haklamak. (DS.2498)

ıynardı : Yorgan dikişi çeşitlerinden.

ızbandut : İri, dev, cüsseli.

[ızganmak]: Korkmak, cayma, ihtiraz, içtinab.

ızğara : Mısır gavurmaya mahsus alet.

İ

i : Hayret ifadesi. Ne kadar uzatılırsa o kadar çok hayret ve teaccüp beyan eder. İyi bozması olarak da müstameldir. Ne dediğin, ne istēyosun demek yerine kullanıldığı da vardır.

i : İyi.

ibi civcisi : Hindi civcisi.

ibi : Hindi. (DS.2501, KYS.347, AAT.235)

ibik ğugûk : Bir cins kuş. (DS.2501, KYS.347, AAT.235)

Odanın içi ibûk ğugûk yuvası gibi.

*

Acam şalı asmada

İbûkleri basmada.

Gözüm ğaldı a dostlar

Şu sallanan yosmada.

ibik : Dıdık, uç, kenar. (DS.2501, KYS.347)

Bir, enteri giymiş ibū yerde

A ğız sen ūratdın beni bu derde.

- ibiş** : İbi gibi, kırmızı, mağrur. (DS.2502)
- icceli** : İçli, ince düşünceli.
- iç_ārısı** : Aşk, elem ve firkat gibi. (DS.2503)
- iç_açmak** : Derd açmak, sır açmak.
- iç_çtmek** : Hile veya zorbalıkla başkasının malını kendine mal etmek. (DS.2504).
- iç dizliğı** : İç pantolonu.
- iç donu** : İç pantolonu, içlik, içeri giyilen. Bu kelime şayi olarak çamaşır anlamında müstameldir.
- iç góynek** : İçeri giyilen ve ilksel cinsten kamîs. (KYS.348)
- iç gúyō** : Dışardan alınan damat. (DS.2505, AAT.235)
- iç** : Ruh, öz, dâhil, yemek harçlarından dolma içi gibi.
- içerde** : Zararda.
- içerlemek** : Kederlenmek, zarara girmek.
- içerletmek** : İdhal, ızrar, keder verme. (DS.2504)
- içetli** : Hassas.
- içi çıkmak** : Bezgin, bitgin hale gelmek.
- içi dar** : Sıkıntılı, dîkı sadra uğramış, siniri bozuk.
- içi dışına uğramak** : Kay, bulantı, baş dönmesi.
- içi sıkılmak** : Ruhunu daralmak.
- için için** : İçerden, gizli.
- içine sijnmek** : Maddi, manevi hazım.
- İçime sijnmeyecek. Şu paklavanın birazını da çocua ğo.*
- içini çekmek** : Keder ve teessürle solumak.
- içlemmek** : Teessür. (DS.2506)
- içli dışlı** : Teklifsiz, senli benli, samimi.
- içli** : Hassas. (DS.2506)
- içme suyu** : Madeni su.
- içme** : İçilecek madde.
- içmeye gitmek** : Barsakları temizleyen suya gitmek, işret.
- içten** : Samimi.
- [idük]** : Bir nesnenin ucu, tarlanın etrafı, dağın idüğü. {Cide}

- if** : Lem'a.
- ifil** : Lem'a.
- ifir ifir** : İfil ifil.
- ifir** : İfil karşılığı.
- iğ** : Araba ortalığı mil, çıkırıkta masara takılan demir. (DS.2508, KYS.348)
- ikilemek** : Tekrar etmek. (DS.2514)
- ilahna** : Lahana. (DS.2517, KYS.350)
- Baccalaada ilahna*
- Üzüm ğodum zahana*
- Kimselere vemesin*
- Böyle zalim ğayınna.*
- ilazım** : Lazım. (KYS.350, AAT.236)
- ileç** : İlac.
- ileç** : İlenç, beddua.
- Araya araya buldum inkıraz deresinde leşini oalaya oalaya indüremedim*
- ġûl memeniñ şışini.*
- ileman** : Limon. (bk.iliman: DS.2525, KYS.251)
- iler dutar** : Temel alacak nesne.
- ileş** : Leş, lâşe. (DS.2520)
- iletmek** : İsâl.
- [ilgıdır]** : Makaralara sarılmış ipliği çile haline getirmek için kullanılan bir arşın uzunluğunda ağaçtan malul bir alet. {İnebolu}
- ilgûdürü kesilmek** : Münkariz olmak.
- ilik** : Düğmeye geçirilen delik. Enfes kemiğin ortasındaki madde. (DS.2523)
- ilik** : İsim, dikiş, nuha. (DS.2523)
- ilim ilim** : Oradan oradan ilerek tutturmak. (DS.2525)
- ilim** : İlmek, tutturmak. (DS.2525)
- İlim ilim ilmeli*
- İlim ğuruşun dūmeli*
- Bunu bilen bilmeli*
- Bilmeyen ölmeli: Balık ağı.*
- ilinti** : İldirme. Kunduracıların ayakkabının yüzünü kösele kapamadan önce taban astarına dikmeleri. (DS.2526)

ilişdümek	: Tutturmak, yapışdumak, dokundurmak, muvakkaten yerleştirmek. (bk.ilişdürmek: DS.2527)
ilişmek	: Tesadüf, dokunmak, tutunmak, yapışmak, takılmak. (DS.2528)
ilkgûz~ik guz	: Eylül. (DS.2529, KYS.353)
ilki	: Başlangıcı, intidası, evveli. (DS.2529)
ilkin	: Evvele, ibtida, birinci merrede.
ilkyaz~ikyaz	: Bahar. (DS.2531, KYS.353, AAT.236)
ille	: Muhakkak. (DS.2531)
ilmek	: Dikmek, tutturmak. (DS.2532, KYS.353)
ilmemek	: Dokunmamak, yetmemek, birbirine bağlanmamak.
ilmûk	: İlinti.
ilûk	: İlinmiş.
ilyen	: Leğen. (KYS.353)
im	: İşaret, tespit.
imcek	: Pistan, meme.
imece	: Kollektif çalışma, toptan işyardımı. (DS.2535, KYS.353)
imeci~imece	: Avrupalılaştırmamış olan topluluklarımızda birbirinin işlerine elbirliği edip yardımda bulunurlar. Mesela çiftçi geri kalmış komşunun tarlasına giderler. Ücretsiz olarak sırf insanî ve ictimai bir yardım kasdıyla tarlayı sürerler diğer işler de böyledir. Buna imece, imeci denir. (DS.2535, KYS.353) <i>İmeciyi tarlada (tallada) say.</i>
imik~imûk	: Rebeka, boyun, gırtlak. (DS.2536; KYS.353, 354)
imleme	: Delalet, işaret.
imlenmek	: İşaret ve tespit olunmak. Mimlemmek buradan gelir, asıl olan imlenmektir.
[imleşmek]	: Sözleşmek, sözbirliği etmek. {Daday}
imremmek	: Gıpta.
imûklmek	: Boynundan sıkılmak. (DS.2336)
in	: Bazı hayvanların yuvası, ayı ini, tilki ini gibi. (DS.2537)
in	: Kutu, çukur, oyuk, mağara, Tümüls gibi yerlere de deniliyor. (DS.2537)
inammak	: İman etmek.

inan : İman.

ince sızı : İçten, hafiften, derinden gelen ağrı.

ince : Kibar.

incek : İnecek yer, ine benzeyen yer. (DS.2538)

incelemek : Tetkik etmek, pek üzerine varmak. İncelemek sadece tetkik karşılığı değildir.

Mesela;

- *Bu uruba kumaşı iyi emme marka biraz ğısa. Zıpkanın şeridi bak şuncukta ěcûk eyri.*

- *Adam sen de bek incelēyosun. Bu konuşmada tetkikin yeri bile yoktur ve mesela;*

- *Sorūburmasını becerememişin kıldöken.*

- *A ğız ne yapıyın. İstem bōle oluruna dua.*

- *İşin ne be ğarı. Dokuma yok, dikme yok, çif yok, çibık yok. Başka ne iş görüyoğ ki? edivereceğ bi datlı. O da ırmazandan ırmazana. Āz dadiynan olmadukdan sōna ne ānayın.*

Daduk daduk olmuş. Nışastası ğıt.

Dadı ğıt hem ğarsalamışın.

- *Amaaaaaan sizde bek incelēyosunuz. Neyimiş bu.*

Burada Osmanlıcadaki tedkik değil Arapçadaki tedkik kullanılıyor.

Dakîk tutmak, dikkat ve itina anlamına incelemek.

incelik : Zarafet.

incestalık : İnce hastalık, verem. (DS.2538, KYS.354)

incik : Üzüntü. (DS.2538, KYS.354)

incikli : Kabzası, ruhu dar.

incin : İnsan, cin.

incitmek : Elem vermek.

inden cinden hali : İnsan, cin, peri olmayan yer. İnoğlu, Cinoğlu, in cin ve bunlara benzeyen daha birçok kelimeden anlaşılıyor ki in insan demektir. Fakat her yerde insan yerine in kullanıldığı malum değildir. Kelime ölü sözler arasına katılmaya mahkum edilmiştir.

indümek : İndirmek.

inemek : Hadım etmek, taşaklarını ezmek veya çıkarmak. (DS.2538, KYS.354)

inemmiş : Hünsa haline getirilmiş.

inenmek : Husyelerini çıkartmak.

inçetter : Anahtar. (bk.inēter: DS.2541, KYS.355)

inik : İnmiş.

inil inil : Zar ü zar.

inilti : Zar.

inlemek : Zar etmek.

inme-imme: Felç. (DS.2544)

inō ğazū : Kısa, temel açmaya, asıl kazığın yerini hazırlamaya mahsus kazık.

inō : Kök, esas, temel kazık, temel, esas.

iñez : Zayıf, zebun, hasta, mizmiz. (DS.2541, KYS.355)

iñezlemek : Dermansızlaşmak, konuşurken sesi az çıkacak hale gelmek.

iñim iñim : İnleye inleye.

ipince : Çok ince.

iplice : Budun içinde lüle kemiğini tutan ince bir ilmek. (DS.2545)

irdelemek : İnceden inceye araştırmak. (DS.2550, KYS.356)

ireçber : Rençber. (KYS.356)

irenk : Renk. (DS.2548, KYS.356)

iri : Cesimülcüsse, teaccüp ve hayret ifade eden kelimelerden. (KYS.357)

irice : Cüsselice, büyükçe.

iricek : Büyükçe.

[irilemek] : Büyüğünü toplamak, irilerini seçmek, idarede adalet göstermemek, biri üvey diğeri öz çocuğu olan bir babanın üveyi ikide bir azarlaması, pataklaması, kirazların irilerini seçmek. {Kastamonu} (DS.2549, KYS.357)

irilemek : İsitiskal, hakaret, ayrı muamele. (DS.2549, KYS.357)

Bir adamın, biri övey diğeri öz iki oğlu olur. Birine iyi muamele yaparken ötekini azarlar, döver; huşunet gösterir. Öveyini irileyor derler.

Bir müsafir zamanı geldiği halde gitmez. Hane sahibi muamelesini değiştirir. Buna irileme derler.

Saç ekmeği olurken inen ekmeklerden birisini yiyip ötekini beğenmemek irilemektir.

irili ufaklı : Büyüklü küçüklü.

irilmek : Büyümek. (DS.2550)

irin : Yara ve çıbanlarda toplanan pislik sarı madde. (DS.2551, KYS.357)

iriyarı : Kocamak, büyük.

irkilmek : Tereddüt. (DS.2552, KYS.358)

irkim : Tutum, tasarruf. (DS.2552)

irkinti-irkintü : Birikinti, toplanıp toplanıp biriktirilmiş veya birikmiş madde. (DS.2552)

Su irkilmek, cerahat irkilmek, kan irkilmek gibi.

irkmek : Biriktirmek, toplamak, derç etmek, iddihar eylemek. İrmek mutlak tasarruf yerinde müstamel. (DS.2552, KYS.358)

irme : Vuslat. (DS.2553)

irmûk : Kepek. (DS.2553)

irte : Yarın. (DS.2553)

irtesi : Yarınki.

is : Duman lekesi, ince leke bırakan duman, odanın içi is baladı gibi.

isbit : Araba tekerleği; demür çenber kapalı ağaç kısmı. (DS.2554)

işlik : Köy hamamı, ağaç hamam, küçük hamam. (DS.2557, KYS.358)

ispir : Lakap, kuş. (DS.2558)

istek : Arzu, iştiha.

istif : Üstüste yığmak.

iş : Fiil. (DS.2561)

işçen : Çalışkan, iş mübtelâsı.

işdonu : İç pantolonu. (DS.2561)

işemek : Çiş etmek, abdest bozmak.

işeyisi-işeyesi : İşemek istemek.

işğembe : Karın.

işgil dutmak : Birine parmak koymak, şüphe tutmak.

işgil : Şüphe. (DS.2562, KYS.359)

işgildemek : Zan ve şüpheyeye düşmek.

işgildendümek : Şüphelendümek.

işgillemek : Sandırmak, şüpheye düşürmek.

işgillenmek: Şüphelenmek. (DS.2562, KYS.359)

işgilli : Şüpheli zanlı, sanık.

işlek : Çok işleyen, gelip geçeni çok olan. (DS.2564)

işlik : Atelye. (DS.2564, KYS.359)

[işlik] : Yerli atölyesi. {Kastamonu}

işmuk : Kazurat, bevl, çıkarılan madde.

it : Köpek.

itelli : Ayakları çevrik at. (DS.2567)

iti : Azar, sahip, har, müessir, şedid. (DS.2568, KYS.359)

[iti] : Keskin, kuvvetli, iyi sirke. Pataklamak, azarlamak, takdir etmek.
{İnebolu} (DS.2568, KYS.359)

itilemek : Azarlamak. (DS.2568, KYS.359)

itinmek : Devinmek, kımıldanmak. (DS.2569)

itişgen : İtişmeyi sever. (DS.2569, KYS.359)

itişmek : Uğraşmak, güreş eder gibi eğlenmek, tartışma. (DS.2569)

itmek kemiği : Bel kemiği ucu. (DS.2570, KYS.360)

[itüklenmek-ütüklenmek] : Kuşkulanmak. {Daday} (DS.4080, KYS.609)

ivah : Acınma yerinde, hayret ve teaccüp için de kullanılmakta.

iveçen : Acul. (DS.2571, KYS.360)

ivecen : Acul. (DS.2571, KYS.360)

İvecen atın kemresi seyrek düşē.

ived ived : Acele acele.

ivedi ivedi : Acele acele.

iven : Acele eden.

iveti : Acele. (DS.2571)

ivetici : Aceleci.

[ivitlemek-ivdimek] : Seçmek, dallmak. {Cide} (DS.2572, KYS.360)

ivmek : Acele etmek. (DS.2572, KYS.360)

iy : Araba ortalığı, mil. (DS2572)

Çiydemim çiyde kaldı

İpliyim iyde galdı

Ğınamañ a ğoñşula

Gözüüm şu beyde ğaldı.

iydil~iydile: Etin kürek kemiği üstünde cinsi.

iydiş : Hünsa, hadım.

[iydişmek] : İddia, muasara. (DS.2573, KYS.360)

iydişmek : Münakaşa. (DS.2573, KYS.360)

iyi gün : Bahtın yar olduğu, ğamsız kedersiz , istifadeli geçen gün, ikbal.

iyirmek : İplik haline getirmek.

Anam iyirip bubam dokumadı ya.

ıynarlık : İyne ağırlığı.

ıynenin yordamı: İyne deliği, iplik geçirilen yer.

ıyrenmek : İstikrah.

izbe : Tenha, isim. (DS.2575, KYS.361)

K

ğaandumak : İkna etmek, güven vermek, aldatmak, tatmin ve teskin etmek.

ğaaradirim : Hüneriz, tekniksiz, bayağı canlılık, mukavemet.

ğaaraş : Çalı cinsinden biri.

ğaba dayı : Levent, yiğit, cesur. (DS.1882, 2577)

ğaba ğaba esmek : Ilık ılık, hafif hafif esmek.

ğaba ğulak : Meşhur hastalık. (DS.2578)

ğaba taslak : İlk önce verilen şekil, taslak, tasarı, müsvedde. (DS.1884, KYS.227)

Ğaba taslak yap da bikeren nasıl olacak hesap edelim.

ğabāç : Sert olmayan ağaç. (DS.2577)

ğabağuşluk : Dahve, güneşin iki mızrak boyunu geçtiği zaman. (DS.1882, 2578; KYS.227)

ğabak : Sebzevattan. Meşhur. Ğabak; oyunda kazanılan sayı anlamına da gelmektedir. (DS.1882, KYS.363)

ğaba-kaba : Kalın, fos, dayanıksız. (DS.1882)

ğabakbasdı : Kabak musakkası.

ğabalak ğuymak: Oyunda sayı kazanmak.

Ben seniñ üstüne hey avanak, ğuymuşun ğaç dāne ğabak.

- Ğaç gabak guymuşsun

- Üçelli bi de yirmi altı.

- *N üçellisi bi elli bi de kırk dokuz saydın.*
- *Ulan sen oyun dan annamāyosun?*
- *Nē durmāyomuş?*
- *Neyiçünümüş?*
- *Yirmi dokuz. Başında durmaz otuz. Gırk dokuz başında durmaz elli. Böyle demezle mi abdal!*
- *Demezle ya.*
- *Hadi cılıma sen de.*
- *Neçe lāzın seniñ ikelli bi kırk bir. Benim şindi dörd elli bi kırk dokuz oldu.*

ğabalak : Yaprakları kabak yaprağı gibi iri bir nevi bitki. Kabalak yaprağı çıban ve yaralara sarılır çabuk oldurur. (DS.1883-2579, KYS.363)

gababayı vermek : Gün tayin etmeden, gündelik hakkında bir şey konuşmadan, parça parça hesap etmeden vermek, inşaatı kababayı pazarlık etmek gibi.

ğabalayı : Tahmini, toptan, miktarını bilmeden, sayısına vakıf olmadan. (DS.1884, 2579, 4527; KYS.363)

ğabara : Ayakkabı altına çakılan uçları kabarık çivi ki bununla buzda kaymamayı ve köselenin eskimesini önler. (DS.2581, KYS.227)

Çocuklar hindilerle şöyle alay ederler:

Ğara Fatma ğabara

Annañ gözəl sen çirkin.

ğabarı : Kabara kabara, kabarak, kabalarak; gururlanarak, koltuklarını kabartarak.

Al habarı git ğabarı ğabarı.

ğabarmak : Tekessür, şişme, yükselme, çatmak üzere kurulma. (DS.1884, 2581, 4527)

ğabartı-u : Hayal, gölge, uzaktan hayal ile hakikat olduğu iyice ayırt edilemeden bir cisim.

ğabaş : Kaba, kabaca. Babaş, keleş, dadaş, karaş gibi. (DS.2582, KYS.363)

ğabayel : Cenup rüzgârı. (DS.1884, 2582)

ğabılca : Siyez, gernik. (KYS.227)

Kastamonu'nun hemen ekseri yerinde kabilca, kablıca deye geriniğe derler. Gerniğin bir adı da çatal gerniktir. Siyeze kabilca diyen halk pek azdır.

ğabına sımamak : Taşkınlık, heyecan ve enerji fazlalığından yerinde duramamak.

Bizim olan gine ğabına sıgmāyā. Ğara sevda mı götdü netdi bilemezsiñ ki.

ğaçak : Firari. (DS.1887)

ğaçamak : Alastikiyet, kaçacak yer, kaçmak, lakırdı da manevra yapacak, icabında dönüverecek bir kapı bırakmak, iş görürken tenkite, teville, tefsire yol verecek bir cihet bırakmak, kaçamaklı iş, kaçamaklı söz diye tarif olunur. Kaçamak kaçmak anlamında da kullanılıyor. (DS.2586)

ğaçar : Yürüyerek uzaklaşan av hayvanı. (DS.2586)

ğaçavruk : Kunduracı aletlerinden. (DS.2586, KYS.363)

ğaçılmak : İhtiraz. (KYS.363)

ğaçınmak : İctinap. (DS.1888)

ğaçırmak : Cinnet getirmek. (DS.1888)

ğaçmak : Firar ve içtinap. (DS.2587, KYS.228)

ğaçuk : Kaçmış, meczup.

ğada : Kadar. (DS.1888, 2587, 4528)

Bacak ğada boyu va; türlü türlü huyu va.

ğaddel : Keskin. Ğaddel sirke, keskin sirke. (DS.1890)

ğadun : Kadın, hatun. (bk. Kadın. DS.1890, 2590; KYS.229)

Kadın her dişi insana demezler. Kadının genel olarak karşılığı garıdır. Ğarı erkek çoluk çocuk gibi ğadun-ğadın; hatun, tahsilli, terbiyeli, servetli, rağbetli, hürmetli, içtimaî, ahlâkî ve kültürel durumu ileri ğarılara denir. Bir vali ğarısı, bir kadı ğarısı, bir ağa ğarısı, bir paşa ğarısı, bir hoca ğarısı, bir hürmet ve tazim celbeden ğarı ğadın; kadın, hatun olabilir. Avamdan laatttayin bir ğarıya ğadın demek görgüsüzlük ifade eden ayıp bir harekettir. Herkese bey, bay, efendi denmez. Denilirse ya alay edilmiş sayılır ya o bey, paşa, ağa diyen adamın serseriliğine hükmedilir. Bugün ise sağdan beraber herkes bay oldu ve bay, bey olmanın ayırtan vasfı, değeri, kıymeti kalmadı. Dellâkte bay, ahlak ve fazilet timsali

bir vatandaş da bay. Bu kelime saygı ve nezaket için kullanılıyorsa bay demeye ne lüzum var ki. Zaten saygıya yer mi kaldı ki bay diyelim. Bir pespaye adama saygı göstermeye lüzum yok ki saygı için bay demek lazım gelse. Bay dememek nezaketsizlik ifade etmez ki. İşte bunlar yerini bilmeden kullandığımız kelimeler. Atalarımızın samimiyet ifade etmeye vasıta olarak kullandıkları bir bu kadar kelimeyi katlediyoruz.

- ğafa goçanı** : Nüfus tezkiresi. (DS.1891, 2592; KYS.230, 364; AAT.248)
- ğafa kâhadı** : Nüfus cüzdanı. (DS.1891, 2591; KYS.230, 364)
- gafalı** : Zeki, bilgili. (DS.1891)
- ğaga** : Don, katı, ibik, minkar, kazurat. (DS.1891, KYS.230, AAT.248)
- ğagaç** : Ğadit. (DS.2600, KYS.364)
- ğagalamak** : Depelemek, donmak, katılmak. (DS.2600, KYS.364)
- ğagalattırmak** : Oradan buradan dayak ve hakaret gibi tecavüze uğratmak.
Ölü çölmeyi gibi ğagalanmakdanısa mezara girmek iyidü.
- ğagış ğagış yıkılası** : İlenç, divar göçer, yapı yıkılır gibi ğagıştı ve gürültü çıkararak yıkılmak.
- ğagış** : Ses.
- ğagış** : Yıkıntı sesi.
- ğagışmak** : Mudarebe. (DS.2603)
- ğagıştı** : Ses, ceviz ğagıştı çaya sel gelip taşalrın ğagışdaması, divar göçerken ses. (DS.2595)
- ğagñi-ğāni** : İki tekerlekli araba. Dört tekerlekliden bozma iki tekerleğe kağni denmez. İki tekerin sabit bir mille birbirine tutturulması ve milin tekerlekle beraber yastıkların altında deveranı, arabanın belli başlı vasıflarındandır.
- ğakılmak** : Takılmak, duraklamak.
- ğakırdak** : Et yağının posası. (DS.1896, 2603)
- ğakırdamak** : Donmak, katılmak.
- ğakırğakır etmek** : Ötmek, katılaşmak.
- ğakışlamak** : İki taraftan vurmak, kakmak, itmek, dövmek ve hakaret etmek. (DS.1896, 2601; KYS.364)
- ğaklamak** : Vurmak. (DS.1896, 2604; KYS.231, 364)

- ğakmak** : Kıyam, dürtmek, demek, vurmak. (DS.2605, KYS.365)
- ğalafat** : Desti, saman, ot vesaire çekmeğe yarayan merdiven gibi bir çift alet ki arabanın göbülerinin iki yanına konulur. (DS.1897, 2607; KYS.231, 365)
- ğalak** : Bir çıkıntı, bir silindirin önündeki kalın kısım. Başı külah gibi olan her şey galak adı alır. (DS.1898, 2608; KYS.231, 365)
- ğalak** : Koşu hayvanı boyunduruğun altından geriye doğru boynuzunu çıkartmışsa kalak etti derler. (DS.1898, 2608; KYS.231, 365)
- ğalan mulan** : Geride kalan, bakiye, geri, sonra olanlar.
Ālāsa anam ala
Ğalan yalan, ālā.
- ğalan** : Gayrı, başkası, bakiye. (DS.1898-2609)
- ğalbi ğararmak** : Darılmak, saygıyı, sevgiyi kaldırmak.
- ğalçın** : Bacak, bıkkın.
- ğaldır** : Ses.
- ğaldırak** : Bir nevi oyun.
- ğalıdır ğuldur** : Ses. (DS.1899)
- ğalmak** : Akamet, dermansız olmak. (DS.1903)
- ğaloş** : Ayakkabı nev'inden.
- ğama** : Ucu sivri, iki tarafı yüzlü bir nevi yaralama aleti. (DS.1905, KYS.232)
- ğamak** : Kıvrak, fıyakalı.
- ğamamak** : İki taraftan berçin etmek, sıkmak. Tilki çok şiddetli ısırır ve ısırıldığı yeri salıvermez. Dişlerini birbirine dokunduracak, kavuşturacak şekilde sıkır. Bunun gibi sıkmalara ğamama derler. (DS.1906, 2612; KYS.365)
- ğamana** : Daday'da bir mehal, köy.
- ğamaşdumak** : Gıcıklamak, bakamaz hale getirmek.
- ğamat** : Boy. (DS.2613)
- ğamış** : Sazak, bataklıklarda biten bir nevi bitki ki bundan semer içi yaparlar. Ğamış uzmi tezkir anlamına da gelir. (DS.1908, KYS.233)
- ğamıt** : İsim.

ğamu	: Bütün, hep. (DS.1908)
ğamuşuk	: Kamaşmış.
ğan dutmak	: Bazı insan ve hayvanlarda bilhassa hayvanlarda ölüm halinde ne idüğü belirsiz bir hastalık başgösterir. Kulağını kesince veya münasip yerinden kan alınca hastalık zail olur. Buna kan tutma derler.
ğana ğan	: Kısas.
ğanad_altı	: Himaye.
ğanara	: Mezbeha. (DS.1909, 2618; KYS.233, 65)
ğancık	: Dişi. (DS.1909; KYS.233, 366) <i>Ğancık bulanır</i> <i>Erkek dolanır.</i>
ğang'al	: Topaç, pastırmanın askıda-serende görüldüğü üzere bütün bir parçasına ğang'al derler. Bir gangal pastırma birkaç kilo gelir. Bir ğang'al sucuk bir bağ sucuk demektir. (DS.1911, KYS.234)
ğang'ardaş	: Birbirinin kanını içip kardeş olanlar. Bir anadan bir babadan kardeş olan veladet ve rida hasebiyle kardaşlık burada birleşmiş oluyor.
ğānı_yaruk	: Bir nevi patlıcan yemeği.
ğānı almamak	: Çekememek, haset.
ğanı souk	: Vahşi, sokulgan olmayan.
ğanık	: Mübtelâ. (DS.1913, 2623)
ğanıkmak	: Dadanmak, dadını almak, mübtelâ olmak. (DS.1913, 2623; KYS.366)
ğanışmak	: Bakamamak, bir nevi gıcıkklanma, ziya ğarşısında göz kamaşması, buzlu su içerken diş kamaşması gibi. (DS.1914, 2624; KYS.234, 366)
ğanmak	: Tatmin edilmek. Suya ğanmadı, gezmeğe kanmak gibi. İnanmak, güvenmek anlamlarında da kullanılmaktadır. (DS.1914, KYS.234)
ğantarma	: Eğer aleti teferruatından. (DS.1915-2627, 4506; KYS.366) <i>Ata vurdum ğantarma</i> <i>Bālî dursun ğurtarma.</i> <i>Sen benim öz malımsın</i>

Gel yanıma utanma.

- ğanukdumak** : Mübtelâ etmek, alıştırmak.
- ğanırmak** : Bir yandan bir yana aşırmaq. (DS.2624, KYS.366)
- ğanırmak** : Kal' etmek, kırıp aşırmaq, yıkmak. (DS.2624; KYS.234, 366)
- ğanırtmaç** : Manivela. (DS.2624)
- ğanlıca** : Mantar cinsinden. (DS.2626, KYS.234)
- ğanırlmak** : Arkaya, öne yaslanmak, yıkılmak, devrilmek, aşmak. (DS.2626, KYS.234)
- ğanıruk** : İri, büyük fakat zayıf, hantal, ğanırlmış ağaç gibi. (DS.1915, 2626, KYS.235, 366)
- ğanşak** : Mülteka, sarsılmış, oynamış. (DS.1915, 2626; KYS.366)
- ğapaklamak** : Yüzü koyu düşmek. (DS.1916, 2629)
- ğapaklandumak** : Yüzüstü düşürmek.
- ğapaklanmak** : Yüzüstü düşmek.
- ğapalı** : Mesdüt, mestür.
- ğapan** : Tuzak. (DS.1916, 2630; KYS.367)
- ğapaşdumak** : Kavgaya tutuşturmak, müsabakaya sardırmak.
- ğapaşmak** : Kavgaya tutuşmak, güreşe tutuşturmak.
- ğapatma** : Setr, tutma, perdeleme, nihayet verme, vazgeçme, metres. (DS.1916; KYS.235, 367)
- ğapcuk** : Kabuk, kavuz. Arpa kapcuğu, kavuzu fişenk kapcuğu gibi. (DS.1916, 2632; KYS.235, 367)
- ğapğara** : Büsbütün karanlık. (DS.1916)
- ğapğatı** : Ziyade katı.
- ğapılmak** : Aldanmak, düş_olmak.
- ğapışdumak** : Kaptırmanın müşareket hali.
- ğapışmak** : Müşareket halinde kapmak. (DS.1917)
- ğaplama** : Bir nevi hırka. Yorgan kaplama; yorgana çarşaf kaplama. (DS.2634)
- ğaplamak** : İhata. (DS.1917)
- ğapmak** : Tutmak, kapmak, yere düşürmemek. (DS.1917, 2635)
- ğapusğ pilavi** : Lahanalı pilav.
- ğapuska** : Lahana musakkası.

- ğapuz** : Geçit adı. Kargı merkez ilçesinde. (DS.2637)
- ğara evren** : Ejderha. (*ğar_ evren-m*)
- ğara sevda** : Aşkın marazî hali, bir nevi cinnet.
- ğara su** : Adi su. (DS.2653)
- ğara** : Adi, umumi, orijinalitesiz, bayağı, alelade, aşağı zerafet ve hususiyeti bulunmayan. (DS.2637)
- ğarabakal** : Bir nevi ğuş. (DS.2637, KYS.367)
- ğarabalta** : Âdi balta.
- ğarabār** : Ğaracığer. Karabağır doğrudan doğruya göğüs anlamında da kullanılmaktadır.
- ğarabaş** : Karabaşlı anlamında iken köpeğe tahsis edilmiş bir kelimedir. (DS.2638)
- ğaraca** : Karsız yer, yarı kar, yarı toprak görünen yerlere alacalı, karaçalı denilmektedir. Ceylan anlamına da gelir. (DS.1918, 2639)
- ğaraca-ğuraca** : Siyah, kuru.
Ğaraca ğuraca
Gönlüne görece.
- ğaracalı** : Karsız yer.
- ğaracanavar** : Domuz. (DS.1918, 2639)
- ğaracümle** : Dört işlem.
- ğaraçam** : Bir cins çam. (DS.2640)
- ğaradireme** : Hünersiz, usulsüz direnme, mukavemet, ısrar, inat.
- ğaradon** : İç donu üstüne giyilen don, dış donu da derler. Kastamonu'da il merkezi ve yöresinde kara don giymek adettir. (DS.2642)
- ğaradüş** : Kâbus.
- ğarağış** : Aralık. (DS.1918)
- ğaragóz dikēni** : Bir cins diken.
- ğarağucak** : Hünere, marifete, tekniğe dayanmadan kucaklaşmak, dövüş için olsun güreş maksadıyla olsun. (DS.1918)
- ğaragûn** : Felaket.
- ğaragûn** : Felaketli, sıkıntılı gün.
- ğara ğura** : Kara, pas, kir, pislik. (DS.2648)
- ğaragûreş** : Yağlı güreş.

- ğarağuş** : Bir nevi kuş. Yırtıcı kuşlardan. (DS.2648, KYS.368)
- ğarağüz** : Kasım. (DS.1919)
- ğaraltı** : Yapı, ev, çatı. (DS.2649, KYS.368)
- ğaramal** : Feraiz ilminin mevzuu olan mal. Emvali menkule, tarım yapılmayan, tarla cinsinden olmayan mal. (DS.1920, 2650; KYS.236)
- ğaramsı** : Siyahı okşayan.
- ğaramuk** : Buğday tarlalarında biter, unu siyahlaştırır. Buğdayın yanı sıra garamuk da sulanır. (DS.1920, 2651; KYS.237)
- ğaramukluk** : Karamuk çok yetiştiren, karamuk basan tarla.
- ğarandı** : Kuzyaka bir köy.
- ğarasakız** : Çamdan istihsal edilir, âdi sakız. Reçine toplanıp hususi surette ihzar olunur. (DS.1921; KYS.237, 368; AAT.249)
- ğarasığır** : Bekara.
- ğarasirken** : Koyu yeşil ve esmere yakın renkte adi sirkene benzer bir nevi ot. Gıda maddesi olur.
- ğarasuluk** : Öd. (DS.2653)
- ğaraş** : Karaca, kara renkte, bir köy adı Akkaya'da. (DS.2653)
- ğaraşma** : İğtişaş.
- ğarayağız** : Koyu esmer, karaya yakın. (DS.1921, KYS.238)
- ğarayazı** : Aksi tali, mukadderatın acıklı olanı.(Yazu) (DS.2654)
- Annımıza ğara yozu yazıldı,*
Ğurbet elde mezarımız ğazıldı.
- ğarayel** : Batı yeli. (DS.1921)
- ğarayemiş** : Kestane. (DS.2655, KYS.368)
- ğarayer** : Toprak, mezar. (DS.1921, 2655)
- ğarayılan** : Yılan cinsinden.
- ğarayol** : Âdi yol, şosa olmayan. (DS.2655)
- ğareşgün** : Rahvanla lök lök arasında tırıs şeklinde yürüyüş. Garaeşkin makbul bir yürüyüştür. (DS.1918, 2642; KYS.367)
- ğarga burunu** : Pense nevinden. (DS.2657, KYS.368)
- ğargaşa** : İğtişaş.
- ğargaşa** : Karışıklık.
- ğargaşalık** : Karışıklık.

- ğarğor** : Ğar-kar, ğor-kor. Biri soğğun bir sıcakğın ifadesi.
Harbolacak mı olmayacak mı kimi ğar ğōyo adamıñ içine kimi ğor.
- ğargu** : Kamış cinsinden, ok, mızrak. (DS.1925, 2659; KYS.368)
- ğarı** : Kadın. (DS.2661, KYS.238)
- ğarık ğatık**: Ekmekle yenen gıda maddesi.
- ğarık** : Sebze terimlerinden. Bir hēdek, çizgi, ark, kanal. Bu isimlerden biriyle ifade edilen bir yastık açılır. Bu yasdığa sıra sıra sebze tohumu ekilir. Bazı yerlerde bu yasdığa karık derler. Bazı yerlerde yasdıktaki sebze sırasına karık denilir. Bazı yerlerde de yastık açılın açılmasın bir sıra sebzeye birden karık ismi verilir. *İki garık hıyarım va, üç garık patana ekdim. Beşaltı ğarık da ğavunumuz va.* Denildiği gibi. (DS.2661, KYS.369)
- ğarıkçı** : Mahlûtu seven.
- ğarılmak** : Aşmak, birleşmek, çiftleşmek. (DS.1925, 2662; KYS.238, 369)
- ğarımak** : İhtiyarlamak. (DS.2662)
- ğarımak** : Yaşamak. (DS.1927, 2662)
- ğarımca-ğarınca**: Karınca, küf. (DS.2663)
- ğarın almamak**: Haset, kıpta, en çok haset karşılığı olarak şayi. (DS.4536, KYS.369)
- ğarın** : İşkenbe, işgembe. (DS.1927)
- ğarın** : İşkenbe, mide, batın. (DS.1927)
Diş eti karın doyurmaz.
- ğarınboku** : Ağıza gelen pislik. Bazı hayvanlarda çok görülür.
- ğarıncalamak** : Küf bağlamak, tahammuz etmek. Namlının ğarıncalanması gibi. (DS.1927, 2663)
- ğarınlama** : Tahmin.
- ğarınnama** : Tahminen.
- ğarınnamadan söylemek** : Tahminen söylemek.
- ğarınnamadan** : Tahminen.
- ğarınnamak** : Ğarınlamak tahmin etmek. (DS.2663)
- ğarınını** : Ğarını büyük. Ğarınını at, ğarını ğasū çekilmiş manda, ğarınını manda gibi.

ğarıp ğatmak : Karmak, karıştırmak, katmak mecz etmek, halita yapmak, birleştirmek.

ğarıpça : Aslen garipşah denilmekte.

ğarısamak : Kadınsamak, şehvaniyeti artmak.

ğarışık : Mahlut, mağşuş, memzüc.

ğarışık : Mahlut.

ğarışmak : Mahlut olmak, ihtilat etmek. (DS.1927)

ğarışuk : Mahlût.

ğarlambaç : Kar helvası. (DS.2664)

ğarlanguç : Kırlangıç. (DS.1928, KYS.239)

ğarlar pazarı-kadınlar pazarı : Kadınların yainacılık ettikleri, oturup bez, sebze ve saire sattıkları yer. Eskiden kadınların alışveriş ettikleri yer ayrı idi. Yılanlı Darüşşifası'nın yöresinde bez elbise gibi şeyler satarlardı. Bu satıcıların aralarında erkek bulunmazdı. Yalnız alıcılar kadın da olabilirdi erkekte.

ğarlaşmak : Soğuma. (DS.1928)

ğarlemğop : Olduğu gibi, hep beraber.

ğarmaç : Buğday, arpa, siyez gibi tahıl cinsini öğütüp yarma haline getirirler. Az su ile kararlar. Buna ğarmaç denir. Müstekillen susuz verilirse yarma, kepekten su ile karıştırıp verilen alefe de kepek karması adı verilir. (DS.2665, KYS.369)

ğarmak : Girdapta olduğu gibi suyun takılması, dönmesi, ileri gidememesi. Buradan naklen her takılan, duraklayan, ileri gidemeyen harekete karma derler. Ğarma karıştırma olarak kullanılmaktadır. Karma muhlut, karışık, katıklı anlamlarına fazla olarak müstameldir. (DS.1928, 2665; KYS.239, 369)

ğarmalamak : İhtilas. (DS.2665)

ğarmalamak : Karıştırmak, karıp katmak, karma etmek. (DS.2665)

ğarman çorman : Karma karışık. (bk. Karman çarman: DS.1929, 2665)

ğarmuk : Garılmış, karma. (DS.2666)

ğarpışmak : Cinsi münasebet. (DS.2667)

ğarsak : Karsalanmış, sathı dağlanmış. (DS.2668)

ğarsak	: Karsalanmış. (DS.2668)
ğarsalamak	: Yüzünü kavurmak, yakmak. (DS.1929, 2668; KYS.240, 369)
ğarsalatmak	: Dağlatmak, yüzünü hafif yakmak.
ğarsanba	: Karsalanmış, kavrulmuşu yakın. (DS.1930, 2668; KYS.240)
ğarsatmak	: Dağlamak, satıhtan kabartmak.
ğarsuk	: Serinlemek, ataşı sakinleşmek.
ğarşılaşmak	: Müsabaka, müşaare, müsabaka ettirmek.
ğarşu gelmek	: İsyan, dayatma, küstahlık.
ğarşu gitmek	: İstikbal.
ğarşu	: İstikbal, atyarışı, düğünlerde yapılan koşu.
gart	: Yaşlı. (DS.1930, KYS.240)
gartalaç	: Mayasız gözleme. (DS.1931, 267; KYS.240, 369)
gartalmak	: Yaşlanmak, kocamak. (DS.1931, 2670)
gartlamak	: Pir olmak. (DS.2670)
gartoloz	: Yaşlı.
ğaruşdumak	: Halt, meze, altını üstüne dönderme, karman çorman etme.
ğasacaöyö	: Kısaca eyoğu, ğaburğa kemiklerinden biri.
ğasara bālamak	: Kir bağlamak.
ğasara	: Kir, gaseyan, eşya, pas. (DS.1936; KYS.240, 369)
ğasbennek	: Kasten. Sureti mahsusa. (bk.gasbenlik: KYS.241)
ğasğas	: Ses köpeklere söylenir. (DS.1932)
ğası	: Buzağların barındığı yer ki ahırın, damın bir köşesinde kafes gibi bir mahaldir. (DS.1932)
ğasık	: Oyluk, tenasül organlarının bulunduğu yer. (DS.1932)
ğasılmak	: Tekallüs. (DS.1932, KYS.241)
ğasım	: Birinci teşrin.
ğasıp ğavurmak	: Bağırmak, çağırmak, azarlamak, dövmek, birbirine koymak.
ğasmak	: Germek, büzmek, tekallüse uğramak. (DS.1932, 2675)
ğasmuk	: Ğasılmış.(DS.1933, 2676)
ğasnak	: Çenber, kalbur kasnağı, elek kasnağı gibi. (DS.2676; KYS.241, 370; AAT.249)
ğaş ğararmak	: Akşam olmak. (DS.1934)
ğaş	: Köy, ufuk, yamaç, uç, münteha, zirve. (DS.2676, KYS.242, 370)

Ġalenfil ekdim ġaşa
Ġalenfil boylu paşa.
Sen bi gonca gül üsen
Ben bi tāze minevşe.

ġaşa-ġašo : Kaşığı. Hayvan tımarına mahsus kıl kese. (KYS.242)

ġaşak : Harmanda kalburlanıp gözerlenemeyen başak ve kırıkları. Bunların arasında kabuğundan çıkmamış kavuz halinde taneler de vardır. Kaşak biriktirilir; yığınlar sürülerek ekin bittikten sonra saçılır, birkaç gün sürülür. Sürülmeyen kazıklarla dövülür. İşte buna kes veya kaşak derler. (DS.2678; KYS.242, 370)

ġaşanmak : İdrar yapmak. (DS.2678)

ġaşgalak : Uç, burun ucu.

ġaşmer : Soyтары. (DS.1934, 2680; KYS.242)

ġaşmerlik : Soyтарılık. (DS.2681, KYS.242)

ġaştarma : Himaye etme.

ġaştarmak : Kayırmak, pişkeş, tayin, becermek, uydurmak, yakıştırmak. (DS.1934, 2681; KYS.242, 370)

ġaşukluk : Kaşık konulan alet. (DS.1935)

ġat : Tabaka, derece, mertebe, huzur, yükselerek, çıkılarak varılan mahal. (DS.2681)

ġataklamak : Defi, kovalama. (DS.2681; KYS.243, 370)

ġatar : Küme, yığıntı. Odun katarı gibi. (DS.2681, KYS.243)

ġatı : Sert, sulp, mukavim. (DS.1935, 2682)

ġatik : Katılan. (DS.1935, KYS.243)

ġatikılı : Hileli. (DS.1935)

ġatıksız : Hilesiz.

ġatım : Katma.

ġatışmak : Karışmak, katılmak. (DS.1936, KYS.243)

ġatlama : Taz'ıf. (DS.2684)

ġatmaç : Halita.

ġatmak : Halt. (DS.1936, 2685)

ġatmer : Saç ekmeği nevinden. Kat kat yağlanıp oklava ile açıldığı için katmer denilmiştir. (DS.1936, 2685; KYS.243)

- ğatmuk** : Gayrı mütecanis katılma.
- ğatundu** : Katılmış, yaylaya katılan dana ve sair karasığır. (DS.2683, KYS.370, AAT.249)
- ğav** : Ağaç mantarlarından istihsal edilir. (DS.1936, KYS.244)
- ğavat** : Pezevenk, fena adam. (DS.1938, 2687)
- ğavlak** : Kavlamış, ciddi pul pul olmuş. (DS.1939, 2689; KYS.244)
- ğavlan** : Çalılı ot dikenlidir, tepelerde olur. (DS.1939, 2690)
- ğavlan** : Çınarın bir nevi. (DS.2690)
Ğavakta ğavlayan gördüm
Söğütte söyleyen gördüm. Garga-düdük.
- ğavlatma** : Sahtini cildini, üstünü pul pul etme. (DS.2690)
- ğavram** : Tutam, muhit, çevre, kavranmış. (DS.1940, 2690; KYS.371)
- ğavrayış** : İhata, tefehhüm. (DS.2691, KYS.371)
- ğavruk** : Kavrulmuş, zayıf. (DS.1940, 2691; KYS.371)
- ğavruk** : Kavrulmuş. (DS.1940, KYS.245)
- ğavrum** : Kavurulmuş.
- ğavsa** : Çok zayıf, çok küçük. (KYS.245)
- ğavsamak** : Boşalmak, dolu görünse de.
- ğavsara** : Ağız çiti. (DS.1941, 2692; KYS.371)
- ğavsara** : Ğasara. (DS.1941, 2692; KYS.371)
- ğavsıtma** : İltisak. Gavşatmakta da aynı anlamı buluyoruz.
- ğavşak** : Boş, yenli. (DS.2692, KYS.245, 371)
- ğavşak** : Mülteka. (DS.2692)
- ğavşamak** : İltika. Kavşamak çok defa da harabi ve tezelzüle ait olay ve ahvalde kullanılır. Kağşak, kavşak yapı harap ev gibi. (DS.2692)
- ğavşatmak** : İltika temini.
- ğavşumak** : Kavuşturmak. Kavuşturulan yere iltisak noktası anlamına kavşak derler.
- ğavşurmak** : Bitiştirmek, düğmelemek.
- ğavşutmak** : Uçuşa getirmek, bitiştirmek, iliklemek.
- ğavuç** : Husyeleri çıkık, yarım, fıtık. (DS.1941, 2693; KYS.245, 371)
- ğavurga** : Buğday kavurması. (DS.1942, 2693; KYS.245, 371)
- ğavurmak** : Kebab etmek.
- ğavuşdumak** : İsâl, bitiştirme.

- ğavuşmak** : Vuslat, kavgaya başlamak, karşılamak,
- ğavuşuk** : İliklenmiş, bitişmiş, vasıl.
- ğavuz** : Özü olmayan tane, tanesi olmayan gılıf, fas. (DS.1942, 2695; KYS.245, 371)
Ėkdūmüz yovuz
Aldūmuz Ėavuz.
- ğayak** : Cana yakın, sokulgan, birbirine bitiştirmek için iki maddeye hararet vererek kaynaştırma, pekiştirme. (DS.2696)
- ğayak** : Kayma, kayak zamanı gibi. Yerin kayılacak hale gelmesi. (DS.1943)
- ğayanata** : Zevcenin babası. (bk.kayınata: AAT.249)
- ğayar** : Atların ayağına kaymaması için mıhlanan çivi, küfür, buz, kaydıran her şey. (DS.1943, 2697)
- ğayarı bozulmak**: Nalları, nallarındaki çivileri bozulmak.
- ğayarlamak** : Nalbantın atı nallaması, buzdan, çamurdani çimenden kaymaması için sivri, iri çivi ile nal kakması. (DS.2697, KYS.372)
- ğayarlatmak** : Nallatmak. (DS.1943, 2697)
- ğaygan** : Gayılacak kadar düz, pürüzsüz bir satıh. Mermer ĖayĖandır gibi. (DS.2699)
- ğayĖana** : Yumurta pişmesi, yağ içinde yumurta. Bazı yerlerde dilim ĖayĖanasına yani yumurtaya bulanarak yağda kızartılmış ekmeğe de doğrudan doğruya ĖayĖana derler. (DS.1945, 2699; KYS.246)
- ğayĖanacı** : Gaygana düşkünü.
İtin ahmağı ĖayĖanadan pay umar.
- ğayı** : Rızık, nasip, hisse, çare ? (DS.1945)
Herkesin Ėayısını Ėayıran Allahdu.
Anasuz bubasuz Ėaldı allah Ėayırsın Ėayısını.
Ayōlum. Elden ne kerem gelü Allah Ėayırsın Ėayımızı.
Merāk etme yavrum. Allah Ėayımızı Ėayıru helbette.
- ğayık** : Kızak, sandal, mavana gibi deniz nakil vasıtalarından. (DS.2700; KYS.246, 372)
- ğayın** : Zevcenin kardeşi. Zevce için söylediklerimiz zevce için değiştii vardır. Zevcenin erkek kardeşi kayın, kız kardeşi baldız, anası,

babası yine demin söylediğimiz gibi kaynan kaynatadır. (DS.1946, 2700)

- ğayınbilâder** : Zevcenin oğlan kardeşi.
- ğayınca** : Kaimbirader. (bk. Kayınçı: DS.2700)
- ğayıncak** : Batak. (DS.2700)
- ğayınça** : Ğayınbirader. (bk.Kayınçı: DS.2700)
- ğayınna** : Zevcenin anası. (DS.1946, 2700; KYS.247)
- ğayırılmış** : İnha edilmiş, ihzar olunmuş.
- ğayırmak** : İhzar, tedarik, tayin, iltimas, inha. (DS.1946, 2701; KYS.247)
- ğayırtmaç** : Gayırısı, tayin edici, muhızır.
- ğayışlamak** : Israr etmek, inat etmek. (DS.2701)
- ğaylan** : Verimi, kuvveti, zayıf yer. (DS.2703)
- ğaymak** : Kaymak, beyaz. Kaymak her yerde meşhur bir gıda maddesidir. (DS.1948)
- ğaynamak** : Sevmek, üzerine düşmek, musallat olmak. (DS.2704, KYS.372)
- ğaynarca** : Nebean eden, pınar. (DS.1948, 2704)
- ğaynarlamak** : Haşlamak, kaynatmak.
- ğaynaşmak** : İmtizaç, anlaşma, samimiyet, hemhal olma. (DS.1948, 2705)
- ğaypak** : El ayak tutar veya tutmaz gibi. İki taraflı ne yağlı ne yavan ne don ne âdeta. (DS.2705; KYS.247, 372)
- Ermeninin Rumun yalı ketesi.*
- Ğaypak Müslümanı dinden çıkarır.*
- ğaypanca** : Kayar.
- ğaypancak** : Kayar. (DS.2705, KYS.247)
- ğaypancı** : Kayar.
- ğaypancuk~cık** : Kayar. Ğaypancık: Kaypak demektir. Kışın yağmur yağınca donarsa bu yağışa tavuk kayarı yağıyor, yere gaypancak olmuş derler. (bk. DS.2705, KYS.247)
- kaypancak** : (Karşısında açıklama yok)
- ğayrak** : Kayran. (DS.1949, 2706; KYS.372)
- ğayran** : Taşlık, kilsi yer, gelir vermeyen tarla. Ğayran toprak, gayran tepe gibi. (DS.1949, 2707; KYS.247, 372)
- ğayransı~ramsı** : Ğayran cinsinden. (DS.2707)

ğayrım	: İhsan, tasadduk. (DS.1950)
ğaysak	: Ğaymaya mütemayil ve müsteid. (DS.2707)
ğaysak	: Kaymaya mütemayil, heylana müsteid. (DS.1951, 2707; KYS.248)
ğaysı	: Kayisi.
ğaysu	: Telaş, üzüntü, vehim, endişe.
ğayşak	: Heyelen. (DS.2708)
ğayta	: Gahbe.
ğaytarmak	: Atlatmak, kaçmak, himaye etmek, iltimas etmek. (DS.1951)
ğazğuç~ğazgıç	: Kazmaya mahsus alet. (DS.1954, 2711; KYS.248, 372)
ğazınmak	: Aranmak, cildini ovuşturmak. (DS.2703)
ğazma	: Çapa. Kazmaktan. (KYS.249)
ğazmalamak	: Kazmak, çabalamak.
ğazuk çeliği	: Çelik oyunu çeşitlerinden.
ğazuk kebabı	: Koyunun ortasından kazığı geçirip ocakta kızartırlar. Bu hünerli ve zahmetli işi halkiyatımın besinler kısmında okuyacaksınız.
geçi yolu	: Patika yol.
ğendüne gelmek	: Büluğ.
ğendünü ğaybetmek	: Bayılmak.
ğendü_biten	: Bir cins armut. (DS.2741)
ğendünü beyemmek	: Mağrur, kimseyi beyenmez.
ğendünü tartmak	: Yoklamak, kuvvet ve sıhhatini denemek.
ğıbış	: İsim.
ğıcı	: Çam kozalağı. (DS.2025, 2782; KYS.258, 372; AAT.249)
ğıcık	: Bir cins koyun, gücenme. (DS.2782, KYS.258)
ğıcıklamak	: Tahriş etmek, koltuk altını, kasığı, dizleri veya huylanacak her hangi bir yeri dokunmak, ellemek, oynamak suretiyle gıcıklamak. (DS.2782)
ğıcıklanmak	: Başkasının kendisini gıcıklaması, güldürecek, sinirlendirecek, delk ve temasda bulunması. (DS.2782)
ğıcır	: Çörek sakızına katılan madde, aleliltlak katık. (DS.2783, KYS.258)
ğıcırdamak	: Ses. (DS.2784)

gıcırdatmak	: Gıcır gıcır ötürmek.
gıç açmak	: Arka açmak, ayb açmak, sır açmak, başkasının aybını söylemek.
gıç	: Arka, geri. (DS.2030, 2784; KYS.259)
gıçın gıçın	: Geri geri, kahrkahr. (DS.2785)
gıd	: İsim.
gıdırış	: Cascavlak kel. (DS.2788)
gıf dutmak	: Amaratlık. (DS.2035, KYS.259)
gıf	: Gayret. (DS.2035)
gıfa gelmek	: Aceleye gelmek. (DS.2035)
gıgak	: Tavuk sesi. Bazı yerde yumurta.
gıgır	: Ses. Burundan çıkarsa. (DS.2789, KYS.386)
gıgış dutmak	: Temel tutmak, tutunmak.
gıgış	: Ormanda çöl, çöp, yonga ve hassaten ağaç havı. (DS.2790)
gıgışdak	: Merkebi yürütmek için ucu nudullu yanları zilli küçük deynek. (DS.2037)
gıgışdamak	: Ses. (DS.2037, 2790) <i>Çok laf cövüz gıgışitusuna beşzē.</i>
gıgışdatmak	: Gıgış gıgış ettirmek.
gıgışmak	: Temelleşmek. (DS.2037-2790)
gıgıştu	: Ceviz sesi gibi ses. (DS.2790, KYS.386)
gıkırdamak	: Sertlenme, sertlemek. (DS.2791)
gıkırdatmak	: Sertleştirmek. (DS.2791)
gıl	: Tüy. (DS.2038)
gılçuk almak	: Hayvanların boğaz hastalıklarından.
gılçuk	: Kılçık, hile, desise, başaklarda uzanan tel tel kısım. (DS.2039)
gılçuklu konuşmak	: Hileli, kaçamaklı konuşmak.
gıldır gücük	: Mehma emken. (DS.2796)
gıldırıtı	: Ses.
gılek	: Gıldan mamul elek.
gılkuyruk	: Müflis, gılık kıyafet, berbat. (DS.2799)
gıllā gılağı	: Zağ.
gıllı	: Tüylü adam. (DS.2044, 2799)
gıllıç	: Kılınç. (DS.2797)

- ğılmak** : Eda. (DS.2044)
- ğımcıışmak** : Kirlenip vücudun kaşınır, iltihaplaşır gibi türlü rahatsızlıklar göstermesi ki buna tam bir hamamsamak diyebiliriz.
- ğımıl** : Yavaş, bati. (DS.2045, 2803)
- ğımıl ғımıl** : Yavaş yavaş, miskin miskin. (DS.2246, KYS.261)
Ğınka yeşil kabuğı atılmış ceviz.
Cövüüzümün ғınğası
Yere düşer dınğası
Sabrım yok dağatım yok.
Gel canımın yongası.
- ğın** : Azap, gılıf. (DS.2046-2804)
- ğına yakmak:** Sevinç alâmeti. (DS.2047)
Ğına meşhur. Yakmak burada çalmak demek, sürmek bulaştırmak çalmak.
Ğınalar yakmış eline
Kemer ғuşanmış beline
Bakın da ince beline
Nazar deymesin geline.
- ğınamak** : Tayip etmek. (DS.2046, 2805; KYS.387)
- ğınd** : İsim.
- ğınğır** : İnhina.
Ğınğır, çek ғınğır saç.
- ğınık** : Ğınlı, sıkıntılı. (DS.2050-2810)
Ğınığın yolları daşlık
Cebimde yok on para harçlık.
 *
Bıçak ғınını kesmez.
 *
Baņa çoban derle ғoyun güderin
Satar savar yāre altun, ederin.
Ğın ғın ғın ғın ғın.
- ğınırtı** : Burundan çıkan ses.
- ğıp~ğırp** : Arkadaşın kör ise gözünü ғıp. (bk.kırpma: DS.2061)

- ğıpğızıl** : Ğıp ğırmızı.
- ğıpık** : Yumuk. (DS.2813)
- ğıpırdamak** : Hareket etmek, kımıldamak.
- ğıpırdatmak** : Oynatmak, tahrik etmek.
- ğıpırdı** : Hareket.
- ğıpma** : Lahza. (DS.2814)
- ğıpmak** : Gözlerini gizlice vurmak, yummak. (DS.2814)
- ğıprış** : İsim.
- ğır_atmak** : Saçların ağarmaya başlaması.
- ğır ğır_ etmek-ötmek**: Ğır ğır ses çıkarmak. (DS.2056)
- ğır** : Alaca, ak, siyah benekli. (DS.2051, 2814)
Bakla kır, demir kır, üveyik kır gibi.
- ğıraç-ğıraş-ğır** : İrad vermeyen zaif yer, ağaçsız yer. (DS.2051, KYS.262)
- ğırmak** : Saçları hafif ağarmak. (DS.2815)
- ğıranta** : Kır saçlı. (DS.2053)
- ğırıl** : Akı ve beyazlı. (DS.2819, KYS.387)
- ğırçō-ğıçağū-çırçağı** : İçersi sıcak olduğu hâlde camların dışarsının soğuğu ile don tutması. Sakalın bıyığın nefesteki buhar ile suya girmiş gibi don bağlaması. (DS.2051, 2820, 2826, 2818; KYS.263, 387)
- ğırğın** : Darğın, kırılmış. (DS.2822)
- ğırğır** : Ses. (DS.2824)
- ğırık** : Kırılmış demektir. Kırık kol, el gibi. (DS.2057, 2823; KYS.387)
- ğırıkci** : Kırık çıkık saran yerli doktor, halk doktoru.
- ğırılmak** : Darılmak. (DS.2058)
- ğırıp sarmak** : Ne yapıp yapıp bir işi neticelendirme yolunda fedakârlık etmek.
- ğırışdumak** : Dikmek, ikame etmek geriye dayamak, bitirmek.
- ğırışgan** : Küstah, âsi, dik, başını geriye bükerek mağrurane duran, dik kafalı. (DS.2058, 2827)
- ğırışık** : Gerilmiş, kırıstırılmış. (DS.2058, 2827)
- ğırıtmak** : Kırışmak, gülmek, gırışık suratla durmak. (DS.2058, 2827)
- ğırķ_ikindü** : Kırk gün devam eden yağmur.
- ğırk döndü** : Çok dönek.

- ğırk içinde** : Dünyaya geleli kırk gün olan çocuk.
- ğırklama** : Şartlama.
- ğırklamak** : Ğırk defa yıkamak, şartlamak.
- ğırklık** : Koyun kırkmağa mahsus makas. (DS.2059, 2830; KYS.387)
- ğırkuk** : Kırkılmış, matruş.
- ğırma** : Yarma(alef için), tenzil, tenkıs içinden ğırma tefecilik. Bin liradan senet yapılır, faizi elli lira ise 900 lira verilir. Senede bilâ faiz kaydı konulur. Buna bir ipotek ilave edilirse borçlu alacaklının tam bir kuklası haline gelir. (DS.2059, 2833; KYS.263, 388)
- ğırmacı** : Komisyoncu, iskontocu, münakaşada fiat tenzil eden.
- ğırmak** : Kesr etmek, tenzil etmek, darıltmak. (DS.2060)
- ğırnaz** : Tamākâr, isim. (DS.2835)
- ğırō** : Kırığı.
- ğırpıntu** : Kesinti ğırpılmış nesne.
- ğırpma** : Lemha. (DS.2536)
Ālar ĩken göz ğırpā, yāmur, şimşek.
- ğırpuk** : Kırpılmış. (DS.2061, 2835)
- ğırsamak** : Kır saçlı olmaya başlamak. (DS.2836)
- ğırt** : El değirmeninde üvütölmüş tahıl. (DS.2061, 2836; KYS.388)
- ğırtıl_ekmeyi** : El değirmeninde yapılmış undan meydana getirilen ekmek. (KYS.264)
- ğırtıl** : El değirmeninde üvütölen un ve bundan yapılan ekmek. (DS.2061, 2837; KYS.264)
- ğırtma** : Ağızda şeker tutarak kahve içme. (DS.2062)
- ğıruk** : Kırık köy adı.
- ğırvaç~ğıvraç** : Bir köy adı. Devrekani.
- ğısa bacak** : Kesir'öl kame.
- ğısa kesmek** : İhtisar etmek, tatvil etmemek.
- ğısa** : Kasır, gayrı kâfi.
- ğısaç** : Kerpetin, bir cins haşere. (DS.2839)
- ğısarlamak** : Bir yerde kısıdirmek, kaçacak taraf bırakmamak. (DS.2840)
- ğısdumak** : Bir yerde tenhada yakalamak.
Bir elinde silecek,

Ġadiriyeṃ nerdengelecek

Dar aralıkda da ġısdıdum

Ġadiriyeṃ.....

ġısğaç : İki yandan kavrayıp sıkıştıran cendire, pense gibi bir alet, rakip.
(DS.2062)

ġısğaçlık : Rekabet.

ġısġun : Eġerin ileri geri kaymaması için kullanılan kayış.

Ata vurdum ġısġunu

Gönül bilü dostunu

Emanet atıġ ġısġunu yokuşda ġopā.

ġısıġ~ġısġu: Sünnetçilerin kamışa takdıkları kısaç. Geride haşefe kalır. (DS.2843, KYS.388)

ġısık ġısık : Kesik kesik.

ġısık : Korkak, ġısılmış; sıkışmış, kısık. (DS.2062, 2841)

ġısıkmaq : İdrarı gelmek, sıkışmak.

ġısıntu : İmsâk edilen.

ġısır : Velûd olmayan. (DS.2841)

ġısmaca : İmsâk etme.

ġısmak : Tutmak, bezlin zıddı. (DS.2843)

ġısmır : Hasis. (DS.2062, 2844)

ġış_burnu : Son_baharda meyva verir çalı nevinden madut bitki. (DS.2062, KYS.265)

ġışkırtma : Teşvik, ayaklandırma.

ġıt : Noksan. (DS.2063, 2846; KYS.265)

Dud_ācı dut verü

Meyvasını ġıt verü

Ōlan ġıccıġk ġız ġıccıġk

Sarıldukca dat vörü.

ġıtık~ġıtuk : Eksik, kısa, keten veya kendir çubuklarından yapılan talaş ki sıvada, lögünde müstameldir. Keten çöpleri daha çok işe yarar.
(DS.2063, 2846; KYS.389)

ġıtıpiyoz : Müflis. (DS.2063, KYS.265)

ġıtır : Salatalık. (DS.2847, KYS.389)

ğıtlık	: Kaht u galā.
ğıtmuk	: Yemek içinden çıkan yabancı madde.
ğıtmu-ğıtmır	: Bahıl. (DS.2063, 2848; KYS.265, 389)
ğıvı gıv	: Nafıle, boş.
ğıvıl gıvıl etmek-ötmek	: İki yana kımıldamak.
ğıvıl gıvıl	: Hafif kımıldanış. (DS.2063, 2850; KYS.389)
ğıvıldamak	: Kımıldamak. (DS.2850, KYS.389)
ğıvır_şeyik	: Bir nevi ot ki gıda maddesidir. (DS.2063, KYS.265)
ğıvır gıvır	: Gevrek gevrek, kıvrık kıvrık.
ğıvırmak	: Eymek, bükmek, çalkalamak. (DS.2850, KYS.389)
ğıvrak	: İyi giyinen, şık. (DS.2851)
ğıvrım gıvrım	: İki yana bükülmüş, kıvrılmış.
ğıy	: Kurb, kurbiyet. (DS.2065, 2854)
ğıyak	: Kıvrak, şık. (DS.2065, 2854; KYS.389)
ğıyasdumak	: Mukayese etmek ve bazı yerde ittirmek.
ğıyaşuk	: Yanaşık.
ğıygaşuk	: Yanaşuk, hafif örtülü. (DS.2065, 2855, 4558; KYS.266, 389)
ğıy	: Bağ, bahçe çiti, sahil. (DS.2066, 2855, 4558; KYS.266, 390)
ğıyım	: Eza, gıymak parçalamak, doğramak. Tütün kıyımak gibi. <i>İnce ğıyım çok basma;</i> <i>Meşe közünü üstünden kesme;</i> <i>Yanmazsa mal benimdü.</i>
ğıyımsuz	: Merhametli. (DS.2067, KYS.266)
ğıyış	: Tırnak, temel, esas. (DS.2856)
ğıyma	: Ufaklanmış ve tavada pişirilip tuzlanmış et. (DS.2857, KYS.390)
ğıymak-ğıynak	: Lüb, çekirdek, öz. (DS.2858; KYS.266, 390) <i>Cövüzün içi ğıynak</i> <i>Olu mu yāra doymak?</i>
ğıymuk	: Yonga. (DS.2068, 2858; KYS.267, 390) <i>Tahtadan elime ğıymuk batdı.</i> <i>Ayāma ev sileyken ğıymuk batmışıdı iyileşmedi hâlâ gibi.</i>
ğız gızan	: Kız, erkek.

- ğızak** : Kış mevsiminde çocukların kayık dedikleri başka yerlerde kızak denilen nesneye benzer bir nakil vasıtası. (DS.2860)
- ğızamuk** : Meşhur hastalık. Büyüklerde de olur. (DS.2860)
- ğızan** : Erkek. (DS.2860, KYS.390)
- ğızansak** : Kedi, köpek, kurt gibi hayvanların erkeksemeleri. (DS.2861; KYS.267, 390)
- ğızartma** : Tavada kebab etme.
- ğızartmak** : Kebab etmek.
- ğızartu** : Kırmızılık.
- ğızartu** : Kızılık, hafif kırmızılık eseri.
- ğızgınlık** : Hararetlik, düşmanlık. (KYS.391)
- ğızgun** : Kızdırılmış, düşman. (DS.2070, 2862; KYS.267, 391)
- ğızıl imuk** : Meri. (DS.2866, KYS.391)
- ğızıl** : Kırmızı. Bir nevi hastalık. (DS.2070, 2863)
- ğızılık** : Kadın boyalarından. (DS.2070, 2866; KYS.267)
- ğızınmak** : Sakınmak, rekabet etmek, mülkiyet ve hâkimiyet hisleri galeyana gelmek. Horozun tavuğu, köpeğini dişisini esirgemesi, başka bir erkek müdahalesinde kızınması gibi. (DS.2867, KYS.391)
- ğızışdumak**: Hareketlendirmek, heyecanlandırmak. (DS.2867)
- ğızışğan** : Kızışabilen, çabuk alışan, hararetlenen.
- ğızışmak** : Kinleşmek, hararetlenmek, üstüne fazla varmak, fazla yüklenmek, alışmak. (DS.2070, 2867, 4559)
- ğızlanmak** : Naz etmek.
- ğızlık** : Bekâret. (DS.2071)
- ğızmak** : Hararetlenmek, öfkelenmek. (DS.2071-2868)
- ğobuz-kopuz** : En eski Türk sazı. Ozanların çaldıkları. (DS.2890)

Bu kelime sazı ifade için kullanılmamaktadır. Zaten meydanda kopuz yoktur. Ondan bozma bizim aşık sazları vardır. Kelimenin müştakkatına da rastlanamamıştır. Yalnız bu kelime isim olarak yaşamaktadır. Hatta Kastamonu şeriye mahkemesi ilâmlarından birinde şöyle geçmektedir: Medine-i Kastamoni mahallâtından Kırkçeşme mahallesi sükkânından iken bundan akdem vefat eden Kopuzoğlu Ahmed b. Abdillahirin veraseti.

ğoca_man: Büyük, koca, iri kimse, koca, canlı. (DS.2089, 2892; KYS.270)

ğoca dide : Büyük dede.

ğoca ğortu : İhtitar. (KYS.393)

ğoca nine : Büyük nene.

ğoca : İhtiyar, büyük. (DS.2089, KYS.269)

gocasak : Koca isteyen kadın. (DS.2892, KYS.393)

gocasamak: Kocaya göreceği gelmek, erkek canı istemek. (KYS.393)

gocatmak : Vaktini geçirmek, iftihar etmek.

ğocuk : Kürk. (DS.2892)

ğocummak: Sakınmak, ihtiraz ve içtinap, kuşgulanmak, alınmak. (DS.2090, KYS.270)

Al ğaşōyu, gir_ahura yarası olan gocunu.

ğocunğan : Kocunucu.

ğoç : Kahraman. (DS.2090)

ğoçak : Yiğit, cesur. (DS.2090, 2893-4562; KYS.270, 393)

ğoçan : Tezkire. (DS.2090, 2894, 4562)

Tarlayı ğoçan zaptetmez.

Mısır kozalağına da koçan derler.

godak : Eşek yavrusu. (DS.2091, 2896, 4562; KYS.271, 393)

Doğmaduk ğodā torba dakılmaz.

godaklı : Yavrulu.

godaman : Kelli, felli, hatırlı adam. (DS.2091, 2897)

godoş : Deyüs. (DS.2098, 2092, 4562)

ğof çıkmak : Boş çıkmak.

ğof : Boş. (DS.2899)

ğofur : Mağrur. (DS.2093, 2900; KYS.271, 394)

ğofurlanmak : Böbürlenmek. (DS.2900)

ğog ğötümek : Fitne, laf getirmek.

ğog : Gamz. (DS.2108, 2900, 4563)

ğogcu godak : Gammaza hakaret için. (DS.2902)

ğogcu : Gammaz. (DS.2095, 2901, 4563)

ğoglamak : Tezviz, tasni, gamz etmek. (DS.2095, 2902, 4563)

ğogmak : Kovmak. (DS.2095)

ğoğoroz	: Mısır ekmeği. (KYS.271)
ğoğoz	: Meteliksiz.
ğogozlamak	: Meteliksiz kalmak.
ğoğurdak	: Ekinin başaklarında tanelerin ilk şekli.
ğol	: Devriye. (DS.2097, 2906; KYS.272)
ğolaç	: Kulaçtan bozma. İki kol uzunluğuna bir kulaç derler. (DS.2907)
ğolan	: Semer ve eyerin kuşağı. (DS.2097, 4564; KYS.394)
ğolañ yeri	: Göğüs peteki, kolan sarılan yer.
ğolcu	: Eskiden tütün takip zabıtası.
ğolçak	: Kollara takılan nesne. (DS.2097, 2908)
ğollamak	: Gözlemek, himaye etmek, kayırmak. (DS.4564, KYS.394)
goltuk	: Gelin eve getirildiği zaman güveği ile kol kola vererek yukarı zafaf odasına çıkarma töreni. (DS.2911, 4564; bk.goltuğetmek KYS.272)
ğomarazlanmak	: Gururlanmak, kanat biçmek, övünmek.
ğommak	: Üstüne gelmek.
ğonā gôçē	: Göçebe, bedevi.
ğoncolos	: Cadı. (DS.2100)
ğonç	: Topuktan dize doğru uzanan çorap, çizme gibi giyimlerin get kısmı. (DS.2100, KYS.273) <i>Ğoncu gısa çorap, goncu kösele çizme gibi.</i>
ğonu	: Konuş, konma, konu komşu gibi.
ğonur	: Kahraman, mutlu. (DS.2918, KYS.395)
ğonuşmak	: Söyleşmek, münasebet.
ğonuşuk	: Ocak ayının ortasında soğukların çok şiddetli bulunduğu devre. Karakış soğuğu, zemheri soğuğu gibi. (DS.2919, KYS.395)
ğonut	: Konuş, konma, konulacak yer, göç konutu gibi.
ğonjak	: Saç kepeği. (DS.2100, 2915; KYS.272, 394)
ğonşu	: Komşu. (DS.2101, 2918; KYS.273)
ğonşu	: Komşu. (DS.2101, 2918; KYS.273)
ğonur gônur	: Yangının çıkacağı sırada etrafa yayılan koku.
ğonur	: Yanık kokusu. (DS.2918, KYS.395)
ğonursu	: Yangın kokusu, isli bir koku. (DS.2102, 2903; KYS.273, 395)

- ğoņursu** : Yanık kokusu. (DS.2102, 2903; KYS.273, 395)
- ğopca** : Düşme. (DS.2103, 2920; KYS.274, 395)
- ğopuk** : Kopmuş, çapkın. (DS.2103, 2922; KYS.274)
- Yemeniniņ tupū*
Öte köyüņ ğopū
Benim sevdūm kızdān
Elle almıș, öpū.
- ğor** : Alev, kuvvetli ataş. Kömür iyice yanıp alevlendiğı zaman ğorlaştı, ğoraldı derler. Bir atasözü: *Ğoruņ zahmetini kazan bilü.* Ğoralmak, korlaşmak aynı köktendir. (DS.2103, 2922, 4565; KYS.274, 395; AAT.249) Aynı anlamda değıl.
- ğorada** : Altın veznesi. (DS.2104, 2923)
- ğoraf_ etmek** : Küme yapmak.
- ğoraf ğoraf** : Bölük bölük, küme küme. (DS.2923, KYS.274)
- ğoraf** : Küme, kabile, yığıntı. (DS.2104, 2923; KYS.274, 395)
- ğoraflamak** : Yığmak, küme etmek.
- ğoralmak** : Ataşlanmak, alevlenmek, enerjisi artmak, kuvvetlenmek. (DS.2923, 4565)
- ğorgor** : İsim.
- ğorkuluk** : Korkutmak için yapılan nesne. Bostan korkuluğı gibi ki kuşlar ürkmesi için insan şeklinde yapılan kukla korkuluk. Korkuluk yol ve köprü kenarlarına yapılan muhafız tertibata da derler. Merdivan korkuluğı gibi.
- ğörpe** : Körpe. (DS.2105, 2927)
- ğoru** : Meşelik, korunmuş ağaçlık, otluk. (DS.2106, 4566; KYS.395)
- ğörüklemek** : Körüklemek, hızlandırmak, teşvik ve terğip etmek.
- ğorumak** : Hıfz ve sıyanet etmek. (DS.2929)
- ğos** : Mağrur. (DS.2106, 2929)
- ğosdak ğosdak yürümeĝ** : Mutaazzımane yürümeĝ.
- ğosdak** : Gururlu. (DS.2106, 2931; KYS.395)
- ğosdaklanmak** : Azemet göstermek. (DS.2932)
- ğosğos** : Övenek, mağrur. (DS.2106, 2930)
- ğosgoslanmak** : Kibirlenmek, caka satar vaziyet almak. (DS.2930, KYS.395)

- ğosō** : İsim.
- ğosur** : İsim, gurur. (DS.2932; KYS.274, 395)
- ğosurlanmak** : Gururlanmak. (DS.2932, KYS.395)
- ğosuruk** : Gururlu.
- ğoşa ğarımak** : Çift yaşama, karı koca, beraber yaşama, ağız tadıyla yaşama. (DS.2932)
- ğoşan** : Nazım. (DS.2107, 2933, 4566)
- ğoşancı** : Nazım.
- ğoşanō** : İsim.
- ğoşma** : Özel bir melodi ile terennüm edilen şiir. Vezni 6-5 veya 4-4, bazen de başka vezinlerde kullanılabilir. Hayvan koşma, yarış etme, sûre koşma gibi türlü şekillerde istimal olunan bu kelime için koşmalar bahsimize müracaat. (DS.2108, 2934, 4566; KYS.274)
- ğoşu** : Koşulan, öküz, manda gibi. Koşmakta yarış etmek anlamı da vardır. (DS.2934)
- ğoşuk** : Koşma gibi bir nazım deyiş. (DS.2934)
- ğoşum** : Koşu hayvanları takımı. Hamut, keçe, terbiye vesaire. (DS.2108)
- ğoşur_ō** : İsim.
- ğotarmak** : Hazırlamak, pişirmek, meydana getirmek. (DS.2108, 2936, 4566; KYS.275, 395)
- ğov** : Gamz. (DS.2108, 2938; KYS.396)
- ğova** : Tolu, kuyu bakracı. (DS.2109, 2938)
- Besdil ezdim ğovada,*
Bülbül_ötē yuvada.
Öle bi yar sevdim ki
Çapğundan da hovarta.
- ğovcu** : Gambaz. (DS.2109, 2939; KYS.275, 396)
- İki kov bi büğü yerine geçē.*
- ğovuk** : Oyulmuş, oşulmuş. Ağaç kovuğu gibi. (DS.2110)
- ğovuş** : Bir cins tahta. Büyük salon, büyük oda. Askeri koğuşlar gibi. (DS.2940; KYS.275, 396)
- ğoyu** : Kesif. (DS.2111, 2943; KYS.276)
- ğoyuk** : Artık, ziyade, derinden. Derdi koyuk gibi. (DS.2942; KYS.396)

ğoyun : Bağır, sine göğüs, yatak. (DS.2111, 2943; KYS.276)

Ne cebimde galdı ne de goynumda.

*

Ğoynundaki gûl memeleri ğokmağ efkârım.

*

Soyunup ğoynuma girmemeliydin.

ğoz : Ceviz. (DS.2112, 2944, 4567; KYS.276, 396)

Çürük ğoz gömuksüz, et olmaz.

Bi ğoz için daş, atılmaz.

ğoza : Makara, kozalak. (DS.2944, 4567; KYS.396)

ğozacı : Ceviz ağacı.

ğozak : Mısır koçanının taneleri alındıktan sonrası. (DS.2945, KYS.396, AAT.250)

gozalak : Tanesiz mısır koçanı. (DS.2112, 2945; KYS.276)

gozalamak : Teşekkül etmek, kozaklaşmaya başlamak, doğurmak, artmak. (DS.2945)

gozğavuran : Cevizleri kavuran bahar soğuklarından.

ğubarmak : Gururlanmak, kabarmak, kanaat biçmek. (DS.2185, 2987; KYS.283)

ğubat : Kaba, kalın. (DS.2185, 2987; KYS.283, 399)

ğubur : Hela borusu. Helalardaki dörtgen veya silindir şeklindeki kuburlata benzeyen şeylere de kubur denildiği işitilmiştir. (DS.2186; KYS.283, 399)

ğücük : Küçük, kasır, kuyuksuz. (DS.2208, KYS.291)

ğudde : Zeki, akıllı. (DS.2187, 2990; KYS.284)

ğudurmak : Azmak, ğuduruk olmuş gibi hareket etmek, taşkınlık etmek. (DS.2188)

ğudurtmak : Azdırmak, guduz gibi ne yaptığını bilmez dereceye getirmek.

ğuduruk : Akûr. (DS.2188)

ğul : Zabıta, jandarma, zabtiye, her devirde inzibata memnur kişiler padişah kulu oldukları için böyle demişler. (DS.2190-2993)

ğula : Alman bi pula meyem yele ğuyruk siyah ola tabiri meşhurdur. (DS.2190, 2993; KYS.400)

- ğula** : Pekmez renginde at. (DS.2190, 2993; KYS.400)
*Hakipaye bir rikap ihdası naçiz ise de; Ğılma red gır atı ver ya al
bağışla bir ğula. Burada kır at, al, gula kelimeleri cinas halindedir.*
- ğulağ_asmak** : İstima, isga, alaka gösterme.
- ğulak asmamak** : Alakadar olmamak, dinlememek.
- ğulak dutmak** : Dinlemek.
- ğulluk** : Karakol. (DS.2996, KYS.400)
*Geç yaşında seven hevesini tez_alu,
Sen gibi başğun veren ğullukta nefes_alu.*
- *
- Aşuru gideni ğulluk peklē.*
- *
- Geçlikte ğuulua düşmemek_olmaz.*
- *
- Ne erkân bilü ne yol bilü, ne ğullukdan āna, ne kol bilü.*
- ğuma** : Bir kocanın zevceleri birbirine kumadırlar. (DS.2194)
- ğumara** : Dik, sıracalı, belâlı, herkese gücü yetsin yetmesin çatmak isteyen.
(DS.2999)
- ğumaraz** : Taazzum.
- ğumarazlanmak** : Taazzum göstermek. (DS.2194, KYS.285)
- ğumarmak** : Kabarmak, taazzum etmek, birine çatmak üzere vaziyet almak.
- ğumğuma** : Mürekkep kabı. (DS.2194)
- ğumpiri** : Patates. (DS.4572; KYS.286, 400)
- ğumru** : Kumru, meşhur kuş.
- ğumsu** : Kuma benzeyen kum ile karışık.
- ğund** : Yavru.
*Eşek gundunu atmış; yavrusunu düşürmüş, vakti gelmeden önce
ğunnamış.*
- ğundak** : Beşik teferruatından. Ğundak; çocuğa yapılan küçük yorgan bez ve örtü
gibi şeylerden meydana gelmiş bir nevi istirahat vasıtasıdır. Çocuk
gundağa sarıldıktan sonra kucakta tutulabilir. Emniyetle bir yere konulup
yatırılabilir. Kundak beşikte çocuğa sarılan kuşak şeklindeki sargılara da
derler. Gundak, ateş anlamına da gelir. (DS.3000; KYS.286, 400)

- ğundaklamak** : Çocuğa kundak yapmak, bir yeri ateşlemek.
- ğundlu** : Yavrulu.
- ğunduğu** : Saykal.
- ğunnamak** : Yavrulamak, köpek, kurt, eşek için inek, manda ve her hayvana yavruladı yerine ğunnadı denilmez. (DS.2196, 3002; KYS.286, 400)
- Fare ğunnar, domuz ğunnar, aslan, ayı vesaire vahşi veya muzur hayvanlar ğunnar fakat insan ğunnamaz, buzağılar. Koyun ğunnamaz kuzular. Keçi gunnamaz yavrular. Kuş doğurmaz yavrular. Tavuk doğurmaz yavru çıkarır. Hasılı hayvanlara göre doğurma anlamına gelen kelimeler değişir. Ğunnacı, gunnatmak, gunnamak hep aynı köktendirler.*
- ğupa** : Su kabı, meşrebe, küçük desti, bardak, fincan, içkiye mahsus alet. (DS.2197, 4572)
- ğupğuru** : Büsbütün kuru.
- ğuplu** : Topraktan mamül ev eşyası. İçine pekmez, ekşi, yoğurt gibi maddeler konulur. (DS.4572; KYS.286, 401; AAT.250)
- ğurada** : Zayıf, müflis. (DS.3004, 4572)
- ğurağ-kuruğaz-kuruğaz-kurağaz** : Kurumaya yön tutmuş kurumak üzere. (DS.2197)
- Giden, ām beri bak
Durāsın salak salak
Ğurağaz, āç gibi
Ne dalın va ne bıdak.*
- ğurāz** : Bir şey yemeden oturmak, ağız ıslamadan mukabili.
- gurcalamak** : Karıştırmak, debertlemek, araştırmak.
- gurcalatmak** : Karıştırmaya, araştırmaya, altını, üstünü, yanını, belini incelemeğe müsaade etmek.
- ğurt bilekli** : Baldırı kalın, bileği ince.
- On altına ğurt bilekli,
Saırısı yeşil, örekli.*
- ğurt dide** : Babanın babasının babası. Onun babasına, onun da babasına denilebilir. (DS.3010)

- ğurt liqliyi** : Kurtun tırısı gitmesi ne ağır ne hızlı orta yürüyüş.
- ğurt nine** : Ninenin anansı. Ananın anasının anası. Onun anasına da denilebilir.
- guru muru** : Kuru. Buradaki muru medari kelam. (Terhim)
- ğurulu** : Düzenli, ayarlı, doldurulmuş, kurulmuş makine gibi.
- ğurum** : Baca, soba isi, kurulmuş durum gibi tavır kuruluşu, mağrurane, kurumlu. *Kurumuna baksana; yanına varılacaklayın deyil*, dedikleri gibi. (DS.2201, 3012; KYS.288)
- Ay dōmayan geceler,*
Ğurumlandı bacalar.
Hiç aklımdan gitmāya
Saruldūm geceler.
- ğurumlu** : Müftehir, mağrur. (DS.2201, KYS.288)
- ğurumsaklı** : Meyvasaklık, ağız kuruması.
- ğurumsamak** : Ağzı kurumuş, iştihalı. (DS.2201, 3012; KYS.288, 401)
- ğurumsamak** : Ağzı su veya hasseten meyve istemek. Herhangi bir şeye iştihā. İçkiye, kadına vesaireye karşı da kurumsaduk derler. (DS.2201, 3012; KYS.288, 401)
- ğurumsatmak** : Ağzı bir şey istemek, iştahasını kabartmak, imrendirmek.
- ğuruntu** : Keder, düşünce. (DS.2201)
- ğuruzıkı** : Blöf, mermisiz doldurulan silah, fişenk.
- ğusğu** : Kusulan, atılan, çıkarılan.
- ğusgun** : Kısıkın. Eğer takımından. Kuyruktan eğere bağlanır. Eğer kaydırmamak için. (DS.2202, 3013, 4573)
- ğusmuk** : Gusulan madde.
- ğusrek** : Kursak.
- Er lokması er ğusuranda ğalmaz.*
Alışmış gusurak bulamacını isdē.
- ğussuz** : Gördüğü yemeğe saygısızca uzanan, sofrada başkalarını beklemeyen, haris, hayvan iştihalı. (DS.2202)
- ğussuzluk** : Yemek ve içmekte acelecilik, saygısızlık, hayvan gibi dalı dalı vermek.
- gusurak_ēşimesi**: Mide ekşimesi.

- ğuş ğonmaz** : Bitkilerden. (DS.2202)
- ğuşak** : Bele sarılan giyim feriyatından. (DS.3014, 4574)
- ğuşgu** : Endişe. (DS.3016, KYS.288-402)
*Gönül durmaz her an ğaygu içinde,
 Benden geçe dēyi ğuşgu içinde.*
- ğuşgulanmak** : Ğuşgu hissetmek.
- ğuşluk** : Dua vakti. (DS.2202, 4574; KYS.289)
- ğuşmuş** : Ğuşgulanmış.
- ğuşum** : Hicap. (DS.2203)
- ğutlu** : Mübarek. (DS.2203)
- ğutsuz** : Talisiz. (DS.3018)
- ğutsuzluk** : Oburluk, hayvan iştihallık, terbiyesizlik, uğursuzluk.
- ğuy** : Melodi. (DS.3019)
- ğuycak** : Kuyacak, köy.
- ğuyluş ğuyluş olamak** : Üst üste yığılmak, tehacüm.
- ğuyruk sokusu** : Ğuyruk üstü, bel kemiğinin bittiği yer.
- ğuyruk söküsü** : Kuyruk üstü.
- ğuyulmak** : Üşüşmek, toplanamak, cemaat halinde akın etmek, hücum etmek.
- ğuz** : Serin, gölgelik, güneş görmeyen şimale bakan, çukur, etek, vadi.
 (DS.2204, 4575; KYS.290, 402; AAT.251)
- ğuzgun** : Kızgın, yırtıcı kuşlardan. (DS.2205)
- ğuzgunnuk** : Saçaklığın üstüne çıkmak için yapılan menfez. (DS.3021; KYS.290, 402)
- ğuzlaca** : Kuz yer.
- ğuzlacı** : Kuzulacı. (DS.2205, 3022; KYS.290)
- ğuzlama** : Kuzulama.
- ğuzlamak** : Yavrulamak. (bk. kuzlamak: DS.4575; KYS.290, 402)
- kâat-kehat-kâhat-kâğat** : Kâğıt.
- [kaçan-kodak]** : Eşek yavrusu, ender olarak tay. (DS.2896, KYS.393)
- [kadak]** : Karabaşlı, çok kardeş. {Kastamonu} (DS.2588, KYS.363)
- kâh** : Kenar. (DS.2597, KYS.364)
- kâhat-kehat-kehıt-kâğat** : Kâğıt. (DS.2597)
- kâhıl kâhıl** : Soluk soluğa.

- ķâhıldamak** : Nefes nefese solumak, solurken ses çıkarmak.
- [**kaklık**] : Oyuk, kayaların arasına suların biriktiğı yer. {Taşköprü} (DS.2604)
- kalaklamak** : Baş yapmak, düzeni bozmak.
- [**kalık**] : Evde kalmış, kocaya varmamış kız. {İnebolu} (DS.2609)
- [**kaluşka**] : Hamurdan mamül.]
- [**kamanca etmek**] : Bir şeyi diğerk bir şeye boşaltmak. {Cide}
- [**kanık**] : Mübtela. {Taşköprü} (DS.2623)
- kapkebirler** : Kastamonu'da mahalle.
- [**kapran**] : Sepet. {Cide} (DS.2635)
- [**karayemiş**] : Kestane. {Cide} (DS.2655, KYS.368)
- [**karban**] : Çamdan yapılmış müdevver kendisi ve kapağı oyulmuş yağ, bal, salça gibi maddelerin konulduğu kutu. {Kastamonu} (DS.2655, KYS.368)
- [**kargalak**] : Sellerin getirdiğı odun parçaları. {Abana} (DS.2658)
- karhane** : İmalathane, atölye, küçük fabrika.
- [**karık**] : Sebze yastıkları. {Kastamonu} (DS.2661, KYS.369)
- [**karıklı**] : Gerniğın çift taneli olduğı halde dejenere olarak tek taneye dönmesi, siyezle gernik karışığı. {Daday} (DS.2661, KYS.369)
- [**kartalak**] : Kocamak, koca, kartalak boynuzu {Kastamonu} (bk.kartalaç: DS.2670, KYS.369)
- [**kası~kasu**] : Buzağı damı. {Kastamonu} (DS.2674, KYS.370)
- [**kavlağan**] : Sakızlık taşı. Kavlamak-kav-kavlak-kavz. {Cide}
- kavrukmak** : İçinden yanarak, titreyerek nöbet geçirmek. Tüyleri dimdik duran, rengi bozulan, rahatsızlığı ilk bakışta belli olan kimseye veya hayvana kavruk, geçirdiğı hastalığa, üstündeki araza kavruklu derler.
- [**kavurga**] : Buğdayın kavrulmuşu. {Kastamonu} (DS.2693, KYS.371)
- kavuşuk** : Kış mevsiminde sühunetin şiddetle fark ettiğı günler. Karakış kavuşuğı (Aralık 12), Zemheri kavuşuğı (Kasım 72) gibi.
- [**kavut**] : Kavrulmuş mısır unu. {Kastamonu} (DS.2694, KYS.371, AAT.249)
- [**kavuz**] : Hububatın kabuğı, nişastası çıktıktan sonra. {Kastamonu}

[kaypancak] : Cilalı, düz. (Araç) Buz kaydıran tavuk. {Kastamonu} (DS.2695, KYS.371) Her ne kadar böyle yazılmış ise de bunun “tavuk kaydıran buz” şeklinde olması gerekir.

[kazan kulpu] : Yemek yapılan bir nevi ot. {Kastamonu}

kebe : Eski dokumalardan bir çeşit. (DS.2713, KYS.372)

Abacı, kebeci, şen neci?

*

Aba giyen kebe giyen yanarı gızartan topūnu düzelten: Kavun, karpuz, armut.

kebenek : Devecilerin, çobanların büründükleri keçe, libas. (DS.2714, KYS.372)

keçennüş : Müzminleşme.

kedi cıynā : Kedi tırnağı, bir cins ot, besin maddelerinden. (DS.2717, KYS.372)

[kedi cıynag]: Yenilen otlardan biri. {Kastamonu} (DS.2717, KYS.372)

kedi daşā : Koltukta zuhur eden bir nevi çıban. (DS.2718, KYS.372)

kef : Köpük. (DS.2718, KYS.372)

kefe : Leblebi patlatmaya mahsus alet. (DS.2718)

keḥ : Uç, kenar. (DS.2720)

[kehmiç] : Kedi kayması. {Taşköprü}

kek hoş : Bir acaip, tuhaf. (Kek’_oş)

keḳ keke bubu : Kekemeler için alay yerinde.

keke : Yolunda, tamam keyf. Kesik kesik konuşan. (DS.2722)

kekeç : Kekeme. (DS.2722, KYS.374)

kekelik : Sıkılarak, duraklayarak konuşma.

kekeme : Kek kek diye konuşan.

kekemelik : Kek kek şeklinde müşkilatla meram ifade etmek.

keḳep çivisi: Bir nevi çivi.

kekeş : Kekeme. (DS.2722)

kekez : Kekeme. (DS.2723)

kekez : Refik. (DS.2723)

kekezlik : Rekâket.

kekre : Kokusu ve tadı bozulmuş madde. Garip bir lezzet veren besin ki tatlı mı acı mı belirsizdir. (DS.2724)

kekremek : Kokmak, ekşimek, kokusu ve tadı bozulmak.

kekremsi : Tadının ne olduğu belli olmayan koku ve tâmi bozukça.

kekremûk : Ekşilik, tatlımsılık, lezzet ve kokuda tuhaflık.

kekreyimsi: Kekremiş gibi.

keşkûk : Güzel kokulu bir ot. Sâter.

kel : Başı tüysüz veya kel denilen mahut, hastalık, aşı çubuğu. (DS.2724, KYS.374)

kelebe : Kelebi, kuyu kelebisi gibi ki kanatlarından çekerek tolu yukarı çıkarılır. (DS.2725, KYS.374)

kelebek : Demirci aletlerinden, ciyer hastalıklarından. (DS.2725, KYS.374)

kelebekli : Zayıf, zevun, hastalıklı. Kelebekli koyun gibi.

kelebelik : Omurga çevresindeki kelebe manzarası veren ağaçlar.

kelebi : Çıkrık takımından iplik. Kelebi kanatlarına geçirilip masara sarılır.

[keleçüş] : Pişirilen pancarın rendeden geçirilerek sarımsaklı yoğurt kaplanarak yemek haline getirilmesi. (Cide) Pişmiş pancarın cacığı. {Kastamonu} (DS.2726, KYS.375)

keleçüş-keleçoş-keleçüş : Pancar haşlamasından sirke, sarımsak ve yoğurtlu yapılan bir nevi salata. (DS.2726, KYS.374)

kelek : Olmamış kavun. (DS.2726, KYS.375)

[kelek] : Turşuluk kavun. {Kastamonu} (DS.2726, KYS.375)

kelem : Lahana. (DS.2727, KYS.375)

kelep : Yuvarlak, halka. Bi kelebi iplik gibi. (DS.2728, KYS.375)

kelepçe : Bukağının bir nevi. Kel bazılarına göre desise ve hile demektir. (DS.2728)

kelepçek : Kelepçe. (bk.kelepcek: DS.2728)

kelepleşmek: Halkalaşmak, yılanın kelepleşmesi gibi.

kelepür : Bedava, ucuz. (DS.2729)

kelepürcü : Ucuzcu.

keleş : İsim.

kelez : Zayıf. (DS.2731, KYS.376)

[kelez] : Zayıf. {Kastamonu} (DS.2731, KYS.376)

kelezimek : Zaiflemek. (DS.2732, KYS.376)

kelezimek : Zayıflamak. (DS.2732, KYS.376)

kelezlemek: Zayıflamak.

kelezletmek: Zayıflatmak.

[kelik] : Çocuk ayakkabısı. {Taşköprü} (DS.2733, KYS.376)

kelketez : Şeytankel. Masallarda geçer.

kelle : Baş. (DS.2734, KYS.376)

kellepoş : Beyaz, işlemeli tekke. (KYS.377)

kelli~kerü~kêri : Sonra. Böyle yapılduktan kelli ne fayda. (DS.2734)

kelpetün : Kelpetin. (bk.kelpetin: DS.2735)

kem : Kötü, fena. (DS.2736, KYS.377)

kemha : İplik yapmaya yarayan bir madde. (DS.2738)

Kemhadan bez olmaz;

Öğeyden öz olmaz.

[kemre] : Gübre. {Kastamonu} (DS.2740, KYS.377)

[kemüre~mayıs] : Gübre. {Taşköprü} (DS.2740, KYS.377)

ken : Esas, kalın tahta, kenarlık. (DS.2741, KYS.377)

[ken] : Kaşıtmak. {Kastamonu} (DS.2740, KYS.377)

[kendürük] : Fırın hamurunu dökmek için yarı debağat edilmiş ineğin derisi.(DS.2742, KYS.377)

keñdürük : Tarlayı toz haline getirmek için derinden yapılmış tulum şeklinde bir alet. (DS.2742, KYS.377)

kenef : Hela. (DS.4545, KYS.377)

keñt : Kasaba.

keş : Fikir, mana, kalıp, imkan.

kepaze : Rezil. (KYS.378)

kepeş : Kötü, pis. (DS.2744)

kepek : Unun elendikten sōna çıkan cürufu. (DS.2745)

kepi : Değirmenin bilhassa el değirmenlerinin miline konulan tekerlek deri. Mili kısaltmaya ve taşı kaldırmaya yarar. Kunduracılar kalıbın üstüne mıhladıkları deriye kepi derler. (DS.2747, KYS.378)

kepici : Hasis. (DS.2748)

kepkebirler : Kastamonu'da mahalle.

kepilemek : Keki yapmak, kepi koymak.

kepkeplemek : Şaşırmak. (Kepkeplemek)

kepkepleşme : Bozulma.

kepşûk : Köpük, kaba, iri, kalp.

kepşümek~kepşürmek : Şişmanlamak ve ağırlaşmak.

kepşürûk : İri, şişman, batı.

[**kepüç**] : Burnun uzun olan kısmına, çıkıntısına verilen isim. Bu kimseyi Talat Mümtaz başyazarı ulamış. {Taşköprü-Kastamonu} (DS.2750)

kerel : Depo.

kereellik : Anbar.

kerhanacı : İş evi olan, çanak çömlek yapan. (DS.2754, KYS.379)

keri : Gayrı, geri, gerü kerü. (bk.keyri: DS.2779, KYS.385)

keriş : Köy adı. Geriş daha müteammem.

[**kerme**] : Gübre. {Taşköprü} (DS.2755, 4547; KYS.379)

kerte : Derece, kademe.

kertelek : Kertilmişçe.

kertemek : Çentmek, yontarak çukurlatmak.

kerteñkele : Haşerattan biri.

kerti : Kertilmiş. (DS.2757)

kerticek : Küçük kerti.

Bi ğarişdan artıcak

Uucû kerticek. (Uçcuğazı kertikçe demek)

Onu sana yidüsem daha va mı dedüsem; ayakkabı.

kertik : Nişan, işaret. (DS.2757; bk.kertük KYS.379)

kertilmek : Kertik kertik olmak. (DS.2758)

kertim : Kertilmiş. (DS.2758)

kertim : Kertme. (DS.2758)

Ġayala kertim kertim,

Kim bilü benim derdim.

Çayla mürekkep olsa

Yazılmaz benim derdim.

kertinmek : Cinsi münasebette olduğu gibi hareket etmek. (DS.2758)

kertlek : Kertüklenmiş gibi. (DS.2758)

kertlez : Kertilmiş, kalaklanmış. (DS.2758)

kertüklemek : Kertmek, haşefe biçimine sokmak. (DS.2759)

kertü : Derece, kademe, kertilen yer.

- kerûk** : Kertelmiş.
- küş** : Artuk. (DS.2760, KYS.380)
- kesdi** : Tatmin etti, şifa verdi, dindirdi veya bunları yapan madde.
- kese_ğabı** : Eski okul çantası. (DS.2761)
- kesecek** : İneğin, mandanın fercinde göve almasına, yavru yapmasına imkân vermeyen bir et zuhur eder buna kesecek derler. Yerli baytarlar ustura ile bu maddeyi kesip atınca hayvan göve gelir. (DS.2760, KYS.380)
- keşek** : Maktu, maktua, kesim mukavemesinde tespit edilen değer. (DS.2761, KYS.380)
- kesek** : Parça, kesik. (DS.2761, KYS.380)
- keşelcûk** : Kesilecek.
Bi keşelcuk etleri va;
Dünyê ğada derdleri va.
- kesenek** : Ücret, maktuan kiralama ücreti, keseneğine vermek; maktu olarak arazi, mal, mülk kiralama. (DS.2762, KYS.380)
- keşenkes** : Mutlak. (DS.2762)
- keşgû** : Alet-i katia, kesici, kesmeğe mahsus alet. (DS.2763, KYS.380)
- kesik kesik**: Parça parça.
- kesik** : Dermansız, kesilmiş, kuvveti varken muhtelif sebeplerle kalmış, süttten bir müştak. (DS.2763, KYS.381)
- kesim** : Biçim, yapı, hal, görünüş, heyet-i umumiye. (DS.2764, KYS.381)
Fesime bak fesime;
Uyan da gel sesime.
Acap kim meyil vemez
Fidan gibi kesime.
- keşimine getûmek** : Biçimine, uyarına getirmek.
- keşimine vermek** : Heyet-i umumiyesiyle muayyen bir kira bedeli tayin ederek tarla veya gelir getiren bir şeyi başkasına kiralamak. (DS.2765)
- [kesim]** : Sel yarıkları, kıta. (Kastamonu) (DS.2764, KYS.381)
- kesip_atmak** : Sözü neticelendirmek.
- kesip biçmek** : Palavra.

kesişmek : Anlaşmak, mukataa etmek, ibra, iska yapmak, şayi olarak mukataa karşılığı. (DS.2765, KYS.381)

[kesişme~kesmen] : Mukata.(Kastamonu) (bk.kesmen: DS.2767, KYS.381)

küşken : Keskin. (DS.2765)

küşkin : Kati. (DS.2766)

kesme : Kesilmiş. (DS.2766, KYS.381)

küşmek : Kat', bitirme, sed, durdurma. (DS.2767)

küşmen : Kısa, kesin. (DS.2767, KYS.381)

küşmük : Son harman. (DS.2767, KYS.381)

[kesmük] : Harmandan artan huruf kellesi. {Kastamonu} (DS.2767, KYS.381)

kesûğ ekmeýi : Süt müştakkatından kesik denilen madde ile yapılan ekmek.

küşuk han : Sütün bozulmasına yani ocakta kaynarken topaç topaç oluvermesine süt kesilmesi derler. Bu kesik atılmaz yenir. Bir de kesik süt müştaklarından biridir. (Besinler bahsimize bak.)

[kesuk] : Sütün bir nevi posası, tuzsuz olur. {Kastamonu} (DS.2769, KYS.381)

kesür : Kesir.

kesürücü : Hayvan alışverişi yapan, komisyoncu.

[keş] : Süt mamûlatından. {Kastamonu} (DS.2769, KYS.382)

keş : Süt müştakkatından, ağızda hasıl olan köpük rüsubu. (DS.2769, KYS.382)

keşe gûlmek : Alçak tarafını bulup zarara gûlmek. (KYS.383)

Gûlme keşe;

Gelü başa.

[keşen] : İltihaplanmış yara. {İnebolu} (DS.2770, KYS.382)

keşik : Sıra. (DS.2771, KYS.383)

Yüce dā başında bi küme ışık

Gülsem oynasam da yıduzum düşük.

Azarail gelmesin bize bu keşik

Gurbet, elde nazlı yarım ğan, ālar.

*

Aş ğaşığunan, iş keşiyinen.

keşiyini savmak : Sırasını savmak.

keşke : Kâşge, kâşgi.

keşkûl : Para tutmaya mahsus bir nevi kap. (DS.2772)

keşkür : İsim.

[kete] : Ekmeğin hamurundan yapılmış büyük, uzunca pide şeklinde bir gözleme. {İnebolu} (DS.2773, KYS.384)

kete : Pasta, küçük ölçüde samun ekmeği. (DS.2773, KYS.384)

ketez : Çenber. (DS.2774)

keven : Bir nevi ot. (DS.2775)

kevgür : Bakırdan mamul yemek kabı, tencere şeklinde bir alet ki süzme işine yarar.

Çay yokarı akā mı;

Kevgür bına yıka mı?

Gurbette yâri olan

Yılduzlara baka mı?

Burada kevgür kârgir bozmasıdır.

kevkên : Kevûk gibi. Çevken. (DS.2776, KYS.384)

Topu çeğandaki çevgân, kevken, kevgen, çevken, çevgen şekilleri de şayian müstameldir.

kevûk : Kanca, ucu çatal alet, celb ve cezbe yaraşır. (DS.2777, KYS.385)

keztmek : Zayıflatmak, kudretten bırakmak.

[kıcı] : Çam kozalağı. {Taşköprü-Kastamonu}

[kıdık] : Gerdan, atın yavrusu. {Kastamonu} (DS.2822, KYS.385)

[kıldır] : Mısır kavurmaya mahsus saplı bir kap, ıskara. {Akkaya} (DS.2795)

[kındıralı] : Kamışlı, sazaklı göl.

[kındırı] : Kamış, sazak. {Araç}

[kınımak] : Azmak, şımarmak. {İnebolu}

[kının] : Burnundan konuşmak. {Akkaya}

[kır tavuğu] : Yabani tavuk. {Kastamonu}

[kırço] : Kırçığ. (DS.2822, 2826, 4554; KYS.387)

[kırışyayık] : Tarlalarda hüday-ı nabit, sebzelerden salata yapılan Küre’de bir ot. {Küre} (bk.kırşeyuk: KYS.388)

- [**kırkaç-kırklık**] : Yün ve tiftik makası. {Küre} (DS.2828-2830, KYS.387, AAT.249)
- [**kırma~kırna**] : Melez, karma. {Kastamonu} (DS.2832, KYS.388)
- [**kırtıl**] : Buğday yarması. (Araç) Kaba erişte. {Kastamonu} (DS.2837, KYS.388)
- [**kıskıs**] : Hasis. {Taşköprü} (DS.2843, KYS.388)
- [**kısmık**] : Hasis. {Akkaya} (DS.2843)
- [**kışburnu**] : Gül familyasından yabancı bir ağaç.
- [**kışkarlamak**] : Kaya arasına ve buna benzer yerlere sıkışmak. {Abana}
- [**kıyak**] : Hoş, kavrak, fiyakalı. {Küre} (DS.2065, KYS.266-389)
- [**kıycak**] : Noksan, aralık. {Kastamonu}
- [**kıygaştumak~kıygaşık**] : Kapıyı aralık bırakmak. {Kastamonu} (DS.2809, 4558; KYS.389)
- [**kıyı kıymak**] : Çit. {Kastamonu}
- [**kızansamak**] : İnkâz, hayvanların çiftleşmesi. {Akkaya}] (DS.2861, KYS.390)
- [**kızgınlık**] : Kiremitliğe çıkmak için yapılan menfez, küçük kale. {Kastamonu} (KYS.391)
- [**kızma**] : İsilik. (DS.2868)
- kikremek** : Çok ekşimek, tehammür etmek, köpürmek. (DS.2870)
- kil** : Bir nevi toprak.
- kilci** : Kil toprağı satan.
- kile** : Yetmiş iki okka. (KYS.391)
- kinetlemek** : Kavrayıp ellerini kavuşturmak suretiyle kolları arasına almak. Buna kinitlemek de derler. (DS.2873)
- kinit** : Bağ, bend; sarılı ve bağlı.
- kipe** : Mide. Kipeli, paslı kipe gibi. (DS.2874, KYS.391)
- kipi** : İsim.
- kir** : Pas, kin, leke.
- kiren** : Kızılıcık. (DS.2876, KYS.392)
- [**kiren**] : Kızılıcık. {Kastamonu} (DS.2876, KYS.392)
- kirevet** : Sedir. (DS.2877, KYS.392)

İndim ğaya kişine

Yandım yāriñ sesine.

- kiriş** : Deriden yay, ip. (DS.2878, KYS.392)
- kirlenmek** : Gönlü jenk tutmak, paslanmak, vücuttaki kir burada teşmil tarikiyle ruh hususunda da kullanılmaktadır. (DS.2880)
- kirman** : İp iğirmeye mahsus alet. (DS.2880, KYS.392)
- kirt** : Derli toplu, dolgun. (DS.2874, KYS.392)
- kirti** : Sabah. (DS.2882)
- kirtiman** : İsim.
Haydindi kirtimanın gızı
Yanağı gülden ğırmuzu.
- kirtimmek** : Kertinmek.
- kirtlemek** : Sabahlamak.
- kirtlez** : Topak.
- kirtmek** : Kertmek. (DS.2883)
- kis kis** : Ses. (DS.2884, KYS.393)
- kiş kiş etmek** : Kovalamak.
- kiş** : Tavuklara müstamel ses. (DS.2885)
- kişi** : Şahıs. (DS.2885)
Asıl adamdan korkma; asıl kişiden zarar gelmez.
- kişilik** : Resmi elbise. (DS.2886)
- kişir** : Kötü, şişman. (DS.2886)
- kişlemek** : Tavukları kovalamak. (DS.2886, KYS.393)
- kit** : Sed. (DS.2887)
- kiten** : Daday'da bir köy.
- kitir** : Gevrek, isim. (DS.2887, KYS.393)
- kitlemek** : Kilitlemek.
- kitli** : Mesdut, kapalı.
- kivir** : Gevrek.
- kivrek** : Eti sasuk.
- kiyir kiyir** : Gevrek gevrek. (DS.2889)
- kiyir** : Gevrek.
- kiyirdemek** : Bekçi, kehya.
- kizir** : Bekçi, kehya. (DS.2888)
- [kocudu]** : Kucakladı. {İnebolu}

köcek : Rakkāsa düvenlerde eteklik ve çepken giyip elinde zillerle oynayan. Oynak, mütelevvin, sefil, berbat kişi. (KYS.396, 407)

Ölan, inan gızı gendü kēfine birağusañ ya zurnacıya varu ya köçeye.

Köpekden aslan, eşekden küheylan köçekden ğahriman, olmaz.

[koğcu] : Koğucu, gammaz. (DS.2901)

kök salmak: İnşiap etmek, kökleşmek, esaslı bir hale gelmek, yayılmak.

kök : Ocak, cezir, esas, asıl. Kök, mek, diş, daş, ataş oyunda sayılmalardan. (DS.2904, KYS.407)

Kökü çürüģolan er geç devrülü.

Kök bozuk emek vermeye gelmez.

Kökü bozuğ, olanıñ dini imanı olmaz.

kökēn : Bir nevi tuzak, bitkilerden biri, bir ot. (DS.2952, KYS.397)

Elim deydi dikēne

Gine düşdüm kökēne

Mevlām sabırlar vesin.

Bōle sevda çekene.

köklü : Esaslı, temelli, asıl nesne, iş. (DS.2953)

kökü olmamak : Aslı asası, temeli olmamak.

kökünden kesmek : Esasından, aslından kal' ve izale etmek.

köle hamuru : Deve hamuru gibi mısır veya buğday unundan yapıp üzerine yağ ve bazı yerlerde tatlı konularak yenilir. (DS.2953; KYS.397, 407)

köle : Esir, hürriyeti olmayan. (DS.2953)

kömüş : Manda, inek kömüğü, koşu kömüğü, dana malağı yahut doğrudan doğruya malak, düğe malağı. Bunların hapsine kömüş denilir. (DS.2957; KYS.397, 407)

Aruya vedim uçurvedi,

Kömüşe vedim sıçıvedi.

*

Ğoca kömüş ğudurmuş

Yüreyine su durmuş: Ğüĝüm.

konak : Köyün konuk alınan yeri. (DS.2915, 4564; KYS.394)

kopçuk : Fesin püskül takılan yeri, makat. (DS.2960)

- kôpeste** : Merdivan parmaklığının üstüne mihlanan tahta.
- kôpşü** : Heves.
- kôpşük** : Hevesli.
- kôpşümek** : Heveslenmek.
- kôrçül** : Yarı yarıya görmeyen.
- kôrçün** : Hafif kör, kör gibi yarı görür yarı görmez. (KYS.397)
- kôrelmek** : Körlemek. (DS.2964)
- kôrelemek** : İhtizar. Körleşmek, iyiliği yüz tutmak. (DS.2964)
- kôrlemek** : Yıldırımak, hevesini kaçırmak, gelişmesine mani olmak. (DS.2966, KYS.398)
- kôrletmek** : Körlemek.
- [korluk]** : Ateşlemek, ateş konulan yer. {Kastamonu} (DS.2926)
- [kortu]** : Koca, ihtiyar. {Kastamonu}
- körü kôrüne** : Alelanya.
- kôrûkdümek** : Yıldırımak, korkutmak, cesaret bırakmamak. (DS.2969, 4569; KYS.398)
- kôrükmek** : Pisikmek, korkmak, yılmak, körlenmek. (DS.2969)
- kôrünü öldüme**: Sabr.
- kôs kôs gitmek** : Geri geri, pisiğerek, payını alarak, hiçbir şey diyecek hali kalmayarak gitmek.
- [koskos]** : Mağrur, münfezam. {Kastamonu} (DS.2930)
- kôsmûk** : Pisikmiş, haddi bildirilmiş, koca, aciz, ihtiyar. (DS.2974)
- kôsnük** : Kösmük. (DS.2975, KYS.398)
- kôstebek** : Toprak altında yaşar bir nevi muzur hayvan.
- kôstek** : Haşarı atların ayaklarına takılan zencir. (DS.2976, KYS.398)
- kôş** : Köşk. (DS.2979, KYS.399, AAT.250)
- [koşam]** : İki çatal çomak. (DS.2932)
- kôşek** : Deve yavrusu. (DS.2979)
- kôşgör** : İsim.
Kôşgör, oğlunun ayrıntı.
- kôteg_atmak** : Dayak atmak.
- kôtek** : Dayak. DS.2981, KYS.399)
Nush ile uslanmayanın hakkı kôtektir.

- kôteklemek** : Dayak atmak.
- kötü_gün** : Fena gün, idrar, düşkünlük günü.
- kötü adam** : Fena, çirkin adam.
- kötü etmek** : Fena etmek.
- kötü gitmek** : Fena, ters, hesapsız, zararlı gitmek.
- kötü** : Fena. (DS.2982)
İlamanım ğutuynan
Bir yar sevdim mutuyunan.
Geçliyim ğeldi geçti
Yanımdaki kötüynen.
- kötülemek** : Fenalamak. (DS.2982)
- köy göçeren** : Diken cinsinden. (bk.köygöçüren DS.2983; KYS.399,408)
- köy** : Köy. (AAT.250)
Köyün iti şēre girince Farsça ürür.
- köynük** : Ekinnik tarla. (DS.2984)
- [koyun karnı]** : Havanın koyun karnı gibi sisli bulutlanması, küçük büyük bulut parçaları ile kaplaması. {Kastamonu}
- köz** : Kömür ataşı. (DS.2984, KYS.399)
Giden de gözüm ğaldı;
Yanımda közüm ğaldı.
Ēlen gidinin ōlu
Baḡa bi sözüüm ğaldı.
- *
- Gışın yazına*
Ġabbeniḡ sözüne,
Çamıḡ közüne,
İnan_olmaz.
- közlemek** : Kavurmak, kebab etmek. Et közlemek, mısır közlemek, mantar közlemek gibi. (DS.2986)
- közlemmek** : Yanmak, yakılmak, bunalmak, ataşta kebab olur gibi saba veya güneş hararetiyle yanmak.
Kebabı köz bişürü,
Çocuḡu duz bişürü.

- közletmek** : Birine ataşta bir madde, közde bir nesne, bir gıda maddesi kebab ettirmek, dağlattırmak.
- [kömüş memesi]** : Üzüm nev'ilerinden biri {Kastamonu}
- [köskös gitme]** : Kimseye söylemeksizin gitmek.
- köşelek** : Köşelek otu, köşelek koyve, köşelek oldu gibi. Köşeye yakın, köşeye, köşece, zaviyevî.
- [köz]** : Yanmış kömür, ateş. {Kastamonu}
- [közlemek]** : Közde kızartmak. {Kastamonu} (DS.2986)
- kû_dökən** : Zevce. (AAT.250)
- [kucu]** : Tezgâh tarağının arkasında bulunan hafif katlanmış iplikten mamül nesne. {Küre}
- kücü** : İplik topacı. (DS.2989, KYS.400-408)
İp_atdım_uçu ğaldı
Tezgâhda kücü ğaldı.
Besledim böyütdüm de
Yürekde acı ğaldı.
- kücüle** : Küçülme. (DS.2989)
- kücülemek** : Dokunacak ipliği çözüp yani dolaptan geçirip bir küme iplik topu haline getirmek. Tarak kücülemesi, tarak kücüsü bu köktendir. (DS.3024)
- küçüklenmek** : Tebasbus.
- kûf** : Tehammuz neticesi pas, ekmeğin küflenmesi, demirin küfü, tenekenin küflenmesi gibi. (DS.3025)
- kûflü** : Küflenmiş, evde kalmış kız. (DS.3025; KYS.402, 408)
- kûfün** : Küf. (DS.3026)
- küklü** : İsim.
- kûlboz** : Gri.
- kûl gömmesi** : Techiz ve tekfinsiz ölü gömme.
- kûlçe** : Topaç, tabii halde çıkan maden. Külçe bakır, külçe demir gibi. (DS.3027, 4576; KYS.403)
- külleme** : Üzüm hastalıklarından. (DS.3030)
- küllük** : Mezber, mezbele. (DS.3030, KYS.403)
- kûlûk** : Demir kazık. Taş kırmaya yarar. (DS.3032, KYS.403)

Ferhat bir külünkle eçdi serhden

Canansız vücuda can ne gerektir.

kuma : Aynı kocanın kadınlarıdır. (DS.2998)

kûmbüş : Her gün giyilen elbise.

Eşekliği kündüye gullanmasana.

Bunun zıddı gizlenceyedir. Kündüye, kündeğe ikisi aynı anlamdadır.

kûmeleşmek : Küme olmak.

kûmkûtmek : Burna su çekip taharrüş etmesi veya aksırma zamanında aldığımız durum. Aksırmak, sümkürmek gibi.

[kumat] : Alet edevatından takım, ev eşyası, mobilya. {İnebolu}

kûnge~kûnga : Bacak eti. (DS.3037, KYS.404)

[kunnacı] : Karnından gebe hayvan buzağılar, buzlacı. {Kastamonu} (DS.2998, 4572; KYS.400)

kûnnûk : Beyaz bir madde. Efsuncular ve halk doktorları kullanır. Kokusu hoştur. Hıristiyanlarda çok makbuldür. (DS.3039)

[kunt] : Yavru. {Kastamonu} (DS.3002)

kûpcûk : Etli kadın. (DS.3040)

kûpsümek : Üstü perlenmek, zarlanmak, ekşimek, tahammuz veya tehammür etmek. (DS.3042)

kûpşümek : Köpsümek. (DS.3042)

kûr : Küme, ocak, üzüm kürü gibi. (DS.3042)

küre : Ocak. Üzüm kürü yahut küresi gibi. (DS.3043; KYS.404, 409)

kûreğ : Toprak kazmaya, temizlik yapmaya mahsus alet. Envai çoktur. Dam küreği, fûrun küreği, çeç küreği, bağçe küreği, un küreği gibi. (DS.3044, KYS.409)

Çukurumsu, ocağımsı yere ve kümeye kür, küre denildiğine göre kürekte ortası çukurca, avuç gibi, ocak gibi bir maddeyi küme halinde almaya yarayan araca denilmektedir.

kûrlemek : Kürülemek gibi derleyip toplayıp atmak, def etmek, hepsini birden sürmek, sürüp atmak.

kûrûğ : Kurt kulağının şekli. (DS.3045; KYS.409)

Dersi ibret aldım maksadıyla: Ben gürdu gördüm kulakları kûrûğ derler.

[kuruk] : Merkepten küçük kalak hayvanlara derler. Eşek kulakları çok kuruk der gibi. {Küre} (DS.3011, KYS.409)

kûrûmek : Korkmak, yılmak, cesareti kalmamak.

kûrûmek : Silip atmak, temizlemek. Kar kûrûmek gibi. (DS.3048, KYS.405)

kûrüşlemek : Beladan kurtulmakta mehareet göstermek. (DS.3049, KYS.405)

kûrüz geçi : Kulakları küçük olan keçi. (KYS.405)

kûrüz : Korunan çamlık. (DS.3049, 4578; KYS.405-409)

kûrüzlük : Fundalık, çam fidanlığı, küçük çamlık. (DS.3049, KYS.405)

kûsbe : Posa.

kûsgü : Kazık gibi bir ağaç veya demir. Manivela vazifesi görür; fırıncı fırını karıştırır, hamamcı külhana odun atar. Hasılı her işe yarayan bir destek. (DS.3050, 4578; KYS.405, 410)

kûsmek : Darılmak. (DS.3051)

Küsme yarım barışalım cümle isyan bendedir.

kûsü : Dargınlık. (DS.3051, 4578)

Böğün hava pusulu;

Gün sırtlara yasılı.

Üç gün oldu gelmedi

Ağam başa kûsülü.

kûsüm : Dargınlık, dargın.

kûsüm : Düşman. (DS.3051)

kût kötürüm : Aceze.

[kut taşı-küt taşı]: Eskiden Türk keçesi vardı. Büyük bir ? taşı bulunurdu. Küt taşı gibi oturuyor, kimseye ehemmiyet vermiyor, kimseye bakmıyor.

kût : Cüce, kısa, künd, biçimi bozuk. (DS.3052)

[kutlek- kütlemek]: Kütürdemek, en çok ağaç için kullanılır. Gürgen tahtası. {Tosya} (DS.3054)

kûtûk defteri : Sicil defteri.

kûtûk : Kalın odun, ağaç gövdesi. (DS.3055, KYS.406)

Ocağımı kütüü

Göve âr tütüü

Basdım yine barıma

Doymadüm yütüü.

- kûtûklûk** : Cephane koymak için kap.
- kûtû bozmak** : Aslını bozmak.
- kûtû dayanmak** : Asalet ve necabetine mezar taşlarına mağrur olamak.
- kûtû dibinde** : Doğup büyüdüğü yerde, yanı başında. Kûtû dibinde büyümek, kûtû dibinde satmak gibi.
- kûy kûy çalmak** : Başına belayı davet.
- kûy kûy gitmek** : Sürgünden sürgüne gitmek.
- küydümek** : Sürmek, nefy ettirmek. (DS.3056, KYS.406)
- küykü gûşu** : Bir cins kuş.
- küymek** : Tüymek, nefy etmek. (DS.3056, KYS.406)
- [kuz]** : Gün görmeyen yer. {Akkaya} (DS.4575, KYS.402)
- [kuzu kulağı]** : Yenilen otlardan. (DS.3022)
- [külte]** : Bitmiş, demet. {Kastamonu} (DS.3031, KYS.405)
- kümsüme** : İs kokusu almak, rayıhası bozulmak. (DS.3035, KYS.403)
- [künbüş]** : Deli topu.
- küpeş~küpeşte** : Curuf, posa, iradı tamamen alınmamış, safileştirilmemiş madde. (DS.3041)
- [küre]** : Ocak, yuva. {Kastamonu} (DS.3043, 4577; KYS.404)
- [kürtüm]** : Kar yığını. (bk.kürtün: DS.3047, KYS.404-409)
- [kürüş~kürüşlemek]** : Tavuğun yumurtadan kesilip tüy dökülmesi. {Kastamonu} (DS.3049, KYS.405)
- [kürüz]** : Genç çam ormanı, genç orman {Kastamonu} (DS.3049; KYS.405, 409)

L

- laf atmak** : Konuşmak, eğlenmek için konuşma yapmak. Bu konuşmada ciddi mevzular da ele alınabilir. (DS.3058)
- laf** : Söz, yalan, kuru söz, sadece kelam.
- lafçı** : Natük, sözü dinlenir kimse.
- laklak** : Leylek. (DS.3059)
- lan_ā** : Ulan ağa.
- lan~ulan** : Hitap yerinde. Ekseriya hakaret etmek için. Büyüklere lan demek ayıp ve nizamı mucuptur. Akran, emsal arasında da kabalık ifade eden bir kelimedir. (DS.3062)

- langır langır** : Ses. (DS.3063)
- langır lungur** : Ses, araba otomobil ve emsali sesi. (DS.3063)
- langırtı** : Ses. (DS.3063)
- lapa** : Cıvık pirinç pilavı. (DS.3064)
- lapçın** : Mes, kundura, terlik en çok pıspıs meşe derler. (DS.3065, KYS.414)
- lapıkûpü** : Tamamı, hepsi.
- [lar]** : Çökelek, peynirin ufağı. (sütün kestirilmesinden) {Kastamonu}
- lav lav** : Kelimedeki seslere benzer şekilde garip telaffuzlar ve yüksek ton ile düşünmeden, hesaplamaadan konuşan. (DS.3068)
- [lavut]** : Kayıklardaki suyu boşaltmak için sapı ağaçtan yapılmış kap. {İnebolu} (DS.3068, KYS.414)
- lecce** : Yüz, sima, fiziyonomi. (DS.3069)
Abası pomuğ olan
Leccesi çoluğ, olan
Ne gezēsın burada
Ciğeri yonuğ, olan
- lek** : Beş aşık'ta aşıkın böğrü üzerine durması. (DS.3070)
- lendüha** : Çok iri.
- lengeri tatari** : Hamuru dört köşe kesip suda kaynatmak, yoğurt ve sarımsak ile yağ katıp yapılan hamur yemeğidir. (DS.3072, KYS.414)
- liñ liñ etmek** : Koşar adım.
- liñliñ** : Hızlıca, gövdesini yukarı kaldıra kaldıra tin tin gitmek.
Ben giderin o gidē
Öñümde liñ liñ edē: Gölge.
- lip lip** : Zıyanın iki tarafa meyli, azalıp çoğalması. Mum alevi gibi. (DS.3080)
- lipildemek** : Kıpırdamak hafif lema göstermek.
- lipir lipir** : Azalıp çoğalma.
- lipirdemek** : Zıyanın peşi peşine azalıp çoğalması. Kandillerde görüldüğü gibi.
- lök lök etdümek** : Zıp zıp yürütmek.
- lök lök** : Askeri hayvanların yürüyüşü. (DS.3084)
- lök** : Lambanın vide takılan yeri. (DS.3084, KYS.415)

- lonca** : Dernek, cemiyet.
- lop lop** : Top top, yudum yudum, loş muzlim. (DS.3087, KYS.416)
- lop** : Lokma. Hazır lop yumurta gibi. (DS.3086, KYS.416)
- [lozut]** : Mısır. {İnebolu}
- [lögüç]** : Çocukları yassı ve kısmen toprağa bulaşmış taş üzerine yuvarlak bir taş dikerek başka yassı taşlarla yuvarlamaya ve düşürmeye çalıştıkları bir oyun. {Cide}
- lök lög götümek** : Zıp zıp yürütmeye mecbur etmek.
- [löngüç]** : Küçük, irice gül. {Cide}
- löp löp** : Lop lop.
- löp** : Lop. (DS.3092)
- löş** : Çok şişman, hantal yapılı. (DS.3093, KYS.417)
- löp löp** : Bezirle kireçten yapılan madde. Biraz da gıtık-kıtık ilave edilirse sağlam tutar.
- löv löv** : Konuştuğu anlaşılmaz, gayrı tabii.
- lövül lövül** : Garip sesler.
- lövüldemek**: Calay gibi söylemek, ne söylediği anlaşılmamak.

M

- [macı]** : Genç manda. {Cide} (DS.3098, KYS.419, AAT.240)
- macı** : Manada. (DS.3098, KYS.419, AAT.240)
- [macık]** : Çirkin. {Kastamonu}
- macık** : Mıcıktan bozma.
- macır** : Hayvanların otlarken çıkardıkları seslerden.
Macır macır otlaya gibi.
- macırdamak** : Otlarken ses çıkarmak, otun koparken çıkardığı ses, macırtıdır.
- maç maç** : Gevişte çıkarılan seslerden. (DS.3100)
- mādenoz** : Maydanoz, midenüviz.
- māfir** : Oldukça, hayli çokça, vefir. (KYS.420)
- mah** : Al, yi, buyur. Bu kelime bazı köylerde insanlar için, bütün Kastamonu'da köpekler için kullanılır. (DS.3104)
- mahna** : Bahane. (DS.3105, KYS.421)
Keklin̄ isen̄ ele gəl
Şahan̄ isen̄ ğola gəl.

Hiç mahna bulamassan

Destiy al da suya gel.

[malak] : Manda ve ayı yavrusu. {Kastamonu} (DS.3108, KYS.421)

malak : Manda yavrusu, ayı yavrusu. (DS.3108, KYS.421)

Dādan gelü dak gibi.

Ġulakları bıdak gibi.

Eyilü de su içmez

Bāru malak gibi: Araba.

māmer~mēmer : Mermer. (DS.3115, AAT.240)

mana : Kumarda alınan ondalık. (DS.3116)

manca : Kedi yiyeyeceği, işkembe.

[mancar] : Tenadil edilmiş bir nevi ot. {Taşköprü-Kastamonu}

mancar : Bir nevi ot ki Cide ve diğer sahil bölgesinde gıda maddesidir. (DS.3117, KYS.423)

mangafa : Ahmak, sersem, bir nevi hastalık. (DS.3124)

manı manı : Her vakit, peşi peşine. (DS.3123, KYS.424)

mantı : Bir nevi su böreği ki yufka halinde açılmış hamurdan yapılır; tepsi işidir. Manti en çok Devrekâni, Küre yemeğidir. Hamur kare şeklinde kesilir. Her parçasına biraz bulgur, yahut kıyma veya buna benzer iç konulur. Yağ ve et suyuyla tepside pişirilir. (DS.3125)

marka : Eski kıyafetlerden bugünkü ceket yerine eskiden marka denilen nesne giyilirdi. (DS.3129, KYS.425)

Markamıñ ucu telli

Sevdüm ince belli.

Sevdümü vesele

Sayarın beş yüz elli.

maslak : Su tevzi yeri ve bazen de bir tarafında geliri o bir taraftan akarı olan su havuzu. (DS.3132, KYS.426, AAT.240)

masmavi : Bütün bütün, tamamen, iyice mavi.

[mastı] : Kısa bacaklı. {İnebolu} (DS.3133)

maşat yakası : Düğün bayram ve törenler için atış yakılan yer. Kastamonu il merkezinde bir tepe ismi.

maşat : Işık, meşale, hıdırlık, bayram, düğün ateşi. (DS.3134)

mayıs : Necaset, hayvan ve insanların galîz necaseti. (DS.3140, KYS.427)

[maynak] : Şaşkın şaşkın bakış. {Taşköprü} (DS.3143, KYS.427)

mayuk : Mahmur, süzgün, tatlı tatlı bakan.

[mayuk~moyuk]: Saf bakışlı. {Kastamonu}

mazaka : Ham.

mazi~mozu~mazu : Meşe kozalağı. (DS.3144, KYS.428)

Dâların mozusuna

Gûn dōmuş yozusuna

Ne dēyin de ālayın

Arnımıñ yozusuna.

[mazuk] : Çok acı, yavan, ufak ve ham meyve. {İnebolu} (DS.3146)

meçuk : Davul tokmağı. (bk. Meçik: DS.3147, KYS.428)

med : Munfasıl ve muttasıl.

mêh mêh : Al al. (DS.3152, KYS.429)

mêh : Al, buyur, tut. (DS.3150, KYS.429)

mêhêrsimmek : Nazarı itibara almak, ciddi tutmak, kıymet vermek.

[mehersinmek] : Ehemmiyet vermek. {Daday} (DS.3151, KYS.429)

[mehirsek~mehirsemek~mehirsenmek] : Hatsiz, haddinden fazla mühimseyen. {Kastamonu} (DS.3151, KYS.429)

mehirsemek : Mübtezel, aşifte, talip. (DS.3151, KYS.429)

mehirsemek : Önem vermek. (DS.3151, KYS.429)

mehirsinmek : Değer vermek, önemli tutmak. (DS.3151, KYS.429)

mêkûklü : Yorgan çeşitlerinden.

melemez : Katı kalpli. (DS.3155, 4590; KYS.431)

melhe : Su halinde çamur, topraklı su, yumuşak et, daraklı melhe gibi. (DS.3157, KYS.432)

[melhe] : Suların topladıkları ince toprak tertibatı. {Abana} (DS.3157, KYS.432)

melhem : Merhem. (KYS.432)

Arabam düzde ğaldı

Top zilifyüzde ğaldı.

Yaram derine düşdü

Melhemi ğızda ğaldı.

memişâne : 100 numara. (KYS.432)

memmem : Ekmek, yiyecek. Bu kelime şayi değildir. (bk. Memmen: DS.3159, KYS.432)

menevrek~minevrek : Hıyar. (DS.3162, KYS.433)

menevşe~minevşe : Menekşe. (DS.3162, KYS.433)

[mengelez] : İpi bükmeğe mahsus alet. {Daday} (DS.3162, KYS.433)

mengüllü : Ayaklarında mevcut tırnaklardan başka bilek mafsalının arka tarafına gelen kısımda ayrıca pençesi olan köpek. Alta düştüğü zaman bu pençelerle hasmının karnını yırtar.

merdimen : Merdivan. (KYS.435)

mërdin mërdin : Hazin hazin. (KYS.435)

mërdin : Sakin, hışır ve haşarı olmayan. (DS.3167)

Ġayala mërdin mërdin

Kim bilü kimiñ derdin.

Āçla ğalem ōsa

Yazılmaz benim derdim.

mertek : Ahur, dam döşemesi. (DS.3170, KYS.435)

Ġëndü gözündeki merteyi görmez başkasının gözündeki saman çöpünü görē.

Ev üstünde mertekle

Sevūm beni beklē

Geçeceyin ğapıñdan

Ġapā beni köpekle.

mërtin : Mavzer. (AAT.241)

meşala : Meşale.

mëţ : Medih. (DS.3173)

meyem : Meğer. (DS.3175, KYS.436)

meyerim : Meğerki.

meymene mesmene : Bol bol, istediği kadar.

Meymene mesmene yi iç kül va'şrüb haysü şı'te rağadā mukabili.

[mezelmek] : Eskimek, çürümek. {Taşköprü} (DS.3176, KYS.437)

mezelmek	: Eskimek, yıpranmak. (DS.3176, KYS.437)
mezgeldek	: İsim. (DS.3176)
[mezgeldek]	: Sade-yalın renkli küçük bir kuş. {Kastamonu} (DS.3176)
mıcık	: Dejenere olmuş bitki ve hayvan. (DS.3177)
mıcık	: Onmaduk. (DS.3177)
mıcımak	: Yumuşak, gevşemek, cıvılamak, salâbetini, taravetini kaybetmek. Yerin mıncıması, pazıların mıncıması gibi.
mıdık	: Hafif dokunma, hassas. Çevik ve hassas atlar için mıdıktan alıyo yani dokunu dokunmaz harekete geçiyor derler. (DS.3179)
mık	: Çivi. (DS.3182, KYS.437, AAT.242)
[mık]	: Çivi. (DS.3182, KYS.437, AAT.242)
[mıklama]	: Kıyma veya pastırma ile soğanı kavurup üstüne yumurta akıtıp pişen yemek. (DS.3181, KYS.438)
mıklama	: Yumurta, soğan ve kıyma ile yapılan bir nevi omlet. (DS.3181, KYS.438)
mıklamak	: Çivilemek, tekit etmek. (DS.3182, KYS.438)
mıklıca	: Birnevi mantar.
mınık	: İsim. (DS.3185)
mınkar	: Mısmıl olmayan, mundar.
mır	: Mubadele. (DS.3186, KYS.438)
[mır]	: Mubadele. (DS.3186, KYS.438)
[mırdek]	: Üzümün olmamış kısmından yapılan pekmezin cıvık kısmı. {Araç}
mırıl mırıl	: Ses.
mırıldamak	: Mırıldanmak, aleyhte şekva yollu hafif hafif konuşmak. (DS.3187)
mırıı mırıı	: Aşağı yukarı konuşmak, olur olmaz, deyme şikayet ve itiraz.
mırmır	: Lakırtı.
mırnav	: Kedi sesi. (DS.3189)
mırtmırt	: Hasis. (DS.3189, KYS.439)
[mırz]	: Halka, zincir, çöğen, ucuza alınan çul çaput.
mısdak	: İsim.
mısdan	: Mustafa.

mısdık	: Mustafa.
mısmıl	: Murdar olmayan, tezkiye edilmiş, meşru şekilde zebh olunmuş. (DS.3191, KYS.439)
mıy mıy	: Gevşek, yavan, miskin, zayıf bir sesle konuşan.
mıymıntı	: Âciz, miskin.
[mıymıntı]	: Beceriksiz, tembel, uyuşuk. {Kastamonu} (KYS.439)
mıymıntılık	: Âcizlik, miskinlik.
[mızganmak]	: Uykuya dalmak, hafif uyku, uyuklamak. {İnebolu} (DS.3194)
mızgûç	: Müşkilpesend, pekçok konuşan, sıkıntıyı micip olan.
mızırdamak	: Ağlamak, şikâyet etmek. (DS.3196)
mızımız	: Müzebzeb, tenbel, olur olmaz, aşağı yukarı, şöyle böyle diye bir iş görürken itirazlar, tenkitler, türlü müşkilleri çıkaran. (DS.3196)
midit	: İsim.
mil	: Selin getirdiği rüsup. Toprak olmak şartıyla. (DS.3198)
milemek-melemek	: Hayvanlar için seslenmek. (DS.3199, KYS.440)
mileşmek	: Müstereken, küme halinde bağırışmak.
millemek	: Selin toprak rüsubu. (DS.3199, KYS.440)
miltan	: Enteri. (DS.3199, KYS.440)
minevşe	: Menekşe. (AAT.242)
minez	: İsim. <i>Yandım anam yandım kardan beyazım</i> <i>Sarılalım yatalım gel Minozum. (Minëzim)</i>
minoz	: İsim.
mıraqlama-miroqlama	: Kedi seslenmesi.
miroql	: Kedi.
mis	: Her çeşit koku. (DS.3203, KYS.441)
misir	: Mısır. (DS.3203, KYS.441)
misirin	: Bakırcı örtüsü.
mitli	: Bunun gibi. (DS.3205)
[miyaz]	: Temel. {Küre} (DS.3206)
miz miz	: Müşkilpesent, çok sıkıntılı iş gören. (DS.3206)
mola vermek	: Ara, paydos vermek.
monuk	: İsim.

- moralmak** : Morarmak.
- mormini** : Bir nevi bitki.
Bostanda Morminimsin
Marak etme benimsin
Helbette konuşuruz
Gül gonca fidanımsın.
- morul** : Marul. (KYS.443)
- morumsu** : Mora çalan.
- mosmor** : Masmavi.
- mosur** : İsim.
- moyuk moyuk bakmak** : Süzgün süzgün bakmak.
- moyuk** : Süzgün bakan, mahmur.
- moyuklamak** : Süzülme, mahmurlaşmak, uykusu gelmek.
- möçûk~meçik** : Davul tokmağı.
- mucuk~mıcık** : Yuvarlak küçük taş. (DS.3206)
- [mucur]** : Üç okkalık hububat oluğu. {Taşköprü-Kastamonu} (DS.3214, KYS.443)
- mudul** : Mudul. (DS.3207, KYS.443)
- munbar** : Ciğeri örten yağ çenberinden sarma yemek, çenber, zar. (DS.3218, KYS.444)
- muşmula** : Bir nevi meyve. (DS.3224)
- muştulamak** : Hürmetkâr, söze uyar. (DS.3225)
Ben bi gümüş gutuyun,
Yar yoluna mutuyun.
Yâri bulup gelene
Üç gün oruç dutuyun.
- muşuk** : Muşuldayan. (DS.3225, KYS.445)
- muşul muşul etmek-ötmek** : Solurken aynı sesleri çıkarmak.
- muşuldak** : Hızlı soluyan.
- muşutmak** : Müjde, iyi haber.
- mutaf** : Muylap.
- mutlu** : Uğurlu, şanlı, şerefli, hayırlı, mukaddes, iyi, güzel.
- mutuş** : Kısa boylu. (DS.3226)

Ġutu içi gutu, mutı içi mutı: Arı kovanı.

mutvak-mutbak : Matbah.

mücüre : Rahle. (DS.3227, KYS.445)

Öñünde mücüresi

Sevdāımı geçüresi.

Dönüp yüzüme bakmaz

Aklını ġaçurası.

mülgüzarını bulmak : Olgunlaşmak, kemale ermek.

münber : Mürver.

müzde : Müjde. (KYS.447)

N

nacak : Küçük balta. (DS.3232, KYS.449)

Nacaġ atdım ġarşu geçe

Dutdu beni delice.

Maraġ etme hey gönül

Ām gelü bu geçe.

*

Oldu olacak

Ġırıldı nacak.

naçātım : Neme lazım.

nāda : Ne kadar.

nāfer : Defa. (DS.3232, KYS.449)

nah : İşte.

nalça : Ayakkabının topuġuna mıhlanan nal şeklindeki demir. (DS.3235)

namkôr : Nankôr.

namlı : Şanlı, ekin biçerken tırpanın düşürdüġü, meydana getirdiġi yığıntı.
(DS.3237, KYS.450)

narincekli : Narincecik.

nası : Nasıl. (AAT.243)

naşba : Mişrebe.

naşırba : Mişrabe. (DS.3241, KYS.451)

nava~neva : Ne var. (DS.3242, KYS.452)

navlum : Nakliye parası.

nėbet	: Nevbet. (KYS.452)
nelik	: Ne imiş, ne için. (DS.3245)
neliybelürsüz	: Ne idiğü belirsiz.
nem necûk	: Neyim, neciğim.
nem	: Neyim. (DS.3245)
+nen, +nan	: İle, maa. (DS.3246, KYS.453)
neçe	: Senin neyine.
neşbe	: Mişrabe. (KYS.453)
neşkil	: Ne şekil.
netameli	: Meş'um, belâlî. (KYS.454)
netceysiñ	: Ne ideceksin.
[neyi]	: Hâlen, medâr-ı kelâm. {Taşköprü-Kastamonu}
neylâyin	: Ne eyleyim. (AAT.243)
nice	: Nasıl.
nine	: Nene. (DS.3252)
nolacak	: Ne olacak.
noldul oldu	: Ne oldum oldu, ne oldu oldu.
noldum delisi	: Birden bire devlete mirasa konan kimseler için.
nopran	: Dilâzâr, kaba.
nudul	: Üvendire ucundaki çivi. (DS.3253, KYS.456, AAT.244)
[nudul]	: Üvendirenin ucundaki yer. (DS.3253, KYS.456, AAT.244)
nuska~muska	: Nusha. (DS.3256, KYS.456, AAT.244)
[nügü]	: Yarım okka. (DS.3257, KYS.456, AAT.244)
nüġü	: Yarım okka. (DS.3257, KYS.456, AAT.244)
nüġüş	: Numan.

O

oalak~oġlak	: Keçi yavrusu.
ocak	: Hanedar, haneden. Ocak; Kür, hüre, mevkıd anlamına gelir. (DS.3262, KYS.459)
	<i>Eşme suyu eşde gör</i>
	<i>Derdim derdin deş de gör.</i>
	<i>Gözel sevmek netimiş</i>
	<i>Ocāna düş de gör.</i>

- ocaklık** : Ocak olacak yer, ocak.
Ğavenin ocaklığı gibi. Halbuki burada ocaklık denilen yer zaten ocaktır.
- od ocak** : Ataş, ocak.
- od** : Ataş. (KYS.459)
- oda** : Hucre, misafir kabulüne mahsus yer. (DS.3264, KYS.459)
- of** : Tessür ifadesi.
- ofutmak** : Mağrur olmak. (DS.3266, KYS.459)
- oğ** : Ünlem nevinden oğ ne bu, oğ ne dersin. (DS.3266, KYS.460)
- oğada** : O kadar. (AAT.244)
- oğaç** : Bir yaşında kuzu, erkek koyun. (DS.3267)
Ösüz ğuzu öçç olmaz.
- [ogmaç]** : Kurutulmuş çökelek, çorba yapılır. {Araç} (DS.3268, KYS.460)
- oğmak** : Uvmak. (KYS.460)
- oğulluk-öllük** : Manevi evlat. (DS.3270, KYS.460)
- oğuluşak** : Aile.
- oğunmak-ounmak-önmak** : Uvunmak, delk etmek, ızdırapla kıvrınmak.
- oğmaç** : Uvmaç. (DS.3268, KYS.460)
- oh çekmek** : Hasma oh etmek.
- oh** : İyi oldu gibi hasma gelen zarar karşılığında memnunluk ifade eden seslerden. Oh; maddi ve manevi sebeplerle hasıl olan ferahlık zamanında da söylenir. (DS.3272)
- ohlaç-ohlağaç** : Oklava. (KYS.460)
- ohlamak** : Oh çekmek. (DS.3272)
- ohşamak** : İltifat, taltif. (DS.3273)
- ok** : Yayın oku, arabanın oku, dabanın oku, sapanın oku gibi. (DS.3273, KYS.460)
- oklā hamurlusu** : Yayvanca gözlemeye müşabih ekmek.
- oklağa-oklā** : Oklava. (DS.3274)
- oklō-okla-oklava ekmeği** : Oklava ile yapılan bir nevi ekmek. (DS.3275, KYS.461)
- oklu** : Yavuklu, nişanlı.
- okşamak** : Ohşamak. (DS.3275)
- [okulgan]** : Yazısı okunaklı Abdülkâdir. {Kastamonu}

- [**okulgul**] : Daima okuyan, ka'im. Abdülkâdir bey vardır. {Kasatamonu}
- okumak** : Davet. (DS.3276, KYS.461)
- okumak** : Künye okumak, kıraat, tahsil gibi anlamlar da kullanıldığı malumdur. (DS.3276, KYS.461)
- okuş** : İsim.
- okuşlu** : Bereket, fetanet, feyz, bilgi kutretini haiz.
- okutmak** : Öğretmek. Düğüne okumak, güreşe okumak, mevlide okumak gibi. (DS.3276)
- okuyucu** : Çağırın. (DS.3276, KYS.461)
- [**okuyucu**] : Davet eden. {Kastamonu}
- olacak** : Mümkün olabilir. (DS.3276)
- olağan** : Âdet üzre, tabii.
- olan biten** : Vâkia.
- olan** : Erkek çocuk.
- olan** : Olup biten, kâin, vaki, hâdis, mümkün, mühdes, mütekevvîn, müteazziv.
- olanca** : Bütün. (DS.3176)
- olancası** : Bütün bütünü.
- olanı biteni**: Bahis konusunun aslı, esası.
- olasıya** : Olacak, olur, olması adetten.
 - *Seniñ işiñ olasıya deyil ki.*
 - *Veresiye almadı vermeyesiye.*
 - *Gelesiye gitmedi gelmeyesiye.*
 - *Vasın gelmeyesiye gissin.*
- olduruk** : İmkân, vesile. (DS.3277, KYS.462)
Olmayan yerine olduruk gôyâsıñ olu gidê.
- [**olduruk**] : Yama, ek, ayakkabı altına konulan yama. {Kastamonu} (DS.3277, KYS.462)
- olgun** : Kemale ermiş.
- olmak** : Vücut, hudus teşekkül gibi anlamlardan başka tekamül etmek manasına da gelmektedir. Bu meyce olmuş, şu olmamış, kayıt muamelesi olmamış da topuda gibi. (DS.3278)
- olmuş** : Tekevvün etmiş, tehaddüs etmiş, vukua gelmiş, kemale ermiş.

- olur_olmaz** : Lâlettayin, rast gele, mümkün, mühal.
- olur şey** : Mümkün.
- oluruna bālamak** : Mümkün olanı yapmak, ne kabilse orada, onda neticelendirmek.
- oluruma bakmak** : Daha fazlasını beklemeyip mümkünü ne ise, olacak iş neden ibaret ise, nasıl bir netice elde etmek kabilse onun çaresine bakmak.
- oluruna göre** : İmkân ve icaba göre.
- oluruna** : Mehma emken.
- olurunu yapmak** : Olacağı yapmak olmayacağı değil.
- [omca]** : Durmuş çam gövdesi, köy adı. {Taşköprü}
- omurğa** : Bel kemiği. (DS.3280, KYS.462)
- omuz** : Dal. (DS.3280, KYS.462)
- onca** : Onun gibi, o kadar. (DS.3282, KYS.462)
- onculayın** : Mümasil.
- onnācılayın**: Onlar gibi.
- onur** : Gurur, izzeti nefis, şeref. (DS.3284)
Her işi onuru ile bitirmeli.
- oṇarmak** : Halāsa eriştirmek, iyileştirmek, tamir ve islah etmek, neticelendirmek. (DS.3281, KYS.462)
- oṇmaduk** : Gelişmemiş, bodur kalmış, cılız olmuş, talii ters, bela görmüş, iflah ve salah bulmayan. (DS.3283, KYS.462)
Āşam oldu un elēyon işim va
Dal_ üstünde yuva yapa ḡuşum va.
Ne oṇmaduk ne gulmedük başım va.
Ōlum ne yapıyın dayanu durarın
Ōlum seni mahşerde görerin.
- oṇmak** : İflah olmak. (DS.3284, KYS.462)
Kemal bulmak, akīde (Şeker ondu gibi) Salah görmek, islah ve tamir edilmek.
Şu dāların çiçekleri solmasın.
Ġavuşmamız ḡiyamete galmasın.
Seni benden ayırannar oṇmasın.

- oğulmaduk** : Talisiz, felah ve salah bulmadık, iltiyam ve şifadan nasibi olmayan.
- oğulmak** : İadei afiyet, iltiyam, iyi olmak. (DS.3284, KYS.462)
- opruk** : Su çukuru, su oyuğu, fas. (DS.3285)
- oprukmak** : Sarsılmak, yerinden oynamak.
- oranlamadan** : Tahmini, efsanevî, hayalî vâkıa mutabık olmayan, emsali halen tehattüs etmeyen şeyleri destan, hikâyeye, tekerleme yapmak, tahmin etmek, uydurmak suretiyle konuşmak ve harekete geçmek. Orannamada nispet de var; orannamak filanı falanı işe yosarak, kıyaslama yaparak tahmin ve tahayyül etmek demek oluyor.
- orannama** : Oranlamaktan; tehmin, tehayyül, efsane. (DS.3286, KYS.463)
- orannamak~oranlamak** : Hikâyeye, şiir gibi şeyleri uydurmak, ibdâ etmek, masal söylemek, uydurmak, efsane konuşmak. (DS.3286, KYS.463)
- oratancı~ortanca** : Büyük ile küçük arası. (AAT.244)
At saldı yoncasına
Meyl etdim goncasına
Gönlüm dakıldı gitti
İlle ortancasına.
- orda** : Orada.
- orta_güz** : Birinci teşrin. (DS.3289, KYS.463)
- ortadağalma** : Hangi tarafa gideceğini bilemeyip meccanen kalmak.
- ortadan** : Müşterek olmayan, vasattan.
- ortak** : Müşterek. (DS.3289)
- ortakçı** : Ortak olan. Köyde yerini bilfiil işleyemeyen kimseler ortakçı tutar. Tohum, koşu, alet ve tarla mülk sahibinindir, ortakçıya düşen çalışmaktır. Yeme, içme ortakçıya aittir. Harman zamanı tohum, vergi ayrıldıktan sonra safi mahsulün yarısını ağa yani mülk sahibi yarısını ortakçı paylaşırlar. Ortağına vermek, kesimine vermek, üçürdümüne vermek şekilleri bundan başka ve ayrı muameledir. (DS.3289, KYS.463)
- ortaklaşa** : Müştereken.
- ortaklık** : Müştereklik.

ortalama	: Vasati. (DS.3289, KYS.463)
ortalaması	: Vasatısı.
ortalık	: Âlem.
ortasını bulmak	: Vasatisini, uyarını, arasını bulmak.
ortaya gelmek	: Muhasara.
osañç~osaç	: Bıkmak, gaflet. (DS.3290)
osanmak	: Yeis ve ademi tekakyüd. (DS.3291)
osmak	: Kıyas. Yosmak bak. (DS.3291)
oş_ etmek	: Köpeği susturmak.
oş boh	: Köpeğe azar ve bazı yerde çağırma, tahrik.
oş oş etmek	: Köpeği tütletmek, sardırma, taslit etmek.
oş	: Köpekler için defol yerinde ses, eskiden öyle ise demek olduğu işitilmiştir. (DS.3291)
oşoşoş	: Köpeği azar, bazı yerde deflemek. (DS.3292)
ot	: Taharet podrası. (DS.3292)
otuma~oturma	: Celse, gece sohbeti. Arapların aynı manadaki müsameresi gibi. (KYS.464)
oturğaç	: Çok oturan.
oturma	: Ka'de, celse.
oturum	: Bir oturum, celse.
oul bali	: Oğul balı, torun.
ova	: Vadi, düz yer, meşcere bağlık, bahçelik.
ovalak~ufalak	: Ufalmiş, ufaltılmış. (DS.3298)
ovmaç	: Uvmaş. (DS.3299, KYS.464)
ovmak	: Oğmak, delk, okşarcasına temas, masaj.
oyalama	: Bir yerde meks etme, bir işle meşgul eyleme.
oyarmak	: Rast getirmek, uydurmak, durgunluktan harekete getirmek.
oyluk	: Fahz. (DS.3301)
oylum	: Oyluk. (DS.3301)
[oyma]	: Raf. {İnebolu} (DS.3301, KYS.465)
oyma	: Teraça, oyulmuş yer ki eşya konur. (DS.3301, KYS.465)

Ay dutulu eymeden

Tabağ_ aldım oymadan.

Bennasıl ayrılaysın.

Sevgülüme doymadan.

oymak : Çukurlatmak. (DS.3302, KYS.465)

Bele ğargayı oysun gözünü.

Oymak; kök, ses, ocak anlamlarına da haiz.

oynak : Dinamik, işvebaz. Yalancı gövercin nevi. (DS.3302, KYS.465)

Eyer altından çıkan oynak olu.

*

Ne alavın belli ne pilavın belli,

Aşını öğrenmek güçdü temelli.

Sana ne dimeli ne söylemeli;

Bu aynaklık köçekde de bulunmaz.

oynak-oynaş : Metres, dost, mahbub. (DS.3302)

Zahid ne saz ister ne oynaş istē;

Her zaman dama yatgun aş isdē.

Aş deyil başına ğara daş isdē

Canalıcı görsün safta yüzünü.

*

Sen kimiñ yarısın her yerin oynak.

oysa : O ise.

[oyuk] : Bostan korkuluğu. {İnebolu} (DS.3303, KYS.465)

oyuklama : Dikiş çeşitlerinden. (DS.3304)

oyulğama : Dikiş çeşitlerinden muvakkat tutturma dikişi. (DS.3304)

[oyulkamak]: Bir şeyi diktirtme, eğreti olacak ipi dikişle dikmek. (DS.3304, KYS.465)

oyulmak : Hâk edilmek.

oyur oyur : Öye öye yemek, sızının dolaşımı, yaranın yayımı ve derinleşmesinin hissedilmesi.

[ozanlama]: Ozanlamaların iyilerinden hikâye ceddin. Hüseyin Bulut. {Araç Boyalı Güzlük köy} (DS.3305)

Ö

öbek öbek : Küçük küçük yığıntılar.

öbek : Yıntu, küme, kütle. (DS.3307)

öbëklemek : Yığmak.

öbül gitmek: Eğilip gitmek, dört ayaklı gibi gitmek.

öbül : Eğilme, büzülme, eğilip yürüme.

Dörd öbül dört ayaklı gibi olmak.

öbürşüm : Ebreşim.

öcek : Semerin yük bağlanan, yük asılan yeri. (DS.3208)

öcü : Canavar, korkulu hayvan. (DS.3308, KYS.469)

öç : İntikam. (DS.3309)

Ölüm, ünen öc, alınmaz.

Yörü çoban yörü var gir anam üzme benim gücümü

Günah benim deyl, emme ben bilürün suçumu.

Yaradanım alıversin düşmanımdan acımı (öcümü)

Çilem ise çekerin anam baña ālama.

ödek : Korkak. (DS.3309, KYS.469)

[**ödek**] : Korkak. (DS.3309, KYS.469)

ödenmek : İbra, iska.

ödü patlamak : Çok korkmak.

ödüç : Karz, deyn. (DS.3311, KYS.469)

öf-üf : Bezginlik.

ög̃ : Nida için. (DS.3313; KYS.467, 469)

Ög̃ beri bak nemelañ pakla ğabak.

ög̃en : Evin üst kısmından dibine kadar olan yer. (DS.3315, KYS.470)

ög̃süz : Öksüz.

ög̃ür ög̃ür ālamak : Höngür höngür ālamak.

ög̃ürdüm : Taze sürgün.

ög̃ürgeç : Çok istifrağ eden, nārezen.

ög̃ürlük : Karşılıklı ünsiyet.

ög̃ürmek : Kay etmek yahut kay ederken bir şey zuhur etsin etmesin ses çıkarmak, nara atmak, öfkelenip istifrağda olduğu gibi sesler çıkarmak. (DS.3322, KYS.470)

ög̃ürsemek : Erkeksek, çok şehvetli. Dişi için de erkek için de kullanılır. (DS.3323, KYS.470)

ög̃ürsemek : Eşsemek. (DS.3323, KYS.470)

öğürüm	: Geyik tekesinin öğürmesi.
öğüt	: Meviza. (DS.3323)
[öğçeç]	: İki yaşından büyük enenmiş erkek koyun. {Kastamonu}
öğen]	: Evin avlusu. (Araç) (DS.3315, KYS.470)
[öğrek]	: Turna geçmesi. {Taşköprü} (DS.3317, KYS.470)
[öğür]	: Aşk. (DS.3321, KYS.470)
[öğürmek]	: ? (Kitapta da soru işareti var)
[öğürsemek]	: Dalapsamak. {Daday} (DS.3323)
öhā	: Öksürük çeşnisi vererek seslenme.
ök	: Akıl, ana. (DS.3324, KYS.470)
ök	: Topluluk. (DS.3324, KYS.470)
ökçe	: Topuk.
ökçesüz	: Topuksuz, cesaretsiz.
ōke	: Hiddet. (DS.3325, KYS.470)
öke	: Zeki, kurnaz. (DS.3325, KYS.470)
ökçeç	: Zekice. (DS.3325)
[öksü~eğsi]	: Yanmış odun parçası. {Taşköprü} (DS.1686, KYS.195)
ölçek	: Üç şinik. (DS.3329)
ölçü	: Mesaha.
ölçüm	: Ölçüş. (DS.3330, KYS.471)
ölçüp biçmek	: Hesap, kitap.
ölçek	: Ölü gibi, birçok yerde ölü.
ölemesek	: Ölecek halde fakat ölemeyen.Ölmesek: Ölemesek.
ölöz	: Ölecek halde. (DS.3331)
ölgün bitkin	: Dermansız, ölmeğe yakın.
öllün köyü	: Mezarlık.
ölük	: Nāş, lāşe. (DS.3333)
ölümcül hasta	: Ölecek derecede hasta.
ölümcül	: Ölecek durumda. (DS.3333, KYS.471)
ölümcülü	: Ölecek halde.
ōmek	: Medih. (DS.3316)
ömük	: Emilmiş.
ömür	: Yeşil. (DS.3334, KYS.471, AAT.246)

- ömürbaş** : Yeşil sarık.
- öncü** : Pişdar. (DS.3335, KYS.472)
- önek-öğenek** : Müftehir. (DS.3337)
Ğara ğavun dürmedim
Sağa gönül vermedim.
Şu âlemde sen gibi
Bir öğenek görmedim.
- öñ** : Mukaddem, şimal. (KYS.471)
- öñayak olmak** : Rehber ve elebeşi olmak.
- öñayak** : Rehber, müşevvik. (DS.3335)
- öñ bezi** : Hususi şekide dokunur, peştimal gibi bir iş ve hasseten köylerde giyim eşyasından. (DS.3335, KYS.472)
- öñleyi** : Önünden doğru, önleyerek.
- öñlük** : Öne konulan, sarılan nesne. (DS.3341, KYS.472)
- öñû sıra gitmek** : Rehberlik etmek.
- öñüne ğatma** : İş yemek, sevk ve idare.
- öñünü almak** : Mani olmak, durdurmak.
- öñüne kürek dutmak** : Engel olmaya çalışmak.
- öpük** : Buse.
- ördek** : Abdest bozma kabı. (DS.3344)
- örëke-öleke** : At bağlanan yer, atın ayağına takılıp bir ucu ağaca veya kazığa takılan ip, urgan, zincir. (DS.3345, KYS.472)
- örën** : Harabe. (DS.3345, KYS.472)
- [örenlemek]** : Harap olmak.
- [örk]** : Balta. (DS.3347, KYS.473)
- örk** : Kayd. (DS.3347, KYS.473)
- örklemek** : Kayd ve bend etmek. (DS.3348)
- örneksiz** : Karaktersiz. (DS.3349)
- örselemek** : Pejmürde etmek, yormak, taravetini gidermek. (DS.3349)
- [örsembe]** : Mübtezel (DS.3349, KYS.473)
- örsembeç** : Örselenmiş.
- örsembel** : Örselenmiş.
Sıra sıra dursalar

Birbirini örseler.

örtbast etmek	: Setr etmek, kapatmak.
örük	: Tahhür, tevakkur. (DS.3352, KYS.473)
örüklemek	: Rabt ü bend etmek. (DS.3348, KYS.474)
[örü hayvanı]	: Buzağılanmış döl hayvanı.
[örü]	: Hayvanların dağda kırdı gezmesi daima ahıra girmemesi, vahşi, yoz, terbiyesiz bu örüden tutmadır. (Vezirköprü) (DS.3351, KYS.473)
örü	: Mera'. (DS.3351, KYS.473)
örüden dutmak	: Huyu belli olmayan, soysuz.
örüşker	: Rüzgâr. (DS.3354, KYS.474)
örüklemek	: Hayvanı iple bir yere tutturmak. (DS.3348, KYS.474)
örüklemek	: İstikrar, bir yerde tesbit. (DS.3348, KYS.474)
öründü	: Seçme.
örüşde	: Küçük kesilmiş hamur.
öşme	: Pınar. (DS.3356)
öşmek	: Eşmek. (DS.3356, KYS.474)
öşük	: Eşilmiş, pınar. (DS.3356)
öt	: Safra kesesi. (DS.3356)
öte_yüz	: Arka taraf.
öte dünya	: Ahiret.
öte geçe	: Karşı yaka. (DS.3357, KYS.475)
öte yanı	: Öte tarafı.
öteberi	: Ufak tefek, şu bu. Eteberi de denir.
[ötelek]	: Az ötesi. {Kastamonu}
ötenedek	: Ötünceyedek, kadar.
öteri	: Münasebetiyle. (DS.3357)
ötmek	: İstifrağ, tasaffur. (DS.3358)
ötürgeç	: İshale uğramış. (DS.3360, KYS.475)
[ötürgeç]	: İshale uğrayan. {Kastamonu} (DS.3360, KYS.475)
ötürgüç	: Bozguna uğramış.
[ötürmek]	: İshal. {Kastamonu} (DS.3359, KYS.475)
ötürmek	: İshale uğramak. (DS.3359, KYS.475)

ötürü : Dolayısıyla.

ötürük : İshal. (DS.3359)

öünmek-öğünmek : İftihar etmek.

Bazı ğadun olu gayet öğenek.

[övez] : At sineği. {Araç} (DS.3363)

övla : Öğlen, öğleyin. (DS.3363)

övlên : Öğleyin. (KYS.476: E.A)

övmek : Medh ü sena etmek, hamd etmek. (DS.3363, KYS.476)

öyle : Öğlen, öğleyin. (DS.3365, KYS.476)

öylen : Öğleyin. (KYS.476)

öymek : Hâk. (DS.3365, KYS.477)

öyüm : Hâk etme.

öyün_öyün : Vakit vakit.

öyün : Kerre. Elden gelen öyun_ olmaz, o da vaktinde bulunmaz. (DS.3366, KYS.477)

öyüntü : Öyülmüş.

öyür : Öyen. (DS.3367)

Böcek yaprakları öyür öyür yimekte.

öz : Zübde, lüb, vadi.

özbek : Baş, öz. (DS.3368)

Esas çıbanın özbeyi çıkmayınca iyileşmez.

[özbek] : Çıbanın cerahatı sıkıldıktan sonra içinden çıkan cerahat özü. Özbeyi çıkarıldıktan sonra çıban iyileşir. (DS.3369)

[özbertmek] : Bir bahi, bir sözü sürekle tekrar başlama . (Daday)

özek çivisi : Arabanın arka kısmında bütün yükü çeken, esaslı demir.

özek deliyi : Arabanın özek çivisini geçirmeye mahsus yeri.

özek : Esas, merkez. (DS.3369, KYS.477)

özengü : Özengi. (DS.3371)

özge : Özke, başka, gayr. (DS.3371, KYS.478)

özlem : İhtiyak.

özlemek : Arzu etmek, ihtiyak göstermek. (DS.3372)

özlü : Yapışkan, esas ruhlu.

p

- [paçal]** : Ahırın ortasındaki arh. {Kastamonu} (DS.3375)
- paçal** : Karasığır ahırının ortasında kanal şeklinde bir çukur vardır. Bu çukura hayvanların altındaki pislikler süpürülür. Toplanan gübre paçalın müntehasında ve bir metre kadar yüksekteki temek denilen delikten dışarıya gübrelige dam küreğiyle atılır. İşte paçal budur. (DS.3375)
- pahal** : Bahil. (DS.3379, KYS.479)
- pakla** : Fasulye. (DS.3380, KYS.479)
- paklava** : Baklava. (KYS.479, AAT.247)
- palas pantıras** : Hemen derleyip toplayıp, kımıldamaya meydan vermeden. (KYS.480)
- palavra** : Kaz yavrusu.
- palaz** : Keklik, keklik yavrusuna da diyorlar. Mesala her çalıdan palaz çıkmaz atasözünde bu mana vardır. (DS.3384, KYS.480)
- [palazımak]** : Hafakan, ihtilaç, nefesi artmak. (DS.3385, KYS.480)
- palazımak** : Nefesi artmak. (DS.3385, KYS.480)
- palazıtmak** : Nefesini artırmak, zayıflatmak.
- paldım dudak** : İri dudak. (DS.3385)
- paldım** : Araba, at takımlarından. Palıdım, aşutma da derler. Hayvanın sanrısından iki yanına uzanan koşumlara bağlıdır. Paldım; enli, kalın, iri dudağa da derler. (DS.3385)
- papuç** : Babuç. Bobuç da olur.
- papur** : Vapur. (Popur) (DS.3394)
- par par** : Lema' lema'.
- para mara** : Para; para, marası; terhim.
- param parça** : Paralamak, parçalamak.
Bi müsafır geldi mi param parça olu. Böyle müsafiri seven çocuk eşi, akranı yok.
- parıldak** : Parlayan nesne.
- parıldamak** : Lemapaş olmak. (DS.3397)

parpı	: Tekdir, azar, tazyik, hakaret, dayak, eziyet, zor. Parpı; tedrip, terbiye, telkin ve tedavi anlamına da gelmektedir. (DS.3398, KYS.482)
parpılamak	: Terbiye etmek, tedavi etmek, telkinde bulunmak, azarlamak, zorlamak. Kuduz ısısrınca parpılama ayrı bir tedavi şeklidir. Halk hekimliği bahsimizde bu hususta geniş bilgi vardır. (DS.3399, KYS.482)
parsa	: Oyun, eğlence, hikâye, güreş gibi gösterilerden sonra toplanan para. <i>Davulu biz çalalım parsayı el toplansın.</i>
partal	: Yapamayacağı işi yapar, yapmış görünmek. (DS.3401, KYS.482)
partalcı	: Yalancı, mübalağacı. (DS.3401, KYS.482)
pas	: Kir.
pasaklı	: Kirli, paslı. (DS.3403)
paslı	: Kirli. (DS.3404)
pastal	: Beceriksiz, biçimsiz kadın. (DS.3405)
pasuk	: Kir, koku, pislik.
pasuklu	: Kirli, paslı, kokulu.
paşak	: Sünbüle.
paşaklamak	: Paşak toplamak, seçmek, devşirmek.
paşu	: Başörtülerinden.
pat pat	: Kaba, tenbel. (DS.3412)
pat	: Kaba. (DS.3406)
pata çekmek	: Selam vermek, temenna etmek, resmi selam. (DS.3406)
pata	: Temenna, resmi selam, sayıların denk gelmesi. (DS.3406)
patak	: Def, tard. (DS.3407, KYS.484)
pataklamak	: Kovmak, def etmek, tutup atmak. (DS.3407)
patana	: Patates. (DS.3408, KYS.484)
pataş	: İsim. (DS.3408)
patdaban	: Ayağına ağır, tenbel.
patdaban	: Tenbel.
patdan düşmek	: Birden düşmek.
patır kütür	: Ses.

- patlak vermek** : Zuhur etmek, duyulmak.
- patlak** : Patlayan. Patlak göz, patlak mısır gibi. (DS.3411, KYS.485)
- patlak** : Zuhur anlamına da gelir. (DS.3411, KYS.485)
- O iş gizli mizli derken bak tamam nerden patlak verdi.*
- patlamak** : İnfilâk etmek, acelesinden, heyecanından patlayacak hale gelmek.
- patlanguç** : Çocuk oyunlarından. Piston şeklinde bir çubuk, ortası oyulmuş bir mürver. Bir parça kendir, pistonu dayayınca mermi gibi öbür taraftan kendir fırlamakta ve pat gibi ses çıkmaktadır. (DS.3412, KYS.485)
- [patpat]** : Pide, soğandan hamurlu ekmek. (Küre) (DS.3412)
- patuş** : Tatar yüzü, etli çocuk.
- pavru** : İşim, çevik, jimnaz.
- pavruka** : Fabrika. (KYS.485)
- pay** : Hıssa, nasip, kısmet, kurbanda komşuya, dosta, fakire verilen et. (DS.3414)
- paylama** : Tepeleme, hakkını pazar etme.
- paylamak** : Azarlamak, hakkından gelmek.
- paysımmak** : Kendi payına düşeni tepele dediler gibi hareket etmek. (DS.3416-4640, KYS.486)
- [paysımmak]** : Gözüne kestirmek. {Kastamonu} (DS.3416-4640, KYS.486)
- paytak paytak gitmek** : Ayaklarını yan yan basarak yahut yukarı kaldırarak yürümek. (DS.3416, KYS.486)
- paytak** : Ayaklarını yanbasan. (DS.3416)
- payvat** : Hayvan yıkmaya mahsus organ.
- pazı** : Bir sermelik, yufkalık hamur. Pazu. (DS.3417, KYS.486)
- [pazılamak~pözülemek]** : Açıklama yapılmamış. (DS.3481)
- [pazı~püzü]** : Beze, ekmeğin hamuru, pancar yaprağı. (DS.3417, KYS.486)
- peçe** : Yüz peçesi, küçük nikap. (DS.3418, KYS.487)
- peçepeç** : Aynen söylemek, kavga etmek, karşılık vermek.
- peçō-peçeġu** : Kuyruk ucu, koyun kuyruğunun uç tarafı.
- pēh** : Takdir makamında. (DS.3420)
- pēhpēh** : Aferin, yaşa, bire demek.
- pēk** : Pâk. Ziyade. (DS.3420, KYS.487)

- p  kce** : Temizce, p  k  e.
- p  kişmek** : Birleşmek, bitişmek, tedavi, iltiyam, kabul etmek. (DS.3421)
- peldir** : Işıklı bakma.
- pelese** : Derece, radde. (DS.3423, KYS.487)
- [pelese]** : Tümsek, arıza. Tavşanı vuracağım sırada peleseği aşıverdi. Hatt-ı taksim-i miyah. {Taşköprü} (DS.3423)
- pelverde~perverde** : Erikten mamül m  rabba. (DS.3425, 4642; KYS.488)
- pendem vermek** : Düzen vermek. (DS.3426, KYS.488)
- pendem** : Düğün, gelin düzeni. (DS.3426, KYS.488)
- pepeme** : Kekeme, peltek. (DS.3127)
- per** : İnce dilim, zar, gışa, perde. (DS.3428, KYS.488)
- perdah** : Cila, patlatma. (DS.3428)
- perende** : Hüner, bir nevi marifet.
Usta yanında perende atılmaz.
- perese** : Radde. (DS.3429)
- [perk  rmek]** : Tilkinin harlaması. {Daday}
- [perlenme]** : Mayanın üstünde bir zar zuhura gelmesi. {Daday}
- perli** :   st   zarlı, k  f, yoğurdun üstü.
  r  mcek ağı gibi per b  lamış.
- pers   evirme** : İ  ini dışına çıkarma.
- pers etmek** : Astarını, yüzünü çıkarmak.
Souk adamın yüzünü persediya gibi. (Dondurmak)
- persenk** : Söz gelimi, siyak. (KYS.489)
- per     ek  c  ** : Demirci   eki  lerinden.
- peşvent  ~pesvente** : Hurda, ışkarta.
- peş** : Ek, ulak, ye  ,   n. (DS.3435, KYS.490)
*Al Almanı  beşini,
  al fistanı  peşini.
Gece yolunuz yataman,
Yolla benim eşimi.*
- *
- Aba a peş, olayın;
Yanı a eş, olayın.*

Tırpan dutan ğoluña

Zencirli ğuş olayın.

peşe düşmek : Takip etmek, arkasına düşmek.

Bir dalda iki fişne,

Gel yārım _aşka düşme.

Bu aşkın sonu yoktur.

Ŗlan peşime düşme.

*

Peşimizde düşman gezer dost gezer.

peşkeş : Kendinin deĝil iken başkasının malını kendi malı gibi tasarruf ve hibe etmek.

peştahta : Bugünkü okullarda çocukların üstüne oturdukları sıra ki eskiden bu oturaĝın üstüne oturmak günahdı. Yalnız kitap koymaya, üzerinde ders çalışmaya yarardı. (DS.3436)

petek : Arı mamulatından. (DS.3436, KYS.490)

petente : Nüfuz, hüküm, otorite. (DS.3436, KYS.490)

peyik : Yama, ulanan parça. (DS.3438, KYS.491)

pıhtı : Çok koyu. (DS.3440, KYS.491)

pılı pırtı : Eşya. (KYS.491)

pıntı : Kaba. (DS.3441)

pıntış : Kaba, tenbel.

pırıldak : Fırıldak. (DS.3142)

pırıldamak: Parıldamak.

pırıldatmak: Parıldatmak.

pırlamak : Pırdan uçmak. (DS.3442, KYS.492)

pırlatmak : Pırdan uçurmak.

[pırnız] : Hasis. {İnebolu}

pırsık : Şişi inmiş, eti azalmış, derisi buruşmuş, pırsımış. (DS.3444, KYS.492)

[pırsımak] : Buruşmak, tazeliĝi zâil olmuş. {İnebolu} (DS.3444, KYS.492)

pırsımak : Pısıık olmak. (DS.3444, KYS.492)

pırsıtmak : Pırsık hale getirmek.

pırt pırt : Kalın bezden kıspet. (DS.3450, KYS.492, AAT.248)

Gardeñiz hurtuna

Al pırtını sırtına.

[pırtı] : Eşya. {Kastamonu} (DS.3445, KYS.492, AAT.248)

pıs : Kalp, kabacanlı. (DS.3446, KYS.492)

pısaruk : Bozuk, acayip, durgun. (DS.3446)

Bugün hava pısaruk,

Başında yeşil soruk.

Altun destiyi doldu,

Belki yolda susaruk.

pısduruk : Kaba, tenbel, miskin.

pısıkdumak : Cüretten, cesarettten mahrum bırakmak.

pısıkmak : Cesaretsizlenmek. (KYS.492)

[pısmak] : Sinmek, büzülmek. {Taşköprü} (DS.3447, KYS.493)

pıspıs : Yumuşak, sert olmayan, kaba. (DS.3447)

pısuruk : Tenbel, çaresiz. (DS.3447)

pıt pıt demek : Kuyruğunu vurmak, tebasbus.

pıtana ekmē~ekmeği : Patatesten, etli ekmek gibi saç ekmeği. (DS.3448, KYS.493)

pıtı : Oyunlardan biri.

pıtılamak : Patlamak.

pıtır pıtır : Ses. (DS.3449)

pıtırdamak : Pıtır pıtır etmek.

pıtırtı : Ses.

pıtlak : Patlayan. Çocuk oyunlarından. (DS.3450, KYS.493)

pıtlamak : Hafif infilâk. (DS.3450)

pıtlanguç : Hafif infilâk eden.

pıtlatmak : Hafif infilâk ettirmek.

pıtpıt : Hamurlu ekmek. (DS.3450, KYS.493)

[pıtpıt] : Hamurlu ekmek. Elle vurularak pide haline getirilen bir yemektir. {Taşköprü} (DS.3450, KYS.493)

[pinlik~pinek] : Kümes.

pinnik : Tünek. (DS.3456)

Ak tavuk pinnikden baka; yumurta.

pinpan : İhtiyar.

pinti	: Tenbel, hasis. (DS.3456) <i>Kar kuytuda</i> <i>Para pintide.</i>
pipis	: Kedi.
pira	: Sökülmüş yama. (Küre)
pirelemek	: Okşamak. (DS.3458)
pirelendirmek	: Çabucak öfkelenlendirmek.
pirelenmek	: Sinirlenmek, öfkelenmek, evhamı dutmak.
pireli	: Çabuk öfkelenen.
piriç	: Pirinç. (DS.3458, KYS.494)
pirpâk	: Tertemiz.
pisikmek	: Yılmak, korkmak. (KYS.495, AAT.247)
pisipisi	: Kediye seslenme.
[pisleyeç]	: Saçta ekmek çevirmeye mahsus ağaçtan mamul alet. {Taşköprü} (DS.3462, KYS.495)
pis~piso	: Jenk pas. (DS.3460)
pişgunnua vurmak	: Öfkelenmeden, sinirlenmeden anlamazdan gelmek, aldırmamak.
pişkinlik	: Olgunluk, güngörmek.
pōca	: Erkeklerin harş mendili poħaç, poğaç, poçça, pocca, boğçe. Hususi örtüden yapılan paket. (DS.3465, KYS.495)
pocalama	: Çabalama, çırpınma, didinme, son bir enerji ile çalışma, ihtilâç. (DS.3464)
poğ	: Pohçe, boğçe. (DS.3466, KYS.496, AAT.248)
[poğ]	: Poğça (DS.3466, KYS.496, AAT.248)
poh	: Korkutmak için. <i>Baccaya gel baccaya,</i> <i>Gül doldudum boccaya.</i> <i>Seni baña vemezle</i> <i>Ağam güven accaya.</i>
pohpohçu	: Müsrif. (DS.3467, KYS.496)
popur	: Vupur. (KYS.495: E.A, AAT.248)

- [**porsuk**] : Köpek büyüklüğünde vahşi bir hayvan ismi. Kendisine güvenmeyen porsuk harmana girmez. (DS.3470, KYS.496)
- porsuk** : Vahşi hayvanlardan. (DS.3470, KYS.496)
Dirgene dayanmayan porsuk harmana girmez.
- porsumak** : Pırsımak. (DS.3470)
- [**portak**] : Bir yaşındaki domuz yavrusu. {Taşköprü}
- pos** : Kaba, iri.
- [**posa**] : Ağaç dallarının rutubetten karla buz bağlaması. {Taşköprü} (DS.3471, KYS.497)
- posbıyık** : İri bıyık.
- postaki** : Deri, post.
Bi göyundan iki postaki çıkmaz.
- posuk** : Paslı.
- posuruk** : İhtiyar, paslı, miskin. (DS.3473)
- poşu** : Başörtülerinden. (KYS.497)
Başındaki poşular
Gün duttukça ışıklar.
Yedi yıldu seveyken
Bıyıl duydu gönşular.
- [**potuk**] : Ayı yavrusu. {Kastamonu} (DS.3475, KYS.497)
- potur** : Pantolon. (DS.3475)
- poyra** : Toprak, ağaç, demir vesairenden mamül boru. (DS.4652, KYS.498)
- poyraz** : Şimal tarafından esen yel. (DS.3476)
- [**pöçük**] : Kısa kuyruk, koyun kuyruğunun uç kısmı. {Küre} (DS.3477, KYS.498, AAT.248)
- pöçük** : Koyun kuyruğunun uç tarafı. DS.3477, KYS.498, AAT.248)
- pöh** : Pelit. (DS.3478)
- pöldür** : Bir acayip konuşan.
- pölüt** : Meşe pelidi. (DS.3479, KYS.498)
Fıkarānı kesdenesi pölüddü.
- [**pörüş**] : Perli ? şeklinde. {Küre}
- pözü ekmek** : Parçadan yapılan ekmek.

- pözü** : Ekmek yapmak üzere şekli verilmeye başlanılan hamur.
(DS.3481, KYS.499)
Ekmegin büyüğü pözünün çoundan olu.
- pözölemek** : Hamuru ekmek yapmak üzere parça parça ele almak. (DS.3481, KYS.499)
- pözöletmek** : Birine pözü yaptırmak.
- pözüsü dar** : Cüssesi dar.
- pözüsü ufak** : Cüssesi küçük.
- punduna gitmek** : Uyarına, oluruna gitmek.
- punduna götümek** : Sırasına getirmek.
- punt** : Sıra.
- [purç]** : Açıklama yok.
- purç** : Ağaçlarda yeşil bir madde. (DS.4654, KYS.500)
Devenin purç canı isteyince boynunu uzatuverü.
- pusarmak** : İslenmek, hava bulutlanmak, sislenmek. (DS.3490, KYS.500)
*Bugün hava pusaldı,
Yar baccaya su saldı.
Hasretlik çeke çeke,
Uzun ömrüm gısaldı.*
- pusmak** : Pusuya yatmak. (DS.3491, KYS.500)
- [puykurmak]** : Hayvanın burnundan ses çıkarması. (Araç)
- püfül püfül** : Püfür püfür esim.
- pür** : Çam yaprağı. (DS.3495, KYS.501)
- pürçek** : Zülûf, kâkül. (DS.3496)
*Acam şal perçekdü;
Sevişmemiz gerçekdü.
Benim sevdüm güzel,
Taze açmış çiçekdü.*
- [pürsek]** : Dallar üzerinde biriken kar. {Cide} (DS.3499)
- pürtük** : Pürüzlü. (DS.3500, KYS.501)
- pürtül** : Pürüzlü.
- püs** : Eriklerden akan reçine. (DS.3500, KYS.501)

S

- sā ğazua bālamak** : Esasa bağlamak, çürük iş görmemek.
- saban ğaya** : Taş atmaya mahsus alet. (DS.3507)
- sabanğaya** : Taş atmaya mahsus alet, oyuncak. (DS.3507)
- sacıyak** : Saçayak. (DS.3508, KYS.505)
- saç** : Demir, haddeden mamül (saçtan) ve ekmek pişirmeğe mahsus alet, gözleme sacı, serme saçı gibi. (DS.3508)
- saçak** : Perçem, dam, kiremitlik. (DS.3508)
- saçma saban** : Turrehe, hezeyan.
- saçmalamak** : Hezeyan.
- saçu** : İhsan, para saçma, bahşiş. (KYS.505)
- sadā** : Yalnız köy ismi olarak müstamel.
- sadalamak** : Bir şey demek isteme.
Gine sadalāya, canım ğarı sen bi şey demek isteyon emme diliñiñ altındakini hak etdür çıkaramayoñ.
- sadalamak** : Sayıklamak, bir fikir ve his beyanını istemek, bir şey söylemek arzusu. (DS.3510-4660, KYS.506)
- sadavak** : Boş boğaz, düşüncesiz konuşan.
Ġafa ğabak, aĝzı sadavak.
- sāduç** : Düğünde gelinin veya oğlanın rehberi. (KYS.506)
- safara** : Av tüfeği.
- saĝal_ō** : İsim.
- saĝsamak~saksamak** : Şaşırmak, bunamak.
Ben ğadun ğayrı saksadıñ galiba. Ne dedūñü bilmez olsun.
- saĝ çıkmak** : Ölmek, yaralanmak.
- saĝ ğazuk** : Sağlam, esas, metin, senet, kuvvetli tutanak.
- saĝ para** : Ölmez, sağlam, elde para.
- saĝ** : Zihayat, eski ölçülerden. (DS.3512)
- saĝduç** : Sağdağ, sağ dağ gibi bozulmuş kelimelerden. Sağ, sağı ve duç asıllarından meydana gelen bu kelime sāduç saĝduç şeklinde müstameldir.
- saĝım~sām** : Sağma, inek sağma, çıkarma, istismar, mas, cebz, celp, intifa. (DS.3513)

sağış : Sağma, âdet. (DS.4661)

sağışmak : Hitisap etmek, sayıp ibra, iska olunmak.

sağman~sāman : Sağ adam, sağlık getiren.

sağruk~sāruk : Titrek, esrik.

sahi : Sahih.

[sak semit] : Etrafı sesleyerek hareketsiz duran. (DS.3020, 4664; KYS.508)

sak semit : Sessiz. Müteyakkız, metin, tetik ve fakat sessiz kimse. (DS.3020, 4664; KYS.508)

[sak] : Dikkatli, müteyakkız, hasas. (DS.3516, KYS.507)

sak : Hasas, sak. (DS.3516, KYS.507)

sak adam: Hasas adam.

Uykusu sak; çabuk uyanan.

sakar : Leke, benek, beyazlık. Alnında olursa sakar derler. Sakar at, sakar kömüş, sakar dana gibi. Ayakta olursa sököl derler. İki ayā sököl, üç aya sököl gibi. (4662, KYS.507)

Eşğemin annı sakar;

Gend adını baña dakar.

[sakaruk] : Denizin üstünde rüzgardan hasıl olan beyaz köpükler. {İnebolu}

sāki : Sanki. Sēki de şayidir. (AAT.251)

saklık : Tutma, saklama adeti, huyu, hissi.

saklıklı : Hesaplı, yarını düşünüp saklayan.

sakō~sakağı~sakağu : Atlarda olan nezle. (KYS.508)

sal : Uzun ağaçlardan yapılır. Denizde, ırmaklarda üstüne binip geçilir. Basit bir nakil vasıtasıdır. Gengenin büyüğüne, toprak ve kum gibi şeyleri taşımağa mahsus olan aletlere de sal denildiği işitilmiştir. (DS.3520, 4665; KYS.508)

salaca : Salağacı. (DS.3521, KYS.508)

salācı : Sal ağacı üstüne taput konulan sal. (DS.3521, KYS.508)

salağan : Salan, haberci.

sālak~sağlak : Sıhhatli.

sālama çıkmak : Salim, pürüzsüz, sorumlusuz, zihayat çıkmak.

sālamak~sağlamak : Elde etmek, ölü iken olumlu değil iken işe yarar fayda verir kılmak, kazanmak, temin ve iktisap. (DS.3514, KYS.506)

- sala~salağı** : Sal ağacı. (DS.3521)
Gûlüm yok ki ele alıp ğokacak,
Düldülüm yok yar yoluna bakacak.
Kimsem yok ki salâcımdan dutacak.
Ġara bahtım hey.
- salaşbur** : Kadın başörtülerinden.
- sālatmak** : Sağlamlaştırmak, iyileştirmek. (DS.3515)
- salbaş** : Başını sallayan, sersem, salak, alık. (DS.3523, KYS.509)
- saldır saldır okumak** : Pürüzsüz okumak, mihaniki okumada başarı göstermek.
- saldır saldır** : Serbest serbest, takılmadan, kakılmadan, cesaretle.
- saldumak** : Hücum etmek.
- salğım saçak** : Dağınık.
- salgıt** : Misyon.
- salğu salmak** : Vergi tarh etmek.
- salğu** : Vergiye, salma parasına da denilir. (DS.3523, KYS.509)
- salğuç** : Sallanan, hallaçların kullandıkları tokmak. (bk.salgu DS.3524, KYS.509)
- salğun** : Müstevli, vergi. (KYS.509)
- salguncu** : Tahsildar. (DS.3524, 4665; KYS.509)
- salguncuk** : Muhbir.
- salık** : Ahmak, haber salınmış, belki. Salık; beli kırık, eğri, bozuk. (DS.3524, 4665)
- salıklamak** : Haber almak, istihbar. (DS.3525, 4665)
- salıklaşdumak** : İstihbar etmek.
- salım** : Hastalık, zalım şeklinde de kullanılır. Afet, bela ve müstevli bir musibete de denir. (DS.3525, KYS.509)
- [salım]** : İstilâm, sirayet. (DS.3525, KYS.509)
- salıncak** : Sallanmaya mahsus eğelence vasıtalarından.
- [salık]** : Haber vermek. {Küre}
- salla pattan** : Birden bire.
- salla sırt_etdümek** : Kendisini sepetlettirmek.
- salla sırt_etmek** : Olduğu gibi alıp sırtlamak.
- salla** : Lüap, salya.

sallamak	: Tınmak, tanımak, kaldırmak, tahammül etmek.
sallamaz	: Hafif gelir.
sallandumak	: Talik etmek, sarkdırmak, koyvermek. (AAT.252)
sallı	: Uzun, hayvanın yükseğine Kastamonu'da de yüksek derle. Fakat uzunluğuna büyük hayvanı veya uzun insanı sallı kelimesiyle tavsıf etmek şayidir. (DS.3527, KYS.509)
[salma]	: İrsal, ba's, tarh, taksim, tahliye, başıboş salıverme. (DS.3528, KYS.509, AAT.252)
salma	: Mühmel. (DS.3528, KYS.509, AAT.252)
salmak	: Sevk etmek, bırakmak. (DS.3529, 4667; KYS.509)
salmalık	: Salma, başı boş bırakma zamanı. (DS.3529, KYS.510)
salman	: Serbest, başı boş. (DS.3529, KYS.510)
	<i>Salman deve</i>
	<i>Girmez_eve</i>
	<i>Ğır sapını</i>
	<i>Girsin_eve; şemsiye.</i>
[salman]	: Yün eğirmeye mahsus raket şeklinde şimşirden mamul alet. {Cide} (DS.3529, KYS.510)
salma~sağılma	: Cereyan, süratle gidiş, akma, yıldız sağılması, tazının sağılması, sütün sağılması gibi.
salt	: Mahz, sade. Şayi olanı sat'tır. Sat deli, sat babası, salt dayısı gibi. Sat'ta gibi anlamı da vardır. (DS.4667)
salta	: Salata. (KYS.510)
saltuk_ö	: İsim.
sam yeli	: Güneyden esip ekinleri kurutan yel.
samallık	: Samanlık.
sāmal~sağmal	: İnek, dana, manda gibi mal.
[samama]	: Portakal şeklinde süs kabağı, küçük kavun. {Taşköprü}
samansak	: Ahmak, boş kafa. (DS.3531, KYS.510)
samaruk	: Tatsız. (DS.3531-4668), KYS.510)
[samırdamak]	: Uykuda saçmalamak. {Kastamonu} Çok söylemek. {Taşköprü} (DS.3532, KYS.510)
samırsak	: Sarımsak. (DS.3533, KYS.510)

- samramış** : Ahmak, bozulmuş.
- samsı~samsa** : Baklava gibi maddelerden bir parça. (DS.3533-4668, KYS.511)
Bi samsa börek, bi samsı paklava.
- samut** : Sessiz. (DS.4669, KYS.511)
- san** : Lakap, nam, şöhret. (DS.3534, 4669)
- [sanadak]** : Düğün hediyesi, koç keçi gibi düğün hediyelerinden. {Cide}
 (DS.3534, KYS.511)
- sānak** : Gelip geçen yağmur, serpinti. (bk.sağnak: DS.3514)
- sancu** : Sancı, ağrı.
- sanculmak** : Sancılanmak. (DS.3535, 4669; KYS.511)
- sancumak** : Ağrımak. (DS.3535-4669)
- sanı** : Şöhret, nam.
- sanmak~sammak** : Zannetmek.
- [sanralık]** : Sulu, sazaklık yer. {Taşköprü}
- sağra~sağrı~sağru** : Bel-ğuyruk arası. (DS.3538, KYS.512)
- sap** : Bir nesnenin tutacak yeri. (DS.3539, 4670)
Dirgeni yiyen sapa
Bi dā gelmez sapa.
Sap burada ekin, ekin sapı demek.
- sapdumak** : İzâl.
Ölan, adın Abdulla
Beni yoldan sapduma.
- sapır sapır dökülmek** : Dokunmadan kopacak halde çürümüş olmak.
- sapır sapır** : Dökülmek üzere olan.
- sapıtmak** : Dalâlet. (DS.4670, KYS.512)
- saplı** : Sapı olan, su kabı. (DS.3541, 4670)
- [saplım]** : Mık, bir kısım iplik. {Kastamonu} (DS.3542, KYS.512)
- saplıyak~saplayak** : Ocaktan veya havuzdan su almak için kullanılan saplı su kabı. Meşrebeye benzemez kolu sapı uzuncadır. Saplayak; saplayak hamurlu ekmek pişirmeğe mahsus bir alet. Izkara gibidir. İlerde üç ayak, geriye doğru uzun bir sap, sapın altında ayak, ayak sayısı üç. Izkara kısmında ekmek pişirilir. (DS.3542)

- sapsak** : Saplayak gibi kelepçe, şaşkın, budala.
- sapsamak** : Abdallaşmak, ahmaklaşmak, şaşırmak.
- sapsoru** : Sadece sarı.
- [sapşak]** : Ağaç maşrapa. {Taşköprü} (DS.3542, 4671)
- [sapşak~şapşalak]** : Ağaç kepçe. {Araç} (DS.3542, 4671)
- sapuk** : Meczup, dalâlete düşmüş. (DS.3542, KYS.512)
- sar** : Etin yenecek yeri kalmayıp sinir, zar gışā haline gelmesi takdirinde bu et değil sar derler. (DS.3542)
- sargıtmak** : Sallandırmak, aşağı salmak. (bk.sargutmak: AAT.252)
- sarı çayan** : Sarı akrep, yeşilistan gibi.
- sarılık~soruluk** : Sarılık denilen hastalık ki renk sararır halk hekimleri çabucak tedavi ederler. (DS.3546)
- sarkmak** : Sallamak, meyl etmek, akınmak, her şeye sarkma gibi. (DS.3547, KYS.513)
- sarkuk** : Her şeye sakan, karışan, katılan, meyl eden.
- sarlaşmak** : Sarılıp, tutup, yapışıp, salıvermemek. (DS.3547, KYS.513, AAT.252)
- sarma** : Yaprak sarması, lahana sarması, besin maddesi.(DS.3547, 4672; AAT.252)
- sarmak** : Neşe vermek, tat vermek, bir işe yaramak, alaka, zevk ve heyecan getirmek, sarma; güreşte bir oyun. Âşık mızrap tekniğinden bir figür, muhasara, kuşatma. (DS.3547, 4673; KYS.513)
- sarmaş dolaş olmak** : Birbirine tamamen sarılmak ve dolanmak.
- sarmaşuk** : Bir nevi bitki. Çitlere dolanır; kıyıyı muhafaza eder, zinet bitkisi olarak kullanılır. (DS.3547)
- sarpa** : Sarp.
Hayatın yolu sarpadır.
- sarpuk** : Dik, güç, zor, sarp toprak.
- sarsak** : Mütezelzil, sallanan. (DS.3548)
- sarsoğlu** : İsim.
- sarubûk** : Sarı ağaçlı meşcere, çalılık.
- sāsān beyni** : Pekmezle yoğurt karıştırması. (DS.3520, KYS.507)
- sāsān~sağsağan** : Saksagağan.

sasılık	: Tefessuh, ufunet.
sasımak	: Tatsızlanmak, kokmak. (DS.4673)
sāsi~sağsı	: Saksı. (DS.3515)
sasuk~sasık	: Sasi, tadı bozuk, kokmuş. (DS.3549, KYS.514)
sat_deli	: Sade deli.
sat bunak	: Sadece bunak.
sataşmak	: Musallat olmak, üzerine varmak. (KYS.514)
sataşmak	: Tasallut etmek. (KYS.514)
satgu	: Satış. <i>Alguda algum yok;</i> <i>Satguda satgum yok.</i>
satılmış	: İsim, satılan.
satım	: Satma.
satı~satış	: Satım. (DS.3550) <i>Satı yüzü yok bu hayvanda neden dersēn aç bi kere doyur da bazar yerine öle çıkar.</i>
satışmak	: Takaz etmek, antant kalmak, karşılıklı alacakları birbirine mahsup etmek, ibra, iska etmek.
satıya gelmemek:	Satuya gelmeyen hayvan zebun ve gösterişsizdir.
sav	: Çekiliş, gidiş. (DS.3551, 4673)
savak	: Ahmak, budala. Savak; savılacak yer, değirmen savağı gibi. Değirmen oluğunun üstünde ve bir de çarka uzanan borunun, poyranın önünde suyu savmak için bir tahta vardır. Bu aletlere savak derler. (DS.3552, KYS.514)
[savak]	: Dökülen oluğun suyunu başka mecraya salan menfezi. (DS.3552, 4673; KYS.514)
savaklamak	: Ahmaklaşmak. Değirmenci, değirmen savağının suyu boşa akıttığı gibi. (DS.3553) <i>Deyirmenin sava</i> <i>İjiler çakılda.</i> <i>Ben seni bilmez miyim</i> <i>At yüzünnden duvā.</i>
savaşmak	: Mücedele etmek.

savat	: Süs, bir cismin üzerinde yapılan tezyinat. (DS.3553)
savruk	: Abdallaşmış, sersem. (bk.savruk: DS.3554, 4674; KYS.515)
savsaklamak	: Savaklamak, abdal abdal bakıvermek, dolaşıvermek. (DS.3555, 4675; KYS.515)
savsaklanmak	: Abdallaşıvermek. (DS.3555, 4675; KYS.515)
[savu]	: Yas etmek. {Taşköprü} (DS.355, KYS.515)
savuk	: Savılmış. Souk bozması da olabilir. (DS.3556)
[savulmak]	: Mümdefi olmak. {Kastamonu}
savulmak	: Zail olmak, dağılmak, geçmek. <i>Biz leblebi deyince bazar yeri dālu.</i>
savurmak	: Saçmak, yele vermek, atmak, fırlatmak, tınar savurmak gibi.
savuşmak	: Çekilip gitmek. (KYS.516)
[saya]	: Kadın ayakkabısı. {Kastamonu} (DS.3557, KYS.516)
saya	: Kunduracı terimlerinden dikiş, çocukların bahar merasimi. (DS.3557, KYS.516)
[saya]	: Kunduranın burnu. (DS.3557, KYS.516)
[sayacı]	: Ayakkabı burnu diken. (DS.3558, KYS.516)
sayak gûtmek	: İz takip etmek.
sayak	: İz. (DS.3558)
[sayak]	: Öz. (DS.3558)
sayalğu	: Lista.
saydumak	: Hürmet ettirmek.
sayğu	: Cetvel, liste, ihsai çizelge.
sayı	: Adet, sayılmış, saygu. (KYS.516)
sayım zamanı	: Sonbahar.
sayım	: Tadat, hayvan sayımı gibi. (DS.3559)
sayır sayır	: Yırtılma sesi. (KYS.516)
sayırımsak	: Siniri bozuk, hasta, mütecaviz.
sayvan	: Seren. (DS.3561, KYS.517, AAT.252)
saz beñizli	: Çoluk, soluk benizli.
saz	: 6,7,9,10,12,15,18 telli, perdeli, Bulgara, bağlama, bozuk, meydan sazı, çöğür denilen müzik alet. (DS.3561)
sazağan	: Saz gibi, ondan daha küçük bataklık bitkisi.

- sazak** : Bataklıklarda biten saz. Sazak; ufak çıban, üstü yara olur. (DS.3562)
- sazan** : Sazak denilen çıban. (DS.3562)
- sed çekmek** : Mani olmak.
- sede~zede** : Yıpranmış, ezilmiş. Zede, sede meyve gibi. (DS.3564, KYS.517)
- sehil** : Sahil. (DS.3567, 4678)
- sekiş** : Sekme.
- sekiştirmek** : Sektirmek.
- sekizen** : Sekzen. (DS.3571, KYS.518)
- seklemek** : Sekmek, atlamak. (DS.3568, KYS.518)
- sekleşmek** : Müşterek sekmek, atlamak, tek ayakla atlaya atlaya gitmek.
- sekmek** : Atlamak, tek ayakla yürümek. (DS.3572, 4680)
- sekmen** : Dizdar. (DS.3572, 4680)
- sektirmek** : Tek ayakla yürütmek. (DS.3574)
- sekü** : Hafif yenli. (DS.3573, 4680)
- sekü~sekü~seki** : Çatı, kenar, dam, kaş. (DS.3573, 4680)
Otdün ahur seküzü,
çārdūñ İstanbul türküsü.
- sele serpe** : Ferah ferah. (DS.3546-4681)
- sele** : Çamaşır sepeti. (Kastamonu) (DS.3574, KYS.519)
- sele** : Çit, sepet, galbur. (DS.3574, KYS.519)
- [sellentü]** : İri yarı, cakalı, seçilmiş, irilmiş. {Tosya} (DS.3577)
- sellentü** : Seçme, iri. (DS.3577)
- [selmün]** : Dokuma şeklinde, dokuma bezinin serildiği dört köşeli ağaçtan mamül bez toplama kütüğü. {Araç} (bk.selmin: DS.3577, 4682; KYS.519)
- selyane** : Vergi.
- seme** : Sersem. (DS.3578-4682, KYS.519)
Beni dinle beni ey goca seme.
Eşitdūñ lafı herkese deme.
- semet** : Zifaf gecesinin ferdası günü, Cuma günü. (DS.3579, KYS.520)
- semrümek** : Neşv ü nema.
Hamama giden semrür.
- semsiz** : Tenha. (DS.3580)

semürmek : Dirilmek, kuvvetlenmek, istismar. (DS.3580, KYS.520)

Vurdukça semürür.

semüz_otu : Semiz otu.

semüz : Semiz, etli bir nevi sebze.

sencileyin : Senin gibi. (DS.3580)

sendelemek : Yürürken kakılmak. (DS.3580)

senli benli : Teklifsiz.

sepelemek : Serpmek. (DS.3583, 4683)

Depeler depeler yūsek depeler

Orda yāmur yār burda sepeler.

sepğen : Dolu.

[sepğen] : Dolu. {Kastamonu-Taşköprü}

sepi : Terbiye, debbağların deriyi sepilemesi. (DS.3584, 4683)

sepici : Sepi yapan. (DS.3584)

sepilemek : Deriyi terbiye etmek. Bundan naklen terbiye. (DS.3548)

sepmek : Serpmek. (DS.3585)

sepsiz : Kimsesiz.

sere : Baş parmak ile şehadet parmak arasındaki- gergin tutulduğu takdirde- mesafe, karıştan küçük. (DS.3586, KYS.521)

[sere] : Baş ve işaret parmakları ile karışlama uzunluğu. {Kastamonu} (DS.3586, KYS.521)

serçk : Serilecek, kurutulmuş nesne. (DS.3587)

seren : Sergi yapılan pestil, hoşav ve saire kurutmak için kurulmuş sayvan. (DS.3586, 4684; KYS.521)

serçnnemek : Serende durmak.

Saru gülüm serende;

Senin insaf nerende?

Sende deyil ğabahat

Saņa gönül verende.

sergen sergusu : Sergene serilen, dizilen gösteriş bakırı.

Sergendeki siniler

El vurdukça iniler.

Gurbetteki yarımın

Gulakları çiniler.

- sergen** : Raf. (DS.3587, KYS.521)
- sergi** : Serilmiş madde. Mısır sergisi, kendir sergisi gibi. (DS.3589, KYS.521, AAT.253)
- [serkan]** : Bir nevi alet. {Taşköprü}
- serme** : Yufka. (DS.3588, KYS.521, AAT.253)
- [serme]** : Yufka. (DS.3588, KYS.521, AAT.253)
- serpinti** : Serpilme neticesi saçılan. (DS.3591)
- sessiz semsiz** : Sâkit, hareketsiz.
- [setik]** : Mahsullerin başaklarıdır. {Kastamonu-Taşköprü} (DS.3593, 4685)
- sevi** : Muhabbet. (DS.3593)
- sevici** : Erkekleşen, âşık kadın.
- seyirdim** : Meyl. (DS.3596, 4686; KYS.523)
- Su seyirdimini bulamayınca akmaz.*
- seyirmek** : Titremek, lip lip etmek. (DS.3596)
- seyirtim** : Meyl, koşu.
- seyirtmek** : Koşmak. (DS.3596, KYS.523)
- [seyirtmek]**: Koşmak. (DS.3596, KYS.523)
- seymen** : İsim. Terim ve lügat olmaktan çıkmış, ölü bir kelimedir. (DS.3598, 4686)
- seyrek basan** : Dev.
- seyrimek** : Tekallüs ve takabbüs ederek cilt titremesi. (DS.3566, KYS.524)
- sezi** : Hads.
- sezik** : İhtiyatlı, sezen, hads, fetanet. (DS.3600)
- sezilgen** : Feraset ve fetanetli.
- sicā sıçana** : Birbiri peşinden.
- sıdık** : Ezilmiş, sıdıvermiş.(bk.sıdak: DS.3601) Aynı anlamda değil.
- sıdıvermek**: Ezilivermek. (DS.3602)
- sıdmak** : Erimek, ezilmiş. (DS.3602)
- sıfa** : Sofa, zemin.
- [sıgarı]** : Misil, benzer, akran, sıgarını bulursa yanımıza gelmez. (DS.3602)
- sıgınak** : Sığınacak yer. (DS.3603)
- sıgıntu** : Sığınmış kimse.

- [sığ] : Çorap şişi. (DS.3602, 4688; KYS.524)
- sığ : Ter, derin olmayan, örgü şişi. (DS.3602, 4688; KYS.524)
- sığamak : Bir nesnenin üstündeki nesneyi almak, temas, çekerek, okşayarak delk. (DS.3602, 4688; KYS.524)
- Yeşil cevüz dalları,
Sığa beyaz kolları.
Sağa nerden geleyin,
Ğapamışla yolları.*
- sīrcuk : Bir nevi kuş.
Bakar şahan gibi emme hakikatta dığircuktur.
- sık : Girift, üst üste.
- sıkboaz : İmiğini sıkmak, aman vermemek.
- sıkğun : Muzayeke içinde. (DS.3605, 4688; KYS.524; AAT.254)
- sıkı gitmek : Hızlı, sert, yaman gitmek.
- sıkıntu basmak : Darlık basmak.
- sıkıntu : Üzüntü, darlık. (DS.3606)
- sıkışdumak : Tazyık.
- sıkışık : Müterakim.
- sıkışmak : Dara kısmak, mukayekaya, ezaya düçar olmak.
- [sıkkım] : ? müzeyede halinde çekilmiş ? {Taşköprü}
- sıklamak : Sıklaştırmak, fasılaları kısaltmak. (DS.3606)
- sıkma_kûtū : Haşıl veya usaresi alınacak maddeleri sıkmağa mahsus alet.
- sıkma : Tazyık, lokma, cırık. (DS.3607-4689, KYS.525)
- sıkamak : Tazyık etmek, tasîr etmek, üzüntü vermek. (KYS.525)
- sınamak : Tecrübe etmek. (DS.4689)
- sınangulu : Mücerrep. (DS.3609, 4689; KYS.525)
- sınanmış : Mücerrep. (DS.4689)
- sındı-sındu : Makas. (DS.3610, 4689; KYS.524; AAT.253)
- sındumak : Yenmek, korkutmak, pisiktirmek, yüz çevirttirmek.
- sınık : Kırık, kırılmış, yenik, yenilmiş, yüzgeri ettirmiş.
- sıntıraç : Satranç.
- sıpa : Eşek yavrusu, üç ayaklı merdiven. (DS.3613, 4690)
- Aldur_abası,*

Yeşildü kûpesi,

Bunu bilmeyen eşek sıpası; kiraz.

*

Tirakiye keş verü gâvniñ gâynaması;

Eşğ yoldan çıkaru sıpanıñ oynaması.

sır : Bakır rengi, esrarın müfredi, toprak kaplara sürülüp parlak gösteren madde, guplunun sıırı minası gibi. (DS.3614, 4690; KYS.526)

[sır] : Bir cismin sathında hasıl olan zinet, toprak kapların üstüne döşenen cilalı madde. (DS.3614, 4690; KYS.526)

sıra vardı-sıra vardıya : Müteselsil.

sıra : Münavebe. (DS.3614-4690)

sıra : Nöbet. (DS.3614-4690)

Sıramı beklerin āla sevdüm,

Urganım yalandı üç günüm ğaldı.

sıraca : Bir nevi hastalık, müzmin olur; tedavi kabul etmez, yaralar gittikçe büyür. (DS.3614, 4690)

sıracalı : Belalı, musallat. (DS.4690, KYS.526)

sıralı : Muttarit, münsecim, münasip.

sırañ sırañ : Sıra sıra, muntazam diziler. (DS.3615)

sırça : Toprak kaplara vurulan mina. (DS.3615, 4690)

[sırım] : Deriden mamül ip, bağ. {Taşköprü} (DS.3616, KYS.526)

sırım : Deriden yapılan ip. (DS.3616, KYS.526)

Şu sırım kimden şu yatan gönden.

sırımlaşmak : Dayak yiye yiye, işkence göre göre sırıma dönmek.

Tikliye sırım ısmarlanmaz.

sırlaşmak : Ketum olmak, sır haline gelmek.

sırmalamak : Süslemek, sırma takar gibi tezyin etmek.

sırnak : Bir tutam kendir. (DS.3618, 4691)

[sırnak] : Bir tutan kendir. {Taşköprü} (DS.3618, 4691)

sırnaşmak : Uğraşmak, inad etmek.

sırnaşuk : Muacciz, mütesallıt. bk.sarmaşuk: (DS.3618, 4692; KYS.526)

sırsalamak : Sarsılmak. (DS.3618)

sırsıklam kesilmek	: Adam akıllı ıslanmak.
sırsmak	: Sarsmak. (DS.3618, 4692; KYS.527)
sırtarmak	: Karşı gelmek, dayatmak. (DS.3619, 4692; KYS.527)
sıska	: Zayıf. (DS.3620, 4692)
sıvañ	: Su kuşağı, sulu toprak, büyük özlü. (DS.3621, KYS.527, AAT.254)
sıvarma	: İska. (DS.3622)
sıvarmak	: İska etmek. (DS.3622, 4693; KYS.527; AAT.254)
sıvarmalık	: Kabili iska arası.
sıvasa	: Destere. (KYS.527, AAT.254)
[sıvasa~siyasa]	: Büyük testere. {Kastamonu} (KYS.527, AAT.254)
sıvaslamak	: Sığamak.(bk.sızavlamak: DS.3622, 4693)
sıvat başı	: Çeşme.
sıvat	: Sıvarma, sıvarma zamanı. (DS.3623, 4693)
sıvış	: Savuş, git. <i>Yemek bulduñ giriş;</i> <i>Dayak bulduñ sıvış.</i>
sıyır sıyır	: Hafif ayak sesleri. (KYS.528)
sıyırdamak	: Sıyır sıyır etmek. (DS.3623, KYS.528)
sıyırğa	: Dağan. (bk.sıyırğı: DS.3624, bk.sıyırğı KYS.528)
sıyırtı	: Hafif ses, ayak sesi.
sıyırtmak	: Yüzdüme, çıkarmak, açmak. (DS.4693)
sıyırıkmak	: Yakayı sıyırıp kurtulmak. (DS.4694)
sıyruk	: Yüzülmüş. (DS.3627, KYS.528)
sıyurulmak	: Yüzülmek, üstü çıkmak, soyulmak. (DS.4694)
+sız	: Nefy için.
sızdumak	: Baymak, kendinden geçirmek. (DS.3627)
sızgaç	: Sızırmaya yarayan alet. (DS.2627)
sızguç	: İçerisine sızırma madde konulan kap, sızırılan madde. (DS.3627, 4694)
[sızguç]	: Kavurma. Hakk için kurban, küp için sızguç. (DS.3627, 4694)
sızıltı	: Şikâyet.
+sızın	: Na-, bi-. Nefis.

sızıntı	: Tereşşuh eden kısım.
sızirmek	: Suyunu posasından, yağını gıgırdağından eritip ayırmak. (DS.3628)
sızırık	: Sızdırılmış.
sızlaya sızlaya	: Sızlayarak.
si	: Etin bir parçası. (DS.3628, 4694)
sicim	: İnce kırnap.
sidik yarışı	: Mânasız, dangalakça, zararına yarış.
sidik	: Bevl.
[silecek]	: Hamam takımı, silinecek şey. {Daday} (DS.3634, KYS.529)
silecek	: Silinecek bez, havlu. (DS.3634, KYS.529)
silgi	: Silmeye mahsus alet, bez, lastik. (DS.3634, 4696)
silincek	: Silecek, peştimal gibi. (bk.silecek: DS.3634, KYS.529)
silinecek	: Silinmeye yarayan alet. (DS.4696)
silinmek	: Kurulanmak, üstüne bir şey bulaştırmamak, müberra görünmek.
silinti	: Arazı i rüsubiye, çay kenarı. (DS.3635)
silinti	: Temizlemek, kurulamak. (DS.3635)
silki	: Silkinip indirilen madde. (DS.3635)
silkini vermek	: Alacaklıya, hasmına, rakibine karşı boş verir ve lâkayt görünürcesine bir tavır almak.
silkinmek	: Kendini silmek. (DS.3635)
silküntü	: Silkinmiş.
sim sim	: Her yere sokulan. (DS.3637, KYS.530)
simil simil	: Miskin miskin. (DS.3637, 4697, KYS.530)
simil	: Miskin, isim. (DS.3636)
sin biti	: Ölecek hastada zuhur eden bit ki ne kadar temizlense başa çıkılmaz; mütemadiyen ürer. Bazı vücutlar biti üretmekte müesserdirler. (AAT.253)
sin	: Mezar, ölü. (DS.3637, 4697, KYS.530, AAT.253)
[sindelik]	: Gecenin zifiri karanlığı. {Taşköprü}
sindi	: Mühtefi.
[sindirme]	: Taze peynirle yumurtayı çarparak kızarmış yağın içine atarak yapılan yemek. {Taşköprü}

sineklemek : Eğlenmek, boş vakit geçirmek, sinek tutmakla oyalanmak.
(DS.3639)

sineklik : Cibinlik. (DS.3639)

[sineklik] : Evin tavan kısmında yazlık küçük oda. {Akkaya} (DS.3639)

sini : Tepsi. (KYS.530, AAT.253)

sinir : Çok asabi. (DS.3641, KYS.530)

sinişi : Tatlı börek ve tepside yapılan herhangi bir yemek.

Mini mini, küçük sini; mercimek.

*

Siniler diziliyo,

Gözleri süzülüyor,

Süzme ala gözünü,

Yüreyim eziliyor.

siğdümek : Hazm ettirmek. (DS.3638)

siğmek : Saklanmak, büzülmek, kendini göstermemek. (DS.3643, 4698; KYS.531)

siğşele : Sülale. (DS.3644, 4698)

siğsi : Kurnaz.

siğsileşmek : Sinsi değil iken sonradan kurnazlık peyda etmek.

Samur kürkü sürürsün;

Siğsi siğsi yörürsün.

[sipsi] : Sulak yerlerde çıkan kargı kamışların suların yüzüne ilk çıktıklarında hemen iki üç karış uzunluğunda olanı. {Kastamonu} (DS.3645, 4698; KYS.531)

sipsi : Tenha. (DS.3645, 4698; KYS.531)

sipsiz : Kimsesiz.

sirkən : Yenen otlardan. (DS.3646, 4698; KYS.531)

siv siv : Bir oyun. (DS.3649, KYS.532)

sivdim : Hayvan asıldığı zaman gırtlığını sıkarak ve bu suretle çıkarmasına, koparmasına imkân olmayan yular.

sivil : Resmi olmayan. (DS.3648)

sivilce : Küçük çıban.

sivilmek : Kayıp olmak.

sivişmek : Sır olmak, kaçmak. (DS.3648, 4699; KYS.532)

[sivişmek] : Vakit geçirmeden ve hissettirmeden gitmek, savılmak. {Taşköprü}
(DS.3648, 4699; KYS.532)

sivlim : Müşkilpesent. (DS.3649)

sivmek : Nihan olmak. (DS.3649)

sivrilmek : Tezahür, birden yükselmek. (DS.3649)

siyêz : Kastamonu'da bulgur yapılan kabilca nevi. (DS.3651, KYS.532)

Ġarşuda ġaba siyêz;

Ġız gerdanıñ ne beyaz.

Beyaz teniñ üstüne

Altun ile nusġa yaz.

siyil yaprā : Damar damar olur. Bir nevi bahçe otudur. Yaraya kaparlar. Çıbanı çabuk olduru. (DS.3651)

[siyil] : Cilt hastalıklarından sert kabarcıklardır. {Kastamonu} (DS.3651, 4699)

[siyilcik] : Ufak dolu. {Daday} (DS.3648, KYS.532)

siyirdim : Deyirmen oluġu.

siymek : Ayakta idrar etmek. Siymek; köpeklere mahsus bir tabirdir.
(DS.3652-4699, KYS.532)

sizcileyin : Sizin gibi.

[sodura] : Bir orman adı. Bu ormanda bolca su vardır. {Cide}

soġulmak : Suyu çekilmek, kurumak. Soġulmuş kuyu gibi. (DS.3656, 4700; KYS.533)

soġumak : Bürudet hâsıl etmek, sıcaklığı gitmek.

soġuş : Kemiksiz et, katıksız, sade. Söġüş kabak, söġüş hıyar gibi.

[soġulmak] : Memenin sütünün kesilmesi. {Kastamonu-Taşköprü} (DS.3656, 4700; KYS.533)

[soġuş] : Sağma.

sökêl : Hasta. (DS.3675, 4705; KYS.538; AAT.254)

sökme : Tutup çıkarmak, yürütmek.

sokulġan : Sokukan, munis.

sokulmak : Yanına yaklaşmak, munis hareket etmek.

sökûlmek : Tutturulduġu yerden kopmak, yırtılmak. (DS.3676)

sokum : Lokum. (DS.3659, 4701)

- söküp_atmak** : Tutup atmak.
- [soku~sako]** : Giyilecek elbise, ceket. {Kastamonu-Taşköprü} (DS.3659, 4701)
- sökül** : Ayağı sakar, annı sökül, alını sakar. (DS.3676, 4679)
- sökün etmek** : Zuhur etmek. (DS.3676)
- solak** : Sol elini kullanan, ağaca atılan sopa. (DS.3660, 4701; KYS.533)
- solaklamak** : Ağacı sopalamak. (DS.3660, 4702; KYS.533)
- solaklamaya vurmak** : Tersine vurmak.
- solda sıfır** : Değersiz.
- solgun** : Rengi uçmuş.
- solmak** : Rengi uçmak. (DS.3660)
- soluk_aldumak** : Nefes aldumak, aman vermek. (DS.3661)
- soluk_almak** : Nefes almak. (DS.3661)
- soluk solua** : Nefes nefese.
- soluk** : Nefes, solmuş. (DS.3661)
- solutmaz sancu** : Nefes vermeyen, amanı zamanı olmayan.
- [sopak]** : Yeni çıkmış, fışkın. {Kastamonu} (DS.3662, 4702; KYS.534)
- somun** : Samun. (DS.3663, KYS.534)
- somurtğan** : Çehresi ekşi.
- somurtmak** : Çehresini eyemek, ekşitmek.
- somut** : Sessiz. (DS.3663)
- soñ bitürüm** : Eneam, akıbet, melce, bitim.
- soñ göz** : Son, kuvvet ve imkân.
- soñ kerte** : Son derece, kademe.
- soñ söz** : Kesin laf.
- soñu deñi** : Âhiri, encamı.
- soñuç** : Encam, tetice.
- sōra** : Sonra. (AAT.254)
- sorgun** : Daday'da semt.
- sormak** : Emmek. (DS.3665, 4703; KYS.535)
- sormuk** : Çocuğa sorup emmesi bir bez içinde verilen mama. (DS.3665, 4703; KYS.534)
- sorū burma~sarī burma** : Sarıgım burma. Yufkayı sararak yapılan hamurışı tatlı. (bk.sarımburma: KYS.539)

soru : Sarı. (KYS.535)

*Coşgun çayla gibi akıp duralam;
Ğurak yerle gibi ğarış ğarış yarılam.
Şu dünyada yârim yok ki sarılam
Sarılana soru süal yoğumuş.*

sorucu melekleri : Mezarda gelecek melekler. İkidir: Münkir ve nekir melekleri.

soruklamak : İstilâm.

sorulmak : Mesul edilmek.

sorum : İstintak.

soruşdumak : Teharri ve teftiş için sorup araşdumak, istihbar etmek.

soruşmak : Emişmek. (DS.3667, KYS.536)

sorutmak : Hiç söylemeden durmak. (DS.3667, 4703; KYS.536)

souk_almak : Souklamak, üşüyüp hastalanmak.

soy sop : Asalet, sülale.

[soyalamak] : Sağla yumaktan iplik çözmek. {Araç} (DS.3669)

soyalğu~sayalğu : Defter, liste, cetvel.

soyduma : Kabuğunu çukarttırma.

soylama : Soyunu araşduma.

soyma : Safi.

soymuk : Çamlardan baharda soyulan iç kabuk. Şeker katıp yemesi çok hoş olur. (DS.3670, KYS.536)

[soymuk] : Direk baharda çamların kabukları soyularak gövdesindeki elyaf haldeki kabuğu. {Kastamonu-Abana} (DS.3670, KYS.536)

söbelek mantarı : Bir nevi mantar.

söbelek : Beyzî. (DS.3672, KYS.537)

[söbe~söbü] : Sakil- i eskal. (DS.3671, 4704; KYS.537; AAT.254)

söbü : Beyzi. (DS.3673, KYS.537)

söccü : Geveze, sözcü.

[sökül~sökü] : Bileği beyaz tüylü iri hayvan {Kastamonu} (DS.3676, KYS.538)

söl söl : İsim. (DS.4705, KYS.538)

söl : İktidar. (DS.3677)

Suyu sölü ğaçmış gibi.

söllüm söllüm : Pejmürde.

söllüm	: Miskin, pejmürde.
sölpük	: Pejmürde, pırsık, bayat, miskin. (DS.3677, 4705; KYS.538)
[sölpük]	: Hafiften buruşuk, derileri sarkmış kimse. {Araç} (DS.3676, 4705; KYS.538)
[sömek]	: İpliğin içinden makaralanan yün topağı. {Araç} (DS.3678, KYS.538)
sömürmek	: Yimek, temizlemek, hepsini almak, intifa etmek, sömürgecilik etmek. (DS.3679)
sönük	: Sönmüş.
sövüş	: Sade. Söğüş fasulye gibi. (DS.3682)
sövüşlemek	: Sızdırmak.
[söye]	: Direk. {Kastamonu} (DS.3682, KYS.539)
söye	: Yere çakılan kazık. (DS.3682, KYS.539)
söyletmek	: Zifaf odasında geline ismini sorup bahşiş ile söyletmek.
söyletmelik	: Zifafta verilen bahşiş. (bk.süyletmelik: (DS.3684, AAT.255)
söyündümek	: Söndürmek. (DS.3684)
	<i>Galēnfilin yanası;</i>
	<i>Dönüm dönüm dönesi.</i>
	<i>Bakdı da galakaldı</i>
	<i>Ocā söyünesi.</i>
söz atmak	: Lisan tecavüzü yapmak.
söz gelimi	: Sıyak.
söz gelişi	: Siyak-ı kelâm.
söze bakmak	: Kendi iradesi ile hareket etmeyip başkasının sözüne göre iş yapmak.
söze söz	: Lafa laf vermek.
sözü ayā düşümek	: Ayak takımına söz vermek.
sözüm_oğa	: Hakaret için.
sözün persenği	: Söz ayağı, temsil.
su ğatılmaduk	: Hilesiz.
su ğetürmez	: Katiyet, hakikat.
su sığırı	: Hayvan, abdal. (DS.3700)
su yutĝunu	: Çok ıslanmış, su yutmuş. (DS.3704)

- suçıkū** : Suyun çıktığı yer.
- sufa** : Sofa. (DS.3688, KYS.540, AAT.255)
- sufra** : Sofra. (DS.3688, KYS.540)
- sulak** : Sulu. (DS.3690)
- [suluk]** : ? Gusülhane veya mutfak. (Kastamonu) (DS.3692, 4707)
- suma** : Posa. (DS.3693-4708)
- [sumsuk-sümsük]** : Sıkı yumulmuş el, yumruk. {Kastamonu} (DS.3694, 3710, 4708)
- sunā** : Bir nevi kuş. (DS.3695, 4708)
- sunak** : Sunulan nesne. (DS.3695, KYS.541)
- sundu** : Makas. (DS.3696-4689, KYS.541, AAT.255)
- sungur** : Sürekli. (Şayi değildir) (DS.3696)
- sunğuz** : Doğanların şahı.
- sunmak** : Takdim etmek, güreşte tutmak. (DS.3697, 4708; KYS.541)
- sunturlu** : Azametli, vakarlı. (DS.3697)
- supa** : Sıpa. (DS.3698)
- [supara]** : Cüz, küçük kitap. {Taşköprü}
- susak** : Lokma, bir yudumluk. (DS.3699, 4709; KYS.542)
- [susak]** : Lokma. {Kastamonu} (DS.3699, 4709; KYS.542)
- susta** : Çakı nev'inden. (DS.37014709)
- suval** : Süal. (DS.3702, KYS.542)
- suyunca gitmek** : Suyunca olmak, huyunca gitmek.
- sü** : Sürünmek.
- [sübek]** : Çocuğun idrarını havuza akıtmaya mahsus ağaç veya saptan mamül alet. {Kastamonu} (DS.3629, KYS.542)
- sübek** : Kutup, çiş edilen kap. (DS.3629, KYS.542)
- [süğlem]** : Eğrisi ve gövdesinde budağı olmayan ağaç, düz ? halinde. {Kastamonu} (DS.3705, KYS.543)
- süklüm püklüm** : Perişan.
- [süksün]** : Boyun kökü, ense. (DS.3707, 4710; KYS.543)
- süksün** : Eñse, omuz. (DS.3707, 4710; KYS.543)
- süksünü düşük** : Omuzu düşük, başı eğik. (DS.3707)
- süksünü eyri** : Omuzu eğri. (DS.3707)

- süle** : İsim. (DS.3707)
- sülek** : Süleyman. (DS.3708, KYS.543)
- sülem** : Bıdaksız. (DS.3707, KYS.543)
- sülepe** : Pejmürde. (DS.3708, KYS.543)
- süllemgil** : İsim.
- süllüm** : Çapaçul, sürünen. (DS.3708)
- [süllüm]** : Merdiven, basamak, üstü başı bölük bölük kimse. {Kastamonu} (DS.3708)
- sülmen** : Süleyman.
- sülpük** : Süfli. (DS.3708)
- sümere** : Her yere sokulan, tabiatsız, berbat kimse. (KYS.544)
- sümsük** : Kakma, kakıştırma. (DS.3694, 3710, 4711; KYS.543)
- sümsüm** : Her şeye sokulan. (DS.3712, KYS.544)
- sümüklü_böcü** : Pis bir hayvan ki Müslüman olmayanlar yerler. (DS.3713, KYS.544)
- süngüsü ār**: Verdiği para geri iade edilmez. (KYS.545)
- sürçek** : Sürçen.
- sürçmek** : Ayağı takılmak veya kaymak. (DS.3717, KYS.545)
- süre** : İmtidat, devam, devre. (DS.3717)
- sürek_avı** : Kafil ile yapılan tarama av.
- sürek** : Devam. (DS.3718, 4713; KYS.545)
- sürekli** : Devamlı. (DS.3718)
- süreksüz** : Devamsız.
- sürgüç** : Bulaşık yıkarken kullanılan bez. (DS.3720, 4713; KYS.545)
- sürgün** : Nihal, nefiy. (DS.3720, KYS.545)
- sürme_ekmeği** : Ekmek nev'inden, hamurlu sınıfından.
- sürme** : Göze çekilen meşhur madde. (DS.3721)
- sürmek** : Devam etmek, nefy etmek. (DS.3721)
- sürmen** : Tariz. Çalman sürmen gibi.
- sürmenli** : Tarizli.
- [sürneşmek]** : Söze karşılık vermek, manasız ? uğraşmak. (Taşköprü) (DS.3722, KYS.546)
- sürneşmek** : Uğraşmak, iddialaşmak. (DS.3722, KYS.546)

[sürpeç] : Bağ, ekmeğe yağ sürmek için küçük yaprak şeklinde bağlı alet. {küre}

sürtük : Fena kadın. (DS.3723, 4714; KYS.546)

[sürtük] : Her yere sürten, sefid. {Taşköprü} (DS.3723, 4714; KYS.546)

sürtüklük : Pespayelik, fenalık, orta kadınlığı.

Baccalā da bal ğabak,

Açılı tabak tabak.

Beni beyemmeziken

Aldūn sürtüē bak.

sürtünmek : Vücudunu sürtmek.

sürüm sürüm : Katile katile.

Sürüm sürüm sürün sürmeli ğızlar

Gövsü de çapraz dū meli ğızlar.

sürüm : Revac, alışverişte akış. (DS.3723)

sürümcül : Rayic.

sürünge : Furun temizlemeye mahsus paçavra. (DS.3680, KYS.546, AAT.255)

sürüngeç : Sürünge. (DS.3724)

sürüşmek : Devamlı davalaşmak. (DS.3724, KYS.546)

süsmek : Kakmak, tos vurmak. (DS.3725, 4715; KYS.547)

süsük : Süsülmüş. (DS.3726)

sütleyen~liyen : Bir nevi zehirli ot. (DS.3727, KYS.547)

sütsüz : Sütü bozuk. (DS.3727)

[süygün] : ? sözü, özü doğru geçen, kâmil adam, düğmeli nesne. {Küre} ?
(DS.3729, KYS.547)

süyüm : Rayiç. (DS.3729, 4716)

süzek : Süzme aleti. (DS.3730, KYS.548)

süzeyde : Civar, taraf, muhit ?

Yāriñ adı Ferdana,

Bek tez düşdüm sevdana.

Benim sevdüceyim ğız,

Şu süzeyde bir dane.

süzgeç : Süzme alet.

süzgün : Debdebe, tantana, fors, nüfuz.

süzme : Yabancı maddeleri ayırma, süzekten geçirme. (DS.3730)

Ş

- şahan** : Şahin. (DS.3734, 4717)
- şahna** : Göngeye bitişik ek. (DS.373, 4717; KYS.549)
- şak_atmak** : Kızakla koşup koşup birden kendini yere bırakmak, giderken hem kaymak hem de göbek atarak kayığı şaklatmak; şaka ederken hata etmek.
- şak şak** : Değirmenin taşı üstüne temas ederek şakırdayan alet. (DS.3738, 4718; KYS.549)
Deymeni sel aldı şakşāmı arar.
- şak** : Basak, kısım, parça. (DS.3735, 4717; KYS.549)
- şakımak** : Ötmek, pırıldamak. (DS.3736, 4718)
Bülbül şakıması, yıldız şakıması gibi. Mesela zemheride bu gece yıldızlar şam şam şakīyâ derler.
- şakraklık** : Neşe ve şetaret.
- şakramak** : Şenlenmek.
- şakşak** : Şakırdayan tezgâh, şakırdayan köstek, leblebi, fındık, üzüm, gibi çerez. Ramazan da akşamları çocuklar erkeklerden tırtıl edip para alırlar; kadınlardan da şak şakıdân_ Allah leblebiden; şak şakıdan üzüm, fenderde gözüm diyerek çerez isterler. (DS.3737, 4718; KYS.550)
- şallak mallak** : Uryan büran. (DS.3740, KYS.550)
- şallavcı** : Mübalağacı, şellöcu. (DS.3740)
- şamata** : Niza, gürültü.
- şamatacı** : Gürültücü.
- şan_almak** : Ün almak.
- şangır şangır** : Ses. (DS.3742)
- şangır** : Ses.
- şangırdamak** : Şangırtı yapmak. (DS.3742)
- şangırtı** : Ses.
- şannı** : Şanlı. (DS.3742)
- şap şap** : Ses. (DS.3746, 4720; KYS.551)
- şap şup** : Ses. (DS.3747, KYS.551)
- şapır şapır** : Ses.

şapır şapır	: Ses.
şapırdamak	: Şapırtı çıkarmak.
şapırdatmak	: Şapır şapır ettirmek.
şapırtı	: Ses.
şaplak	: Tokat. (DS.3744, KYS.551)
şaplama	: Tokat. (DS.3744, KYS.551) <i>Şaplama yimeyen yanak gızarmaz.</i>
şapşak	: Mişrabe. (DS.3746, 4720; KYS.551)
[şapşal]	: Ağaç su kabı. {Taşköprü} (DS.3747, 4720; KYS.551)
şapşalak	: Ağaçtan su içme aleti. Mişrabe yerine. (DS.3747, 4720; KYS.551)
şaptan ğapmak	: Birden kapmak.
şapur şupur	: Ses.
şar şur	: Şer ve fena şey. (DS.3751)
şarabana	: İnebolu köy, semt adı.
şarıl şarıl	: Ses.
şarıldamak	: Şarıl şarıl etmek. (DS.3750, KYS.552)
şarlama	: Suyun şarılması.
şarlamak	: Şarıldamak, su sesi. (DS.3750, 4720)
şarlatmak	: 3,7,40 defa yıkamak veya yakmak, yontmak ve kavurmak gibi şekillerden biri ile temizlemek. (DS.3751)
şart etmek	: Üçe, dokuza şart, karı boşama. Ey kadın seni bir yahut üç, hâdis ve öfkeye göre dokuz defa boşamış oldum, olayım demek. İslam dininde kadın bir defa iddet tamamı bir defa daha boşanır. Talâkın ikisine ric'i, ikiden fazlasına bâin derler. Dokuz talak olmaz ve böyle demeye lüzum da yoktur.
şaşagalak	: Şaşkın. (DS.3751)
şaşalgalmak	: Biht ü hayret içinde kalmak.
şaşkın	: Mütehayyir, abdal. (DS.3751)
şaşuk-şaşıık	: Şaşı, şaşmış, şaşkın. (DS.3751)
şatafat	: Çalım, zeyn, süs.
şatak	: İsim.
şatavatlı	: Çalımlı, süslü.

şavşato	: İsim.
şebek	: Maymunun ufağı, maymun cinsinden. (DS.3755, 4721)
şebeke	: Ağ, maskaralık, şaka, alay. (DS.3755, 4722)
şebekeci	: Şakacı, alaycı, komik.
şebel atmak	: İftira etmek. (DS.3755, KYS.553)
şebel	: İftira, isnat, atma.
şebeş	: Gem nev'inden. Atın damağına dayanmayan, zincir gibi bir yandan bir yana uzanan dizgin gem. Devrekâni gemi, acidamak, Osmanlı gemi şebeşten ayrı şeylerdir. (DS.3755)
[şebit]	: İnce yufka. {İnebolu} (DS.3755)
şefteli	: Şeftali. (DS.3756, AAT.256)
şehër	: Şehir.
[şeplek]	: Çok göze. {Daday} (DS.3761)
şër	: Şehir. (AAT.256)
şergil olmak	: Musallat olmak. (DS.3763, KYS.554)
şeytan aldamak	: Düş azması.
şıddı	: Çok siyah.
şık şık	: Ses, para. (DS.3767, 4724)
şık	: Kıvrak. (KYS.554)
şıkgıdı	: İsim.
şıkırdamak	: Şıkırtı çıkarmak. (DS.3766)
şıkırtı	: Ses.
şılak	: Para. Şayı değildir. (DS.3767, 4724)
şıllık	: Mübtezel. (DS.3768, 4724)
şıltak dolamak	: İftira etmek.
şıltak	: Fırsat, dakmak, dolamak, isnat, iftira, tasni. (DS.3768, 4724)
şına	: Tekerlek demiri. (DS.3769, KYS.554)
[şinanay]	: İdare lambası. {Kastamonu} (DS.3769, KYS.554)
şinanay	: Küçük gaz lambası, idare lambası. (DS.3769, KYS.554)
şınğa	: Levend, nihâl, genç.

Şıvğa dalıñ meyvısı

Bek hoş olu yimesi.

Üstü kûpûklü gerek,

Titakiniñ gāvesi.

- şingirdak** : Şingirtı çıkaran alet, zil. (DS.3769)
- şingirdamak** : Şinkirtı çıkarmak.
- şingirdatmak** : Şingirtı çıkarttırmak.
- şırıl şırıl** : Su sesi.
- şırlak** : Şırıldayan. (DS.3773)
- şırlamak** : Şırıldamak. (DS.3773)
- şırşır** : Çeşme, bir mahal adı. (DS.3773)
- [şıvga]** : Filiz. {Kastamonu-Taşköprü-Cide} (DS.3774, KYS.555)
- şıvgar** : Koşu hayvanlarının önüne yardım için bir çift daha koşmak. (DS.3774, KYS.555)
- şıvgarlamak** : Muzaheret etmek, koşu önüne koşu koşmak. (DS.3774, KYS.555)
- [şıvkın]** : Ağaç gövdesinden çıkan fidan, dallarda gür olarak söken filiz. Dallarda gür olarak çıkan, sökülen filiz. {Kastamonu} (DS.3773, KYS.555)
- şibin_ışı** : Çabuk yapılan iş.
- şilte** : Çilte, yatak, alta serilen büyük yatak. En az 12 okka yapağıdan hazırlanır. (DS.3778, KYS.556)
- şindi** : Şimdi. (DS.3780, AAT.256)
- şindik** : Şimdıcik. (KYS.556, AAT.256)
- şinik** : Üçü bir kile gelen ölçek. (DS.3780, KYS.556)
- şipğaptı** : Biri diğerinin içine giren düğme. (bk.çıt gopça KYS.557)
- [şipirdek]** : Terlik. {Kastamonu} (DS.3782)
- şipirti** : Ses.
- şıpla~şıpleme** : Ğavun dilimi, sazın dilimlerinden biri. (DS.3783, KYS.557)
- şıpleme** : Ek, udun dilimlerinden biri. (DS.3783, KYS.557)
- şıpleme** : Hafif şamar. (DS.3783, KYS.557)
- şıpmes** : Pıspıs mes, dikişli mes.

Yeleyi de cēnfes,

Ayağında şip mes.

Başında da mor fes.

Sallanıp gelü.

- şıpşak** : Çabucak. (DS.3783)

- şipşap** : Çabuk.
- şipşip** : Ses. (DS.3783)
- şirlemek** : Şir etmek, ses.
- şirnik** : Yüz görmüş. (DS.3785, KYS.558)
- şirnimek** : Yüz bulup şıarmak, arsızlanmak, şişmek, pek şenelmek. (DS.3785, KYS.558)
- Şam'a varıp şirnime;*
Eski çoruklara hırlama.
- [şişek]** : Enenmiş koç. {Kastamonu} (DS.3786, KYS.558)
- şişek** : İki yaşına girmiş kuzu. (DS.3786, KYS.558)
- Sıra sıra şişek,*
Bunu bilmeyen eşek: Yanlık yasdık.
- şişgün** : Şımarık, şişkin, yüz görmüş, mağrur. (DS.3785, KYS.558)
- şişirmek-şişümek** : Şımartmak, gururlandırmak. (DS.3787)
- şişlek** : Şişlenmiş.
- şişlemek** : Şiş ile yaralamak, öldürmek.
- şişük** : Şişmiş, şiş. (DS.3739)
- şo** : Şu. Şu'nun medlüllünden biraz daha uzaktaki için. (DS.3789, KYS.558)
- şokrak** : Haşlanmış.
- şokramak** : Haşlanmak.
- şokratmak** : Haşlama.
- şokratmak** : Haşlamak.
- şokurdamak** : Kaynamak. (DS.3790, KYS.558)
- şokurdatmak** : Kaynatmak, haşlamak. (DS.3790)
- şonna** : Şunlar. Bu da şunların biraz uzağı için.
- şoşumak** : Şaşırmak.
- şölen** : Ziyafet.
- şörül şörül** : Ses, sızan, damlayan su sesi.
- şu** : Bu medlülünün biraz uzağındaki için. (DS.3793)
- şuncuk buncuk** : Şu bu.
- şunculayın** : Şunun gibi, şöyle bir şey. Bunculayın, şunculayın, onculayın aynı şekillerdir. Şurda, şorda, şurası, şorası, şura, şora bu ile o arasında

birer işaret zannedilirse de aralarında yukarıda dediğim gibi fark vardır. Şo, o'ya yakın bir işarettir.

şunculayın : Şunun gibi.

T

tabak : Debbağ. (DS.3696, 4731)

Esnaftan dışarı tabak,

Bostandan dışarı ğabak.

taban~daban : Kide, ayak dabanı, ahşap yapılarda dörtgen şeklinde yontulan ve direkler üzerine yerleştirilen ağaç. (DS.3797, 4731; AAT.257)

tabla : Sofra. (DS.3797, 4731)

tafra : Caka, kanat biçme, azar, çıkış. (KYS.561)

tağar : Topraktan yapılmış ayran veya kül kabı. (Taşköprü) (DS.3799, 4732)

tahal_evsimek : Endişe, kuşgu, üzüntü fazlalığı.

tahal : Tahıl. (DS.3800, 4732; KYS.561; AAT.257)

takanak~dakanak : Takılmış, bakiye, alacak. (DS.3806, KYS.562)

takatuka : Bir nevi basma. (DS.3807, KYS.562)

Hele bakıve takatuka basmasına.

Ben yandım gözelleriñ yosmasına.

takaz : Ayağı aksatan nesne. (DS.3807, 4733, KYS.562)

takazımak : Ayağı takılmak.

takılmak~dakılmak : İstihza, eğlenmek. (DS.3808)

takıntı~dağıntu : Verilmeyen nesne. (DS.3808)

takır tukur : Ses. (DS.3810)

taklat : Perende.

takmak~dakmak : Metelik vermek, alakadar olmak, saymak, eklemek, isim takmak gibi. Takmak; küpe takmak, halka takmak, kilit takmak. (DS.3810)

takmamak : Aldırmamak.

talan : Yağma, perişanlık. (DS.3813)

Gül dibinde talan var,

Ben i derde salan var.

Yārim hasretiñ ile

Sararıp da solan var.

Burada talan bir bitki oluyor. Talandan yanaşılmaz, talan otu gibi tabirler de bunu teyid ediyor.

talancı	: Yağmacı, ısrar eden.
talaş	: Yonga. (DS.3813, 4735)
tam takır	: Bom boş.
tam tam	: Ses.
tam	: Bütün, tamam. (DS.3816, KYS.563)
tamaç	: İsim.
tanış	: Âşina, aşna. (DS.3820, 4737)
tanışık	: İstişare, müşavere. (DS.3820, 4737)
	<i>Danışıklı döğüş; müşavereli gavğa.</i>
tanışmak~danışmak	: Sormak, istîzah, isitizan, istilâm, istişare etmek. (DS.3161)
tanıtmak	: Saydırmak, anlatmak, takdim etmek.
tantuna gitmek	: Büyük bir felakete uğramak, sürülmek. (DS.3822)
tantur	: Tandır.
tanuk	: Tanıdık, şahit, bildik. (DS.3822)
tañ_yeli	: Sabâ. (DS.3822)
tañ_yeri	: Tanın ağardığı yer, meşrık.
tañ	: Teaccüp. (DS.3818)
tañğuçlā	: İsim. Tanguçgil.
tañğusla	: Tangusgil. İsim.
tañlamak	: Kınamak, tayip etmek. (DS.3821)
tap	: Vakit. (DS.3822, 4737)
tapıklamak	: Nüvaziş. (DS.3824, 4738)
tapla	: Sofra, yayvan nesne. (DS.3798, KYS.563)
tartmak	: Vezn etmek, tecrübe etmek. (DS.3836)
tas	: Yemek kaplarından. Çorba tası gibi yarımküre biçiminde olan nesne. (DS.3836-4740)
	<i>Yas tamam oldu tas tamam,</i>
	<i>Ne tas ğaldı ne hamam.</i>
tasa	: Ğussa, keder, gasavet, gam.
tasalanmak	: Gamlanmak.

tasarlamak : Tasavvur etmek, taslağını, anahatlarıyla biçimini vermek.
(DS.3836)

tasım : İlk verilen şekil.

tasımlamak~tasımlamak : Tahmin etmek, hayalen şekil vermek, tasavvur etmek veya kabacak taslak şekillendirmek. (DS.3837, KYS.564)

taslak : Taslanmış, şekil verilmiş, tıraş etmek, temizlemek, tuvalet yapmak işleri hariç. (DS.3837)

taslamak : Şekil vermek. (DS.3838, KYS.564)

taş : Tariz, ta'n. (DS.3839)

tāta : Tahta. (DS.3842, KYS.564, AAT.257)

tatar : Yuvarlak yüzlü, şişmanca. Eskiden postaya Tatar derlermiş. (DS.3842, 4742, KYS.564)

İstanbul'dan gelür Tatar,

Tozu dumana ğatar.

Şirazeyi dakınca mandatı olsa atar.

Tatar; bir nevi su böreği.

tat-dat : Lezzet. (DS.3842, 4741, KYS.564)

tav : İstek, kıvam, zaman. (DS.3845)

Tavsuz ekilen datsuz biçilü,

Dutğal tavında yapışu.

tava getirmek : Kıvama, iştihâ getirmek.

tavasak : Tavı kaçırmış. Tavlı demek kıvamlı, iştihâlı, sıralı demek lazım iken ve kök itibariyle bu anlamlarda kullanılması gerekirken halk yukarı ki manalarda kullanıyor.

tavlak : Tavlı, tav verme aleti.

[tavlamak]: Kıvama getirmek, pişirmek (DS.3847, 4743; KYS.565)

tavlamak : Tava getirmek. (DS.3847, 4743; KYS.565)

tavsamak : Tavı, kıvamı, zamanı geçmek. (DS.3847, 4743; KYS.565)

tavsatmak : Önemini kaybettirmek.

tay etmek : Hayvana yüklemek için yükü eşit kısma ayırmak, tevzin etmek.

tay : Yükün bir bölümü, mesela katırın bir tarafındaki yük, kısarak yavrusu.
(DS.3850, KYS.566)

- taydaş** : Bir yaşta olan arkadaş. (DS.3851)
- [taylak]** : Tay, ? haline gelmiş tay. {Taşköprü} (DS.3852, KYS.566)
- taylak** : Tay. (DS.3852, KYS.566)
- taylamak** : Tevazün ettirmek, yüklemek. (DS.3852, KYS.566)
- [tazene]** : Mızrab. (DS.3854, 4745)
- tazene** : Mızrap. Çöğür ve envaina mahsus olan mızraba tetene, tazene, tizyene tizyâne, pençe, mızrap gibi isimler verirler. Tizyane kiraz vaktinin ahkâmını söyler gibi. (DS.3854, 4745)
- tebelleş olmak** : Sataşmak. (DS.3854, KYS.566)
- tebelleşmek** : Tesallut. (DS.4745)
- tece millet** : Her nevi millet.
- tece** : Nevi. (DS.3854)
- tecir** : Tacir. (DS.3857, 4745; KYS.567)
- tef** : Def, un koymaya mahsus kasnaklı ve derili bir alet. Def ; çalgı aletleri nev'inden. Def dömbelek gibi. (DS.3858, 4745)
- tefe** : Faiz. (DS.3858, KYS.567, AAT.258)
- tefeci** : Faizci. (DS.3858)
- [teğerlemek]** : Uğurlamak, teşyi' etmek. {Cide}
- tehne** : Tenha. (DS.3861, KYS.567, AAT.258)
- tek tûk** : Şurda burda, az çok, ender.
- tek** : Çift olmayan, yalnız gibi, sade, ancak. (DS.3862)
- [teke]** : Erkek keçi. {Kastamonu} (DS.3863, KYS.568)
- teke** : Keçinin erkeği. (DS.3863, KYS.568)
- tekeç** : Teke. (DS.3863)
- Dam altında teke balı,
Guyruğu köke balı.*
- [tekedek]** : Kulağı küçük. {Taşköprü} (DS.3863)
- teker** : Tekerlek. (DS.3863)
- [tekeremek]**: Keçinin kırması. {Kastamonu}
- tekerlek** : Dairevi.(DS.3863)
- tekerlemek**: Dairevi hale getirmek. (DS.3863)
- tekin** : Yaman. (DS.3865, 4747)
- Gövercin tekin tekin*

*Uçudum elimdekin.
Çok yalvardım mevlaya,
Vermedi gönlümdekin.*

[teklemek] : İpi gergin tutmak. {İnebolu} (DS.3866, KYS.568)

teklemek : Tek yapmak, ip cincini gergin tutmak. (DS.3866, KYS.568)

tekliz : Bıçak nev'i.

*Şu garşuya iki geyik yaslanu,
Tekliz bıçak gümüş ğında paslanu.
Avcı avıñ ben_olayın vur beni.*

tekten : Teker teker, herdinden, tek taraftan.

tekür : Efendi, bey, ağa.

tel atmak : Çok güzel pişmek. (KYS.568)

tel gırmak : Birinin teline basmak, gönlünü yıkmak.

tel : Telgraf, iplik, kıl, ince, tel gibi olan her madde. (DS.3867)

telâtün : Mukavemetsiz, zayıf. (KYS.568)

[telek] : Tavuk veya kaz tüyü. {Kastamonu} (DS.3868, KYS.568)

teleme : Dayanıksız. (DS.3869, KYS.569)

*Aşıkım içimi kaleme deyil,
Çöğür sinesinde tele çekerin.
Basdüm dal benim teleme deyil,
Atman savsa kemend bele çekerin.*

teline basmak : Kızdırmak.

teleme pullama : Süsleyip püsleme.

tellemek : İğneye iplik geçirmek. (DS.3871, KYS.569)

telli bebek : Süslü.

telteli : Dağ mantarı. (DS.3872)

[temek] : Ahırın gübre atmaya mahsus menfezi. {Kastamonu} (DS.3874, 4749; KYS.570; AAT.258)

[temek] : Ahırın gübre menfezi. {Kastamonu} (DS.3874, 4749; KYS.570; AAT.258)

temek : Ahır menfezi, deliği. (DS.3874, 4749; KYS.570; AAT.258)

*Hele çatlāndan Hak esirgeye,
Ġavgasuz bir ğünü vermez feleye,*

*Bılansa durulmaz sarkar her şeye,
Açıldımı âzı temekcesine.*

temel dutmak : Temel almak.

[temesek~demesek] : Temek. {İnebolu}

temre : Hayvan hastalıklarından biri. (DS.3876-4750, KYS.570, AAT.258)

tengər menger : Alt _üst, alt _aşağı. (DS.4751)

təntene : Dantele. (DS.3881, KYS.571)

tepe_göz~depe göz : Gözleri yukarılak, kaşlarına yakın. (DS.3882, KYS.571)

[tepenneme] : Boranın yükseklerden gelip geçmesi. {Kastamonu} (DS.3883, KYS.571)

tepsermek : Hararetten kabarmak, üstünde bir gışā daha hasıl olmak, derileşmek, üstünden pişer gibi olmak. (DS.3887, KYS.572)

[tepsermek] : Kurumak. {Taşköprü} (DS.3887, KYS.572)

tepserûk : Tepsermiş.

tepsetmek : Teskin etmek, def ve iskat etmek, savmak, belayı tepsetmek gibi. (DS.3887, KYS.572)

təpsi : Sini. (DS.3887)

ter : Az, zayıf, ince. (DS.3888, KYS.572)

terce~terece : Duvarlara eşya, öteberi koymak için yapılan oyuk. Tercenin bir karşılığı da oymadır. (DS.3889, KYS.573, AAT.258)

Terecede mil daşı,

İçinde beyler_aşı.

Bişürüsen_aş_olu,

Bişümezsen_ğuş_olu: Yumurta.

tere : Bir nevi ot. Baharlı olur; efaviyedendir. Dereotu da derler. Şayi olan teredir.

Tereceye tere ğodum,

Bacānı gere ğodum: Makas.

*

Baccaya_ġkdim tere,

Toplayıp da yimeye.

Neye emek vereyin,

Benim, olmayan yâre.

*

Tereciye tere satılmaz.

*

Bostancıya tere satılmaz.

terecik~terecuk : Ter, zayıf, sağır. (DS.3889, KYS.573)

terek : Raf, sergen. (DS.3889, KYS.573, AAT.258)

teres : Hakaret için kullanılan kelimelerden.

terevzü : Terazı. (KYS.573)

terkü : Altın eğer, arkası. (KYS.573)

Gel gitme eyle beni,

Terkünge bağla beni.

Terkün dahi almassa,

Dilinle eyle beni.

terkülük : Terküye konulan, yükletilen, bindirilen nesne, kimse.

terlek : Dellâk. (DS.3892)

terlik : Papuç. (DS.3893, 4754)

ters dönmek : Geri dönmek.

ters yatmak : İhtilâm olmak.

ters : Aksi. (DS.3894, 4754; KYS.573)

tersek : Aksi.

Tersek dilencinin torbası boş galu.

tersi dömmek : Şaşırmak. Yolda bildiği halde aksi yere gidince tersim döndü derler.

tersinden okumak : Ezber, bilme, üstünlük.

[**ter~terecik**] : İnce, incecik. (DS.3888, KYS.573)

tetik : Çabuk, çevik. (DS.3898, 4755; KYS.574)

tevekkeli : Dururken, sebepsiz değil. Kolayına, boşuna olmayan işlerde müstamel.

Âç galan çamı tevekkeli gâklamaz.

tevi : Seviye, vetire.

tevir tevir : Çeşit çeşit. (DS.3903)

teviye	: Vetirede, sırada, bir seviye. Bir tevi gitmek; bozmadan yürümek, bir teviye yaşamak aless seviye salma yapmak. (DS.3903)
tevmek	: Nazm etmek, düzmek.
tevsemek	: Sulh etmek.
tevsimek	: Barışmak.
teyēl	: Tutturma dikiş. (DS.3903, 4756) <i>Yırtuk dikiş bek olu,</i> <i>Üstüne teyēl olu.</i>
teyēlleme	: Dikiş çeşitlerinden.
teyēltü	: Eğer takımından. (DS.3904, KYS.574)
tez	: Çabuk. (DS.3904, 4756, KYS.574)
tezçobuk	: Gayet çabuk.
teze	: Taze. (DS.3905, 4757; KYS.574; AAT.258)
tezek	: Gübre, nesaset. Bakara cinsinin kurutulmuş, kerpiç haline getirilmiş gübresi. Kastamonu orman memleketidir. Tezek yakılmaz. Fakat çamaşır kazanının altına ve bazı yiyeceğe ait olmayan maddelerin ihzarında kazan ocağına tezek yapıp vururlar. Bu da ormanı olmayan köylerde görülmüştür. (DS.3905, KYS.574)
tezel	: Çabuk.
tezelden	: Çabucak. (DS.3905)
tezeleme	: Nüks etme, yenileme. Sıgaranın birini yakıp ikinciye yaktırmak için tezele derler.
tezelenmek	: Tazelenmek.
tezene	: Taziyane, mızrap, vuruş. (DS.3905)
tezikmek	: Acele etmek, daralmak. (DS.3906, 4757; KYS.575)
tezikmek	: Duncukmak, sıkışmak, daralmak. (DS.3906, 4757; KYS.575) <i>Tezikmiş bızā gibi iki yā pocalayıp duruyo.</i>
[tezikmek]	: Meyl etmek, bir yerde daralmak, bunalmak. {Kastamonu} (DS.3906, 4757; KYS.575)
tezili	: Hızlı, çabuk, acele kovalayan. (KYS.575)
tēzinmek	: Firar eder görünmek.
tezmek	: Firar yolunu tutup kaybetmek. (DS.3907, 4757)

- tığ** : Örgü, dantele vesair dikiş ve nakış işleri için kullanılan alet. (DS.3908, 4757)
- tık** : Ses.
- tıkı** : Dıkı. Dıkılacak, yıtulacak şey, lokma. (DS.3910, 4758)
- [tıkır]** : Ağaçtan mamül ıbrık, kapalı ? {Kastamonu} (DS.3910, KYS.575, AAT.259)
- tıkır** : Toprak su kabı. (DS.3910, KYS.575, AAT.259)
- [tıkız]** : Arpa, buğday ekilecek çamurlu ve henüz tavına gelmemiş tarla. {Taşköprü} (DS.3911, KYS.575)
- tıkız** : Kesif. (DS.3911, KYS.575)
- tıknaz** : Etlice, şişmanca, boyu kısa.
Tıknaz boylu,
Cenfes donlu: Domates.
- tıktak** : Ses.
- tılar** : Büyük çuval, obur. (DS.3912, KYS.575)
- [tılar]** : Çocuğun beşik yatağı. {Kastamonu} (DS.3912, KYS.575)
- tımar** : Deva, şifa, dayak, kaşımak, hayvan tımarı gibi.
- tımbıl** : Serseri emeği.
- [tımmak]** : Kıymet vermek, ehemmiyet vermek, hürmet etmek, tanık, saymak. {Kastamonu}
- tıngır_çelek** : Yalnız sesi çıkan elek.
- tıngır tınığır** : Ses.
- tıngırdamak** : Tınnat yapmak. (DS.3915, 4759)
- tını tın** : Tel, yay sesi, hasseten tel sesi.
- tınmak** : Saymak, tanımak. (DS.4759)
- [tıntarlı]** : Titiz, ?{Taşköprü}
- tıñ** : Tanin.
- tıñıtıñı** : Taninî.
- tıñlama** : Tınnat, taninî.
- tıp** : Bir deliği kapama aleti.
- tıpa** : Çeşme, şişe gibi şeylerde delik kapama aleti.
- tıpasız** : (Naklen) boşboğaz.
- tıpatıp** : Denk, uygun.

tıpır tıpır	: Ses.
tıraka	: Eğlence olsun diye fitil, kâğıt ve baruttan meydana gelme infilak maddesi. (DS.3918, KYS.576)
tırakalai	: Hadidiü'l-mizaç.
tırapa	: Mubadele. (KYS.576)
tırıl	: Fena, hafif, serhoş. (DS.3919, KYS.577)
tırıs	: Süratli gidiş, atın meşhur yürüyüşü. (DS.3920, 4760)
tırlı	: İsim.
tırmuk	: Tırmık.
tırtıl	: Meşhur haşere. Ramazanda çocukların tırtıl deyişleri söyleyerek yoldan geçenlerden bahşiş toplamaları. Tırtıl gibi sarlaştıkları için veya yer altında tırtıl on para ve de kurtul dedikleri için böyle denilse gerek. (DS.3925, KYS.577)
tırtıslamak	: Sürtmek.
tırtışlı	: Pürüzlü, törpülü.
tısnık	: Merdümگیرiz. (DS.3924)
tingir	: Alıngan, çok öfkeli. (DS.3935, KYS.578)
tingirlik	: Temizlik bezi.
[tipir]	: Hareket ? (DS.3936)
tipirdemek	: Kımıldamak.
tirentez	: İyi giyinip iyi konuşan, temiz, kıvrak, titiz. (DS.3937, KYS.578)
tiril tiril	: Titreyiş, hafif sallanış ifade eder.
tiril	: Hayat. (DS.3938, KYS.578)
tirildemek	: Lerzanâk olmak. (DS.3938)
tirit	: Meşhur yemek. Arapların serit dedikleri. (DS.3938, 4764; KYS.579)
tiritlemek	: Titremek.
tirlemek	: Tüyünü değiştirmek, meydana çıkmak.
tirşe	: Yeşile yakın bir renk. (DS.3939-4764, KYS.579)
tise	: Hafif yağmur. (DS.4764, KYS.579)
[tise]	: Hafif yağmur. (Kastamonu-Taşköprü) (DS.4764, KYS.579)
[tiseleme]	: Hafif yağmur yağması. {Daday}
tiselemek	: Hafif yağmur yağmak. (DS.4764, KYS.579)
tisgirmek	: Aksırmak. (KYS.579)

tisildemek : Hafif yağmurun ses çıkarması.

tissinmek : İstikrah.

titembe : Uzun, ter elbise, hafif, yarı çıplak.

titiremek : Titirmek. (DS.3941)

Yâri ne zaman görsem,

Titirēya yüreğim.

titiz : Hasas, inceci. (DS.3941-4764)

titrek : Titreyen, ihtizaz eden.

tiysinmek : İstikrah.

tizginmek : İhtizaz. Olduğu yerde iki yana hareket ederek kıyama, yer değiştirmeye, gitmeye şiddetle ihtiyaç duymak.

toç : Handek. (DS.3943)

tok : Dok.

toka tokaya yetmek : Bıyıl tahalımız toka tokaya yetē. (Tamı tamına hasattan hasata.)

toka : El sıkmak, bel kayışlarındaki toka. (DS.3946, 4765)

[tokarlık] : Toplu birisi, ?, yuvarlaklık. {Abana}

[toklu] : Enenmiş koç. {Kastamonu} Bir nevi ot, ekmek yapılır. {Taşköprü}(DS.3948, KYS.581, AAT.259)

toklu : Yinmesi adet olmuş otlardan, bir yaşındaki koyun. (DS.3948, KYS.581, AAT.259)

Domuzdan toklu olmaz.

*

Delice, tokluca,

Gannıca, cannıca: Bit.

tokur : Kısa boylu, şişman. Gözleri çakır, ala olana da tokur deniliyor. Tokur gözlü kız, tokur kömüş gibi. (DS.3950, KYS.581)

[tokurcun] : Düzen, tertip, gelir, ? (DS.3951, 4766)

- Tokurcunu düzgün de ğardan ğıştan pervası yok.

- İşi parası çok neye üzülecek? Herifin dökürçünü düzgün.

tokuşdumak~dokuşdumak : Deydirmek, temas ettirmek, kadeh dokuşdumak gibi. (DS.3951, 4766)

- tolaşuk** : Soyulmayan kendirin ayakaltında ezilmiş çubukları. En sonra havludan toplanıp çubuklarından toplanan kendir elyafı pazara götürülüp satılır. Buna tolaşuk, dolaşuk derler.
- [tolatun]** : Şişman, tombul. {Taşköprü}
- tolu** : Su bakracı, hasseten kuyudan su çekmeye yarayan kap. (DS.3952, KYS.581)
- tomaç** : Soyadı.
- tombak nargile** : Kuşaklı tombulca bir nargile çeşiti.
- tomrukçu başı** : Cezaevi müdürü.
- ton** : Don, renk. (DS.3958, 4768)
- tonç** : Arka set, yüksek. (DS.3959, KYS.582)
- [tonç]** : Tarlanın kapısı, fundalık yer. {Cide} (DS.3959, KYS.582)
- ton_ton gemü** : Kalçadaki büyük kemik. (DS.3960)
- top top** : Buket buket, küme küme. (DS.3965)
- topaç** : Toparlakça, oyuncaklardan. (DS.3961, 4768)
- topak** : Müdevver, yuvarlak, etli butlu. (DS.3961, KYS.582)
- toparlamak** : Toplamak, derlenmek. (DS.3963)
- toparlanmak** : Kendini toplamak, çeki düzen vermek, elini eteğini toplamak, mazbut bir hale gelmek.
- toplanma** : İctima. (DS.3964)
- toplantı** : İctima.
- tor** : Horultu. (DS.3966, 4769)
- [tor]** : Yapraklı dal, sık ve çok yapraklı dolgun. {Kastamonu-Cide} (DS.3966, 4769)
- toraman** : Tahmin, kabalay. (DS.3967)
- toramanlama** : Tahmin ve tasavvur etme.
- [toranlamadan konuşmak]** : Muhakemesiz konuşmak. {Taşköprü}
- torlak** : Acemi, korkak, ürkek. (DS.3966, 4769, KYS.583)
- torlamak** : Atın felaket gördüğü zaman burnu ile ses çıkarması. (DS.3968)
- torlatmak** : Korkutmak, toruldatmak.
- torlayık** : Torlayan, torlama.
Kötürümden aksak hiç yoktan torlak yeğdür.
- tortu** : Rüsüp.

toru	: Benzer, eş. (DS.3970-4770, KYS.583) <i>İyneniñ incesine,</i> <i>Mailim cilvesine.</i> <i>Mevlam bizi kavuştı,</i> <i>Torusu cümlesine.</i>
[torum]	: Deve yavrusu. {Kastamonu} (DS.3970, KYS.583)
tos	: Pas, kafa vurma. (DS.3970)
tosbā	: Kaplumbağa. Tosbağı, tosbā derler. (DS.3971, KYS.583)
[tosbağı]	: Kaplumbağa. {Kastamonu} (DS.3971, KYS.583)
toslamak	: Tos diye ses çıkararak konuşan veya duran adam. (DS.3972, 4770)
tosmak	: Toslamak. (DS.3972, KYS.583)
tosun	: Dana. (DS.3973)
tosur tosır	: Ses. (DS.3973)
tot	: İri maslahatlı. (DS.3974, KYS.584)
totala	: Bir nevi zehirli ot. Totala yiyen bunamış, abdal ve tam serseri olur.
totuç~tontuç	: Şişman.
[toy]	: Hindi gibi bir kuş rengi kırçıl, 8 okka gelirmiş. (DS.4771, KYS.584)
toy	: Mübtedi. (DS.3974, KYS.584)
toyğar	: Bir kuş ve bir medrese adı. (DS.3975)
toylak	: Acemi, mübtedi, tecrübesiz. (DS.3975)
toylamak	: İkram. (DS.3975, 4771)
tozak	: Toz, kapak. (DS.3976, KYS.584)
tozalamak	: Tozutmak, toz kaldırmak. (DS.3977, KYS.585)
tozluk	: Harman sonu yapılan ziyafet. (DS.3977) <i>Çizme koncu gibi get.</i>
tozu	: Davaşana kaç tozuya dut da olduğu gibi. Tazı, tazı.
tökezimek	: Sürçmek. (DS.3979, 4772)
töm töm	: Izgara, mısır kavurma aleti. (DS.3981, 4772)
[tömgemen]	: Tecrübesiz, mahcup, mübtedi. {Araç} (DS.3982)
[tömtöm]	: Karnı şiş. (DS.3981, 4772)

- [**töntös**] : Papatya çiçeği {Taşköprü}
- tös geri** : Tersine geri.
- tös** : Tembel. (DS.3984, 4773)
- [**töz**] : Arka, eğri, ense. {Taşköprü} (DS.3985, KYS.586)
- töz** : Asıl, kulak tözü, kulağın ense tarafına gelen yer. Darp ve tazyıkta ölüm vaki olur. (DS.3985, KYS.586)
- Gulāñ tözüne vurāsam hiç sesmezsiñ. Nefes veremezsiñ ansızın ölürsün.*
- tu** : Hayret ve hakaret yerinde. Acınmak içinde kullanılır.
- tuğıran** : Çok kuvvetli, tunç kıran, tuç kıran.
- [**tufa**] : Azı dişi, kelle. Çene kemiğinin kafaya birleştiği yer. {Abana}
- tufa** : Çene kemiği. (DS.3985, KYS.586)
- Tufaña verüsem dişleriñi guyvörün biribirine.*
- [**tufal**] : Hastalık esnasında el ve ayakları şiş kimse. {Cide}
- tufluk** : Şişen bir nesne olduğu anlaşıyor. Bu kelime yalnız şöyle bir cümlede işitilmiştir:
- *Ğarın ğasuk tufluk gibi. Özüür nedür heñi nerde?*
- *ōle ye, vediñ samanı vediñ kepeyi. Helbette satu yüzü bu.*
- tuful tuful** : Ses.
- tuğman** : Gür saçlı.
- [**tuğman**] : Teoman.]
- [**tuğtu**] : Baltanın keskin yüz tarafı değil sap takılan usürlü kısmı. {Kastamonu}
- [**tuluk**] : Çene altında ve gırtlak altındaki tüysüz yer. (Cide) Deriden mamül yağ kabı, ? yağ konulur. {Kastamonu} (DS.3988, 4774; KYS.586)
- tulum** : Deriden mamül dağarcık nev'inden torba. (DS.3988)
- [**tüme**] : Kent, tepecik bir sinek türü. {Cide}
- tura** : Mendil, nişan, hususi işleme. (DS.3993, KYS.587)
- Mendilim turalıdır,*
- Şevdüm buralıdır.*
- Geçme gapı öñünden,*
- Yüreyim yaralıdır.*
- turgay** : Büyük çayır kuşu. (DS.3994)
- turma** : Yüzük oyununda 6 fes, bir mendil kullanılır. Bu mendile turma derler. (DS.3995)

[turukmak~dorukmak] : K p küçük gibi nesnenin ağaç dalına veya binanın damına dakılıp kalması. {Kastamonu}

tuta : Zedelenmiş olmayarak toplanan meyve. (DS.3997, KYS.587)

tutacak~dutacak: Ocaktan yemek almaya mahsus bez. Hususi biçimleri vardır. (DS.3997)

[tutak] : Sabanın el ile tutulacak yeri. {Kastamonu} (DS.3997, KYS.587)

tutak~dutarak : Tutacak yer, nesne, alet. Sopanın duta gibi. (DS.3997, KYS.587)

tutam : Bir el kavramı, bir tutam, bir tutumluk. (DS.3998, KYS.587)

[tutamak] : A ık senet. {Kastamonu} (DS.3998, KYS.587)

tutamak~dutum: Hazırdaki vaziyet, i i tutuş. (DS.3998, KYS.587)

tutgun : Uygun,    k.

tutma~dutma : Yakalama, ims k, karz. (DS.4000, 4776)

tutsak~dutsak : Esir. (DS.4000)

tutu : Tutma, tutulmuş. (DS.4000, 4776)

tutulmak : A  k olmak, yakalanmak. (DS.4001)

tutu ~dutu  : Mücedele.

tutuşmak : Yanmak, kap  mak, müsabakaya girişmek.

tuylamak : Tahmin, sezi . (DS.4002)

tuyuk : Gamlı, ahmak, tutuk, hiçbir şey söyleyemez, hiçbir şeye aklı ermez gibi duran. (DS.4002, 4776; KYS.588)

- ‘Tuyuk gibi adam’ diye işittiğim bir konuşmada tuyuk, bir hayvan yerine veya hayvan gibi mahallinde kullanılmıştır.

tuyuklamak: Miskinle mek, uyuklar gibi başını aşağı eğip dikili dikili vermek.

Ne tuyuklayıp duruyon,  et h di yat derler.

[tuyuk] : Sersem, utangaç, sıkılğan. {Kastamonu-Küre} (DS.4002, 4776; KYS.588)

tuyum : His ile, tahmin ile, hads ile hareket.

Kend   m  emme tuyumuna her i i g r .

tuyumlamak : Tahmin ve tasavvur etmek. His ede ede hareket, k r n tuyumlamasına gitmesi, hareket etmesi gibi. (DS.4003)

[tuyumuna konuşmak]: Anlayıp dinlemeden ezbere konuşma, hayali konuşmak. {Ta   pr }

tuzak~duzak	: Dam, imtişat etmek. (DS.4003, KYS.589)
[tüm]	: Toptan, bütün, birden. {Akkaya} (DS.4010)
türe~töre	: Kaide, örf, usul, âdet, gelenek, görenek. (DS.4010, 4778)
tüt	: Ses. Köpeğin sevkında. (DS.4015)
tütgün	: Eskin, duman, bora, tipi, tütme.
[tütgün]	: Fırtınalı hava, tipi. {Küre}
tütsü~tüssü	: Paçavra yakıp duman yapmak. Tilkiye tüssü vermek gibi. (DS.4010-4015)
tütük	: Tüten. (DS.4015)
tüy türüs	: Sakal bıyık.
tüy	: Kıl, saç. (DS.4016-4779)
	<i>Ğurt tüyünü deyiştürü huyunu deyişdümez.</i>
tüydürmek	: Tüymek, atlamak, koşmak, kaçmak anlamlarına geldiğine göre bu da müteaddi şeklidir. (DS.4017)
[tüymek]	: Kaçmak, kaybolmak, gözden sıvışmak. {Kastamonu} (DS.4017, KYS.592)

U

u	: Ünlem sınıfından o gibi ilk karşılaşma ve hasretli mülakatta söylenir. (DS.4019, AAT.260)
ucun ucun	: Uçtan uçtan, yavaş yavaş, kenardan bucaktan sebeplenmek, faydalanmak, az az sokulmak. (DS.4020, 4780)
uç böcek	: Uç böcek deyince uçan bir cins böcek. Ekseriya çocuklar bı kırmızımtırak böceği tutup uç böcek teranesiyle uçururlar.
uç vermek	: Baş göstermek, tutacak yeri bulunmak. (DS.4023)
uç	: Sebep. (DS.4020)
[uçak]	: Uçurum, uçulacak yer. {Cide} (DS.4020)
uçar	: Tayyar. <i>Kaçarda elik, uçarda keklik.</i>
uçara~ğaçara	: Tayyar ve şeyyar'e.
uçmak	: Tayaran, cennet, kaçmak, ziya. (DS.4022, 4781; KYS.593)
uçsuz bıcaksuz	: Lâyetenahi.
uçsuz	: Mebdesiz, başsız, sonsuz. (DS.4022)

uçuk	: Yüzde hararet veya korku ile zuhur eden kabarcık. (DS.4022, 4781)
uçuklamak	: Kâbus veya birinin tecavüz korkusuyla veya dahilî ve cildî bir maraz olarak yüzün kabarması.
uçurcak	: Uçurulacak yer.
uf	: İztırap tesiriyle çıkarılan seslerden. (DS.4024)
ufacuk defecuk	: Küçücek.
ufacuk	: Küçük, küçücük. <i>Ufacuk ġāvaltı bi iki kēda bakıya.</i>
ufak defek	: Küçük küçük. Ufak en ziyade maddi medlûller için kullanılmaktadır. Bazen küçük kelimesinin maddeye mevzu olduğu manevi şeylerden başka maddeyi de ifade ettiği işitilmekte ise de ufak madde hususunda saha şayidir.
ufak ufak	: Parça parça, küçük küçük.
ufak	: Küçük. (DS.4024, 4782)
ufaklamaca	: Küçük küçük etmek, parça parça eylemece. <i>Şu ġarşuda sıra sıra ġonakla,</i> <i>Hayva yanak kirez gibi dudakla.</i> <i>Otumuş sevdüm şeker, ufakla.</i>
ufaklamak	: Küçük küçük parça ekmek, kırıntı yapmak. <i>İt yatandan ekmek gırıntusu arā.</i>
ufaklamak	: Küçükleme, parçalara bölmek.
ufaklatmak	: Parçalara, bölümlere ayırtmak, küçük küçük kısımlar haline getirmek.
ufaklık	: Ufak para, bit. (DS.4024)
ufal	: Küçük.
ufalamak	: Küçük parçalara ayırmak. (DS.4024, 4782)
ufalmaq	: Küçölme.
ufaluk	: Parça.
ufanmaq	: Parça parça olmak. (DS.4024)
ufanuk	: Küçük parça.
uflamak	: Uf çekmek, enin.
uġ	: Ses. Müdaniye cevap için çıkarılan seslerden. (DS.4025)

- uğramak** : Ziyaret etmek, yolu düşmek, varmak, gitmek. (DS.4027)
 - *Türbeye ūradıñ mı?*
 - *Ėsgerlikte Müdürnüya yoluñ ūradı mı hiç?*
Uğrak ūramak: Biri gelip gitmek.
 - *Çocuk hasta.*
 - *Canım bı ūrak uramış du òle marak etme geçē.*
- uğut** : Bugday harmanda çok yağmur yerse un lüzuciyetini kaybeder. Böyle unun ekmeğine uğut derler. Hamuru özsüz olduğu için. (DS.4031, AAT.260)
- uğuz** : Tosya-Kargı köy adı.
- uğra** : Ekmekte hamuru pözülemek için kullanılan un. (DS.4025, KYS.594)
Unu va ūrası yok.
Unundan ūrası çok.
- ul_orta~uluorta** : Doğrudan doğruya, pervasızca. (DS.4035, 4784)
 - *Ulorta sōmesin mi elij adamına. O da ğulā tōzüne verince uyuşdudu.*
- ula** : Ek. (DS.4032, KYS.595)
- ulağ** : Ek. (DS.4031, KYS.595)
- ulak yeri** : Ek yeri, mafsalsal.
- ulak** : Ek. (DS.4031, KYS.595)
- ulalı** : Ekli. (DS.4032)
- ulalı** : Ekli. (DS.4032)
- ulamak** : Ekleme, tevali, takip. (DS.4033, KYS.595)
- ulamak** : Ekleme. (DS.4033, KYS.595)
- ūlamak** : Oğuşturmak, uvulamak, uğulamak, uğmak şekilleri de var.
- ulan** : Ünlem sınıfından. (DS.4033-4784)
Ulaaaaaaan Ali: Ey Ali demek.
Ulan: Hey oğlan! Bana bak. Lan, ey, ulan, oğlan bana dikkat et.
Hele ulan: Hayret yerinde yani hele oğlana bakıyormusun gibi.
- ulaşmak** : Vasil olmak. (DS.4033)
- ulaşuk** : Vasil olmuş. (DS.4033)
- ulu** : Kutsal, mukaddes, büyük, yüce.

ulum ulum ulumak : Acı acı ulumak. (DS.4784)

ulum ulum: Ulu ulu, büyük büyük.

ulum : Uluca.

ulumak : (Köpekler için) Yüksek sesle seslenme, acı acı bağırma, feryat. (DS.4035)

ulutmak : Acı acı bağdırtmak.

ulutmak : Bağdırtmak.

umak : Ummak, umut. (DS.4036)

umaklamak : Yumaklamak yahut ümitlenmek.

uman : Ümit eden.

umay : Kabiliyet, istidat.

umma : Ümit. (DS.4036, 4785)

ummada ğalmak : Ümitte kalmak.

ummaduk : Beklenilmedik, ümit edilmedik. (DS.4037)

Ummaduk daş baş yara.

ummak : Ümit etmek. (DS.4037, 4785)

umucu : Ümit eden. (DS.4038, KYS.596)

[ur] : Budak, ceviz ağacı, şiş. {Kastamonu}

ur : Tel, şiş, yüzey üzerinde, gövdede tümsek gibi şişlik. Ur eskiden soy, boy aşiret, kale halkı demekmiş. Fakat halk arasında herkesçe yani şayi olarak müstamel değil.

ürak : Azimet, tevakkuf.

üraşmak : Mücadele, didinme, savaşma.

uraz_õ : İsim.

urğan : Kalın ip, kalın iplerden yapılmış halat ufağı. (DS.4041, 4786)

ürkək : Mütevahhiş.

ürkmək : Tevahhuş. (DS.4069)

ürkûtmək : Korkutmak, galebe çalmak, kovmak.

uruba : Elbise. (bk.urba KYS.597)

uruk : İsim, ırk. (DS.4041)

urup : Kastamonu kilesinin 32' de biri. (DS.4786, KYS.598)

us : Akıl. (DS.4042, KYS.598)

usan : Gafil, alık.

usanmak : Gafilleşmek.

uslu başlı : Akıllı, temkinli.

uslu : Akıllı, şuurulu, kâmil. (DS.4043, 4787; KYS.598, AAT.261)

ussu gitmek : Canı gitmek.

- *Dişim oğada sızlaya ki nefes aldukca ussum gidiya.*

- *Cıbanıma bi dokundu ussum getdi sandım.*

usta : Üstat. (DS.4043)

ustalık : Üstatlık. (DS.4043)

uşak devşek : Çoluk çocuk, aile efradı. (DS.4044, KYS.599)

uşak : Hizmetçi, lala, küçük çocuk. (DS.4044, AAT.261)

Oul uşā,

Bā guşā,

Ğız uşā,

Dā uşā.

*

İpim inen guşam,

Garım inan uşam.

*

Sudadu meskeni,

Hem uşā devşeyi.

Bil bakalım o nedü,

Ğumdu ölüm döşeyi: Balık.

ut avrat : Görünmesi ayıp olan yerler.

ut yeri : Avrat yeri. (DS.4024, 4788; KYS.599)

ut : Avret, hicap. (DS.4045)

utana utana : Hayā ede ede.

utañç-utaç : Ār, hayā.

utangaç : Mahcup.

utanma arlanma: Teddüp ve ār.

utanmak : Hicap.

utanmaz : Edebsiz.

uvak : Ufak. (DS.4788)

uvaklamak : Ufaklamak.

uvaklatmak	: Ufaklatmak.
uvaklık	: Ufaklık.
uvalamak	: Ufalamak. (DS.4788)
uvalanmak	: Ufalanmak.
uvaz	: Muşmula cinsinden meyve. (DS.4047, KYS.599)
uvmaç	: Un, hafif su ile karıştırılıp hamur ufalanarak ovularak kaynar suya konulur. Böylece yapılan çorbaya uvmaç derler. (DS.4036, KYS.599)
uvmak	: Uğuşturmak. (KYS.599)
uvuşdumak	: Oğuşturmak.
uyandırmak	: Derd depreştirmek gibi. (DS.4047)
uyar	: Muvafık, mümasil, mutabık, müşabih. (DS.4047)
uyarmak	: Uykudan kaldırmak, geliştirmek, gafletten ikaz edip harekete getirmek, tali uyanması, inkişaf etmek. (DS.4048, KYS.599)
uyası	: Uyulacak, numune-i imtisâl.
uyku açmak	: Mahmurluğu izale.
uyku semesi	: Uyku sersemi, mahmur. (DS.4049, KYS.600)
uylaşmak	: İmtizaç, anlaşma, terâdi, ibra, iska. (DS.4050, KYS.600)
uylaşmak	: Tevafuk ve tatabuk. (DS.4050, KYS.600, AAT.455)
uymak	: Ahenk, imtizaç, tabiyet, tatabuk. (DS.4050, KYS.600)
uysal	: Uyan. (DS.4051, 4789)
[uyulkamak~oyulkamak]	: El ile kabacak, sertçe dikiş dikmek. {Araç}
uyum	: Uygunluk, ahenk.
uyum	: Uyma, tatabuk.
uyummak~uyanmak	: Uyuşmak, yoğurdun uyunması gibi. (DS.4051)
uyundumak	: Uyuşmayı kabul ettirmek. Bu kelime yoğurtdan başka konular için kullanılmamaktadır. (DS.4051, KYS.600)
uyuntu	: Uyunmuş. (DS.4051, KYS.600)
uyur uyanuk	: Beyne'n-nevmi ve'l-yekaza hâli.
uyusun	: İsim.
uyuşma	: Anlaşma, karşılıklı rıza ve kabul, sükûnet, dinme, kesilme.
uz	: Çok, derin. (DS.4051, 4790; KYS.600)

Az gitduk,

*Uz gitduk,
Dere depe düz gidduk.*

*

*Uzun Tahir uz yata,
Sıra sıra düz yata: Döşeme tahtası.*

- uzadı** : Uzaklaştı, çoğa vardı, tatvil edildi.
uzbannar : Daday'da bir köy.
uzlaşdumak : Anlaşdırmak, irza etmek, iki kişinin arasını bulmak.
uzlaşuk : Müntezeç, mutabık.
uzun etmek : Çok uzatmak.
uzun uzadı : Bertafsil, uzun uzadıya.
uzun uzun uzatmak : Tafsil, mufassal, uzun kelâm, iş.

Ü

- ücut** : Vücut. (KYS.603)
üç ürdümüne : Hasılatın üçte birini o alacak demek. (bk.üçürdüm: DS.4057, 4791; KYS.604)
üçetek : Eski kıyafetlerden bir nevi, kadın entarisi. (DS.4056)
üçleşen : Salisen.
üçürdüm : Üçte bir.
üçürdümüne : Üçte birine. (bk.üçürdüm: DS.4057, 4791; KYS.604)
üdü : Semere. (DS.4057)
üf demek : Nefh etmek.
üf etmek : Kaçırmaq.
[üfelenmek] : Hafifçe okumak. {Taşköprü} (DS.4058)
üflemek : Yakmak için nefl etmek. (DS.4058)
üfürmek : Üflemek. (DS.4058)
üfürmük : Nefh.
üfürük : Nefh. (DS.4059, KYS.604)
üğendire-ürgendire : Rençber sopası. (DS.4082, KYS.606)
üğrüm üğrüm : Salınma, salına salına. (DS.4060)
üğrümek : Tahrik, kımıldatma. (DS.4060, KYS.604)
üğrün üğrün yürümek : Salına salına yürümek.

Çiçek dā var mı saña zararım,

Yar yütüdüüm üğrün üğrün ararın.

*

*Ġarşudan geliya bi yavru melek,
Üğrüm üğrüm üğrünelek.*

- üğrün üğrün** : Salına salına.
- üğrüncek-üğrümcek** : Beşiği tahrik için tutulacak yer. (DS.4060, KYS.604)
- üğrüne üğrüne gitmek** : Salına salına, iki tarafa yalpa vura vura gitmek.
- üğrünmek** : Vekar, gurur veya bu hislerle yürüme. (DS.4060, KYS.604)
- üğrüşmek** : Salınmak.
- üğünük-ünük** : Dakık, üğünmüş.
- üğütme-ütmek** : Tahn etmek.
- üğü-ü boba** : Baykuşun büyüğü.
- üğü-ü** : Baykuş. (DS.4061, 4792)
- üğ** : Müdaniye cevaben seslenmek, ses.
- AAAAAA Kemâl!
- ÜÜÜÜÜÜÜÜğ gibi.
- [üğrünmek]** : Sallanmak, iki tarafa dalgalanmak, beşiği üğrümek. {Kastamonu} (DS.4060, KYS.604)
- ülbez** : Zayıf, ölecek kadar zebun.
- ülbüz** : Çok zayıf.
- üleş** : Taksim ameliyesi. (DS.4062, KYS.605)
- üleşde pay** : Harici kısmet.
- üleşdümek** : Başkalarına taksim etmek. (DS.4062, 4793; KYS.605)
- [üleşmek]** : Paylaşmak. {Küre} (DS.4062, KYS.605)
- üleşmek** : Taksim etmek. (DS.4062, KYS.605)
*Coşğun çayla aka aka birleşü,
Derdile bi yerde derdin, üleşü.*
- [üleştirmek]** : Taksim etmek. {Kastamonu-Küre} (DS.4062, 4793; KYS.605)
- üleşük** : Taksimde hissedar olan, maksumun aleyhten biri.
- ülgüdür** : Alamet, ârâz, kök, temel, esas. (DS.4063, KYS.605)
- [ülgüdür]** : Karşısında açıklama yok. {Taşköprü} (DS.4063, KYS.605)
- ümül, ümlü** : Yavaş yavaş, miskin miskin.
- ümürdüme** : Mürdüme eriği.

Baccada ümüirdüme,

Çāre yokdu derdime.

Ben bu dertden ölüsem,

Tel vuruş sevdüme.

ün salmak : Şan vermek.

ün : Şan, ses, sada. (DS.4065)

Ünnü pelivan, ünü çıkdū ğada bārmak gibi.

ünlü : Şanlı. (bk.ünnü: AAT.262)

[ünme] : An. Uzaktakini çağırmak, seslemek. {Ağlı} (DS.4066)

[ünnemek] : Nida etmek, seslenmek, çağırmak. {Kastamonu} (DS.4066)

ünzüle : Öleşmek.

[ürdü] : Köpek, köpeğin havlaması. {Taşköprü}

ürdüm : Kısım, nisbet, pay, bölüm. (DS.4068)

- Deymeni nasıl vedin, ā.

- Bizim Abduş 'a veri vedük üçürdümüne.

üremek : Artmak, çoğalmak. (DS.4068)

üresin : İsim. Yem olarak buzağılara verilen ot. (KYS.605, AAT.262)

[ürgendire] : Çiftçinin koşu hayvanlarını sevk ve idare için kullandığı bir ucuna nodul denilen sivri bir demir, diğer ucunda çömek adı verilen müselles şeklinde bir demir bulunan alet. {Kastamonu} (DS.4082, KYS.606)

ürgendire : Üvendire. (DS.4082, KYS.606)

Bi damürgendirem va,

Hep eyri hep eyri: Davar buynuzu.

ürgüt : Enmûzeç, kök, unsur. (DS.4069, KYS.606)

ürpermek : Rāşenâk olmak, tevahhuş etmek. (DS.4070)

ürümek : Havlamak. Köpeklere mahsus. (bk.ürmek DS.4070, KYS.606)

İt ürür kervan yörür.

*

Ürümesini bilmeyen sürüye ğurt götürü.

*

Köpek ürüyüşünden, insan yürüyüşünden belli oll_olu.

[ürümek] : Köpeğin havlaması. {Kastamonu} (DS.4070, KYS.606)

- ürün** : Mahsül, semere, irad, hayvan mahsulleri, süt, yoğurt ve emsali. (DS.4071, KYS.606, AAT.262)
- [ürün]** : Süt ve müştâğı ürün, mahsül. {Kastamonu} (DS.4071, KYS.606, AAT.262)
- üründü** : Seçme
- ürünü bol** : Geliri çok, meyveli, çok mahsul veren, sütü bol.
- ürüşen** : Aydın ? (DS.4072)
- Dāla ürüşen yerde,*
Halim perişan yerde.
Bizde ğurban kesēle,
Yāre ğavuşan yerde.
- ürye** : Birden, tehaccüm. (DS.4072, 4795)
- [üsfenkes]** : Mutlaka, kat'iyen, mahakkak, behemehal, herhalde. {Küre} (bk.üsfeke: DS.4072, KYS.607)
- üşkek** : Yüksek. (DS.4073)
- [üşkes-üşvekes]** : Muhakkak, behemehal, herhalde. {İnebolu} (bk.üsfeke DS.4072; KYS.607, 608)
- üstbaş** : Vücut, eyin, libas, zahir görünüş. (DS.4072, 4796)
- üste çıkmak** : Haklı çıkmak, yüze çıkmak.
- üste** : Mübadele. (Mırda) kıymeti az mal veren tarafın bu azlığa karşılık koyduğu nakit veya ayniyat. (DS.4075, 4796)
- üstelemek** : Tekrar etmek, ısrar etmek. (DS.4075, KYS.608)
- [üstelemek]** : Tekrar, ısrar etmek. {Kastamonu} (DS.4075, KYS.608)
- üstelik** : Mübadele, noksan mal verenin gösterdiği karşılık; fazla olarak demek. (DS.4075)
- üstübü** : İşe yaramayan kısım. (DS.4076)
- üstün körlü** : Tahmini, takribi söylemek.
- *Şu çufal ğaç yarım dersin̄ ā?*
- *Bi buçuk lile vadu.*
- *Adam sen de üstün körlü söyleyv̄yosun̄. (Yani yakından, tahmin etmeden)*
- *Sîr bazarına gitdin̄ mi bu hefte.*
- *Gitmedük̄ emme, mal para edē.*

- *Bizim danaları çekeceyüz de senin danala böğüne böğün eñaşa üç deste.*

- *Gine üstün küylü gonusuyon üç yüz kâhat etse hiç durdumazdım.*

- üşencek** : Tembel. (DS.4077, KYS.608)
- üşenç-üşeç** : Tembellik.
- üşendümeç** : Tembelliğe sevk etmek, alıştırmak.
- üşenek** : Tembel.
- üşengen** : Tembel. (DS.4077)
- üşennik** : Tembellik.
- üşmek** : Cem olmak. (DS.4078, KYS.608)
- üşük** : Maraz, ayakların pişmesi gibi. (DS.4078, KYS.608)
- üşüntü** : İctima yeri.
- üşürmek** : Cem etmek, taslit etmek. (DS.4078)
- üşüşmek** : İctima.
- üt** : Bob.
- [ütek]** : Korkak. {Taşköprü} (DS.4078)
- ütmece** : Kumar.
- ütmeceli** : Kumar.
- ütmek** : Kumarda kazanmak, oyunda, alış verişte aldatmak suretiyle kazanmak. (DS.4079, KYS.609)
- ütüklenmek**: Şüphelenip korkmak, korku ile karışık kuşğu. (DS.4080, KYS.609)
- ütüm-ütme**: Kumar. (DS.4079, 4797)
- üvez** : At sineği. (DS.4082, 4798; KYS.609)
- [üvez]** : At sineği. {Kastamonu} (DS.4082, 4798; KYS.609)
- üyür üyür yemek** : İçin için, oya oya yemek.
- üyür** : Höngür höngür ağlamak. (DS.4084)
- üzer** : Faiz. (DS.4085, 4799; KYS.609; AAT.262)
- [üzer]** : Sütün üstünde toplan kaymak, faiz. {Kastamonu-İnebolu} (DS.4085, 4799; KYS.609; AAT.262)
- üzerlik** : Bir nevi bitki. (DS.4085)
- Baccalāda üzerlik,*
Mevlam vesin gözellik,
Beyaz yüzün üstüne,

Mavi gözle nazarlık.

- üzgü** : Üzüntü. (DS.4085)
- üzgüç** : Pek üzüntülü, her şeye gücünü üzen.
- üzgün** : Üzüntü içinde olan.
- üzgünlük** : Keder, gam, ıstırap, üzüntü.
- üzmek** : Kesmek, birbirinden ayırmak. (DS.4085, KYS.610)
- *Bıçak parmānı üzdü.*
- *Ġarıynan üzülp kesildük; beraber olamaycayuz ġayrı.*
- *Borçsuz Allah emme nedesin. Eş dost yardımıyla vedük hepsini de üzülp kesildük. (İbra, iska)*
- üzük** : Üzülmüş. (DS.4086)
- üzüle büzüle** : Sıkıla sıkıla, çekine çekine gelmek, konuşmak.
- üzülmek** : Canı sıkılmak, kederlenmek. (DS.4086, 4800; KYS.610)
- üzüp kesmek** : İbra, iska etmek, neticelendirmek, arkasını almak, işi bitirmek.
- üzüt** : İsim. Hortlak, zayıf, mezardan çıkma. (DS.4087, KYS.610)
- [üzüt]** : Zayıf, hastalıklı. {Daday} (DS.4087, KYS.610)

V

- vah vah** : Ne yazık, tüh, hayf.
- vah** : Yazık, eyvah, veyl.
- vaht** : Vakit. (AAT.263)
- var_etmek** : Yok iken meydana getirmek.
- var yemez** : Hasis, cimri. (DS.4092)
- Bir müfsidiñ bir gammazıñ,*
Bir de var ki var yimeziñ,
Ölünce meyyit namazın
Ġılanın.....
- var** : Mevcudiyet. (DS.4090)
- vara vara** : Gide gide, böyle gittikçe. (DS.4091)
- vardola** : Ayakkabının kösesindeki iki yana artıklar ile yüz arasına konulan çentme ve giydirme, ula. (bk.vardala DS.4091)
- vargit** : Üstüme gelme, çekil, var yürü.
- Vargit olan var git ben saña varman.*
Anağdan babagdan inkisar_ alman.

varış geliş	: Ziyaret.
varıvah	: Yürü.
varlatmak	: Yoktan vücut, servet sahibi etmek. <i>Var, varladı;</i> <i>Yok söyledi.</i>
varlık	: Mevcudiyet, servet, bidāa.
varmak	: Vasil olmak, nüzul etmek. (DS.4091)
varvarası	: Nihayeti. (DS.4091, KYS.611)
vay_arkam	: Dad, istimdad, nerde zahirim, nerde muinim.
vay vay	: Teaccüp, hayret, ızdırıp vaktinde söyleniyor. (DS.4093, 4802)
vay	: Süal, teaccüp ifade eder.
vayvalak	: Vay, vay vay demekten başka elinden bir şey gelmeyen. (DS.4802)
vaz geçmek	: Terk, ferağat, sarfı nazar.
vazgeşdilik	: Münaferet, kin, husumet.
vere	: Sakına. (DS.4095)
verevli	: Dikiş nev'inden. (KYS.612)
vergili	: Verimli, bahşışli. (DS.4096)
vergü	: Verim, vergi.
verimkır	: Verici.
verimli	: Müsmir, iradlı, verici. (DS.4096)
vermek	: Îtā, takdim, ferağ, bahşış, hibe. (DS.4096)
vıdır vıdır etmek	: Ötmek, ses.
vıdırdamak	: Ses. (DS.4098, KYS.612)
vık vık etmek-ötmek	: Sıkıntı ifade eder ses.
vır vır	: Gam, telâş, gussa. (DS.4102)
vırır gırın	: Aleyhte dedi kodu.
vırt zırt	: Boş şeyler.
vıyak vıyak etmek-ötmek	: Ses.
vıyıklamak	: Ses. Bu sesler zor, teessür, ızdırıp ifade eder.
vıyaktı	: Ses.
vıyh~vıih~vıyih~vıyh	: Teaccüp, veyl.
vıyıklamak	: Ses.

- vidi vidi** : Kov. (DS.4105-4805)
- vidi** : Kov, fesat, gamz. (DS.4104)
- vidilemek** : Kovlamak. (DS.4105, KYS.613)
- vih** : Hayret ve teaccüp. (DS.4105)
- vih** : Teaccüp. (DS.4105)
- vilih** : Teaccüp ünlemi. (DS.4105)
Vilih ne çok gibi.
- virih** : Teaccüp ve hayret ünlemlerinden.
- viyildemek** : Hafif hafif gezinmek, kımıldamak. (KYS.613)
- vurdum duymaz**: Duygusuz.
- vurgu** : Taş atma. (DS.4108, 4806)
- vurgun vurmak** : Sirkat, gasp, garet, yan kesicilik, bol istikraz, israf, bol kazanma, bol sarf etme. (DS.4108)
- vurgun** : Âşık. (DS.4108)
Ayıplamañ a dostlar,
Bir ğızıñ, vurgunuyun.
Vurgunluğun soñu durgunlukdu.
- vurma vurmak** : Tariz ve kinaye etmek.
- vurmak** : Tariz. (DS.4108)
- vurman** : Kinayevî, tarizi.
- vurulmak** : Yanmak, yakılmak, âşık olmak. (DS.4108, AAT.263)
Dut, âcı burulu;
Dibinde su durulu.
Benim yârim bék güzel,
Gelen geçen vurulu.
- vuruşmak** : Birbirine vurmak, hayvan dövüşü, öküz vuruşu, koç vuruşu gibi. (DS.4109, KYS.613)

Y

- ya ya** : Evet evet.
- ya** : Nida, tasdik, sual, iğ raz ifadesi için.
- yaban_adamı** : Vahşi.
- [yabu]** : Boynuzları geri doğru uzanmış hayvan, kaba insan. (DS.4113, KYS.615)

- yabu** : Lâğar. (DS.4113, KYS.615)
- yad** : Yabancı.
Gelin at da,
Ğismet yad da.
- yādel** : Yabancı memleket.
- yādes gēmū** : Tavuğun göğsündeki çatal kemik.
- yādes** : Lades, bahis. (DS.4114)
- [yadır]** : Vahşi. {Araç}
- [yadırğamak]** : İstinâs etmek, yabancılamak. {Araç} (DS.4114)
- yadırğamak** : Yabancılamak. (DS.4114)
- yaf yaf yanmak** : Dert yanmak, şiddetle üzülmek. (DS.4115, KYS.616)
- yağ̃ı** : Düşman. (Yağ̃ı) (DS.4119)
- yağ̃ır** : Reçine. (Yār, yair, yağ̃ır) (DS.4120, 4809; KYS.616)
- yağ̃ırlı** : Geniş omuzlu. (DS.4120, KYS.616)
- yağ̃ış** : Kar, yağmur. (Yāş, yağ̃ış) (DS.4120)
- yağ̃ız** : Siyah. (DS.4120, 4808; KYS.616)
- yağ̃lak** : Yağ sürmeye mahsus alet. (DS.4121)
- yağ̃lık yeri** : Omuzda mendil konulacak yer. Sol omuza, yeğin altına mendil koymak âdettir.
Elinde simli yağ̃lık,
Ām canıña salık.
Birlik dutduk oarucu,
Hēni bizim bayramlık?
- yağ̃lık** : Mendil. (DS.4122, 4808; KYS.616)
Hayva yeşillendi, dallar çillendi;
Ağ̃amıñ goynunda yağ̃lık kirlendi.
- yağ̃murluk** : Muşamba, pardesü. (Yāmurluk) (DS.4124)
- yağ̃rı geniş** : Omuzları geniş.
- yağ̃rı** : Omuz. (Yārı) (DS.4124, KYS.617)
- yağ̃sak** : Çok manasız konuşan, manasız kelâm, bit yavrusu. (DS.4125, 4808)
Yağ̃sak kişi yüzünden bellidü.

Yağsı kişi bakışından belli olu.

- yağsı** : Sokulğan. (Yāşı, yāğsı) (DS.4125)
[yağır] : Reçine, sakız. {Araç} (DS.4120, KYS.616)
[yağlağaç] : Omuz.
[yağmurluk] : Palto, pardesü, pelerin. {Kastamonu} (DS.4124)
yahşı : Hoş, cana yakın, makbul adam. (DS.4126)
yaka : Karşı taraf, geçce. Karşı yaka gibi. (DS.4127, 4809; KYS.617)

Yakada bağım yok, çakaldan ğorkum yok.

- yakarmak** : Niyaz ve tezallüm. (DS.4128, 4809; KYS.617)
yakıcı : Türkü yapıcı, muhrık. (DS.4128)
yakışak : Münasip olmak.
yakışdumak : Tensip etmek, uyum vermek.
yakışık almak : Tevafuk, münasebet almak.
yakışık : Münasebet.
yakışıklı : Mütenasip, münasip.
yakmak : İhrak etmek, düzmek. Türkü yakmak gibi. (DS.4130, KYS.617)
yaku-yakı : Kanı temizlemek için vücudun münasip yerinde açılan ve işletilen yara. (DS.4128, 4809; KYS.617)
yal : Hayvan çorbası. (DS.4131, 4809; KYS.617; AAT.264)
yalabımak : Parlamak, ışıyı ışıyı vermek. (DS.4132, KYS.617)

Şimşek yalabısı gibi.

*

Yal yiyen ineğin tüyü yalabır.

- [yalabuk]** : Şimşek, biraz çabuk yapan insan. {Araç} (DS.4132, 4809; KYS.617)
yalabuk : Şimşek. (DS.4132, 4809; KYS.617)
yālaca : Düzgün, yağlıca. (DS.4133)
yalak : Köpeklere yal verilen kap, taş veya ağaçtan mamül oluk, havuz ki hayvanların su içebilmeleri düşünülerek yapılmıştır. (DS.4134, 4809; KYS.618)
yalaka : Her işe sarkan. (DS.4135, 4810; KYS.618)
[yalaklamak] : Tepesini bulmak. {Kastamonu} (DS.4136, KYS.618)

[yalama]	: Dudak çatlakları, dudaklarına ikide bir dilini sürmek, dudak hastalığı. {Daday} (DS.4136, 4810; KYS.618)
yalama	: Yalanmış, üstü karsalanmış, dudakları iri ve yarık, yalama denilen dudak yarığı hastalığı. (DS.4136, 4810; KYS.618)
yalamak	: Diliyle almak, silmek, üstünden deyip geçmek, karsalamak. (DS.4137)
yalamuk	: Yalanacak nesne. Artık gibi. (DS.4138, KYS.618)
yalamukçu	: Onun bunun artığını yiyen. (DS.4138)
yalan çıkmak	: Yalan söylemiş olmak.
yalancuktan	: Yalandan, şakadan.
yalanmak	: Rica ve tebasbub etmek, ağzını gözünü yalamak.
yalap yalap	: Parıl parıl. Şimşek parlaması gibi. (DS.4140, 4810; KYS.618)
yalap	: Parlak. (DS.4140, 4810; KYS.618)
[yalas etmek]	: Mahmur, harap etmek. {Cide}
yalaz	: İsim. (DS.4141)
yalaza	: Alev, ışık. (DS.4142)
yalbır	: Mücellâ. (DS.4142)
yalbırdamak	: Parıldamak. (DS.4142-4811)
yalbırdatmak	: Parıldatmak, cilalamak.
yaldır buz	: Parlak, katıksız buz.
yaldırak	: Mücella, buz. Yaldır; cilalı, kaygan buz. (DS.4143)
yaldırlı	: Kaygan, parlak yüzlü hançer.
yalı	: Köşk, kenar, sahil. (DS.4144)
yalım	: Yalabırmaktan. (DS.4144)
yalımkar	: Tek kat.
yalın	: Tek. (DS.4115, 4146; KYS.619)
yalıngat	: Bir kat, sade kat. (DS.4146, KYS.619)
yalıngataş	: Lehip.
yallamak	: Yal yedirmek. (DS.4147)
yalman	: Kılıcın keskin tarafı. (DS.4148, KYS.619)
yalpa vurmak	: İki yana meyl etmek.
yalpa	: Meyl.
[yalpak]	: İki tarafa sarkarak yürümek. {Kastamonu} (DS.4149)

- [yalpıldan] : İşi çabuk görmek, sür'atle gitmek, seri okumak ve yazmak.
{Taşköprü}
- yalpuz** : Saçaklı buz. (DS.4149)
- yalvarıp yakarmak** : Rica ve niyaz etmek.
- yam bakmak** : Kötü niyetle bakma.
- yama** : Yamalık, yokuş. (DS.4150)
- yamacında** : Yanı başında.
- yamaç** : Yokuş. (DS.4151)
- yamak** : Muavin. (DS.4152)
- yamamak** : İftira, ek, ulama. (DS.4153)
- yaman** : Müdhiş, olağan ve had üstü. Yahşının tersi. (DS.4153)
- yamanmak** : Sokulmak, ek olmak. (DS.4153, KYS.620)
- yamayı aşmak** : Yokuşu çıkmak.
Arkanı yamaya daya, yata dayama.
- yamaz** : Sarsar.
- yambırdamak** : Apuk sapuk, ters ters söylemek.
- yamrı yumru** : Biçimsiz, bozuk şekilde. (DS.4157, KYS.620)
- yāmur** : Yağmur. (DS.4812, AAT.264)
- yamyam** : Budala, akab sapa.
- yan gelmek** : Boş vermek, bir tarafa yaslanmak, yerleşmek, yan üstü yatmak.
(DS.4164)
- yan** : Taraf, kenar, cenah. (DS.4159)
- yanası** : Yanmaya müstahak, yanması matlup.
Ah yanıverse; yanacak şey.
- *
- Yandım Allah yanduma;
Yanasıya ğanduma.*
- *
- Sırat ğıldan incedür,
Ğılıçdan kesgüncedür,
Varup anıñ içine,
Biraz yatasım gelür.*
- yanaşma** : Beslek, hizmetkâr. (DS.4160, KYS.620)

yanaşmak	: Yaklaşmak. (DS.4160, KYS.620)
yanaşuk	: Yaklaşık.
yanbasmak	: Eğri yürümek, ters gitmek, yolsuzluk.
yanbıl kilimi	: (Yanbıl) kilimi bir cins kilim.
yancuk	: Cep. (DS.4162)
yandan çarklı	: Şekeri dışında kahve.
yaŋu	: İltihap. (DS.4166)
yangulanmak	: Fiyevri yükselmek. (DS.4166)
yanı gara	: Bekara cinsinde görülen bir nevi hastalık. Hayvanın bir tarafı kapkara olur; eti yenmez, sasıdır. (DS.4167, 4814)
yanıt	: Karşuluk, ceza. (DS.4169)
yankemer	: Yorgan dikişlerinden.
yanmak	: Âşık olmak. (DS.4172)
[yanşak]	: Çok konuşan, baş ağrıtan. {Kastamonu} (DS.4173, KYS.622)
[yanşamak]	: Çok konuşmak, gevezelik etmek. {Kastamonu} (DS.131, 4173; KYS.622)
yanuç	: Suda yan yan giden haşere. (DS.4175, KYS.622)
yanuk	: Âşık. (AAT.264)
yanuklu	: Maşuk. (AAT.264)
yanut	: Kıyamet, ceza. (DS.4175)
yañıltmak	: İzlâl, iğfal etmek.
yaşşak	: Mukallit. (DS.4173, KYS.622) <i>Yaşşān hakından mukallit gelü.</i>
yaşşamak	: Gevezelik etmek. (DS.4173, KYS.622)
yap	: Hafif, sessiz. (DS.4175) <i>Yap yörür, yapma yörür,</i> <i>Sırmalı kôrkü sürür.</i> <i>O bir kişi zadedir,</i> <i>Efelikten yan yörür: Fare.</i>
yapağomak	: Yapadurmak.
yapca	: Haf u ifce. (DS.4176)
yapcacuk	: Hafifce.
yapındumak	: Yapmak, becermek. (bk.yapındırmak: DS.4178, 4814)

yapışak	: Yapışan, lasık, mülâsık. (DS.4178, 4814)
yapmacuk	: Uydurma, sahte.
yapmak	: Etmek yerine geçmeye başlamış bir kelime. (DS.4179) <i>Datlı yaptım: Pişirdim. Odun ettim yerine odun yaptım, azar ettim yerine azar yaptım gibi.</i>
yapuk	: İçerisine girmesi müşkil, dikenli yer. (DS.4180)
yapyassı	: İyice yassılanmış, dümdüz edilmiş.
yar	: Uçurum, uçurum kenarı, yarılmış arz, yarılmış toprak. (DS.4181, KYS.623, AAT.264) <i>Deveyi yardan uçuran bi dutam otdu.</i>
yarama	: Şifa, menfaat, kilo verme; işeyarama.
yaramak	: Hoşuna gitmek, menfaata hizmet etmek. (DS.4180, KYS.623)
yaraşmak	: İşine yaramak, göze girmek. (DS.4181)
yaraşuk	: Münasip, çok söyleyen.
yardakçı	: Müşevvik, muin. (DS.4181)
yarıbel	: Gövdenin kısmı süflisi.
yarıhak	: İki urup kilenin 32'de 2'si.
yarım	: Biri dokuz okka gelir, tahıl ölçüsü. (DS.4184, 4814; KYS.623, AAT.264)
yarışmak	: Müsabaka. (DS.4186, 4815)
yârinkisi	: Ertesi, yarınki. (AAT.264)
yarma	: Yarılmış odun parçaları, yarılmış tahıl. (DS.4187, 4814; KYS.624)
yarpuz	: Yabani nane. (DS.4189)
[yarsımak]	: Yâd ve tahassür etmek, kıskanmak. {Kastamonu-İnebolu} (DS.4189, 4815; KYS.624)
[yarsıtmak]	: İmrendirmek, meyl ve iştihayı celb etmek. {Kastamonu} (DS.4190, KYS.624)
yarsumak	: İmrenmek, özenmek. (bk.yarsımak: DS.4189, KYS.624)
yas	: Matem. (DS.4190)
yasa	: Nizam, tevzi, tedvin edilmiş hüküm.
yasamak	: Tarh etmek. (DS.4191, KYS.624)
yaşanmak	: Yere yıkılmak, matruh minh olmak. (DS.4192)

Ekinleri yasamak; Düşmanı mitralyöz ateşi ile yere yasamak gibi.

yasılmak : Hünmek, korkmak, ürkmek, yılmak, yenilmek. (DS.4192, KYS.625, AAT.265)

yasılmak : Mağlubiyet, mutavaat, inkıyat. (DS.4191, KYS.624, AAT.265)

yaslağaç : Üstünde ekmek hazırlanan tahta, yufka açılır, hamur pözülenir vs. (DS.4193, KYS.625)

yaslanmak : Arkasını dayamak, dayanmak.

[**yaslayaç**] : Ekmek tahtası. {Kastamonu} (bk.yaslağaç DS.4193, KYS.625)

yassılamak : Düzlemek, istiva vermek. (DS.4195, KYS.626)

yasuk : Yasılmış, yasuk kömüş boynuzları dikey olmayıp yatık olan manda.

yaş yer : Zararlı iş.

yaş : Nem, dem, rutubet, genç. (DS.4196)

yaşa basmak : Yaşa girmek.

yaşarmak : Nemlenmek.

yaşaruk : Rutubetlenmiş, nemlenmiş. (bk.yaşarık: DS.4196)

yaşgebre : Politika, müdahane.

yaşıt : Hemsin.

[**yaşmak**] : Çenber, çar, Ocağın içinde ve iki yanındaki raf, terce. {Taşköprü}(DS.4197, KYS.626, AAT.265)

yaşmak : Nikap. (DS.4197, KYS.626)

Gır atım sana öreteyim dadān dā aşma,

Al yanak üstüne sarmış yaşmā,

Oturup söylersin derdli hoşmayı.

yaşmakcı : Yaşmak imal eden.

yatagoymak : Yatadurmak.

yatak : Vadi, malum yatak, mecra. (DS.4199, KYS.626)

yatgun : Terbiye edilmiş, alışkan, yatmış. (DS.4200, 4816)

İşe yatgun, yola yatgun, dana yatgun gibi.

yatım : Mukteza. (DS.4201)

yatımına bükmek : Oluruna, isteyeninin arzusuna yapmak, idare etmek.

yatuk : Yatmış. (DS.4202)

yava gulak : Büyük kulak.

yavan : Lezzetsiz. (DS.4203, 4816; KYS.626)

yavanlamak	: Fakir düşmek.
yavaş	: Ağır.
yavaşı dutmak	: Gevşek ve mülayim tutmak.
yavaşı	: Mülayim. (DS.4204, KYS.626)
yāvi yūvü	: Şehvî, garamî konuşma, müstehcen söz.
[yavlak]	: Çıplak. {İnebolu-Abana} (DS.4205)
yavlak	: İsim. (DS.4205)
yavşak	: Bitin yavrusu. (DS.4206, KYS.627)
	<i>Yavşak böyür bit_olu;</i>
	<i>Önük böyür it_olu.</i>
yavaşlamak	: Takarrup.
yavtaklık	: Kuyruk sallamak, tebasbus.
yavu	: Acemi. (DS.4207, KYS.627)
[yavu]	: Ahmak, aptal, görgüsüz, kaba. {Kastamonu} (DS.4207, KYS.627)
yavuk	: Yanık. (DS.4207)
yavuklu	: Maşuk. (DS.4207, 4816)
yavuşmak	: Takarrup.
yavuz	: Şiddetli, sert. (DS.4208, 4816; KYS.627)
yay	: Kiriş, elastiki nesne. (DS.4208)
yayak	: Yayan.
yayan	: Piyade, süvari olmayan. (DS.4208, KYS.627)
yayğara	: Şamata, bağırma, çağırma.
yayğu	: Yayılan, bez, örtü, sufra yaygusu gibi. (bk.yaygı: DS.4215, KYS.627)
yayım açmak	: Yufka açmak. (bk.yayım: DS.4210, KYS.628)
[yayım]	: Hamurdan açılan yufka. {Daday} (bk.yayım DS.4210, KYS.628)
yayım	: Neşr etme, pişmemiş yufka. (DS.4210, KYS.628)
	<i>Yayım_ası yaylayı dolaşu.</i>
yayınmak	: Yerinden oynamak, yayılmayı mecburiyetle yapmak. (DS.4211, KYS.628)
yaylak	: Yayla. (DS.4212)

yaylanmak: Elastiki bir nesne üzerine oturup o nesneyi yaylandırmak ve bu münasebetle kendisi de yaylanmak.

yaylım : Mera. (DS.4212, 4817; KYS.628)

yaylımını almak : Merasını, yaylasını, göğemini almak. (DS.4213)

yaymak : Bast, ferş, neşr, nesr. (DS.4213)

yayna : Satıcı, sergici.

yaynacı : Yayılıpta satış yapan. Kitapçılar gibi.

yayuk : Yoğurttan yağ çıkarmak için çalkamaya maksus alet. (DS.4210, KYS.628)

yayvan : Geniş, ağzı büyük. (DS.4214, KYS.628)

Altı yayım üstü yayım,

İçinde Mısdafa dayım: Etli ekmek.

yaz : Malum mevsim. Senenin yarısı yaz yarısı kış sayılır. Bahara ilkyaz, ondan sonrasına güz denilmekle beraber Ekim, Kasım gibi aylarda kar yağdıysa ve hava sert değilse henüz yazımız var derler. (DS.4215)

yazğu : Mukaddeme, defter, liste. (DS.4216, KYS.629)

yazı : Mukadder, yerin düz ve yayla gibi vasi yer, ova, sath-ı müstevi. (DS.4216, KYS.629)

yazık : Günah, hayf. (DS.4217)

yazma : Başa örtülen ince, süslü veya basma işlemeli nesne. (DS.4218, KYS.629)

Çaya vurdum ğazmayı;

Ğızla örtē yazmayı,

Anaıdan mı öğrendiı,

Ğaba kēkül düzmeyi.

yē yē : Evet.

yē : Hayır, olmaz.

yē : Öyle, evet, ha, sahih.

yedek : İhtiyat, oka geçirilen ağaç çivi. (DS.4219, KYS.629)

[yeg] : Evlâ, efsal.] (DS.4222)

[yegillemek~yeginmek]: Galebe çalmak, üstün gelmek. {Kastamonu-Araç}

[yeğni] : Hafif. {Kastamonu} (DS.4225, KYS.630, AAT.265)

yeğnicēk~yeğlice : Hafifçe. (DS.4818)

yek vermek	: Teşci etmek, teşvik etmek. (DS.4230)
yek	: Teşvik, önem, tavsiye, teşci ameliyesi. (DS.4228)
yekden söylemek	: Sertçe, birden bire söylemek.
[yekinmek]	: Zıplamak, bir yerde duramamak, neş'eden mütevellit cevvaliyetle hareket etmek. {Araç} (DS.4229, KYS.630)
[yeklemek]	: İstihzaf, istihza. (DS.4230)
yekre	: Gür, topak, yasanmış, serpilmiş. (DS.4230)
yekremek	: Gürlük, bolluk, çokluk ifade eden bir masdar. - <i>Gızıñ saçı ne zaman az, yekre gibi baksan.</i> - <i>Ğızamuk yekreymemiş ölece.</i> - <i>Şu ay çiçē ne hoş, yekre gibi.</i> - <i>Ölanıñ bıyıklara bak, yekre sāki.</i>
[yek-yik]	: Teşvik. (DS.4228)
yel yepenek-yelken kürek gitmek	: Nazlı nazlı gitmek. (DS.4240)
yel	: Nesim, rih, rüzgâr. (DS.4230-4818, KYS.630)
[yelçatmak]	: Şımarmak, yılışmak, aksilik ve küstahlık etmek, karşı gelmek. (Kastamonu)
yeldirmek	: Süratle giderek rüzgâr yaptırmak. (DS.4231-4818)
yeldirme-yellendirme	: Hızlı gidip rüzgâr yaptıрма. (DS.4231, 4818) <i>Ata binen yeldürü,</i> <i>Yel yalmā ğalduru,</i> <i>Gendün güccüksün emme,</i> <i>Yörüüşün, öldürü.</i>
yele yepe gezmek	: Yellene, havalana, serbest, istenildiği şekilde gezmek.
yelebimek	: Temevvüç etmek. (DS.4231, KYS.630)
[yelegen]	: Eksiz, uzun tahta. {Kastamonu} (DS.4234, KYS.630)
yeleğoz şalvarı	: Şalvar cinsi.
yelep yelep	: Temevvüç, serpinti. (DS.4233)
yeleplemek	: Yelebitmek, yelebimekten. <i>Ekin ekdim bire bir;</i> <i>Kükülleri yelebir,</i> <i>Sōledūm maniniñ,</i> <i>Coğabını verbil.</i>

- yeleyepe** : İstenildiği kadar. Herhangi bir iş için.
- yelibemek** : Hafif dalgalanmak. (DS.4231, KYS.630)
Ekine bak ne güzel yelebiya. (Rüzgâr esip dalgalandığı zaman)
- [yelikmek]** : Hoplamak. {Araç} (DS.4234, KYS.631)
- yelki** : Kanat. (DS.4236)
- yelkini yelkini** : Kalkmak üzere olu olu vermek, davranı davranı vermek yahut yelkini yelkini vermek denir.
- yelkinmek** : Kımıldanmak, kıyam etmek istemek. (DS.4236, KYS.631)
- yellemek** : Rüzgârlamak, tahıl, bulgur, pirinç gibi maddelerin temizlenmesi rüzgârda elemek. (DS.4263)
- [yelli]** : Süratli. {Kastamonu} (DS.4237)
- yelmek** : Hızlı hızlı yürümek, meyl, temayül, incizap. (DS.4238, 4819; KYS.631)
- yelmûk** : Ekin tarlalarından toplanıp tuzla yenilen ekin biçiminde bir ot. (DS.4243, 4819; KYS.631)
Dörkeniniñ yelmuk zā, ovanıñ ğabak zā.
Şeheriñ et zāna bak sen. Onna hep_olu hiç_olu.
- [yelmuk]** : Ekinler arasından toplanıp yenilen bir ot. {Kastamonu} (DS.4243, 4819; KYS.631)
- yelte** : İncizap, meyl. (DS.4240)
- yelteĸ** : Sebatsız. (DS.4240)
- yeltenmek** : Yapmak arzusunu göstermek.
- yeltinmek** : Yapmak istemek.
- yeltişeye-yelbişeye** : Birinin iddia ve imale veya sevgiyle iş yapmak.
İştihası olmayan adam gel yelteşeye açılı iştāñ derler.
- yem_yeşil** : Tamamen yeşil.
- yemeklik** : Yemeye mahsus, yemelik un, ağaya, beye, paşaya verilen yemeklik; rişvat. (DS.4241)
- yemeni** : Ayakkabı envaından, başörtüsü nev'inden (DS.4241, KYS.632)
- yemiş** : İncir, kestane, meyve. (DS.4242, KYS.632)
- yemişen** : Meyve vermeyen ağaçlardan. (DS.4242, KYS.632)
- yemlik** : Me'kel, yem kabı, yem verilen yer. (DS.4243, 4819)
- yemre** : Yemre ile meterafık ve beraber söylenir.

Bıyıl yemiş yemere yok.

- yem~yim** : Hayvanlara verilen tahıl ve envaı, hakkı sükut. (DS.4241)
- [yenil]** : Hafif. {Cide} (DS.4226, KYS.633)
- [yentir]** : Bozuk düzen, çarpık, kıraç, kağnı, münbit olmayan toprak. {Taşköprü}
- yenür** : Firengi. (DS.4248)
- yeñ** : Elbisede kol müntehası. Pantolonda münteha paçadır. Yaka elbisenin boynuna gelen kısmıdır. (DS.4244, KYS.632)
- yeñicək** : Şakacı, latifeci, muzip, hafif meşrep. (DS.4245)
- yeñicəklik etmek** : Hafif meşreplik etmek.
- yeñlemek** : Elbiseye yen geçmek. (DS.4247)
- yeñşek** : Hafif. (DS.4248, KYS.633)
- yepe** : İltifat.
- yepelek** : Nazik, iltifat görmüş. (DS.4248)
- yepelemek** : İltifat etmek, tutmak, himaye ve tercih etmek. (DS.4248)
- yepelik** : İltifat ve nüvaziş tavrı.
- yer _etmek** : Tesir.
- yerden yığma** : Kısa ve şişmen. (DS.4250)
- yere bakan** : Şeytan, içinden pazarlıklı. (DS.4250)
- yere vurmak** : Mağlup etmek, mahv etmek.
- yeretmiş** : Müzmin, alışkan.
- yerinde yeller esmek** : Kayıp olmak.
- yerinde** : Münasip.
- yerindümek** : Ye'is ve keder vermek. (DS.4252)
- yerinmek** : Meyus olmak. (DS.4252, KYS.634)
- yerişmek** : Yetişmek. (DS.4252)
- yerleşmek** : Tevattun.
- yermek** : Yadırgamak, beğenmemek. (DS.4253, KYS.634)
- yersək** : Yere yakın, yeri seven, isteyen.
- yersellemek** : İhlâl etmek, karıştırmak, zedelemek. (DS.4254)
- yersəlmek~yersellemek** : Her iki şekilde de hareket kasdı vardır.
- yersembe** : Bozuk, fersude, hanel verilmiş.
- yerûk yermek** : Her şeye meyl ve iştiha göstermek. (DS.4254, KYS.634)

yerûk	: Rahimde çocuk teşekkül ederken kadının her şeye çekinmesi, iştihasının artması. (DS.4254)
yesir	: Esir. (KYS.634)
yestehlemek	: Defi tabii etmek. (DS.4255, KYS.634)
yeşermek	: Yeşillenmek.
yeşertmek	: Yeşillendirmek.
yeşertü	: Yeşillik. (DS.4255, AAT.265)
yeşerûk	: Yeşerti.
yeter	: Kâfi.
yetgün	: Yetişmiş. (DS.4257)
yetişgen	: Yetişici, yetişen.
yetişgün	: Yetişmiş.
yetişmek	: Vusul, tutma, beraber olma, aynı veteriye gelme. (DS.4258)
yetmek	: Kifaye etmek, tamam olmak, inkişaf etmek. (DS.4259)
yetûk	: Kifayet, miktar. (DS.4259)
yetürmek	: Kifayet ettirmek, ulaştırmak, isâl etmek.
[yevşemek]	: ? Bu kelime aşağıdaki bilmecedan başka bir konuşmada işitilmemiştir. <i>Yom yom yevşenü,</i> <i>Anamdan çok gevşenü: Yavşak.</i>
yey	: İyi, rācih, evlâ. (DS.4259) <i>Yey gelürdü bu mihnetten,</i> <i>Bir duvara daş, olaydım.</i>
yey	: Mürecceh. (DS.4259)
[yeygü]	: Rüşvet. {Küre} (DS.4260, KYS.635)
yeyin	: Cevval, pek, âlâ. (DS.4262) <i>Yeyin adam, yeyin yapāsın neye yapamayacakmışsın gibi.</i>
yeyinnemek	: İstihfaf, şiddet, derece.
[yeyinti-yiyinti]	: Güreşmek, zahire. (DS.4261, KYS.635)
yeyir	: Bir nevi kokulu ot. Kokusu gayet kuvvetli ve ağırdır.
yeykanmak	: Yıkanmak.
yeykinmek	: Hamle, cehir, hücum, fırsat, hamle, tavlama. (DS.4261)

yeykinmek~yelkinmek~yelkimmek : Davranmak, kıyam, murat etmek, kımıldamak. (DS.4261)

yī : Koku.

yıaç~yığaç : Yığılmış nesne, hastanın arkasına yaslanmak için yığılan. (DS.4262, KYS.635)

yıak~yığak : Küme, yığılmış.

yıanak~yığanak : Üstüste, küme küme içtima. (DS.4262)

yığılı : Müterakim, müçtemi.

yığılmak~yılmak : İçtima etmek.

yıgrık : Hantal, enerjisiz. (DS.4263)

yıgın~yīn : Yığılmış, üstüste konulmuş, ekin kümesi. (KYS.635)

Arpa yığını, buğday yığını gibi.

yıkğun : Felâkete uğramış, çok zarar görmüş. (DS.4264)

yıklmak : Sukut etmek, def olmak, felâkete uğramak, yok olmak. (DS.4263)

yıkım : Felâket, harabi, zarar ve ziyan. Yıkım olmasın gibi ki batma, yütme yerine çok müstamel. (DS.4263, 4821)

yıkmak : Meyl etmek, eğilmek, korkmak, hünmek, yüz çevirmek. (DS.4264)

yıkuntu : (Yılmış zahra) inhidam etmiş, çöküntü. (DS.4264)

yılanşa : Yılanşa.

[yılan yasıdı] : Alaca belece bir nevi böcek. {Kastamonu} (DS.4266)

[yılanışa~yılanışuh] : Uzunca saplı bir nevi ot salata yapılır. {Kastamonu}

yılanşa : Çit kenarlarında biter, uzunca sapı vardır; rengi pembedir. Salata yapılır bir nevi bitki.

yılan şavı : Yorgan dikişi çeşitlerinden. (DS.4265)

yılçarmak : Yüze durmak, isyan etmek. (DS.4266, KYS.635)

yılçaruk : Şırmarmış, yüze durmaya alışmış.

yıldam : Her sene buzağılayan veya umumiyetle yavru yapan hayvan. Bazen de insan için müstamel. (DS.4267, KYS.636)

[yıldamu] : Her sene doğuran. {Kastamonu}

[yıldırdamak] : Parlamak, meşale var olmak. {Araç}

yılduma : Tenkil.

yıldumak : İhafe etmek. (DS.4267)

yıldumak	: Yüz çevirttirmek. (DS.4267)
[yılgin]	: Çalı süpürgesi yapılan bir nevi ağaç. {Kastamonu}
yılğun	: Süpürge yapılan şimşir nev'inden bir ağaç. (DS.4269, KYS.636) <i>Ġalenin, ardı yılğun,</i> <i>Üç güzel başa vurğun.</i> <i>İkisi şöyle böyle,</i> <i>Birisi cana sarğun.</i>
[yılıklık]	: Şehlâlık. {Daday}
yılışgan	: Arsız, şımarık. (DS.4270)
[yılıkı]	: Terbiyeye muhalefet, bi-edebane evza'. (DS.4271, KYS.636)
yıllanmış	: Üstünden yıl, yıllar geçmiş. (DS.4271) <i>Yıllanmış şarap gibi.</i>
yılık	: Münharif, eğri. (DS.4269, KYS.636) <i>Gözü yılık gibi.</i>
yīm~yığım	: Kütle.
yīmak	: Üstüste koymak, doldurmak, cem etmek.
yımışacuk~yumuşacuk	: Yumuşakça.
yımışak~yumuşak	: Nermin, sert değil.
yımışatmak	: Yumuşatmak, terbiye etmek, nermin hale getirmek.
yīnak~yığınak	: İctima. (DS.4262)
yīnak~yığnak	: Toplanmış insan ve hayvan. (DS.4262)
yīntı	: Yığıntı, kütle. (DS.4262)
yırtıcı	: Belâlı, vurucu, kırıcı.
yırtlaşmak	: Şımarıklaşmak, yılışıklık etmek. (DS.4275, KYS.637)
yırtlaşuk	: Yılışık, şımarık, hafif. (DS.4274, KYS.637)
yırtuk	: Yırılmış, açık, cerbezeli, içtimaileşmiş.
yıyı	: Koku.
yıymak	: Kokmak. (KYS.637)
yıymak	: Koku.
yıyıtmak	: Kokutmak.
yıykamak	: Yıkamak, temizlemek. (yīkamak) (DS.4275)
yi	: Rayiha. (DS.4275)
yığın	: Galip.

- yimelik** : Yenecek, yenmeğe tahsis edilmiş.
- yimlik** : Yemlik. (DS.4278)
- yinik-yinûk-yemûk** : Artuk, koparılmış, ısırılmış. (DS.4278)
- yinik** : Yenmiş. (DS.4278)
- yinûk ekin** : Tepeleri otlanmış mezruat.
- yişek** : Yenşek, hafif. (bk.yenşek: DS.4226, KYS.633)
- yirmek** : Yırtmak. (DS.4280, KYS.638)
- yirtmeç** : Yırılmış, yirilmiş, çizer gibi kesilmiş. (DS.4280)
Yandan yirtmeç fistanlar,
Görünüyo baldır bacaklar.
- yirtmek** : Çizer gibi kesmek.
- yirûk** : Yirilmiş, çizer gibi kesilmiş. Kadınlara bazen hakaret için yirûk derler. Yörük de hakaret tazammün etse de göçebe demek olur.
- yiv** : Çizgi, mahkûk, hat. (DS.4283, 4822; KYS.638)
- yivlemek** : Bir çubuk herhangi bir nesne üzerinde kerter gibi çizgi açmak. (DS.4283, 4822)
Burgu yivi, testere yivi gibi.
- yivrûk** : Gayretli, yürük, faal. (DS.4284, KYS.639)
Yivruk at yemine gendi artturu.
- yiyecek** : Mekûlât.
- yiğün** : Erzak.
- yiyci** : Mürteşi. (DS.4284)
- yiyr_otu** : Ağır kokulu bir nevi ot.
- yyit** : Şeci.
- yyüntü** : Zahire. Yiyintü, yeyinti de derler. (DS.4261, KYS.639)
- yo** : Hayır. (DS.4285)
- yoğunnamak-yönnaman-yönlamak** : Cüsseleşmek.
- [yoğun]** : Sık gözlü elek. {Kastamonu} (DS.4286, KYS.639)
- yokarı** : Yukarı. (DS.4287, 4823; AAT.266)
- yoklama** : Tecrübe, imtihan, tecessüs. (DS.4287)
- yol** : Erkân, sıra, kaide, tarık, usul. (DS.4288)
- yol_açmak** : Çığır açmak.
- yol_almak** : Mesafe katedecek süratle gitmek. Kat-i merahil etmek.

- yol aramak** : İmkân aramak.
- yol bilmek** : Erkân, usul, çıkar bilmek.
- yol değiştirmek** : İstikametini bozmak, usulünü değiştirmek.
- yola gelmek** : İstikamet bulmak, hidayet görmek, doğrulmak. (DS.4288)
- yola girmek** : Hidayet.
- yola sığmaz** : Haris, haşarı, geçimsiz, komşularını çok rahatsız eden.
- yolcu** : Ölmeğe mahkûm. (DS.4289)
- yoldan çıkarmak**: Izlâl, iğfâl etmek.
- yoldan çıkmak** : Dalâlete düşmek.
- yollu** : Hesaplı, usullü, ölçülü, düzgün, yola yatgın, yol alır, iş verir. (DS.4290)
- yolluk** : Yol azığı. (DS.4290, KYS.639)
- yollukcu** : Yol azığı, ana yolluğu, baba yolluğu, hoca yolluğu yapan , getiren taşıyan veya bu usule dikkat eden. (DS.4291)
- yolma** : Fiy, burçak, arpa vesaire tahıl mezruatını yolma veya bu yolunmuş maddelerden biri. (DS.4291, 4823)
- yolmak** : Koparmak, çıkarmak, çekmek. (DS.4291)
- yolsuz** : Usulsuz, haksız. (DS.4291)
- yolu yordamı** : Usulü, erkânı.
- yoluk** : Yolunmuş. (DS.4291, KYS.639)
- yoluna bakmak** : İntizar.
- yoluğuz** : Yalnız. (AAT.266)
- yoluynan gitmek**: Usulü, erkânı icabı istikamet zarureti ile iş görmek.
- yom yormak** : Üstünden alma konuşmak.
- yom** : Yorma, bazen de uğur. (DS.4292)
- yomcu** : Müneccim.
- yommak** : Yontmak. (DS.4294)
- yomyarlamak** : Tabir, tevil, üstünden alma konuşmak.
- yon** : Cihet, uğur.
- Yönüm gıplaya gıplam kâbeye, niyet etdim zabah namazının sünnetine.*
- yongası çok** : Terbiyeye muhtaç.
- yönsüz** : Cihetsiz, yolsuz.

- yonulmaduk** : Kaba. (DS.4294)
- yonut** : Kaba, aksi.
- yoŋsa** : Yoksa. (DS.4293, KYS.639)
- yō** : Hayır, olmaz. (DS.4295, 4823)
- yōk** : Hayır, öyle değil. (DS.4295)
- yōuk** : Aslâ.
- yordam** : Münasebet, sıra, usul, girip çıkacak yer. (DS.4296, 4823; KYS.640)
- yordumak** : Vazgeçirme, fena tevil ve tabire çalışmak. (DS.4297, KYS.640)
Kız yordumak: Gelin alacak kız aleyhinde dedikodu etmek.
Ev bark yordumak: Satılmak üzere olan bir evin fenalığından bahsederek alınmamasına çalışmak.
- [yorga]** : Rahvan yürümesi, rahvan karaeşkin arası. {Kastamonu} (DS.4298)
- yorga** : Rahvanla karaeşkin arasında bir yürüyüş. (DS.4298)
At yürüyüşü şunlardır: Löklök, taşlama, yorga, karaeşkin, eşkin, rahvan, uçar rahvan. En makbulü uçar rahvan.
- yorgu yorgulama~yorgoca** : Kısa boylu, şıman kimse, bitti büyümez de derler.
- yormak** : Tabir, tevil, it'ap. (KYS.641)
İş rüyayı görende deyil yoranda.
- yörük yermek** : Kadınların hamile kaldıkları zaman iştihalarının meyl ve arzularının artması, her şeye meyl ve iştihâ göstermeleri, çekinmeleri.
- yoruk** : Yarık.
- yosma** : Dilber, hoppa kadın, çapkınların ilgilendikleri kadın.
- yosmaca** : Kıyasça. (DS.4299, KYS.641)
- yosmak** : Kıyas etmek. (DS.4299, 4824)
- yosulmak** : Kıyas edilmek.
- youn~yoğun** : Kaba cüsseli. (DS.4286)
- yovu** : Ahmak. (DS.4301, KYS.641)
- yoymak** : Silmek, temizlemek, yazılmış yazıyı silme, karıştırma. (DS.4301, KYS.641)
- Allah yazdıysa yoysun eğer dönşen öle ğabbeden.

- *Ben yoyaman basdūm mūhūrū.*

yo~yo

: Hayır, hayır.

yoyo

: Hiç, hayır.

yoz

: Âdi, mütereddi, yabani, cinsi bozuk. (DS.4301, 4824; KYS.642)

yozlaşmak

: Yabanileşmek. Yoz, çok defa müteraddi yerinde kullanılıyor. Ufak dişli küçük sarımsağa yoz diyorlar, müteraddi olduğu için olacak.

Arkım ayıklandı suyum_akmadı,

Nazlı yârim hiç ardına bakmadı,

Çok yuva bekledim yavru çıkmadı.

Yavrusuz yoz ğuşa əmək vemişin.

*

Yoz ğuşla yuva yaptı,

Ğuş ğadar_olamadım.

yozu

: Düz, geniş, sathı müstevi, sathı maile de yozu denildiği işitilmiştir. Yozu muhadder, hat anlamına da çok yerde müstameldir. (KYS.642, AAT.266)

Dālarıñ yozuları,

Çif gezē ğuzuları.

Allah bize mi yazdı,

Ayruluk yozuları.

[yöğün]

: Yumuşak, iyi bükülmüş iplik. {Tosya}

yöm~yövm

: Hayır, uğur. (DS.4305, KYS.642)

yönelmek

: Teveccüh etmek, istikametini o yana çevirmek.

yönlü

: Yollu, istikametli, cihetli, kârlı, hesaplı. (DS.4307)

yörden

: Usül, yol.

yöre

: Civar, çevre, yan, kenar, değirmenin taşı etrafında toplanan un. (DS.4308, 4824; KYS.642)

yöreci

: Sinsi, değirmen yöresini çok arttıran bir nevi hilekâr. (DS.4309)

Yöreye dadanan sıçan deymen çakıldāndan ğorkmaz.

yöreğēn

: Yürümesi makbul hayvan. (DS.4824)

yörük

: Göçebe. (DS.4310, KYS.642)

Her vakit yörük bostan kenerine ğonmaz.

	<i>Ğapıña yörük bāña erük basduma. Çorua bakma yörüğe bak.</i>
yörük~yürük	: Göçebe, elekçi, kıptı, puşıyan, göçmen. (DS.4310, KYS.642)
yörüğēn~yörüēn~yörüğēn	: Atın yörüğēn ise bin ğaç. Yürüyen demek. (DS.4824)
yörümeece	: Yürümek şartıyla.
yörümek~yürümek	: Terakki. (DS.4310)
yörüt	: Varıver gidelim.
yövünnü~yövünlü	: Kuvvetli, uğurlu, hayırlı.
yu	: Yuf, hayf.
yudar	: Ağız.
yuf	: Hayf, esef. (DS.4311)
yuğ	: Acı, hayf, matem edecek cihet, sebep.
yuğlak	: Halîta, bel.
yuğruk	: Mahcup, sakın, merdümگیرiz. (DS.4312, KYS.642)
yuğrum	: Bir yuğurum, yuğurmalık, yuğurma. (DS.4312)
yuğun	: Mûnasip.
yuğurmak	: Terkip, mezc. (DS.4312)
yuğlamak	: Altüst alt_aşā yuvarlanmak, kütük yuvarlar gibi.
yuh	: Oh, esef, hayf. (DS.4313)
yuha	: Alay, hakaret, istihza için. (DS.4313)
yuka yürek	: Yufğa yürek.
yuka	: Yufka, serme. (DS.4313, 4825; KYS.643)
yüklü	: Mahmûl. (DS.4314)
yum	: Hayır, uğur, saadet, selâmet.
yumak	: Yuvarlakça sarılmış iplik, ip, iplik topacı. (DS.4315, KYS.643, AAT.266)
	<i>Çıkar ücelerde yumak yuvalar,</i>
	<i>İner düz_ovada keklik govalar,</i>
	<i>O yar gitti ıssuz ğaldı yuvalar.</i>
yumalamak	: Yuvarlak hale getirmek, yumak yapmak. (DS.4315)
yumcak	: Yumuk bakan.
yumcuk	: Yumarak, gözlerini yumarak, yumar gibi ederek derinden ve şehla tavrıyla bakan.

- yummak** : Kapamak. (DS.4825)
- Hızır gelmiş almış atına demiş yum gözünü. Yummuş. Aç gözünü demiş, açmış. Bi de ne görsün, Arzuruma gelmişle.
- yumuk göz** : Gözlerini yummuş.
- yumuk** : Gözlerini yumarçasına bakan. (DS.4316)
- yumul yumul** : Sıkıla büzüle, derlene toplanı. (DS.4317)
- yumulmak** : Gözlerini kapamak. (DS.4317, KYS.643)
Saklanbaçta ebenin yumulması, bir yerde durup gözlerini kapaması ve zamanı gelinceye kadar beklemesi.
- yumuru** : Yuvarlak, beyzi gibi, kürevi gibi. (DS.4318)
- yumuş** : İsim. (DS.4318, KYS.643)
- yumut** : Toplanma, derleyip toplanma, büzülme.
- yumutgil** : İsim, lakap.
- yumutmak** : Toplanıp büzülme. (DS.4318)
- Harba gireyken yumutma nedü bilmezdi.
- Güleşde de öleydi yę. Gözünü bıdakdan sakınmazdı.
- yundu** : Ilık su. (DS.4320)
Souk deyil yundu gibi çıkar urubalarını dal gissin.
- yunmak** : Yıkamak. (DS.131, 4320, 4825; KYS.643; AAT.266)
Ğamamıñ sapı güş,
Yarım yüzünü yumuş.
Benim gibi varmudur,
Yar yoluna can ğomuş.
- [yuntu]** : Ilık su. {Taşköprü} (DS.4320, KYS.644)
- yūsekden_uçurmak** : Fazla sitayiş.
- yusuvarlak** : Yuvarlak, kürevi, beyzi.
- yut** : İri eşek.
- yutgunmak** : Ağzına bir şey almadığı halde imrenmekten veya acıkmaktan lokma yutar gibi yutgunma, hareket etme.
- yutmaç** : Yutulacak şey.
- yutmak** : Bel' etmek, kanmak, inanmak. (DS.4322)
- yutturma** : Bel' ettirme, kandırma, aldatma, inandırma.
- yuvalamak** : Yuvarlak hale getirmek.

- yuvalanmak** : Yuvarlanmak, yuvarlak hale getirmek. (DS.4324)
- yuvlak** : Yuvarlak.
- yuvlamak** : Yuvarlamak.
- yükleme** : Tatmil.
- yüklenmek** : Bir teklifi kabul, taahhüt.
- yüklük** : Eşya veya yatak dolabı. (DS.4328, KYS.644)
   am bo  salu gece dola: Yüklük.
- yükselmek** : Teali.
- yükü   r** : Vazifesi, yapacağı i  i çok.
- yükünü dutmak** : Yapacağını, kazanacağını, ne becermek, ne yapmak l  zımsa hepsini yapma, vurgunu vurmak.
- y  l  mek** : Tıra   edilmiş, yolunmuş, tepelerinden kesilmiş, koparılmış. (DS.4330, 4826)
- y  l  nt  ** : Y  l  nm    nesne, tıra  ta yere düşen sağlar veyahut y  l  nm    ba  .
- y  r   açuk** : His ve fikri her şeyi vazih, meydanda, net adam.
- y  r   bozuk** : Kalbi bozuk.
- y  r   gitmek** : Acı ve çok endişe duymak. (DS.4332)
- y  r   oynamak** :   iddetle heyecan duymak.
- y  r   saf** : Saf adam.
- y  r   yanmak** :   inde acı duymak.
- y  r   yufka** : Rak  k. (DS.4332)
- yürek** : Kalp. (DS.4332)
- yürek bozėunluė ** :   sh  l.
- yürek çarpıntısı** : Helecan-ı kalb.
- yüreksiz** : Korkak.
- yöreye su inmek** : Çok heyecan.
- yöreyi y   b  lamak** : Kalbi duracak kadar heyecan ve üzüntü vermek, duymak.
- y  reyini   y   erimek** : Ezmek,   zmek, ezilmek,   z  lmek.
- y  r  k-y  ğ r  k** : Y  r  gen. (Y  r  k, yiv  r  k) (DS.4333)
Bedava g  l  k attan y  r  k   lu.
Y    r  k   t ğuyruk dik  .
Çok arayandan y  ğ r  k soran iyidir.
Tozunun y  r  n   tilki sevmez.

- [yürükleme] : Arzulama. {Kastamonu}
- yürüşmek : İddialaşmak, tartışmak.
- yūsekden _atmak : Mağrur ve mübalağalı konuşmak.
- yūsetmek : Yükseltmek, ilâ, medh.
- yūsük : Dikiş dikerken iğneye dayanmak için parmağa takılan madeni alet. (DS.4334)
- yūsünmek~yüḡsünme : N'ler ekseriya m olarak telaffuz edilmektedir. Çekinmek, hastalık, güce gitmek, esirgemek.
- yütmek : Kayıp olmak, tedenni. (DS.4334, KYS.645)
- yütük : Zayi. (DS.4334, KYS.645)
- yütürmek : Zati etmek. (DS.4334, KYS.645)
- yüz bulmak : İltifat ve teveccüh görüp kendi bildiğine iş görmeye, canının istediği şekilde hareket etmeğe başlamak.
- yüz bulmuş : Yılışmış, şıarmış.
- yüz çevirmek : İltifatı, teveccühü kesmek, darılmak.
- yüz görmüş : Şıarmış.
- yüzakı : Mahcup ve mesul olmadan, yüzü kızarmadan yapılan işe yüz akı, böyle kimseye yüzü ak ve böyle iş görmeye yüz akıyla derler. (Yüzā, yüzaı, yüzağı)
- yüze bakmak : Karşılaşmak, dargın iken sonra barışmak, yardım gözlemek. *Bakarsın yüzüne bir zaman olur.*
- yüze çıkmak : Haksız iken haklı çıkmak. (DS.4335)
- yüze durmak : İtiraz etmek, reddetmek, isyan etmek, büyüklere karşı gelmek. (DS.4335)
- yüze gülmek : Yüze gülüp gıyapta diş bilemek. *Yüzüme güler emme, Galbi düşman dili dost.*
- yüze vurmak : Tebarüz, tezahür, meydana çıkma, gizli iken aşıkâr olma.
- yüzek : Yüzülecek yer. (DS.4336)
- yüzgeri : Ricat.
- yüzgöz : Senli benli, lâubali.
- yüzlemek : Sathını düzlemek, satıh yapmak. Harmanda sap, ekin saçılır tabii bir tarafı kabarık, bir tarafı çöküktür. Satıhta düzlük yoktur.

Düvenle, hayvan gezdirmekle harmanın sathı düzlenir. Bu ameliyeye yüzleme derler. (DS.4337)

yüzleşdümek : Muvacehe etmek.

yüzleşme : Muvacehe.

yüzleyi : Yüzleme.

yüzlü çıkmak : Hakkı yokken veya suçu meydanda iken suçsuz gibi konuşmak, suçsuz gibi tavır almak, mahcup olmamak.

yüzlü : Haklı. (DS.4337)

yüzsuyu : Birine rica etme.

Herkese yüz süyu dökmek olmaz.

*

Ab-i rûyun dökme her nahl-i pelidin payine

Meyva-i matlap olur ya olmaz âlem bu ya!

yüzsüz : Utanmaz, haksız. (DS.4338)

yüzü_ak : Suçlu, mahcup olmayan.

yüzü ğara : Yüzü ağın zıddı. (DS.4338)

yüzü ğılmek : Neşe, memnuniyet ve saadet ifadesi için söylenir bir kelimedir.

yüzü sıcak : Munis, mütevehhişin aksi.

yüzü souk : Korkulu, tevahhuş edecek şey.

yüzü yok : Hakkı olmayan.

yüzüne ardılmak : İsyan, şımarıklık, büyüğe çıkışmak, kendinden büyüğe karşı gelmek. Ardılmak köpeklerin iki ayaküstüne kalkıp insana veya herhengi bir canlı mahlûka abanması demektir.

yüzüne gözüne bılaşdumak : Başaramamak, becerememek, kepaze olmak, aczi meydana çıkmak.

yüzünü açmak : Mürahıklık çağında olan veya hiçbir şey görmemiş her veçhile bâkir kimsenin fenalığa, arsızlığa düşmesine, açılmasına meydan vermek, bekâreti olanı açmak, arsızlığa, hicap duymaya alıştırmak.

yüzünü artmak : Başarılı iş görmek, kendini veya kendi tarafını mahcup etmemek.

- yüzünü ğıartmak** : Yüzünü ağartmanın zıddı. Yüzünü ğarartmak da aynı.
(DS.4339)
- yüzüsürü** : Bir nevi teşbih.
- yüz vemek** : Fazla iltifat etmek, şımartmak.
- yüz yüze** : Vicahi, vicahen.
- yüz yüze getümek** : Mukabele, muvacehe.

Z

- zā geçmek** : Kuvveti, sırası geçmek. (KYS.648, AAT.267)
- zā gelmek** : İştihaya, azme, kıyama, kuvvetlenmeye gelmek.
- zā** : Zağ, kuvvet, zaman, sıra. (DS.4341, KYS.647)
- zabah** : Sabah. (DS.4340, 4828; KYS.647)
- zabahlamak** : Sabaha kadar uyuyamamak.
- zabun** : Zebun. (DS.4828)
- Civciniñ zabunu boka dıkılı.*
- [zağ]** : Kuvvet, mutakat. {Kastamonu} (DS.4341, KYS.647)
- [zağlamak]** : Bıçağı bilemek. {Kastamonu} (DS.4342, KYS.648)
- [zağlı]** : Kesken. {Kastamonu} (DS.4343, KYS.648)
- zahan** : Sahan. Zān da derler. (DS.4343, 4828)
- zāl** : Yağlı, kuvvetli. (DS.4343, KYS.648)
- zambır zambır** : Ses.
- zamzum** : Ses. (DS.4346)
- zanğıl zanğıl** : Şiddetli titreyiş. (DS.4347)
- [zangıldamak]** : Titremek, çok zangıldamak. {Taşköprü}
- zanğır zanğır** : Şiddetli titreyiş.
- zanğırdak** : Çok titrek.
- zanğırdamak** : Titremek, sallanmak. (DS.4347)
- zar zor** : Gücü gücüne.
- zār** : Fino, cüce, ğavga vesilesi, küçük, köpek yavrusu.
- zar** : Perde, gışa. (DS.4348, 4829)
- zāra** : Zahire.
- zarıl zarıl** : Şiddetli, seyelân.
- [zarıncıma]** : Elem ve ıztırap duyma, inn, tellüm. (Kastamonu) (bk.zarıncamak DS.4349, KYS.649)

zarıncılamak	: İnlemek, tezellüm etmek. (bk.zarıncamak: DS.4349, KYS.649)
zebil	: Sebil. (DS.4354, 4831)
zebre	: Sebze.
zefil	: Sefil. (KYS.651)
zēh	: Gen, köşegen, kenar. (DS.4356, KYS.651)
zeher	: Sahih, essah. (KYS.651)
zehil	: Sahil. (DS.4356, 4832; KYS.651)
zēhli	: Pervazlı, kenarlı.
zēhti	: Zaten. (KYS.651, AAT.268)
zēk	: Alay. (DS.4357)

Ne zekleniyon ekiñ zehillisini.

*

Yüzümden söz gelü,

Zehilden kirez gelü.

Durmasam mani atsam,

On, iki ay, az gelü.

[zeklenmek]	: Alay etmek. { Kastamonu } (DS.4357, KYS.651)
zeklenmek	: Temeshur etmek, alay etmek. (DS.4357, KYS.651)
zeklentü	: İsitihza.
zelevli	: Saman ölçme aleti. (KYS.651, AAT.268)
zelve	: Boyunduruğa takılıp koşu hayvanlarının boynuna geçirilen eğri ağaç. (DS.4358, KYS.652, AAT.268)
zelvi	: Servi, selvi. (KYS.652)
zembül	: Senbil. (AAT.268)
zevzek	: Şakacı. (KYS.654)
zevzeklenmek	: Şakaya bozmak.
zevzekliy etmek	: Şakacılık etmek, komiklik.
zeyin	: Zihin. (DS.4833, KYS.654)
zeyker	: Zeykir. (DS.4363)
zeykir	: Gür, yüksek ağaç. (DS.4363)
zeyrek	: Zeki, atılğan. (DS.4363)
zıbarmak	: Ölmek. Muzır, fena ve iğrençlerin ölümü için. (KYS.654)
zıbartmak	: Bir muzır ve sefili öldürmek. (DS.4364)

zıbaruk	: Ölü. Sefiller için.
zıbık	: Cinnet. (DS.4364, 4833)
[zıbıka]	: Önü ve arkası kıvrımlı genç şalvarı. {Kastamonu}
zıbıklı	: Deli. (DS.4364, KYS.655)
[zıbıklı]	: Deli. {Kastamonu} (DS.4364, KYS.655)
[zıbın]	: Çocuğun iç mintanı. {Kastamonu} (DS.4364, 4833; KYS.655)
zıbın	: İç entarisi. Çocuklara mahsus. (DS.4364, 4833; KYS.655)
zıbitmak	: Azar, azarlamak. (DS.4365, KYS.655)
zıbitmak	: Tecennün. (DS.4365, KYS.655)
zıdda basmak	: Aksi konuşmak, kızdırmak.
zılğıt	: Tehdit, tehdit. (DS.4368, 4835; KYS.655)
zılğıtlamak	: Azar, tevbih. (DS.4368)
[zıncan çalısı]	: Bir nevi çalı. {Kastamonu} (bk.zıncan DS.4371)
zından	: Dam, cezaevi. (DS.4371, KYS.655)
zingıl zingıl	: İki yana sallanarak.
zingıl	: Çevik, çabuk. Hareket veya herekî.
zingıldak	: Sallanan. Rakkasa gibi.
zingıldamak	: İki tarafa hareket, sallanma. (DS.4372, 4835; KYS.656)
zingıldatmak	: Tahrik, sarsma, hareket ettirme.
zingır zingır	: Zingıl zingıl gibi. (DS.4373)
zingırtı	: Sarsıntı.
[zınk]	: Can ?.
	<i>Yoakardan düşe düşmez zıktan gitti. (Zınkdan canı çıkıvedi)</i>
zıp zıp	: Top, zıpcuk.
zıp	: Yukarı atlarken çıkarılan ses.
[zıpcuk]	: Bir yere bağlanan şeyin sallanan kısmı. (DS.4374)
zıpka	: Erkek şalvarlarının biraz daha yeni ve kıvrak olanı. (DS.4375, KYS.656)
zıplamak	: Atlamak, birden yukarı fırlayıp inmek. (DS.4375)
zır topoz	: Deli. (DS.4381, 4836)
[zıranga]	: İri yarı, tenasüpsüz adam.
zırçüş	: Ses.
zırdeli	: Büsbütün deli.

zırıldamak	: Bağırarak. (DS.4377)
zırlak deli	: Büsbütün deli.
zırlatmak	: Bağırarak ağlatmak veya bağtırmak.
zırtıl	: Deli. (DS.4379, KYS.656)
zırva	: Saçma, aptalca yapılan iş. (DS.4380)
zırvalamak	: Saçmalamak.
[zırzımuk]	: Küçük dolu. {Tosya} (DS.4381, bk.zırzimbuk KYS.656)
zırzop deli	: İyice deli.
zırzop	: Deli. (DS.4381)
zırzop	: Deli. (DS.4381)
zızak	: Dikiş çeşitlerinden.
[zibidi]	: Miskin, sünepe. {Kastamonu} (DS.4384, KYS.656)
[zibillik]	: Çöplük. {Kastamonu} (DS.4385)
zifir	: Çok karanlık. (DS.4385)
zilif	: Zülf. (DS.4387, KYS.657)
zincan	: Çalı nev'inden. (Zilcan da olur) (DS.4371, KYS.657)
zingir zingir etmek	: Ses.
zingir zingir ettirmek	: Çınlatmak.
zingir zingir ötdüme	: İnlettirmek.
zingir zingir ötmek	: Ses.
zingirdemek	: Sesin kuvvetini ifade için kullanılır. (KYS.657)
zingirdetmek	: Çınlatmak, inletmek.
zipçi	: Çocukların kavak, söğüt dallarından yaptıkları bir nevi düdük. (DS.4389, KYS.657)
ziyret	: Ziyaret. (bk.ziyat DS.4391, KYS.657)
zobun	: Zebun.
zoka	: Kanun, nizam.
zokaya basmak	: Kanuna aykırı hareket. Bu kelime fazla şayi değildir.
zonk zonk etmek-ötmek	: İltihap şiddeti. (DS.4394)
zonklamak	: İltihabın şiddetinden sancının veya kanın zonk der gibi olması.
zop zop	: Tamamen dik kuyruk. (DS.4395)
zop	: Dik kuyruk. (DS.4395)
zor	: Cebir, korku, tazyık. (DS.4395)

zor	: Kuvvet, tazyık, güç, sıkıntı. (DS.4395)
zora binmek	: Zorla yapmak ihtiyacı hasıl olmak.
zora getirmek	: Sıkıştırmak, tazyık altına almak, zorlamak.
zora gitmek	: Ağır gelmek. (DS.4395)
zoraki	: Zorlama.
zorlamak	: Tazyık etmek, sıkıştırmak.
zorlu	: Güçlü. (DS.4396, 4841; KYS.658) <i>Akılsuz gafanın zorunu daban çekē.</i>
zorsunmak	: Müşkil, güç görmek. (DS.4396)
zoru zoruna	: Cebr, tazyık ile, müşkilât ile.
züğürt	: Müflis.
züğürtlemek	: Fakirleşmek.
zümbül	: Sümbül. (KYS.659)

4. İNCELEME

4.1. İhsan Ozanoğlu'nun Derlemeciliği ve Sözlükçülüğü

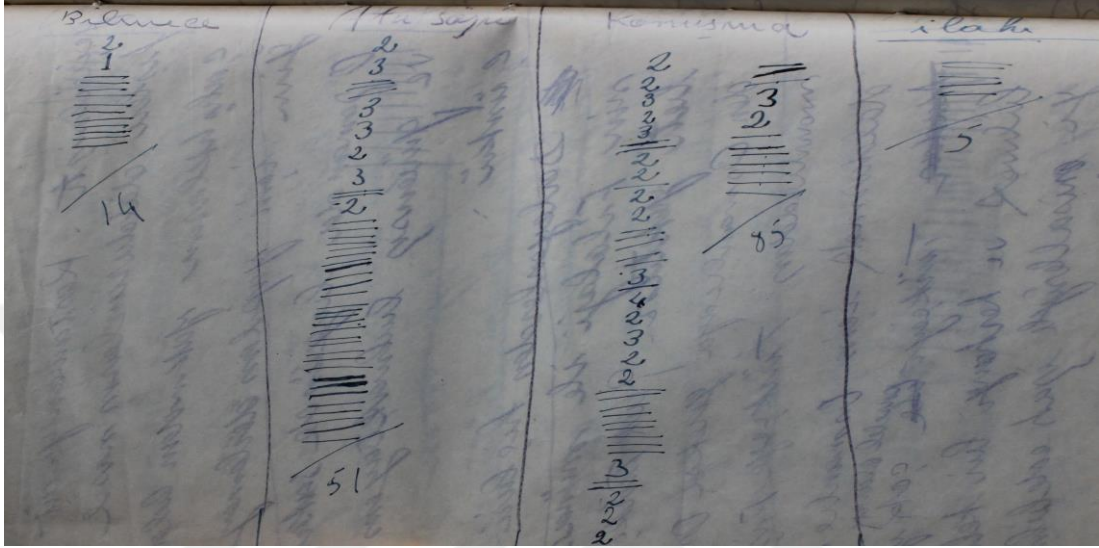
İhsan Ozanoğlu, söz derleme çalışmalarını, “bir aşk ve merak işidir” diye tanımlar. Bu aşk ve merak ise, derleme çalışmalarında Ozanoğlu’nu yollara düşürmüş ve pek çok zahmete tahammül etmesine de gerekçe olmuştur. O yıllar içinde 12 ilçeden ve 1129 köyden mürettep olan Kastamonu’nun 5’te 4’ünü gezmiş ve araştırma imkânı bulmuştur. Çoğu zaman derleme çalışmaları için kurum ve kuruluşlardan yardım alamamış, kendi imkânları ile çalışmalarına devam etmiştir.

Söz derlemeleri için; “söz derlemesi arkeolojik, etnolojik veya sosyolojik araştırmalardan veyahut folklorun mesela göreneklerinden bir kere çok zordur.” diye bahseder. Folklor çalışmaları için bir masalı, hikâyeyi anlattırıp dikte veya not etmenin mümkün olduğunu ve hatta bir türkü söyleyip bestesi ile tespit yapılabileceğini söyler.

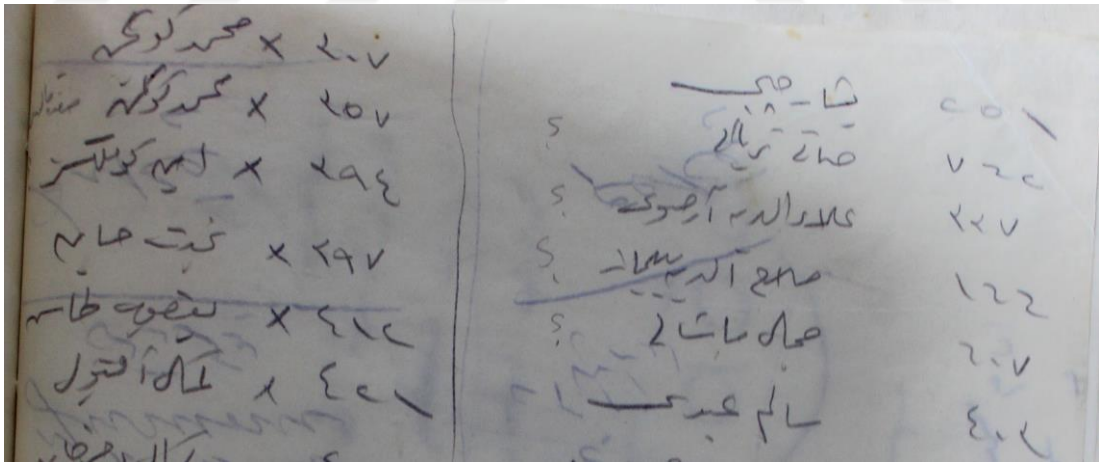
Sözlükçülük açısından derleme faaliyetlerinin bu kadar kolay olmadığını Ozanoğlu’nun şu sözlerinden anlıyoruz; “bir sözlüğün kadrosu bölüm bölüm, kapı kapı, tertipli tertipsiz, sıralı sırasız ‘ağalar bana lûgat söyleyin’... Ana dilimizdeki kelimelerden... Şöyle biçimli olacak... Kâtiplerin, âlimlerin pek kullandıkları şeylerden değil. Hatta onların bilmediklerinden olacak... deyip kaleme müracaatla oluvermez. Lûgat dediğimiz ne anlatılır, ne terennüm edilir. Bu işin çıkarı zuhurata intizar etmekten ziyade ana dilimizle her bakımdan dürüst, temiz ve fasih konuşan, yabancı kültürlerin etkisi altında Türklüğü ve dili bozulmamış halk ile kaynaşp onları bol bol konuşturmak, derlenmesi gerekli sözler geçtikçe kullanışları, tarzları ve mahalleriyle telaffuz edildiği gibi not etmektir.”

Ozanoğlu iki nüshada madde başında; A: 409, B: 589, C: 276, Ç: 410, D: 610, E: 300, F: 80, G: 390, H: 314, I: 105, İ: 185, K: 1113, L: 40, M: 152, N: 39, O: 130, Ö: 145, P: 207, S: 577, Ş: 126, T: 387, U: 138, Ü: 114, V: 59, Y: 557 ve Z: 123 olmak

üzere toplamda 7575 kelime derlemesi yapmıştır. Derleme çalışmasında yuvarlak hesap 605 tanık göstermiştir. Bu tanıkları ise şöyle sıralar: 13 mısra, 36 beyit, 3 kıta, 131 mâni, 71 türkû, 8 koşma, 2 ninni, 4 ağıt, 3 destan, 6 ilahî, 117 atasözü, 43 bilmece, 25 tekerleme, 11 dua ve ilenç ve 135 koşma.

Şekil 1. Derleme yapılan türlere örnek

Şekil 2. Tanıkların isimlerine örnek

Ozanoğlu, derleme yaptığı isimleri ve sözlü anlatım türlerini yukarıda gösterdiğim gibi not etmiştir. Görüldüğü gibi Ozanoğlu derlemecilik ve sözlükçülük faaliyetlerini büyük bir titizlikle yürütmüştür.

Ozanoğlu, sözlük çalışması için derleme yaparken şöyle bir yöntem uygulamıştır; halk ile gayet tabii bir dille konuşmuş, günlük yaşantıları üzerinden bahis açmış ve

bunu yaparken de bağlamasını konuşturmuştur. Bahsettiğimiz konuya açıklık getirecek olan şu sözünden örnek verelim; *“ben mahalli diyalektle maksadımı ifade ederken onlar beni kendilerinden sayarak bütün nüanslarıyla kendi şivelerine sadık kalıyorlardı.”*

Zira Kastamonu halkı yapaylıktan hiç hoşlanmaz. İstanbul ağzıyla konuştuğunuz zaman kendilerini ortama ait hissetmeyerek sizden uzaklaşırlar. Siz kibar kibar konuşurken onların size söyleyeceği ilk şey *“dil gırıp durma”* olacaktır. Bu durum sadece derleme çalışmaları için geçerli değildir. Halk, Kastamonu’da doğup büyümüş fakat ağız özelliklerini yitirmiş olanlara da aynı gözle bakar.

Ozanoğlu, derlemecilikte söz derleme verimini düşüren bir hususu da şöyle tarif eder: *“Derleme esnasında anlatıcının sözünü kesip nedir, neden, ne demek? diye bir takım sualler karşısında bırakılan kimse, konuşmanın başını, kışını kaybetmekte, işin tadı, tuzu kalmamaktadır.”* Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi Ozanoğlu sadece derleme yapmak değil derlemenin verimini, hacmini, niteliğini ve niceliğini de artırma derdindedir. Bu tarz soruların metnin bağlamını bozacağı ve derlemenin seyrini de değiştireceğinin farkındadır.

Ozanoğlu, derlemelerini sadece toplantılara, oturmalarla dayanarak yapmamıştır. Bunu, *“Folklor kadrosuna dâhil her hangi bir maddeyi tespit için zemin ve zaman şartları hatırımdan bile geçmemiştir. Mescitte, meyhanede, kahvede, çarşıda, pazarda hemen her yerde tespit işine devam ettim ve etmekteyim. Kışın tipi, kar, yazın toz, duman, yağış, yağmur altında bile işittiğimi yazmaktan geri durmadım ve böyle çalıştığım için binlerce sahifelik malzeme toplamış ve bir o kadar etüd yapmış ve yazı yazmış bulunmaktayım.”* sözünden anlıyoruz. Görüldüğü üzere Ozanoğlu; sosyal çevreden kopmamış, daima halkın arasında olmuş ve derleme faaliyetlerini doğal ortamlarda gerçekleştirmiştir. Zira meydana getirmiş olduğu eserlerin açıklaması derlemeye duyduğu aşkla anlatılabilir.

Sözlüğündeki kelimeleri nasıl derlediğini ise şu cümlelerle açıklar: *“Konuştuğum ve kendi halinde konuşurken dinlediğim bir veya birkaç kişiden kelimeyi konuşulan cümle ile her bakımdan aynen yazdım ve altında yerini ve söyleyeni not ettim. Not*

defterlerimin bazı yapraklarında kelimenin, dinlendiği tarih bile kayıtlıdır.” Kelimelerin nereden, kimlerden, ne zaman dinlendiğini göstermek hiçbir lügatçi tarafından kullanılmadığı ve de bunun sözlüğünün hacmini artıracaklarını düşünmesi ve derlenen her bir kelime için bir insan ismi zikretmenin yanlış olacağını düşündüğünden bu yöntemi kullanmadığını söyler. HDFN’de kelimelerin karşılıklarına derlendiği yeri belirtmesine rağmen KHDES’de yer isimlerinin belirtilmemesinin sebebini bu düşüncesine bağlamak doğru olacaktır.

Toplamış olduğu kelimeleri nasıl tasnif ettiğini ise şu sözlerle anlatır: *“Ben folklor malzemesi derleme işi için orta çapta zımbalı defter kullanmak ihtiyadındayım. Doldurduğum defterlerden fiş çıkarır, bu defteri, özel tasnifleri dosyalarımaya yerleştiririm. Malzeme nisabı hâsıl olduktan sonra eserin taslağını yapar, üzerinde tahkik, tavzih ve tashih gibi muhtelif yönden çalışırım. İşte sözlüğümü derleme işinden sonra aynı sistemle işlemeye çalıştım. Not defterlerimden çıkardığım her fiş anlamı ve örneği ile müstakilen bir kelimeyi taşıyordu. Bu fişler konulduğu dosyalardan çıkarılıp tekrar tekrar tasnif işlemlerine tabi tutuldu. Ab, aba, abi gibi ki her kelimenin baştan birinci ve ikinci harfleri alfabetik tasnif yoluyla sıralandı. Derlenen kelimeler arasından eskilerin elfaz-ı hakikiye dedikleri sözlük dairesine girebilecek kelimeler alınıp mecazlar, kinayeler, istiareler, argo, tabir, nakıl ve teşviller bu hakiki lafızlar arasından çıkarılarak ayrı ayrı ciltlere konuldu.”* HDFN içerisinde yer alan fişleme kısmı tam olarak bu mevzunun izahıdır.

Sözlükçülük açısından bir diğer önemli mevzu ise çevriyazı işaretleridir. Çevriyazı işaretleri derleme çalışmalarının doğru aktarımında bir kilit noktası niteliğindedir. Bu kilit nokta, günümüzde derlemeciler arasında tutarsızlığa sebep olmaktadır. Çevriyazı sisteminin bir düzene oturtulamamış olması aynı yöre ağzı çalışmalarında bile ikilik oluşturmaktadır. Bu mesele pek çok Türkolog tarafından ele alınmışsa da bir sonuca bağlanamamıştır. Ozanoğlu, sözlüğünü oluştururken çevriyazı sistemini güzel bir tertibe sokmuştur. TDK’nın hazırlamış olduğu çevriyazı sistemini kullanmış ve bu sistemin bölge ağzında yeterli olmadığı durumlarda yine kurumun hazırladığı sistemi takip ederek çevriyazı işaretlerine bağlı kalıp yeni fonemler geliştirmiştir.

Ozanoğlu, çevriyazı sistemi hakkında; *“kitabımın işaretler kısmını Türk Dil Kurumu çevriyazı sisteminden iktibas ettim. Öyle ki kurumun bu eserindeki her hükmü aynen aldım. Cümleyi bile değiştirmeden. Zira dil kurumumuz bu sistemle fonetik tespitinde derleyicilerin çok derin ve zaruri bir ihtiyacını karşılamış salim ve şaşmaz bir yol göstererek davayı ilmî bir şekilde çözmeğe rehber olmuştur. Türk Dil Kurumu sisteminde tespit edilen seslerden başka halk dilinde bazı sesler daha bulunabilir. Nasıl ki bu kitabımda geçen birkaç ses ve işaret Türk Dil Kurumu çevriyazı kitabında mevcut değildir. Ben Türk Dil Kurumu sisteminde olmayan sesleri yine aynı sistemden faydalanarak şekillendirmiş bulunmaktayım.”* der. Kendisinin uyarlamış olduğu çevriyazı işaretlerini önsözünde detaylıca anlatmaktadır.

Diğer derlemeciler de bu sistemi merkeze alarak, çalıştıkları yöre ağzını karşılamayan çevriyazı işaretlerini tespit edip çalışmalarına devam etselerdi, belki de 1930’lu yıllardan günümüze gelene kadar çevriyazı işaretleri bir sisteme bağlanabilirdi. Bu sayede derleme çalışmalarında birlik ve beraberlik sağlanabilir ve çalışmaların önündeki büyük engel de ortadan kalkmış olurdu.

İhsan Ozanoğlu’nun hazırlamış olduğu sözlük çalışması Anadolu’da yapılan ilk derleme faaliyetleri içerisinde yer alması bakımından çok önemlidir. Madde başı olarak tayin ettiği kelimeler eşzamanlı ve ardzamanlı çalışmalar için çok kıymetlidir. Geçmişten günümüze derleme çalışmalarında karşılaşılan yöntem, çevriyazı işaretleri ve imla gibi hususlarda bilgiler vermesi ve en önemlisi ağız araştırmalarına ışık olması yönlerinden takdire şayan bir sözlük çalışmasıdır. Sözlüğün eksik yönlerinin bulunması sözlüğü değersizleştirmez.

4.2. Sözlük Düzeni

Ele almış olduğumuz iki nüsha sözlük düzeni açısından farklılık arz etmektedir. Her iki nüsha da alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu sıralama KHDES’de düzenli iken HDFN’de b’den başlar, araya kitabın diğer bölümleri girdikten sonra a’ yı verir, b ile devam eder ve nüsha son bulur. HDFN’de madde başında “r” ve “v” sesi ile kelime tespit edilmemiştir. KHDES’de ise yine madde başında “r” sesi yer almazken “v” sesi ile kelime tespiti yapılmıştır. Madde başında “j” sesi ile iki nüshada da kelime tespiti yapılmamıştır.

HDFN’de madde başı olan bir kelime sözlüğe bir kez yazılırken KHDES’de madde başı olan bazı kelimeler sözlük içinde iki kez not edilmiştir. İki nüshanın da sözlük kısmında birbiriyle aynı kelimeler olsa da aynı kelimeye farklı anlamların verildiği görülmüştür. Hem HDFN’de, hem de KHDES’de madde başı aynı olan kelimelerin açıklamaları farklı yapılmış, kimi zaman ise birbiriyle aynı olacak şekilde not edilmiştir. HDFN’de her kelime için bir madde başı yer alırken, KHDES’de anlamı farklı olan bazı sözcükler için ayrı bir madde başı oluşturulmuştur. Her iki nüshada da madde başı bir kelime için birinci ve ikinci anlam oluşturulmamıştır. HDFN’de ise madde başı tek olmasına rağmen kelimenin diğer anlamları virgül konularak yan yana yazılmıştır. HDFN’de madde başı kelimelerin nereden derlendiği not edilmişken KHDES’de bu yöntem devam ettirilmemiştir.

Madde başında bir kelimenin iki kez not edilmesi mevzusuna örnekler verelim;

aşuntu : Aşınmış nesne veya mahal. (DS.354)

aşuntu : İtikâl. (DS.354)

Verdiğimiz örnekte aynı nüsha içinde “aşuntu” kelimesi iki defa kaydedilmiştir.

Ozanoğlu, sözlüğünde madde başı tayin ederken; bir kelimenin birden çok anlamı varsa 1. ve 2. anlam oluşturmak yerine aynı kelime için tekrar bir madde başı açmıştır. Gereksiz yere açılan bu madde başları sözlüğün hacminde de artışa sebep olmuştur. Örnek verecek olursak; “çalak” kelimesi madde başında iki defa yazılmış, birinci ve ikinci anlam gösterilmemiştir.

çalak: Çalağan, küçük çalağan.

çalak: Ses çıkaran, şelale.

Ozanoğlu, madde başlarını yukarıdaki örnekte verilen şekliyle sözlüğüne almıştır. Oysaki bu maddeler, günümüz sözlükçülüğünde uygulandığı gibi, aşağıdaki şekilde düzenlense sözlükte birbirini tekrar eden madde başlarından kaçınılmış olacaktı:

çalak 1. Çalağan, küçük çalağan.

2. Ses çıkaran, şelale.

Yukarıda örneklendirdiğimiz meselenin Ozanoğlu'nun sözlüğünde istisnası da yok değildir:

dıdık : 1.Başa çar, yazma ve emsali örtüleri sarma. Umumi olarak buna dıdık etme, dıdıklama diyorlar. Dıdık yapılan, verilen şekle denilmekte.

2. Dıdık; horoz tavuk cinsi ibiğine de verilmiş bir isimdir. Horoz gagası, leylek gagası denilmeyip horuz dıdığı, hobu dıdığı tabir adılmaktadır.

Ozanoğlu, sözlüğünde “dıdık” kelimesi için birinci ve ikinci anlam belirtmesine rağmen geri kalan madde başlarında bu yöntemi devam ettirmemiştir.

İki nüshanın da sözlük kısmında birbiriyle aynı kelimeler olsa da aynı kelimeye farklı anlamların verildiğine örnek;

acık : Keder, facia, gam, ıstırap, yabani meyve. Keçi elması, meyveleri küçük olan her ağaç.

[**acık**] : Yabani, aşısız, kabuksuz elma, açık, anlayışsız. {Kastamonu}

İki nüshada da olan ve açıklamalarının aynı yapıldığı örnekler;

[**cerge**] : Gölgelek, basit çadır. {Kastamonu}

cerge : Kilimden, çarşıftan uydurma çadır, gölgelek, kıptî, puşıyan tayfası.

Madde başının nereden derlendiği;

HDFN’de kelimenin nereden derlendiği gösterilirken KHDES’de derleme yeri gösterilmemiştir.

[**akılğan**] : Çamsakızlı. {Kastamonu}

akılğan : Mecra. {Derleme yeri gösterilmemiştir.}

KHDES’de aynı kelime yakın anlamlı olsa bile madde başında iki kez yazılırken, HDFN’de anlam farklı da olsa başka bir madde başı açılmamış diğer anlamlar yan yana yazılmıştır. KHDES’de madde başı olan bir kelime üzerinden örnek verecek olursak; “*birimlemek*” kelimesinin açıklamaları birbirine yakın anlamlı olmasına rağmen madde başı tayininde iki kere yazılmış, fakat HDFN’de “*farımak*” madde başının açıklamaları birbirinden farklı olmasına rağmen yan yana yazılmış, aynı madde başı ikinci kez yazılmamıştır.

birimlemek: Bir bir almak.

birimlemek: Seçip seçip almak.

[**farımak**] : Kötü, gıpta etmek, farımak, ihtiyarlamak.

4.3. Ozanoğlu’nun Sözlüğünde “Madde Başı”

“Türkçe morfolojik olarak bize iki ana kategoride kelime sunar: İsim ve fiil. Bunlardan birincisi madde ve kavramla ilgilidir; böylelikle tanımlanması ve tanıtılması fiile göre daha kolaydır. Fiil ise sonsuz/sınırsız bir devinimi karşıladığından tanımlamak ve tanıtmak için sınırlandırılmaya ihtiyaç duyar. Bu malzemenin dilin konuşucuları tarafından tanımlanması ve tanıtılması ise bir sözlük bilim meselesi olarak karşımıza çıkar.”¹¹³

Ozanoğlu sözlük düzenini oluştururken yapım eki almış kelimelere, isimlere, eklere, fiillere ve çatı eklerini almış fiillere madde başında yer vermiştir.

Ozanoğlu, madde başında kelime ve ekleri madde başı yapmıştır. Biz de Ozanoğlu’nun sözlüğünde kullandığı madde başlarını dikkate alarak bir sınıflandırma yaptık.

4.3.1. Kelimeler

Kelimeler, bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belirli kavramlara karşılık olan somut veya soyut söz kalıplarıdır; somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir. Bu da demektir ki, dilin kelimeleri ya anlamlı ya da görevli dil birimlerinden oluşmuştur. Bir kelimenin en küçük dil ögesini oluşturan seslerin yalnız başına anlamları yoktur. Seslerin tek bir nefes baskısı altında söylenişiyse oluşturulan hecelerin de tek başlarına birer anlamı yoktur. Bunlar kelimelerin oluşmasında yapı taşı görevi üstlenmiş olan öğelerdir. Dildeki anlamlı veya

¹¹³ Kaan Yılmaz, “*Türkçe Sözlüğe Kelimelerin Morfolojisi Açısından Bir Bakış*”, **Uluslar arası Türk Dünyası’nda İlmî Araştırmalar Sempozyumu Bildirileri**, (29-31 Mayıs 2016), Celalabat/Kırgızistan, Kırgızistan 2016, s.266.

görevli en küçük birimler kelimelerdir. Kelimelerin belirli ölçüler içinde birleşmesinden yine anlamlı ya da görevli kelime grupları ve cümleler ortaya çıkar. Cümlelerin birleşmesinden de söz ve dil oluşur.¹¹⁴

Ozanoğlu, derlediği kelimeleri sözlüğünde madde başı yaparken anlamlı ve görevli kelimeler üzerinden seçmiştir. Bu bölümde isimler; anlamına, yapısına ve işlevine göre sınıflandırılmıştır. Madde başı olan fiiller ve ekler hakkında bilgi verilmiştir.

4.3.1.1. İsimler

“Adlar, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir. Adları; niteliklerine, dildeki görevlerine, şekil yapılarına kullanış yerlerine ve taşıdıkları diğer özelliklere göre birbirinden farklı biçimlerde sınıflandırmak mümkündür.”¹¹⁵

Biz de Ozanoğlu’nun sözlüğünde madde başlarını tespit ederken “isimler” kategorisini üç başlık altında ele aldık; “Anlamına Göre İsimler” (özel adlar, yer adları, hayvan adları, bitki adları, renk ve mevsim adları, yemek adları, oyun adları, deyimler ve alıntı kelimeler), “Yapısına Göre İsimler” (pekiştirmeler, nöbet kelimeler, ikilemeler, tamlamalar ve birleşik kelimeler), “İşlevine Göre İsimler” (edatlar, bağlaçlar, ünlemler, sıfatlar, zarflar ve zamirler).

4.3.1.2. Anlamına Göre İsimler

Kelimeler, tek başlarına somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kurarlar ve sözlüklerde de madde başı olarak bulunabilirler. Ozanoğlu da tek başlarına anlam ifade eden isimleri sözlüğünde madde başı olarak tayin etmiştir. Bunlar;

Özel Adlar; Ozanoğlu, sözlüğünde özel adları madde başı olarak kullanmıştır. Lakin bunların örnekleri fazla değildir: Abdu, Abdulla, Abdur, Abuş, Abduş, Fedim, Hacca.

Hayvan Adları; Ozanoğlu, derlediği hayvan isimlerini sözlüğünde madde başı olarak tayin etmiştir. Bunlar; arpacuk, as, atmaca, baz, böyü, bünçlek, cırbıyık, curuk, cücük, cülü, çamgakan, çapur, çayan, çaykuşu, çaylak, çepiç, çökelez, dana dişi, danak, danaş, davşançıl, demürğır, divdiv, doan, erkek, eşek, arusu, evren, ezderhe,

¹¹⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s.6.

¹¹⁵ Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.229.

gėme, gėme sıçan, gėne, göcen, gölük, götüğüzıl, hobu, höt höt gu̇şu, ibi, ibi civcisi, ibik gu̇guk, ibiş, ispir, gara evren, garabakal, garabaŝ, garağuş, garasığır, garayılan, garlanguç, gıcık, godak, gumru, kertenkele, köstebek, köşek, kûruz, gėçi, kûykûy gu̇şu, laklak, malak, mengüllü, ögeç, palaz, sāsān~sağsağan, sarı çayan, sircuk, sipa, sin biti, suna, şahan, şebek, tosbā, tosun, ügü~ü boba, ügü~ü, üvez, yavşak, yut'tur.

Bitki Adları; Ozanoğlu, bitki adlarını sözlüğünde madde başı yapmıştır. Bunlar; “ak sirken, alagöz diken, alabanak, alma, aluç, ayınga, baldır otu, bertik otu, cır, cincile, çakıl diken, çatal gernik, çoban osurdu, çükündür, darak dalı, delice, devediken, divlek, döndön çiçeği, eşek turbu, fısıs, fişne, fiy, geven, haşgaş, hıryemez, ısıt, ısırgan, gabilca, garaçam, garagöz diken, garasirken, garayemiş, gavlan, gendü biten, gıcı, gıvır şeyik, goz, guş gonmaz, kedi cıynā, kekük, keven, kirēn, köken, köy göçeren, mancar, menevrek~minevrek, minevşe, misir, mormini, morul, muşmula, paşak, semüz, sirken, siyez, siyil yaprā, söbelek mantarı, şefteli, telteli, toklu, toyğar, ümürdüme, üzerlik, yiyir otu, zümbül” madde başında kullanılmış bitki adlarıdır.

Yer Adları; Ozanoğlu, yer adlarını sözlüğünde madde başı olarak kullanmıştır. Bunlar; “Acuş, Aday, Adıyaman, Apar, Bayundur, Bildircak, Bizge, Bürümcek, Çaylayık, Çiyil, Demiren, Dırman, Dumla, Dundarlık, Durağan, Eceoğlu (Ecölu), Ecevit, Ercek, Fakalar, Geymene, Gökçay, Götü guru, Gögez, Gövcüz”dir.

Renk Adları; Ozanoğlu, renk adlarını da madde başı olarak almıştır. Madde başı olan renk adlarının örnekleri sınırlı sayıdadır. Bunlar; “āboz, ak, al, boz, göğüş, gövrecük, garayağız, sır, soru, tirşe, yağız”dır.

Mevsim Adları; Ozanoğlu, sözlüğünde mevsim adlarını madde başı olarak tayin etmiştir. Sözlükte geçen mevsim adlarının sayıları fazla değildir. Bunlar; “güzün~güz, hörkük gıcı, ilkyaz~ikyaz, orta güz, sayım zamanı”dır.

Yemek Adları; Ozanoğlu, sözlüğüne derlediği yemek adlarını da dahil etmiş ve madde başı yapmıştır. Bunlar; “ala pilav, banduma, bazlama, bazlamaç, borana, bulamaç, cacık~cacuk, döş dolması, erüşte, heşüde, hoşmer, hoşmerim, ısıt, gapuska, garlambaş, gatmer, gayğana, gazuk kebabı, kesü ekmeyi, köle hamuru, mıklama, patpat, pıtana ekmē~ekmeği, pıtpıt, sarma, uvmaç”dır.

Oyun Adları; Ozanoğlu, sözlüğünde oyun isimlerini de madde başı olarak tayin etmiştir. Sayıca fazla olmayan bu madde başları dönem içindeki oyun isimlerinden bazılarını bize göstermektedir. Bunlar; “çıkırmbaç~çıkırncak, dokuzdaş, elçipi, galdırak, gazuk çeliği, lögüç, patlanguç, pıtı, pıtlak, siv siv”dir.

Deyimler; Genellikle gerçek anlamlarından uzaklaşarak mecazî anlam kazanan kalıplaşmış söz öbekleridir. İhsan Ozanoğlu da sözlüğünde madde başı olarak pek çok deyimde yer vermiştir. Bunlar;

acı basmak, acı tutmak, açia çıkmak, açua vermek, adda ğalmak, altda ğalmak, ah almak, ah çekmek, ah çıkmak, akıl kesmek, akli çoluk, akli ğaçuk, alıp yürümek, apıdıp sapıtmak, araklamak, ārina gitmek, arka vermek, aş yermek, aşādan almak, avaza goymak, avuç açmak, azuşdumak, babadan ğalma, bağīrdak dolamak, bakağalmak, bakar kōr, bārı bütin, bārı yuka, bārına basmak, baş āritmak, baş bağlamak, baş çövmek, baş ğaldumak, baş vermek, başa çıkmak, başa ğakmak, başa yıkmak, başdan çıkarmak, başdan çıkmak, başdan savma, başı sıkılmak, başı sıkun, başına buyruk, başını alamamak, baş oçmek, baş vurmak, bel bālamak, bel bükmek, bel ğırılmak, belini salmak, biçimine getirmek, boca etmek, boşa gitmek, buyruk ğulu, can atmak, can çekişmek, can dayanmak, can istemek, can yakmak, cana deyme, cana işlenmek, cıngar çıkarmak, cin çarpmak, cinini dermek, ciyer yanmak, çalım etmek, çalım satmak, çalımına götümek, çalıp çarpmak, çalpara çalmak, çalyaka etmek, çağına ot dıkandı, çapcıklık etmek, çapına götümek, çavla çekmek, çekiye~çeküye gelmek, çıka gelmek, çıkış çıkmak, çiltak dolamak, çok gelmek, çok gitmek, çok görmek, çok olmak, çöreklemmek, çullanmak, daban diremek, dağlamak~dālamak, dalgılıç etmek, dara gelmek, darabōmak, darağısdumak, daş atmak, daş yürekli, daşlamak, dekdalaş olmak, dekdurmak, del açuk, dem almak, dem vurmak, derd yamma, derine dalmak, dıkıp doldumak, dılbınmak, dızık mak, dikine gitmek, dikine söylemek, dil ağız bālamak, dil dōkmek, dil dutulmak, dil uzatmak, dilden anlamak, dile almak, dile gelmek, dinine yanmak, dinine yıkmak, disirek çövmek, diş bilemek, diz bağı çekilmek, dokundurmak, don kesmek, dört dolaşmak, dudak bükmek, dumanı göge ağmak, duncukmak, duzlu otumak, düşü azmak, ek olmak, ekoap olmak, el açmak, el avcu açuk, el vermek, el ele vermek~ vermek, emsen etmek, evlek çalmak, faka basmak, fırdan çövmek, fīng atmak, fit olmak, fit sokmak, ğabına sīmamak, ğalbi ğararmak, ğan dutmak, ğānı almamak, ğarinnamadan söylemek, ğarşu gelmek, ğasara bālamak, ğasıp ğavurmak, ğaş ğararmak, geçüt geçümek, ğendüne ğelmek, ğendünü beyemmek, ğendünü tartmak, gennüş olmak, gıcırım bōma, gıcırım bükmek, gıç açmak, ğıf dutmak, ğık demek, ğılçuklu ğonuşmak, ğırıp sarmak, ğısa kesmek, ğof çıkmak, ğoğ götümek, ğönl açuk, ğönlü ğara, ğönlü yuka~yufka, ğönul açılmak, ğönül açmak, ğönül almak,

gönül_ eylemmek, gönül yapmak, gönülden çıkarmak, gönüle danışmak, ğoraf_ etmek, ğörmezden gelmek, ğörüp gözetmek, ğoşa ğarımak, ğöt_ eylencesi, gövüs germek, ğöz_ açdumamak, ğöz_ açıp ğapama, ğöz dutmak, ğöz ğalmak, ğöz ğapamak, ğöz ğararmak, ğöz ğızmak, ğöz kesmek, ğöz zā, ğöz boyamak, ğöz böyümek, ğözden çıkarmak, ğöze almak, ğözüne gücü yetmek, gönü ğalın, gönüle bağdaş ğurmak, gövüs geçümek, ğulağ_ asmak, ğulak dutmak, ğün değmek, ğüneş çalmak, ğüvenç olmak, ğüce gitmek, har vurup harman savurmak, hık demek, hım etmek, hınc dutmak, hıncını alamamak, hottan söylemek, hoşmeri çıkmak, iç_ açmak, iç_ etmek, içi çıkmak, içi dışına uğramak, içi sıkılmak, içine sığınmek, içini çekmek, keşimine getümek, keşimine vermek, kesip_ atmak, kesip biçmek, keşe ğülmek, keşiyini savmak, kök salmak, körlemek, körünü öldümek, kötü gitmek, kûtü bozmak, kûtü dayanmak, laf atmak, oluruna bakmak, oluruna bālamak, ödü patlamak, ölçüp biçmek, öñayak olmak, öñü sıra gitmek, öñüne ğatma, öñünü almak, öñüne kürek dutmak, örtbast etmek, örüden dutmak, pata çekmek, patlak vermek, pendem vermek, pers etmek, peşe düşmek, pişğunnua vurmak, punduna gitmek, punduna götümek, sā ğazua bālamak, salla sırt_ etdümek, sarmaş dolaş olmak, satıya gelmemek, sed çekmek, sıkı gitmek, sıkıntı basmak, sırsıklam kesilmek, silkini vermek, soluk_ almak, söz atmak, söze bakmak, sözü ayā düşümek, suyunca gitmek, süngüsü ār, şaptan ğapmak, şart etmek, şebel atmak, şergil_ olmak, şeytan aldamak, şiltak dolamak, tahal_ evsimek, tantuna gitmek, tava getirmek, tebelleş olmak, tel atmak, tel gırmak, teline basmak, tērsi dömmek, tersinden okumak, toka tokaya yetmek, ummada ğalmak, ussu gitmek, uzun_ etmek, üste çıkmak, üzüp kesmek, vurgun vurmak, vurma vurmak, yakışık_ almak, yalas etmek, yalpa vurmak, yalvarıp yakarmak, yaşa basmak, yavaşı dutmak, yele yepe gezmek, yeñicēklik etmek, yerinde yeller esmek, yerûk yermek, yol_ açmak, yol_ almak, yol aramak, yol bilmek, yol değıştümek, yola gelmek, yola girmek, yoldan çıkarmak, yoldan çıkmak, yoluna bakmak, yoluynan gitmek, yom yormak, yūsekden_ uçurmak, yūkünü dutmak, yūrē açuk, yūrē bozuk, yūrē gitmek, yūrē oynamak, yūrē saf, yūrē yanmak, yūrē yufka, yūreye su inmek, yūreyi yā bālamak, yūreyiniñ yā erimek, yüz bulmak, yüz çevirmek, yüz görmüş, yüz yüze getümek, yüze bakmak, yüze çıkmak, yüze durmak, yüze ğülmek, yüze vurmak, yüzlü çıkmak, yüzü ğülmek, yüzü sıcak, yüzü souk, yüzü yok, yüzüne ardılmak, yüzüne gözüne bılaşdumak, yüzünü açmak, yüzünü artmak,

yüzünü ğızartmak, zā geçmek, zā gelmek, zıdda basmak, zokaya basmak, zora binmek, zora getirmek, zora gitmek.

Alıntı kelimeler; Ozanoğlu, sözlüğünde alıntı kelimeleri de madde başı olarak kullanmıştır. Ozanoğlu'nun sözlüğünde madde başınlarına baktığımızda Arapça ve Farsça kelimelerin de sözlükte madde başı olduğu görülmüştür. Bu kelimeler çok olmasa da bahse değerdir. “Abanoz, april, belgüzar, cember, cevgan, cin, cuma, fak, fıkra, gergef, haçad, hakçı, hamarat, laf, mādenoz, marka, maşat, med, maşala, maşrapa, merdümگیرiz, mülgüzar, müzde, nalça, nankör, naşpa, perdah, pirpâk, salyane, satranç, sinir, suval, tabla, tacir, tavra, tevekkeli, zilif, zümbül” sözlükte madde başı olmuş alıntı kelimelere örnektir.

4.3.1.3. Yapısına Göre İsimler

Bu bölümde her madde başını yapısına göre inceleme yöntemi uygulanmamıştır. Burada madde başı unsurlar hem ses hem şekil hem de dizim yapısı bakımından dikkat çeken yönleriyle bir araya getirilmiştir. Yani öncelikli amacımız hangi yapıdaki unsurların sözlükte madde başı yapıldığına işaret etmektir. Ozanoğlu, pekiştirmeleri, ikilemeleri, nöbet kelimeleri, tamlamaları ve birleşik kelimeleri sözlüğünde madde başı yapmıştır.

Pekiştirmeler; Ozanoğlu sözlüğünde madde başında pekiştirmeleri kullanmıştır. Bunlar; “bembeyaz, cascavlak, casçevre, cıscıbil, cıscııldak, cıscıbir, cıscıplak, çarçabuk, dımdızlak, dopdöru, ğuğguru, masmavi, mosmor, sapsoru, tamtakır, yapıyassı, yemyeşil”dir.

Nöbet Kelimeler; “İki sesin, bir dilin aynı diyalektinde yanyana kullanılmasına nöbetleşme denir.”¹¹⁶ Ağızlar bu bakımdan araştırmacılara bir hayli malzeme sunmaktadır. Ozanoğlu'nun sözlüğü de nöbetleşme örnekleri bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Ozanoğlu özellikle bir madde başı, Kastamonu ağzında mevcut ise, onu nöbeti olarak kullanılan teşkille birlikte sıralamıştır. Bu konunun örnekleri şöyledir: adık~aduk; aım~ām; alabek~alabekine; ālamsak~ālamsık; aldı vadı~aldı vedi; annı~arnı açuk; asıntu~asuntu; aşlı~aşılı; auz~ağuz; āz~āğz; babalık~bobalık; baboş~bobaş; başlu~başlı; bet~bent; bızō~bızā~buzō~buzā; binet daşı~binek daşı; bisel~bizer; bohça~bohça~bocca~pocca~pohca~poğça~pōça; boşanak~boşanan; boşböür~boşböğür; buymek~burtük; bünjet~büet; buzōluk~bızalık~buzoğuluk; cadoloz~

¹¹⁶ Osman Nedim Tuna, *Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, Malatya 1986, s.26.

cadolız; cıġ~cıġ; çā~çaġa; çā~çaġ; çalagan~çalak; çalı çırpı~çılıpı; çamşak~çamçak;
 çatara~ çatana; çeten~ çiten; çevrüm~ çevrem~ çevrük; çevürmek~ çövrürmek;
 çeyzinmak~ çegalmak; çıġalmak~ çıalmak; çıġırmak~ çırmak; çıkırımbaç~ çıkırıncak;
 çıltak~çıratak; çır~çığır; çırma~çığırma; çırpuk~çılıpuk; çimik~çimuk; çimke~çimge;
 çoarmak~ çoġarmak; çobansalık~ çobansılık; çödümek~ çöġdürmek; çöen~ çöġen;
 çöġelme~ çelme; çöġü~ çöü; çökek~ çöek; çökelek~ çöġelek~ çöelek; çölük~ çelik;
 çömçek~ çömşek; çömek~ çöġmek; çördü~ çördük; dapduru~ dapdiri; dār~ dārcuk;
 dartaklamak~ dartaklamak; deh~de; dendi~deyindi; denkmek~dekmek; depük~tepük;
 dernek~ derenek; dıkamak~ tıkamak; dincelemek~ dinçleşmek; dolaşık~ tolaşuk;
 dolukmak~dulukmak; dolunma~dolumma; domuzluk~damızlık; doramak~doġramak;
 dumō~dimaġu; düġü~düġüm; düvensilik~düġensilik; ebeġomeci~ebeġumeci; eġez~
 enez~inenez; eġirme~eyirme~iyirme~iġirme; eġşi~eysi; ekemen~eyemen; eksik~eysik
 etek; el_ ulā~elulaġı; el ele vermek~vemek; elgit~ēgit; enek~en eġ; enik~enük; en~en;
 enek~eyek~egek, ergennik~ergenlik; ēseri~eyseri; esirmek~esürmek; esrük~eserik;
 eġġün~eġġün; eşi~eysi; etekmē~etmeyi; evcik~evcük; eveti~evedi~evdi~iveti~ivedi;
 eycuk~īcuk; eyem~eġem; eyerim~eġerim; eyin~eġin; eyleşmek~eġleşmek; eyme~
 eġme; eyō~eyeġu; eyrek~eylek; eyretü~eyreti; eysik~ēsik~eġsık; eysiltmek~
 eksiltmek~eysitmek; eyvak~ivah; ezangū~özengi; ezgi~ezgü; fasılye~fasılyā; fediş~
 fatoş; felfene~ferfene; filke~firke; gerdeh~gerdeh; geygel~gegel; geysilik~ġesilik;
 gizlenceye~gizlenceyi~gizlenciye; göe gelmek~göve gelmek; göġermek~goarmak~
 gövermek; gölbez~göblez; gönēnmek~gönemmek; gönölü yuka~yufka; ġulēç~ġülenç;
 ġurlēk~ġürlek; ġüzün~ġüz; ġüdek~ġüdük; ġüdü~ġüdül~ġüdülü; hasba~asba; haşırtı~
 haşıltı; havla~helva; helke~helkek; hemücük~hemicuk; hosumak~hosurmak~
 hosmak; hot~hudun; hozmur~hözmür; höldürhöyük~höldüröyük; hunme~hızganmak;
 hüsmek~süsmek; iġınmak~ınnmak~īmmak; ihlamur~ilhamur ılıdır~ılıdır; ılık~
 yılki~ī; incuklu~incıklı; ıscak~sıcak; ilkgūz~ik guz; ilkyaz~ikyaz; inme~imme;
 irkinti~irkintü; işeysi~işeyesi; ġaba~kaba; ġabartı~u; ġaġni~ġāni; ġaraca~ġuraca,
 ġarımca~ġarınca; ġazġuç~ġazġıç; ġıp~ġırp; ġırvaç~ġıvraç; ġısıġ~ġısġu; ġıtık~ġıtuk;
 ġıtmu~ġıtmır; ġıymak~ġıynak; ġobuz~kopuz; kâat~kehat~kâhat~kâġat; kâhat~kehat~
 kehit~kâġat; keleş~keleş~keleş; kelli~kerü~kēri; kemüre~mayıs; kesişme~
 kesmen; kırkaç~kırklık; kırma~kırna; kıygaştamak~kıygaşık; kūnġe~kūnga; kut taşı~
 küt taşı; kutlek~kütlemek; küpeş~küpeşte; kürüş~kürüşlemek; lan~ulan; māmer~
 mēmer; mayuk~moyuk; mazi~mozu~mazu; mehirsek~mehirsemek~mehirsenmek;

menevrek~minevrek; menevşe~minevşe; milemek~meleşmek; miranlama~mironlama; möçûk~meçik; mucuk~mıcık; mutvak~mutbak; nava~neva; oalak~oğlak; oğulluk~öllük; oğunmak~ounmak~önmak; ohlaç~ohlağaç; oklağa~okla; oklō~okla~oklava ekmeği; orannamak~oranlamak; oratancı ~ortanca; osanç ~osaç; otuma~oturma; ovalak~ufalak; oynak~oynaş; önek~öğenek; öreke~öleke; öünmek~öğünmek; pazılamak~pözülemek; pazı~püzü; peçō~peçeğü; pelverde~perverde; peşventü~pesvente; pıtana ekmē~ekmeği; pinlik~pinek; pis~piso; saḡsamak~saksamak; saḡım~sām; saḡman~sāman; saḡruk~sāruk; sakō~sakağı~sakaḡu; sālak~saḡlak; sālamak~saḡlamak; sala~salağı; salma~saḡılma; sanmak~sammak; saḡra~saḡrı~saḡru; saplıyak~saplayak; sapşak ~şapşalak; sarılık ~soruluk; sāsān~saḡsaḡan; sāsı~saḡsı; sasuk~sasık; sekü~sekü~seki; sındı~sındı; sıra vardı~sıra vardıya; sıvasa~sıyasa; soku~sako; sorū~burma~sarī~burma; soyalḡu~sayalḡu; söbe~söbü; sököl~sökü; sumsuk~sümsük; sütleyen~liyen; şipla~şıpleme; şişirmek~şişümek; taban~daban; takanak~dakanak; takılmak~dakılmak; takıntı~dağıntı; takmak~dakmak; tanışmak~danışmak; tat~dat; temesek~demesek; tepe_göz~depe göz; terce~terece; terecik~terecuk; ter~terecik; tokuşdumak~dokuşdumak; totuç~tontuç; turukmak~dorukmak; tutacak~dutacak; tutak~dutak; tutamak~dutum; tutma~dutma; tutsak~dutsak; tutuş~dutuş; tuzak~duzak; türe~töre; tütsü~tüssü; uçara~ğaçara; ul_orta~uluorta; utanç~utaç; uyulkamak~oyulkamak; uyummak~uyanmak; üḡendire~ürgendire; üḡrümcek~üḡrümcek; üḡünûk~ünûk; üḡütme~ütme; üḡü~ü; üḡü~ü boba; üskes~üsvekes; üşenç~üşeç; vıyh~vıih~vıyih; yaku~yakı; yegillemek~yeginmek; yeḡnicek~yenlice; yek~yik; yeldirme~yellendirme; yeltişeye~yelbişeye; yem~yim; yersellemek~yersellemek; yeyinti~yiyinti; yıaç~yıḡaç; yıak~yıḡak; yıanak~yıḡanak; yıḡılmak~yılmak; yıḡın~yīn; yılına~yılanışuh; yımışacuk~yumuşacuk; yımışak~yumuşak; yīm~yıḡım; yīnak~yıḡınak; yīnak~yıḡnak; yinik~yinûk~yemük; yorḡu yorgulama~yorgoca; youn~yoḡun; yöm~yövm; yörûk~yürük; yörüḡen~yörüen~yörüḡen; yörümek~yürümek; yövünnü~yövünlü; yūrük~yüḡürük; yūsünmek~yüḡsünme.

Tamlamalar ve Birleşik Kelimeler; Ozanoğlu, sözlüğünde madde başını tayin ederken birleşik kelimelere ve tamlamalara sözlüğünde yer vermiştir.

Birleşik kelime; “yeni bir kavramı veya yeni bir nesneyi karşılamak üzere iki ya da daha çok kelimenin belirli şekil bilgisi kurallarına uyarak yeni bir anlam birliği oluşturacak biçimde bir araya getirilmesidir.”¹¹⁷

Ozanoğlu sözlüğündeki birleşik kelime Örnekleri; aç ғıvrak, āçғakan, akbayır, anaғız, arabozan, ayakyolu, babayiyit, baldırotu, başıboş, başucu, başıyıcı, boşboғaz, boşböür~boşböğür, canevi, cangözü, cingöz, çalaғalem, çalyaka, çamғakan, çatal gernik, çaykuşu, darakdalı, dedekılı, dedikodu, deliғanni, dendi, derebeyi, devedabanni, devediken, deyindi, dilaltı, dilebesi, dizüstü, dokuzdaş, durundu, düzbastı, ғlbezi, eyindi, fisfis, fiskos, gelindi, göremendi, götüғızıl, gündödu, hadindi, hoşuntu, incestalık, ғabadayı, ғabaғulak, ғabakbasdı, ғānı_yaruk, ғara evren, ғarabakal, ғarabalta, ғarabār, ғaracanavar, ғaraçam, ғaracümle, ғaraғış, ғaraғucak, ғaraғüz, ғaraltı, ғaramal, ғarasakız, ғarasuluk, ғarayaғız, ғarayazı, ғarayemiş, ғayınbilāder, ғendü_biten, ғırқ_ikindü, ғılkuyruk, ғış_burnu, ғolañ yeri, ғuşғonmaz, karayemiş, kese_ғabı, seyrek basan , kırışyayık, kışburnu, köy göçeren, kұлboz, kuzukulağı, öñayak, öte_yüz, semüz_otu , öteberi, sacıyak, sıkboaz, şipғaptı, tepe_göz~depe göz, ul_orta~uluorta, varyemez, yankemer, yarıbel, yarıhak, yere bakan, yüzgeri, yüzgöz, yüzsuıyudur.

Ozanoğlu sözlüğünde, tamlama şeklinde kurulmuş madde başları da mevcuttur. Ozanoğlu, bazen tamlayanı bazen de tamlananı madde başında bulunan kelimeleri tamlama şeklinde madde başı yapmış bazense tamlayanı ve tamlananı madde başında bulunmayan tamlamaları madde başı olarak tayin etmiştir.

Tamlama şeklinde kurulan madde başlarına örnek; āduk terevüzü, akılı çoluk, akılı ғaçuk, ala pilav, alagöz diken, annıñ ғara yozusu, arın yozusu~alın yazosu , ayak_ücreti, barsak gazıntusu, baş ғorkusu, başı bozuk, başı dik, başı ғapalı, başı sıkkun, baş örtüsü, baş sañrısı, bel bağı, bel kemiyi, beli saluk, berber aynalı, bı yıl, boğrı boş, bostan ғorkulü, bozuk düzen, böğür_eyösu, buçuk kile, can_alıcı, can_hali, can_hevli, can acısı, can damarı, can kuşu, can suıy, cansıkıntısı, cızlamuk yüzöl, cin_akıllı, cin_arabası, cin fikir, cingil doruğı~cin doruğı, civil yazı, ciyer dālı, con gemü, cumanıñ_ıkisi, cumanıñ_üçü, cülük yatırma, çakıl diken, çakır keyf, çandu

¹¹⁷ Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.137.

başı, çardak ğaşı, çark dönümü, çatallı iş, çatuk ğaş, çeyilli tepe, çibin sinek, çil bozgunu, çile değneği, çoban yolu, dā başı, dā yeli, dallı budaklı, dana dişi, daraklı melhe, deli dolu, derli toplu, derme çatma, dik başlı, dik kafalı, dili bağlı, din deştiresi, dini bütün, dipli ğaya, dipsuz sokak, dizi bağı, dok söz, dok sözlü, dolu dizgin, döndön çiçeği, dös dolması, dudu pınarı, düğürbaşı, eysik etek, el_āzı, el_ ulā~elulağı, enō ğazū, ertesi ğun, eşek_ arusu, eşek turpu, gelişi gözel, geme ğarı, geme diş, geme sıçan, gizli çıkı, göbek yer, göbelək mantarı, göbü ğazū, gômleyi ğalın, gönölü ğara, gönölü yuka~yufka, gönölü dar, gönöl_ acısı, gönöl_ hoşluğu, gönöl darlī, gönöllü gönölsüz, görme ğavli, gôt_ eylencesi, göz durması, göz dümanı, gönü ğalın, gūs_ sonu, gūyō önü, gün_ aşırı, gün yılımı, haçad depesi, hamurlu_ ekme, hasıl yeri, hey çiti, hin_ oğlu, horkûç ğıcı, hôt hôt delisi, hôt hôt ğuşu, ibi civcisi, iç_ ārısı, iç dizliğı, iç donu, iç göynek, içi dar, içli dışlı, içme suyu, ince sızı, inden cinden hali, inō ğazū, irili ufaklı, iriyarı, işdonu, itmek kemiği, iynenin yordamı, ğafa ğoçanı, ğafa kâhadı, ğağış ğağış yıkılası, ğanad_ altı, ğapusğa pilavi, ğara sevda, ğara su, ğaragöz dikeñi, ğarğa burunu, ğarınboku, ğarlar pazarı~kadınlar pazarı, ğazuk çeliğı, ğazuk kebabı, geçi yolu, ğillā gılağı, ğırtıl_ ekme, ğurt bilekli, ğurt liñliyi, ğurt nine, gusurak_ eşimesi, ğuyruk sokusu, ğuyruk söküsü, kazan kulpu, kedi cıynā, kedi daşā, kekep çivisi, kesûĝ ekme, kır tavuğu, köle hamuru, kötöl_ ğun, kötöl adam, koyun karnı, kömüş memesi, kûrüz geçi, kut taşı~küt taşı, kûtük defteri, lengeri tatarı, maşat yakası, noldum delisi, oklā hamurlusu, oklō~okla~oklava ekmeği, oul bali, ölümçöl hasta, ön bezi, öröl hayvanı, öte dünya, öte geçe, öte yanı, özek çivisi, özek deliyi, paldım dudak, pıtana ekmē~ekmeği, pözüsü dar, pözüsü ufak, sağ ğazuk, sağ para, sayım zamanı, saz beñizli, sergen sergusu, sıkma_ kûtū, sıvat başı, sidik yarışı, sin biti, siyil yaprā, solutmaz sancu, soñ söz, soñu deñi, sorucu melekleri, söbelek mantarı, söz gelimi, söz gelişi, sözün persenğı, su sığırı, su yutgunu, süksünü eyri, süngüsü ār, sürme_ ekmeği, tombak nargile, tomrukçu başı, toñ_ toñ ğemū, ulak yeri, ut yeri, uyku semesi, üstün körlöl, yaban_ adamı, yādes ğemū, yağlık yeri, yağrı geñiş, yaldır buz, yanbıl kilimi, yandan çarklı, yanı ğara, yerden yığma, yılan ğavı, yinûk ekin, yolu yordamı, yumuk göz, yürē saf, yürē yufka, yürek bozgunluĝ, yürek çarpıntısı, yüzöl_ ak, yüzöl_ ğara, yüzöl sıcak, yüzöl souk, zıncan çalısı, zırlak deli, zırzop deli'dir.

İkilemeler: İ. Ozanoğlu'nun sözlüğünde madde başı olmuş ikilemeler mevcuttur. Ozanoğlu, aynı sesin tekrarından sonra bir fiil olarak kurulan ikilemeleri de madde başına almıştır. Ozanoğlu'nun sözlüğünde madde başı olan ikilemeler;

akbak, alabele, alaň alaň, alaş beleş, altalt üstüst, aru duru, ayırım ayırım, azar azar, bāl bāl, bangır bangır, beľbeľ, bıdıbıdı, bığıl bığıl, bıngıl bıngıl, biçi biçi, biçil biçil, bile bile, biliş görüş, birim birim, bozuk düzen, böcü börtü, bölük bölük, bölük burcuk, büngül büngül, caf cafa, cambul cumbul, cayır cayır, cılk cılk, cırıl cırıl, cızcız, cızır cızır, cızuk cızuk, cibir cibir, cip cip, cörül cörül, çalman sürmen, çem çem, çırçır, çoluk çocuk, dakım daklavat, daldal, dallı budaklı, datlımsak tatlımsak, dayama döşeme, deli dolu, delme dakma, derli toplu, dığıl dığıl, dıñ dıñ, dıra dıra, dine din, div div, divit müvüt, divlim divlim, dizin dizin, döke saça, döl dös, eciş beciş, ecit becit, fart furt, fıkır fıkır, fıldır fıldır, fırıl fırıl, fısfis, fısıl fısıl, fısır fısır, fışır fışır, fıngır fıngır, fiş fiş, fişir fişir, fit fit, fitir fitir, ğalan mulan, ğalıdır ğuldur, ğarık ğatık, ğarman çorman, geliş gidiş, ğıçın ğıçın, ğıldır ğıcık, ğımıl ğımıl, ğısık ğısık, ğıvıl ğıvıl, ğıvır ğıvır, ğıvrım ğıvrım, göbel sabal, göl göbel, gönüllü gönülsüz, ğoraf ğoraf, ğumbür ğumbür, guru muru, hacıl hacıl, har har, haşır haşır, havul havul, hevül hevül, hıcıl hıcıl, hım hım, hırıl hırıl, hişir hişir, homhom, homor homor, hంగur hಂಗúr, hop hop, hoşur hoşur, hot hot, hölhöl, höllüm höllüm, hөpür hөpür, hövül hövül, hüllum hüllum, ıĝıl ıĝıl, ıkıl ıkıl, ıkış ıkış, ılgıt ılgıt, ımıl ımıl, ingil ıgış, ışıl ışıl, içli dışlı, ifir ifir, inil inil, irili ufaklı, iriyarı, ived ived, ivedi ivedi, kâhıl kâhıl, kesik kesik, kis kis,kiyir kiyir, körü körüne, langır langır, liñliñ, lip lip, lipir lipir, lók lók, lop lop, löp löp, löv löv, lövül lövül, maç maç, manı manı, meħ meħ, merdin merdin, meymene mesmene, mırıl mırıl, mırın mırın, mırtmırt, mıy mıy, mızımız, miz miz, olan biten, oyur oyur, öbek öbek, ölgün bitkin, palas pantıras, para mara, pat pat, patır kütür, pırt pırt, pıspıs, pıtır pıtır, pıtpıt, püfül püfül, saçma saban, saldır saldır, sapır sapır, sayır sayır, sele serpe, senli benli, sessiz semsiz, sıraň sıraň, sıyır sıyır, simil simil, söl söl, sürüm sürüm, şallak mallak, şangır şangır, şap şap, şapır şapır, şarıl şarıl, şık şık, şırıl şırıl şırşır, şipşap, şipşak, şipşip, şörül şörül, tam tam, tevir tevir, tıngır tıngır, tını tın, tıpır tıpır, tiril tiril, tosır tosır, töm töm, tuful tuful, ucun ucun, uçara ğaçara, uçsuz bıcaksuz, ufacuk defecuk, ufak defek, ufak ufak, ulum ulum, uslu başlı, uşak devşek, utana utana, utanma arlanma, uzun uzadı, üĝrüm üĝrüm, üĝrün üĝrün, üstbaş, üstün körlü, üzüle büzüle, vara vara, varış geliş,

vır vır, vidi vidi, vurdum duymaz, yalap yalap, yelep yelep, yelkini yelkini, yumul yumul, zambır zambır, zangıl zangıl, zangır zangır, zar zor, zarıl zarıl, zıngır zıngır, zıp zıp, zırzop, zoru zoruna.

Bazı ikilemeler kullanıldığı fiille birlikte madde başı olmuştur. Bunlar; abıl abıl gitmek, apış apış apışmak, apış apış yürümek, bar bar barmak, cağcağ geçmek, cağcağ etmek, cackak ötmek, cırıl cırıl cırlamak, cızır cızır cızırdamak, cor cor ötmek, çaңçaң ötmek, çırıl çırıl çığrtmak, çingir çingir etmek, didim didim etmek, fañ fañ ulumak, fıldır fıldır etmek, fıfır çevirmek, ğır ğır etmek~ötmek, ğıvıl ğıvıl etmek~ötmek, ğosdak ğosdak yürümek, ğumbür ğumbür ğumbürdemek, ğuyluş ğuyluş olamak, ğürgür ğürlemek, harhar etmek, harhar ötmek, hörül hörül akmak, kiş kiş etmek, kös kös gitmek, köskös gitme, kûy kûy çalmak, kûy kûy gitmek, liñ liñ etmek, lök lök etdümek, lök lœ götümek, moyuk moyuk bakmak, muşul muşul etmek~ötmek, oş etmek, öbül gitmek, öğür öğür ālamak, paytak paytak gitmek, pıt pıt demek, saldır saldır okumak, sapır sapır dökülmek, sarmaş dolaş olmak, uyлуş ğuyluş olamak, uzun uzun uzatmak, üğrün üğrün yürümek, üğrüne üğrüne gitmek, üyür üyür yemek, vıcır vıcır etmek, vık vık etmek~ötmek, vıyak vıyak etmek~ötmek, yaf yaf yanmak, yele yele gezmek, zingir zingir etmek, zingir zingir ettirmek, zingir zingir ötdümek, zingir zingir ötmek, zonk zonk etmek~ötmek.

4.3.1.4. İşlevine Göre İsimler

“Görevli kelimeler; yalnız başlarına bir anlam taşımazlar. Ancak eklendikleri kelime veya kelime grupları ve işlev bakımından bağlı bulundukları öteki kelimelerin yardımı ile anlam kazanan ve cümle içinde de geçici gramer görevleri yüklenmiş olan sözlerdir.”¹¹⁸

Ozanoğlu da sözlüğünde tek başlarına bir anlam belirtmeyen fakat kullanım yerine göre işlev kazanan “*edat, bağlaç ve ünlem gruplarını*” madde başına almıştır. Biz de Ozanoğlu’nun, madde başına aldığı işlev belirten kelimeleri bu başlık altında ele aldık. Bu başlık altında; edatlar, bağlaçlar, ünlemler, sıfatlar, zarflar ve zamirler yer almaktadır.

¹¹⁸ Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.1049.

Edatlar: yalnız başlarına anlam ifade etmeyen, fakat isim ve isim soylu kelime gruplarından sonra gelerek alam ilişkisi kuran söz öbekleridir.

“Aha, ancak, bunun gibi, dā, dāā, dak, dek, diye, eh, ğadā, ğalan, gine, helbet, he, hı, hı hı, kez, kelli~kerü~kêri, meyem, meyerim, nelik, oluruna göre, ötene dek, sāki, yök, yōuk, yonşa” sözlükte madde başı olan edatlara örnektir.

Bağlaçlar: “kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir.”¹¹⁹

“Ancak, de, deyü, emme” Ozanoğlu’nun sözlüğünde madde başı olmuş bağlaçlara örnektir.

Ünlemler: Ozanoğlu’nun sözlüğünde madde başı olarak kullanılan ünlem gruplarına örnekler;

a, ah, anacum, anay, be, bō, deh, dehey, ef, ey, geḥ, geh geh, ha, haha, hay, hayhay, haydah, heḥ, hey, hı, hıhı, ho, hop, hoy, i, ivah, mah, meḥ, of, oġ, oh, oş, oş boh, oşoşoş, öf~üf, öġ, öhā, peḥ, peḥpeḥ, tu, u, ulan, uġ, üġ, vah, vah vah, vay, vay vay, vıyh~vıih~vıyih~vıyh, viḥ, vilih, virih, ya, yuh, yuf, yuha’dır.

Sıfatlar: “adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir.”¹²⁰ Ozanoğlu sözlüğünde madde başı olmuş sıfatlar mevcuttur. Ozanoğlu, sıfatları madde başı olarak tayin ederken ekli ve eksiz şekilleriyle sözlüğüne almıştır. İşaret, sayı, soru ve belirsizlik sıfatlarının ekli ve eksiz şekilleri madde başında kullanılmıştır.

“İşaret (Gösterme) Sıfatları” Ozanoğlu sözlüğünde madde başı olarak kullanılmıştır. Bunlar; “daha, dahacukda, dahacuk”tur.

“Sayı Sıfatları” Ozanoğlu sözlüğünde madde başı olarak gösterilmiştir; “bir, buçuk, buçuk kile, urup, ortanca, üçürdüm, üçürdümüne, yarıhak.”

“Soru Sıfatları” da sözlükte madde başı olmuştur: “Nice.”

¹¹⁹ Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.923.

¹²⁰ Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.335.

Ozanoğlu, sözlüğünde “Belirsizlik Sıfatlarını” da madde başı yapmıştır: “*az buçuk, azacuk, cık ğada, cık, eycuk~îcuk, çok, deyme, ğamu.*”

Zarflar; eylemi durum, zaman, miktar ve yer-yön, soru bakımından belirten söz öbekleridir. Ozanoğlu, zarfları ekli ve eksiz şekilleri ile madde başı yapmıştır.

Ozanoğlu, sözlüğünde “Yer-Yön Zarflarını” madde başı olarak kullanmıştır: “*arka, aşılak, keri, öte dünya, öte geçe, öte yanı, öte yüz, berilek, ğıç, ğıçın ğıçın, tös geri, yokarı.*”

Ozanoğlu, sözlüğünde “Zaman Zarfları” madde başı olarak kullanılmıştır: “*āşam, ertesi gün, erce, ğine, haçan, haçan ki, hemencek, ilki, ilkin, ilkyaz~ikyaz, ilkgüz~ikguz, irtesi, ortagüz, öyle, öylen, övlen, sōra, şindi, şindik, yārinkisi, zabah.*”

Ozanoğlu, sözlüğünde “Azlık-Çokluk Zarflarını” da madde başına almıştır: “*cıt, ciddeyne, epey~epeyce, ğalan, māfir, nāda, nāfer, o gada, pek.*”

“Durum Zarfları” da Ozanoğlu sözlüğünde madde başı olarak kullanılmıştır: “*böylem, çarçabuk, olasıya, hemen, iricek, ipince, alabek~alabekine, salla pattan, tez, tez el, tez elden, tez çabuk, yapca, yapcacuk.*”

“Soru Zarfları” da Ozanoğlu sözlüğünde madde başı olarak kullanılmıştır: “*nasıl, neşkil, nice.*”

Zamirler; Ozanoğlu, ekli ve eksiz biçimleriyle “Kişi Zamirlerini” sözlüğünde madde başı yapmıştır: “*bā, beḡ, bencileyin; sencileyin; biz, bizcileyin; sizcileyin; onculayın, onnācılayın.*”

Ekli ve eksiz biçimleriyle “İşaret Zamirleri” de sözlükte madde başı olarak yer alır: “*de, daha, deyhana, deyhā, ıhı, ihıcuk, şu, şuncuk buncuk, orda, şunculayın, şonna, şurda, şorda, şurası, şorası, şura, şora.*”

Ekli ve eksiz biçimleriyle “Belirsizlik Zamirleri” de sözlükte madde başı olarak yer alır: “*bircek, dahası, dibe, hep, hepçek, hephəpine, geriki, geri yanı, gerisi, geriyanki, ğarlemğop.*”

Ekli ve eksiz biçimleriyle “Soru Zamirleri” de Ozanoğlu sözlüğünde madde başı olarak yer alır: “*nem, neḡe, nem necûk, nelik, netceysiḡ, neylāyin, ne va, nolacak, nāçatım.*”

Ozanoğlu sözlüğünde, “Dönüşlülük Zamiri” madde başı olarak kullanılmamıştır.

4.3.2. Fiiller

Ozanoğlu, sözlüğünde madde başlarını tayin ederken; filleri ve çatı eki almış olan fiilleri de madde başına almıştır. Bu fiiller sözlükte oldukça fazladır. Biz burada belli başlı örneklere yer vereceğiz.

Fiillerle oluşturulmuş madde başlarına örnekler: adda ğal-, acı tut-, açığa çık-, ağar-, akıl kes-, al-, apış-, ārına git-, bak-, bakağal-, baltala-, bas-, basdu-, başdan çık-, bez-cıv-, çalpara çal-, çarp-, çekim-, çekiş-et-, çıka gel-, çıkış çık-, çok gör-, çok ol-, çorla-, çöreklen-, daku-, dalgılıç et-, der-, dık-, dıkıp doldudikel-, dile al-, dire-, dolaşdu-, evlek çal-, eyle-, fink at-, fit ol-, ğabar-, ğaç-, ğak-, geçim-, ğözden çıkar-, gönüle bağdaş ğur-, hele-, him et-, kirt-, mıcı-, oku-, oñ-, os-, oy-, öv-, sal-, saldu-, salla sırt-et-, san-, sar-, savur-, sepile-, sıkış-, sürç-, tak-, takıl-, tart-, tavla-, tebelleş ol-, tekerle-, telle-, ters dön-, titire-, tos-, tüy-, u-, ufakla-, ummada ğal-, ün sal-, vaz geç-, vur-, yap-, yarış-, yordu-, yüze vur-, zıdda bas-, zora git- vs. dir.

Fiil çatıları; fiil kök veya gövdesinini sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliğidir. Çatı ekleri, fiil kök ve gövdelerinden sonra, fiil çekimi eklerinden önce yer alır. Çatı ekleri elbette çekim ekleri değildir. Bunlar, fiilde bir durum değişikliği yapmaları bakımından bir bakıma çekim eklerine yaklaşırlarsa da aralarındaki nitelik farkı dolayısıyla, fiil çekiminde kullanılan ve her biri birbirinden farklı ve kendine özgü birer gramer değeri taşıyan kip, zaman, şahıs gibi çekim kategorileri ile bir tutulamaz.¹²¹

Çatı eki alarak madde başı olmuş fillere; acıkla-, acıklandu-, açıklan-, alda-, aldan, aldat-, azışdu-, azış-, azıt-, bas-, basdu-, çalkalan-, çalka-, çeğiş-, çeğiştü-, çek-, çekin-, çel-, çelle-, çık-, çıkış-, dadan-, dadandu-, dal-, dalla-, dallam-, debert-, debertleş, debert-, debreş-, debreştü-, depren-, depreşdü-, depreş-, depret; ekle-, ekleşdü-, ekleş-, eyşi-, eyşit-, huysuk-, huysukdu-, ırgala-, ırgalam-, itile-, itin-, itiş-, ğağala-, ğağalan-, ğağalattır-, ğapakla-, ğapaklandu-, ğapaklan-, oñ-/oñul-, palazı-palazıt-, pözüle-, pözület-, sar-, sarlaş-, sekle-, sekleş-, sek-, sivil-, siviş-, siv-; vs. örnek olarak verilebilir.

¹²¹ Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.495.

4.3.3. Ekler

Ekler; “kelimenin yapısında yer alan, tek başına kullanılmayan, kökler ile birleşerek gövdeler, gövdeler ile birleşerek de yeni kelime görevleri oluşturan yahut da kelimeler arasında geçici anlam ilişkileri kuran görevli şekillerdir.”¹²²

Ozanoğlu’nun sözlüğünde bazı ekler madde başı olarak tayin edilmiştir. Bu eklerin sayısı fazla değildir. Madde başı olan ekler;

+cik : Cık ve cik tasgir ifade eder.

+de : Buyur dahi anlamına, mefulün fih ismin de’li hali edatı. İşaret için de müstamel.

+nen, +nan : İle, maa

+sız : Nefy için

+sızın : Na-, bi-. Nefis.

Bu ekler dışında madde başı olan ek bulunmamaktadır.

4.4. Madde Başlarının Açıklanması

Ozanoğlu, sözlüğünü vücuda getirirken iki imla yöntemi kullanmıştır. Birinin devlet imla sistemi, diğerinin ise TDK’ca tedvin edilen çevriyazı sistemi olduğunu söyler. Bu konu hakkında; *“Bu iki sistemden devletçe kabul edilen dikte tarzı, kelimenin anlamını bildirmek ve açıklamasını yapmak hususuna inhisar etti. Örnekleri, yerli halk fonetiğini titiz bir sadakat ve çevriyazı sistemine tam bir uygunlukla imla etmeği bilgisel bir mecburiyet bildim. Kelimenin telaffuzunu ve tanıkları İstanbul ağız ile yazmış olsaydım kitabım filolojinin önemli bir unsuru olan fonetikten mahrum kalacak ve yarı yarıya değerini kaybedecekti. Yalnız burada tek bir kusurum varsa o da tamamen açıklamalarda İstanbul ağızını kullanmamaklığımdır.”* der. iki

¹²² Zeynep Korkmaz, a.g.e, s.15.

farklı imla sisteminin kullanılması eser açısından bir olumsuzluk arzetmemektedir. Standart dilin kullanımı ağızların devamını tehlikeye soksa da yazı dilinde birlik için önemlidir. Ozanoğlu, hem madde başındaki kelimeleri hem de bazı kelimelerin açıklamalarında Kastamonu ağzını kullanmıştır. Bu meselenin açıklamasını da yine kendi yapmıştır. Madde başlarının ağız özellikleriyle açıklanması hadisesine birkaç örnek vermek yerinde olacaktır:

ğayta	: gahbe.
terevzü	: terazu.
şallavcı	: mübalağacı, <u>şellöcu</u> .
sızğuç	: içerisine <u>sızırma</u> madde konulan kap, sızırılan madde.
satıya gelmemek	: <u>satıya gelmeyen</u> hayvan zebun ve gösterişsizdir.
sendelemek	: yürürken <u>kakılmak</u> .
umara	: dik, sıracalı, belâlı, herkese gücü yetsin yetmesin <u>çatmak isteyen</u> .
dayama döşeme	: mefruşat, <u>mabilıye</u> .
ğuşmuş	: <u>ğuşgulanmış</u> .
kivrek	: eti sasuk.
kertlek	: <u>kertüklenmiş</u> gibi.
ğarsak	: <u>karsalanmış</u> , sathı dağlanmış.
cilbir	: cılırdan bozma. Yemek; Cilbir <u>yımırta</u> gibi ki kabuksuz olarak suda veya yağ içinde pişirilmiş ve ufak ufak parçalar ayrıldıktan sonra yoğurtla karıştırılmış yumurta ve bu suretle yapılan yemeğe cilbir yımırta derler.

Yukarıda göstermiş olduğumuz madde başlarının açıklanmasında ağız özelliklerine gidilmiş, bu durum da imlada tutarsızlığa yol açmıştır. Madde başlarını açıklarken standart dili kullanmakta hiçbir yanlış olmadığı gibi bu durumun kullanımı elzemdir. Eğer madde başındaki kelimeler İstanbul ağzı ile yazılmış olsaydı fonetiğini kaybederdi. Madde başlarındaki kelimeler açıklanırken İstanbul ağzının kullanımı eserin değerini kaybettirmez. Fakat ağız özelliklerini bilmeyenler için az da olsa bir sıkıntı teşkil edebilir.

Bu bahsettiğimiz mevzu dışında bir de madde başı olarak tayin edilen kelimeler, Arapça ve Farsça kelimelerle açıklanmıştır. Bunların da birkaç örneğini vermek yerinde olacaktır;

barışık	: mûmtezeç, muntabık.
alaşā	: iskat, mağlup, berbat, tebit.
ağırlamak	: tazim, ihtiram, izaz, ikram, talif.
barışık	: mûmtezeç, muntabık.
başa yıkmak	: tahmil, tavzıf.
bel kemiği	: amud-i fikari.
çingır	: hadidül mizaç.
dedikodu	: kıl u kâl.
ılık	: mutedil.
mādenoz	: maydanoz, midenüviz.
noprān	: dilāzār, kaba.
önek-ögenek	: müftehir.
yardakçı	: müşevvik, muin.

Türkçe bir kelimenin Arapça veya Farsça bir kelime ile açıklanması, ağızların standart dile bağlanmasından daha mühim bir mevzudur. Bu mevzuyu Ozanoğlu'nun fazla dil bilmesine dayandırabiliriz.

Bir diğer mevzu ise bazı madde başları açıklanırken, açıklamalarına “isim” denilmiş ve başka bir açıklama yapılmamıştır. Örnekleri;

bulaklı: isim, **cıngıl:** isim, **cıvdi:** isim, **dalbey:** isim, **duduman:** isim.

Bu saydığımız örneklerin sayısını artırmak mümkündür.

Ozanoğlu madde başlarını açıklarken; bir fiili isim, isim-fiil veya sıfat-fiille açıkladığı örnekler de vardır. Bunlara örnek olarak:

“**abaylamak:** aldırış, **abilak :** abil abil yürüyen, **ağırlamak:** Tazim, ihtiram, izzet, ikram, **talif bālamak:** İtimat” madde başları gösterilebilir.

Ozanoğlu, bazı madde başlarının açıklamalarında KA’daki kelimelerin ses bilgisel özelliklerinden bahsetmiştir. Madde başını tayin ettikten sonra madde başını açıklamış ve akabinde kelime de gerçekleşen ses olayı hakkında bilgi vermiştir. Bu konuya birkaç örnek verelim;

abanmak : Üstüne kapanmak, ardılmak. (Burada n, ekseriyetle m gibi kullanılır.)

aldırışsızlık : Alakasızlık. Alduruşsuzluk da olur. Bu kelime de ş sesi pek az işitilmiştir. (Ekseriyetle ş, s’ye kalbedilmektedir.)

bıgıl bıgıl : Ses. (Ğ, çok defa düşmektedir.)

güş bela : Müşkilat ile. (ç, ş gibi ve bazen ç aslıyla telaffuz edilmektedir.)

yūsünmek~yūğsünme : (N’ler ekseriya m olarak telaffuz edilmektedir.) Çekinmek, hastalık, güce gitmek, esirgemek.

Ozanoğlu, bazı madde başlarının açıklamalarında genel açıklamayı yaptıktan sonra konu hakkında detaylı bir açıklama notunu madde başının altına not etmiştir. Madde başını tayin etmiş, açıklamasını yapmış ve arkasından konu hakkında uzun bir bilgi notu düşmüştür. Örnekleri;

abralamak: Denk getirme, tevzin, tevfiğ, mutabakat. Abra müstekilen bir alet.

Muvazene aleti; uçurtmanın muvazenesini sağlamak için müselles şeklinde takılan ip, deymen daşı abrası, badı abrası gibi.

Kelime en çok il merkezinden uzak köy ve ilçelerde malumdur. Okur, yazar ve aydın muhitlerde bu nevi kelimeler kullanılmamaktadır. Köylü ve halk ile ihtilafı olmayan aydınların ilim ve sanat mensuplarının halk dilinde yaşayan öz Türkçe kelimelerden haberi yoktur. Ve bu gidişle halk arasında yaşayan soyu sopu Türkçe ve yaşamasında ifade ve dil zenginliği bakımından faydalı kelimeler ölmektedir. Dilimiz ve kültürümüz için bu, en büyük zarardır ki yıllardır, asırlardır devam edegelen bu ziyanın önüne derlemekle geçmeye başlayabiliriz.

başgun : Basma, basanlar, baskını yapanlar.

Tabanca, delikli demir çıkmadan başgunlar çok olurdu.

Eskiden bir mahalle veya köye gençlerden biri bir fahişe getirdi mi onun düşmanları veya yiğitlik göstermek isteyen delikanlılar bir veya birkaçı toplanıp kadının olduğu yeri basarlardı. Büyük bir meydan dövüşü olurdu. Kazık veya Yatağan bıçağının sırtı ile dövüşürlerdi. Bıçağın yüzünü veya ucunu kullanmak kahbelik ve acizlik sayılırdı. Birbirlerini öldürürler fakat tabanca ve bıçak kullanmazlardı. Çerh ve katil takdirinde mahkemeye gitmek kadın kârı sayılır “Anañ donu başına olsun.” derlerdi. Dava açmak “avradın donunu başına giymiş” tabiriyle tavsif edilir ve böyle bir adam yiğitler safında bir daha yer alamazdı. Kadın hovardanın elinden alındıktan sonra baskını başarıyla yapan ve kadını müsadere eden, çok kahramanlık gösteren yiğidin başkanlığında perde alemine girilir, oyun ve içki faslı başlardı. Bu sırada ellerinden kadın alınan veya başka mahal gençleri ikinci bir baskına teşebbüs ederler, muvaffak olabilirlerse kadını alıp giderlerdi. Başaramazlarsa bir daha böyle işlere karışmamak üzere çekilirlerdi. Arada vuku bulan yaralama veya ufak tefek sakatlık adliyeye aksetmez, kol kırılır yen içinde, baş yarılır fes içinde denilirdi. Bu hal Kastamonu’nun her tarafında malum ve halen şehirlerden uzak yerlerde cari bir gelenek ve görenektir.

delice : Buğday tarlalarında biter. Bir nevi ot tohumları, ufak ufak olur. Unla karışırsa yapılan ekmek zehirlenmiştir. Böyle bir ekmeği yiyen zehirlenir. Baş döner, midesi bulanır, kusar ve bir gün başını kaldıramaz.

ğaradon : İç donu üstüne giyilen don, dış donu da derler. Kastamonu’da il merkezi ve yöresinde kara don giymek adettir.

handallamak : Çelik oyununda ilk defa kimin başlayacağını tesbit için çeliği ileri atıp sopa ile ölçe ölçe çeliğe doğru giderler. Sopanın bir ucuna bir isim diğer ucuna başka bir isim verilir. İki taraf bu isimlerden birini almışlardır. Mesele; aslan-kaplan, asalan-kaplan diye sopayı yere yatıra yatıra ölçerken aslan ismi verilen uç, çeliğe gelirse aslan ismini alan “amen başına” oyun yerine geçer ve faaliyete başlar. Bunu handallamak derler.

4.5. HDFN’de Ses Bilgisi

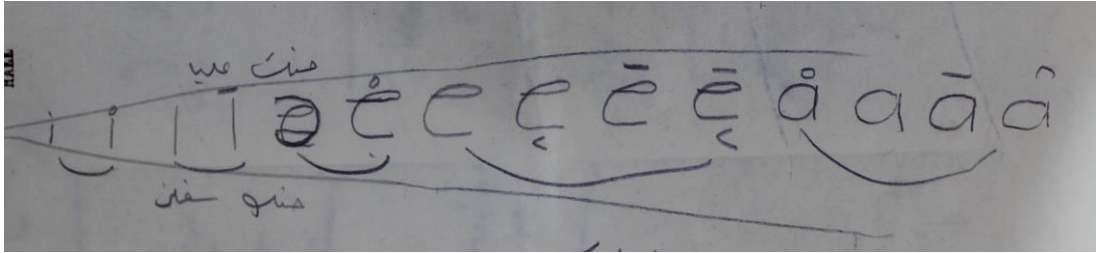
Bu bölüm, HDFN’de bulunmaktadır. KHDES’de fişlemeler bölümü mevcut değildir. Biz de HDFN’de bulunan fişlemeler bölümünü “*Ses Bilgisi*” başlığı altında ayrıca ele aldık. Ozanoğlu, derleme çalışmasında önemli gördüğü sesleri ve ses olaylarını fişlemiştir. “*Kaynak şekil*”; Standart Türkiye Türkçesi’ndeki kelimeleri gösterirken, “*sonuç şekil*”; Kastamonu Ağzındaki kelimeyi göstermektedir. Fişlemelerinde “sonuç şekil”, “kaynak-sonuç şekiller” üzerinden sese ve ses olaylarına örnek vermiş ve bazı kelimelerin altına düşme, çıkma, ses uyumu, iklab, ihfa, idğam, imale ve bağ notunu düşmüştür. Bazı kelimeleri kendi terminolojisini kullanarak açıklarken bazı kelimelerde terim kullanmamıştır. “Sonuç şekilde”; KA’daki kelimeyi fişlemiş ve STT’den farklı olan sesi ve ses olaylarını göstermek istemiştir. Ozanoğlu, “sonuç şekilli” örnekleri bazen Latin harfleriyle bazen de Arap harfleriyle yazmıştır. Bazı kelimelerin sadece Latin harfleriyle yazılmış olanını kaydederken bazı kelimeleri de Arap harfleriyle yazarak fişlemiştir. Ozanoğlu, bazı kelimelerin hem KA’daki telaffuzunu hem de STT’deki telaffuzunu aynı fişe kaydetmiş yani “kaynak şekil” ile “sonuç şekli” beraber not etmiş ve bu örnekler üzerinden ses ve ses olaylarına işaret etmiştir. Biz bu bölümde, Ozanoğlu’nun “kaynak şekli” vererek fişlediği kelimeleri bu bölüme dahil etmedik. Çünkü bir kelimenin hangi kaynaktan doğduğunu kestirmek mümkün iken, “sonuç şekli” tahmin etmek, varsayımında bulunmak zordur. Biz de Ozanoğlu’nun “kaynak şekiller” üzerinden verdiği kelimelerin KA’daki telaffuzlarını tahmin etmenin eksik bir akıl yürütme olacağına inandığımızdan “kaynak şekilli” kelime örneklerini bu bölüme dahil etmedik.

Biz, Ozanoğlu’nun vermiş olduğu muhtelif kelime örnekleri ile “*Ses*” başlığında hem “*Sonuç Şekil*” hem de “*Kaynak ve Sonuç Şekli*” beraber kullanarak sese işaret ettiği kelimeler üzerinden bu örnekleri göstermeye çalıştık. Ozanoğlu’nun “*Ses Uyumu*” terimini kullanarak fişlemiş olduğu kelimeleri ayrı başlıkta gösterdik. “*Ses Olayları*” başlığı altında ise hem “*sonuç şekil*” hem de “*kaynak ve sonuç Şekli*” birlikte kullanarak “ses olayına” işaret ettiği örnekleri ele aldık. Ozanoğlu, “kaynak ve sonuç şekli” aynı fiş üzerinde gösterdiği bazı kelime örneklerinde terim kullanmamıştır. Kelimenin hem STT’deki şeklini hem de KA’daki şeklini bazen Latin harfleriyle bazen de Arap harfleriyle aynı fişe not etmiş ve bazı örneklerde ses olayına işaret etmiştir. Ozanoğlu’nun terim kullanarak fişlediği kelime örneklerini

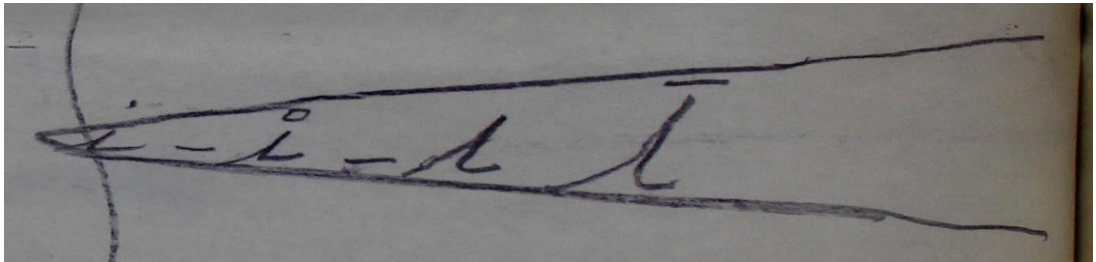
kendi terminolojisine sadık kalarak kurguladık. “Sonuç şekilli” örneklerde “kaynak şekli” tahmin ettik. Ozanoğlu’nun, “kaynak ve sonuç şekli” birlikte fişlediği kelime örneklerini, Ozanoğlu nasıl kaydetmişse aslına sadık kalarak verdik.

4.5.1. Ses

Ozanoğlu, çalışmasında ünlü ve ünsüzleri çevriyazı işaretleri bölümünde “*Sesliler ve Sessizler*” başlığı altında ayrıntılı olarak göstermiştir. Ozanoğlu, STT ile KA’da benzer olan sesleri “normal” olarak kaydedip örneklerini vermiş, KA’da farklı olarak tespit ettiği sesleri “*Önsöz*”ünde anlatmış ve örneklerini “*Sesliler ve Sessizler*” başlığında göstermiştir. Ozanoğlu, çevriyazı sisteminde bulunmayan fakat KA’da teleffuz edilen sesler için çevriyazı sistemine bağlı kalarak yeni sesler oluşturmuş ve ağızdaki fonemleri düzgün gösterme gayreti içine girmiştir. Biz de bu bölümde Ozanoğlu’nun benzer ve farklı olarak tespit ettiği sesleri göstermeye çalıştık. Ayrıca “Sonuç şekil” ve “Kaynak-Sonuç şekiller” üzerinden gösterdiği “ses” örneklerini bu bölümde ele aldık. “Sonuç şekilli” örnekler üzerinden “kaynak şekli” tahmin ederken Ozanoğlu’nun işaret ettiği “sesi” dikkate alarak tahminde bulunduk. “Sonuç şekil-Kaynak şekil” üzerinden “ses” için verdiği örnekleri Ozanoğlu nasıl kaydetmişse aynen verdik. Ozanoğlu’nun HDFN’de kendi eliyle “ses” için çizmiş olduğu şekli bu bölümde gösterdik.

Şekil 3. HDFN'de Ozanoğlu'nun gösterdiği sesler

Şekil 4. HDFN'de Ozanoğlu'nun gösterdiği sesler

Ozanoğlu'nda vokallerin tespiti:

a sesi;

Ozanoğlu, Kastamonu'da beş farklı “a” sesi tespit etmiştir. Bu sesleri şöyle açıklar; “a” ve “â” sesleri devlet imla sisteminde kullanıldığı gibidir. Uzun “ā” ötekilerden daha fazladır. H, ğ, k, r ve y harflerinin düşmesinde iki ses miktarı uzatılır ve herkesçe kullanılır. “â”; o’ya çalan dudaksıl â’ya gelince bu ses de pek yaygındır.”

ā; Ozanoğlu bu sesi; “a ile o arasında uzun ‘ā’ diye işaretlenen ses muhitte pek az kullanılmıştır” diye tarif eder. (Bu ses TDK çevriyazı sisteminde yoktur.)

“a”, “ā”, “â”, “ā̄” ve “ā̄̄” Sesleri İçin Örnekler: a; “aba, ara.” ā; “ārtu-ağartı, nārāyosuñ-ne arıyorsun.” â; “âbâ-babalar, âkıl-akıllı.” â̄; “alıyân-alıyorum, biliyân-biliyorum.” ā̄̄; bu sesin örneğine rastlanmadı.

“e” sesi;

Ozanoğlu, dokuz farklı “e” sesi tespit etmiştir. Bu seslerin tamamının yaygın olarak kullanılmadığını söyler. “Yaygın olarak normal e, kapalı ön ẽ, uzun ē , normalden arka ẽ̄, bilhassa uzun ve normalden daha arka ē̄ seslerinin kullanıldığından bahseder.” (ē sesi TDK çevriyazı sisteminde mevcut değil.)

Geriye kalan dört ses için ise şunları söyler; “e” ile “i” arasında ön “ẽ”, “i” ile “e” arasında belirsiz sesli “ə” sesleri pek az kullanılır. “Ö” ye kaçan dudaksıl “ê” sahil bölgesi halkı ağzından ve bazı kuzey Taşköprü köyleri halkından tespit edilmiştir.”

“e”, “ẽ”, “ē”, “ẽ̄”, “ē̄”, “ə̄”, “ə̄̄” ve “ē̄̄” Sesleri İçin Örnekler: e; “eh, ek.” ẽ; “ẽt, ẽten.” ē; “ēsik-eksik, gēsilik-giysilik.” ẽ̄; eşte-işte, “ẽ̄nse-ense.” ē̄; “ētekmē-et ekmeği, sēmek-sevmek.” ə̄; “yej̄l-yeşil.” ə̄̄; “gəyim-giyim.” ē̄̄; “Ėğrenci-öğrenci.”

“ı” sesi;

Ozanoğlu, “ı” ve “uzun ı”nın Kastamonu ağzında yaygın olarak kullanıldığını tespit etmiştir.

“ı” ve “İ” Sesleri İçin Örnekler: ı; “ılık, ılıt.” İ; “çır-çığır, sır-sığır.”

“i” sesi;

“i” ve uzun “İ”, normal ve uzun “İ”nin bölge ağzında yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür.

“i” ve “İ” Sesleri İçin Örnekler: i; “ip, iş.” İ; “ıcuk-azıcık, gıyon-giyiyorum.”

o sesi;

Ozanoğlu, altı “o” sesi tespit etmiştir. Normal ve uzun o’ların da aynı şekilde bölge ağzında yaygın olarak kullanıldığını not etmiştir. Ozanoğlu, bunlardan farklı olarak; “o” ile ‘a’ arasında açık bir ‘o’ sesine tesadüf etse de bu sesi ‘o’ya çalan ‘a’nın aynıdır.” diyerek tarif eder.

Geri kalan “o” sesi için ise şu açıklamayı yapar: “Yalnız evvelisi a’dan bozma o, bu ise o’dan bozma a’dır. İka bakımından arada fark yoksa da ana sesi ve kelimenin aslını belirtmek için TDK çevriyazı sistemine böyle bir ek daha yapmayı faydalı buluyorum” der.

ö: Ozanoğlu bu ses için; “ö’ ve ‘o’ arasındaki sesin işaretidir ki Kastamonu’da bu işaretle yazılacak binlerce kelime bulunur.” demiştir. (ö, bu ses TDK çevriyazı sisteminde zayıflamış “o” için kullanılmıştır.)

ō: Ozanoğlu bu ses için; “Taraftmdan konulan bu işaret filolojik derlemelerimde çok kullanılmıştır.” demiştir. (TDK çevriyazı sisteminde yoktur.)

ø: Ozanoğlu, “bu ses ile Kastamonu ağzından henüz bir şey yazmadım.” demiştir.

“o”, “ō”, “ö”, “ö”, “ō” ve “ø” Sesleri İçin Örnekler: o; “oda, ot.” ö; “olan-oğlan, sōna-sonra.” ō; “çōnluk-çoğunluk, gör-gor.” ö; “göç, köz.” ö; “bōce-bu gece, gönüm-gönlüm.” ø; bu ses ile kelime derlemedim demesine rağmen “Ørba-urba” örneğini vermiştir. Bu örnek sözlükte madde başı olarak bulunmamaktadır.

ö sesi;

Ozanoğlu, iki “ö” sesi tespit etmiştir. Ozanoğlu ö- $\bar{\text{ö}}$ sesleri için; “ö ve $\bar{\text{ö}}$ sesleri Kastamonu ağzında çok geçerse de zayıflamış ö- $\bar{\text{ö}}$ ve ü’ye kaçan ö- $\bar{\text{ö}}$ sesleriyle tarafımdan şimdilik materyal derlenememiştir.” der.

“ö” ve “ $\bar{\text{ö}}$ ” Sesleri İçin Örnekler: ö; “öp, ökçe.” $\bar{\text{ö}}$; “ $\bar{\text{ö}}$ ke- $\bar{\text{ö}}$ fke, $\bar{\text{ö}}$ süz- $\bar{\text{ö}}$ ksüz.”

u- $\bar{\text{u}}$ sesler;

Ozanoğlu, “u” sesi için dört tespite bulunmuştur. Ozanoğlu bu sesleri; “normal ve uzun ‘ $\bar{\text{u}}$ ’, Kastamonu ağzında belli başlı seslerdir. TDK çevriyazı sisteminde öne doğru çok büzülmüş dudaklarla söylenen ve “ou”ya kaçan ‘u’ şeklinde tarif edilen ‘ $\bar{\text{u}}$ ’ yu ben ‘ $\bar{\text{u}}$ ’ ile ‘u’ arası bir ses olarak tespit ettim. Ve gerek bu sözlüğümü ve gerekse özge dil derleme mahsulü eserlerimi aynı şekilde yazdım.” diyerek açıklamıştır.

$\bar{\text{u}}$: Ozanoğlu bu ses içinse; “Kastamonu ağzında ‘u’ ile ‘ $\bar{\text{u}}$ ’ arasındaki sesin uzatılmış şeklidir ki bu sesi çok kere duymaktayız.” demiştir. Ozanoğlu çevriyazı sisteminde bulunmayan bu sesi Kastamonu ağzı için çevriyazı sistemine bağlı kalarak kendisi oluşturmuştur.

“u”, “ $\bar{\text{u}}$ ”, “ $\bar{\text{u}}$ ” ve “ $\bar{\text{u}}$ ” Sesleri İçin Örnekler: u; “uçuk, un.” $\bar{\text{u}}$; “çık $\bar{\text{d}}$ ü-çık $\bar{\text{t}}$ ı $\bar{\text{ğ}}$ ı, $\bar{\text{u}}$ rak-u $\bar{\text{ğ}}$ rak.” $\bar{\text{u}}$; “kesgün-eskin, güve-güve.” $\bar{\text{u}}$; “y $\bar{\text{u}}$ rüşmek-y $\bar{\text{u}}$ ğrüşmek, y $\bar{\text{u}}$ setmek-yükseltmek.”

ü sesi;

Ozanoğlu iki “ü” sesi tespit etmiştir. Ozanoğlu bu ses için; “normal ve uzun ‘ $\bar{\text{u}}$ ’ sesleri için izah edilecek bir problem yoktur.” demiştir.

“ü” ve “ $\bar{\text{ü}}$ ” Sesleri İçin Örnekler: $\bar{\text{ü}}$; “üç, $\bar{\text{ü}}$ nlü.” $\bar{\text{ü}}$; çek $\bar{\text{d}}$ üm-çekti $\bar{\text{ğ}}$ im, “ $\bar{\text{ü}}$ tmek-öğ $\bar{\text{ü}}$ tmek.”

Ozanoğlu'nda konsonantların tespiti:

b sesi;

Ozanoğlu üç farklı “b” sesi tespit etmiştir. Ozanoğlu, Kastamonu ağzında b sesini; “normal b çok, sızıcı b, hemen hemen yok gibidir. Yarım sert b diye çeviriyazıdan aldığım işaret b ile p arasında b’ye çok yakın bir sesin işaretidir.” diye tanımlamıştır. Çeviriyazı sisteminde de bu ses “b” ile gösterilmiştir.

“b”, “b” ve “b” Sesleri İçin Örnekler: b; “baba, bulgur.” b; eb-ev (bu ses yaygın olarak kullanılmamış ve “ev” kelimesi sözlükte madde başı olarak kullanılmıştır.) b; “Sağan-sapan, kırık_atmak.”

c sesi;

Ozanoğlu bu ses için; “c sesinin normalden ancak ‘damaksıl’ nevi işitilmiştir ki bu da Kastamonu’da çok azdır. Fakat ‘c’ sesi için özel bir durum söz konusudur. ‘C’ sesi ‘t’ sesiyle yanyana geldiğinde ‘t’ sesi, ‘c’ sesi verir gibi çıkmaktadır.” açıklamasını yapmıştır. Buna örnek olarak Ozanoğlu, “*ne ideceksiñ/netceysiñ*” derken; “t” sesinin “c” sesine benzediğini söylemiştir. Bu benzeyen “c”nin ise normal “c” ile gösterilemeyeceğinden bahseder. “Netceysiñ derken; t’den maktüp ‘c’ hafif damaksıl, ikinci ‘c’ ise normaldir.” açıklamasını yapar. Damaksıl “c”yi, “ç” ile gösterir. Diğer “c” ise normaldir. Bu sese “cam, cıcık” kelimeleri örnek olarak verilebilir.

ç sesi;

Ozanoğlu, “ç” sesi için özel bir durum tespit etmiştir. Bu ses için; “Kastamonulular içlenmek karşılığı “içlemmek” derken kökündeki ‘ç’yi ‘ş’ gibi telaffuz etmektedirler. Buradaki ‘ç’ normalden daha açık olduğu gibi nefes verilerek çıkarılırken ‘ş’ gibi de değildir. ‘ç’ ile ‘ş’ arasındaki bu sesi normale taşıyabilmek için önüne bir sesli getirilmektedir.” demiştir. Ozanoğlu, bahsi geçen konuyu “ç” sembolü ile çeviriyazı işaretlerinde göstermiş ve “damaksıl” demiştir. Bu örnekler çoğaltılabilir; “iç donu, içdim-içtim.”

d sesi;

Ozanoğlu, çevriyazı sisteminde “sızııcı” ve “dişler arası” diye sınıflandırılan “ḏ-d”yi “d-t” arasındaki sesin örneği olarak almıştır. Bu burumu;

Kastamonulular kelime sonundaki “t”yi sesli harfle başlayan bir kelimeye bağlarken “t”den sert, “d”den biraz açık olarak kullanmaktadırlar. Biri, birinci kelimenin sonunda, biri ondan sonra gelen kelimenin başında olmak üzere iki “t” birleşince halk her ikisini de “t-d” gibi söylemektedir. Sürtken “d”yi kullandıracak bir iki telaffuz işitilmişse de kanaat ve hüküm sağlayacak kemmiyet ve kalitede olmadığı için bu hususta bir kayıt yapamadığım gibi bir fikir de yürütemeyeceğim” diyerek izah eder.

Diğer “d” sesi ise normal olarak işitilmiş. “Daha, dal, din” gibi kelimeler örnek verilebilir.

f sesi;

“f” sesi normal olarak işitilmiştir. Örnekleri; “fıkra, fıldır fıldır, fırıldak.”

“f” sesinin özel bir durumu vardır ki fy arası bir sesi göstermektedir. Fy arası ses; v ile f arasındaki ses için Ozanoğlu “sürtken” terimini kullanmıştır. (Ufyaklamak, fyacuk) Bu ses, f ile v arasında; yarı ötümsüz ve f’ye yakın sızııcı bir ses olmalıdır.

g sesi;

Ozanoğlu çalışmasında, altı farklı “g” sesi tespit etmiştir. Ozanoğlu, bu seslerden ilkinin normal “g” olarak almıştır. Diğer sesleri ise şu şekilde göstermiştir; “ḡ”; ön damaksıl, “ḡ”; sızııcı, orta damaksıl, “ḡ”; Ön damaksıl, sızııcı, “ḡ”; arka g (bu ses kaf yerine kullanılmış), “ḡ”; art damaksıl, sızııcı. Örnek: g; “geçe, git.” ḡ; “görenek, göz.” ḡ; “küḡnek.” ḡ; “boş böḡür, ḡaḡıştı.” ḡ; “ḡadun, ḡaçuk.” ḡ; “ḡaḡnı, yaḡız” gösterilebilir.

h sesi;

Ozanoğlu, “h” için iki farklı ses tespit etmiştir. Bunlardan ilki “*normal*” “h” dir. İkincisi ise en çok kelime sonunda kullanılan “*sızıcı*”, “*sert*” ve “*art damaksıl*” olan “*h*” dir. Örnek: h; “ah, haklı.” ħ; “eħ, ħay” verilebilir.

j sesi;

Ozanoğlu, “j sesi için bir defa bile işitilmedi” demiştir.

k sesi;

Ozanoğlu, “k” sesi için üç farklı ses işitilmiştir. Ozanoğlu bu sesler için; “normal olan ‘k’, söz başında kullanılmazken kelime arasında ince sesli veyahut sessiz bir harf yanında kullanılır. Diğerleri ise ‘ön damaksıl k’ ile ‘Art damaksıl k’ dir.” açıklamasını yapmıştır. Örnek: k; “kal, kiriş.” k̄; “kağıt- kâğıt, akın_ akın.” k̆; “cönk, k̆apı” verilebilir.

l, m sesleri;

Ozanoğlu, “l, m” seslerini normal olarak tespit edilmiştir. Örnek; “laf, leş, maslak, mil” kelimeleri verilebilir.

n sesi;

Ozanoğlu’nun “n” sesi için iki ses tespiti vardır; “*normal olan n*” ve “*art damak n*” si. Örnek: n; “nem, nolacak.” ŋ; “aңыз, baņa” verilebilir.

p sesi;

Normal olarak tespit edilmiştir. Örnek; “palavra, papuç, pas” verilebilir.

r sesi;

“r” sesi için Ozanoğlu sözlüğünde madde başı oluşturmamış, bu durumu; “r harfiyle başlayan Tükçe kelime olmadığı gibi Kastamonu ağzında da bu sese uzun boylu yer verilmemektedir. Bir defa ‘r’ Kastamonu’da kelime arasında ekseriyatle düşürülür,

kelime sonunda ise çoğunlukla ya başka bir sese dönüşür ya da düşer.” şeklinde özetlemiştir. Örnek; “biliyorum biliyon, oynar > oynā” verilebilir.

s, ş sesleri;

Normal olarak tespit edilmiştir. Örnek; s; “sal, solak” ş; “şamata, şölen” verilebilir.

t sesi;

Ozanoğlu “t” sesi için üç farklı ses işitmiştir. Ozanoğlu, “normal olan ‘t’ yaygın olarak kullanılırken ön damaksıl ‘t’ye rastlanmamıştır” der. “T” için ayrı bir durum daha vardır. Ozanoğlu’nun tespitine göre; “ts” yani kendisinden sonra ‘s’ gelen ‘t’leri Kastamonu halkı ‘s’ sesine kaçır mahiyette duyurmaktadır. Sanki ‘t’ hissedilmez denecek kadar zayıf veya ‘s’ sesine dönmüştür.” Bu durumu da çevriyazı sistemindeki gibi almış ve “sürtken” demiştir. Örnek olaraksa; “gitssin-gitsin, gissin; tütssü-tüssü, tütsü” vb. kelimeleri vermiştir. Normal olan “t” sesi için; “top, ters, tez” kelimeleri örnek olarak verilebilir.

v, y sesleri;

Ozanoğlu “v” ve “y” seslerini normal halleriyle not etmiştir. Örnek: v; “var, varlık” y; “yar, yaş” verilebilir.

z sesi;

Ozanoğlu “z” sesi için; “tespit edilen ilk ‘z’ normaldir. Diğer ‘z’ sesi ise; ‘ẓ’ yarım sert, ön damaksıl, sürtken olarak işitilmiştir.” der. Örnek olarak; “gúẓ sonu, yaẓsın” vb. kelimeleri verir. Sürtkenlikten anlaşılan; z ile s arasında; yarı ötümsüz ve s’ye yakın bir ses olmalıdır. Normal olan “z” sesi için “uz, zar, zıbn” kelime örnekleri verilebilir.

Sonuç Şekil Üzerinden Ses Örneklendirme;

Ozanoğlu, “Sesliler” kısmında KA’da işittiği seslerden bahsetmiş aynı zamanda fişlerinin bir kısmında duyduğu bu sesleri not etmiştir. KA’daki şekli (sonuç şekil)

vererek derlemede işittiği sesleri kaydetmiştir. Biz de bu bölümde “sonuç şekiller” üzerinden “kaynak şekli” tahmin ederken Ozanoğlu’nun işaret ettiği sesi dikkate alarak tahminde bulunduk. Bir örnek üzerinde anlatmak gerekirse; Ozanoğlu KA’da telaffuz edilen “*bizidük*” kelimesini fişlemiş ve diğışen “*ü*” sesine işaret etmiştir. Biz de onun vermiş oldu örnekten yola çıkarak “**bizidik*” kaynak şekilli kelimeyi tahmin ettik. Bu örnekleri de “**bizidik > bizidük*” şeklinde gösterdik.

Ozanoğlu fişlerinin bir kısmında KA için karakteristik olduğunu düşündüğü bazı seslere örneklendirme yapmıştır:

- ü** : *bızık > buzük , *bizidik > bizidük, *ezik > ezük, *gün_ aşırı > gün_ aşuru, *güz > güz, *keskin > kesgün, *keskin_ adam > keskün_ adam, *sevdiğim > sevdüğüm
- û** : *güveyi önü > gûyö_önü, *karayür > garayûr, *Türksünüz > Tûrksünûz
- u** : *bugün_hava > bugun_hava, *ezgi > ezgu
- õ** : *gönlüm > gönüm
- ö** : *bu gece > böce
- ô** : gömük > gômük, *kargör > gargör
- ę** : * be > bę
- e** : leyel

birinci “e” açık : *ama > emme

birinci “e” kapalı : *ama > ęme

ikinci “e” açık : *gezgin > geçzen

Fişlerin bir kısmında işaret ettiği sesler Kastamonu ağzının STT’den ayrılan morfemlerine yöneliktir:

a-ı : bakayım > bakıyın

ı-i, e : gəyim, gəyimli

Kaynak Şekil-Sonuç Şekil Üzerinden Ses Örneklendirme:

Ozanoğlu, bazı kelimeleri hem STT ile hem de KA ile terim kullanmadan fişleri arasına almış ve derlediği kelime örnekleriyle sese dikkat çekmiştir. “Kaynak Şekil-Sonuç Şekil” üzerinden örneklendirme yaparken hem “kaynak şekli” hem de “sonuç şekli” kendisi yazmıştır. Biz de onun verdiği örneklere sadık kalarak bu bölümü kurguladık. “Kaynak şekil” üzerinden işaret ettiği sesi okun “>” önüne, sonuç şekli ise okun arkasına gelecek şekilde not ettik.

Ozanoğlu, “kaynak şekil-sonuç şekil” üzerinden ulama ile vokallere de örnek vermiştir. Örnekler;

/i/ > /e/ : keskin > kesken

/i/ > /e/ : hiç > heş

/i/ > /ü/ : gül isen > gülüsen

ö-ö : gömlek > gömlek, köle > göle

Ozanoğlu, “ö” sesi, “o” sesine yani zayıflamış “ö” sesi ile telaffuz edildiğini anlatmak istemiştir.

V₁V₂ > Ø₁V₂ : yamay aşmak > yamay₁ aşmak

V₁V₂ > Ø₁V₂ : kişi₁ olmaz > kış₁ olmaz

Ulama esnasında, iki vokalden ilk kelimenin sonundaki vokal düşer. Ozanoğlu bu durumu, “iki sesliden biri kalıyor” diyerek açıklamıştır.

4.5.2. Ses Uyumu

Ozanoğlu, fişlemelerindeki bazı kelimeler için terim kullanmıştır. Bazı kelimelerin altına “ses uyumu” notunu düşmüştür. “Ses uyumu” terimi kullanılarak not edilen kelime sayısı sınırlıdır. Ozanoğlu, bazı kelimelerin “kaynak şekli” ve “sonuç şekli” birlikte vermiştir. Biz de Ozanoğlu’nun vermiş olduğu “sonuç şekilli” kelimeleri merkeze alarak “kaynak şekli” tahmin ettik. “Kaynak ve sonuç şekli” beraber fişlediği kelime örneklerini ise aynen verdik. Okun önüne “kaynak şekli”, arkasına ise “sonuç şekli” yazdık. “*dükkan > dikēn” örneğinde olduğu gibi.

Ses uyumu olarak fişlediği kelimeler arasında ilerlek ve gerilek benzetmelerin sebep olduğu önleşme ve arkalaşmayla sonuçlanan bir damak uyumu sürecine işaret edilmektedir:

elma > alma

*dükkan > dikēn

hikâye > hıkâya

*kayısı > kaysı

*kiraz > kirez

meş’ale > maşala

ne zamanki > nazamanki

şeftali > şefteli

4.5.3. Ses Olayları

Ozanoğlu fişlemeler bölümünde, fişlediği bazı kelimelerde “ses olayına” işaret etmiştir. Kelimenin hem Arap harfleriyle yazımını hem de Latin harfleriyle Kastamonu ağzında kullanılan şekli not etmiştir. Bazı kelimelerin Kastamonu ağzındaki şekli Arap harfleriyle yazılırken bazı kelimelerin de STT’deki şekli Arap harfleriyle fişlenmiştir. Bazı kelimelerin Kastamonu ağzındaki şekli Latin harfleriyle yazılmış bir açıklama yapılmamış, bazı kelimelerde de Arap harfleriyle kelime fişlenmiş ağız özelliği gösterilmemiştir. Ozanoğlu bazı fişlerinde kendi terminolojisini kullanmıştır. Bazı kelimelerin altına düşme, çıkma, iklab, ihfa, imale ve bağ gibi açıklamalar yapılmıştır. Türkçe kelimelerin, Arapça gramer terimleri ile açıklanması dikkat çekicidir. Biz de bu bölümde, Ozanoğlu’nun kendi terminolojisini kullanarak fişlediği kelime örneklerini “*Ozanoğlu Tarafından Terim Kullanılarak Açıklanan Örnekler*” başlığı altında verdik. Ozanoğlu’nun terim kullanmadan fişlediği kelime örneklerini ise “*Ozanoğlu’nun İşaret Ettiği Ama Herhangi Bir Terimle İlişkilendirmediği Örnekler*” başlığı ile ele aldık.

1. Ozanoğlu Tarafından Terim Kullanılarak Açıklanan Örnekler:

Ozanoğlu, fişlemeler bölümünde bazı kelimeleri terimle ifade etmiştir. “*Ses uyumu, düşme, çıkma, iklab, ihfa, idğam, imale, bağ*” gibi terimleri kullanarak kelimenin altına not düşmüştür.

“Düşme” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler:

Ozanoğlu, “*Düşme*” terimini kullanarak fişlediği kelime örneklerinde bazen “kaynak şekli”, bazen “sonuç şekli” vermiş ve düşen fonemi göstermiştir. Bazı kelimelerde “kaynak ve sonuç şekli” birlikte fişlemiştir. Biz de bu bölümde, “kaynak ve sonuç şekillerin” birlikte verildiği örnekleri orijinal şekliyle yazdık. Ozanoğlu’nun vermiş olduğu “sonuç şekilli” kelime örneklerini merkeze alarak “kaynak şekli” tahmin ettik. Kaynak şekli vererek “*düşme*” dediği örneklerde ise düşme olduktan sonra kelimenin kazandığı şekli tahmin ederek yazdık. Ozanoğlu, aşağıdaki kelimeler için “*Düşme*” terimini kullanmıştır:

#h > Ø : hüseyin > seyin.

/ğV/ > Ø : salağacı > salâcı, *yatağına > yatana, yaslâç direği > yaslâç dirê

- /h/ > Ø** : daha > dā, hephepine > *hepepine, *istahkam > istikam, mahalle > mālle, şehre > şēre, *şehir > şēr.
- /i/ > Ø** : tepelice > tepelce.
- /k/ > Ø** : *öksüz > ōsüz.
- /K_h/ > /K_Ø/** : can hali > *can_ali, can havli > *can_avli, feth etme > fet_etme, gonul hoşluğu > *gonul_oşluğu, gümüṣ_halka > *gümüṣ_alka, har_hur > *har_ur, has_has > *has_as, vurdum_haşayı > *vurdum_aşayı.
- /K_K/ > /Ø_K/** : *al git > ēgit, bakar kör > *baka kör, der demez > *de demez, varetmeden > *vaetmeden.
- /l/ > Ø** : *eksiltmek > ēysitmek, ılık > ık, *ilkbahar > ikbahar, *olsun > ōsun, olsa > ōsa, yanlış > yanıṣ.
- /n/ > Ø** : bent > bet, çelenk > çek, hınç > hıç, gülenc > *güleç, gülünç > *gülüç, *ödünç > odüç, sonunda > *sonuda, üşenç > üşeç.
- /r/ > Ø** : birtek > bitek; dağ ortağı > *dağ otā; *dutuyorsun > dutuyosun; kazı ortağı > *kazı otā; oğul ortağı > *oğul otā; ortah > *otah; *sayarsan > sayāsan; uluorta > ulorta > *uluota; *versek > vesek; *versem, *virsem, *vürsem > vesem, visem, vüsem; *verseñ > veseñ.
- /t/ > Ø** : *hatice > hacca.
- /v/ > Ø** : *sevmek > sēmek.
- /V_V/ > /Ø_V/** : boca etmek > *boc_etmek, deli olmak > *del_olmak, gönlu_açuk > *gönl_açuk.
- /y/ > Ø** : *böyle > böle, *haydi > hadi, keyfiñe bak > kēfine bak, *öyle > öle, *söyle > sōle.
- l# > Ø** : *nasıl > nası.
- h# > Ø** : *salih > sāli.
- r# > Ø** : beter > *bete, *düşünür > düşünü, *ğonuşur > ğonuşu, öter > ötē, *sayarlar > sayarla, *var > va, ver > ve.
- ğV# > Ø** : bağ kütüğü > *bağ kütü, dağ ortağı > *dağ otā, *gemüğü > gemü, iccağa > iccā, kazı ortağı > *kazı otā, oğul ortağı > *oğul otā.

“Çıkma” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler;

Ozanoğlu “çıkma” terimini kullanarak açıkladığı kelimeleri “kaynak ve sonuç şekli” birlikte kullanarak fişlemiştir. Biz de, Ozanoğlu örnek kelimeyi nasıl kaydetmişse aynen verdik.

/i_V/ > /Ø_V/ : zayı olmaz > zāy olmaz.

/e_V/ > /Ø_V/ : çeñe atma > çeñ_atma.

Ozanoğlu, bu örneklerde ulama esnasında yan yana gelen ve birinci kelimenin son, ikinci kelimenin ilk ünlüsü konumundaki iki vokalden birinin “çıkma” ifade eder. Ozanoğlunun buradaki ünlü kaybını “düşme” terimiyle açıklamaması dikkat çekmektedir. Buradan “çıkma”yı “düşme”ye kıyasla bir terim olarak kullandığını düşünmek mümkündür. Ancak gerek “çıkma” ile açıklanan örneklerin azlığı dikkate alındığında gerek “boca etmek > *boc_ etmek” örneğini “düşme” şeklinde yorumlayan Ozanoğlu için “çıkma”nın ciddi bir kategorik ayrıma işaret etmediğini de düşünebiliriz.

“İklab” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler;

İklab; “tenvin veya sakin nundan sonra ب “b” gelirse iklab yapılır. Yani tenvin veya sakin nun ن, sakin mim م harfine çevrilerek okunur. Bir harfin sakin olma durumu cezimle ifade edilir.” (ن) ¹²³

Ozanoğlu, “iklab” kuralına uymayan fakat “n” sesinden sonra gelen seslerin de “m” sesine çevrilerek okunmasına “iklab” demiştir. Zannediyorum ki Ozanoğlu, “m” sesine çevrilen ve benzetme durumunda olan sesleri “iklab” kuralına benzetmiştir. Ozanoğlu, “sonuç şekil” ve “kaynak şekil-sonuç şekil” üzerinden kelimeler fişlemiştir. Biz de Ozanoğlu’nun “iklab” örneği olarak verdiği “kaynak ve sonuç şekillerin” birlikte kullanıldığı örnekleri aynen verdik. “Sonuç şekil” üzerinden verdiği örnek kelimeleri, “iklab” kuralını dikkate alarak uygun olan “kaynak şekli” tahmin ettik.

Fişlerinde iklab dediği kelimeler;

ayaksınmak > ayaksımmak, *geçinmek > geçimmek, *gıcırın bükmek > gıcırım bükmek.

Ozanoğlu “n-g” sesi için de “iklab” terimini kullanmıştır;

sıleyken göz (n-g gibi okunuyor) bu kelimedede de “n” sesinin “g” sesi gibi okunduğunu fişlemiş ve “iklab” demiştir.

¹²³ Mehmet Talû, *Türkçe-Osmanlıca-Arapça Tecvit İlmi*, İstanbul 1995 s. 34.

“İhfa” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler;

İhfa; “dil ucu sert burakılarak “nun” sesinin genizden gelmesiyle yani ğunne ile okunmasıdır. Ğunne ise genizden gelen “nun” sesidir.”¹²⁴

Ozanoğlu, “ihfa” örneklerini STT ile vermiş ve verdiği örneklerde boğumlanma noktalarına ve “ihfa” kuralına işaret etmiştir. Biz bu bölümde “sonuç şekli” tahmin ederken, Ozanoğlu’nun “kaynak şekil” üzerinden işaret ettiği durumu dikkate almak kaydıyla bir tahminde bulunduk.

can dayanmak (n-d ihfa); bu örnekte, “n” sesi ğunneli yani genizden söylenerek telaffuz edildiği anlatılır. Ozanoğlu, sesin mahrecini (boğumlanma noktasını) göstermek için bu örneği vermiş olabilir.

*düzenlemek > *düzenlemek (l-n gibi)*; Ozanoğlu, benzetme yoluyla yapılan kelime örneklerini de “ihfa” yoluyla anlatmıştır.

can göz (n-g ile ihfa); Ozanoğlu bu örnekte de “n” sesinin genizde boğumlandığını göstermiş ve bu hadiseyi “ihfa” terimi ile açıklamıştır.

“İklab” ve “İhfa” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler;

benden başka (n ihfa, b iklab)

Arapçada İklab kuralına göre “sakin nundan” sonra “b” sesi gelmişse “m” sesine çevrilerek okunması gerekir. Fakat Ozanoğlu burada, “benden” kelimesindeki “n” sesini, genizden telaffuz edilmesi bakımından ihfa ile; “n” sesinden sonra “b” nin gelmesi bakımından ise “iklab” terimiyle açıklamıştır.

“İdğam” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler;

İdğam; “bir harfî kendisinden sonra gelen harfe gizlenerek yani iki harfî de şeddeli okumaktır.”¹²⁵

Şedde; “bir harfî iki kez okunmasını sağlar. İlkinde cezimli, ikincisinde ise orijinal sesi vererek okutur. “Cezim” ise bulunduğu harfî kendinden sonra gelen harfe bağlayarak okutur.”¹²⁶ Ozanoğlu bu terimi şu örnekle ilişkilendirmiştir:

*boşanma (*boşam̃ma) > n-m; boşamma.

Ozanoğlu bu örnekte “n” sesinin “m” sesine gizlenerek yani şedde varmış gibi okunmasına “idğam” demiştir.

“İmâle” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler;

İmâle; uzatma demektir.

Ozanoğlu, aşağıdaki kelimeleri “imale” olarak fişlemelerine almıştır.

¹²⁴ Mehmet Talû, a.g.e, s. 34.

¹²⁵ Mehmet Talû, a.g.e, s. 34.

¹²⁶ Mehmet Talû, a.g.e, s. 35.

bedava > bedāvā.

*merak_ etme > marāk_ etme.

*oynar > oynā.

“Bağ” Terimiyle Kaydedilen Kelimeler:

Bağ; “cümle içinde, ismi isme veya zamire, fiili fiile bağlamaya denir.”¹²⁷

Ozanoğlu, aşağıdaki kelime örneklerini fişlerine “bağ” terimi ile not etmiştir.

can damarı (n’den bağlanıyor, kesik söyleniyor) Ozanoğlu, bu örnekte “can” kelimesinin, “damar” kelimesine “n” sesinden bağlandığını ve kesik olarak telaffuz edildiğini anlatmak istemiştir. İsim isme bağlanmıştır.

süzme ala : Ozanoğlu bu örnekte bağ yapılmadığını anlatmak istemiştir. “Süzme” kelimesi, “ala” kelimesine bağlanmadan telaffuz edilir.

iska etmek : Ozanoğlu, bu kelimedede bağ yapılacağını not etmiştir. “iska” kelimesinin “et-” fiiline bağlanarak telaffuz edildiğini anlatmak istemiştir. İsim, fiile bağlanarak söylenir.

şakā edeyken : (bağ ve uzatma) Ozanoğlu, “şaka” kelimesinin, “et-” fiiline hem bağlandığını hem de bağlanırken “a” sesinin uzadığını anlatmış ve ismin fiile bağlandığına da örnek vermiştir.

oniki er : Bu örnekte ise Ozanoğlu, “on” kelimesi “n” sesinden “iki” kelimesine bağlandığını ve birleşik telaffuz edildiğini anlatmak istemiştir.

çönçer : Ozanoğlu, bu kelime için “r” sesinden bağ yapıldığını söylemiş fakat bağ yapılacak kelimeyi not etmemiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere Ozanoğlu, “bağ” terimiyle Türkçede peşi sıra kullanılan iki kelime arasındaki telaffuz aralığının kalkması suretiyle ortaya çıkan “karışma” ve “birleşme” gibi ses olaylarına Kastamonu ağzından örneklerle işaret etmiştir.

¹²⁷ Mehmet Maksutoğlu, *Arapça Dilbilgisi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969 s. 210.

2. Ozanoğlu'nun İşaret Ettiği Ama Herhangi Bir Terimle İlişkilendirmediği

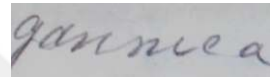
Örnekler:

Ozanoğlu, fişlemeler bölümünde; bazı kelimeleri herhangi bir terimle ilişkilendirmeden not etmiştir. Bazı kelimelerin “sonuç şeklini” yani KA’daki şeklini fişlemiş herhangi bir terim kullanmamıştır. Bazı “sonuç şekilli” kelime örneklerinde “ses olayına” işaret etmiştir. Bazı kelimeleri “kaynak şekil-sonuç şekil” ilişkisiyle ele alırken bazılarında ise birlikte fişlediği “kaynak ve sonuç şekilli” örnek kelimeler üzerinden “ses olayına” işaret etmiştir. Biz bu bölümde; Ozanoğlu’nun “sonuç şekil” üzerinden örneklendirdiği kelimeleri, “sonuç şekil” üzerinden “ses olayına” işaret ettiği kelimeleri, “kaynak şekil-sonuç şekil” ilişkisiyle örneklendirdiği kelimeleri ve “kaynak şekil-sonuç şekil” üzerinden “ses olayına” işaret ettiği kelimeleri ele aldık.

Sonuç Şekil Üzerinden Örneklendirme:

Ozanoğlu, KA’daki bazı kelimeleri (sonuç şekil) fişlemiş ve bu fişlerde herhangi bir terim kullanmamış ve ses olayına işaret eden herhangi bir ibareye de yer

vermemiştir. Bahsettiğimiz konuya açıklık getirmek için

(gannica) kelimesini örnek gösterilim. Ozanoğlu, bu kelimeyi örnekte görüldüğü gibi fişleri arasına kaydetmiştir. Örnekten de anlaşıldığı üzere Ozanoğlu, KA’daki kelimeyi fişlemiş herhangi bir terim kullanmamış ve “ses olayına” işaret eden herhangi bir simge, sembol ve açıklamada bulunmamıştır. Biz bu bölümde; Ozanoğlu’nun fişlemiş olduğu “sonuç şekilli” kelime örnekleri üzerinden, “kaynak şekli” tahmin ettik. Tahmin ettiğimiz “*kanlıca” kelimesini okun önüne “kaynak şekil” olarak yazdık. Okun arkasına Ozanoğlu’nun fişlediği “gannica” “sonuç şekilli” kelimeyi yazdık. Bunu “*kanlıca > gannica” şeklinde gösterdik. Ozanoğlu, fişlediği bu kelimelerde herhangi bir “ses olayını” göstermese de dikkat çeken “ses olayını” biz göstermeye çalıştık. Birden fazla “ses olayı” gerçekleşen kelimeler arasına çift ok “>>” kuyduk. Örnek kelimelerin önüne gerçekleşen “ses olayını” “koyu” renkle yazarak gösterdik. Örnekler;

#s > #z : *sabahlamak > zabahlamak, *sarhoş > zerhoş.

#k > #g : *kaçan_olmaz > gaçan_olmaz, *kır_at > gır_at, *koşma > goşma.

/a-u/ >> /o-u/ : *şaşırdım >> şoşudum.

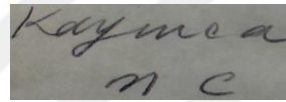
/ğ/ > Ø : *dağlarda >> dālāda, *eğleşmek > ēleşmek, *lök löge > lök löe, *oğlan > olan.

- /ğV/ >> Ø : *çektığım >> çekdüm, *el ağızı > el_āzı, *oturduğun >> otdūŋ
*öldüğümü >> öldüm, *parmağını >> parmānı.
- /hç/ > /çç/ : *bahçe >> baçça.
- /ht/ > /tt/ : *anahtar >> inetter.
- /ıyör/ >> /uyā/ : *şakıyor >> şakūyā.
- /k/ > Ø : *yüksük > yūsūk.
- /kç/ > /kc/ : *çakça > çakca.
- /K_V/ : *dörd elli > dördelli, *hay allah > hay_allah.
- /l/ > Ø : *ateş olsun > ataş_ōsun.
- /l-n/ > /n-n/ : *bizimlen > bizimnen, *çıkıylan > cıkıynan, *cırpiyla > cırpiynan, *ısırganla taharet olmaz > ısırgannan taharet olmaz.
- /n/ > Ø : *bir rençbere >> bi reñbirē.
- /n/ > /ŋ/ : *dingilli >> dıŋgilli, *geniş > geŋiş, *kertenkele > kerteŋkele.
- /nl/ > /nn/ : *dikenlik > dikeŋnik, *kanlıca > gannıca.
- /nm/ > /mm/ : *gazınmak > gızımmak.
- /n_V/ > /ŋ_V/ : *adamın içi > adamıŋ_ıçı.
- /r_V/ > /Ø_V/ : *bir adam > bi adam.
- /r/ > Ø : *biliyorum >> biliyon, *cılımiyorum >> cılımāyon, *dağlarda >> dālāda, *saklıyorsun >> saklāyosun, *söylersen > sōleseŋ, *şaşırdım >> şoşudum, *versin > vesin, *yemiyorsun >> yimāyosun, *yiyorum > yīyon.
- /t/ > Ø : *üst baş > us baş.
- /ts/ > /ss/ : *gitsin > gissin.
- /Ur/ >> Ø : *götürdü >> gotdū, *oturduğun >> otdūŋ.
- /V_V/ > /Ø_V/ : *belli_ederler > bellē derle, *çoş mu_olur >> çoş_m_olu, *dili_açık >> del_açuk, *elek mi_olur >> elekmolu, *enoğu kazığı >> inō gazū, *gara_eşkin >> gar_eşgūn, *iki elli > ikēlli, *ne olduğumu >> noldūmu, *ne edeceksin >> neccēŋ, *yaş mı_olur >> yaşm_olu.
- /V/ > Ø : *bakacak > bakcak, *kilitlemek >> kitlemek.
- /v/ > Ø : *sövmesin mi kulağa > sömesin mi kula.
- /y/ > Ø : *böyle > bōle, *eysi > ēsi, *öyle > ōle, *söyle > sōle.
- Ø > ŋ# : *sıra sıra > sıraŋ sıraŋ.

- ğV# > Ø** : *baltacığ >> baltacū, *durağa > dura, *enoğu kazığı >> inō gazū, *eşeğe > eşē, *el ulağı > ɛl ulā, *lan ağa > lan_ā, *ton ton kemiği >> ton_ ton_ gēmū.
- r# > Ø** : *bekler > beklē, *bir rençbere >> bi reṇbirē, *çeker > çekē, *demezler > demezle, *deyiver >> deyve, *diker > dikē, *mırtekler > mırtekle, *ufaklar > ufakla, *yanaklar > yanakla, yaş mı_ olur >> yaşm_olu.

Sonuç Şekil Üzerinden Ses Olayına İşaret Ederek Örneklendirme;

Ozanoğlu, bazı “sonuç şekilli” kelimeler üzerinden “ses olayına” işaret etmiştir. Ozanoğlu KA’daki kelimeyi fişlemiş ve gerçekleşen ses olayını fişlediği kelime üzerinde göstermiştir. Konuyu daha iyi anlatabilmek için Ozanoğlu’nun fişlediği bir

kelimeden örnek verelim; Ozanoğlu (kayınca) kelimesini fişlemiş ve hemen kelimenin altına “ses olayının” gerçekleştiği “sesi” göstermiştir. Biz de bu bölümde, Ozanoğlu’nun kaydetmiş olduğu “sonuç şekil” üzerinden kelimeleri tahmin ettik. “Kaynak şekil” olarak tahmin ettiğimiz “*kayınço” kelimesini okun önüne, Ozanoğlu’nun fişlediği “kayınca” “sonuç şeklini” ise okun arkasına yazdık. Bu durumu “*kayınço > kayınca” şeklinde gösterdik. Ozanoğlu’nun göstermiş olduğu “ses olaylarını” örneklerin önüne “koyu” renkle yazdık. Birden fazla ses olayı olan kelimeler arasına çift ok “>>” koyduk. Ozanoğlu, herhangi bir terim kullanmadığından biz de örneklerde herhangi bir terminoloji kullanmadık. Ozanoğlu’nun terim kullanmadan işaret ettiği örnekler:

- /a/ > /e/** : *has_asger > has_esger.
- /h/ > /y/** : *çehiz > çeyiz.
- /ht/ > /tt/** : *ihtiyarlık > ittiyarlık.
- /kç/ > /kc/** : *karıkçı >> garıkcı.
- /ks/ > /ss/** : *tıksinmek > tissinmek.
- /k_V/ > /y_V/** : *güvlek_ oldu >> guvley_ oldu.
- /n/ > /ŋ/** : *canına >> çaŋına, *çaŋcan_ ötmek > çaŋçaŋ_ ötmek, *dilinin > diliŋiŋ.
- /n_b/ > /m_b/** : *boydan boya > boydam boya.
- /nç/ > /nc/** : *kayınço >> kayınca.

- /nl/ > /nn/** : *hurunlamak > hurunnamak, *oranolma > orannama, *dinli > dinni, *canlı > canni, *bezginlik > bezginnik, *düşmanlarım > düşmannarım, *görenlere > görennere.
- /nm/ > /mm/** : *aşınmak > aşımmak, *kazınmak > > gazımmak.
- /r/ > Ø** : *çıkarıverdim > çıkarıvedim, * gırp gırp > gıp gıp.
- /r/ > /l/** : *karanfil > > galanfil, *üğrenerek > üğrenelek.
- /şç/ > /şc/** : *başçı > başçı.
- /t_V/ > /d_V/** : *kanat_altı > ganad_altı.
- /y/ > Ø** : *beygir > bēgir.
- r# > Ø** : *çaylar > çayla, *kayalar > gayala.
- r# > m#** : *meyer > meyem.

Ozanoğlu, sonuç şekil üzerinden ulamaya dikkat çekmiştir;

Ozanoğlu, bazı ulama örneklerinde; ilk kelimenin son sesi ile ikinci kelimenin ilk sesi birlikte telaffuz edildiğinde, ilk kelimenin son sesinin korunduğunu göstermektedir. “*iç ağrısı > iç_ārısı” örneğinde Ozanoğlu, ilk kelimenin son sesi olan “ç” nin korunduğunu gösterir.

“*kış açmak > gış açmak” örneğinde ise Ozanoğlu; ilk kelimenin son sesi olan “ç” ile, ikinci kelimenin ilk hecesindeki “ç” sesi ulamada düşürülmediğini ve iki “ç”nin de korunduğunu gösterir.

Kaynak Şekil – Sonuç Şekil İlişkisiyle Örneklendirme:

Ozanoğlu, bazı fişlerinde hem STT’deki (kaynak) şekli hem de KA’da telaffuz edilen (sonuç) şekli fişlemiş ve terim kullanmamış ve ses olayına da işaret etmemiştir. Bahsettiğimiz konuyu Ozanoğlu’nun fişlediği bir kelime üzerinden örneklendirelim;

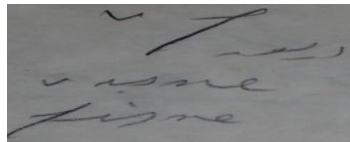
Ozanoğlu, (gınaç-gınaş) kelimesini hem SST’deki şekli ile hem de KA’daki şekli ile bir fişe kaydetmiştir. Bu fişleme esnasında herhangi bir terim veya ses olayını anlatan ifade kullanmamıştır. Biz de bu başlık altında Ozanoğlu’nun fişlemiş olduğu “kaynak ve sonuç şekilli” örnekler yer verdik. Ozanoğlu hem “kaynak şekli” hem de “sonuç şekli” bir fişe kaydetmiştir. Biz de “kaynak şekli” okun önünde, “sonuç şekli” okun arkasında olacak şekilde yazdık. Bunu “gınaç > gınaş” şeklinde gösterdik. Ozanoğlu herhangi bir “ses olayını” göstermese de biz dikkatimizi çeken “ses olayını” örneklerin önüne “koyu” renkle yazdık. Birden fazla “ses olayı” gerçekleşen kelimelerin arasına çift ok “>>” koyduk. Örnekler;

#t > #d	: tat > dat.
#h > Ø	: āteş > hātaş, hararat > ararat.
/ç/ > /ş/	: gınaç > gınaş, iç donu > iş donu.
Ø > /d/	: etraf >> ediraf.
/e/ > Ø	: ölecek > ölcek.
/g/ > /y/	: ciger > ciyer.
/ğ/ > Ø	: buğday > būday, eğlen > ėlen, yüğrüşmek > yürüşmek.
/ğV/ > Ø	: bağırır > bāru, bisleğec > bislēç, boğum >> bōm, çomağın > çomāñ, çördüğüm > çördüm, değil > dēl, sığır >> sīr, yediğimi >> yūdümü.
/ğ/ > /y/	: eğilir > eyilü, değil > deyil.
/h/ > Ø	: çehre > çēre .
/hi/ > Ø	: zahir > zār, zahire > zāra.
/ir/ > Ø	: değirmen > değmen.
/k/ > Ø	: büksük > būsük, öksürük > õsürük, yüksünmek > yüsünmek, yükrünü > yūrünü, yükseltmek >> yūsetmek.
/k/ > /ŋ/	: yoksa > yoŋsa .
/K_K/	: gezer_haşası > gezer hāşası.
/K_K/ > KØ	: haş_haş > haşaş.
/K_V/ >> /ØØ/	: bir iki >> bi ki.
/K_V/ > /ØV/	: ak elleri > ā elleri.
/kç/ >> /cc/	: akçe >> açça.
/k/ > Ø	: akın > ān.
/l/ > Ø	: olsa > ōsa, yanlış > yanış, yükseltmek >> yūsetmek.
/ll/ > /rl/	: dellak > terlek.
/li/ > Ø	: kilitle >> kitle.
/ly/ > /ll/	: salya > salla.
/n/ > Ø	: dink > dik.
/nl/ > /nn/	: kanlı > gannı, şunlar >> şonna.
/n~/r/	: annımıza~arnımıza.
/ŋa/ > Ø	: baña > bā.

- /r/ > Ø** : koruyorum >> goruyoñ, kürklü > küklü, sarma > sāma, seversen > sevēseñ, söylersen > söyleseñ, vermek > vemek, vermişim > vemişim, verseler > vesele.
- rs X sr** : dirsek X disirek.
- /rV/ > Ø** : dışarı > dışā.
- /sl/ > /ss/** : yaslı > yassı.
- /ts/ > /ss/** : gitsin > gissin.
- /V_KV/ >> /VØ/** : ince hastalık >> incastalık , ne kadar >> nāda.
- /V_V/ > /ØV/** : belli olur >> bellolu, iyi emme > iy_ emme, ne arāyasuñ >> n_ arāyosuñ, ne olusa >> n_ olusa, toklu olmaz > tokl_olmaz.
- /zc/ > /cc/** : sözcü > söccü.
- ğ# > Ø** : bağ > bā, dağ > dā.
- ğV# > Ø** : ağa > ā, , asmağı > asma, ayağı > ayā, buzağı >> bızā, çıktığı >> çıkdū, daga > dā, eşeğe > eşē, köpüğü > köpūnū, tırnağı >> cıynā, yaşmağı > yařmā, yüreği > yürē.
- ha# > Ø** : daha > dā.
- k# > Ø** : köşk > köş.
- n# > ñ#** : ben > beñ, don > doñ, en > eñ.
- r# > Ø** : bağıır >> bāru, belli olur >> bellolu, benziyor >> benzēya, diyor >> dēya, diyorlar >> dēyala, eğilir >> eyilū, gider > gidē, kadar >> ğada, kimler > kimle, taslar > taslā, uyuyor > uyūyo, verseler > vesele, yeter > yetē, yiyor >> yīya.

Kaynak Şekil-Sonuç Şekil Üzerinden Ses Olayına İşaret Ederek Örneklendirme;

Ozanoğlu, bazı kelimeleri hem STT ile hem de KA ile fişlemiş ve terim kullanmamış sadece “ses olayına” işaret etmiştir. Bu konuyu Ozanoğlu’nun fişlemiş olduğu bir

örnekle anlatalım; Ozanoğlu, (vişne-fişne) kelimesini alt alta fişlemiş ve “v-f olur” notunu kelimenin üzerine not etmiş ve “ses olayına” işaret etmiştir. Ozanoğlu hem “kaynak şekli” hem de “sonuç şekli” aynı fişte göstermiştir. Biz de bu başlıkta; Ozanoğlu’nun fişlemiş olduğu “kaynak ve sonuç şekli” aynen aldık. “Kaynak şekli” okun önüne, “sonuç şekli” okun arkasına gelecek şekilde yazdık. Bunu “vişne > fişne” şeklinde gösterdik. Ozanoğlu’nun işaret ettiği “ses

olayını” örneklerin önüne “koyu” renkle yazarak göstermeye çalıştık. Birden fazla “ses olayı” gerçekleşmiş ise örnekler arasına çift ok “>>” koyduk. Örnekler;

#v > #f	: vişne > fişne.
/l/ > Ø	: gelse > gēse.
/l/ > /r/	: gölge > görge.
/ls/ > /ss/	: gülsüm > güssüm.
/n/ > Ø	: usanç > usaç.
/nl/ > /nn/	: benlek > bennek, finlik > finnik.
/nm/ > /mm/	: bulanma >> bılamma.
/r/ > Ø	: bitiririm >> bütürüm, sonra > sōna, varsam > vasam.
/r/ > /l/	: birader > bilader.
/ts/ > /ss/	: gitsin > gissin, tütsü > tüssü.
/y/ > Ø	: geysi > gēsi.
/z/ > /s/	: bizel > bisel.
r# > Ø	: atmışlar > atmışla.
ş# > ç#	: hartuş > hartuç
t# > d#	: hacat tepesi > hacad depesi.

SONUÇ

1. Ozanoğlu, Doğu dünyasının en önemli sözlükçüleri olan İsmail-i Cevheri'nin Es-Sihāh'ından, Firuzabadi'nin Kamus-ül Muhit'inden haberdardır. Bu isimlerin yanısıra Türk dünyasının en önemli sözlükçüsü olan Kaşgarlı Mahmud'u da sözlükçüler arasında örnek gösterir. Kendi derleme çalışmasını inşa ederken bu büyük sözlükçüleri örnek aldığını vurgulasa da sözlüğünde ayrıntılı bir yöntem uygulamamıştır. Buna rağmen, sözlüğünü tertip ederken sözlükçülük açısından belli kurallara dikkat etme gayreti içinde olmuştur. Madde başlarını alfabetik olarak dizmiş, çevriyazı işaretlerini kullanmış, bazı kelimelerin derlendiği yerleri göstermiş ve bazı kelimelerin de derleme içindeki bağlamlarını madde başlarının altında göstermiştir. Bu durum işini ciddiyetle yaptığının bir göstergesidir.
2. Ozanoğlu'nun sözlüğü, iki kategoriye ait malzemenin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur: kelime ve ek. Ekler de kelimeler gibi sözlük içinde madde başı olmuşlardır.
3. Ozanoğlu'nun sözlüğündeki isimleri, araştırmacılar için kolaylık olsun diye, anlamına, yapısına ve işlevine göre sınıflandırdık. “Anlamına Göre İsimler” başlığı altında Ozanoğlu'nun madde başı olarak aldığı; özel adlar, hayvan adları, bitki, yer, renk, yemek, oyun ve mevsim adları, deyimler ve alıntı kelimeler yer almaktadır. “Yapısına Göre İsimler” başlığında ise; pekiştirmeler, nöbet kelimeler, ikilemeler, tamlamalar ve birleşik isimler bulunmaktadır. İşlevine göre isimler ise; edat, bağlaç, ünlem, sıfat, zarf, ve zamirlerdir. Ozanoğlu'nun sözlüğünde fiiller çatı ekli ve çatı eksiz biçimleriyle madde başı olarak tayin edilmiştir. Ozanoğlu, sözlükte altı tane eki madde başı olarak almıştır: +cik, +de , +nen/+nan , +sız, +sızın.
4. Nöbet kullanımlar için ayrı ayrı madde başı açılmamış, bunun yerine bütün kullanımlar tek madde başında toplanmıştır.
5. Alıntı kelimeler madde başı olarak kullanılmıştır.
6. Madde başlarının açıklanmasında hem Kastamonu ağızı hem de İstanbul ağızı kullanılmıştır.

7. Bazı madde başları oluşturulurken bir sözcüğün farklı bir anlamı varsa farklı olan her anlam için bir madde başı açılmıştır. Sözcükler birinci, ikinci anlam belirterek yazılmamıştır. Bahsi geçen konunun istisnası yok değildir. Madde başında “dıdık” kelimesi verilmiş ve kelimenin 1. anlamı “dıdık” madde başının hemen yanına, 2. anlam ise kelimenin altına yazılmıştır. Fakat bu yöntem devam ettirilmemiştir.
8. Bazı madde başlarının açıklamaları Arapça ve Farsça kelimelerle yapılmıştır.
9. Bazı madde başlarının açıklamalarında madde başı kelimeyle ilgili fonetik özelliklerden bahsedilmiştir.
10. Bazı madde başları açıklandıktan sonra, ansiklopedik bir sözlük maddesiymiş gibi, madde başının hemen altına uzun bir bilgi notu düşülmüştür.
11. HDFN ve KHDES’de, r ve j sesleriyle başlayan madde başı yoktur. HDFN’de v sesiyle başlayan madde başı yok iken KHDES’de vardır.
12. Ozanoğlu KHDES’de başındaki sese göre 6846 madde başı olduğunu belirtmiştir: A: 382, B: 542, C: 229, Ç: 342, D: 566 kelime bulunmakta ve toplamda 2061 kelime etmektedir. E: 267, F: 76, G: 355, H: 292, I: 91, İ: 176, K: 1024, L: 35 bu sayı taplandığında ise 2316 kelimenin olduğunu göstermektedir. M: 129, N: 36, O: 120, Ö: 127, P: 181, S: 510, Ş: 118, T: 339, U: 135, Ü: 96, V: 59, Y: 511, Z: 108 taplandığında 2469 kelime etmektedir. Bu sayı HDFN’deki madde başlarının eklenmesiyle daha da artar. Her iki nüshadaki madde başı dağılımının toplamı şöyledir: A: 409, B: 589, C: 276, Ç: 410, D: 610, E: 300, F: 80, G: 390, H: 314, I: 105, İ: 185, K: 1113, L: 40, M: 152, N: 39, O: 130, Ö: 145, P: 207, S: 577, Ş: 126, T: 387, U: 138, Ü: 114, V: 59, Y: 557, Z: 123. Her iki nüshada toplam 7575 madde başı vardır. Bu da gösteriyor ki Ozanoğlu derleme çalışmasını büyük bir titizlikle yürütmüştür.
13. Bazı madde başlarının açıklamalarına “şayi değildir” veya “bu kelime ölüdür” tarzında açıklamalar yapılmış ve derlemenin yapıldığı dönem içinde yaygın olmayan ve kullanılmayan kelimeler de tespit edilmiştir. Ozanoğlu; “Memmem, sungur, ur, zokaya basmak” kelimeleri için şayi değildir, “çingır, çibin sinek, çor” kelimeleri için ise ölüdür demiştir.
14. İç seste -nl- > -nn- ilerleyici ve -rl- > -ll- gerileyici ünsüz benzeşmesi Arapça gramer kuralı olan iklab ve ihfa ile açıklanmıştır. Sesin boğumlanma

noktasını göstermek için böyle bir tanımlamaya gidilmiştir. Dudaklılaşma örnekleri iklabla açıklanmıştır.

15. “r” sesinin KA’da kullanımdan kalkmasıyla ilgili zengin bir içeriği Ozanoğlu fişlemelerinde not etmiştir. Sözlük bu bakımdan zengin bir içeriğe sahiptir.
16. Ozanoğlu’nun çalışması KA’da yaşayan eskicil unsurlar açısından da dikkat çekici nitelikte malzeme sunmaktadır: adakla-, bay, börk, buğ, cozu, em, haçan, ğamu, ğoncolos, koçu-, ök, us, yahşı, yalabı-, yazık; bencileyin, sencileyin, onnacılayın.
17. Bazı madde başları açıklanırken karşılına sadece “isim” yazılmış, başka bir açıklama yapılmamıştır. Açıklamalarına “isim” yazılan kelimelere baktığımızda; soyisim, lakap ve yer adları için söylendiği anlaşılmaktadır.
18. Ozanoğlu, sözlüğünde madde başındaki kelimeyi açıkladıktan sonra kelimenin içinde geçtiği bağlamı bazı madde başlarının altına not etmiştir. Bilmece, ilahi, koşma, konuşma, atasözü gibi pek çok türden derlenmiş örnekler madde başlarının altında yer alır. Bağlamı veren bu örnekler sözcüğün anlamına açıklık getirmekte ve madde başını daha da anlaşılır kılmaktadır. Eser bu yönüyle de ansiklopedik bir mahiyet kazanmıştır.
19. Ozanoğlu bazı madde başlarını açıklarken; bir ismi ve fiili isimle, isim-fiille veya sıfat-fiille açıklamıştır. “abaylamak: aldırış; abılak: abıl abıl yürüyen; ağırlamak: tazim, ihtiram, izaz, ikram, talif; bālamak: itimat” örnek olarak verilebilir. Güncel sözlüklere baktığımızda madde başındaki kelime isimse açıklaması da yine isim veya isim-fiillerle yapılmakta, madde başındaki kelime fiil ise açıklaması fiil veya fiilimsilerle yapılmaktadır. Bu bakımdan Ozanoğlu madde başlarının açıklanmasında bir metot yakalayamamıştır.
20. Ozanoğlu, derleme çalışmalarında sazını bir araç olarak kullanmıştır. Derleme yaparken bağlamasını kullanmış, bağlamasıyla halktan kimselerin doğal ortamlarını bozmadan kendilerini rahat hissetmelerine vesile olmuş ve yorulduğunu söyleyerek onlardan fıkra, masal, destan, ağıt gibi türleri anlatmalarını istemiş, böylelikle yapaylıktan uzak derleme yapmaya çalışmıştır. Âşık olarak da bilinen Ozanoğlu, bağlamasını folklor çalışmalarından ziyade dil derlemelerinde bir araç olarak kullanmıştır.
21. Ozanoğlu, derleme yapmanın yanısıra, derlediği ağız özelliklerini alfabeye düzgün aktarmaya büyük bir titizlik göstermiştir. Fransızca hocasından

öğrendiği metodu beğenmemiş, kendisi bir çevriyazı oluşturma çabasına girmiş, TDK'nın “Türk Diyelekleri Çevriyazı Sistemi” adlı çalışmayı yayınlaması üzerine derlemelerini bu sistemle kurgulamıştır. Ozanoğlu derleme çalışmasını yaparken TDK'nın yayınlamış olduğu çevriyazı sistemine sadık kalmış, bu sistemin yeterli olmadığı durumlarda ise yine bu sisteme bağlı kalarak yeni işaretler oluşturmuş ve kendi oluşturduğu sistemi eserindeki çevriyazıya eklemiştir. Çevriyazıya göstermiş olduğu hassasiyet onun çalışmalarına verdiği önemin ve derlediği kelimeleri doğru aktarma endişesinin bir göstergesidir.

22. Genellikle ağız araştırmacıları işittikleri sesleri, kendi sistemlerini oluşturarak vermektedirler. Bu da aynı yöreyi çalışan araştırmacıların aynı ses için farklı simge kullanmasına yol açmaktadır. Ozanoğlu'nun TDK sistemine bağlı kalarak yeni sesler oluşturması takdire şayandır. Bu sistem günümüzde de devam ettirilebilseydi ağız araştırmaları açısından hep arzulanan transkripsiyon birliği sağlanmış olabilirdi. Ozanoğlu bir akademisyen olmamasına rağmen, bu konuda hassas bir tutum sergilemiştir.
23. 2009 yılında yapılmış olan “İhsan Ozanoğlu Sempozyumu” bildiri sonuçlarında, Ozanoğlu hakkında bitirme tezleri hariç yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezlerin hazırlanması kararı alınmışsa da literatür taramasında böyle bir çalışmaya rastlamadık. Çalışmamız bu konuda bir gayret göstermek amacıyla hazırlanmıştır.
24. Ozanoğlu, çok yönlü bir kimsedir. Tarih, din, folklor, müzik gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapmıştır. Ozanoğlu'nun pek çok yönü araştırmacılar tarafından ele alınmış ve incelenmiştir. Fakat bu çalışmadan önce Ozanoğlu'nun dilcilik yönünü anlatan veyahut içeren bir çalışma mevcut değildir. Bu çalışmayla Ozanoğlu'nun dilcilik yönüne dikkat çekilmiş ve Kastamonu söz varlığına ufak da olsa bir katkı sağlaması temenni edilmiştir.
25. Ozanoğlu, 1940'larda yapılan derleme faaliyetlerine kayıtsız kalmamış ve Kastamonu'nun 5'te 3'ünü gezmiştir. Ozanoğlu tarafından yapılan bu çalışmanın ortaya konulması Kastamonu ilinin söz varlığını ortaya çıkarmada katkı sağlayacaktır. Kastamonu söz varlığını ele alan yüksek lisans ve doktora çalışmaları mevcuttur. Ergün Acar tarafından hazırlanmış “Kastamonu Yöresi Söz Varlığı” (2015) adlı eser yöre ağzı için kıymetli bilgiler içermektedir.

Acar, çalışmasında Kastamonu söz varlığı üzerine yapılmış pek çok esere ulaşmış, kendi derleme çalışmasıyla “Derleme Sözlüğü” ve ulaştığı eserlerdeki söz varlığına ait unsurları bir araya getirmiştir. Yöre ağzını ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalara Ozanoğlu’nun söz varlığı da eklenmeli ve Kastamonu ağzı ile ilgili yapılan tüm eserler taranmalıdır. Kastamonu söz varlığını ortaya çıkarmaya yönelik geniş çaplı bir çalışmanın yapılması yöre ağzı için faydalı olacaktır.

26. Kastamonu Arşivi’ndeki kitapları not ederken gördüğümüz önemli bir mesele ise bu nadide kitapların sayfalarının tahribata uğraması, önemli sayfaların kitap aralarından yırtılmasıdır. Umuyoruz ki Ozonoğlu Arşivi dijital ortama kısa sürede aktarılır.
27. Teknolojinin her geçen gün hızla gelişmesi, köylerde yaşayan halkın hastalık, iş, eğitim ve evlenme gibi sebeplerle memleketlerinden uzaklaşmaları derleme faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Kaynak kişilerin azalması, anlatma geleneğinin yok olmaya yüz tutması gibi nedenlerle ağız atlası oluşturulamamıştır. Ağız atlasının oluşturulamayışı Kastamonu ağzı için sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple yöre ağzı ile ilgili çalışmalar konuyla ilgili kurumlar tarafından desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2008, Haziran). Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*. Edirne.
- Acar, E. (2012, Haziran). Kastamonu ve Yöresi Ağzları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*. Edirne.
- Acar, E. (2015). *Kastamonu Yöresi Söz Varlığı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Acar, H. (1995). *Tarihte Kastamonu*. Ankara: Mavi Ofset & Tipo Matbaacılık.
- Adıgüzel, A. (2013). Dünyada ve Türkiye Türkçesinde Ağız Araştırmaları ve Yöntemler. *Türkoloji Dergisi*, 387-401.
- Akman, E. (2012). Kastamonu Ağzından Az Bilinen İkilemeler. *VII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (s. 208-215). Selanik: Bilkent Üniversitesi.
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aktaş, E. (2015). 18 Eylül 1880 Tarihli Bir Layihaya Göre Kastamonu Vilayeti. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 223-240.
- Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri. (2001). Kastamonu: Kastamonu Valiliği.
- Boz, E. (2009). Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış. *Türkoloji Dergisi*, 172-183.
- Boz, E. (2011). Ağızbilimi Terimleri Sözlüğü Üzerine. *III. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı* (s. 1-6). Sakarya: Diyalektolog Sosyal Araştırmalar Hakemli Dergisi.
- Bulut, S. (2013). Türkiye Türkçesi Ağzları Üzerine Çalışma Yapılmayan İl ve İlçeler. *Turkish Studies*, 1129-1149.
- Buran, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağzlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkoloji Dergisi*, 41-54.
- Büyükkakış, A. (2009). Türkiye Türkçesi Ağız Sözlükleri Üzerine Bir Deneme. *Türkoloji Dergisi*, 184-195.
- Caferoğlu, A. (1994). *Anadolu Ağzlarından Toplamalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Celal Demir, E. B. (2010). *Türk Dil Bilgisi (Ses Bilgisi) 1*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Cemil Gülseren, Z. B. (2009). Sözlüklerin Niteliği ve İşlevsel Özelliği Bağlamında Sözlük Okuma Alışkanlığının Anadili Becerilerine Etkisi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *Türkoloji Dergisi*, 135-147.
- Çalışkan, N. (2013). Ağız Atlaslarının Hazırlanışında Süreç, Yöntem ve Teknikler: Flaman Ağız Atlasları Örnekleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 75-82.
- Çelebi, E. (2010). Milli Mücadele'de Kastamonu. *Cumhuriyet Tarihi Araştırma Dergisi*, 105-117.
- Çetin Pekacar, F. G. (2008). Uluslar Arası Fonetik Alfabe ve Türkiyede Ağız Araştırmaları. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı* (s. 575-589). Şanlıurfa: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Daban, E. B. (2015). Daday İlçesi Ağzı (Kastamonu İli) (İnceleme, Metinler ve Söz Varlığı. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazimağusa, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs.
- Demir, N. (1999). Ağız Sözlükçülüğü. *Kebikeç Dergisi*, 67-75.
- Demir, N. (2012). Türkçe Ağız Araştırmalarında Bazı Yöntem Sorunları. *Diyalektolog Sosyal Araştırmalar Hakemli Dergisi*, 1-8.
- Demir, N. (2013). *Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Demiray, E. (2008). Ağız Araştırmalarında Transkripsiyon İşaretlerinin Farklı Kullanılması Sorunu. *Türkoloji Dergisi*, 199-211.
- Demirci, K. (2013). *Türkoloji İçin Dilbilim Konular Kavramlar Teoriler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Deny, j. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Derleme Sözlüğü*. (1963). Ankara: TDK Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Duran, A. (2015). *Türk Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2000). *Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2010). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Eren, M. (1997). *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları: 686.
- Eren, M. E. (1997). *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ergi, İ. (1993). *Anadolu Ağızları-I Tosya Ağzı*. Tosya: Tosya Kalkınma-Kültür ve Çevre Vakfı.
- Erol Barın, C. D. (2008). *Türk Dil Bilgisi Biçim Bilgisi 2*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum İli Ağızları I-II-III Cilt*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülensoy, T. (1981). *Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Güler, M. (2012). Türkiye'deki İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Değerlendirme. *Türkoloji Dergisi*, 1835-1861.
- Gülsevin, G. (2005). Ağız Araştırmalarında Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (3) "Üzüm/yüzüm; Öllük/höllük" türeme mi düşmemi? *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 207-213.
- Gülsevin, G. (2006). Türkiye'deki Diyalektoloji Yayınlarında Yöntem Sorunu (Şekil Bilgisi Bölümleri). *Türk Dilleri Araştırmaları*, 11-24.
- Gülsevin, G. (2013). Ses Bilgisinde 'Çevre Şartı' Kavramı ve Ağız İncelemelerindeki Önemi. *Türkoloji Dergisi*, 49-62.
- Güneş, B. (2012). Karşılaştırmalı Ağız Araştırmalarının Önemi ve Türkiye'deki Karşılaştırmalı Ağız İncelemeleri Üzerine Bir Deneme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 20-44.
- Gürer Gülsevin, E. B. (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Gürlek, M. (2013). TDK Sözlük Örneğinde Madde Başı Olarak Edilgen Fiiller. *Türkoloji Dergisi*, 987-1002.
- Hazar, M. (2009). Türkolojide Kullanılan İşaretler. *Türkoloji Dergisi*, 1124-1157.
- <http://www.kastamonu.gov.tr/cografi-yapisi>. (2016). Mayıs 3, 2018 tarihinde Kastamonu Valiliği. adresinden alındı
- <http://www.kastamonu.gov.tr/tarih>. (2016). Mayıs 4, 2018 tarihinde Kastamonu Valiliği. adresinden alındı

- İhsan Ozanoğlu Sempozyumu Bildirileri. (2009). Kastamonu: Kastamonu Valiliği.
- İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri. (2003, Eylül 18-20). Ankara: Kastamonu Valiliği.
- İlhan, N. (2009). Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri. *Türkoloji Dergisi*, 534-554.
- Kanar, M. (2010). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karadüz, A. (2009). Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine. *Türkoloji Dergisi*, 636-649.
- Karahan, L. (1997). Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 291-297.
- Karahan, L. (2010). Grametikal Ölçütlerle Belirlenen Türkiye Türkçesi Ağız Gruplarında Leksik Verilerin Alımlılığı Üzerine Bir Araştırma. *III. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı* (s. 1-9). Sakarya: TDK Yayınları.
- Karahan, L. (2011). Anadolu ve Rumeli Ağızlarının En Eski Kaynaklarından Biri: Gramer Kitapları. *Türkoloji Dergisi*, 35-40.
- Karahan, L. (2012). Ağız Çalışmalarında Bilimsel Niteliğin Korunması Üzerine Birkaç Not. *Türkoloji Dergisi*, 131-136.
- Kartal, A. (Ankara). *Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII Yıllar Arası Şehir Hayatı)*. 2004.
- Kastamonu İl Yıllığı*. (1973). Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası.
- Korkmaz, Z. (1965). Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması. *Türkoloji Dergisi*, 227-249.
- Korkmaz, Z. (1976). Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 143-172.
- Korkmaz, Z. (1996). Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu ve Anadolu Ağızları. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 262-267.
- Korkmaz, Z. (2000). Türkiye'de Ağız Sözlükleri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7-14.
- Korkmaz, Z. (2002). Trabzon Ağızları Üzerine Değerli Bir Araştırma ve Düşündürdükleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 67-104.
- Korkmaz, Z. (2007). *Sadettin Buluç Makaleler*. Ankara: TDK Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2008). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Dil Özellikleri-Etnik Yapı Bağlantısı ve Beklentilerimiz. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3-10.
- Korkmaz, Z. (2009). Doğu Karadeniz Bölgesi Ağızlarının Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Yeri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 696-709.
- Korkmaz, Z. (2011). Ağız Araştırmalarındaki Çeviri Yazı Ayrılıklarının Bir Sisteme Bağlanması Gereği Üzerine. *Belleten Dergisi*, 45-50.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köktekin, K. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi*. Kayseri: Fenomen Yayınları.
- Küçükbasmacı, G. G. (2011). Türk Kültürüne Hizmet Eden Mahallî Bir Değer: İhsan Ozanoğlu. *Dünya Evliya Çelebi Yılında II. Uluslararası Ahmaet Yesevi'den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyükleri Sempozyumu*, (s. 189-198). Köstence-Romanya.
- M.Öcal Oğuz, M. E. (2010). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Maksutoğlu, M. (1969). *Arapça Dilbilgisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Yayınları.
- Nurettin Demir, E. Y. (2012). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi I-II*. (1934). İstanbul: Devlet Matbaası.
- Ozanoğlu, İ. (1952). *Kastamonu Kütüğü*. İstanbul: Şirketi Mürebbiye Basımevi.
- Ozanoğlu, O. (2001, Mayıs 21-23). Bütün Yönleriyle İhsan Ozanoğlu. *I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*. Kastamonu: Kastamonu Valiliği.
- Ozanoğlu, O. (2017). *İhsan Ozanoğlu Kastamonu Destanı (Şiirlerle Kastamonu)*. Kastamonu: Özeller Matbaacılık.
- Öçalan, M. (2006). Ağız Araştırmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanılması ve Ağız Tezleri İçin Yenilik Önerileri. *Türk Bilimi Araştırmaları Dergisi*.
- Ölmez, M. (2006). Türkiye'deki Ağız Çalışmalarının Sözlükleri ve İlk Ağız Sözlükleri. *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, 205-210.
- Özmen, M. (2008, Mayıs 15-20). Ağızlardan Söz Derleme Çalışmaları ve Derlemelerle İlgili Sorunlar. *I. Uluslararası Türk Diyalektolojisi Çalıştayı*. Gazi Magosa, Kıbrıs: Türk Dili Araştırmaları.
- Sami, Ş. (1317). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Sertkata, O. F. (2012). Etimoloji Nedir- Ne Değildir ve İsimden İsim Yapan +ay/+ey Eki Üzerine. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 43-72.
- Sümer, F. (1980). *Oğuzlar*. İstanbul: Ana Yayınları.
- Şahin, İ. (2001). TDV İslam Ansiklopedisi 24.Cilt. Ankara: TDV Yayınları.
- Şçerbak, A. (1994). Türkçe Morfoloji Tarihi İnceleme Meselesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 317-321.
- Şenel, S. (2009). *Kastamonu'da Âşık Fasılları I*. İstanbul: Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Yayını.
- Şenel, S. (2009). *Kastamonu'da Âşık Fasılları Türler/ Çeşitler/ Çeşitlemeler II*. İstanbul: Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Yayını.
- Talû, M. (1995). *Türkçe-Osmanlıca-Arapça Tecvid İlmi*. İstanbul.
- Toklu, M. (2011). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tuna, O. N. (1986). *Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*. Malatya.
- Tuncer Gülensoy, E. A. (2003). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Turan, R. (1988, Ekim 19-21). Selçuklular Döneminde Kastamonu. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Turan, Z. (2000). Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeyinde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır? 4. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*. İzmir.
- Türk Dialektleri Çeviriyazı Sistemi*. (1945). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştay Bildirileri. (2008, Mart 25-30). Şanlıurfa: TDK Yayınları.
- Uçan, H. (2006). *Dilbilim Gösterge Bilim ve Edebiyat*. Ankara: Hece Yayınları.
- Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Sevinç Basımevi.
- Yakupoğlu, C. (2007). *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi XIII-XV.Yıllar*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Yakupoğlu, C. (2009, Şubat 14). Aşık İhsan Ozanoğlu ve Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar. *İhsan Ozanoğlu Sempozyumu Bildirileri*. Kastamonu: Kastamonu Valiliği.
- Yazım Kılavuzu*. (2012). Ankara: TDK Yayınları.

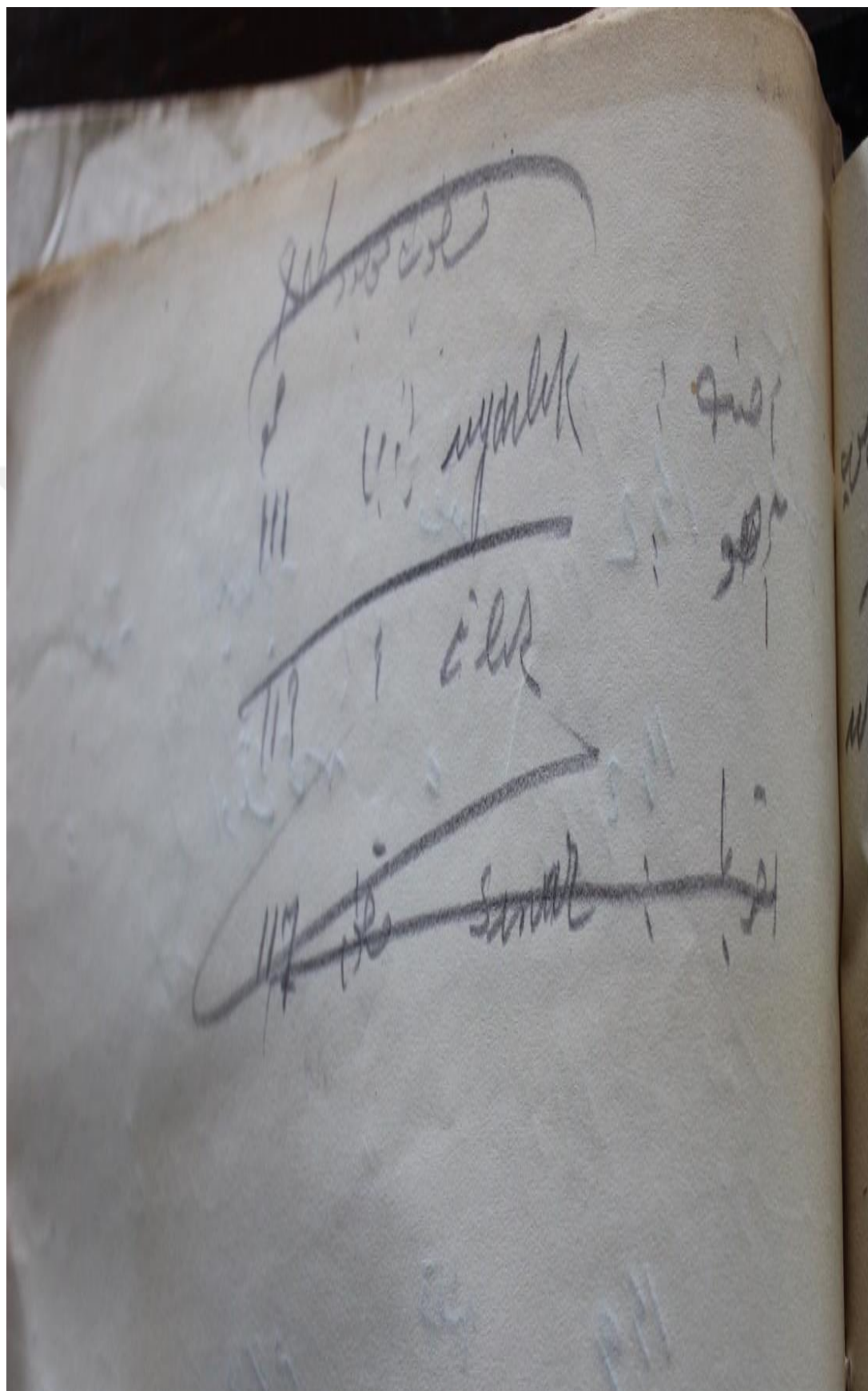
Yılmaz, K. (2016). Türkçe Sözlüğe Kelimelerin Morfolojisi Açısından Bir Bakış.
Uluslararası Türk Dünyası'nda İlmî Araştırmalar Sempozyumu Bildirileri (s.
266-269). Kırgızistan: Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi.

EKLER

Ek 1 Kastamonu'da Mevcut Derlenmeyen Kelimeler

قشورنه مهور ايلانامه كادر			
مردود نونه wren هم	117	سینا قشورنه	زفرا
	122	Borkom صرتن	آنا-
	125	بیلیا یسه ایلان	عایطو
	126	آردودان قاریاق قشورنه	Arduway
	126	Kayram قاریاق قشورنه	"
	128	cap, cap کوج	عسا
صیدور ایلان	129	گدره سیله قشورنه	عسا
	134	Qaygı قشورنه	آینه
	111	yerles (زین)	آشور
	113	c-ler	اکو
صیدور قشورنه	139	صیدور قشورنه	شید
	139	قشورنه	"
	139	کوله	دسته

مستور	152	قلم	ایرانی	مستور
مستور	152	"	اوٹے قلم	"
مستور	159	قلم	جلام	"
مستور	159	"	calgan	"
مستور	155	"	آینه	برایت الی
مستور	152	"	آرد	برام
مستور	153	"	شیرین شیرین	مستی
مستور	153	مستور	اصول	تغی
مستور	153	مستور	سور سور	مستی
مستور	153	قلم	سور سور	"
مستور	156	قلم	eneze	مستی
مستور	159	قلم	serup	مستی
مستور	159	"	سور	"

169	ملوح	قالبان	صوبہ روڈیہ
171	نقو	oflay	میر
173	۴	غور	میر
179	"	caré	جبالدین
180	۵	کیسیت	جبلہ ضلع
181	"	Bürge - Bürke	شیان
181	ایمبول	قامانہ	میر
185	حقہ	Sexis	دستا
188	۵	قاتافدسہ	رفع
192	۶	Syruse syruksa Aynuk syruksu	دریہ
193	۶	cap	رہب
198	عسہ	Taka	ردلاب

کدیر دوست
مومبہ

دہک
قاسم

قطن	قطن	Caru	قطن
254	254		قطن
قطن	قطن	Keleci geleci	قطن
261	261		قطن
قطن	قطن	بدك	قطن
269	269		قطن
قطن	قطن	Yensak	قطن
267	267		قطن
قطن	قطن	Gasgarz	قطن
276	276		قطن
قطن	قطن	قوتناجي	قطن
276	276		قطن
قطن	قطن	ünük	قطن
278	278		قطن
قطن	قطن	رام	قطن
278	278		قطن
قطن	قطن	örüs ürüs	قطن
287	287		قطن
قطن	قطن	sakel	قطن
290	290		قطن
قطن	قطن	Künfe	قطن
291	291		قطن

300	صفحه	Olei	ص-ر-ر-ر
304	انچه	sagirdak	ص-ر
304	صفحه	Tansu Tansug	ص-ر
306	ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر	erükt	ص-ر
306	انچه	ciye	ص-ر
311	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
313	صفحه	Smaz	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
314	صفحه	elikenek	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
315	و	Kajaklek	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
321	و	Kulukku	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
322	صفحه	Bennetp	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
323	و	Tahaf	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر
339	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر	Kastarmap	ص-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر-ر

361	قطن	gacınmak	افتتاح
362	تبرداستان نویسی	Tapang gacınmak	افتتاح
369	فطرد	Kastarmak	الکایو
370	قطن	Kerc	عند
371	,	Kirinmek gerinmek	عبارت
371	,	Kercine	عبارت
377	,	Suncukmak	انتفاع
377	ع-ا	ایست	انتفاع
383	ایست	görmek göymek görmek göymek Kaymak Küymek	ایست ایست ایست ایست ایست ایست
386	قطن	sakramak	نشان
387	,	ilmek altmek	ایست

789	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
391	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
399	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
400	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
403	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
407	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
420	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
425	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
427	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
434	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
441	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
441	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک
444	سوارمک	سوارمک	سوارمک	سوارمک

458	فعل	celertmek	کتابخانه
459	و	yigınmek	کنند
468	فعل	acımak	لذت
469	فعل	seyretmek	لذت
474	و	Kesilmek	متر
475-	و	utlu	محبوب
475-	و	elirmek	محبوب
481	و	yalak	مات
485	و	sökel	مدول
488	فعل	götürmek	مانند
489	فعل	cöz	مرصه
492	و	susak	مشیم
497	و	can	محبوب
501	و	cap	مکر
502	و	gulda	محبوب
503		gözetmek	مات

507	قشون	Temek	سنگه
510	۶	Beyek	مرسم
527	۱	Sin	مر -
528	۱	Badak	Muh
531	۱	Qajju	مرآه
	۱	Kozju	
572	۱	Konuk	سف
574	داران	Oluk	میزاب
558	قشون	کولیس	سنگه
550	۶	Alinae alnae annaie srnae srnie	مقابل
557		sznasmatk	سنگه
558		zumpuk sumsup	سنگه

وینک

بدون
سنگه

613	نیل	utlu	نارین
617	"	örge	نیل
629	"	Kancık	نار
635- نورمه پرس صومجیه	"	yalanur	نیل
637	"	Kymık	نیل
638	"	Kıç	نیل
643	قطره دلو	yalanur	نیل
644	قطره	cicik	نیل
642	قطره	Pistons	نیل
668	قطره	Terek	نیل
685-	قطره	Seki	نیل
688	قطره	yaka	نیل
688	قطره	seternek	نیل
688	قطره	carı	نیل

691	قطن	Durlanar	ستر
716	"	giğürtme	شال
717	"	کوپر	شال
730	"	Aceak	طاهر
749	"	eklesme	تند
795	"	صربانه	نشه
799	"	صمغ لادن	ترنج
808	"	طاش درج	"
811	"	Gildam	انف
820	"	Saymur	فصانه
821	"	طاش کور	درج
822	"	Salanah	درج
823	"	Dönermee	درج
824	"	Donemee	درج

براقه
المه استانه

آفتابه
کون بنه
قاسه
قارشانه

صفتنه اهر

حکایت قشاده و دام قشاده قشاده ۸۲۶

در بارگاه قشاده قشاده ۸۲۷

۸۲۷ Tansee Tansee
بارگاه
صنایع
قشاده

۸۳۶ قشاده
صنایع
culul
culul

صنایع
در بارگاه

20.

صنایع
در بارگاه

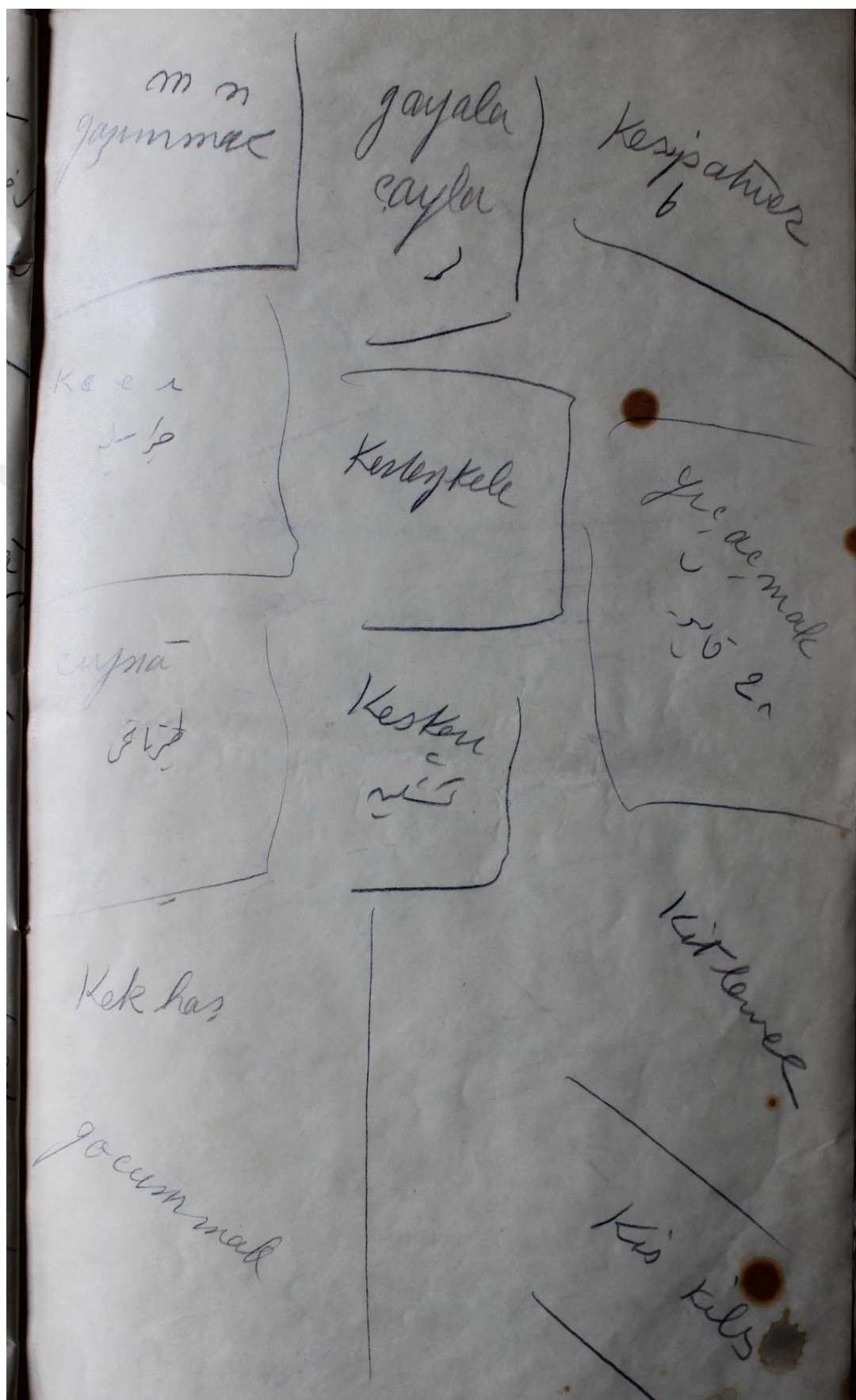
۱۹۳۶ قشاده قشاده

۸۴۸

Ek 2 Fişlemeler

S e Hardus Hartue	Has esger A e	hophopine L h	
En Hecun nama	هین کین انورین geger hamar	m g آند	ل ش ش
hakur L h	هین ه vundam, ha saye	inetter	ayamayan هین
Hart hunt ve	ه پ اندر	هین گ هین گ Hock gelu	degalan هین
هین هین هین هین هین	Has has Hasas	Hes = hic	H ittijae ak
هین هین	ves in	Hme Hue	hi هین
هین Has has	Hoy allah		

Akelleni mst A. elleni	هـ reac, mar ie, etmel ie, a, use	us, dem re, den	د د د د
stas, ösum	س re, lenner س	ynarlik	duna
sanganma sabanet dmg	س incastalk	هـ هـ هـ هـ	neye
3s mama	mā gūm	gatchi	mē
	ipince	Kalacalak Kalanarac	denye

Handwritten notes and diagrams on a piece of paper, likely a ledger or record book. The text is written in a cursive script, possibly in a non-Latin alphabet (e.g., Cyrillic or Greek). The page is divided into sections by horizontal lines, and contains various numbers, symbols, and small diagrams. The top section is labeled "Kuan". Below it, there are several rows of text, some of which are crossed out with diagonal lines. The bottom section is labeled "läk läe". The overall appearance is that of a handwritten record or account book.

dikana

sub

kaj

sub

sec

elen

re

gyp gyp
R

gnas
gnas

gymmae

kittle
lud

Sen bi
n bi

Kaysa
bi

? تو ما؟

—

Hadli سادی	Alasa
alimayon	د + garadaltu
Sensing	garimbeku
ikelli	Göya
oreल्ली	

Esmer }
Esgem }

Ez

Eger

esek arusu
Ka K
K

Kayma
n c

eterinni
m)

	gönis	eh ölyse هـ -هـ	ediraf اُفَات
	yandıran yan		Ef اُف
engün هـ	ğ y A lacayım	eh ucuysa alin هـ ا ل ع ی س ا	Ėlesmek
en هـ	ek vermek هـ	esilmek هـ	eyer هـ
emen هـ	R l y terki me ki ol pehrecide	il eysetmek هـ	دوگر دوگر دوگر دوگر
me هـ	el el äzi	ek olmak هـ	ek هـ
me هـ	il egit	etmek el uşatmak هـ	egitmek هـ

n + ٥٠٠ ٥٠٠ pentamer getme penner	gezen ٥٠٠ ٥٠٠	görmek gömlek	Hacca t ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠
af dümesi	geçerim lükme ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠	genel haray ٥٠ ٥٠	güyö oyn ? ? ?
u i = e gayim gayimli	A dan e goe ٥٠٠	göz ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠ ٥٠٠	sayarla ٥٠٠ ٥٠٠
gönlu açur ٥٠ ٥٠	gelmesse ٥ ٥	l s Güssüm ٥٠٠ ٥٠٠	z s Güssüm ٥ ٥
d + Hacat tepesi Hacat tepesi	güneyden K ٥ ٥	güçlenmek ٥ ٥٠٠ ٥٠٠	
	gülene ٥ ٥	Gülene ٥ ٥	

Demi ob,	Ac kapa
dil ob,	Paya
deyl	
511 H	
Kalle ob	
512	
513	
514	
515	
516	
517	
518	
519	
520	
521	
522	
523	
524	
525	
526	
527	
528	
529	
530	
531	
532	
533	
534	
535	
536	
537	
538	
539	
540	
541	
542	
543	
544	
545	
546	
547	
548	
549	
550	
551	
552	
553	
554	
555	
556	
557	
558	
559	
560	
561	
562	
563	
564	
565	
566	
567	
568	
569	
570	
571	
572	
573	
574	
575	
576	
577	
578	
579	
580	
581	
582	
583	
584	
585	
586	
587	
588	
589	
590	
591	
592	
593	
594	
595	
596	
597	
598	
599	
600	

adammıy icine

olsun : asun

garınlama

Karabatal

~

garıkeu

c s

garılar garlar

ö
gargör

gargör^{il}.

Armenya
Armenya

gar esyür

gölüsen
2, 1, 8

Wash شستن	Arn آرن نه يوم اندر آرنو	ما هو - سینه
Wambha کام	mustakle Bekle بکله	destijal دستی آلوده صورت کل
+L Wetuyssm کشتن	f ف ر	eyilü ایلی
Nolacax نولاکس	Ö او	Bärü بایر
Wesale وَسَالَة بهره	näeatm نَاعَاتَم بهره	vesele وَسَالَة
Wada وَدَا بهره	Nada نَدَا بهره	mes'ale مَسَالَة بهره

gissin	odü	
gissin	1/2 m	
anna	Binagene	tege aconus
elayim	کوچک	cicukelü
اندری	R. قنو	بی در
	دسته	
annama		باجری
l		عزیز قونار
	Bekce	
	Pekce	g
canahce		
oysa	Acca	das dat
		دستور قونار
Bingun	قنار	دلیجن
hava	قنار	
	قنار	
	قنار	

atolün	salla salya	sasaan beyoni n b
sway sway	daka da	esak esēn akne akne
ta e!	gehwey sapa s	gehwey sapa s
qū' qā	yāmū yār	qū' qā mīlū
siyūme ala	siyūme ala	esē sē

surme ekueji ()	Bek, kasolu	saccu و-ي
وراء () وراء تات	sonna سونا Retai قتا	sakka edeyke باغ داريا
Depmiz m p	tahal evsma تاهال عوصما	sakujai
		sellocu
		sifteli سيفتلي تات
		tiraki

η γύλα γάμ
 ων ων η κ
 Γ—

venisim
 Γ—

γος καστα
 ~~~~~

---

gissim
 ~~~~~

محمد کریم	۲۰۷	شا - می	۵۰۱
محمد کریم	۲۵۷	صا - می	۷۲۵
محمد کریم	۲۹۶	محمد والد - می	۲۲۷
نیت عام	۲۹۷	صا - می	۱۲۲
نیت عام	۳۱۴	صا - می	۲۰۷
نیت عام	۳۴۱	صا - می	۳۰۴
نیت عام	۳۷۵	صا - می	۴۰
نیت عام	۴۰۱	صا - می	۷۱
نیت عام	۴۴۱	صا - می	۸۵
نیت عام	۴۹۱	صا - می	۸۹
نیت عام	۵۰۹	صا - می	۹۵
		صا - می	۱۰۰
		صا - می	۱۰۶
		صا - می	۱۰۷
		صا - می	۱۰۸
		صا - می	۱۰۹
		صا - می	۱۱۰
		صا - می	۱۱۱
		صا - می	۱۱۲
		صا - می	۱۱۳
		صا - می	۱۱۴
		صا - می	۱۱۵
		صا - می	۱۱۶
		صا - می	۱۱۷
		صا - می	۱۱۸
		صا - می	۱۱۹
		صا - می	۱۲۰
		صا - می	۱۲۱
		صا - می	۱۲۲
		صا - می	۱۲۳
		صا - می	۱۲۴
		صا - می	۱۲۵
		صا - می	۱۲۶
		صا - می	۱۲۷
		صا - می	۱۲۸
		صا - می	۱۲۹
		صا - می	۱۳۰
		صا - می	۱۳۱
		صا - می	۱۳۲
		صا - می	۱۳۳
		صا - می	۱۳۴
		صا - می	۱۳۵
		صا - می	۱۳۶
		صا - می	۱۳۷
		صا - می	۱۳۸
		صا - می	۱۳۹
		صا - می	۱۴۰
		صا - می	۱۴۱
		صا - می	۱۴۲
		صا - می	۱۴۳
		صا - می	۱۴۴
		صا - می	۱۴۵
		صا - می	۱۴۶
		صا - می	۱۴۷
		صا - می	۱۴۸
		صا - می	۱۴۹
		صا - می	۱۵۰
		صا - می	۱۵۱
		صا - می	۱۵۲
		صا - می	۱۵۳
		صا - می	۱۵۴
		صا - می	۱۵۵
		صا - می	۱۵۶
		صا - می	۱۵۷
		صا - می	۱۵۸
		صا - می	۱۵۹
		صا - می	۱۶۰
		صا - می	۱۶۱
		صا - می	۱۶۲
		صا - می	۱۶۳
		صا - می	۱۶۴
		صا - می	۱۶۵
		صا - می	۱۶۶
		صا - می	۱۶۷
		صا - می	۱۶۸
		صا - می	۱۶۹
		صا - می	۱۷۰
		صا - می	۱۷۱
		صا - می	۱۷۲
		صا - می	۱۷۳
		صا - می	۱۷۴
		صا - می	۱۷۵
		صا - می	۱۷۶
		صا - می	۱۷۷
		صا - می	۱۷۸
		صا - می	۱۷۹
		صا - می	۱۸۰
		صا - می	۱۸۱
		صا - می	۱۸۲
		صا - می	۱۸۳
		صا - می	۱۸۴
		صا - می	۱۸۵
		صا - می	۱۸۶
		صا - می	۱۸۷
		صا - می	۱۸۸
		صا - می	۱۸۹
		صا - می	۱۹۰
		صا - می	۱۹۱
		صا - می	۱۹۲
		صا - می	۱۹۳
		صا - می	۱۹۴
		صا - می	۱۹۵
		صا - می	۱۹۶
		صا - می	۱۹۷
		صا - می	۱۹۸
		صا - می	۱۹۹
		صا - می	۲۰۰

gidelir

üçleyen 10

10 10 10

10 10 10
igirler

belli olan
belli olan
10

10 10

sâmesini mi
kula

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

10 10 10

vaggestilē 𐬕𐬀𐬭𐬀𐬔𐬀𐬭𐬀 𐬕𐬀𐬭𐬀𐬔𐬀𐬭𐬀	saylay vēyosm
yamāy asma yas	sur
yambaxmā	he
dā 𐬔𐬀 daga dā	estē
Asmā 𐬔𐬀 yasmā 𐬔𐬀	āsma 𐬔𐬀 𐬔𐬀
	pmātān

Silindriyle
beni

البنية
البنية

Tissinmek

تیج
تیج

tişirmek

تیشirmek

tişirmek

Terlek

ترلک

ترلک یاغی

ترلک

Toytoy gemi

Tersek

leyel

لی

toklu olmay
toklu olmay

5	بوسه دانه آلوده -
tüssü	بوسه دانه آلوده -
tütü	
ماتمه	توت ساندس
طبا	صندیه دانه آلوده
	صندیه دانه آلوده
سایه	
سره	tuflur
	بوسه دانه آلوده
ارغوان	بوسه دانه آلوده
پا ناکه	بوسه دانه آلوده
رشته	بوسه دانه آلوده
ularta	بوسه دانه آلوده
ریشه آردا	بوسه دانه آلوده
مانند دانه آلوده	بوسه دانه آلوده

Jimāyo sun	ne aluea Kaluea	ناصر دیرم	ع ر س sun
gūyān	Necceḡ	قادر قادر	Anne Alma elma سایه
ne māya sun	olecek Ölecek	نورانی انیم	noldūmu
Kerāyosun		فامده	dalsun
saklāyosun	دم دیرم س و ا د		س
del-acuk	تپهلی tepelice tepelice	عزم دکانه موض نه بانه لایله	deyā Deyre
ḡ nin نر	ecinni nl	نورانی	Dilre برق
kukāya	öle sāle	t seye قبایه gitsin gissin	

dindind	Bakennuk ?	Lingilli η	Sost + d
η m g	Silingin	olacak alacak	dait + d
<u>Si</u>	? m Si η		
alamingsin	η	disirel	Siktunel
sz	dumēya		
m			
	dink - dit.	Gelmeye 3 S	Dölesi -
dayn ay	āsa alsa	Sa. nolun	Biki Si
	daynma yon ayn	+ d dait ālul	

Boca etmes deli'olmak بوكا دلي	Börs بورس	Başbağ'ın م ب م Başlam baya	gessin جس
chenclem n d	ēsik, elmay اسك Basam me ن	d + s Bastur.	galen'le ن ل
atmısla atmıslar	Bö تیر	Börek هوبره Beyrek	latir لید dat ob
m A 130 Sona	Kesim	dalada	K Önüg
va و ر	Bonden bastı xü b n لید	canlı m	canlı m
n p m Pempe	Büyük بوك	canlı m	n l canlı

gamm قار	قار دانه ن د افنا	کون کون ل	yakoren okun (س) m
	قار افسه	Berginik	z s
ل ل سار	زیت	nl	
بدر برادر	ن زیت ه اید	درد آردی برتر	yakamagom z s olupor
زرد		Cumbar	
canatuel canalice	قار هول ه در	ایس در cortan ahman salian	ایس در reca جی
قار افسه سار ن ی ن ی افنا	قار هول ه در		سار Bäke öle
	ه ی	Älleri آه	ایس در yam جی
قار افسه ن ی	Ceyiz		
قار افسه		eyeye le	
قار افسه	قار افسه ن ی	قار ایس در	سار ن ی

gmat	گمات	سوزنده	Yete
	موت ایاز	سوزنده	
	کود ویران	سوزنده	
Bedāva			
شکاف	sālu		Ke
	۱۵۱۴		کافه
		Bassay	Kēfine
serte	sēmek	ss	۱۵۱۴
شکاف	۱۵۱۴		
		yanos	
Bekce	m	yanlos	Bengi
شکاف	m	۱۵۱۴	king m
	dān hasma		طوبی
capca			
		ss	
	Binglay	King	ineinme
Bekcek	Binglay	elme	m m
	شکاف		۱۵۱۴
	شکاف		
varam		Bellē	شکاف
شکاف	sen, orade	sterle	Bent
		شکاف	Bet
			m
			۱۵۱۴
Bennek	degirner	varleestay	
Benlek	شکاف	شکاف	
۱۵۱۴		شکاف	

L درا āra ا	d + درا acakda sakakda	Bıplaa بیرا بی دوتو الاموم	بی شوم بی بی بی
gelse l gese	n l dusmanina rim	Bıpa بیرا اراقاوم	gıy i Bıgık gıık Bıgık اراقا
y gēsi geyni gēni	usae شور N	Hıyan هیران	s i Bıjel Bısel
y Bāgır	nb m Bulamna Bulamna lambe	lu s lu odam lıre lıre	ı d ıkhakar ıklık
m m Bozenmek m m m	ı d H Sār	Bıstē بیرا	i Bıgidlık
Bınme m m	Kışi Kış olmag	ı d m m m	
Bıtek g s ı d			

Ö ^{از انیس} qí o n nias
 göneün

ö Bāce

gün ^ن

Ān akun

Ā. G. T

alay ^{دون}

cēre ^ن

yānus ^ن

eṣē ^ن

garuyay ^ن

elekmalu

Köpüün

^ن

çektü چکتی	سکیتو	duraman دوران
ğada گدا	yığa یگا	görmeçine گورمهچینه
iyi emme iyi eme ایه ایمه	gidüñü گیدونی	gün, asure گون, اسوره
gacır almay گاجر آلما	gacır almay گاجر آلما	asınmak اسنمک
tutku توتک	توتک	ال عوم صحتی سدا
de د	دوتیچسوم	دوتیچسوم
saylısı سایلیسی	pasayınan پاساینان	çördün چوردن
Aya آیا	ıldüñüñü آلدونیونی	däsümek داسومک
ğasma گاسما	Bilijon بیلیجون	çektüm چکتوم
	yaksa یاکسا	yg یگ
	ğasma گاسما	ğine گینه

gecuya gecuyo	Bidaka dā	Baltaeū	Ben Beg
ākšūrk āsūrk	Bār hā باړه باړه ه	Byā وزانی	Sāma سما
cijar iger eyer eger	deū دو	sōleseg دو	remek دو
باړه	Kimle کمر	Bell oblu ل'ou	Basu اسو چاړه
n l دو	alā ā دو	Haslā ط	ōtē دو
dinnī	باړه دو	ōlan	Peter دو
ya ye	باړه دو	فدو دو	vesem visem nūsem دو

sayāsay سایه سایه	gidē گیده	sū cū ā سوی حو ا
bāyā بایه	gōrūmden گورمده	sāylāyūn سایله یون
serēsey سره سیه	serēsey سره سیه	Ayosdu ایوسدو
gōle گوله	serēsey سره سیه	Ayaksum ایاکسوم
serdiğim سردیگیم	Benzēya بنزه یه	zerkes, udeem زهرکس، ادهم
Bakym باکیم	Bakym باکیم	Keskim, udeem کسکیم، ادهم
Ayā ایه	Ayā ایه	dūgenleme دوگن لیمه
Bā بایه	dūgenme دوگن میه	aynā ایناه
Bāle بایله	gōrūmden گورمده	aynā ایناه

مردی - شوه نیمه ماله در رکاب ناسته -	آورد مرد بر مثال فیه یک
عین عات انما و نوسه و دیگر ماله نکره در	نوسه و دیگر در
۲۸ قصه ملکات دریا در - ایات - نکره ماله نکره امده ماله نکره عین قصه دریا ماله نکره	ماله نکره در ماله نکره ماله نکره ماله نکره ماله نکره ماله نکره
مردی - شوه نیمه ماله در رکاب ناسته -	آورد مرد بر مثال فیه یک

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Sunay TEKELİ KORKMAZ

Doğum Yeri : Kastamonu

Doğum Tarihi : 29.05.1991

Medenî Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

İlk ve ortaokul : (1997-2005) Şehit Yavuz Ulutaş Çelikoğlu

Lise : (2005-2009) Prof. Dr. Saime İnal Savi Lisesi

Lisans : (2010-2014) Afyon Kocatepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

P. Formasyon : (2014-2015) Afyon Kocatepe Üniversitesi